

ANAYASA MAHKEMESİ KARARLAR DERGİSİ

Sayı: 46
3. Cilt

2009

Anayasa Mahkemesi Yayınları

ISSN 1300-9729

ISBN 978-975-7427-47-6

2009 yılında Resmi Gazete’de yayımlanan Anayasa Mahkemesi kararlarının özgün şekliyle yer aldığı bu dergide, sınıflandırma “karar numarasına” göre yapılmıştır.

Yayın Kurulu

Mehmet ERTEN (Üye)

Serdar ÖZGÜLDÜR (Üye)

Recep KÖMÜRCÜ (Üye)

Kitabı Yayına Hazırlayan

Nuray ÖZCAN Yayın İşleri Müdür Vekili

İletişim ve İstem Adresi

Anayasa Mahkemesi Başkanlığı

Yayın İşleri Müdürlüğü

Ahlatlıbel Mahallesi

İncek Yolu Serpmeleri No: 4

06890 Çankaya/Ankara

Telefon : (312) 463 74 67-68

Faks : (312) 463 74 00

www.anayasa.gov.tr

Baskı ve Cilt

SFN Televizyon Tanıtım

Tasarım Yayıncılık Ltd. Şti.

Telefon : (312) 472 37 73-74

Faks : (312) 472 37 75

<http://www.sfn.com.tr>

Baskı Tarihi

Temmuz 2010

Dizinler

I- Alfabetik İndeks.....	1731
II- Yasa Numarasına Göre İptal ve İtiraz Davaları Dizini	1739
III- Karar-Esas-Resmi Gazete Tarihi-Karar Tarihine Göre Dizinler.....	1745
VI- Anayasa Maddeleri Dizini	1753

Esas Sayısı : 2005/159

Karar Sayısı : 2009/62

Karar Günü : 7.5.2009

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Genelkurmay Başkanlığı Askeri Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 1- 25.10.1963 günlü, 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesinin birinci fıkrasının ilk tümcesinde yer alan "... bir subay ..." ibaresinin,

2- 26.10.1963 günlü, 357 sayılı Askeri Hâkimler Kanunu'nun;

a- 12. maddesinin birinci fıkrasının 24.5.1989 günlü, 3562 sayılı Yasa ile değiştirilen (A) bendinin "... subay (asteğmen-albay) sicil belgesi... üç ..." bölümünün ve

b- 16. maddesinin birinci fıkrasının "... Silahlı Kuvvetler mensuplarının nakil ve tayinleri hakkındaki hükümler esas alınarak ..." bölümünün,

Anayasa'nın 9., 10., 37., 138. ve 140. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Verilen hizmet emirlerine aykırı olarak birlik içerisinde cep telefonu bulundurulmak suretiyle emre itaatsizlikte ısrar etme suçunun işlendiği ileri sürülerek açılan kamu davasında, itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Genelkurmay Başkanlığı Askeri Mahkemesi iptali için başvurmuştur.

II - İTİRAZIN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

"B. İPTALİ İSTENEN YASA MADDELERİ İLGİLİ BÖLÜMLERİNİN ASKERLİK HİZMETİNİN GEREKLERİ KAVRAMI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Askerlik hizmetinin kendisine özgü işleyişi, kuralları, sosyal ve idari yapılanmasının olduğu herkesçe bilinmektedir. Askerlik hizmeti ile ilgili olarak başta Anayasamız olmak üzere çeşitli yasalarda diğer kurum ve kuruluşların işleyişinden farklı, hatta onlarla zaman zaman çelişen kurallar getirilmiştir.

Bunlardan askeri yargıyı ilgilendirenlerinden en önemlisi Anayasamızın 145 inci maddesinde belirtilen “Askeri yargı organlarının kuruluşu, işleyişi, askeri hakimlerin özlük işleri, askeri savcılıkta görevini yapan askeri hakimlerin mahkemesinde görevli bulundukları komutanlık ile ilişkileri, mahkemelerin bağımsızlığı, hakimlik teminatı, askerlik hizmetinin gereklerine göre kanunla düzenlenir...” hükmüdür.

Acaba temeli disiplin olan ve omurgasını mutlak itaatin oluşturduğu bu disiplin anlayışı içersinde kendi iç hizmetinin düzenlendiği kanuna göre, Türkiye Cumhuriyeti Devletini korumak ve kollamak için harp sanatını öğreten, öğrenen ve icra eden bir kuruluşa; bu hizmetin gerekleri uygulanırken mahkeme bağımsızlığı, hakimlik teminatları ikinci planda mı kalacak, bu kavramlar askerlik hizmetinin gerekleri kavramıyla nasıl bağdaştırılacaktır.

Anayasa Mahkemesince: Askerlik Hizmetinin gerekleri, mahkemenin bağımsızlığına ve bağımsızlığın dayandığı hakimlik teminatına dokunmadığı sürece ve o oranda söz konusu olabilir. Askerlik hizmetinin gereklerine dayanılarak bağımsızlığın zedelenmesine yol açılması hukukça savunulabilir bir tutum olamaz. Hakim bağımsızlığını zedelediği anda askerlik hizmetinin gereklerinin işletilmesi durdurulmalıdır.(AYMK 19 OCAK 1974 E: 72/49, K:74/1). Bu hüküm mahkememizce aynen benimsenmektedir.

Askerlik hizmetinin gerekleri tıpkı yargı bağımsızlığı, hakim güvencesi gibi Anayasal bir kavramdır. Mahkememizce kabul edilen; yargı bağımsızlığı ve hakim güvencesi gibi adaletin dağıtılması noktasında ön plana çıkan bu kavramın askerlik hizmetinin gerekleriyle çatıştığı durumlarda yargı bağımsızlığının zedelenmemesi gerekliliğidir. Esasen bu fikir Anayasa Mahkemesinin çeşitli kararlarında da vücut bulmuştur. (Örn. 12.5.2004 gün ve E. 2003/57, K:2004/57, 11.2.1990, E: 1989/17, K.1990/33)

C. ANAYASAYA AYKIRILIĞI İLERİ SÜRÜLEREK İPTALİ İSTENEN
KANUN MADDELERİYLE İLGİLİ BÖLÜMLERİNİN GENEL
DEĞERLENDİRMESİ

İptali istenilen kanun maddeleri topluca irdelendiğinde ortak noktalarının yargı bağımsızlığına yönelik oldukları görülmektedir.

Bu kanun maddelerinin Anayasaya aykırılığı ileri sürülürken askeri hakimlere özel bir statü kazandırmak amaçlanmamaktadır.

Askeri hakimler diğer subaylar gibi askerdirler. Üniforma taşımaları diğer kamu kurum ve kuruluşlarında olmayan birlik içi ve dışı disiplin kurallarına uyma, selamlama, tatbikata katılma ve sayısı çoğaltılabilecek bir çok konuda askerlik hizmetinin gereklerini yerine getirirler ve getirmelidirler de.

Yargı bağımsızlığı ve hakimlik teminatı, hakimin karar verirken her türlü etkiden uzak olması, belki de hakime bir takım, diğer kamu görevlerinden farklı (imtiyazlı) haklar sağlayabilir. Ancak yargı bağımsızlığını sağlamaya çalışılırken korunanlar hakimler değil davanın taraflarıdır (sanık, davaya katılan gibi). Teslim edilmesi gereken hak hakimlerin değil tarafların, özellikle sanık olarak yargılananların haklarıdır.

Yargı yetkisinin bağımsız mahkemelerce kullanılacağına dair Anayasal kural (Anayasa Md.9), herhangi bir ayrıma tabi tutulmadan (adli-idari askeri) tüm yargı için konulmuştur. Bu kural tabii olduğu şekilde askeri yargıyı da kapsar. Yargı bağımsızlığı yukarıda da değinildiği şekilde kişi hak ve özgürlüklerinin güvencesidir.

Yargı hizmetinin doğrudan adalet sağlama ve dağıtmaya yönelik niteliği, başka kurum ve kuruluşlara tanımayan uyumsuzlukları çözme, gerektiğinde kişi hürriyetini de kısıtlayabilen ağır tedbirler alabilme özelliği dikkate alınarak, diğer devlet organlarından farklı ve güvenceli hale getirilmesi gerekmiş, yargı bağımsızlığı kabul edilmiştir. Bu teminat ve bağımsızlık yargıya veya hakime tanınmış bir ayrıcalık değil yargı görevinin gereğidir.

Demokratik bir toplumda yurttaşlara adaleti yasal sınırlar içinde sağlayacak kurum ve kişiler hakim ve mahkemelerdir. Bu adalete herkesin yaşamının bir bölümünde az yada çok ihtiyacı olmuştur yada olacaktır.

Anayasamız yargı yetkisinin Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılacağını (md.9), hakimlerin görevlerinde bağımsız olduklarını, Anayasa, yasa, hukuk ve vicdanlarıyla bağlı olarak karar vereceklerini, hiç

bir organ, makam merci veya kişinin, yargı yetkisinin kullanılmasında onlara emir ve talimat veremeyeceği ve onları herhangi bir biçimde etki altında bırakamayacağını (mad.138), hakimlerin bütün özlük işlerinin, bu arada atamalarının mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına göre yasa ile düzenleneceğini (md.140) belirtmiştir. Hakimlik ve savcılık teminatı, Anayasamızın aynı başlığı taşıyan 139 uncu maddesinde düzenlenmiştir. Bu ise hakim ve savcıların görevlerinde herhangi bir düşünce yada fütura kapılmadan tamamen vicdan rahatlığı içinde görevlerini yapabilmelerinin garantisidir.

Anlaşıldığı üzere Anayasamızın öngördüğü esas; hakimlerin ve mahkemelerin bağımsızlık esasına göre görev yapmalarıdır. Buna Askeri mahkemeler ve hakimlerde dahildir.

Türk yargı sistemi içerisinde Anayasal kurumlar olan Askeri Yargı kuruluşları adında geçtiği şekilde sadece asker kişilerin davalarına bakan mahkemeler değildirler. Askeri Yargıyla ilgili, Anayasanın 145 inci maddesinde sivil şahısların askeri mahkemelerde yargılanmalarını düzenlemektedir. Bunun dışında ise; askerken işlenen suçlarda askerlik sıfatının sona ermesi ile askeri mahkemelerde yargılanmaya devam eden sivil şahıslar, Anayasamızın 122 nci maddesinde belirtilen sıkı yönetim hallerinde kurulan mahkemelerde sivil şahısların yargılanması, savaş hallerinde halkı askerlik hizmetinden soğutmak suçlarını işleyenlerin yargılanması, As.Y.U.K.nun 11 inci maddesinde belirtilen suçlarla (As.C.K.nun 55, 56, 57, 58, 59, 63, 64, 81, 93, 94, 95 100, 101, 102) ilgili sivillerin askeri mahkemelerde yargılanması, As.C.K.nun Ek-6 nci maddesinde belirtilen sivil şahısların askeri mahkemelerde asker kişiler aleyhine işledikleri suçların askeri mahkemelerde yargılanmasına yönelik suçlar (765 Sayılı TCK.nun 188, 190, 191, 254, 255, 256, 257, 258, 260, 266, 267, 268, 269, 271, 272 ve 273, 5237 Sayılı TCK.nun. 108, 112, 113, 106, 265, 125) askeri suçların iştirak halinde sivil şahıslarla beraber işlenmesi durumunda sivil şahısların askeri mahkemelerde yargılanması halleri dikkate alındığında; Askeri Mahkemeleri sadece disiplinle ilgili sırf askeri suçlara ve asker kişilerin davalarına bakan özel yargı kuruluşları olmaktan öte, genel yargı sistemi içinde yer alan mahkemeler konumuna getirdiği anlaşılmaktadır.

Yargı yetkisinin Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılmasında, mahkeme olmanın ön koşulu bağımsızlıktır. Uygulamada yargılama yapılan o an için bağımsız olmak, aslında söylendiği ve zannedildiği gibi tam bağımsız olmak demek de değildir.

Teoride yargı bağımsızlığını zedeleyen kurallar varsa artık bağımsız yargıdan söz edilemez. Çünkü bu bağımsızlığı zedeleyen kuralların ne zaman yada hangi davada uygulanacağı belli değildir. Bu ihtimal, bağımlılık görüntüsü dahi bağımsızlığı ortadan kaldırmaktadır.

Sadece “mahkemeler bağımsızdır” söyleminde bulunmak, bunu bir takım üst normlarla tespit ederken, başka ve uygulama normlarıyla bunu ortadan kaldırmak askeri mahkemelerin bağımlı olduğunu tescil etmektir. Hakim güvencesine bir takım sınırlamalar getirilmişse, askeri hakimler başka hakimlere göre güvence-bağımsızlık noktasında farklı uygulamalara tabi tutulmuşsa artık mahkemenin bağımsızlığından bahsetmek imkansız olacaktır.

Askeri Yargı organlarının kuruluş ve işleyişleri, askeri hakimlerin özlük işlerinde mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatına ilişkin genel hükümlerden aynen yararlanacakları, bunun yargı hizmetinin bağımsızlığının tabi bir sonucu olduğu ilke olarak benimsenmiş, ancak asker kişi olmaları ve silahlı kuvvetler bünyesi içerisinde görev yaptıkları hususu göz önünde tutularak, yargı hizmeti dışındaki ilişkilerinin kanunla düzenleneceği, bu düzenlemenin sadece bu hususa ait olduğu Anayasamızın 145 inci maddesinin komisyon gerekçesinde yer almaktadır.

Anayasamızda yargı bağımsızlığı ile ilgili kuralların Askeri Yargıyla ilgili olmadığını, bu bağımsızlığın askeri yargıda askerlik hizmetinin gerektirdiği ölçüde tanınması gerektiğini ileri sürmek Anayasanın 9 uncu maddesine aykırılık teşkil etmektedir. Bu durum ülkemizdeki farklı yargı sistemlerinden birini bağımsızlık yönünden sakatlamakta ülkemizdeki tüm yargı sistemi bağımsızlığını ortadan kaldırmaktadır. Askeri yargı diğer yargı organlarından ayırık değildir.

Az bağımsızlık ya da az adalet diye bir şey yoktur. Adalet tam olarak varsa vardır. Biraz bile eksik ve eşit dağıtılmıyorsa artık Adalet diye bir şey yoktur.

Yukarıda Askeri Mahkemelerin genel yargı sistemi içindeki yerine değinilmiştir. (Sıkıyönetim, savaş halleri, sivillerin yargılanması, iştirak gibi). Bilindiği üzere kısa bir zaman öncesine kadar 4483 sayılı Kanun ile Anayasamızda değişiklik yapılmadan önce askeri hakimler Devlet Güvenlik Mahkemelerinde görev almaktaydılar. (5170 sayılı Anayasayı değiştiren kanunla Devlet Güvenlik Mahkemeleri tamamen kaldırılmıştır.)

Ülkemize telafisi neredeyse mümkün olmayan zararlar veren, yıllardır kardeş kanının akmasına sebep olan 30.000 yurttaşımızın katili, bölücü terör

örgütünün elebaşı Abdullah ÖCALAN'ın yakalanıp yargılanmaya başlamasından sonra 4483 sayılı Kanunla Anayasa hükümleri değiştirilmiş, Devlet Güvenlik Mahkemelerinden askeri hakimler çıkarılmıştır.

Bu kanunun gerekçesinde aynen "...gerek ulusal gerek uluslar arası hukukta kaydedilen gelişmeler ve değişmeler karşısında bu gelişme ve değişmelere koşut olarak Devlet Güvenlik Mahkemelerinin yapısal oluşumunu yeniden düzenlemek amacıyla..." denilmektedir.

Peki kanun gerekçesinde belirtilen uluslararası normlarla uyum ve ulusal-uluslar arası gelişmeler kavramlarının ardında yatan gerçek nedir? Bu değişiklikten maksat o dönem kamuoyuna da yansıdığı şeklinde; Abdullah ÖCALAN'ın Devlet Güvenlik Mahkemeleri tarafından mahkum edilmesi durumunda, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde açılacak tazminat davalarında adil yargılanma ilkesinin ihlal edildiğine dair iddianın çürütülmesidir.

Yapılan değişikliklerle de askeri hakimler DGM'den çıkarılmıştır. 4483 Sayılı Kanununun yayınlandığı tarihten öncede, sonra ve halende askeri hakimler Silahlı Kuvvetlerin çeşitli kadro ve kuruluşlarda görev yapmakta, yargılama faaliyetinde bulunmakta, binlere onbinlere adalet dağıtmaktadırlar. Aslında bu hakimler, terör örgütü elebaşı bu kişiye adil yargılanma hakkı teslim edilsin diye, yargılandığı mahkemeden alınmışlar, başka mahkemelere gönderilmişlerdir.

Askeri Mahkemelerde yargılanan, yargılanmış yada yargılanacak sivil yada asker kişilerin en az bölücü terör örgütünün başı kadar ulusal ve uluslar arası hukukta kaydedilen gelişmeler ve değişmelere koşut olarak gerçekleştirilen ve bu kişiye tanınan haklar (adil mahkemelerde yargılanma, bağımsız yargıçlar tarafından yargılanma) kadar hakları yok mudur? Kanımızca vardır.

Sorun askeri mahkemelerde yargılanan yada yargılanacak kişilerin sivil şahıslar olmasında da değildir. Tabii ki sivil şahısların özel mahkemeler olan Askeri Mahkemelerde yargılanması istisnaidir. Esasen askerler için de tabii mahkemeler adli yargı mahkemeleridir. Ancak askeri mahkemede yargılananların da (asker de olsalar) bağımsız yargılanmaya, ilgili tereddütlerin tümünden giderilmesini istemeye hakları vardır.

Hukuk devleti, hukukun üstünlüğü temeline oturur. Bu temelde, kanun önünde eşitlik ana unsurlardan birini oluşturur. Belirtilen esas ve ilkeler ise ayrıcalığın her türünü ret etmektedir.

Sivil şahıslar, askeri mahkemede yargılanmayanlar bağımsız mahkemelerde, bağımsız hakimlerce yargılanırken, asker kişilerin yada askeri mahkemelerde yargılananların askeri mahkemelerde, bağımsızlığı Anayasa'ya aykırılığı mahkememizce ileri sürülen konularda zedelenmiş mahkeme ve hakimlerce yargılanmaları da Anayasamızın eşitlik ilkesine de aykırılık oluşturmaktadır.

(Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin 9 HAZİRAN 1998 tarihli INCAL/TÜRKİYE kararında bu durum tescil edilerek ülkemiz tazminata mahkum edilmiştir).

Tüm bu Anayasaya aykırılıklar konusunda Anayasa Mahkemesine başvurulurken; söylemek istenilen subay üyenin, adli amirin (mahkememiz için Sayın Genelkurmay Başkanı) taraflı, yargı bağımsızlığını zedeleyici davrandıkları kastedilmemektedir. Aksine görev yapan subay üyeler ve adli amirin yargı bağımsızlığına saygılı davrandıkları da görülmektedir. Hatta son dönemde basına da yansıyan üst düzey silahlı kuvvetler görevlileri hakkında verilen soruşturma emirleri ve açılan davalar Genelkurmay Başkanlığının yargı bağımsızlığına verdikleri önemin göstergesi de olmuştur.

Bu davadaki Anayasaya aykırılık sorunu, salt hukuk ve ilke açısından değerlendirilmiş, subay üye ve askeri hakimlerin bağımsızlığını zedelediği kabul edilen sicil ve atama konularındaki maddelerinin Anayasanın ilgili maddelerine aykırı olup olmadığının ortaya konulmaya çalışmasıdır.

Askeri Savcı Anayasa Mahkemesine başvurması konusundaki görüşlerinde; 1990 yılında Anayasa Mahkemesince verilen ret kararından sonra herhangi bir yasal değişiklik olmadığını, aynı gerekçelerle başvurusunun da yasal pratiği olmadığını belirtmiştir. Üzerinden yaklaşık 15 yıl geçen ve Anayasa Mahkemesince ret edilen başvurudan sonra yasa maddesinde bir değişiklik olmamış ise de; ülkemizde son yıllarda devam eden ve hızlanan Avrupa Birliğine girme-uyum çabaları dikkate alındığında, toplumumuzda yaşanan değişim gözetildiğinde, aslında değişen bir çok şey olduğu kabul edilmiştir. Kanun koyucu da aksi bir düşüncede olsa idi, aynı konuda Anayasa Mahkemesine başvurulmasını 10 yıllık süre şartında değil, o konuda yeni bir yasal düzenleme yapılmasına bağlardı.

D. İPTALİ İSTENİLEN, ANAYASAYA AYKIRILIĞI İLE SÜRÜLEN KANUN MADDELERİYLE İLGİLİ BÖLÜMLERİN AYRI AYRI DEĞERLENDİRİLMESİ

(1) As.Y.U.K.nun 2 nci maddesi ile ilgili değerlendirme;

Bu maddenin “...bir subay...” bölümünün Anayasaya aykırılığı değerlendirilmiştir.

Burada genel değerlendirmeler başlığı altında bağımsızlık ile ilgili askeri mahkeme kuruluşunda bulunan hakim statüsündeki üç görevlinin genel değerlendirmesine yeniden değinilmemiş, atıfla yetinilmiştir.

Anayasal kurum olan askeri mahkemelerde bulunan subay üye yukarıda askeri hakimlerle ilgili bağımsızlık noktasındaki kısıtlamaların tamamına sahip olmasının yanı sıra, başkaca konularda da bağımsızlığı bulunmamakta, idarenin etkisi altında bulunmaktadır.

Hukukçu olmayan ve herhangi bir yasal teminatı bulunmayan, bir yıllığına görevlendirilen subay üyeler, As.Y.U.K.nun 3 üncü maddesinde belirtilen niteliklere sahip olmasının dışında; 4 üncü madde uyarınca mahkemeye atanmaları her yıl bir yıl süre ile teşkilatında askeri mahkeme kurulan komutan veya kurum amiri tarafından yapılmaktadır.

Bu subay üyelerin 926 sayılı Personel Kanununa tabi oldukları konusunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır.

Anayasamızın 37 nci maddesinde “hiç kimse kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz,

Bir kimseyi kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler konulamaz” hükmü bulunmaktadır.

Yıl sonunda adli amir (teşkilatında mahkeme kurulan komutan yada kurum amiri) tarafından atanan subay üyenin asli görevi mahkeme üyeliği değildir. Bu işi ilgili kuvvet komutanlığı tarafından atandığı esas kadro görevi ile beraber yürütmektedir. Adli amirin subay üyeyi seçme yetkisi o kadar mutlak ki teoride nitelikleri uyan dilediği kişiyi, dilediği davada subay üye kılması adli amirin yetkisindendir. Çünkü yasa seçilecek subay üyelerin sayısında ve hangi rütbede kaçar adet seçileceğini düzenlememiştir. Basit bir örnekle; albay rütbesinde “bir” subay üyenin görevlendirilmesi durumunda o mahkemede yargılanacak albaylar için (daha kıdemli olması koşuluyla) seçilen o, albay rütbesindeki subay üyenin mahkemece

görevlendirilmesi kaçınılmaz olacaktır. Yine asıl kadro görevi sebebiyle idare tarafından yapılacak garnizon dışı görevlendirmeler gibi ve kanuni tabiriyle “görev yapmalarında sürekli engeller çıkması” durumunda yerlerine yenileri seçilebilecektir. Bu da idare tarafından, kişilerin yargılanacağı hakimlerden birinin atanabilmesi yada değiştirilebilmesi anlamını taşır ki, bu da Anayasamızın 37 nci maddesine aykırılık teşkil etmektedir.

Askeri Hakimlerin sicil ve atamaları ile ilgili özel kısıtlamalar subay üyeler için bir zorunluluktur. Askeri hakimlerin aldıkları sicillerden bir bölümü olan subay sicili, subay üyenin tek sicilidir.

Askeri hakimlerle ilgili olarak aşağıda ayrı başlık altında değerlendirmekle beraber, subay üyeler adli amire (idareye) hem sicil, hem atama konusunda dolaysız olarak bağılıdır. Emir komuta altındadırlar. Bu durumda subay üyenin Anayasamızda belirtilen teminatlara sahip olduğunu söylemek imkansızdır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin ülkemizle ilgili verdiği bir kararında Devlet Güvenlik Mahkemelerindeki Askeri Hakim üyenin nitelikleri konusunda; askeri hakimlerin bağımsızlık ve tarafsızlıklarının, güvencelerinin bazılarının bulunduğu (meslektaşları gibi mesleki eğitim almaları, DGM’lerdeki görev sürelerince anayasal güvenceye sahip olmaları, görev sürelerince görevden alınamayacakları, emekliye sevk edilmeyecekleri), ancak diğer yandan bazı konularda bağımsızlıklarının şüpheli hale geldiğini (askeri disipline tabi olmaları ve sicil almaları, atanmalarının büyük çoğunlukla ordunun idari görevlerindeki yetkilileri tarafından yapılması ve görev süresinin 4 yıl olması) belirtilmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, kararında görünümün dahi önem taşıdığını, sanıklara mahkeme tarafından verilmesi gereken güven duygusu bulunduğunu belirterek; Devlet Güvenlik Mahkemesinin üyelerinden birinin askeri hakim olması sebebiyle, bağımsızlık ve tarafsızlığından şüphe duymak için meşru nedenlere sahip olduğunu belirtmiş, sözleşmenin adil yargılanmayla ilgili 6/1 inci maddesinin ihlalinin söz konusu olduğuna karar vermiştir. (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin 9 HAZİRAN 1998 tarihli INCAL/TÜRKİYE kararı).

Askeri hakim üyenin bulunduğu heyetle yargılanan bir kişinin dahi adil yargılanmadığını söyleyen Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararı söz konusu iken; heyette iki hakim ve bir subay üyenin bulunduğu bir mahkemenin kararının ne denli bağımsız olduğunun takdiri Yüce Anayasa Mahkemesine bırakılmıştır.

Subay üyenin Anayasanın ilgili maddelerine aykırılığı konusunda değinilmesi gereken bir başka konuda; 1974 Kıbrıs Barış hareketi sonrasında kurulan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki durumdur. Anayasa ve diğer kanunlarını, idari teşkilatını büyük oranda model olarak ülkemizden alan KKTC’de ülkemizdekine benzer askeri mahkemeler bulunmakta ve bu mahkemelerde bir subay üye yargılama faaliyetinde heyette görev yapmaktadır (aşağıda anlatılacağı şekilde 2000 yılına kadar).

KKTC Anayasa Mahkemesi 2000 yılında subay üyenin KKTC Anayasasına aykırı olduğu iddiasıyla ilgili kararında; subay üyelerin askeri mahkeme heyetinde bulunması halinin yargıç güvencesi, mahkeme bağımsızlığı, askeri hizmetlerinin gereklerinin bu güvence ve teminatlara dokunmadığı oranda söz konusu olabileceği, subay üyenin (ilgili davada hakimlerden rütbece kıdemli olması sebebiyle başkan) askeri mahkemelerdeki görevinin komutanın takdirine bağlı olması, dilediğini atayabilmesi, başkanın ek görev olarak mahkemede görev yapması, komutanın subay üyenin amiri olması, subay üyenin mutlak itaat ve disiplinle komutana bağlı olması, subay üyenin mahkemedeki görevini icra ederken komutanın etkisi altında kalma olasılığı, bu olasılığın bile bir takım tereddütlere yol açacağı, subay üyenin dışındaki iki hakimin bağımsız olmasının ve çoğunluğu oluşturmalarının, subay üyenin bağımsız olmaması sebebiyle mahkemenin oluşumuna düşen gölgeyi kaldırmayacağı, idarenin bir parçası olan komutanın (adli amir) buyruğu ile atanan subay üyenin yürütme konumunda olan adli amirin etkisi altında kalabileceği görüntüsünü silmenin oldukça zor olduğu, hakim güvencesine tabi olmamaları, atamasının 1 yıl için yapılması, geçici nitelikte görevli olmasını gerekçe göstererek Anayasaya aykırı olduğuna karar vermiştir. Artık KKTC askeri yargısında bile subay üye bulunmamaktadır.

Yukarıda açıklanan nedenlerle anılan hükmün Anayasanın 9, 10, 37, 138, 140’ıncı maddelerine aykırı olduğu düşünüldüğünden iptali gerekmektedir.

(2) 357 Sayılı Askeri Hakimler Kanununun 12 nci maddesi ile ilgili değerlendirme;

Bu maddenin A bendinde bulunan “...subay (asteğmen-albay) sicil belgesi...” bölümünün Anayasaya aykırılığı değerlendirilmiştir.

Öncelikle subay sicil belgesinin incelenmesi ile askeri hakimın hangi konularda değerlendirdiğine ve bunların yaptığı işle bağdaşp bağdaşmayacağına bakmak gerekir.

Subay sicil yönetmeliğine göre askeri hakimlerin değerlendirme kalemleri:

- (a) Genel görünüşü, sosyal durumu ve temsil yeteneği,
- (b) Hak ve adalet prensiplerine uyarlığı
- (c) Disiplin kurallarına uyarlığı ve itaati,
- (d) Mesleki bilgisi, temel askeri bilgi deneyimi ve genel kültürü,
- (e) İşbirliği ruhu, yetiştirme, anlatım ve ikna yeteneği,
- (f) Azmi, iradesi, dayanıklılığı ve canlılığı,
- (g) Zekası, muhakeme ve karar yeteneği,
- (h) Görevini planlama, icra, takip ve kontrolde başarısı,
- (ı) Öngörülülüğü ve yaratıcılığı,
- (i) Liderlik ve komutanlık yeteneğidir.

Bu maddeler bir askeri hakime idari sicil verilirken askeri hakimlik mesleği dışında tamamen diğer subaylar gibi hiyerarşiye bağımlı surette değerlendirilmesini öngörmektedir.

İlgili kanun maddesi (353 S.K. Md.12) askeri hakimlerin rütbe, terfi, rütbe kıdemliliği, kademe ilerlemesi yapmalarını temin edecek yeterlilikleri sicille saptanır hükmü getirmektedir.

İlk bakışta bundan tabii bir durum da olamaz. Asker yada sivil hakim bir takım değerlendirmelere tabi tutularak, bu değerlendirmelerin çeşitli görevlere seçilme yada mesleki ilerlemesinde kullanılması ayrıca bir gerekliliktir de.

Bizce Anayasaya aykırı olan askeri hakim in idarenin bir yetkilisi olan komutan veya idari sicil veren bir başka hakim tarafından yaptığı işle bağdaşmayan kriterlerce değerlendirmeye tabi tutulmasıdır.

Askeri hiyerarşi içinde önemli bir konumda olan adli amir; temyiz etme hakkı, soruşturma emri verme, tutuklama talep etme, bununla ilgili kararlara itiraz, askeri savcılığın kararlarına itiraz gibi hakları ve görevleri düşünüldüğünde davanın taraflarından biridir.

Hakimi değerlendirme, onun rütbe terfii, kıdemlilik, kademe ilerlemesi konusunda" doğrudan etkili bir belgeyi hakimlik mesleği kriteri dışında, işbirliği ruhu, yetiştirme ikna yeteneği, canlılık, yaratıcılık, liderlik ve komutanlık ve benzer kriterlere göre değerlendirilmesi, askeri hakiminde

bundan (olumsuz sicil alacağı duygu ve endişesinden) bağımsız hareket edebilmesi düşünülemez.

Hakim kararını verirken bağımsız olmalıdır. Onun kararını etkileyebilecek hallerin-kuralların varlığı yeterlidir. Bu hal yada kuralların hakime kararında baskı aracı olarak kullanılmamış yada kullanılmıyor olması mahkemenin ve hakimın bağımsız olduğunu ortaya koymaz. Bu tehlikenin varlığı dahi bağımsızlığı zedeler.

Bu yüzden hakim ve savcıların her türlü tesir yada terfi tehdidinden arındırmaları gerekir. Askeri hakimlerin birbirinden bağımsız erkler olan yürütme erkinin çalışan yada çalışanlarının sicil, atama, terfi, meslekte ilerleme konularında takdirlerine tabi olmaları, kararlarını verirken vicdan rahatlığı içinde olmalarını engelleyebilip adaletle bağdaşmayan düşünce ve füturlara kapılmalarına sebep olabilecektir.

Hakim ve savcılara verilen subay sicil belgesi askeri hakimler birinci sınıfa ayrıldıktan sonra daha da önem kazanmaktadır. 357 Sayılı Askeri Hakimler Kanunun 12/A maddesinin 7 nci paragrafında aynen “ayrıca; general-amirler, birinci sınıfa ayrılmış hakimler ile Askeri Yargıtay Başsavcı yardımcıları ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesi savcılarının hakkında da mesleki sicil belgesi düzenlenmez” hükmü bulunmaktadır. Askeri hakimler birinci sınıfa ayrıldıklarında daha teminatlı olmaları gerekirken, artık mesleklerini icradaki kabiliyetlerine göre değerlendirildikleri Askeri Yargıtay’ca verilen sicilleri dahi artık verilmezken, sadece askeri niteliklerinin değerlendirildiği sakıncalarını yargı bağımsızlığını etkileyen bölümlerini açıkladığımız subay sicil belgesi ile değerlendirmektedir.

Yukarıda açıklanan nedenlerle anılan hükmün Anayasanın 9, 10, 138, 140’ıncı maddelerine aykırı olduğu düşünüldüğünden iptali gerekmektedir.

(3) 357 sayılı Askeri Hakimler Kanununun 16 ncı maddesi ile ilgili değerlendirme;

Bu maddenin ilk paragrafında “...silahlı kuvvetler mensuplarının nakil ve tayinleri hakkındaki hükümler esas alınarak...” bölümünün Anayasaya aykırı olduğu değerlendirilmiştir.

Bir askeri hakimın atamasında diğer silahlı kuvvetler mensuplarının nakil ve tayinleri hakkındaki hükümlere tabi olması, bu hükümlerin hakim-yargı bağımsızlığını etkilemediği sürece Anayasaya aykırılığı ileri sürülemez.

Ancak askeri hakimlerin subay ve astsubaylar gibi, atamalarının kuvvet komutanlığınca yapılması öngörülmemiştir (Atama Yönetmeliği md.8). Askeri hakimlerin atanmasının özel kanunları gereğince yapılacağı belirtilmekle beraber, özel kanun ise 23.05.1968 gün ve 12906 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Türk Silahlı Kuvvetlerine mensup subay ve astsubayların atama ve yer değiştirmeleri hakkında yönetmeliğe atıf yapmıştır.

Bunun dışında atamada dikkat edilecekler arasında (garnizonda fazla süre kalmak isteyenlerin) sıralı sicil üstlerince muvafakat ve mütalaa verilmesi hükmü de bulunmaktadır.

Ataması ilgili kuvvet komutanınca, garnizonda fazla süre kalması sicil üstlerince takdir edilen bir hakimın bağımsız olamayacağı değerlendirilmiştir.

Hakim savcı bağımsızlığının korunmasının yollarından biride atamalarda kendisini gösterecektir. Meslek içinde atamaların kim tarafından ve nasıl yapıldığı hakim-savcılarının dolayısı ile mahkemenin bağımsız olup olmadığını ortaya koyan bir ölçüdür.

Yargı görevinin bağımsızlığını sağlayacakların başında hakimlik teminatı gelmektedir. İyi bir adalet, bağımsız hakimlere ihtiyaç gösterir. Teminat hakimın yürütme karşısında kendisini tam bir emniyet içinde hissetmesi ve kararlarını her türlü korku ve endişeden uzak olarak verebilmesidir.

Gerek anayasalar ve gerekirse kanunların hakimleri bağımsız ilan etmesiyle bağımsızlık olmaz. Bağımsızlık için bir takım teminatların olması gereklidir. Kısmi teminatlarla tam bağımsızlık sağlanmayacaktır. Biraz bağımsız ve biraz teminatlı olmak bağımlı ve teminatsız olmak demektir. Hakimlerin görev yerlerinin değiştirilmesi ile ilgili bağımlılıkları, teminatın zayıf olduğunu gösteren bir durumdur. Önceden belli olmak şartıyla belli sürelerle görev yerlerinin değiştirilmesi işini bağımsız kurullar gerçekleştiriyor ise bu yer değiştirme bağımsızlığa zarar vermez (Demirkol FERMAN, Yargı Bağımsızlığı, Kazancı Kitap Ticaret A.Ş. İSTANBUL, 1991 Sh.126-126)

Ancak askeri hakimler ve heyette bulunan subay üye ilgili kuvvet komutanınca atanmaktadır.

Yukarıda açıklanan nedenlerle anılan hükmün Anayasanın 9, 10, 138, 140'ncı maddelerine aykırı olduğu düşünüldüğünden iptali gerekmektedir.

SONUÇ VE HÜKÜM

Yukarıda açıklanan nedenlerle;

Sanık P. Er Serkan LEVENT'in; 20 AĞUSTOS 2005 tarihinde işlediği belirtilen As. C. K.nun 87/1'inci maddesinde yazılı emre itaatsizlikte ısrar etmek suçlamasıyla ilgili yargılamasında;

1. 353 Sayılı As.Y. U. K.nun mahkemenin kuruluşuyla ilgili 2 nci maddesinde belirtilen "Askeri Mahkemeler 2 askeri hakim ve bir subay üyeden kurulur. Ancak ..." hükmünün "...BİR SUBAY..." bölümünün,

2. 357 Sayılı Askeri Hakimler Kanunun sicil belgeleri ve sicil üstleri başlıklı 12 nci maddesinin a fıkrasındaki "...sicil belgeleri; general-amiral sicil belgesi, subay (asteğmen-albay) sicil belgesi ve mesleki sicil belgesi olmak üzere üç çeşittir" hükmünün "...SUBAY (asteğmen-albay) SİCİL BELGESİ...ÜÇ..." bölümünün,

3. 357 Sayılı Askeri Hakimler Kanunun yer değiştirme esasları başlıklı 16 nci maddesinin 1 inci paragrafındaki "askeri hakimler ve askeri savcılar ile yardımcılarının, adli müşavirlerin, askeri adalet teftiş kurulu başkanlığı kadrolarında ve askeri yargı ile ilgili idari görevlerde bulunan askeri hakimlerin atamaları bu kanun hükümleri saklı kalmak şartıyla Silahlı Kuvvetler mensuplarının nakil ve tayinleri hakkındaki hükümler esas alınarak Milli Savunma Bakanın ve Başbakanın müşterek kararnamesi ile Cumhurbaşkanının onayına sunulur ve Resmi Gazetede yayınlanır" hükmünün, "... silahlı kuvvetler mensuplarının nakil ve tayinleri hakkındaki hükümler esas alınır..." bölümünün,

Anayasanın 9, 10, 37, 138 ve 140'inci maddelerine aykırı olması sebebiyle bu bölümlerin iptali maksadıyla Anayasanın 152 nci maddesi uyarınca ANAYASA MAHKEMESİNE BAŞVURULMASINA, karar ve bununla ilgili görülen belgelerin tasdikli örneklerinin Anayasa Mahkemesine gönderilmek üzere Genelkurmay Başkanlığı Askeri Savcılığına TEVDİİNE,

İsteme aykırı, subay üye Mu.Bnb.Serdar YILMAZ'ın Anayasa Mahkemesine Başvurulması konusunda karşı oyuyla ve oyçokluğuyla karar verilip açıklandı"

III - YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralları

İtiraz konusu bölümleri da içeren yasa kuralları şöyledir:

1- 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesinin birinci fıkrası:

“Askerî mahkemeler iki askerî hâkim ve **bir subay** üyeden kurulur. Ancak Genelkurmay Başkanlığı nezdindeki askeri mahkeme, general ve amiralleri yargıladığı zaman üç askerî hâkim ile iki general veya amiralden kurulur.”

2- 357 sayılı Askeri Hâkimler Kanunu'nun ilgili bölümleri:

“Madde 12 – (Değişik: 17/7/1972 - 1611/1 md.)

Askeri hakim subayların rütbe terfii, rütbe kıdemliliği, kademe ilerlemesi yapmalarını temin edecek yeterlilikleri sicil ile saptanır.

A) (Değişik: 24/5/1989 - 3562/2 md.) Sicil belgeleri; general - amiral sicil belgesi, **subay (asteğmen - albay) sicil belgesi** ve mesleki sicil belgesi olmak üzere **üç** çeşittir.”

“Madde 16 – Askeri hakimler ve askeri savcılar ile yardımcılarının adli müşavirlerin, Askeri Adalet İşleri Başkanlığı ile Askeri Adalet Teftiş Kurulu Başkanlığı kadrolarında ve askeri yargı ile ilgili idari görevlerde bulunan askeri hakimlerin atanmaları bu kanun hükümleri saklı kalmak şartıyla **Silahlı Kuvvetler mensuplarının nakil ve tayinleri hakkındaki hükümler esas alınarak** Milli Savunma Bakanı ve Başbakanın müşterek kararnamesi ile Cumhurbaşkanın onayına sunulur ve Resmi Gazete ile yayınlanır.”

B- Dayanılan ve İlgili Görülen Anayasa Kuralları

Başvuru kararında, Anayasa'nın 9., 10., 37., 138. ve 140. maddelerine dayanılmış ve 145. maddesi ile ilgili görülmüştür.

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İctüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca, Tülay TUĞCU, Haşim KILIÇ, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, A. Necmi ÖZLER, Serdar ÖZGÜLDÜR, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ve Osman Alifeyyaz PAKSÜT'ün katılımlarıyla 28.12.2005 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, öncelikle davada uygulanacak kural sorunu görüşülmüştür.

Anayasa'nın 152. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 28. maddesine göre, mahkemeler, bakmakta oldukları davalarda uygulayacakları kanun ya da kanun hükmünde kararname kurallarını Anayasa'ya aykırı görürler veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık savının ciddi olduğu kanısına varırlarsa, o hükmün iptali için Anayasa Mahkemesine başvurmaya yetkilidirler. Ancak, bu kurallar uyarınca bir mahkemenin Anayasa Mahkemesine başvurabilmesi için elinde yöntemince açılmış ve mahkemenin görevine giren bir davanın bulunması ve iptali istenen kuralların da o davada uygulanacak olması gerekmektedir. Uygulanacak yasa kuralları, davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikte bulunan kurallardır.

Başvuran Mahkeme;

1- 25.10.1963 günlü, 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesinin birinci fıkrasının ilk tümcesinde yer alan "... bir subay ..." ibaresinin,

2- 26.10.1963 günlü, 357 sayılı Askeri Hakimler Kanunu'nun;

a- 12. maddesinin birinci fıkrasının 24.5.1989 günlü, 3562 sayılı Yasa ile değiştirilen (A) bendinin "... subay (asteğmen – albay) sicil belgesi ... üç ..." bölümünün ve

b- 16. maddesinin birinci fıkrasının "... Silahlı Kuvvetler mensuplarının nakil ve tayinleri hakkındaki hükümler esas alınarak ..." bölümünün iptalini istemektedir.

Genelkurmay Askeri Mahkemesinde bakılmakta olan davada, verilen hizmet emirlerine aykırı olarak birlik içerisinde cep telefonu bulundurulmak suretiyle emre itaatsizlikte ısrar etme suçunun işlendiği ileri sürülerek sanığın ilgili yasa kurallarına göre cezalandırılması istenmiştir.

Askeri Mahkeme'nin önündeki davada herhangi bir askeri hâkime sicil belgesi verilmesinin söz konusu olmaması nedeniyle 357 sayılı Askeri Hâkimler Kanunu'nun 12. maddesinde yer alan subay sicil belgesi ile ilgili kural uygulanacak yasa kuralı değildir. Aynı şekilde davada, herhangi bir askeri hâkimin atanması söz konusu olmadığından 357 sayılı Yasa'nın 16. maddesinde iptali istenen bölümün de davada uygulanması söz konusu değildir.

Bu nedenle 357 sayılı Askeri Hakimler Kanunu'nun;

- 12. maddesinin birinci fıkrasının 24.5.1989 günlü, 3562 sayılı Yasa ile değiştirilen (A) bendinin "... subay (asteğmen – albay) sicil belgesi ... üç ..." bölümüne ve

- 16. maddesinin birinci fıkrasının "... Silahlı Kuvvetler mensuplarının nakil ve tayinleri hakkındaki hükümler esas alınarak ..." bölümüne ilişkin başvurunun Mahkeme'nin yetkisizliği nedeniyle REDDİNE,

oybirliğiyle,

353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesinin birinci fıkrasının ilk tümcesinde yer alan "... bir subay ..." ibaresinin ise ESASININ İNCELENMESİNE Sacit ADALI, Serdar ÖZGÜLDÜR, Serruh KALELİ ve Osman Alifeyyaz PAKSÜT'ün karşı oyları ve oyçokluğuyla,

karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu Yasa kuralı, dayanan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Başvuru kararında, askeri mahkemelerdeki üyelik görevlerine teşkilatında askeri mahkeme kurulan komutan veya kurum amiri tarafından bir yıllık süre için görevlendirilen subay üyelerin hukukçu olmadıkları, hakimlik bakımından herhangi bir yasal güvencelerinin bulunmadığı, 926 sayılı Askeri Personel Kanunu'na tabi oldukları, asıl görevlerinin mahkeme üyeliği olmadığı, teşkilatında askeri mahkeme kurulan komutanlık tarafından görevlendirildikleri, bu işi esas kadro görevleriyle birlikte yürüttükleri, yasada seçilecek üyelerin sayısı ve hangi rütbede kaç adet seçilecekleri düzenlemediğinden adli amirin subay üyeyi seçme konusunda mutlak bir yetkisinin bulunduğu, nitelikleri tutan bir subayı dilediği davada subay üye olarak belirleyebildiği, atanma ve sicil bakımından doğrudan idareye bağlı oldukları, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Devlet Güvenlik Mahkemelerindeki askeri üyeler hakkında verdiği kararlar da göz önünde bulundurulduğunda itiraz konusu kuralın Anayasa'nın 9., 10., 37., 138. ve 140. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesinde askerî mahkemelerin iki askerî hâkim ve bir

subay üyeden kurulacağı, ancak Genelkurmay Başkanlığı nezdindeki askeri mahkemenin general ve amiralleri yargıladığı zaman üç askerî hâkim ile iki general veya amiralden kurulacağı kurala bağlanmıştır.

Anayasa'nın 9. maddesinde yargı yetkisinin, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılacağı, 138. maddesinin birinci fıkrasında hâkimlerin görevlerinde bağımsız oldukları, Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanî kanaatlerine göre hüküm verecekleri, ikinci fıkrasında hiçbir organ, makam, merci veya kişinin, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremeyeceği, genelge gönderemeyeceği, tavsiye ve telkinde bulunamayacağı belirtilmiş, 140. maddesinin ikinci fıkrasında ise "Hâkimler, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre görev ifa ederler." kuralı yer almıştır.

Genel olarak hakim bağımsızlığı kavramı ile aynı anlamda kullanılan yargı bağımsızlığı, hâkimlerin kararlarını verirken özgür olmaları, hiçbir dış baskı ve etki altında bulunmamaları, baskı yapılması kadar baskı yapılabilme ihtimalinin de bulunmaması, hâkimin kimseden emir almaması, hukuka ve vicdanına göre karar vermesi biçiminde tanımlanmaktadır.

Anayasa'nın 9., 138. ve 140. maddelerindeki düzenlemeler gereğince adli ve idari yargı için öngörülen yargı bağımsızlığının askeri yargı için de geçerli olduğunda kuşku bulunmamaktadır.

1961 Anayasa'sının 138. maddesinin dördüncü fıkrasıyla, askeri mahkemelerde üyelerin çoğunluğunun hâkimlik niteliğine sahip olması zorunlu tutulmuştur. 1982 Anayasa'sının 145. maddesinde ise askeri yargının askeri mahkemeler ve disiplin mahkemeleri tarafından yürütüleceği belirtilerek, askeri hâkimlerden söz edildiği halde, askeri mahkemelerde hâkimlik niteliğine sahip olanlar dışında askeri mahkeme üyelerinden söz edilmemiştir. Askeri hâkimlerle ilgili 1961 ve 1982 anayasaları arasındaki bu farklılık, askeri mahkemelerde hâkimlik niteliğine sahip olanlar dışında üye bulunamayacağını göstermektedir.

Askeri mahkemelerde görevli hâkim üyeler Milli Savunma Bakanı, Başbakan ve Cumhurbaşkanı tarafından üçlü kararname ile atanırken, 353 sayılı Yasa kurallarına göre subay üyeler, askeri mahkemelerin kurulu olduğu komutanlıklardaki en üst komutan veya askeri kurum amiri tarafından her yılın Aralık ayında o mahkemenin yetkisine giren birlik ve kurum mensupları arasından bir yıl süre ile değiştirilmemek üzere seçilerek görevlendirilmekte, bunların görevlerini yapmalarına sürekli engeller çıktığında ise yerlerine başkaları seçilebilmektedir. Bu üyeler yargılama sürecinde hakim üyelerin sahip oldukları yetkiye sahiptirler.

Öte yandan, askeri mahkemelerde görevlendirilen subay üyeler askeri hâkim olmadıkları ve bu görevi asıl görevlerine ek olarak yerine getirdikleri için, bunlara mesleki sicil verilmemekte, yükselmeleri genel kurallara göre yapılmakta ve sicilleri askeri hiyerarşi içerisinde kendi üstleri tarafından düzenlenmektedir.

Askeri mahkemelerde bulunan subay üyelerin hiyerarşik düzene bağlı olan görevlendirilme süreci, sicillerinin düzenlenmesi, disiplin cezası verilmesi gibi hususlar göz önünde bulundurulduğunda; askeri mahkemelerde görev yaptıkları süre içerisinde de hiyerarşik ilişkinin devam ettiği, bu durumda, hâkim olarak sahip olmaları gereken bağımsızlıklarının meslekten hakim olmadıkça sağlanamayacağı sonucuna varılmıştır.

Buna göre, iptali istenilen kuralın hâkimlerin bağımsızlığı ilkesi ile bağdaştırılması olanaksız olduğundan Anayasa'nın 9., 138., 140. ve 145. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 10. ve 37. maddeleri ile ilgisi görülmemiştir.

Osman Alifeyyaz PAKSÜT ve Serdar ÖZGÜLDÜR bu görüşlere katılmamışlardır.

VI- İPTAL KARARININ YÜRÜRLÜĞE GİRECEĞİ GÜN SORUNU

Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasında, "Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez" denilmekte, 2949 sayılı Yasa'nın 53. maddesinin dördüncü fıkrasında da bu kural tekrarlanmaktadır. Maddenin beşinci fıkrasında ise, Anayasa Mahkemesi'nin, iptal sonucunda meydana gelecek hukuksal boşluğu kamu düzenini tehdit veya kamu yararını ihlal edici nitelikte görmesi halinde yukarıdaki fıkra hükmünü uygulayacağı belirtilmektedir.

353 sayılı Yasa'nın 2. maddesinin birinci fıkrasının ilk tümcesinde yer alan "... bir subay ..." ibaresinin iptal edilmesi nedeniyle doğan hukuksal boşluk kamu yararını ihlâl edici nitelikte görüldüğünden, iptal kararının, Resmî Gazete'de yayınlanmasından başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür.

VII- SONUÇ

A- 25.10.1963 günlü, 353 sayılı Askerî Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesinin birinci fıkrasının ilk tümcesinde yer alan "... bir subay ..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Osman Alifeyyaz PAKSÜT ile Serdar ÖZGÜLDÜR'ün karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

B- İptal edilen ibarenin doğuracağı hukuksal boşluk kamu yararını ihlal edici nitelikte görüldüğünden, Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 2949 sayılı Yasa'nın 53. maddesinin dördüncü ve beşinci fıkraları gereğince iptal hükmünün, KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK BİR YIL SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE, OYBİRLİĞİYLE,

7.5.2009 gününde karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

KARŞIOY GEREKÇESİ

1- Anayasa'nın 152. maddesinde, bir davaya bakmakta olan mahkemenin, uygulanacak bir kanun veya kanun hükmünde kararname hükümlerini Anayasa'ya aykırı görmesi veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varması halinde, konuyu Anayasa Mahkemesi'ne götürebileceği hüküm altına alınmakta; 2949 sayılı Kanun'un 28. maddesinde de aynı düzenleme yer almaktadır.

Gerek Anayasa'da, gerek 2949 sayılı Kanun'da işaret edilen hükümde geçen **"uygulanacak yasa kuralı"**nın nasıl anlaşılacağı konusunda Anayasa Mahkemesi'nce şu somut saptamalarda bulunulduğu ve halen uygulamanın bu doğrultuda olduğu bilinmektedir:

- “Uygulanacak yasa kuralı, bakılmakta olan davayı yürütmeye, uyumsuzluğu çözmeye, davayı sona erdirmeye veya kararın dayanağını oluşturmaya yarayacak kurallardır.”

- “Bir mahkemenin Anayasa Mahkemesi’ne başvurabilmesi için, elinde yöntemince açılmış ve görevine giren bir davanın bulunması ve iptali istenen kuralların davada uygulanacak olması gerekir. Uygulanacak yasa kuralı ise davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikteki kurallardır.”

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme’de görülmekte olan dava, emre iteatsizlikte ısrar etmek suçundan dolayı bir erin yargılanmasına ilişkindir. İtiraz yoluyla Anayasa Mahkemesi önüne getirilen kural, 353 sayılı Askeri Mahkemelerin Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu’nun, “Mahkeme Kuruluşu” başlıklı 2. maddesinin birinci fıkrasındaki “Askeri Mahkemeler iki askeri hakim ve bir subay üyeden kurulur.” şeklindeki ilk cümledeki **“bir subay”** ibaresidir. İtiraz başvurusunda, **dava mahkemesinin kuruluşuna ve yargılama usulüne ilişkin kanun hükümlerinin de** “davada uygulanacak kanun” kavramının kapsamına girdiği ileri sürülmüş; sayın çoğunlukça da bu görüşe katılarak işin esasına geçilip, kuralın iptali yoluna gidilmiştir. Oysa itiraz mahkemesinin önünde bulunan bakılmakta olan dava, sanık konumundaki er hakkında Askeri Ceza Kanunu’nun 87. maddesinin ihlali iddiasıyla açılmış olan bir ceza davasıdır ve bu davada uygulanacak kural da anılan yasa hükmünden ibarettir. Bir askeri mahkemenin ne şekilde teşkil edileceğine ilişkin kuralın “uygulanacak yasa kuralı” olmadığı çok açıktır. Yorum yoluyla Anayasa’nın öngörmediği bir sonuca yol açılması doğru olmadığı gibi, bu yorum biçiminin doğal yansıması olarak ülkedeki tüm yargı kuruluşlarının da kendi teşkilat ve usul kanunlarındaki hemen tüm hükümleri bu yolla Anayasa Mahkemesi’nin önüne getirmeleri mümkün olabilecektir. Oysa, böylesi bir dava hakkı Anayasa’nın 152. maddesinde bulunmadığı gibi, 1961 Anayasası’nın 149. maddesinde dahi mevcut değildi. Önceki Anayasa’da bile **“kendi varlık ve görevlerini ilgilendiren alanlarda”** sadece Yüksek Hakimler Kurulu, Yargıtay, Danıştay, Askeri Yargıtay ve üniversitelere iptal davası açabilmeleri hakkı tanınmış; 1961 Anayasası’nın 151. maddesi ile itiraz yoluna ilişkin düzenleme de şimdiki Anayasamızın 152. maddesine paralel hükümler öngörmüştür. Diğer bir deyişle, ne 1961 Anayasasında ne de 1982 Anayasasında “itiraz yoluyla” yargı yerlerince **kendi varlık ve görevlerini ilgilendiren alanlarda, mahkemenin kuruluşuna ve yargılama usulüne ilişkin kanun**

hükümlerinin Anayasa Mahkemesi önüne getirilebilmelerine imkan tanınmamıştır.

Anayasa Mahkemesi de 6.2.2002 tarih ve E.2002/102, K.2002/53 sayılı kararında; Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun Kuruluş ve Yapısına İlişkin 3984 sayılı Kanun'un İlgili kuralının (md.6) Anayasa'ya aykırılığı iddiasıyla Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu'nca yapılan itiraz başvurusunu "... Radyo ve Televizyon Üst Kurulu üyelerinin nitelikleri ile seçimlerine ilişkin bu kuralın Danıştay'da bakılmakta olan davada, uygulanacak kural kabul edilebilmesi için bu hususlarla ilgili bir uyuşmazlığın bulunması ve sözkonusu kuralın da uyuşmazlığın sona erdirilmesine olumlu ya da olumsuz katkı sağlayacak nitelikte olması gerekir. Danıştay'da görülmekte olan davada, Üst kurulun oluşumu ve üyelerinin nitelikleriyle ilgili bir uyuşmazlığa yer verilmemiş olması karşısında, dava konusu kuralların yer aldığı Yönetmeliğin Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nca hazırlanmış olmasının, Üst Kurul'un oluşumuna ilişkin kuralı uygulanacak kural haline getiremeyeceği açıktır. Bu durumda, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun oluşumuna ilişkin itiraz konusu kuralın bakılmakta olan davada uygulanma olanağı bulunmadığından, başvurunun mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddi gerekir..." gerekçesiyle reddetmiştir.

Yine Anayasa Mahkemesi 28.7.2005 tarih ve E.2005/82, K.2005/45 sayılı kararında; 357 sayılı Askeri Hakimler Kanunu'nun ilgili kurallarının (Md. 11, 12, 16) Anayasa'ya aykırılığı iddiasıyla Güney Deniz Saha Komutanlığı Askeri Mahkemesi'nce yapılan itiraz başvurusunu "...357 sayılı Askeri Hakimler Kanunu'nun itiraz konusu 11. maddesinde askeri hakim ve savcıların yardımcılık statüsünden askeri hakimliğe geçirilmeleri, 12. maddesinde sicil belgeleri ve sicil üstleri, 16. maddesinde de yer değiştirme esasları düzenlenmiştir. Başvuran Mahkeme'de görülmekte olan davanın konusu ise bir uzman jandarma çavuşun mükerrer firar eylemi nedeniyle cezalandırılması istemidir. Bu durumda itiraz konusu yasa kuralları, açılmış olan ceza davasında uygulanacak kurallar değildir. Görülmekte olan davada, hakimlerin atanmaları ve sicil verilmesi gibi kuralların bu davanın olumlu ya da olumsuz yönde sonuçlanmasında etkili olduğundan söz edilemez. Bu nedenlerle, itiraz başvurusunun itiraz yoluna başvuran Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddi gerekir..." gerekçesiyle reddetmiştir.

Yukarıda belirtilen gerekçelerle, itiraz başvurusunun yetkisizlik nedeniyle reddi gerektiğini değerlendirdiğimizden, aksi yöndeki çoğunluk kararına katılmıyoruz.

2- Askeri Yargı ilk kez 1961 Anayasası ile bir Anayasal güvenceye kavuşturulmuştur. 1961 Anayasası'nın 138. maddesi "Askeri Yargı, askeri mahkemeler ve disiplin mahkemeleri tarafından yürütülür" hükmünü getirmiş ve 4. fıkra da "Askeri mahkemelerde üyelerin çoğunluğunun hakimlik niteliğine sahip olmak şarttır." düzenlemesini getirmişti. 1982 Anayasası'nın 145. maddesinin birinci fıkrası 1961 Anayasası'nın 138. maddesinin birinci fıkrasına tamamen paralel olarak düzenlenmiş, dördüncü fıkra ise "Askeri yargı organlarının kuruluşu, işleyişi...mahkemelerin bağımsızlığı, hakimlik teminatı, **askerlik hizmetinin gereklerine göre** kanunla düzenlenir..." hükmünü öngörmüştür. Madde metninden de açıkça görüleceği üzere, 145. madde metninde önceki Anayasa'nın 138. maddesinde yer alan "Askeri mahkemelerde üyelerin çoğunluğunun hakimlik niteliğine sahip olması şarttır." fıkrası yer almamıştır.

Askeri yargı ve yüksek askeri yargı organlarını düzenleyen Anayasa'nın 145., 156. ve 157. maddelerinde "ortak" bir unsur olarak yer alan "**askerlik hizmetinin gerekleri**" kavramının nitelik ve etki alanı Anayasa Mahkemesi'nin kararlarıyla açıklığa kavuşturulmuştur. Buna göre, adli ve idari yargı yanında Anayasa'da ayrıca bir askeri yargı sisteminin kabulünü gerekli kılan "askerlik hizmetinin gerekleri", askerliğe ilişkin yerleşmiş gelenek ve göreneklerle kurulmuş olan ve özü "disiplin"e dayanan bir düzenin sürdürülmesi için gerekli görülen bir ilkedir. Anılan Anayasal kurallarda öngörülen "mahkemelerin bağımsızlığı", "hakimlik teminatı" ve "askerlik hizmetinin gerekleri" ilkelerinin yaşama geçirilmesi, bunların bir arada ve birbirleriyle uzlaştırılması suretiyle yapılacak bir düzenlemeyle mümkün olabilir. Böyle bir uzlaşma ve bağdaştırmanın olanaksız bulunması durumunda ise "askerlik hizmetinin gerekleri" esasının, "mahkemelerin bağımsızlığı" ve "hâkimlik teminatı" ilkelerinin elverdiği ölçüler içinde dikkate alınması zorunlu olacaktır. Diğer bir deyişle, "askerlik hizmetinin gerekleri" ancak askeri yargının bağımsızlığına ve bu bağımsızlığın güvencesi, dayanağı olan hâkimlik teminatına dokunmadığı sürece ve o oranda söz konusu olabilir.

Askeri yargı bir Anayasal sistem olarak öngörüldüğünden, kendine özgü bir hiyerarşi ve disiplin esasına göre yürütülmekte olan özellikli bir kamu hizmeti mahiyetindeki "askerlik hizmeti"nin bünyesinden kaynaklanan bir takım kural ve esaslarını da bu yargı düzenini etkilemesi, genel yargıya nazaran bazı farklı usul ve düzenlemelerin yapılması gerekli ve zorunlu bulunmaktadır. Bu yapılırken de gözetilecek unsurlar, yukarıda açıklanan Anayasal kriterlerin dikkate alınması suretiyle yapılacak bir

uzlaşmadan ibarettir. Askeri Mahkemelerde bir subay üye bulunmasının öngörülmesi, tamamen askerlik hizmetinin gereklerinden kaynaklanmaktadır. Mukayeseli hukukta yapılacak bir inceleme de, esasında neredeyse evrensel olan bu ilkenin askeri yargıyı benimsemiş hemen tüm ülkelerde (Yunanistan hariç) azınlıkta ya da çoğunlukta olmak üzere hukukçu olmayan subay üye sisteminin benimsendiğini, askerlik hizmetinin gereklerinin bunda tamamen etken olduğunu ortaya koymaktadır. Anayasa'nın 145. maddesi, yargıyla ilgili düzenlemeler olan 9., 138. ve 140. maddelere göre "özel" bir düzenleme olup, bu mahiyeti itibariyle 145. maddenin ve bu maddede belirtilen "askerlik hizmetinin gerekleri"nin sayılan maddelere nazaran öncelikle dikkate alınması gerekli bulunmaktadır. Yeter ki bu ilke "Mahkemelerin bağımsızlığı" ve "hâkimlik teminatı" ilkeleriyle uyum içerisinde ele alınarak somutlaştırılsın.

Salt 145. maddede 1961 Anayasası'nın 138. maddesinde yer alan "Askeri mahkemelerde üyelerin çoğunluğunun hâkimlik niteliğine sahip olması gerekir." şeklindeki bir fıkranın yer almamış bulunması, Anayasakoyucunun yeni sistemde Askeri Mahkemelerde hiç subay üye bulunmasını istemediği şeklinde yorumlanamaz. Bilakis, "askerlik hizmetinin gerekleri" kriteri ile bu konuda yasa koyucuya bir takdir hakkı tanınmış bulunmaktadır. İtiraz konusu kuralın mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatının zedeleyici bir mahiyetinin olduğu da kabul edilemez. Çünkü, askeri mahkemelerin görev alanına dahil olan suçlar asker kişilerin çoğu askeri nitelikli olan suçlarıdır ve bilfiil bu bünyede görev yapmakta olan subayların, yargılamayı yapacak olan askeri hâkimlere suç, suç ortamı ve askerlik hizmetinin özellikli yanları konusunda büyük katkıları olacağı izahtan varestedir. Bu üyenin görev süresi boyunca kıt'a veya kurumdaki görevinin de devam ediyor olması, nezdinde askeri mahkeme kurulan komutanın bir şekilde sicil üstü olması gibi durumların da doğrudan mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatını zedeleyici mahiyetinden söz edilemez.

3- Askeri mahkemelerde bir subay üye bulunuşunun Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesindeki "adil yargılama hakkı" ilkesine aykırı olduğu, bu yapıları itibariyle askeri mahkemelerin "bağımsız ve tarafsız mahkeme" olarak kabul edilemeyeceği yolunda yapılan bir başvuru üzerine, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nce ilgilinin bu yöndeki tüm iddiaları reddedilerek, açılan dava redle sonuçlanmıştır. (Hakan ÖNEN- Türkiye Davası, Başvuru No: 32860/96, Strasbourg, 10.2.2004)

4- Anayasa'nın 145. maddesinde "askeri yargı" kapsamında kabul edilen "Disiplin Mahkemeleri"nde hiç hukukçu (askeri hâkim) üye bulunmamakta, bunlar 477 sayılı Kanun'a göre yargılanan asker kişinin statüsüne göre ya üç subay ya da iki subay bir astsubaydan teşekkül etmektedir. Anayasa'nın anılan maddesinde Disiplin Mahkemeleri ile ilgili kapsamlı hiçbir düzenleme yer almamakta, yalnız 145. maddenin son fıkrasına göre bu mahkemelerin kuruluşunun mahkemelerin bağımsızlığı, hâkimlik teminatı ve askerlik hizmetinin gereklerine göre Kanunla düzenleneceği hüküm altına alınmaktadır.

Sayın çoğunluk kararındaki gerekçeye göre yargılamada Disiplin Mahkemelerindeki subay/astsubay üyeler de Askeri Mahkemelerdeki subay üye ile "aynı" statüde bulunduğundan; hiç askeri hâkim üyeye sahip olmayan bu Mahkemelerdeki üyelerin varlığının da Anayasa'ya aykırı olduğunu kabul etmek gerekecektir. Oysa Anayasa Mahkemesi aşağıdaki gerekçe ile bu Mahkemelerin kuruluş ve yapısının Anayasal kurallarla çelişmediğini açıkça ortaya koymuştur:

"... Bilindiği gibi askerlik Anayasa'da yeri olan bir kurumdur. Bu kurumu, kendi öneminin ve özelliğinin getirdiği zorunluluklar ve sorunlarla birlikte kabul etmek gerekir. Nitekim aynı zamanda askerlik alanını da ilgilendiren kimi konularda Anayasa, hizmetin gereklerini göz önünde bulundurarak ayrı kurallar koymak yoluna gitmiştir. Askerlik hizmetlerinin yürütülüşünde en büyük etken, ast-üst, maiyet-amir ilişkileridir. Bu ilişkilerin hizmetin gereklerine uygun bir seviyede tutulabilmesi ancak sağlam bir disiplinle başarabilir. Esasen disiplin; yasalara, nizamlara ve âmirlere mutlak bir itaat ve astının ve üstünün hukukuna riayet demektir. Bir başka deyişle askerliğin temeli disiplindir. Askerlik hizmetinde disiplinin ölüm-kalım derecesindeki önemi, onu koruyabilmek için askerliğe özgü cezaları ve cezalandırma yollarını gerekli kılar. Disiplini bozan eylemlerin, çevresinde kötü örnek olmaması için, süratle cezalandırılması şarttır. Bu süratin Askeri Mahkemelerin olağan yargılama usulü içinde sağlanmasına olanak yoktur. Onun içindir ki Anayasa (md.138) askeri yargının kullanılmasını tüm olarak Askeri Mahkemelere bırakmamış ve bunların yanında ayrıca Disiplin Mahkemelerini öngörmüştür. Askeri yargıyı yürütmek üzere Askeri Mahkemeler var iken, Anayasa'nın bir de disiplin Mahkemelerini öngörmesi bu iki çeşit mahkeme arasında bir takım keskin ayrımların varlığını tabii ve zorunlu kılar. Her iki mahkemenin kuruluş ve işleyişçe birbirinin aynı olmasını düşünmek bir bakıma iki ayrı yargı organını bire indirmek, birleştirmek demektir. Bu da Anayasakoyucunun ereğine ve açık yönergesine aykırı düşer. Anayasa'nın

138. maddesinin dördüncü fıkrasında Askeri Mahkemelerde üyelerin çoğunluğunun hâkimlik niteliğine sahip olmasının şart koşulmasına karşılık, **Disiplin Mahkemeleri üyeleri için herhangi bir Anayasal kural getirilmemiştir. Bu, şu demektir ki Disiplin Mahkemesi üyelerinin tümü, çoğunluğu yahut yalnız biri hâkim niteliğine sahip olmayabilir veya hiç biri hakim niteliğine sahip olmayabilir ve her dört halde de Anayasa ile bir çelişmeyi düşülmüş olmaz..."** (Any.Mah.nin 4.6.1970 tarih ve E.1970/6, K.1970/29 sayılı Kararı; AMKD, Sayı: 8, s.288-313; RG.31.5.1971, Sayı:13851)

Kararın gerekçesinden de açıkça görüleceği üzere, bir mahkemenin (davacı somutunda askeri mahkemenin) üyeleri konusunda herhangi bir Anayasal kural getirilmemesi, bu konuda yasa koyucunun yetkili kılındığı anlamına gelmektedir ve bu durum Anayasa'nın yargıyla ilgili diğer düzenlemeleri esas alınarak bir yorum yapılmasına ve Anayasakoyucunun öngörmediği sonuçlara varılmasına engeldir. Anayasa'nın 145. maddesinde önceki (1961) Anayasa metnine benzer bir düzenleme olmayışı, Anayasa koyucunun askeri mahkemelerin tüm üyelerinin hukukçulardan (askeri hâkimlerden) oluşmasını öngördüğü biçiminde yorumlanamaz. İşaret edilen Anayasa Mahkemesi kararı da bu düşünceye açıkça yer vermektedir.

5- Açıklanan nedenlerle; itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı bir yönü bulunmadığından istemin reddine karar verilmesi gerekirken; kuralın iptali yolundaki çoğunluk kararına katılamıyoruz.

Başkanvekili
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR

KARŞI OY

Serdar ÖZGÜLDÜR'ün 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluş ve Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesinin birinci fıkrasının ilk tümcesinde yer alan "bir subay" ibaresine ilişkin davada uygulanacak kural olmadığı yönündeki karşı oy gerekçesinin 1 nolu bölümüne iştirak edilmiştir.

Üye
Sacit ADALI

Üye
Serruh KALELİ

Esas Sayısı : 2009/38

Karar Sayısı : 2009/70

Karar Günü : 3.6.2009

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Şişli 2. Asliye Ceza Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 26.9.2004 günlü, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun, 30.4.2008 günlü, 5759 sayılı Yasa'nın 1. maddesiyle değiştirilen 301. maddesinin (4) numaralı fıkrasının, Anayasa'nın Başlangıcı ile 2., 8. ve 9. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Basın yoluyla suçü övme ve Cumhuriyeti aşağılama suçlarından dolayı sanıkların 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun, 30.4.2008 günlü, 5759 sayılı Yasa'nın 1. maddesiyle değiştirilen 301/2 ve 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 11/2. maddeleri uyarınca cezalandırılması istemiyle açılan davada, itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

“Kamu davası TCK.nın 301. madde hükümlerinin uygulanmasına ilişkindir.

TCK 301. maddesinde Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Devletin kurum ve organlarını alenen aşağılayan kişi hakkında ceza verilmesi gerektiği düzenlenmiştir.

TCK 301/2. maddesinde Devletin askeri ve emniyet teşkilatını alenen aşağılayanların cezalandırılacağı öngörülmüştür.

TCK 301/4. maddesinde bu suçtan dolayı kovuşturma yapılması Adalet Bakanı'nın iznine bağlıdır.

TCK 301/4. maddesi hükmünün Anayasamızın 2., 8. ve 9. maddeleri ile Anayasa'nın Başlangıç kısmının beşinci paragrafı hükümlerine aykırılığı düşünülmüştür.

Anayasa'nın 2. maddesinde, Türkiye Cumhuriyeti'nin Atatürk Milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir.

Anayasa'nın 8. maddesinde, yürütme yetkisinin Bakanlar Kurulu'na ait olduğu belirtilmiştir. Adalet Bakanı da siyasi partiye bağlı olup Bakanlar Kurulu'nun bir üyesidir.

Anayasa'nın 9. maddesinde, yargı yetkisinin Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılacağı belirtilmiştir.

Anayasamızın Başlangıç kısmının beşinci paragrafında hiçbir faaliyetin Türk Milli menfaatlerinin, Türklüğün tarihi ve manevi değerlerinin Atatürk Milliyetçiliği ilke ve inkılapları ve medeniyetçiliğinin karşısında korunma göremeyeceği belirtilmiştir.

Anayasa'nın 176/1. maddesine göre Anayasa'nın dayandığı temel görüş ve ilkeleri belirten Başlangıç kısmı Anayasa metnine dahildir.

Türk Ceza Yasası'nın 301/4. maddesine göre TCK 301. madde kapsamında kalan bir suçu işleyen kişi hakkında Adalet Bakanı'nın izin vermemesi halinde hiçbir şekilde soruşturma yapılmayacaktır. Adalet Bakanı'na yürütmenin bir üyesi olarak yargı yetkisi tanınmıştır. Bu sonuç da hukuk devleti ilkesi, kuvvetler ayrılığı, yargı bağımsızlığı ve kişilerin hak ve özgürlüklerinin teminatlarından olan yargı güvencesine (yargıya müdahale edilmemesi) açıkça aykırıdır. Yürütmenin yargı üzerinde her türlü etkisinin bertaraf edilmesi, yargılamanın tarafsız yürütülmesi ilkesinin gereğidir.

Herhangi bir kamu görevlisine karşı görevi nedeniyle vaki olan hakaret fiillerine doğrudan doğruya C. Savcısına soruşturma yetkisi veren Türk Ceza Yasası, aynı fiilin aynı saikle aynı kamu görevlisinin içinde bulunduğu mesleki camiaya karşı işlenmesi halinde aynı C. Savcısına doğrudan soruşturma yetkisinin verilmemesi yasa içi bir çelişkidir.

Adalet Bakanı'nın TCK 301/4. maddesine göre yargılama izni verdiği bir kişi hakkında C. Savcısının ceza davası açmamayı tercih etmesi, aynı C. Savcısı hakkında özlük işlerini düzenleyen Adalet Bakanlığı teşkilatı ile Adalet Bakanlığı'na doğrudan bağlı olan teftiş kurulunu karşısına alması gerekir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bugüne kadar hukuki ve fiziki alt yapısına karşı siyasi partilerden de gelen hukuk dışı yönelimler ortaya çıkmıştır. Ayrılıkçı, yıkıcı ve bölücü yönelimleri nedeniyle bir siyasi partinin Anayasa Mahkemesi'nce kapatılması, aynı parti üyesi Adalet Bakanı'nın kendi partisi mensuplarını koruyup kollamasının engellenmesi hukukun objektifliği ilkesinin bir gereğidir. Adalet Bakanı'nın uygulamalarına karşı idari yargıda dava açma olanağı var ise de; bu prosedür suç işleyenler bakımından zamanaşımı süresinin işlemesi ve bakan izni olmadan delil toplama yetkisi olmayan C. Savcısının uygulamada çok uzun zaman alan idari yargı yolunu denemesi hukuk açısından pratik bir yarar sağlamayacağı da açıkça ortadadır.

Bu itibarla, TCK 301/4. maddesi hükmünün Anayasa'ya aykırılığı nedeniyle iptal edilmesi gerekir.

KARAR:

Açıklanan nedenlerle, TCK 301/4. maddesi hükmünün yukarda belirtildiği şekilde Anayasamızın Başlangıç kısmının beşinci paragrafına, Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti ilkesine, 8. maddesinde belirtilen yürütme yetkisinin Bakanlar Kurulu'na ait olmasına, Anayasa'nın 9. maddesinde belirtilen yargı yetkisinin bağımsız mahkemelerce kullanılabileceği ilkesine aykırı bulunduğundan, gereğinin takdiri için derdest dava dosyasının onaylı örneği ile birlikte Anayasa'nın 152/1. maddesine göre Anayasa Mahkemesi'ne gönderilmesine,

Anayasa'nın 152/3. maddesine göre dava sonucunun beklenilmesine karar verildi."

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun itiraz konusu kuralı da içeren 301. maddesi şöyledir:

"Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin kurum ve organlarını aşağılama

MADDE 301 - (Değişik madde ve başlığı: 5759 - 30.4.2008 / m.1) (1) Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Türkiye Büyük Millet Meclisini, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini ve Devletin yargı organlarını alenen aşağılayan kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Devletin askeri veya emniyet teşkilatını alenen aşağılayan kişi, birinci fıkra hükmüne göre cezalandırılır.

(3) Eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamaları suç oluşturmaz.

(4) Bu suçtan dolayı soruşturma yapılması, Adalet Bakanının iznine bağlıdır.”

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

Mahkeme, başvuru kararında Anayasa'nın Başlangıcı ile 2., 8. ve 9. maddelerine dayanmaktadır.

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince Haşim KILIÇ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, A. Necmi ÖZLER, Serdar ÖZGÜLDÜR, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ve Zehra Ayla PERKTAŞ'ın katılımlarıyla 3.6.2009 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu Yasa kuralı, dayanılan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Başvuru kararında Adalet Bakanının siyasi partiye mensup bir Bakanlar Kurulu üyesi olduğu, yürütmenin bir üyesine bu şekilde izin verilmesinin yargı bağımsızlığı ilkesine ve yargı güvencesine aykırı bulunduğu, herhangi bir kamu görevlisine görevi nedeniyle hakaret suçları bakımından Cumhuriyet Savcısına doğrudan soruşturma yetkisi verilmesine karşın aynı kamu görevlisinin içerisinde bulunduğu camiaya karşı işlenmesi halinde bu suçun soruşturulmasının izne bağlanmasının bir çelişki olduğu, Adalet Bakanının izin yetkisini hukuka aykırı olarak kullanması halinde bunun denetlenmesinin zor olduğu, belirtilen nedenlerle itiraz konusu düzenlemenin Anayasa'nın Başlangıcı ile 2., 8. ve 9. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 301. maddesinin (1) numaralı fıkrasında Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Türkiye Büyük Millet Meclisini, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini ve Devletin yargı organlarını alenen aşağılayan kişinin, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası

ile cezalandırılacağı belirtilmiş, (2) numaralı fıkrasında Devletin askeri veya emniyet teşkilatını alenen aşağılayan kişinin de, birinci fıkra hükmüne göre cezalandırılacağı, (3) numaralı fıkrasında eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamalarının suç oluşturmayaacağı belirtilmiş, itiraz konusu (4) numaralı fıkra ise bu suçtan dolayı soruşturma yapılmasının, Adalet Bakanının iznine bağlı olduğu belirtilmiştir.

Anayasa'nın 8. maddesinde, yürütme yetkisi ve görevinin, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılacağı ve yerine getirileceği vurgulanmış; 9. maddesinde ise, yargı yetkisinin, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılacağı belirtilmiştir.

Ceza kanunlarının, ceza hukukunun ana ilkeleri ile Anayasa'nın konuya ilişkin kuralları başta olmak üzere, ülkenin genel durumu, sosyal ve ekonomik hayatın gereksinimleri gözönüne alınarak saptanacak ceza politikasına göre düzenlenmesi gerekir.

Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve yasalarla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık, Anayasa'nın ve yasaların üstünde yasakoyucunun da bozamayacağı temel hukuk ilkeleri bulunduğu bilincinde olan devlettir. Hukuk devletinde yasakoyucu, Anayasa kurallarına bağlı olmak koşuluyla ihtiyaç duyduğu düzenlemeyi yapma yetkisine sahiptir.

Cezaların, suçların ağırlık derecelerine göre önleme ve ıslah amaçları da gözönünde tutularak adaletli bir ölçü içinde konulması ceza hukukunun esaslarındandır.

İtiraz konusu kuralla ülkenin politik çıkarları nedeniyle maddede düzenlenen suçtan dolayı soruşturma yapılması Adalet Bakanının talebine bağlı tutulmuştur. Adalet Bakanı'na tanınan bu yetki, yargısal değerlendirmeden ziyade Devlet ve toplum yararı açısından bir takdir yetkisinin kullanılmasıdır.

Belirtilen nedenlerle, Türk Ceza Kanunu'nun 301. maddesinin (4) numaralı fıkrasında yer alan kural Anayasa'nın Başlangıcı ile 2., 8. ve 9. maddelerine aykırı değildir, iptal isteminin reddine karar verilmesi gerekir.

VI- SONUÇ

26.9.2004 günlü, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun, 30.4.2008 günlü, 5759 sayılı Yasa'nın 1. maddesiyle değiştirilen 301. maddesinin (4) numaralı fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, 3.6.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2006/42

Karar Sayısı : 2009/73

Karar Günü : 11.6.2009

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURANLAR:

1- Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Askeri Mahkemesi (E.2006/42)

2- 15. Piyade Tümen Komutanlığı Askeri Mahkemesi (E.2007/13)

İTİRAZLARIN KONUSU: 3.7.2005 günlü, 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu'nun 2. maddesinin (2) numaralı fıkrasının, Anayasa'nın Başlangıcı ile 2., 5., 10., 36. ve 141. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Asker kişi statüsündeki sanıklar hakkında kullanmak amacıyla uyuşturucu madde bulundurdıkları iddiasıyla açılan davalarda, itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkemeler iptali için başvurmuşlardır.

II- İTİRAZLARIN GEREKÇELERİ

İtiraz başvurularının gerekçelerinin ilgili bölümleri şöyledir:

"5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Üçüncü Kısımının Üçüncü Bölümünde "Kamu Sağlığına Karşı Suçlar" başlığı altında düzenlenen 191. maddesinde, kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmamak suçu düzenlenmiştir; birinci fıkrafta kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran kişi hakkında bir yıldan iki yıla kadar hapis cezasına hükmedileceği, ikinci fıkrasında uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi hakkında tedaviye ve denetimli serbestlik tedbirine; kullanmamakla birlikte, kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran kişi hakkında, denetimli serbestlik tedbirine hükümlenacağı, üçüncü ve dördüncü fıkralarda denetimli serbestlik ve tedavinin uygulanma şekli, beşinci fıkrafta ise tedavi ve denetimli

serbestliğe ilişkin hükümlere uyulmaması durumunda sanığın cezasının infaz edileceği belirtilmiştir.

5402 sayılı Kanun'un 2. maddesinin (2) numaralı fıkrasında ise "asker kişiler hakkında, statüleri devam ettiği sürece, bu Kanun'da belirtilen denetimli serbestliğe ilişkin hükümler uygulanmaz." şeklindeki hükme yer verilmiştir.

Türk Ceza Kanunu'nun 191. maddesinde belirtilen denetimli serbestlik tedbiri, bu madde hükümlerinin ihlali hâlinde, ihlali gerçekleştiren asker kişi olduğu takdirde 5402 sayılı Kanun'un 2. maddesinin (2) numaralı fıkrası gereğince uygulanamayacakken, asker kişi sıfatı bulunmayan ve Türk Ceza Kanunu'nun aynı maddesinde belirtilen suç işleyen sivil kişiler bakımından ise öncelikle uygulanma alanı bulacaktır.

Kanunkoyucu tarafından 5237 sayılı Kanun'un 191. maddesinde denetimli serbestlik tedbiri getirilerek madde bağımlısı olan kişilerin tretman ve rehabilitasyonu sağlanarak topluma kazandırılması amaçlanmış, uyuşturucu bağımlılığına sebep olan toplumsal eşitsizlikler, sosyal çevre ve aile ile ilgili sorunların oluşturduğu sosyal yaranın, bir ceza politikası anlayışı gereği Devlet eli ile giderilmesi amaçlanmıştır.

Kanunkoyucu yukarıda belirtilen, toplumun sosyal ihtiyaçlarını olabildiğince gidermek yönünde benimsediği ceza politikası gereği denetimli serbestlik hükümlerini getirmişken, 5402 sayılı Kanun ile denetimli serbestlik hükümlerinden yararlanacak kişiler kapsamından asker kişileri çıkarmış, böylece ceza politikası amacını gerçekleştirmek çabasında iken bu konuda sivil-asker ayrımı yaparak çelişkiye düşmüştür.

1982 Anayasası'nın Başlangıç hükümlerinin altıncı paragrafında; her Türk vatandaşının bu Anayasa'daki temel hak ve hürriyetlerden "eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak ... hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürmek, maddi ve manevi varlığını bu yönde geliştirmek hak ve yetkisine sahip olduğu" vurgulanmış, 5. maddesinde Devletin temel amaç ve görevleri başlığı altında, Devletin insanın maddi ve manevi varlığını geliştirmesi için gerekli şartları hazırlamakla yükümlü olduğu belirtilerek, ikinci maddesinde Cumhuriyetin nitelikleri arasında sayılan "sosyal devlet" ilkesinin yaşama geçmesinin nasıl olacağı anlatılmıştır.

Anayasa Mahkemesinin içtihatlarında da açıklandığı üzere yasa önünde eşitlik herkesin her yönden aynı kurallara bağlı olacağı anlamına gelmez. Yasaların uygulanmasında dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasal düşünce, felsefi inan, din ve mezhep ayrılığı gözetilmesi ve bu nedenlerle eşitsizliğe yol

açılması Anayasa katında geçerli görülemez. Bu mutlak yasak birbirinin aynı durumda olanlara ayrı kuralların uygulanmasını ve ayrıcalıklı kişi ve toplulukların yaratılmasını engellemektedir. Kimi yurttaşların haklı bir nedene dayanarak değişik kurallara tâbi tutulmaları eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmaz. Durum ve konumlardaki özellikler kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve değişik uygulamaları gerekli kılabilir.

Durumlardaki değişikliğin doğurduğu zorunluluklar, kamu yararı ya da başka haklı nedenlere dayanılarak yasalarla farklı uygulamalar getirilmesi durumunda, Anayasa'nın eşitlik ilkesinin çiğnendiği sonucu çıkarılamaz. Eşitliği bozduğu ileri sürülen kural, haklı bir nedene dayanmakta ise ya da kamu yararı amacı ile yürürlüğe konulmuş ise, bu kuralın eşitlik ilkesini zedelediğinden söz edilemez.

Ancak, "haklı neden" veya "kamu yararı"nın anlaşılabilir, amaçla ilgili, ölçülü ve adaletli olması gerekir. Getirilen düzenleme herhangi bir biçimde, birbirini tamamlayan, birbirini doğrulayan ve birbirini güçlendiren bu üç ölçütten birine uymuyor ise, eşitlik ilkesine aykırı bir yön vardır, denebilir. Çünkü eşitliği bozduğu ileri sürülen kural, haklı bir nedene dayanmamakta ya da kamu yararı amacı ile yürürlüğe konulmamış olmaktadır.

Bu noktada tartışılması gereken konu, 5402 sayılı Kanun'un 2. maddesinin (2) numaralı fıkrasında yer alan düzenlemenin "haklı nedene" dayanıp dayanmadığı yahut "kamu yararı" bulunup bulunmadığıdır.

Askerlik hizmetinin disiplin anlayışına bağlı, emir komuta zincirinin gerektirdikleri doğrultusunda, ulusal güvenliğin sağlanmasındaki yeri düşünüldüğünde, sivil yaşamdan farklı düzenlemelere konu olması, askerî ceza politikasının kendine özgü bir yapı arz etmesi ve kimi tedbirlerin farklı şekillerde uygulanması gerektiği izahtan varestedir. Bu bakımdan kanunkoyucu yasama faaliyetinde, askerlik hizmetinin gereklerine göre istisnai düzenlemeler yapabilmektedir.

5329 sayılı Askeri Ceza Kanunu ile Disiplin Mahkemeleri Kuruluşu, Yargılama Usulü ve Disiplin Suç ve Cezaları Hakkındaki Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 1. maddesi ile 1632 sayılı Kanun'a eklenen Ek Madde-8'in üçüncü ve dördüncü fıkraları şu şekilde düzenlenmiştir "Kamu görevinin üstlenilmesinden yoksun bırakılma veya bu hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanmasına dair güvenlik tedbirleri, Türk Silahlı Kuvvetleri mensupları hakkında öngörülen süre kadar açığa çıkarılma şeklinde uygulanır. Yedek subaylar ile erbaş ve erler hakkında bu tedbirin uygulanması, askerlik hizmetlerinin tamamlanmasından sonra yerine getirilir.

Yedek subaylar hariç olmak üzere subay, astsubay, uzman jandarma ve uzman erbaşlar ve Milli Savunma Bakanlığı ile Türk Silahlı Kuvvetleri kadro ve kuruluşunda çalışan sivil personel hakkında, askeri ve adliye mahkemelerince verilen kısa süreli hapis cezaları, Türk Ceza Kanunu'nun 50. maddesinin birinci fıkrasının (a), (b) ve (d) bentlerinde yazılı olanlar dışındaki seçenek yaptırımlara çevrilemez."

Görüldüğü üzere işlediği suç dolayısı ile toplum nezdinde kendisine duyulan güven sarsılan kişiler hakkında ve bu nedenle, özellikle güven ilişkisinin varlığını gerekli kılan belli hakların kullanılmasından yoksun bırakılma şeklinde uygulanan, güvenlik tedbiri, Türk Silahlı Kuvvetleri mensupları hakkında personel politikasının gerekleri de gözetilerek farklı şekilde uygulanmaktadır. Aynı şekilde Türk Ceza Kanunu'nun 50. maddesinin birinci fıkrasının (a), (b) ve (d) bentlerinde yazılı olanlar dışındaki seçenek yaptırımlar Türk Silahlı Kuvvetleri mensupları bakımından uygulama alanı bulamamaktadır.

Yukarıda belirtilen kanun maddeleri bakımından asıl dikkat çekici olan husus, gerek kamu görevinin üstlenilmesinden yoksun bırakılma veya bu hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanmasına dair güvenlik tedbirinin, gerekse kısa süreli hapis cezalarına seçenek yaptırımların uygulanması bakımından istisnanın istisnası mahiyetinde düzenlemelere yer verilmiş olmasıdır. Gerçekten kanun koyucu her iki durumda da askerlik hizmetini yerine getirmekte olan ve bu hizmeti tamamlamasının ardından tekrar sivil şahıs statüsüne dönecek olan yedek subaylar ile erbaş ve erler bakımından istisnalara yer verilmiş güvenlik tedbirlerinin uygulanmasını, askerlik hizmetlerinin tamamlanmasından sonraya bırakmıştır.

Aynı şekilde 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun'un 118. maddesi "Sırf askeri suçlar ile askeri disiplin suçları ayrık olmak üzere, askere alınmadan önce ve askerlikleri sırasında işledikleri suçlardan dolayı er ve erbaşlar ile yedek subaylar hakkında kısa süreli hapis cezaları yerine hükmedilen Türk Ceza Kanunu'nun 50. maddesinin birinci fıkrasının (c), (e) ve (f) bentlerinde yazılı tedbirler ile bu Kanunun 106. maddesinde yazılı adli para cezasının yerine getirilmesi askerlik hizmetlerinin sonuna bırakılır. Bu süreler içinde zamanaşımı işlemez" şeklindeki hükme yer verilmiştir.

Bu düzenlemeler doğrultusunda, kanunkoyucunun açık iradesinin askerlik hizmetinin özel yapısı gözetilerek yapılan normlarda dahi, hizmetlerini tamamlamalarının ardından sivil şahıs statüsüne dönecek olan yedek subaylar ile erbaş ve erlerin istisna tutulması yönünde olduğu ye bu

durumun anayasal gerekler bakımından kabul edilebilir nitelikte bulunduğu kuşkusuzdur.

Kanaatimizce bireylerin maddi ve manevi yönünün geliştirilerek topluma entegre olmasının sağlanması, sosyal yaşamın onurlu, faal, üretken bir üyesi hâline getirilerek, hayatını sürdürebilmesi maksadı ile kişilerin, devletin sosyal yapılanmadaki yükümlülüklerini yeterince yerine getirememesi sebebi ile müptela oldukları bu illetten yine Devlet eli ile kurtarılmalarını sağlamak amacı ile mevzuata dâhil edilen denetimli serbestlik ve tedavi kurumlarının 5237 sayılı Kanun'un 191. maddesinde öngörülen şekli ile asker sivil ayrımı yapılmaksızın her bireye uygulanabilmesi gerekmektedir. Ancak kanunkoyucunun 5329 sayılı Kanun'da gözetdiği erkekle subay, astsubay, uzman jandarma ve uzman erbaşlar ve MSB ile TSK kadro ve kuruluşunda çalışan sivil personel bakımından, denetimli serbestliğe ilişkin istisnai halin kabulü düşünülse bile yedek subaylar ile erbaş ve erler bakımından bu istisnai düzenlemenin "haklı bir nedeni" olmadığı gibi "kamu yararı"ndan da söz edilemez.

Kanunkoyucu daha önceki düzenlemelerde yer verdiği gibi yedek subay, er ve erbaşlar bakımından bunların terhislerini müteakip söz konusu tedbirlerin uygulanabileceğine ilişkin bir hükme 5402 sayılı Kanunun 2. maddesin (2) numaralı fıkrasında yer vermeyerek eşitsizliğe yol açmıştır.

Her ne kadar itiraz konusu Kanun maddesinde "Asker kişiler hakkında statüleri devam ettiği sürece bu kanunda belirtilen denetimli serbestliğe ilişkin hükümler uygulanmaz" şeklinde ibareye yer verilmiş ise de bu hüküm "yedek subaylar, erbaş ve erlerin askerlik statüleri sona ereceğinden, zaten bir istisna mevcuttur" şeklinde yorumlanamaz. Zira karar aşamasına gelmiş bir davada mahkemelerin kanunlar tarafından verilmemiş bir yetkiyi kullanarak sanığın askerlik statüsünün sona ermesini beklemeleri düşünülemez. Dolayısı ile kanunkoyucu, kanun hükümleri ile açık şekilde yapılması gereken düzenlemeyi yapmayarak eksiklikten eşitsizlik doğmasına yol açmıştır.

Yukarıdaki açıklamalar ışığında 5402 sayılı "Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Kanunu'nun" 2. maddesinin (2) numaralı fıkrası, 5237 sayılı Kanun'un 191. maddesi yönünden eşit uygulamaya engel oluşturduğu ve bununda Anayasa'nın 10. maddesindeki eşitlik, 2. maddesindeki sosyal hukuk devleti ile 5. maddesindeki, devletin, insanın maddi ve manevi varlığını geliştirmesi için gerekli şartları hazırlamakla yükümlü olması ve Başlangıcın altıncı paragrafında yer alan, "her Türk vatandaşının bu Anayasa'daki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik

ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak ...maddi ve manevi varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu” yönündeki ilkelere aykırı olduğu sonucuna varılmıştır.

Öte yandan, Anayasa’nın “Duruşmaların açık ve kararların gerekçeli olması” başlıklı 141. maddesinin son fıkrası “Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.” hükmünü amirdir.

Anayasa Mahkemesi kararlarında ifade bulan şekliyle, bu hüküm bir usul ekonomisi kuralı olarak getirilmiştir. Bu kuralla, yargılama işlemlerinin hızlandırılarak davaların makul sürede sonuçlandırılması ve yargılama giderlerinin azaltılarak hak arama özgürlüğünün sınırlarının genişletilmesi amaçlanmıştır. Madde bu şekli ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6/1 maddesi kapsamında yer alan “makul sürede yargılanma hakkı”nın iç hukuktaki doğal tezahürüdür. Makul sürede yargılanma hakkı kapsamında devletlere yüklenen görevi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (Stognmüller - Avusturya) kararında; “bütün hak arayanlar için geçerli olan bu hükmün amacı, bu kişileri yargılama işlemlerinin sürüncemede kalmasına karşı korumak; özellikle ceza davalarında, “suçlanan” kişinin, uzun süre savasının nasıl sonuçlanacağı endişesiyle yaşamasını önlemektir.” şeklinde açıklamıştır.

Sanığın askerlik görevini ifa eden erbaş ve erlerden yahut yedek subaylardan biri olması durumunda, 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu’nun 2. maddesinin (2) numaralı fıkrası dolayısıyla, asker kişiler yönünden uygulanamaz bir mahiyete bürünen Türk Ceza Kanunu’nun 191. maddesi uyarınca devam eden yargılamalarda, (...) sanığın askerlik statüsünün sona ermesinin beklenmesi kaçınılmaz bir durum arz edecektir. Bu şekilde, örnek olarak askerlik hizmetinin başlangıcında, askeri yargıya tâbi iken mezkur suç işleyen bir sanığın, isnat ile ilgili olarak hiçbir yargılama işlemi yapılmaksızın bir yıldan fazla bir süre beklemesi gerekecektir ki, bu tamamıyla makul sürede yargılama hakkına aykırılık teşkil edecektir. Suçun işlendiği yer ile sanığın terhisindeki ikametgâh adresinin farklı olması durumlarında, (uygulamada bu durum yüksek ihtimal olarak gözlemlenmektedir) yargılanmanın Devlete yükleyeceği yargılama giderinin olağandan fazla olacağı da göz ardı edilmemelidir.

Bu açıdan bakıldığı takdirde, (kuralın) Anayasa’nın 141. maddesinin son fıkrasına aykırı olduğu ve iptali gerektiği değerlendirilmektedir.

Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" başlıklı 36. maddesi "Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınmaz." hükmünü düzenlemektedir.

Anayasa'da hak arama hürriyeti olarak adlandırılan bu hakkın kapsamı, muhakkak ki, sadece, mahkemelere başvurma hakkından ibaret olmayıp "adil yargılanma hakkını" da kapsamaktadır. Adil yargılanma hakkı ise; kişilerin sadece mahkemelere başvurabilme hakkından ibaret olmayıp, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde hakkaniyete uygun olarak görülmesini isteme hakkını da kapsamaktadır. Nitekim bu hak, Anayasa'mızın 90. maddesi delaletiyle iç hukukumuzun bir parçası sayılan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesinde de düzenlenmiş bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesinin de referans norm olarak zaman zaman yer verdiği Sözleşmenin 6. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından da genişletici şekilde yorumlandığı bilinmektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (Delcourt-Belçika) kararında "Sözleşme anlamında demokratik bir toplumda, yargının iyi işlemesi öyle bir yer işgal eder ki; 6/1. maddenin dar yorumu bu hükmün amaç ve konusuna uygun düşmez." gerekçesine yer vermiştir. Bu açıklama paralelinde yukarıda açıklanan 141. maddeye aykırılık savlarının bu madde yönünden de geçerli olduğunu söylemek gerekmektedir.

(...) İptali istenen kural dolayısıyla, Türk Ceza Kanunu'nun 191. maddesi uyarınca yapılan yargılamalarda, askeri yargı organlarının, yargılama yapmaya ve yargılama tedbirlerini infaz ettirmeye tam bir yetkinliğe haiz olmadıkları için, pasif bir tutum takınmaları yadsınamayacaktır. Hâl böyle olunca hukuken olmasa bile fiilen görev ve yetkisi içindeki bir davaya bakmaktan kaçınma durumu ortaya çıkacaktır. Bu da tabiatıyla, toplumun adalete olan inancını sarsacaktır. (...)"

Bu gerekçeler doğrultusunda anılan fıkradaki kuralın Anayasa'nın Başlangıç'ının altıncı paragrafına, 2., 5., 10., 36. ve 141. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

5402 sayılı Yasa'nın itiraz konusu fıkrayı da içeren 2. maddesi şöyledir:

“(1) Bu Kanun; Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Danışma Kurulu, Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı, denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlükleri ile koruma kurullarınca yapılacak yardım ve infaz işlemleri hakkındaki kurallar ile bu sürece katılan kişilerin görev, yetki, hak ve yükümlülüklerini düzenler.

(2) Asker kişiler hakkında statüleri devam ettiği sürece bu Kanunda belirtilen denetimli serbestliğe ilişkin hükümler uygulanmaz.”

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

Başvuru kararlarında, Anayasa'nın Başlangıç'ının 6. paragrafı, 2., 5., 10., 36. ve 141. maddelerine dayanılmıştır.

IV- İLK İNCELEME

A- 2006/42 esas sayılı davada, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca, Tülay TUĞCU, Haşim KILIÇ, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, A. Necmi ÖZLER, Serdar ÖZGÜLDÜR, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ve Osman Alifeyyaz PAKSÜT'ün katılmalarıyla 22.3.2006 günü yapılan ilk inceleme toplantısında,

B- 2007/13 esas sayılı davada, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca, Tülay TUĞCU, Haşim KILIÇ, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, A. Necmi ÖZLER, Serdar ÖZGÜLDÜR, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ve Osman Alifeyyaz PAKSÜT'ün katılmalarıyla 19.2.2007 günü yapılan ilk inceleme toplantısında,

Dosyalarda eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- BİRLEŞTİRME KARARI

3.7.2005 günlü, 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu'nun 2. maddesinin (2) numaralı fıkrasının iptaline karar verilmesi istemiyle yapılan itiraz başvurusuna ilişkin 2007/13

esas sayılı davanın, aralarında hukuki irtibat nedeniyle 2006/42 esas sayılı dava ile birleştirilmesine, esasının kapatılmasına, esas incelemenin 2006/42 esas sayılı dosya üzerinden yürütülmesine, 7.5.2009 gününde oybirliğiyle karar verilmiştir.

VI- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararları ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kurallar, dayanan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- İtiraz Konusu Kuralın Anlam ve Kapsamı

5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu'nda, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'da hükme bağlanmış bulunan adli kontrol, kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlar, kamuya yararlı bir işte çalıştırma, cezanın koşullara bağlı ve denetimli olarak ertelenmesi, büyüklere, çocuklara, alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılarına özgü güvenlik tedbirleri, koşullu salıverilme, koşullu salıverilenler ile mükerrirler ve özel tehlikeli hükümlüler hakkında denetimli serbestlik kurumları ile cezanın konutta infazına ilişkin hükümlerin yaşama geçirilmesine yönelik kurallar yer almaktadır. Ayrıca Yasa ile 5275 sayılı Yasa'nın 104. maddesinde cezaları ertelenen, salıverilen veya haklarında hapis cezası dışında herhangi bir tedbire hükmedilen hükümlülerin toplum içinde izlenmesi, salıverme sonrası korunması ve yargılanan kişiler hakkında sosyal araştırma raporlarının düzenlenmesi ve mağdurun korunması gibi görevleri yerine getirmek amacıyla kurulması öngörülen "denetimli serbestlik ve yardım merkezleri ile koruma kurulları"nın kuruluş, görev ve çalışma esas ve usulleri düzenlenmiştir.

5402 sayılı Yasa'nın "Kapsam" kenar başlıklı 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, bu Yasa'nın Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Danışma Kurulu, Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı, denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlükleri ile koruma kurullarınca yapılacak yardım ve infaz işlemleri hakkındaki kurallar ile bu sürece katılan kişilerin görev, yetki, hak ve yükümlülüklerini düzenlediği belirtilmiştir. İtiraz konusu (2) numaralı fıkra ise asker kişiler hakkında, statüleri devam ettiği sürece bu Yasa'da yer alan denetimli serbestliğe ilişkin hükümlerin uygulanmayacağı belirtildiğinden bunların Yasa kapsamı dışında tutulduğu anlaşılmaktadır.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'da denetimli serbestlik, yardım ve koruma tedbirlerine hükmolunması bakımından "asker kişi" ya da "sivil kişi" ayırımı yapılmamasına karşılık, mahkemelerce hükmolunduktan sonra bu tedbirlerin itiraz konusu kural nedeniyle asker kişiler hakkında uygulanması mümkün değildir.

B- Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

Başvuru kararlarında, 5402 sayılı Yasa'nın 2. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre asker kişilerin bu statülerinin devamı süresince Yasa kapsamı dışında tutulmalarının, Türk Ceza Kanunu'nun 191. maddesi yönünden asker kişiler ile sivil kişiler arasında eşit uygulama yapılmasına engel oluşturduğu; sanığın er, erbaş ya da yedek subay olması durumunda devam eden yargılamalarda asker kişi statüsünün sona ermesi bekleneceğinden bunun makul sürede yargılanma hakkının ihlâli anlamına geleceği; ayrıca askerî yargı organlarının denetimli serbestlik uygulanmasını gerektiren suçlara ilişkin yargılama yapmaya ve yargılama tedbirlerini infaz ettirmeye tam bir yetkinliği haiz olmadıklarından yargılamadaki pasif tutumlarının "hak arama hürriyeti"ni ihlal edeceği belirtilerek itiraz konusu fıkranın Anayasa'nın Başlangıç'ının altıncı paragrafı ile 2., 5., 10., 36. ve 141. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve yasalarla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık, Anayasa'nın ve yasaların üstünde yasakoyucunun da bozamayacağı temel hukuk ilkeleri bulunduğu bilincinde olan devlettir. Anayasa'nın 5. maddesinde ise insanın maddî ve manevî varlığını geliştirmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmanın Devletin temel amaç ve görevleri arasında bulunduğu ifade edilmiştir.

Anayasa'nın 10. maddesinde herkesin, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğu ve hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamayacağı belirtilmiştir. Eşitlik ilkesiyle, birbirinin aynı durumunda olanlara ayrı kuralların uygulanması, ayrıcalıklı kişi ve toplulukların yaratılması engellenmektedir. Aynı durumda olanlar için farklı düzenleme eşitliğe aykırılık oluşturur. Anayasa'nın amaçladığı eşitlik, mutlak ve eylemli eşitlik değil hukuksal eşitliktir. Aynı hukuksal durumlar

aynı, ayrı hukuksal durumlar ayrı kurallara bağı tutulursa Anayasa'nın öngördüğü eşitlik ilkesi ihlal edilmiş olmaz. Kişisel nitelikleri ve durumları özdeş olanlar arasında, yasalara konulan kurallarla değişik uygulamalar yapılamaz.

Ceza siyasetinin gereği olarak, koşullarının varlığı durumunda sanık ya da suçluların denetimli serbestlik sistemine tabi tutularak belirli süreler içinde öngörülen koşullara uygun davranmaları, yeni bir suç işlemeyerek iyi hâl göstermeleri ve dürüst bir yaşam sürdürmeye çalıştıklarının anlaşılması hâlinde haklarında kamu davası açılmasından, açılmış dava sonucunda ceza verilmesinden ya da verilen cezanın infazından sarfınazar edilebileceği kabul edilmektedir. Denetimli serbestlik işlemlerinin kamu denetiminde ve düzenli olarak yürütülmeyip bu kapsamdaki kişilerin tamamen serbest ve kendi hâllerine bırakılması durumunda bu kurumdan beklenen yararın sağlanamayacağı açıktır. Bu nedenle hükmolunan denetimli serbestlik kararları, 5402 sayılı Yasa ile kurulmuş bulunan Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Danışma Kurulu, Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı, denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlükleri tarafından yürütülmektedir.

İtiraz konusu kural, asker kişiler hakkında statülerinin devamı süresince 5402 sayılı Yasa'da belirtilen denetimli serbestliğe ilişkin hükümlerin uygulanmayacağını öngörmektedir. Böylece bir taraftan 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun gereğince denetimli serbestlik, yardım ve koruma tedbirlerinin sanığın asker kişi olup olmadığına bakılmaksızın hükmolunması gerekirken, diğer taraftan asker kişiler hakkında hükmolunan bu tedbirlerin uygulanması mümkün bulunmamaktadır.

Asker kişiler ile siviller arasında yapılan ayırımın "asker kişi"lerce yapılan hizmetin niteliğine ve bunun gereklerine dayandığı, asker kişilerin durum ve konumlarındaki özellikler sebebiyle bazı konularda değişik kuralların getirilmesinin ve değişik uygulamaların benimsenmesinin gerekli olduğu kabul edilebilir ise de itiraz konusu kuralın askeri hizmetin bir gereği olmadığı açıktır.

Özellikleri ve işlenişi bakımından aralarında fark bulunmayan aynı nitelikteki suç ve cezalara ilişkin, sanık ve suçlunun statüsüne bağı olarak değişik yaptırım uygulanmasını gerektiren bu kural, askerî hizmetin bir gereği olmadığı gibi ceza adaleti bakımından asker kişiler ile siviller

arasında eşitsizlik yaratmakta, asker kişi statüsündeki sanık ve suçluların rehabilitasyonuna da engel teşkil etmektedir.

Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 2., 5., 10. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Konunun Anayasa'nın Başlangıç'ının altıncı paragrafı, 36. ve 141. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

VII- SONUÇ

3.7.2005 günlü, 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu'nun 2. maddesinin (2) numaralı fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, A. Necmi ÖZLER ile Serdar ÖZGÜLDÜR'ün karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA, 11.6.2009 gününde karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

KARŞIOY GEREKÇESİ

İtiraz konusu kuralda, asker kişiler hakkında statüleri devam ettiği sürece 5402 sayılı Yasa'nın denetimli serbestliğe ilişkin hükümlerinin uygulanmayacağı öngörüldüğünden, öncelikle denetimli serbestlik tedbirinin anlam ve kapsamının belirlenmesi gerekir.

Ceza mevzuatı incelendiğinde;

1- Türk Ceza Kanunu'nun 51. maddesinin üçüncü fıkrasında, cezası ertelenen hükümlü hakkında bir yıldan az üç yıldan fazla olmamak üzere bir denetim süresi belirleneceği, 58. maddesinin altıncı fıkrasının ikinci cümlesinde mükerrerler hakkında cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbiri uygulanacağı, 191. maddesinde uyuşturucu madde

kullanan kişi hakkında tedaviye ve denetimli serbestlik tedbirine, kullanmamakla birlikte kullanmak için uyulturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran kişiler hakkında denetimli serbestlik tedbirine hükmolunacağı, 221. maddesi uyarınca etkin pişmanlıktan yararlanan kişiler hakkında denetimli serbestlik tedbirine hükmolunacağı,

2- Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 231. maddesi uyarınca hükmün açıklanmasının ertelenmesi halinde sanığın beş yıl süreyle denetim süresine tabi tutulacağı,

3- Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 107. maddesinde koşullu salıverilen hükümlünün denetim süresi ve bu sürede hangi esaslara tabi olacağı,

Hususlarında kurallar bulunduğu görölmektedir.

Anılan kurallarda;

a. Denetimli serbestlik tedbiri olarak ilgilinin;

- Bir meslek veya sanat sahibi olmaması halinde, meslek veya sanat sahibi olmasını sağlamak amacıyla bir eğitim programına devam etmesine,

- Bir meslek veya sanat sahibi olması halinde, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılmasına,

- Belli yerlere gitmekten yasaklanmasına, belli yerlere gitmek hususunda yükümlü kılınmasına ya da takdir edilecek başka yükümlölüğu yerine getirmesine,

karar verilebileceği,

b. Uylulturucu madde kullanması nedeniyle denetimli serbestlik tedbirine hükmedilen kişiye rehberlik edecek bir uzman görevlendirileceği, koşullu salıverilen hükümlüye ise rehberlik edecek bir uzman görevlendirilebileceği,

Öngörölmüştür. Ayrıca, görevlendirilecek uzmanların görevlerine yer verilmiştir.

Denetimli serbestlik tedbirinin yukarıda açıklanan anlam ve kapsamına göre, uygulanacak tedbirlerin Türk Silahlı Kuvvetlerinin yapısı ve askerlik hizmetinin gerekleri ile bağdaşmadığı açık olduğundan, Yasakoyucunun itiraz konusu kuralla, Türk Silahlı Kuvvetlerinin ve asker kişilerin statülerinin özelliğini gözeterek asker kişiler hakkında statüleri devam ettiği

sürece 5402 sayılı Kanun'un denetimli serbestliğe ilişkin hükümlerinin uygulanmayacağını öngördüğü anlaşılmaktadır. Nitekim, aynı esastan hareketle mevzuatta, asker kişilerle ilgili olarak suç ve cezalar, yargılama usulü, hükümlerin infazı gibi konularda diğer kişilere göre farklı kurallara yer verildiği bilinen bir keyfiyettir.

Mahkemelerce, asker kişiler hakkında denetimli serbestlik tedbirine (uyuşturucu kullanan hakkında tedaviye) hükmedilmesine, cezanın ertelenmesi kararını müteakip denetim süresinin belirlenmesine engel bir hüküm yasalarda bulunmamaktadır. İtiraz konusu kural, yalnız hükmün kesinleşmesinden sonra ve bu tarihte ilgilinin asker kişi sıfatının devamı halinde 5402 sayılı Kanun'da belirtilen denetimli serbestliğe ilişkin hükümlerin uygulanmasına engel olmaktadır. Askeri Yargıtay Daireler Kurulu'nun 19.10.2006 tarih ve 2006/162-169 sayılı kararında bu husus açıkça vurgulanmıştır. Bu duruma göre, denetimli serbestlik kararı verilmesine engel olmayan kuralın, asker kişiler aleyhine adaletsizlik yarattığı söylenemez.

Anayasa Mahkemesi'nin önceki kararlarında vurgulandığı gibi asker kişiler diğer kişilere göre farklı hukuksal konumda bulunduklarından bunlar arasında eşitlik karşılaştırması yapılamaz.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasanın 2. ve 10. maddelerine aykırı olmadığından itirazın reddine karar verilmesi gerektiği düşüncesinde olduğumuz için aksi yöndeki çoğunluk kararına katılmadık.

Üye
A. Necmi ÖZLER

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR

Esas Sayısı : 2007/115

Karar Sayısı : 2009/80

Karar Günü : 11.6.2009

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN MAHKEMELER:

- 1- Aydın Bölge İdare Mahkemesi (Esas: 2007/115)
- 2- Eskişehir Bölge İdare Mahkemesi (Esas: 2008/78)
- 3- Danıştay Sekizinci Dairesi (Esas: 2007/61)
- 4- İzmir 1. İdare Mahkemesi (Esas: 2007/79)
- 5- Ankara 14. İdare Mahkemesi (Esas: 2007/47)
- 6- Bursa 4. Sulh Ceza Mahkemesi (Esas: 2007/54)
- 7- Kahramanmaraş 2. Sulh Ceza Mahkemesi (Esas: 2007/52)

İTİRAZLARIN KONUSU: 30.3.2005 günlü, 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun;

1- 2. maddesinin,

2- 6.12.2006 günlü, 5560 sayılı Yasa'nın 31. maddesiyle değiştirilen 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinin,

3- 16. maddesinin (2) numaralı fıkrasının,

4- 27. maddesine 5560 sayılı Yasa'nın 34. maddesiyle eklenen (8) numaralı fıkranın,

Anayasa'nın 2., 5., 9., 125., 138., 140., 142., 153., 155. ve 157. maddelerine aykırılığı savıyla iptali ve yürürlüklerinin durdurulması istemidir.

I- OLAY

İdari yaptırımlara karşı açılan davalarda, itiraz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı oldukları kanısına varan Mahkemeler iptalleri için başvurmuşlardır.

II- İTİRAZ VE YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMLERİNİN GEREKÇELERİ

Başvuran Mahkemeler 5326 sayılı Yasa'nın,

- 2. maddesi ile ilgili olarak özetle;

Kabahat tanımının belirsiz olduğu, kanunda "kanunun, karşılığında idari yaptırım uygulanmasını öngördüğü haksızlık" kabahat olarak tanımlanmakla birlikte bu tanımdan idari yaptırımın ne olduğunun anlaşılamadığı, hukuk devletinin unsurlarından olan belirlilik ilkesi ile hukuki güvenlik ilkesi uyarınca yasa kurallarının anlaşılabilir açıklıkta olması gerekirken kabahat tanımı yapılırken bu ilkeye uyulmadığı, tanımda yer alan idari yaptırım ve haksızlık kavramlarını açıklayıcı bir düzenlemenin de bulunmadığı, hukukçuların dahi eksiksiz anlayamadığı kabahat tanımının vatandaşlarca anlaşılmasının beklenemeyeceği, kabahat tanımının açık olmamasına rağmen kanunu bilmemek mazeret sayılmaz ilkesi gereğince kişilerin bu düzenlemeye göre cezalandırılacak olmasının Anayasa'nın 2. maddesine aykırı olduğu,

- 5560 sayılı Yasa'nın 31. maddesiyle değiştirilen 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi ile ilgili olarak özetle;

Anayasa Mahkemesi'nin 1.3.2006 günlü, E:2005/108, K:2006/35 sayılı kararında idarenin kamu gücünü kullandığı ve kamu hukuku alanına giren işlem ve eylemlerinin idari yargı denetimine tabi olacağı belirtilmiş iken getirilen yeni düzenlemede adli yargının genel görevli kabul edilmesinin iptal kararı gerekçesinin dikkate alınmadığını gösterdiği, idare hukuku ilkelerine göre tesis edilmiş olan işlemlere karşı idari yargı yoluna başvurulabilmesi için bu yönde yasal bir düzenlemenin varlığının koşul olarak aranmasının Anayasa'ya aykırı olduğu, söz konusu düzenlemenin mahkeme kararlarına uyulmasının zorunlu olduğunu belirten kurala aykırı olduğu, Anayasa ile benimsenen yargı ayrılığı rejimine göre idari yargının görevli olması gereken idari işlemlerin denetiminde yasa koyucu tarafından adli yargının görevli kılınabilmesinin mümkün olmadığı ve yasa koyucunun bu konuda takdir hakkının bulunmadığı, Anayasa Mahkemesi kararında yer alan gerekçe dikkate alınmaksızın yeni yasal düzenleme yapılmasının kuvvetler ayrılığı ilkesine aykırılık oluşturduğu, idarenin yürütmekle yükümlü olduğu hizmetleri gereği gibi yerine getirebilmesi amacıyla idare hukuku alanındaki düzene aykırı davranışlar nedeniyle yaptırım uygulama yetkisi ile donatıldığı; idari yaptırımlar arasında yer alan ve idari bir yasağa aykırı davranılması nedeniyle idari makamlarca kamu gücünün

kullanılması suretiyle verilen idari para cezaları nedeniyle çıkacak uyuşmazlıklarda idari yargının görevli olduğu, idari işlem ve eylemlerin denetiminin bu konuda uzman olan idari yargı yerine adli yargıya bırakılmasının hukuk devleti ilkesinin gereklerinden biri olan etkin yargılama ilkesiyle bağdaşmadığı, önceden ceza kanununda yer alan ve adli ceza ile müeyyidelendirilen kabahatlerin ayrı bir kanunla düzenlenerek idari ceza ile müeyyidelendirilmesinden sonra bu işlemlere karşı açılacak davalarda adli yargının görevlendirilmesinin anılan süreçle de bağdaşmadığı, bu düzenlemenin her biri tipik idari işlem olan kabahatler sebebiyle verilen idari para cezalarına karşı açılan davaların idari yargı yerlerinde görülmesi gerektiği yolunda Anayasa Mahkemesi'nce verilen geçmiş tarihli kararlara da aykırı olduğu, idare hukuku ilkelerine göre tesis edilen bir idari işlemin idari para cezası niteliğini taşıması nedeniyle denetiminin idari yargı alanından çıkarılarak adli yargıya bırakılmasının Anayasa'ya aykırı olduğu, Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin görev alanı dışında kalan idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıklarda genel idari yargının görevli olduğu, yargı ayrılığının benimsendiği Anayasal rejimde idari işlemlere karşı adli yargının görevlendirilmesinin hukuk devletinin unsurlarından olan belirlilik ve hukuki güvenlik ilkelerine aykırı bulunduğu, belirtilen nedenlerle itiraz konusu kuralın Anayasa'nın 2., 5., 125., 138., 153., 155. ve 157. maddelerine aykırı olduğu,

- 16. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile ilgili olarak özetle;

İdari tedbirlerin kapsamı belirlenirken mülkiyetin kamuya geçirilmesinin yanı sıra "ilgili kanunlarda yer alan diğer tedbirler" ifadesine yer verilmesinin bilinmeyen yeni bir kavramın ortaya çıkmasına neden olduğu, ilgili kanunlarda yer alan diğer tedbirlerin neler olduğunun anlaşılamadığı, anlaşılamayan bu düzenlemeye göre ilgililerin cezalandırılmasının hukuk devleti ilkesine uygun bulunmadığı ve Anayasa'nın 2. maddesine aykırı olduğu,

- 27. maddesine 5560 sayılı Yasa'nın 34. maddesiyle eklenen (8) numaralı fıkrası ile ilgili olarak özetle;

İdari yaptırımlara karşı açılacak davaların belirli durumlarda idari yargıda görülmesini öngören itiraz konusu kuralın, hukuki karmaşaya yol açacak nitelikte olduğu, yasaların belirli ve açık olması ilkesine aykırı olduğu, itiraz konusu kuralın uygulanması ile ilgili olarak mahkemelerin bile farklı uygulamaları bulunmakta iken kişilerin nerede dava açacakları konusunda belirsizlik bulunduğu, söz konusu düzenlemenin hukuk devleti ilkesi ile bağdaşmadığı, "idari yargının görev alanına giren kararların da

verilmiş olması halinde” ifadesinin de belirsiz olduğu ve idari işlemlerin istisnai hallerde idari yargıya yöneltilmesi halinin Anayasa’yla bağdaşmadığı, itiraz konusu kuralla idari işlem niteliğindeki idari yaptırımların hukuka uygunluk denetiminin idari yargı dışında bırakılması sonucuna yol açtığı, mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri ile işleyişi ve yargılama usullerinin kanunla düzenlenmesi gerektiği, yasa ile yapılan belirlemenin ihtiyarılık içermemesi gerektiği, uygulamada ortaya çıkacak farklı uygulamalara göre farklı yargı yerlerinin görevli olmasının Anayasa’nın 125.,142. ve 155. maddelerine aykırı olduğu,

savını ileri sürmüşlerdir.

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralları

5326 sayılı Kabahatler Kanunu’nun, itiraz konusu kuralları da içeren 2., 3., 16. ve 27. maddeleri şöyledir;

MADDE 2- (1) Kabahat deyiminden; kanunun, karşılığında idarî yaptırım uygulanmasını öngördüğü haksızlık anlaşılır.

MADDE 3- (1) Bu Kanunun;

a) İdarî yaptırım kararlarına karşı kanun yoluna ilişkin hükümleri, diğer kanunlarda aksine hüküm bulunmaması halinde,

b) Diğer genel hükümleri, idarî para cezası veya mülkiyetin kamuya geçirilmesi yaptırımını gerektiren bütün fiiller hakkında,
uygulanır.”

MADDE 16- (1) Kabahatler karşılığında uygulanacak olan idarî yaptırımlar, idarî para cezası ve idarî tedbirlerden ibarettir.

(2) İdarî tedbirler, mülkiyetin kamuya geçirilmesi ve ilgili kanunlarda yer alan diğer tedbirlerdir.

MADDE 27- (1) İdarî para cezası ve mülkiyetin kamuya geçirilmesine ilişkin idarî yaptırım kararına karşı, kararın tebliği veya tefhimi tarihinden itibaren en geç onbeş gün içinde, sulh ceza mahkemesine başvurulabilir. Bu süre içinde başvurunun yapılmamış olması halinde idarî yaptırım kararı kesinleşir.

(2) Mücbir sebebin varlığı dolayısıyla bu sürenin geçirilmiş olması halinde bu sebebin ortadan kalktığı tarihten itibaren en geç yedi gün içinde

karara karşı başvuruda bulunulabilir. Bu başvuru, kararın kesinleşmesini engellemez; ancak, mahkeme yerine getirmeyi durdurabilir.

(3) Başvuru, bizzat kanunî temsilci veya avukat tarafından sulh ceza mahkemesine verilecek bir dilekçe ile yapılır. Başvuru dilekçesi, iki nüsha olarak verilir.

(4) Başvuru dilekçesinde, idarî yaptırım kararına ilişkin bilgiler, bu karara karşı ileri sürülen deliller açık bir şekilde gösterilir. Dilekçede ayrıca, başvurunun süresinde yapılmasını engelleyen mücbir sebep dayanaklarıyla gösterilir.

(5) (Değişik: 6/12/2006-5560/34 md.) İdarî yaptırım kararının mahkeme tarafından verilmesi halinde, bu karara karşı ancak itiraz yoluna gidilebilir.

(6) (Ek: 6/12/2006-5560/34 md.) Soruşturma konusu fiilin suç değil de kabahat oluşturduğu gerekçesiyle idarî yaptırım kararı verilmesi halinde; kovuşturmayaya yer olmadığı kararına itiraz edildiği takdirde, idarî yaptırım kararına karşı başvuru da bu itiraz merciinde incelenir.

(7) (Ek: 6/12/2006-5560/34 md.) Kovuşturma konusu fiilin suç değil de kabahat oluşturduğu gerekçesiyle idarî yaptırım kararı verilmesi halinde; fiilin suç oluşturmaması nedeniyle verilen beraat kararına karşı kanun yoluna gidildiği takdirde, idarî yaptırım kararına karşı itiraz da bu kanun yolu merciinde incelenir.

(8) (Ek: 6/12/2006-5560/34 md.) **İdarî yaptırım kararının verildiği işlem kapsamında aynı kişi ile ilgili olarak idarî yargının görev alanına giren kararların da verilmiş olması halinde; idarî yaptırım kararına ilişkin hukuka aykırılık iddiaları bu işlemin iptali talebiyle birlikte idarî yargı merciinde görülür."**

B- Dayanılan ve İlgili Görülen Anayasa Kuralları

Başvuru kararlarında Anayasa'nın 2., 5., 9., 125., 138., 140., 142., 153., 155. ve 157. maddelerine dayanılmış, 38. maddesi ise ilgili görülmüştür.

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca yapılan ilk inceleme toplantılarında, Kabahatler Kanunu'nun;

A- 2. maddesi, 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi, 16. maddesinin (2) numaralı fıkrası ve 27. maddesinin (8) numaralı fıkrasının iptali isteminde bulunan E.2007/115 sayılı dosyada eksiklik

bulunmadığından işin esasının incelenmesine, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN ile A. Necmi ÖZLER'in karşıoyları ve oyçokluğuyla karar verilmiştir.

B- 3. maddenin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinin iptali isteminde bulunulan E.2007/47, E.2007/52, E.2007/54, E.2007/61, E.2008/78 sayılı dosyalarda eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

C- 3. maddenin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi ile 27. maddesinin (8) numaralı fıkrasının iptali isteminde bulunulan E.2007/79 sayılı dosyada öncelikle uygulanacak kural sorunu üzerinde durulmuştur.

Anayasa'nın 152. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 28. maddesine göre, mahkemeler, bakmakta oldukları davalarda uygulayacakları kanun ya da kanun hükmünde kararname kurallarını Anayasa'ya aykırı görürler veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık savının ciddi olduğu kanısına varırlarsa, o hükmün iptali için Anayasa Mahkemesine başvurmaya yetkilidirler. Ancak, bu kurallar uyarınca bir mahkemenin Anayasa Mahkemesine başvurabilmesi için elinde yöntemince açılmış ve mahkemenin görevine giren bir davanın bulunması ve iptali istenen kuralların da o davada uygulanacak olması gerekmektedir. Uygulanacak yasa kuralları, davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikte bulunan kurallardır.

İmar Kanunu'nun 42. maddesi uyarınca verilen idari para cezasına karşı açılan davada Kabahatler Kanunu'nun 27. maddesinin (8) numaralı fıkrası uyarınca görevli olan İdare Mahkemesince yapılan itiraz başvurusunda, 6.12.2006 günlü, 5560 sayılı Yasa'nın 31. maddesiyle değiştirilen 30.3.2005 günlü, 5326 sayılı Kabahatler Kanununun 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinin, bakılmakta olan davada uygulanma olanağı bulunmadığından bu bende ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddine, Mehmet ERTEN, A. Necmi ÖZLER ile Şevket APALAK'ın karşıoyları ve oyçokluğuyla, 5560 sayılı Yasa'nın 34. maddesiyle 5326 sayılı Yasa'nın 27. maddesine eklenen (8) numaralı fıkranın, dosyada eksiklik bulunmadığından, esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMLERİNİN İNCELENMESİ

Esas 2007/52, 2007/54, 2008/78 sayılı dosyaların konusunu oluşturan başvurularda yürürlüğün durdurulması istemlerinin koşulları oluşmadığından reddine, Esas 2007/115 sayılı dosyanın konusunu oluşturan başvuruda yürürlüğün durdurulması isteminin esas inceleme aşamasında karara bağlanmasına, oybirliğiyle karar verilmiştir.

VI- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararları ve ekleri, işin esasına ilişkin raporlar, itiraz konusu yasa kuralları, dayanan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ile bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Birleştirme Kararları

30.3.2005 günlü, 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun kimi madde, fıkra ve bentlerinin iptali istemiyle yapılan itiraz başvurularına ilişkin olarak 2007/47, 2007/52, 2007/54, 2007/61, 2007/79, 2008/78 Esas sayılı davaların, aralarındaki hukuki irtibat nedeniyle 2007/115 Esas sayılı dava ile BİRLEŞTİRİLMESİNE, birleştirilen davaların esaslarının kapatılmasına, esas incelemenin 2007/115 Esas sayılı dosya üzerinden yürütülmesine, 11.6.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

B- Anayasaya Aykırılık Sorunu

1- Yasa'nın 2. Maddesinin İncelenmesi

Başvuru kararında, kabahat tanımının belirsiz olduğu, kanunda "kanunun, karşılığında idari yaptırım uygulanmasını öngördüğü haksızlık" kabahat olarak tanımlanmakla birlikte bu tanımdan idari yaptırımın ne olduğunun anlaşılamadığı, hukuk devletinin unsurlarından olan belirlilik ilkesi ile hukuki güvenlik ilkesi uyarınca yasa kurallarının anlaşılabilir açıklıkta olması gerekirken kabahat tanımı yapılırken bu ilkeye uyulmadığı, tanımda yer alan idari yaptırım ve haksızlık kavramlarını açıklayıcı bir düzenlemenin de bulunmadığı, hukukçuların dahi eksiksiz anlayamadığı kabahat tanımının vatandaşlarca anlaşılmasının beklenemeyeceği, kabahat tanımının açık olmamasına rağmen kanunu bilmemek mazeret sayılmaz ilkesi gereğince kişilerin bu düzenlemeye göre cezalandırılacak olmasının Anayasa'nın 2. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 29. maddesine göre, Anayasa Mahkemesi yasaların, kanun hükmünde kararname ve TBMM İçtüzüğü'nün Anayasa'ya aykırılığı konusunda ilgililer tarafından ileri sürülen gerekçelere dayanmak zorunda değildir. İstemle bağlı kalmak koşuluyla başka gerekçe ile de Anayasa'ya aykırılık incelemesi yapabileceğinden, iptali istenen kuralla ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 38. maddesi yönünden de inceleme yapılmıştır.

Anayasa'nın 38. maddesinin ilk fıkrasında, "Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz", denilerek "suçun yasallığı", üçüncü fıkrasında da "ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur" denilerek "cezanın yasallığı" ilkesi vurgulanmıştır. "Suç ve cezanın yasallığı" ilkesi uyarınca bir hukuk devletinde, ceza yaptırımına bağlanan her eylemin tanımı yapılarak suçlar kesin biçimde ortaya konulmalıdır.

Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devletinin temel ilkelerinden biri "belirlilik"tir. Bu ilkeye göre, yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi zorunludur. Belirlilik ilkesi, hukuksal güvenlikle bağlantılı olup yasal bir düzenlemede hangi somut eylem ve olguya hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını, bireyin, belirli bir kesinlik içinde bilmesi gerekmektedir. Birey ancak bu durumda kendisine düşen yükümlülükleri öngörebilir. Hukuk güvenliği, normların öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar.

Kabahatler Kanunu'nun "Tanım" başlıklı 2. maddesinde, "Kabahat deyiminden; kanunun, karşılığında idarî yaptırım uygulanmasını öngördüğü haksızlık anlaşılır." denilmektedir.

Kabahatler Kanunu'nda yer alan düzenlemelerin toplum düzenini, genel ahlakı, genel sağlığı, çevreyi ve ekonomik düzeni korumak amacıyla getirildiğinin ifade edildiği Yasa'nın 1. maddesi de, kabahat olarak tanımlanan eylemlerin kapsamının belirlenmesi bakımından önem taşımaktadır.

İtiraz konusu kuralla kabahatin tanımlanmasında eylemin niteliğinden ziyade, yaptırımın niteliğine vurgu yapılmış ve kanunun, karşılığında idarî

yaptırım uygulanması öngördüğü haksızlıklar, kabahat olarak tanımlanmıştır.

Kabahatler karşılığında uygulanacak olan idari yaptırımların kapsamı ise Yasa'nın 16. maddesinde belirlenmiş ve idari yaptırımlar, idari para cezası ve idari tedbirler olarak ifade edilmiştir.

“Kabahat” tanımı yapılmak suretiyle, daha önce idari yaptırıma tabi olmayan bir eylem, idari yaptırıma tabi kılınmamakta, aksine kanunla idari yaptırıma tabi kılınmış eylemler kabahat olarak adlandırılmaktadır. Bir başka deyişle, itiraz konusu kural ile yapılan kabahat tanımı, daha önce suç olmayan bir eylemi suç niteliğine dönüştürmemektedir.

İtiraz konusu kuralla, bir eylemin kabahat olarak kabulü için bu eylemin karşılığında kanunun mutlaka bir idari yaptırım uygulanmasını öngörmüş olması esas alındığından, söz konusu düzenlemede yeni bir suç yaratılmamakta, suç ve cezaların kanuniliği ilkesine aykırılık bulunmamaktadır. İdari yaptırımlar yönünden ise söz konusu yaptırımların kanunla öngörülmüş olması gereğine yer verilmek suretiyle yasal düzenlemelere atıfta bulunulduğundan, yaptırımı yasa ile belirlenen bir eylemin belirsizliğinden ve öngörülemezliğinden söz edilebilmesine olanak bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 2. ve 38. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

Şevket APALAK bu görüşe katılmamıştır.

2- Yasa'nın 31. Maddesiyle Değiştirilen 3. Maddesinin (1) Numaralı Fıkrasının (a) Bendinin İncelenmesi

a) Genel Açıklama

1.6.2005 tarihinde yürürlüğe giren Kabahatler Kanunu, “Genel Hükümler” ve “Çeşitli Kabahatler” başlıklı iki kısımdan oluşmaktadır.

Kabahatler Kanunu'nun “Genel kanun niteliği” başlığını taşıyan 3. maddesinde “*Bu Kanunun genel hükümleri diğer kanunlardaki kabahatler hakkında da uygulanır.*” denilmek suretiyle, Kanun'un Birinci Kısımındaki maddelerinin diğer kanunlardaki kabahatler hakkında da uygulanacağı belirtilmiştir.

Söz konusu madde, Anayasa Mahkemesinin 1.3.2006 günlü, E:2005/108, K:2006/35 sayılı kararıyla iptal edilmiştir. Resmi Gazete'de

yayımlanmasından başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesi kararlaştırılan iptal kararının gerekçesi şöyledir:

“Anayasa’nın 125. maddesinin birinci fıkrasında, “idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır”; 140. maddesinin birinci fıkrasında, “Hakimler ve savcılar adlî ve idarî yargı hâkim ve savcıları olarak görev yaparlar”; 142. maddesinde “Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir”; 155. maddesinin birinci fıkrasında da, “Danıştay, idarî mahkemelerce verilen kanunun başka bir idarî yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunda gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar” denilmektedir. Bu kurallara göre, Anayasa’da idarî ve adlî yargının ayrılığı kabul edilmiştir. Bu ayrım uyarınca idarenin kamu gücü kullandığı ve kamu hukuku alanına giren işlem ve eylemleri idarî yargı, özel hukuk alanına giren işlemleri de adli yargı denetimine tâbi olacaktır. Buna bağlı olarak idarî yargının görev alanına giren bir uyuşmazlığın çözümünde adlî yargının görevlendirilmesi konusunda yasakoyucunun geniş takdir hakkının bulunduğunu söylemek olanaklı değildir.

Ceza hukukundaki gelişmelere koşut olarak, kimi yasal düzenlemelerde basit nitelikte görülen suçlar hakkında idari yaptırımlara yer verildiği görülmektedir. Daha ağır suç oluşturan eylemler için verilen idari para cezalarına karşı yapılacak başvurularda konunun idare hukukundan çok ceza hukukunu ilgilendirmesi nedeniyle adli yargının görevli olması doğaldır. Ancak, idare hukuku esaslarına göre tesis edilen bir idari işlemin, sadece para cezası yaptırımı içermesine bakılarak denetiminin idari yargı alanından çıkarılarak adli yargıya bırakılması olanaklı değildir.

Bu durumda, itiraz konusu kuralla diğer yasalardaki kabahatlere yollama yapılarak, yalnızca yaptırımın türünden hareketle ve idari yargının denetimine tabi tutulması gereken alanlar gözetilmeden, bunları da kapsayacak biçimde başvuru yolu, itiraz, bunlara ilişkin usûl ve esasların değiştirilmesi, Anayasa’nın 125. ve 155. maddelerine aykırıdır, Kural’ın iptali gerekir.”

22.7.2006 günlü, 26236 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan iptal kararının yürürlüğe girmesinden önce çıkarılan 6.12.2006 günlü, 5560 sayılı Yasa’nın 31. maddesiyle Kabahatler Kanunu’nun 3. maddesi şu şekilde değiştirilmiştir:

“(1) Bu Kanunun;

a) İdarî yaptırım kararlarına karşı kanun yoluna ilişkin hükümleri, diğer kanunlarda aksine hüküm bulunmaması halinde,

b) Diğer genel hükümleri, idarî para cezası veya mülkiyetin kamuya geçirilmesi yaptırımını gerektiren bütün fiiller hakkında, uygulanır.”

b) Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

Başvuru kararlarında, Anayasa Mahkemesi'nin 1.3.2006 günlü, E:2005/108, K:2006/35 sayılı kararında idarenin kamu gücünü kullandığı ve kamu hukuku alanına giren işlem ve eylemlerinin idari yargı denetimine tabi olacağı belirtilmiş iken getirilen yeni düzenlemede adli yargının genel görevli kabul edilmesinin iptal kararı gerekçesinin dikkate alınmadığını gösterdiği, idare hukuku ilkelerine göre tesis edilmiş olan işlemlere karşı idari yargı yoluna başvurulabilmesi için bu yönde yasal bir düzenlemenin varlığının koşul olarak aranmasının Anayasa'ya aykırı olduğu, söz konusu düzenlemenin mahkeme kararlarına uyulmasının zorunlu olduğunu belirten kurala aykırı olduğu, Anayasa ile benimsenen yargı ayrılığı rejimine göre idari yargının görevli olması gereken idari işlemlerin denetiminde yasa koyucu tarafından adli yargının görevli kılınabilmesinin mümkün olmadığı ve yasa koyucunun bu konuda takdir hakkının bulunmadığı, Anayasa Mahkemesi kararında yer alan gerekçe dikkate alınmaksızın yeni yasal düzenleme yapılmasının kuvvetler ayrılığı ilkesine aykırılık oluşturduğu, idarenin yürütmekle yükümlü olduğu hizmetleri gereği gibi yerine getirebilmesi amacıyla idare hukuku alanındaki düzene aykırı davranışlar nedeniyle yaptırım uygulama yetkisi ile donatıldığı; idari yaptırımlar arasında yer alan ve idari bir yasağa aykırı davranılması nedeniyle idari makamlarca kamu gücünün kullanılması suretiyle verilen idari para cezaları nedeniyle çıkacak uyuşmazlıklarda idari yargının görevli olduğu, idari işlem ve eylemlerin denetiminin bu konuda uzman olan idari yargı yerine adli yargıya bırakılmasının hukuk devleti ilkesinin gereklerinden biri olan etkin yargılama ilkesiyle bağdaşmadığı, önceden ceza kanununda yer alan ve adli ceza ile müeyyidelendirilen kabahatlerin ayrı bir kanunla düzenlenerek idari ceza ile müeyyidelendirilmesinden sonra bu işlemlere karşı açılacak davalarda adli yargının görevlendirilmesinin anılan süreçle de bağdaşmadığı, bu düzenlemenin her biri tipik idari işlem olan kabahatler sebebiyle verilen idari para cezalarına karşı açılan davaların idari yargı yerlerinde görülmesi gerektiği yolunda Anayasa Mahkemesi'nce verilen geçmiş tarihli kararlara da aykırı olduğu, idare hukuku ilkelerine göre tesis edilen bir idari işlemin idari para cezası niteliğini taşıması nedeniyle denetiminin idari yargı alanından çıkarılarak adli yargıya bırakılmasının Anayasa'ya aykırı olduğu, Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin görev alanı

dışında kalan idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıklarda genel idari yargının görevli olduğu, yargı ayrılığının benimsendiği Anayasal rejimde idari işlemlere karşı adli yargının görevlendirilmesinin hukuk devletinin unsurlarından olan belirlilik ve hukuki güvenlik ilkelerine aykırı bulunduğu, belirtilen nedenlerle itiraz konusu kuralın Anayasa'nın 2., 5., 125., 138., 153., 155. ve 157. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Anayasa'nın 125. maddesinin birinci fıkrasında, *"İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır"*; 155. maddesinin birinci fıkrasında da, *"Danıştay, idarî mahkemelerce verilen kanunun başka bir idarî yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunda gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar"* hükmü yer almaktadır.

İtiraz konusu bent, Kabahatler Kanunu'nun idari yaptırım kararlarına karşı kanun yoluna ilişkin hükümlerinin, diğer kanunlarda aksine hüküm bulunmaması halinde uygulanacağını öngörmektedir.

Kabahatler Kanunu'nun idari yaptırım kararlarına karşı kanun yoluna ilişkin diğer hükümlerinde de, bu yaptırımlardan doğan uyuşmazlıklarda görevli yargı mercileri belirlenmiştir. Kabahatler Kanunu'nun 27. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, idari para cezası ve mülkiyetin kamuya geçirilmesine ilişkin idari yaptırım kararına karşı, kararın tebliği veya tefhimi tarihinden itibaren en geç onbeş gün içinde, sulh ceza mahkemesine başvurulabileceği belirtilmektedir. Anılan maddenin (8) numaralı fıkrasında da *"İdarî yaptırım kararının verildiği işlem kapsamında aynı kişi ile ilgili olarak idari yargının görev alanına giren kararların da verilmiş olması halinde; idarî yaptırım kararına ilişkin hukuka aykırılık iddialarının bu işlemin iptali talebiyle birlikte idarî yargı merciinde görüleceği ifade edilmektedir. Yasa'nın 19. maddesinde de, diğer kanunlarda kabahat karşılığında öngörülen belirli bir süre için; bir meslek ve sanatın yerine getirilmemesi, işyerinin kapatılması, ruhsat veya ehliyetin geri alınması, kara, deniz veya hava nakil aracının trafikten veya seyrüseferden alıkonulması gibi yaptırımlara ilişkin hükümler, ilgili kanunlarda bu Kanun hükümlerine uygun değişiklik yapıncaya kadar saklı tutulmaktadır.*

Başka bir ifade ile Kabahatler Kanununda genel görevli mahkeme olarak sulh ceza mahkemesi görevli kılınmakla birlikte belirli durumlarda idari yargı mercilerinin görevli olduğu kabul edilmiş, belirli idari yaptırımlara ilişkin hükümlerin ise ilgili kanunlarda bu Kanun hükümlerine uygun değişiklik yapıncaya kadar saklı tutulması kararlaştırılmıştır.

İtiraz konusu kural, idari yaptırım kararlarına karşı başvurulacak kanun yolunun ilgili kanunlarda özel olarak düzenlenmiş olması halinde söz

konusu hükümlerin uygulanmasını, idari yaptırımlara karşı başvurulacak kanun yolları bakımından diğer kanunlarda aksine hüküm bulunmaması halinde Kabahatler Kanunu hükümlerinin uygulanmasını öngörmektedir.

Anayasa'nın 153. maddesinin son fıkrasında, Anayasa Mahkemesi kararlarının yasama, yürütme ve yargı organları ile yönetim makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlayacağı öngörülmüştür. Bu kural gereğince, yasama organı, yapacağı düzenlemelerde daha önce aynı konuda verilen Anayasa Mahkemesi kararlarını gözönünde bulundurmamak, bu kararları etkisiz kılacak biçimde yasa çıkarmamak, Anayasa'ya aykırı bulunarak iptal edilen kuralları tekrar yasalaştırmamak yükümlülüğündedir. Başta yasama organı olmak üzere tüm organlar kararların yalnız sonuçları ile değil, bir bütünlük içinde gerekçeleri ile de bağlıdır. Kararlar gerekçeleriyle, yasama işlemlerini değerlendirme ölçütlerini içerirler ve yasama etkinliklerini yönlendirme işlevi de görürler. Bu nedenle, yasama organı düzenlemelerde bulunurken iptal edilen yasalara ilişkin kararların sonuçları ile birlikte gerekçelerini de gözönünde bulundurmamak zorundadır.

Bir yasa kuralının Anayasa'nın 153. maddesine aykırılığından söz edilebilmesi için iptal edilen önceki kural ile "aynı" ya da "benzer nitelikte" olması, bunların saptanabilmesi için de öncelikle, aralarında "özdeşlik" yani amaç, anlam ve kapsam yönlerinden benzerlik olup olmadığının incelenmesi gerekir.

Kanunun, karşılığında idari yaptırım uygulanmasını öngördüğü kabahatlerden bir kısmının ceza hukuku kapsamında suç niteliği taşıdığı açıktır. Nitekim, Kabahatler Kanunu'nun İkinci Kısımında "Çeşitli kabahatler" başlığı altında düzenlenen fiilleri, ağırlıklı olarak 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 526. ve devamı maddelerinde düzenlenmiş olan kabahatler oluşturmaktadır. Ayrıca, çeşitli yasalarda yer alan ve yaptırımı hafif hapis ya da hafif para cezası veya her ikisi olan fiiller, 5252 sayılı Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 7. maddesiyle idari para cezasına dönüştürülmüşlerdir. Uygulanacak yaptırımın yasa ile "idari" para cezasına dönüştürülmesinin bu tür yaptırım uygulanacak eylemlerin gerçekte ceza hukuku alanına giren suç olma özelliklerini etkilemeyeceği açıktır.

İtiraz konusu kuralla, bir yandan cezai karakteri ağır basan eylemler açısından verilen idari para cezası ve/veya mülkiyetin kamuya geçirilmesine ilişkin yaptırımlara karşı sulh ceza mahkemesine karşı başvurulabilmesi sağlanmakta iken, diğer yandan idari yaptırımlara karşı yasalarla idari yargı mercilerinin görevli kılındığı durumlarda ilgili yasa hükümlerinin

uygulanması sağlanmakta, bir başka deyişle bu davalarda idari yargı yerlerinin görevli oldukları kabul edilmektedir.

Söz konusu düzenleme, Anayasa Mahkemesinin 1.3.2006 günlü, E:2005/108, K:2006/35 sayılı kararında yer alan gerekçe doğrultusunda ve ilgili kanunlarda idari yargı mercilerinin görevli olduğunun belirtildiği idari yaptırımlardan doğan uyuşmazlıklarda Kabahatler Kanunu hükümlerinin uygulanmayacağı belirtilmek suretiyle bu uyuşmazlıkların çözümünde idari yargı yerlerinin görevli olması kabul edilmiş ve bu anlamda idari yargının denetimine tabi tutulması gereken alan gözetilmiş bulunmaktadır. Bu nedenle, kural, daha önce iptal edilen düzenleme ile özdeş nitelikte değildir.

Anayasa Mahkemesi'nin daha önceki kimi kararlarında da belirtildiği üzere, tarihsel gelişime paralel olarak Anayasa'da adlî ve idarî yargı ayırımına gidilmiş ve idarî uyuşmazlıkların çözümünde idare ve vergi mahkemeleriyle Danıştay yetkili kılınmıştır. Bu nedenle, kural olarak idare hukuku alanına giren konularda idarî yargı, özel hukuk alanına giren konularda adlî yargı görevli olacaktır. Bu durumda idarî yargının görev alanına giren bir uyuşmazlığın çözümünde adlî yargının görevlendirilmesi konusunda yasa koyucunun mutlak bir takdir hakkının bulunduğunu söylemek olanaklı değildir. İdarî yargının denetimine bağlı olması gereken idarî bir uyuşmazlığın çözümü, haklı neden ve kamu yararının bulunması halinde yasa koyucu tarafından adlî yargıya bırakılabilir. Kabahat konusu eylemlerin çeşitliliği ve idari yaptırımların uygulanma alanı dikkate alındığında, idari yargı teşkilatına oranla daha yaygın olan sulh ceza mahkemelerine başvuru olanağı tanınmasının, hak arama özgürlüğünü kolaylaştırıcı nitelikte olduğu, bu suretle kısa sürede sonuç alınmasını olanaklı kıldığı ve idari yaptırımlara karşı sulh ceza mahkemelerine başvurulabileceği yolunda getirilen düzenlemenin haklı nedenini oluşturduğu sonucuna varılmıştır.

Açıklanan nedenlerle itiraz konusu Yasa kuralı Anayasa'nın 125., 153. ve 155. maddelerine aykırı değildir; iptal isteminin reddi gerekir.

Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Fulya KANTARCIOĞLU, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ile Zehra Ayla PERKTAŞ bu görüşe katılmamıştır.

Kuralın Anayasa'nın 2., 5., 138. ve 157. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

3- Yasa'nın 16. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının İncelenmesi

Başvuru kararında, idari tedbirlerin kapsamı belirlenirken mülkiyetin kamuya geçirilmesinin yanı sıra “ilgili kanunlarda yer alan diğer tedbirler” ifadesine yer verilmesinin bilinmeyen yeni bir kavramın ortaya çıkmasına neden olduğu, ilgili kanunlarda yer alan diğer tedbirlerin neler olduğunun anlaşılamadığı, anlaşılamayan bu düzenlemeye göre ilgililerin cezalandırılmasının hukuk devleti ilkesine uygun bulunmadığı ve Anayasa'nın 2. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 29. maddesine göre, Anayasa Mahkemesi yasaların, kanun hükmünde kararnamelerin ve TBMM İçtüzüğü'nün Anayasa'ya aykırılığı konusunda ilgililer tarafından ileri sürülen gerekçelere dayanmak zorunda değildir. İstemle bağlı kalmak koşuluyla başka gerekçe ile de Anayasa'ya aykırılık incelemesi yapabileceğinden, iptali istenen kuralla ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 38. maddesi yönünden de inceleme yapılmıştır.

Anayasa'nın 38. maddesinde ifadesini bulan suç ve cezanın yasallığı ilkesi uyarınca bir hukuk devletinde, ceza yaptırımına bağlanan her eylemin tanımı yapılarak, suçlar kesin biçimde ortaya konulmalıdır.

Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devletinin temel ilkelerinden biri olan “belirlilik” ilkesi de, hukuksal güvenlikle bağlantılı olup kişinin, yasada hangi somut eylem ve olguya hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını belirli bir kesinlik içinde bilebilmesini gerekli kılar.

Kabahatler Kanunu'nun 16. maddesinin (1) numaralı fıkrasında kabahatler karşılığında uygulanacak olan idari yaptırımların, idari para cezası ve idari tedbirlerden ibaret olduğu belirtildikten sonra itiraz konusu (2) numaralı fıkrasında, idari tedbirlerin, mülkiyetin kamuya geçirilmesi ve ilgili kanunlarda yer alan diğer tedbirler olduğu ifade edilmiştir.

Yasa'nın 2. maddesinde, idari yaptırımların ve idari yaptırıma konu eylemlerin tümünün kanunla belirlenmesi esası kabul edilmiştir. Yasa'nın 4. maddesinin (2) numaralı fıkrasında da “Kabahat karşılığı olan yaptırımların türü, süresi ve miktarı, ancak kanunla belirlenebilir.” denilmiştir.

Bu durumda, bir eyleme idari yaptırım uygulanabilmesi için kanunda öngörülmüş olması zorunludur. Kanunla öngörülen bir idari yaptırımın belirsizliğinden ise söz etmek mümkün değildir. Bu husus, iptali istenilen kuralda belirtilen mülkiyetin kamuya geçirilmesi tedbiri yönünden geçerli olduğu gibi diğer idari tedbirler yönünden de geçerlidir. Diğer idari

tedbirlerin, itiraz konusu kuralda “ilgili kanunlarda yer alan diğer tedbirler” olarak belirtilmesi de bu durumu daha açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Öte yandan, idari tedbirlerin çok çeşitli olmaları ve her zaman yeni tedbirlerin de yasa koyucu tarafından öngörülebilecek olmaları nedeniyle, tüm idari tedbirlerin bir metin içinde tahdidî olarak sayılması zorunluluğundan söz edilemez.

İtiraz konusu kuralda belirtilen idari tedbirler, mevcut yasal düzenlemelerde yer alan tedbirleri ifade ettiğinden ve bu düzenleme ile yeni bir ceza yaratılmadığından, suç ve cezaların kanuniliği ilkesine aykırılık bulunmadığı gibi belirsizlik ve öngörülemezlikten söz edilebilmesine olanak bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle kural Anayasa’nın 2. ve 38. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

Şevket APALAK bu görüşe katılmamıştır.

4- Yasa’nın 27. Maddesine 5560 sayılı Yasa İle Eklenen (8) Numaralı Fıkranın İncelenmesi

İtiraz başvurusunda, idari yaptırımlara karşı açılacak davaların belirli durumlarda idari yargıda görülmesini öngören itiraz konusu kuralın, hukuki karmaşaya yol açacak nitelikte olduğu, yasaların belirli ve açık olması ilkesine aykırı olduğu, itiraz konusu kuralın uygulanması ile ilgili olarak mahkemelerin bile farklı uygulamaları bulunmakta iken kişilerin nerede dava açacakları konusunda belirsizlik bulunduğu, söz konusu düzenlemenin hukuk devleti ilkesi ile bağdaşmadığı, “idari yargının görev alanına giren kararların da verilmiş olması halinde” ifadesinin de belirsiz olduğu ve idari işlemlerin istisnai hallerde idari yargıya yöneltilmesi halinin Anayasa’yla bağdaşmadığı, itiraz konusu kuralla idari işlem niteliğindeki idari yaptırımların hukuka uygunluk denetiminin idari yargı dışında bırakılması sonucuna yol açtığı, mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri ile işleyişi ve yargılama usullerinin kanunla düzenlenmesi gerektiği, yasa ile yapılan belirlemenin ihtiyarılık içermemesi gerektiği, uygulamada ortaya çıkacak farklı uygulamalara göre farklı yargı yerlerinin görevli olmasının Anayasa’nın 125.,142. ve 155. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Anayasa’nın 125. maddesinin birinci fıkrasında, “İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır”; 142. maddesinde “Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir”; 155. maddesinin birinci fıkrasında da, “Danıştay, idarî

mahkemelerce verilen kanunun başka bir idarî yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunda gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar” denilmektedir.

İtiraz konusu kural, idari yaptırım kararının verildiği işlem kapsamında aynı kişi ile ilgili olarak idarî yargının görev alanına giren kararların da verilmiş olması halinde; idarî yaptırım kararına ilişkin hukuka aykırılık iddialarının bu işlemin iptali talebiyle birlikte idarî yargı merciinde görüleceğini hükme bağlamaktadır.

Söz konusu kural, sulh ceza mahkemesine başvurulabilecek idari yaptırım kararları yönünden geçerli olup, bu yaptırım kararı kapsamında idari yargının görev alanına giren bir başka kararın da verilmiş olması halinde bu kararın iptali talebiyle birlikte idari yaptırımın iptali isteminin de idari yargı merciinde görülmesini amaçlamaktadır. Bu suretle, idari yargının görevli olduğu işlem kapsamında tesis edilen bir idari yaptırım kararının hukuka uygunluk denetiminin de aynı yargı yerince yapılması sağlanmış olmaktadır.

İdari yaptırım kararlarına ilişkin uyuşmazlıkların hangi hallerde idari yargı yerlerince çözümleneceği itiraz konusu kuralda açıkça belirtildiğinden, kuralın belirsizliğinden ve mahkemelerin görevlerinin yasayla belirlenmesi gerektiği yolundaki Anayasa’nın 142. maddesine aykırılığından söz edilemez.

Öte yandan, idari yargı yerlerinin, idari işlem niteliğindeki tüm idari yaptırımlardan doğan uyuşmazlıkların çözümünde görevli olması gerekirken itiraz konusu kuralda yer alan uyuşmazlıklarla sınırlı olarak görevli kılınmasının, Anayasa’nın 125. ve 155. maddelerine aykırılığı ileri sürülmüş ise de diğer kanunlarda aksine hüküm bulunmaması halinde idari yaptırım kararlarına karşı kanun yoluna ilişkin Kabahatler Kanunu hükümlerinin uygulanacağını hükme bağlayan ve bu kapsamda bulunan idari yaptırım kararlarına karşı sulh ceza mahkemesinin görevli olmasını sağlayan Kabahatler Kanunu’nun 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının Anayasa’ya aykırı olmadığından saptanması karşısında, itiraz konusu kural kapsamındaki idari yaptırımlar bakımından idari yargı yerlerini görevli kabul eden Yasa’nın 27. maddesinin (8) numaralı fıkrasının Anayasa’nın 125. ve 155. maddelerine aykırılığından söz edilemez.

Açıklanan nedenlerle itiraz konusu kural Anayasa’ya aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Fulya KANTARCIOĞLU, A. Necmi ÖZLER, Şevket APALAK ile Zehra Ayla PERKTAŞ bu görüşe katılmamıştır.

VII- YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİNİN İNCELENMESİ

30.3.2005 günlü, 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun;

1- 2. maddesine,

2- 6.12.2006 günlü, 5560 sayılı Yasa'nın 31. maddesiyle değiştirilen 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendine,

3- 16. maddesinin (2) numaralı fıkrasına,

4- 27. maddesinin, 5560 sayılı Yasa'nın 34. maddesiyle eklenen (8) numaralı fıkrasına,

yönelik iptal istemleri, 11.6.2009 günlü, E. 2007/115, K. 2009/80 sayılı kararla reddedildiğinden, bu madde, fıkra ve bentlere ilişkin YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİNİN REDDİNE, 11.6.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

VIII- SONUÇ

30.3.2005 günlü, 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun;

1- 2. maddesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, Şevket APALAK'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

2- 6.12.2006 günlü, 5560 sayılı Yasa'nın 31. maddesiyle değiştirilen 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Fulya KANTARCIOĞLU, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ile Zehra Ayla PERKTAŞ'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

3- 16. maddesinin (2) numaralı fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, Şevket APALAK'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

4- 27. maddesinin, 5560 sayılı Yasa'nın 34. maddesiyle eklenen (8) numaralı fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Fulya KANTARCIOĞLU, A. Necmi ÖZLER, Şevket APALAK ile Zehra Ayla PERKTAŞ'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

11.6.2009 gününde karar verildi.

Başkan
Haşim KILIÇ

Başkanvekili
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Üye
Sacit ADALI

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Mehmet ERTEN

Üye
A. Necmi ÖZLER

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye
Şevket APALAK

Üye
Serruh KALELİ

Üye
Zehra Ayla PERKTAŞ

KARŞIOY YAZISI

I- Kabahatler Kanunu'nun 6.12.2006 günlü, 5560 sayılı Yasa'nın 31. maddesiyle değiştirilen 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinin Anayasa'ya aykırılığı:

İtiraz konusu kuralla, Kabahatler Kanunu'nun idari yaptırım kararlarına karşı kanun yoluna ilişkin hükümlerinin, diğer kanunlarda aksine hüküm bulunmaması halinde uygulanacağı öngörülmüştür. Kabahatler Kanunu'nun 27. maddesi ile idari para cezası ve mülkiyetin kamuya geçirilmesine ilişkin idari yaptırım kararlarına karşı adli yargı genel görevli kabul edilmiş olduğundan, idari yargıya başvuru, ancak ilgili kanunlarda özel hüküm bulunması halinde yani istisnai olarak kullanılabilen bir yoldur.

Anayasa'ya aykırılık itirazının reddine ilişkin çoğunluk gerekçesinde idari para cezası uygulanabilecek eylemlerin pek çoğunun gerçekte ceza hukuku alanına giren suç olma özelliklerini taşıdığı, kabahat konusu eylemlerin çeşitliliği ve idari yaptırımların uygulanma alanı dikkate alındığında idari yargı teşkilatına oranla daha yaygın olan sulh ceza mahkemelerine başvuru olanağı tanınmasının hak arama özgürlüğünü kolaylaştırıcı nitelikte olduğu, bu suretle kısa sürede sonuç alınmasını olanaklı kıldığı ve idari yaptırımlara karşı sulh ceza mahkemelerine başvurulmasının Anayasa'ya aykırı olmadığı belirtilmiştir.

Adli ve idari yargı nitelikleri ve yargılama usulleri farklı olduğundan, bu tür bir kıyaslamanın yapılması olanaklı değildir. Ceza yargısının sistemi, yasalarda yaptırım öngörülen bir eylemin gerçekleştiği savının ortaya

konması, suçlanan kişinin buna karşı savunmasını yapması, mahkemenin ise delilleri değerlendirerek hükmünü vermesi sistemine dayanmaktadır. Adli yargılamanın konusu kişinin eylemine ilişkin maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasıdır. İdari yargıda ise yargılanan idaredir; idarenin eyleminin yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden hukuka uygun olup olmadığının yargı merciince denetlenmesidir. İdari yaptırımlar kişinin savunması alınmadan kesilmekte ve uygulanmaktadır, ceza yargılamasında ise peşin cezaya yer yoktur. Bu yönleriyle konuya bakıldığında idari yaptırım konusu olan eylemlerin ceza karakterli olmasına veya sulh ceza mahkemelerinin sayısının idare mahkemelerinden daha fazla olmasına dayanılarak adli ve idari yargı ayrımını benimsemiş Anayasa'nın 125. ve 155. maddelerinin açık hükümlerin bir tarafa bırakılması olanaklı değildir. İdari yaptırımlara karşı ilke olarak sulh ceza mahkemelerini yetkili kılan kuralın iptali gerekir.

II- Kabahatler Kanunu'nun 27. maddesine 5560 sayılı Yasa'nın 34. maddesiyle eklenen (8) numaralı fıkranın Anayasa'ya aykırılığı:

İtiraz konusu fıkra, idari yaptırım kararının verildiği işlem kapsamında aynı kişi ile ilgili olarak idari yargının görev alanına giren kararların da verilmiş olması halinde, idari yaptırım kararına ilişkin hukuka aykırılık iddialarının, o işlemin iptali talebiyle birlikte idari yargı merciinde görüleceği belirtilmektedir.

Bu düzenlemede de yukarıda değerlendirilen 3. maddenin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinin Anayasaya aykırılığı için belirtilen gerekçe aynen geçerli olduğu gibi, Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devleti ilkesine de aykırılık söz konusudur. İtiraz konusu kuralla, benzer konuların, davacının seçimine göre farklı yargı mercilerine götürülmesi yolu açıldığından, içtihat birliğinin sağlanması ve hukuki istikrar ve öngörülebilirliğin gerçekleşmesi de zorlaşacaktır. Kuralla, hukuk devletinin temel gereklerinden olan uyumsuzlukların süratle çözülmesi amacı da gerçekleşemeyeceğinden, idari yaptırım kararlarına ilişkin uyumsuzlukların hangi hallerde idari yargı yerince çözümlenebileceğinin itiraz konusu kuralda açıkça belirtildiği ve kuralın belirsizliğinden bahsedilemeyeceği yolundaki çoğunluk gerekçesine katılmak mümkün değildir.

Yukarıdaki nedenlerle karara katılmamış bulunuyorum.

Başkanvekili
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

KARŞIOY GEREKÇESİ

I- 3. Madde'nin (1) Numaralı Fıkrasının (a) Bendinin İncelenmesi:

5326 Sayılı Kabahatler Kanunu'nun 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde, bu Kanun'un idari yaptırım kararlarına karşı kanun yoluna ilişkin hükümlerinin, diğer kanunlarda aksine hüküm bulunmaması halinde uygulanacağı belirtilmiştir. Buna göre, idari yaptırım kararlarına karşı açılacak davaların idari yargıda görülebilmesi için söz konusu yaptırım kararına ilişkin yasada itiraz merciinin idari yargı yeri olduğunun açıkça gösterilmesi gerekmektedir.

Anayasa'nın; 125. maddesinin birinci fıkrasında "idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır"; 140. maddesinin birinci fıkrasında "Hâkimler ve savcılar adlî ve idarî yargı hâkim ve savcıları olarak görev yaparlar"; 155. maddesinin birinci fıkrasında da "Danıştay, idari mahkemelerce verilen, kanunun başka bir idari yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunda gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar" denilerek Türk hukuk sisteminde idari ve adli yargının ayrılığı kabul edilmiştir. Bu ayırım, idarenin kamu gücü kullanarak idari hukuku esaslarına göre tesis ettiği işlemleri ile eylemlerinin idari yargı denetimine bağlı tutulmasını gerektirmektedir. Ancak, hizmetin özelliğinden veya uyumsuzluğun niteliğinden kaynaklanan kamu yararının zorunlu kıldığı ayrık durumlarda, adlî yargının görevlendirilmesi olanaklı ise de yasa koyucunun bu konudaki takdir yetkisinin çok sınırlı olduğunda duraksama bulunmamaktadır. Buna göre, idari eylem ve işlemler konusunda genel yetkili yargı yerinin idari yargı olduğu açıktır. İtiraz konusu kuralla idari yaptırım kararlarına karşı idari yargıya başvurulabilmesinin, bu konuda yasada açık hüküm bulunması koşuluna bağlanması, idari işlemlerde adli yargının genel, idari yargının ise özel yetkili olması sonucunu doğurduğundan, Anayasa'nın adli, idari yargı ayırımını kabul eden kurallarıyla bağdaşmamaktadır.

II- 27. Maddenin (8) Numaralı Fıkrasının İncelenmesi:

5326 Sayılı Yasa'nın 27. maddesinin (8) numaralı fıkrasında, "İdari yaptırım kararının verildiği işlem kapsamında aynı kişi ile ilgili olarak idari yargının görev alanına giren kararların da verilmiş olması halinde, idari yaptırım kararına ilişkin hukuka aykırılık iddiaları bu işlemin iptali talebiyle birlikte idari yargı merciinde görülür" denilerek idari yaptırım kararlarına karşı açılacak davaların, bu konuda genel yetkili olması gereken idari yargıda görülebilmesi, aynı kişi ile ilgili olarak idari yargının görev alanına

giren kararların da verilmiş olması halinde olanaklı kılınmıştır. Böylece, idarenin kamu gücüne dayanarak idari hukuku esaslarına göre tesis ettiği idari yaptırım kararlarına karşı açılacak davaların idari yargı yerlerinde görülebilmesinin bazı koşulların gerçekleşmesine bağlı tutulması, belirtilen işlemlerde Anayasa gereği genel yetkili olan idari yargıyı, ayrık durumlarda başvurulabilecek bir yargı yolu haline getirmiştir. Ayrıca, aynı idari yaptırım kararı hakkında, bu kararın verildiği işlem kapsamında, idari yargının görev alanına giren kararların da bulunması halinde, iki işleme karşı birlikte veya ayrı dava açılmasına göre farklı kararlar çıkabileceği gibi, iki yargı yerinin başvuru sürelerinin farklı olmasından kaynaklanan görev ve yetki uyuşmazlıkları, buna bağlı olarak hak kayıpları da oluşabilecektir. Bunun dışında söz konusu kural, kişilerin haklarındaki iki işleme karşı birlikte veya sadece birisine karşı dava açmak suretiyle aynı uyuşmazlığı farklı yargı mercilerine götürebilmelerine de yol açabilecektir. Kamu düzeni ile ilgili olan görev konusunun kişilerinin iradelerine bağlı olarak değiştirilebilmesi, eşitlik temelinde yasa kurallarının hiçbir duraksamaya meydan verilmeksizin genel ve nesnel biçimde uygulanmasını sağlamakla yükümlü olan hukuk devletinin gerekleriyle de bağdaşmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle Yasa'nın 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi ile 27. maddesinin (8) numaralı fıkrasının iptali gerektiği düşüncesiyle çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

KARŞI OY GEREKÇESİ

2007/115 Esas sayılı dosyanın esasının incelenmesine geçilmesi yönündeki çoğunluğun görüşüne karşı düşüncemiz şöyledir:

Davacının, Muğla İdare Mahkemesi'ne alkollü araç kullanmaktan verilen 448.00.-YTL para cezasına ilişkin 14.03.2007 günlü, 731145 sayılı "Trafik Ceza Tutanağında belirtilen işlemin iptali istemiyle başvurduğu; Mahkeme'nin bu başvuruyu dava konusu idari para cezasının görüm ve çözümünün adli yargı mercilerinin görev alanında olduğu gerekçesiyle 2577 sayılı "İdari Yargılama Usulü Yasası"nın 15/1-a maddesi hükmü uyarınca görev yönünden reddettiği; Görevsizlik kararına karşı Aydın Bölge İdare Mahkemesi'ne başvurulduğu; Aydın Bölge İdare Mahkemesi'nin ise Kabahatler Kanunu'nun kimi maddelerinin iptali için Anayasa Mahkemesine başvurduğu anlaşılmıştır.

Başvuru dosyasının incelenmesinden aynı eylem nedeniyle 0215 sayılı “Sürücü Belgesi Geri Alma Tutanağı” düzenlenerek davacının sürücü belgesinin 6 ay süre ile geri alınmasının da kararlaştırıldığı görülmüştür.

Kabahatler Kanunu’nun 27. maddesinin 8. fıkrası gözetildiğinde davaya bakma görevinin Muğla İdare Mahkemesi olduğu kuşkusuzdur.

İtiraz yoluna başvuran Aydın Bölge İdare Mahkemesi’nin konumuna gelince;

2576 sayılı “Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanunu”nun 7. maddesinin (a) bendinde, konusu belli parayı içeren idari işlemlere karşı açılan iptal davalarının tek hakimle çözümlenecek davalar arasında belirtildiği; 8. maddesinin (a) bendinde de, tek hakim tarafından 7. madde hükümleri uyarınca verilen kararların itiraz üzerine Bölge İdare Mahkemeleri tarafından incelenerek kesin olarak hükme bağlanacağı belirtilmiş;

2577 sayılı “İdari Yargılama Usulü Kanunu”nun 45. maddesinin 4. fıkrasında “Bölge idare mahkemesi evrak üzerinde yaptığı inceleme sonunda, maddi vakıalar hakkında edinilen bilgiyi yeter görürse veya itiraz sadece hukuki noktalara ilişkin ise veya itiraz olunan karardaki maddi yanlışlıkların düzeltilmesi mümkün ise işin esası hakkında karar verir. Aksi halde gerekli inceleme ve tahkikatı kendisi yaparak esas hakkında yeniden karar verir. (Ek cümle: 3622-5.4.1990) Ancak, ilk inceleme üzerine verilen kararlara karşı yapılan itirazı haklı bulduğu veya davaya görevsiz hakim tarafından bakılmış olması hallerinde kararı bozmakla birlikte dosyayı geri gönderir, bölge idare mahkemesinin bu kararları kesindir.” denilmiş;

14. maddesinde de dilekçe üzerine yapılan ilk inceleme aşamasında Danıştay’da daire başkanının görevlendireceği bir tetkik hakiminin, idare ve vergi mahkemelerinde ise mahkeme başkanı veya görevlendireceği bir üye tarafından öncelikle görev ve yetki yönünden inceleme yapılacağı hükme bağlanmıştır.

Bu düzenlemeler gözetildiğinde;

Olayda, Muğla İdare Mahkemesi’nce davanın görev yönünden reddi yolunda verilen kararın, adı geçen mahkemenin ilk inceleme üzerine verdiği bir karar olduğu ve bu karara yapılan itirazın Aydın Bölge İdare Mahkemesi’nce haklı bulunması halinde söz konusu kararın bozulması, aksi halde onanarak dosyanın Muğla İdare Mahkemesi’ne geri gönderilmesi, işin esası hakkında karar verilmemesi gerekmektedir.

Bu duruma göre itiraz başvurusuna konu kuralların Anayasaya uygun ya da aykırı bulunmasının Bölge idare mahkemesince verilecek kararın sonucuna etkili olamayacağı nedeniyle iptale ilişkin itiraz başvurusunun mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddi gerekeceğinden çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Üye
Ahmet AKYALÇIN

KARŞI OY

1- Esas: 2007/115, Karar: 2009/80 sayılı karara karşıoy

5326 sayılı Kabahatler Kanunu’nun, (1) fıkrasının itiraz konusu (a) bendine ilişkin kuralın da yer aldığı 3. maddesinde,

“(1) Bu Kanunun;

a) İdarî yaptırım kararlarına karşı kanun yoluna ilişkin hükümleri, diğer kanunlarda aksine hüküm bulunmaması halinde,

b) Diğer genel hükümleri, idarî para cezası veya mülkiyetin kamuya geçirilmesi yaptırımını gerektiren bütün fiiller hakkında, uygulanır”

denilmektedir.

İtiraz konusu kuralda, idari yaptırım kararlarına karşı başvurulacak yargı yerinin belirlenmesinde izlenmesi gereken yöntem açıklanmıştır. Buna göre, yargı yerinin belirlenmesine ilişkin diğer kanunlarda aksine bir hüküm bulunmaması halinde Kabahatler Kanununda yer alan hükümler uygulanarak yargı yeri saptanacaktır.

5326 sayılı Kabahatler Kanunu’nun 27. maddesinin (8) numaralı fıkrasında ise *“İdarî yaptırım kararının verildiği işlem kapsamında aynı kişi ile ilgili olarak idarî yargının görev alanına giren kararların da verilmiş olması halinde; idarî yaptırım kararına ilişkin hukuka aykırılık iddiaları bu işlemin iptali talebiyle birlikte idarî yargı merciinde görülür”* denilmektedir.

Hükümde, idari yaptırım kararlarına karşı idari yargı mercilerine başvurabilmek için gerekli olan koşullar gösterilmiştir. Buna göre, idari yargının yetkili yargı mercii olabilmesi için, idari işlemle yaptırım kararlarının birlikte dava konusu edilmesi gerekmektedir.

Somut olay ise alkollü araç kullandığı gerekçesiyle sürücü belgesinin altı ay süre ile geri alınmasına ve trafik para cezasına ilişkindir. İtiraz

başvurusundan, yalnızca trafik para cezasının iptali için açılmış bir dava bulunduğu halde, sürücü belgesinin geri alınmasına ilişkin işlemin iptali için açılmış bir davanın varlığı saptanamamıştır. Kabahatler Kanunu'nun 27. maddesinin (8) numaralı fıkrası uyarınca, idari yargının yetkili yargı merci olabilmesi için, yaptırım kararına esas idari işlem ile yaptırım kararının birlikte dava konusu edilmesi gerekmektedir. Oysa, trafik para cezası yaptırımı ile sürücü belgesinin geri alınmasına ilişkin işlemin birlikte dava edildiği hususu anlaşılamamaktadır. Bu durumda, idari yargı merciini yetkili kılan 27. maddenin (8) numaralı fıkrasındaki hükmün olayda uygulanma yeri bulunmamaktadır. Bu nedenle başvuruda bulunan idari yargı merciinin davayı görme ve dolayısıyla da itiraz konusu kuralları uygulama yetkisi bulunmamaktadır.

Bu nedenle başvurunun yetkisizlik nedeniyle reddi gerektiğinden esasın incelenmesi yönündeki çoğunluk kararına katılmadım.

2- Esas: 2007/79, Karar: 2009/78 sayılı karara karşıoy

Dava tarihinde yürürlükte olan, 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 5560 sayılı Yasa'nın 31. maddesi ile değiştirilen 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde, idari yaptırım kararlarına karşı diğer kanunlarda aksine hüküm bulunmaması halinde bu Kanun'un, kanun yoluna ilişkin hükümlerinin uygulanacağı, 27. maddesinin (1) numaralı fıkrasında ise İdari para cezası ve mülkiyetin kamuya geçirilmesine ilişkin idari yaptırım kararına karşı, kararın tebliği veya tefhimi tarihinden itibaren en geç on beş gün içinde sulh ceza mahkemesine başvurulabileceği öngörülmektedir.

Uyuşmazlık konusu idari para cezanın dayanağını oluşturan İmar Kanunu'nun "ceza hükümleri" başlıklı 42. maddesinde de ruhsat alınmadan veya ruhsat veya eklerine veya imar mevzuatına aykırı olarak yapılan yapının yapı sahibine ve müteahhidine para cezası verileceği belirtilmiş, ancak, anılan Kanun'da bu para cezasına ilişkin "itiraz yolu" ya da "itiraz yeri" gösterilmemiştir.

İtiraz başvurusunda bulunan İzmir İdare Mahkemesi, salt imar para cezasına ilişkin olarak açılan davada, İmar Kanunu'nda kanun yoluna ilişkin bir düzenleme bulunmadığı için 5326 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca görevli yargı yerinin adli yargı içindeki sulh ceza mahkemesi olduğunu saptayarak görevsizlik kararı verecektir. Dolayısıyla Mahkeme, anılan maddenin (1) numaralı fıkrasının iptal isteminde bulunulan (a) bendini, Anayasa'nın 152. ve 2949 sayılı

Kanun'un 28. maddelerinde belirtilen şekilde bu dava sebebiyle uygulamış olacaktır.

Bu nedenle 5326 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinin, davada uygulanacak kural olarak esasının incelenmesi gerekirken, başvurunun yetkisizlikten reddedilmesine ilişkin çoğunluk kararına katılmadım.

Üye
Mehmet ERTEN

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Sayın Mehmet ERTEN'in 2007/79 ve 2007/115 esas sayılı dava dosyalarının ilk inceleme kararlarına ilişkin karşıoy gerekçelerine katılıyorum.

2. Kabahatler Kanunu'nun 27. maddesine 5560 sayılı Yasa ile eklenen itiraz konusu (8) numaralı fıkra "İdari yaptırım kararının verildiği işlem kapsamında aynı kişi ile ilgili olarak idari yargının görev alanına giren kararların da verilmiş olması halinde; idari yaptırım kararına ilişkin hukuka aykırılık iddiaları bu işlemin iptali talebiyle birlikte idari yargı merciinde görülür." denilmiş, madde gerekçesinde de bu düzenleme ile Kabahatler Kanunu'nun ortaya çıkardığı bağlantı sorununa çözüm getirildiği belirtilmiştir.

İtiraz konusu kuralda, bu kapsamdaki idari yaptırım kararlarında görevli yargı yerinin kesin olarak belirlenmediği ve bunun davacının iradesine bırakıldığı anlaşılmaktadır. İdari yaptırım kararının yanı sıra bu kapsamda başka idari işlem de tesis edilmiş ise ilgili yalnız idari yaptırıma karşı dava açarsa adli yargı, idari yaptırım ile diğer idari işleme karşı dava açarsa adli yargı görevli olacaktır. Yargılama usulünde görevin kamu düzenine ilişkin olması nedeniyle, bu konudaki kuralların yasayla kesin olarak düzenlenmesi gerekir. Davacının iradesine bağlı olarak yargı yeri değişemez.

Öte yandan, Kabahatler Kanunu kapsamındaki bir idari yaptırım için dava açma süresi 15 gün iken, bu kapsamda tesis edilen idari işleme karşı idari yargıda dava açma süresinin 60 gün olduğu gözetildiğinde, ilgilinin 15 gün içinde idari yaptırım kararına karşı adli yargıda dava açması halinde, sulh ceza mahkemesi görevli iken, daha sonra bu kapsamda tesis edilmiş idari işlemle ilgili dava açılınca görevi sona erecektir. Sulh ceza mahkemesi hakiminin böyle bir davanın varlığını tespit edebilmesi her zaman mümkün

olmayacak ve sonuçta aynı eylem nedeniyle iki farklı yargı kolunda iki ayrı dava görülmüş olacaktır.

Açıklanan nedenlerle, fıkarda belirtilen ikili işlemlerdeki görevli mahkemenin yasada kesin biçimde düzenlenmemesi hukuki karmaşa yaratacak nitelikte olduğundan itiraz konusu kural Anayasa'nın 2. maddesindeki hukuk devleti ilkesine aykırıdır. Kuralın iptali gerektiği düşüncesinde olduğum için aksi yöndeki çoğunluk kararına katılmadım.

Üye
A. Necmi ÖZLER

YÖNTEMDE AYRIŞIK OY

İncelenen bu dosyada birleşme nedeniyle yer alan, 2007/115 esas sayılı davada ilk inceleme aşamasında verilen 5326 sayılı Yasa'nın itiraz konusu 3. maddesinin 1/a bendine ilişkin yetkisizlikten red kararına ait ayrışık oy:

Görülen itiraz başvurusuna neden olan imar para cezasına ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan davalarda İdare Mahkemesi öncelikle idari yaptırım kararlarının niteliğini, idari yaptırımlara karşı temel olarak adli yargıyı görevli kılan 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun hükümlerine bakacaktır. İdari yaptırım yanında başka bir işlem olup olmadığı dava konusu edilip edilmediği, edilmediyse görev konusu idari yargı yerinin diğer önceliklerini oluşturacaktır. Ayrıca Yasa'nın 27. maddesinin (8) nolu fıkrasının davada uygulanacak olduğunun kabulü, imar para cezasının Yasa'nın 3. maddesinin (1) nolu fıkrası (a) bendi ile ilinti kurulduğunu göstermektedir.

Bu nedenle mahkemenin uygulayacağı kurallar arasında yer aldığı açık olan Yasa'nın (1) numaralı fıkrasının (a) bendiyle ilgili yetkisizlikten ret kararına katılmıyorum.

Üye
Şevket APALAK

AZLIK OYU

I- Genel Yaklaşım

Yürütme organının ve ona bağlı idare örgütünün üstün yetkilerle donatılması, kamu gücünü etkinlikle kullanması, Devletin yönetsel uğraşlarında özel hukuk dışında kamu hukuku kurallarının uygulanması ve yönetsel işlem ve eylemlerin adli yargı dışında özel bir yargı yerinin denetimine bağlı tutulmasıyla idari rejim ortaya çıkmaktadır. Böylece yönetimler tek yanlı olarak irade sergileyebilmekte ve gene kendileri bu irade yansımalarını uygulayarak yaşama geçirebilmektedir. İdari rejimin tarihsel ve felsefi kaynağında, idarenin adli yargı yerlerine bağlı tutulmaması düşüncesi ve gerekçesi yer alır. Kamu gücünün kullanılmasıyla yürütülecek kamu hizmeti ve bunun içinde ve yanında kendini gösteren kolluk görevlerinin içerdiği özellikler ile uygulamacılar arasında aranacak uzmanlıklar idari uğraşın üzerinde durulması gereken niteliklerindendir. Değinilen idari rejim kamu gücü ve ayrı yargı yeri yanında, uyuşmazlık mahkemesiyle bütünlenir. Yönetsel ilkelerle uzmanlaşan ve yönetimlerin yapı ve gereksinimini yakından izleyen bir yargı sistemi ve uyuşmazlık mahkemesi idari rejimin vazgeçilemez gereğidir.

Anayasa Başlangıç metninde kuvvetler ayırımından belli Devlet yetki ve görevlerinin kullanılması olarak söz etmiş, 6. maddesinde hiçbir kimse veya organın kaynağını Anayasa'dan almayan bir Devlet yetkisini kullanamayacağını belirtmiş, 8. maddesinde yürütmeyi yetki ve görev olarak tanımlarken Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından yerine getirileceğine değinmiş, 38. maddesinde idarenin kişi hürriyetini kısıtlayacak müeyyide uygulayamayacağını öngörmüştür. Bunlar yanında devletin gözetimine veya değerlendirmesine bırakılan eğitim, kamulaştırma, sağlık, sosyal güvenlik, kamu hizmetine girme gibi haklar ilgili maddelerde düzenlenmiştir. Anayasa 123., 126. ve 127. maddelerinde ise merkezi ve yerinden yönetim idareleriyle ilgili kurallara yer vermiş, 128. ve 129. maddelerinde kamu hizmetlerini yürütecek memur, kamu görevlileri ve bunların sorumluluklarına ilişkin ilkeleri geliştirmiştir.

Bu kurallarla Anayasa'nın yukarıda sözü edilen idari rejimle ilgili temel yaklaşımları ördüğünde kuşku yoktur. Kamu idareleri, kamu kurumları yerel yönetimler ve bu yerlerde kamu gücünü kullanacak memur ve kamu görevlileriyle idare hukuku ilkelerine dayalı ve idari uğraşla sınırlı tavırlar, tutumlar sergilenecek, bunlar idari işlem, eylem ve sözleşmeler olarak somutlaşacaktır. İdari işlemlerin kapsayıcı ve ilkelleştirici yerleşik tanımı tüm idari istenç yansımalarının da yol göstericisidir. Sözgelimi yönetsel

birimlerin idare hukuku ilkelerine dayalı ve idari uğraş alanında tek yanlı olarak ve kamu gücü kullanarak gerçekleştirdikleri idari işlemler bu öğeleri taşıyan tüm yönetsel irade açıklamalarının tanımı olacaktır. Yönetmelik birimlerce ve idare hukukunun egemen olduğu idari faaliyetlerle ilgili idari cezalar da bu kapsam içinde yer alır. İdari yaptırım içeren yönetsel cezalar idari faaliyetin sağlıklı bir biçimde yürütülmesi ve böylece kamu hizmetinin amaçladığı kamu yararının gerçekleşmesini sağlama yönünde işlevsel özellikler içeren, idari amaç ve faaliyete ilişkin destek işlemlerdir. İdari cezaların var olmaması halinde, idari önlemlere uyulmayacak, idari işlemler yetkin anlamda uygulanamayacak, kamu hizmetinin ve kamu yararının gerçekleşmesi güçleşecektir. Bunun idari işlemlerdeki disiplinler ve tutarlı akışı etkisizleştireceği açıktır. Bu bakımdan, idari cezalar da diğer idari işlemler gibi idare hukuku ilkelerine dayanır ve kimi zaman başka bir idari işleme koşut bir gelişim izler.

Gerek öğreti ve gerekse uygulama bu yönde yaklaşım göstermektedir. Bir idare hukuku kuralına aykırılığın idari cezaya neden olacağı, idari cezaların idari kurallara doğal bağlılığının bulunduğu ve öznel işlem niteliği taşıdıkları yolundaki yaklaşımlar Anayasa Mahkemesi kararlarında da karşılığını bulmuş, idarenin kamu gücü kullandığı ve kamu hukuku alanına giren işlemlerinde para cezası ve yaptırıma bakılarak bir ayırım yapılamayacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Öte yandan idari işlemlerin yargısal denetiminin hukuk devletinin bir gereği olduğunda kuşku yoktur. Gerçekten de Anayasa 125. maddesinde “idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır.” ilkesini öncelikle vurgulamıştır. 155. maddesiyle de Askeri Yüksek İdare Mahkemesi’nin idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıkların yargı denetimini yapan mahkeme olduğunu öngörmüştür. 155. maddenin doğal çıkarımı idari işlem ve eylemlerin yargı yolunun idari yargı yerleri olduğudur. Anayasa’nın Danıştay’ı düzenleyen 155. maddesi ile hâkim ve savcılarının adli ve idari yargı hâkim ve savcıları olarak görev yapacağını öngören 140. maddesi ise Anayasa’nın adli ve idari yargı olarak iki ayrı yargı yolu öngördüğünün belirgin hukuksal dayanaklarıdır.

Belirtilen bu olgu ve tablo, idari cezaların idare hukuku ilkeleri karşısında idari işlem niteliğinde olduğu ve diğer yönetsel işlemlerden ayrılmaksızın idari yargı denetimine bağlı tutulmaları gerektiğini anayasal zorunluluk olarak yansıtmaktadır.

II- Kuralların İrdelenmesi

5326 sayılı Kabahatlar Kanunu'nun

1- 2. ve 16/2 maddeleri yönünden:

Yasa'nın 2. maddesi kanunun karşılığında idari yaptırım uygulanmasını öngördüğü haksızlığın kabahat olduğu, 16. maddesinin birinci fıkrasında idari yaptırımların idari para cezası ve idari tedbirlerden oluştuğu belirtilmiş, birinci fıkrasında ise idari tedbirler mülkiyetin kamuya geçirilmesi ve ilgili kanunlarda yer alan diğer tedbirler şeklinde açıklanmıştır.

Anayasa'nın 2. maddesinde vurgulanan hukuk devleti yasaların belirgin, öngörülebilir ve tutarlı bir akış içermesini de kapsamaktadır. Gene Anayasa'nın 38. maddesinin suç ve cezanın yasallığını öngören ilkelerinden anlaşılan yasaların önce suçu belirleyeceği daha sonra cezayı düzenleyeceğidir. Buna karşın iptal istemine konu 2. madde kabahatin tanımında yaptırımdan hareketle suça ulaşmaktadır. Kabahat için seçilen ve hareketi kapsayan kavram ise haksızlıktır. Kabahat ve haksızlık kavramlarının, birlikte oluşturdukları metni belirsizliğe göturmeleri yanında, aynı işlevselliği taşıdıkları da anlaşılmaktadır. Kabahatin açılımını yapan kanunilik ilkesi başlıklı 4. maddenin birinci fıkrasında kabahat konusu eylemler kanunlar dışında çerçeve yasaya bağlı olarak, idarenin genel ve düzenleyici işlemlerine de bırakılmaktadır. Bu kural 2. maddeyle birlikte ele alındığında suç ve cezanın yasallığı ilkesinin, kimi eylemlerin belirlenmesinde düzenleyici işlemlere de olanak tanınarak aşıldığı ortaya çıkmaktadır.

2. maddenin söz ettiği yaptırım kavramına Yasa'nın 16. maddesiyle de bakılması zorunludur. Çünkü 16. madde, idari para cezasından başka idari tedbirler olarak belirttiği yaptırımların mülkiyetin kamuya geçirilmesi ve ilgili kanunlarda yer alan diğer tedbirler olduğunu söylemektedir. Bu bağlamda Yasa'nın 18. maddesine göre kabahat konusu veya sonucu olarak elde edilen eşyanın mülkiyeti kamuya geçmektedir. Kamuya geçme eşyanın mülkiyetinin kamu kurum ve kuruluşuna ya da devlete geçmesi şeklinde gerçekleşecektir.

Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkının kamu yararı amacıyla kanunla sınırlanabileceğini belirtmekte ve 46. maddesinde kamulaştırmaya olanak verirken, taşınır mallar yönünden 119. ve 121. maddelerinde olağanüstü hal durumlarında 15. maddeyle sınırlı olarak rekizisyon (İstimval) yolundan söz etmektedir. Ayrıca Anayasa 38. maddesinde genel

müsadere cezası verilemez derken, maddenin ve fıkranın düzenlediği konularla amaçsal yorumlanmasında müsadere ile yargı yerini gösterdiği anlaşılmaktadır. Maddenin, idareden söz eden başka fıkrasının varlığı, ceza ile ilgili bir el koymanın idarenin görevine verilmediği yorumuna ayrı bir olanaktır.

Belirlenen anayasal kurallar karşısında, idari kararlar mülkiyetin el değiştirmesine yönelik düzenleme Anayasa'nın 35., 38. ve 46. maddelerine aykırıdır. Maddedeki diğer tedbirler kavramı ise belirsiz ve kapsayıcı bir niteliktedir. İdare hukukunda tedbir niteliği taşımayan idari işlem bulmak güçtür. İdarelerce yürütülen kamu hizmeti ve kolluk görevleri idari yapının korunması ve işlevlerinin gerçekleştirilmesine yönelik önlemlerden oluşur. Bu bağlamda kavramın etkinliğinin idare hukukunun tüm alanlarını kapsayacağı açıktır. Kamu gücü kullanılarak yapılan idari işlemler ilgilisi birey özelinden çıkararak kurulu idari düzeni koruma, tutarlı bir şekilde sürdürme işlevini de gündemine alır. İdari tedbirlerin uygulanmasında ortaya çıkacak görünüme bakarak ceza nitelemesi yapmak ve idari yargı denetimi dışına çıkarma sonucuna ulaşmak idari rejimle bağdaşmaz. Bu bakımdan kavramın içerdiği belirsizlikler de Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devletiyle bağdaşmamaktadır.

1) 3/1-a Maddesi Yönünden:

Yukarıda genel yaklaşım bölümünde açıklanan idari işlem, yaptırımlar ve doğal yargı yoluna ilişkin görüşler bu madde yönünden esas alınacak öncelikli metinlerdir. Bunlar yanında konuya bakıldığında:

Anayasa'nın 125. maddesi idarenin her türlü eylem ve işlemine yargı yolunu açarken, idari yargının bu işlem ve eylemlerin doğal yargısı olduğunu da ilgili maddelerindeki yaklaşımlarla öngörmüştür. Yasaların ayrıca idari yargıyı görevli göstermesine gerek yoktur. Yasalar görev belirtmeseler bile idari işlem, sözleşme ve eylemlere karşı idari yargıda dava açılabilceğinde duraksama duyulamaz. Kimi zaman anayasal dizgeye uygunluğu tartışma konusu olabilecek bir şekilde idari yargının görevindeki konunun başka yargı yerinin görev alanına alınması veya idari yargı sistemi içinde genel görevli idare mahkemesi dışında başka bir yerin görevlendirilmesinde gerek ve zorunluluk görüldüğünde ancak ilgili yasada bu yolda vurgu yapılması yoluna gidilmektedir. Aykırı bir durumun temel bir norma dönüştürülmesi Anayasa'nın yargı kollarıyla ilgili yapısına yönelik açık bir çelişkinin varlığını göstermektedir.

Anayasa Mahkemesi yerleşik kararlarıyla yargı kollarıyla ilgili ayırma vurgu yapmış ve 1.3.2006 günlü ve 2006/35 sayılı kararıyla Kabahatler Kanunu özelinde bu yaklaşımını yinelemiştir. Bu yaklaşımla birlikte idari mahkemelerin il ve ilçe düzeyinde tam yaygınlaşmamış olması ve yargılama yöntemlerinin farklılığı gibi nedenlerle ivedi karar oluşumunun gecikmesi olasılığından çıkılarak varılan hak arama özgürlüğünün kolaylaştırılması düşüncesinin, anayasal yargı yerleri ayırımının gözden uzak tutulmasına etken olmaması gerektiği de ayrı bir konudur.

Bu bakımdan, ilgili yasalarda idari yargı yerinin görevli kılınması koşulunu getiren ve böylece idari işlem olduğu açık olan idari yaptırımların doğal yargı yerinin değiştirilmesi sonucunu veren kural Anayasa'nın 125., 153., 155. ve 158. maddelerine aykırı olmaktadır.

Öte yandan, fıkra da sözü edilen, idari yaptırıma karşı yapılan başvurularla ilgili "kanun yolu" kavramının hukuksal irdelemesi de zorunlu olmaktadır. Ceza yargısında uygulanan 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 260. ve izleyen maddelerinde kanun yolunu kavramı hâkim ve mahkeme kararlarına yapılacak itiraz, istinaf ve temyiz gibi olağan, kanun yararına bozma, yargılamanın yenilenmesi gibi olağanüstü kanun yolları olarak açıklanmaktadır. Bu bakımdan idari yaptırım kararlarına karşı kanun yollarının öngörülmesiyle amaçlanan yeni bir dava açılması mı, yoksa verilen bir yargı kararına karşı başvuru mu olduğu konusunda sözel olarak belirsizlik izlenmektedir. Yasa'nın başka maddelerinde düzenlenen başvuru yolları bu fıkrayı ortadan kaldırmadığı gibi usul hukuku yönünden çelişkinin de ayrı bir göstergesini oluşturmaktadır. Kural bu biçimiyle Anayasa'nın değinilen maddelerinin somutlaşmasında belirlenen aykırılığı desteklemektedir.

2) 27/8. Madde Yönünden:

Kural, idari yaptırım kararı yanında idari yargının görev alanına giren başka bir işlemin varlığı halinde, idari yaptırımlara karşı bu işlemle birlikte idari yargıda iptal davası açılabilceğini öngörmektedir.

Kuralın bu niteliği apaçık bir şekilde, idari yaptırım kararının aslında idari işlem olduğunu ve yargı yerinin idari yargı olması gerekliliğini vurgulamaktadır. Başka bir anlatımla yaptırımın yanında başka bir işlem olduğunda, yargı yerinin değişmesi, yaptırım kararının doğal niteliğine ilişkin Yasa'nın yaklaşımını etkilemekte ve yaptırımın belirlenmesine egemen olan ceza bakışına ilişkin önceki maddelerin öngörülerinden ayrılmaktadır. Kaldı ki bir işlem eğer idari nitelikteyse yanında başka bir

idari karar olmadan da idaridir. İşlemlerin yakınlarında başka işlemler arayarak, adli ceza mahkemelerinin bakacağı uyuşmazlık olup olmadığı yönünde ölçütler geliştirmek, gerek ceza ve gerekse idare hukuku ile yargı yerlerinin nesnellığe, belirliliğe ve tutarlılığa dayanan ilkesel yaklaşımlarıyla bağdaşmaz.

Öte yandan, görevli idari yargı yerlerinin ve dava sürelerinin olası farklılıkları idari işlemlere karşı birlikte ve aynı yargı yerinde iptal davası açılmasında çelişki ve belirsizlik oluşturacak diğer olgulardır.

Bu bakımdan, idare hukuku ilkelerine göre alınan idari yaptırım kararlarına karşı yargı yerini başka bir idari işlemin varlığına veya birlikte dava açılmasına bağlamak ve böylece yargı yerlerinin görevlerinde duraksamalara neden olmak Anayasa'nın 2., 125., 140., 155., 157. ve 158. maddelerine aykırıdır.

Sonuç:

İlgili bölümlerde açıklanan nedenlerle 5326 sayılı Yasa'nın 2. ve 3. maddesinin (1) nolu fıkrasının (a) bendi, 16. maddesinin (2) nolu fıkrası ve 27. maddesinin sekizinci fıkrasının iptali gerekeceği oyuyla karara karşıyım.

Üye

Şevket APALAK

KARŞIOY

Anayasa'nın 125., 140. ve 155. maddeleri ile, adlî ve idarî yargı ayrılığı kabul edilmiştir. Bu ayrımın doğal sonucu olarak idarenin kamu gücü kullandığı ve kamu hukuku alanına giren idari işlemlerin denetimi, kural olarak idarî yargı yerlerine ait bulunmaktadır. Söz konusu idari işlemlerin denetiminin idari yargı yerlerince yapılabilmesi, bu yönde bir düzenlemenin varlığına bağlı bulunmamakta, bu yönde bir düzenleme olmasa da yargı yerlerince dava konusu işlemin niteliği gözetilerek "idarî işlem" niteliğindeki işlemlerden doğan uyuşmazlıklar idari yargı yerlerince çözümlenmektedir.

Anayasa'da yer alan düzenlemelere bağlı olarak idarî yargının görev alanına giren bir uyuşmazlığın çözümünde adlî yargının görevlendirilmesi konusunda yasa koyucunun geniş takdir hakkının bulunduğunu söylemek olanaklı değildir. Bu konuda verilen Anayasa Mahkemesi kararları incelendiğinde, idarî yargının denetimine bağlı olması gereken idarî bir uyuşmazlığın çözümünün, ancak haklı bir neden ve kamu yararının

bulunması halinde istisnai olarak yasa koyucu tarafından adlî yargıya bırakılabileceğinin kabul edildiği görülmektedir.

5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 3. maddesinde, *"Bu Kanunun genel hükümleri diğer kanunlardaki kabahatler hakkında da uygulanır"* denilmek suretiyle, tüm idari para cezası ve mülkiyetin kamuya geçirilmesine ilişkin idari yaptırım kararlarına karşı Yasa'nın 27. maddesinde belirtilen sulh ceza mahkemeleri görevli kılınmıştır.

Yasa'nın 3. maddesinin iptali istemiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurulması üzerine, Mahkeme'nin 1.3.2006 günlü, E:2005/108, K:2006/35 sayılı kararıyla; idari yaptırım konusu eylemlerin niteliği gözetilerek idare hukukundan çok ceza hukukunu ilgilendiren eylemler için verilen idari para cezalarına karşı yapılacak başvurularda adli yargının görevli olmasının doğal olduğu belirtildikten sonra *"Ancak, idare hukuku esaslarına göre tesis edilen bir idari işlemin, sadece para cezası yaptırımı içermesine bakılarak denetiminin idari yargı alanından çıkarılarak adli yargıya bırakılması olanaklı değildir"* denilmek suretiyle idare hukuku esaslarına göre tesis edilen idari yaptırımların denetiminin mutlak suretle idari yargıya ait olduğu vurgulanarak yalnızca yaptırımın türünden hareketle ve idari yargının denetimine tabi tutulması gereken alanlar gözetilmeden düzenleme yapılmasının, Anayasa'nın 125. ve 155. maddelerine aykırı olduğu da belirtilmiş ve itiraz konusu kural iptal edilmiştir.

Kabahatler Kanunu'nun 3. maddesi, Anayasa Mahkemesince verilen iptal kararından sonra yasa koyucu tarafından 5560 sayılı Yasa'nın 31. maddesiyle değiştirilmiş ve Kabahatler Kanunu'nun *"idari yaptırım kararlarına karşı kanun yoluna ilişkin hükümlerinin, diğer kanunlarda aksine hüküm bulunmaması halinde"* uygulanacağı öngörülmüştür.

Kabahatler Kanunu'nun 5560 sayılı Yasa ile değiştirilen 3. maddesinde yer alan söz konusu kuralın Anayasa'ya uygunluk denetiminde, aynı konuda Anayasa Mahkemesi'nce daha önce verilen kararın gözetilmesi gerektiği kuşkusuzdur.

Anayasa'nın 153. maddesinin son fıkrasında, *"Anayasa Mahkemesi kararları Resmî Gazete'de hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar"* hükmü yer almaktadır.

Anayasa'nın 153. maddesi ile, başta yasama organı olmak üzere, Anayasa'da sayılan organ, kuruluş ve kişiler yönünden Anayasa Mahkemesi kararlarına uyma ve bu kararlara aykırı davranmama yükümlülüğü

getirilmiştir. Bu bağıllık, Anayasa Mahkemesi'nin Anayasa'ya aykırı bularak iptal ettiği bir kuralın aynısının ya da değişik ifadelerle benzerinin yasalaştırılmamasını, o konuda aynı içerik ve nitelikle yeni bir yasa çıkarılmamasını da gerekli kılar. Yasama organı, Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararından sonra aynı konuda yeni bir yasa yaparken Anayasa Mahkemesi kararının gerekçesinde gösterilen iptal nedenlerini dikkate almalıdır. Anayasa Mahkemesi kararlarıyla bağıllık, özellikle yasama organı yönünden, Anayasa Mahkemesi'nin kararlarındaki iptal gerekçesiyle de bağıllığı içerir. Çünkü kararlar; gerekçeleriyle, genel olarak yasama işlemlerini değerlendirme ölçütlerini içerirler ve Yasama Organının etkinliklerini yönlendirme işlevi de görürler. Bu yüzden Yasama Organı, yasa çıkarırken iptal edilen yasalara ilişkin kararların sonuçları ile birlikte gerekçelerini de gözönünde bulundurmak zorundadır.

Bir yasa kuralının Anayasa'nın 153. maddesinin son fıkrasına aykırılığından söz edilebilmesi için, iptal edilen önceki kuralla içerik yönünden "aynı" ya da "benzeri" olup olmadığının incelenmesi gerekmektedir. Benzerlik, iptal edilen yasa ile yeniden çıkarılan yasanın sözcüğü sözcüğüne aynı olmasını gerektirmez. Sözcükler aynı da olsa iptal edilen yasalarla aynı doğrultu, içerik ya da nitelikte yeni yasa çıkarılmaması gerekir. Aksine bir anlayış, 153. maddenin son fıkrasındaki kuralı anlamsız ve uygulanmaz kılar. Sözcüklerde farklılıklar olsa bile ikinci yasanın aynı amaç doğrultusunda Anayasa Mahkemesi kararına karşın onu etkisiz kılmak amacıyla çıkarıldığıının saptanması, aranan koşulun gerçekleşmiş sayılması için yeterlidir. Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilerek Anayasa'ya aykırılığı belirlenen bir hükümle aynı ya da özdeş nitelikte olan bir başka kuralın yasalaştırılarak Anayasa Mahkemesi kararının etkisiz duruma düşürülmesi, kuşkusuz, Anayasa'nın 153. maddesinin ağır ihlâli anlamına gelir.

Anayasa Mahkemesi'nin geçmiş tarihli kararlarında da, içerik olarak daha önce iptal edilen düzenlemeler ile bire bir aynı olmasa da daha önce verilen iptal kararları gerekçelerine uyulmaksızın benzer düzenlemeler yapılmasının, Anayasa Mahkemesi kararının etkisiz kılınması olarak değerlendirildiği ve Anayasa'nın 153. maddesindeki Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı ilkesine aykırı bulunduğu belirtilmelidir. T.C. Emekli Sandığı ile ilgilendirilen TBMM Üyeleri ile dışarıdan atanan bakanların emeklilik keseneğine esas aylıklarına uygulanacak ek göstergenin belirlenmesine ilişkin yasal düzenlemenin, Anayasa Mahkemesi'nce daha önce iptal edilen yasal düzenlemelerle aynı içerikte olduğunun saptanması üzerine Anayasa'nın 153. maddesine aykırı

bulunarak iptali yolunda verilen 27.5.1999 günlü, E:1998/58, K.1999/19 sayılı karar ile Bakanlar Kurulu'na kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi veren bir yetki yasasının iptal edilmesinden sonra iptal kararı gerekçelerinin dikkate alınmaksızın çıkarılan bir başka yetki yasası hakkında Anayasa'nın 153. maddesi uyarınca verilen 16.9.1993 günlü, E.1993/26, K.1993/28 sayılı iptal kararı, Anayasa Mahkemesi'nin konuya ilişkin verdiği kararlara örnek olarak gösterilebilir.

Bu bağlamda, Anayasa Mahkemesi'nin konuya ilişkin 1.3.2006 tarihli kararı incelendiğinde, Anayasa Mahkemesi'nce, kabahat konusu eylemlerin niteliğinin gözetilerek idare hukukundan çok ceza hukukunu ilgilendiren eylemlerde adli yargının görevli olmasının doğal olduğunun ifade edildikten sonra, idare hukuku esaslarına göre tesis edilen bir idari işlemin denetiminin, sadece yaptırımının para cezası içermesine bakılarak idari yargı alanından çıkarılarak adli yargıya bırakılmasının olanaklı olmadığının belirtildiği anlaşılmaktadır.

Mahkeme kararı açık olup, idare hukuku esaslarına göre tesis edilen idari yaptırımlar arasında bir ayırım yapılmaksızın söz konusu idari işlemlerin denetiminin idari yargı yerlerine ait olduğu belirtilmiştir. İtiraz konusu Yasa kuralı ise idare hukukuna göre tesis edilen idari yaptırımlar arasında bir ayırma giderek, bu idari yaptırımlara karşı başvurulacak kanun yolu bakımından Kabahatler Kanunu'nda yer alan hükmün aksine bir yasa hükmünün bulunması halinde ilgili hükmün uygulanmasını, aksi takdirde Kabahatler Kanunu hükümlerinin uygulanmasını öngörmektedir.

Başka bir deyişle, idare hukukuna göre tesis edilen bir idari yaptırıma karşı başvurulacak kanun yolunun özel olarak ilgili kanunda düzenlenmemiş olması halinde, bu yaptırımlara karşı açılacak davalarda sulh ceza mahkemeleri yetkili kılınmış bulunmaktadır. Oysa, Anayasa Mahkemesi kararında idare hukukuna göre tesis edilen idari yaptırımlar yönünden böyle bir ayırma olanak sağlayan bir gerekçeye yer verilmediği gibi, idare hukukuna göre tesis edilen idari yaptırımların tamamı yönünden bu işlemlerin denetiminin idari yargı alanından çıkarılarak adli yargıya bırakılmasının olanaklı olmadığı belirtilmiştir.

İdari yaptırımların denetiminin idari yargı yerlerince yapılmasını belirli bir koşula bağlayan ve istisnai olarak öngören itiraz konusu kural, belirtilen niteliği nedeniyle Anayasa Mahkemesi'nin 1.3.2006 günlü, E:2005/108, K:2006/35 sayılı kararına ve dolayısıyla Anayasa'nın 153. maddesine açıkça aykırıdır. Bu nedenle iptali gerekir.

Öte yandan, Anayasa'nın 153. maddesinin yanı sıra 125. ve 155. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler bakımından da çoğunluk kararına katılmak olanaklı değildir. Yukarıda da ifade edildiği gibi idari yaptırım öngörülen kanunlarda bu yaptırımlara karşı başvurulacak yargı yerinin gösterilmesi zorunlu olmadığı gibi buna gerek de bulunmamaktadır. Görevli yargı yerinin belirlenmesinde, bugüne kadar geçerli olan uygulamayı, dava konusu işlemin niteliğinin gözetilmesi oluşturmakta ve idari işlemlere karşı açılan davalar Anayasa'nın 125. ve 155. maddeleri gereğince idari yargı yerlerinde görülmektedir.

İtiraz konusu kuralla, idari yaptırımların denetiminin idari yargı yerlerince yapılabilmesi, bu yönde yasalarda özel bir düzenleme yapılmış olması şartına bağlanarak kural olarak idari yargı yerlerine ait olan idari işlemlerden doğan uyuşmazlıkların çözümü, kural olarak adli yargı yerine bırakılmıştır. İdare hukukuna göre tesis edilmiş olan idari yaptırımların denetiminin adli yargı yerlerince yapılabilmesinin haklı gerekçesi olarak kabul edilen, sulh ceza mahkemelerinin idare mahkemelerine oranla daha yaygın olması hususu, tüm idari işlemlerin kural olarak adli yargı yerlerince denetlenebilmesine yol açabilecek nitelik taşımaktadır. İdari uyuşmazlıklarda idari yargı yerlerinin istisnai olarak görevli olması sonucunu doğuran bu düzenleme, Anayasa'nın 125. ve 155. maddelerine de açıkça aykırılık taşımaktadır.

Belirtilen nedenlerle Kabahatler Kanunu'nun 5560 sayılı Yasa ile değiştirilen 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinin iptali gerektiği görüşüyle çoğunluk kararına katılmıyorum.

Üye
Serruh KALELİ

KARŞIOY GEREKÇESİ

30.03.2006 günlü 5326 Sayılı Kabahatler Kanunu'nun;

1- 06.12.2006 günlü 5560 sayılı Yasa'nın 31. maddesi ile değiştirilen 3. maddesinin 1 numaralı fıkrasının (a) bendinin incelenmesi;

Kuralda "Bu Kanunun idari yaptırım kararlarına karşı kanun yoluna ilişkin hükümleri, diğer kanunlarda aksine hüküm bulunmaması halinde uygulanır." denilmektedir. Buna göre idari yaptırım kararlarına karşı açılacak davaların idari yargıda görülebilmesi için söz konusu idari yaptırım

kararına ilişkin olarak yasada itiraz merciinin idari yargı yeri olduğunun açıkça gösterilmesi gerekmektedir.

Anayasa'nın 9. maddesinde, yargı yetkisinin Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılacağı, 125. maddesinde, idarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolunun açık olduğu, 140. maddesinde hakimler ve savcıların adli ve idari yargı hakim ve savcılar olarak görev yapacakları, 155. maddesinde Danıştay'ın idari mahkemelerce verilen ve kanunun başka bir idari yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme mercii olduğu Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakacağı belirtilmektedir.

Söz konusu kurallarda belirtildiği gibi, Anayasa'da idari ve adli yargı ayrılığının kabul edildiği açıktır. Bu ayırım uyarınca idarenin kamu gücünü kullanarak kamu hukuku esaslarına göre tesis ettiği işlemleri ile eylemleri idari yargı, özel hukuk alanına giren işlemleri ise adli yargı denetimine tabi olacaktır.

Bu durumda idari eylem ve işlemler konusunda genel yetkili yargı yerinin idari yargı olduğu açık olup idari yargının görev alanına giren bir uyuşmazlığın çözümünde adli yargının görevlendirilmesi konusunda yasakoyucunun takdir hakkı bulunmamaktadır. Nitekim, Anayasa'nın 155. maddesinde, "Kanunun başka bir idari yargı merciine bırakmadığı" denilerek, yasakoyucuya verilen takdir yetkisi idari yargı yerini belirlemekle sınırlandırılmıştır.

İtiraz konusu kural ise idari işlemlere karşı açılacak davaların idari yargıda görülmesini bu konuda yasal bir düzenlemenin bulunması koşuluna bağlamakta olup, buna göre adli yargının genel, idari yargının ise özel yetkili olması sonucunu doğurduğundan Anayasa'nın 125. ve 155. maddelerine aykırıdır.

2- 06.12.2006 günlü 5560 sayılı Yasa'nın 34. maddesi ile 27. maddesine eklenen 8 numaralı fıkranın incelenmesi;

Kuralda, "İdari yaptırım kararının verildiği işlem kapsamında aynı kişi ile ilgili olarak idari yargının görev alanına giren kararların da verilmiş olması halinde; idari yaptırım kararına ilişkin hukuka aykırılık iddiaları bu işlemin iptali talebiyle birlikte idari yargı merciinde görülür." denilmektedir. Buna göre idari yaptırım kararlarına göre açılacak davaların, bu konuda genel yetkili olan idari yargıda görülebilmesi aynı kişi ile ilgili olarak idari yargının görev alanına giren kararların da verilmiş olması şartına bağlanmaktadır.

Yasa'nın 3. maddesinin 1 numaralı fıkrasının (a) bendi ile ilgili açıklamada ayrıntılı olarak belirtildiği üzere, idarenin kamu gücüne dayanarak kamu hukuku esaslarına göre tesis ettiği idari yaptırım kararlarına karşı açılacak davaların idari yargı yerlerinde görülebilmesinin bazı koşulların gerçekleşmesine bağlı tutulması, belirtilen işlemlerde Anayasa'ya göre genel yetkili olan idari yargıyı istisnai durumlarda başvurulabilecek bir yargı yolu haline getirmektedir.

Bu durumda; Anayasa'nın 125. ve 155. maddelerine göre idari yargı yerlerinin çözümlemekle görevli olduğu uyuşmazlıkların belli koşullara bağlanması, Anayasa'nın anılan maddelerine açık aykırılık oluşturmaktadır.

Açıklanan nedenle 5326 sayılı Yasa'nın 5560 sayılı Yasa ile değişik 3. maddesinin 1 numaralı fıkrasının (a) bendi ile 27. maddesine eklenen 8 numaralı fıkranın iptali gerektiği düşüncesi ile çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Üye
Zehra Ayla PERKTAŞ

Esas Sayısı : 2008/5

Karar Sayısı : 2009/81

Karar Günü : 11.6.2009

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Siyasi parti kapatma davalarına bakan mahkeme sıfatıyla Anayasa Mahkemesi (E.2008/5) ve (E.2008/6)

İTİRAZIN KONUSU: 22.4.1983 günlü, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 104. maddesinin, 2.1.2003 günlü, 4778 sayılı Kanun'un 12. maddesiyle değiştirilen ikinci fıkrasının ikinci tümcesinin Anayasa'nın 10., 68. ve 69. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Adalet ve Kalkınma Partisi (E.2002/3 SPK) ile Türkiye Komünist Partisi'nin (E.2002/4) kapatılması hakkındaki davalara bakan Anayasa Mahkemesi, 8.1.2008 günlü toplantıda, davada uygulayacağı 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 104. maddesinin, 2.1.2003 günlü, 4778 sayılı Kanun'un 12. maddesiyle değiştirilen ikinci fıkrasının ikinci tümcesinin iptali için başvurmuştur.

II- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın itiraz konusu tümceyi içeren 104. maddesi şöyledir:

"MADDE 104- (Değişik 1. fıkra: 4445 - 12.8.1999) Bir siyasi partinin bu Kanunun 101 inci maddesi dışında kalan emredici hükümleriyle diğer kanunların siyasi partilerle ilgili emredici hükümlerine aykırılık halinde bulunması sebebiyle o parti aleyhine Anayasa Mahkemesine, Cumhuriyet Başsavcılığınca re'sen yazı ile başvurulur.

(Değişik 2. fıkra: 4778 - 2.1.2003/m.12) Anayasa Mahkemesi, söz konusu hükümlere aykırılık görürse bu aykırılığın giderilmesi için ilgili siyasi parti hakkında ihtar kararı verir. *Bu yazının tebliği tarihinden itibaren altı ay içinde aykırılık giderilmediği takdirde, Cumhuriyet Başsavcılığı o siyasi*

partinin Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılması için Anayasa Mahkemesine re'sen dava açabilir."

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

İtiraz başvurusunda Anayasa'nın 10., 68. ve 69. maddelerine dayanılmıştır.

III- İLK İNCELEME

Haşim KILIÇ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, Mustafa YILDIRIM, A. Necmi ÖZLER, Serdar ÖZGÜLDÜR, Serruh KALELİ ve Zehra Ayla PERKTAŞ'ın katılmalarıyla 8.1.2008 gününde yapılan toplantıda, görüşülen 2002/3 ve 2002/4 (Siyasi Parti Kapatma) esas sayılarına kayıtlı davalarda, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 104. maddesinin ikinci fıkrasının ikinci tümcesi Anayasa'nın 10., 68. ve 69. maddelerine aykırı görülerek Anayasa'nın 152. ve 2949 sayılı Yasa'nın 28. maddesi uyarınca esas hakkında bir karar verilmek üzere davaların geri bırakılması kararlaştırıldığından, işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

IV- BİRLEŞTİRME KARARI

22.4.1983 günlü, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 104. maddesinin 2.1.2003 günlü, 4778 sayılı Yasa ile değiştirilen ikinci fıkrasının ikinci tümcesinin iptaline karar verilmesi istemiyle yapılan itiraz başvurusuna ilişkin 2008/6 esas sayılı davanın, aralarındaki hukuki irtibat nedeniyle 2008/5 esas sayılı dava ile BİRLEŞTİRİLMESİNE, esasının kapatılmasına, esas incelemenin 2008/5 esas sayılı dosya üzerinden yürütülmesine, 24.1.2008 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

İşin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu yasa kuralı, dayanılan Anayasa kurallarıyla, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 104. maddesinin birinci fıkrasında, bir siyasi partinin bu Kanunun 101. maddesi dışında kalan emredici hükümleriyle diğer kanunların siyasi partilerle ilgili emredici hükümlerine aykırı bulunması sebebiyle o parti aleyhine Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca re'sen Anayasa Mahkemesine başvurulacağı;

ikinci fıkrasının birinci tümcesinde, Anayasa Mahkemesinin, söz konusu hükümlere aykırılık görmesi halinde bu aykırılığın giderilmesi için ilgili siyasi parti hakkında ihtar kararı vereceği; itiraz konusu ikinci tümcesinde de, ihtara ilişkin yazının tebliği tarihinden itibaren altı ay içinde aykırılık giderilmediği takdirde, Cumhuriyet Başsavcılığının o siyasi partinin Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılması için Anayasa Mahkemesine re'sen dava açabileceği öngörülmektedir.

Kuralla, siyasi partiler hakkında 2820 sayılı Yasa'nın 101. maddesi dışındaki emredici hükümlere aykırılık nedeniyle verilen ihtara uymamanın yaptırımı devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksunluk olarak belirlenmekte ve bu yaptırımın uygulanabileceği davayı açma konusunda Cumhuriyet Başsavcılığına takdir hakkı tanınmaktadır.

Anayasa'nın 10. maddesinde, herkesin, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğu, hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamayacağı, Devlet organları ve idare makamlarının bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorunda olduğu belirtilmiştir. Bu ilke, birbirinin aynı durumunda olanlara ayrı kuralların uygulanmasını, ayrıcalıklı kişi ve toplulukların yaratılmasını engellemektedir. Aynı durumda olanlar için farklı düzenleme eşitliğe aykırılık oluşturur. Anayasa'nın amaçladığı eşitlik, mutlak ve eylemli eşitlik değil hukuksal eşitliktir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar ayrı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'nın öngördüğü eşitlik ilkesi ihlal edilmiş olmaz. Kişisel nitelikleri ve durumları özdeş olanlar arasında, yasalara konulan kurallarla değişik uygulamalar yapılamaz.

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun Ek 1. maddesinin birinci fıkrasına göre, bir siyasi partinin devlet yardımından yararlanmaya hak kazanabilmesi için Yüksek Seçim Kurulunca son milletvekili seçimlerine katılma hakkı tanınmış olması ve 2339 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 33. maddesindeki geçerli oyların % 10'unu aşması gerekmektedir. Maddenin dördüncü fıkrası gereğince, bir siyasi parti bu barajı aşamamış olsa da geçerli oyların %7'sinden fazlasını almış ise devlet yardımına hak kazanabilmektedir. Dolayısıyla, bir siyasi partinin devlet yardımından yararlanabilmesi ülke genelinde belli ölçüde örgütlenme, seçime girme ve girilen seçimden belirli oranda oy alma koşuluna bağlanmıştır. Buna göre, belirtilen koşulları taşımayan siyasi partilerin devlet yardımı alamayacakları açıktır.

İhtara uymayan tüm siyasi partiler için öngörülen “devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakma”nın, devlet yardımı almayan siyasi partiler açısından infaz kabiliyetinin olmadığı dikkate alındığında, bunlar açısından geçerli ve işlevsel bir yaptırım olduğu söylenemez. Bu durum, devlet yardımı almayan siyasi partilerin emredici hükümlere aykırı faaliyetlerinin yaptırımsız kalması sonucunu doğurduğundan, bu tür partiler lehine bir ayrıcalık oluşturur.

Diğer taraftan, 2820 sayılı Yasa uyarınca siyasi partilerin faaliyetlerini izleme görevi Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına ait bulunmaktadır. Bu çerçevede emredici kurallara aykırılık halinde ihtar için Anayasa Mahkemesine başvurulması, ihtar kararına uyulmaması halinde ise, itiraz konusu kural gereğince, yine Anayasa Mahkemesinde dava açılması biçiminde devam eden bu görevin tüm siyasal partiler bakımından aynı şekilde yerine getirilmesi eşitlik ve tarafsızlık ilkesi gereğidir. Oysa itiraz konusu kuraldaki “açabilir” ifadesiyle, ihtar sonrası dava açılması konusunda Cumhuriyet Başsavcılığına sınırsız bir takdir hakkı tanınarak aynı durumda bulunan siyasi partiler hakkında farklı uygulama yapılmasına yol açılmaktadır.

Açıklanan nedenlerle kural Anayasanın 10. maddesine aykırıdır, iptali gerekir.

Eşitlik ilkesine aykırı bulunan kuralın Anayasanın 68. ve 69. maddeleri yönünden ayrıca incelenmesine gerek görülmemiştir.

Osman Alifeyyaz PAKSÜT ve A. Necmi ÖZLER bu görüşe katılmamışlardır.

VI- SONUÇ

22.4.1983 günlü, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu’nun 104. maddesinin, 2.1.2003 günlü, 4778 sayılı Yasa’nın 12. maddesiyle değiştirilen ikinci fıkrasının ikinci tümcesinin Anayasa’ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Osman Alifeyyaz PAKSÜT ile A. Necmi ÖZLER’in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA, 11.6.2009 gününde karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

KARŞIOY YAZISI

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu (SPK)'nın 104. maddesinin, 4778 sayılı Kanunla değiştirilen ikinci fıkrasının ikinci tümcesinin iptaline ilişkin karara aşağıdaki nedenlerle karşıyım:

İptal edilen kural, bir siyasi partinin SPK'nun 101. maddesi dışında kalan emredici hükümleriyle diğer kanunların emredici hükümlerine aykırılık halinde bulunması sebebiyle o parti aleyhine Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca Anayasa Mahkemesine yapılacak başvuru üzerine, Mahkemenin söz konusu hükümlere aykırılık görerek bu aykırılığın giderilmesi için ilgili siyasi parti hakkında ihtar kararı vermesi, ancak ihtarın gereğinin altı ay içinde yerine getirilmemesi nedeniyle Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca, o siyasi partinin Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılması istemiyle Anayasa Mahkemesinde dava açılabileceğini öngörmekteydi.

Kuralın iptaline ilişkin çoğunluk kararında, Devlet yardımından yoksun bırakılmanın, Devlet yardımı almayan partiler yönünden infaz kabiliyeti olmadığı, bunlar açısından geçerli ve işlevsel bir yaptırım sayılamayacağı, bu durumun Devlet yardımı almayan partilerin yasalardaki emredici hükümlere aykırı faaliyetlerin yaptırımsız kalması sonucunu doğurduğundan, bu tür partiler lehine bir ayrıcalık oluşturduğu, bu nedenle kuralın, Anayasanın 10. maddesine aykırı olduğu belirtilmektedir. İptal gerekçesinde ayrıca, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının Anayasa Mahkemesinde dava açıp açmama konusunda sınırsız bir takdir hakkına sahip bulunduğu, böylece aynı durumda bulunan siyasi partiler hakkında

farklı uygulama yapılmasına olanak tanındığı, bunun da eşitlik ilkesine aykırı olduğu ifade edilmektedir.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, Devlet yardımı almayan partiler yönünden yaptırımın infaz kabiliyeti bulunmadığı tespiti, tartışmalı bir husustur. Devlet yardımı alınması, partinin son genel seçimde aldığı oy oranına göre belirlenebilecek, değişken bir olgudur. Diğer bir ifadeyle, infaz kabiliyeti somut koşullara göre değişebilir. Nitekim her türlü yargı kararlarının infazında da durum farklı değildir. Hürriyeti bağlayıcı bir cezaya çarptırılan kişinin infaza başlamadan evvel veya infaz sırasında kaçması halinde veya infazı engelleyen bir sağlık sorununun ortaya çıkması durumunda infaza, kişinin yakalanması ile veya engelin ortadan kalkması üzerine devam edileceği açıktır. Partiler yönünden de infaz kabiliyetinin mutlak değil değişken olduğunu şu şekilde bir örnekle açıklamak mümkündür: Devlet yardımı almak için gerekli %7 oy oranına ulaşamamış olan (X) Partisinin emredici hükümlere aykırı eylemlerinden dolayı 2009 yılında Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunulduğunu varsayalım. Anayasa Mahkemesinin, istem doğrultusunda ihtar kararı verdiğini ve aykırılığın giderilmesi için verilen altı aylık sürenin sonunda ihtarın gereği yerine getirilmediğinden, Başsavcılığın Anayasa Mahkemesine dava açtığını, ancak dava sonuçlanmadan 2011 yılında genel seçim yapıldığını ve partinin oy oranının %7'nin üzerine çıktığını düşünelim. Bu durumda parti, Devlet yardımına hak kazanacağından, verilecek kararın infazı da kabil olacaktır. Halbuki 2009 yılındaki duruma göre partinin ihtar uymaması halinde nasıl olsa yaptırım uygulanmayacağı düşüncesiyle dava açılmamış olursa, emredici hükümlere aykırı eylemlerinin varlığına ve yaptırımın infaz kabiliyeti olmasına rağmen, parti cezasız kalacaktır. Böyle bir durumu hukuk devleti ilkesiyle bağdaştırmak mümkün değildir. SPK'nun 104. maddesinin ikinci fıkrasının ikinci tümcesi bu tür olasılıklara da cevap veren bir kural iken, bunun iptali üzerine hukuki boşluk doğması isabetli olmamıştır.

Devlet yardımı almayan partilerin emredici hükümlere uymamaları halinde bunlar için herhangi bir yaptırımın yasalarda yer almadığı, bu nedenle Devlet yardımı almayanlar lehine eşitsizlik yaratıldığı düşüncesine de katılmak mümkün değildir. SPK'nun 111. maddesinin 4778 sayılı Kanunun 13. maddesiyle değiştirilen (d) bendinde;

“104 üncü maddeye göre verilen ihtar kararının gereğini yerine getirmeyerek partiyi Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakan sorumlular ile

Devlet yardımından faydalanmayan siyasi partilerin sorumluları hakkında üç aydan altı aya kadar hafif hapis cezası verilir”

denilmektedir.

Buna göre, Devlet yardımı almayan partinin tüzel kişiliğine her ne kadar bir yaptırım uygulanmıyorsa da, partinin sorumluları için yaptırım öngörülmesi partinin siyasi kimliğini ve seçmen nezdindeki görünümünü etkileyecek olması itibarıyla, parti tüzel kişiliğini de ilgilendirmektedir. Siyasi partilerin tüzel kişiliklerinin, o partinin organlarını oluşturan gerçek kişilerden bağımsız ve soyut olarak düşünülmesi, siyaset kurumunun doğası gereği, mümkün değildir. Bu nedenle, emredici hükümlere aykırı davranan, bu yüzden ihtar alan, ihtar yerine getirmeyen partinin tekrar yasalara saygılı çerçevede siyaset yapmaya zorlanması için parti sorumlularına karşı öngörülen bu yaptırım, ilgili parti için de dolaylı bir yaptırım oluşturmaktadır.

Anayasanın 10. maddesinde yer alan eşitlik ilkesi, birbirinin aynı durumda olanlara ayrı kuralların uygulanmasını, ayrıcalıklı kişi ve toplulukların yaratılmasını engellemektedir. Aynı durumda olanlar için farklı düzenleme eşitliğe aykırılık oluşturur. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar ayrı kurallara bağlı tutulursa Anayasa’nın öngördüğü eşitlik ihlal edilmiş olmaz. Buna göre, SPK’nun 104. maddesine göre verilen ihtar kararının gereğini yerine getirmeyen parti sorumluları arasında, partilerinin Devlet yardımından yararlanıp yararlanmaması yönünden bir fark yoktur. Devlet yardımı alan partilerle almayan partiler ise farklı durumda olduklarından, aralarında eşitlik karşılaştırması yapılamaz.

Ne var ki, çoğunluk kararında, Devlet yardımı alan partilerle almayan partiler aynı konumda kabul edilerek, iptali istenen kuralın, Devlet yardımı almayan partiler bakımından bir **“ayrıcalık”** oluşturduğuna hükmedilmiştir.

Yasalarda öngörülmüş belli koşullarla yararlanılabilecek bir haktan veya olanaktan yararlanamayanların, sadece o haktan yararlananlara uygulanabilecek kimi yaptırımlara da çarptırılmayacak olmasının bir “ayrıcalık” olarak tanımlanması kayda değer bir hukuki görüş olup, yargı içtihatlarına sıkça rastlanan bir durum değildir. Bu nedenle, “ayrıcalığa” yol açan yardım alamama halinin eşitlik ilkesi karşısındaki durumuna da bakmakta yarar vardır. Siyasi partilerin Devlet yardımından yararlanabilmesi için öngörülen %7’lik barajın Anayasanın 10. maddesine aykırılığı savıyla iptali isteminin reddine ilişkin E:2008/42, K:2008/167 sayılı Anayasa Mahkemesi kararında;

“... Devlet yardımının hangi ölçütleri yerine getiren siyasi partilere verileceği hususu ile bu ölçütleri yerine getiren partilerin hangi oranda Devlet yardımı alabileceği yasa koyucu tarafından belirlenecektir.” denildikten sonra *“seçimlere katılabilme koşullarını sağlayamayan ve seçimlere katıldığı halde aldığı oyla yeterli oranda seçmen kitlesinin güvenini kazanamadığı anlaşılan bir siyasi partinin milli iradenin oluşumuna, daha büyük seçmen kitlesinin güvenini kazanan güçlü partiler gibi katkıda bulunacağı düşünülemez. Dava konusu düzenlemeyle partilerin büyüklük ve güçlerine göre demokratik siyasi hayata katkıları ölçüt olarak dikkate alınmak suretiyle devlet yardımından yararlanmaları öngörülmüştür”* gerekçesiyle kuralın Anayasanın 10. maddesindeki eşitlik ilkesine aykırı olmadığı sonucuna varılmıştır.

Bu karardan anlaşıldığına göre, milli iradenin oluşumuna katkıda bulunan büyük ve güçlü partilerle, seçmen kitlesinin güvenini kazanıp yeterli oy alamamış küçük partiler farklı konumda olduklarından, Devlet yardımından yararlanma konusunda aralarında eşitlik karşılaştırması yapılamaz.

Milli iradenin oluşumuna katkı sağlayacak oranda oy almanın Devlet yardımından faydalanma konusunda bir ölçüt sayılacağı ve bunun yasa koyucunun takdir alanı içinde bulunduğu kabul edildiği takdirde, milli iradenin oluşumuna katkı sağlayacak oranda oy alan ve alamayan partilerin, emredici hükümlere aykırılık halinde de farklı yaptırımlarla karşılaşmasını öngören düzenlemeler yapılmasının, keza yasa koyucunun takdir alanı içinde bulunduğunu kabul etmek gerekir. Yasa koyucu, küçük ve siyasi etkinliği az olan partilerin emredici kurallara aykırı davranışları halinde, parti tüzel kişiliğinin ayrıca cezalandırılmasında zorunluluk görmeyebilir. Nitekim SPK’nun 104. maddesindeki iptal edilen kural ve kuralın öngördüğü halin sorumlusu olan parti yetkililerinin hapis cezasına çarptırılmalarına ilişkin 111. maddedeki değişiklikler, 2.1.2003 günlü, 4778 sayılı Yasa’nın 12. ve 13. maddeleriyle, aynı düzenlemenin bütünlüğü içinde gerçekleştirilmiştir.

Ancak Anayasa Mahkemesi çoğunluğu bu kez, partilerin karşılaşacakları yaptırımlar yönünden aralarında eşitlik olması gerektiğini kabul etmiş ve “milli iradenin oluşumuna katkı yapamayan” partilerin farklı durumlarını dikkate almaksızın, bunların yine aynı ölçüte göre yararlanamadıkları Devlet yardımının alınmayışının “ayrıcalık” yarattığı düşüncesiyle hüküm kurulmuştur. Burada 2008/167 sayılı kararla ciddi bir çelişki oluştuğu açıktır.

İptal kararında ayrıca, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının dava açmakta sınırsız bir takdir hakkı olduğu, bu nedenle aynı durumda bulunan siyasi partiler hakkında farklı uygulamalar yapılabileceği belirtilmektedir. Bu düşüncelere de katılmak mümkün değildir. Başsavcının bu konudaki takdir hakkını kullanırken sübjektif ölçütlere göre değil, dava açmanın kamuya, Anayasal demokratik düzene, siyasi partilerin hukuka uygun faaliyet göstermesi ilkesine sağlayacağı pratik yarar ve demokratik hukuk düzeni bakımından olası sonuçlarına göre hareket edeceği açıktır. Bu bağlamda ihtar kararını yerine getirmeyen partinin esasen dağılma sürecine girmiş veya kendini feshetme kararı almış olması gibi hallerde dava açmanın bir yarar getirmeyeceği, buna karşılık oy oranı az olmasına rağmen önemli etkinliği bulunan bir başka parti bakımından farklı düşünülebileceği anlaşılmaktadır. Bu konularda Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısına takdir hakkı verilmesinin Anayasaya aykırılığından söz edilemez.

Kaldı ki, Cumhuriyet savcılarının, şikayete bağlı suçlarda yeterli delil olsa bile bazı koşulların varlığı halinde dava açılmamasının şüpheli ve toplum açısından daha yararlı olacağı nedeniyle kamu davası açmayabileceğine ilişkin “*kamu davasının açılmasının ertelenmesi*” kurumunu içeren, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 171. maddesine 5560 sayılı yasanın 22. maddesiyle eklenen (2), (3), (4) ve (5) numaralı fıkraların iptali istemini Anayasa Mahkemesi, E:2007/14, K:2009/48 sayılı kararı ile reddetmiş, savcılara bu tür bir takdir hakkı verilmesinde Anayasaya aykırılık görmemiştir. Hal böyle iken, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısına kendi görev ve yetkileri kapsamında takdir hakkı verilmesinde Anayasaya aykırılık görülmesi diğer bir çelişkidir.

Bu nedenlerle karara katılma olanağı görmemekteyim.

Başkanvekili
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

KARŞIOY GEREKÇESİ

Anayasa'nın 69. maddesinin;

- Beşinci fıkrasında bir siyasi partinin tüzüğü ve programının 68. maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı bulunması halinde temelli kapatılmasına karar verileceği,

- Altıncı fıkrasında siyasi partilerin 68. maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı eylemlerinden ötürü temelli kapatılmasına, ancak, onun

bu nitelikteki fiillerin işlendiği bir odak haline geldiğinin Anayasa Mahkemesi'nce tespit edilmesi halinde karar verileceği,

- Yedinci fıkrasında “yukarıdaki fıkralara göre temelli kapatma yerine dava konusu fiillerin ağırlığına göre ilgili siyasi partinin Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına karar” verilebileceği,

Öngörülmüştür. Buna göre, Anayasa'da, belirtilen kapatma nedenleri bakımından temelli kapatma veya Devlet yardımından yoksun bırakma olmak üzere seçenekli yaptırım öngörülmüş olmaktadır.

- Onuncu fıkrasında, yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyrukluğunda olmayan gerçek ve tüzel kişilerden maddi yardım alan siyasi partilerin temelli kapatılacağı belirtilmiştir. Bu kapatma nedeni bakımından başka bir yaptırım kabul edilmemiştir.

Maddede, siyasi partilerin kapatılma nedenleri ve yaptırımı bu şekilde düzenlendikten sonra son fıkrada, “Siyasi partilerin kuruluş ve çalışmaları, denetlenmeleri, kapatılmaları ya da Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmaları ile siyasi partilerin ve adayların seçim harcamaları ve usulleri yukarıdaki esaslar çerçevesinde kanunla düzenlenir.” denilmiştir.

Maddenin düzenleniş biçimi ile yedinci fıkrasında “yukarıdaki fıkralara göre”, son fıkrada ise “yukarıdaki esaslar çerçevesinde” şeklindeki atıflar birlikte değerlendirildiğinde; Anayasa'da, siyasi partilerin kapatılma nedenlerinin ve siyasi partilere uygulanacak yaptırımların kesin olarak belirlendiği, bunlar dışında yasakoyucuya son fıkrada belirtilen hususlarda takdir yetkisi tanındığı ve bunun sınırlarının çizildiği anlaşılmaktadır. Bu duruma göre, Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakma yaptırımı, yedinci fıkra uyarınca kapatma yaptırımı yerine ve siyasi partilerin diğer eylemleri yönünden öngörülebilecektir.

İtiraz konusu kuralda, yasaların emredici hükümlerine aykırı davranan ve Anayasa Mahkemesi'nin bu aykırılığın giderilmesi için verdiği ihtar kararına rağmen yazının tebliğ tarihinden itibaren altı ay içinde aykırılığı gidermeyen siyasi parti için Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakma yaptırımı öngörülmüştür.

İtiraz konusu kural, yaptırımın uygulanması yönünden siyasi partiler arasında bir ayırım içermediğinden herhangi bir siyasi partiye ayrıcalık tanındığı kabul edilemez. Yaptırım kararı verildikten sonra bunun yerine getirilmesi ise, infaza ilişkin bir sorundur. Zira, siyasi partilerin hazine yardımından ne ölçüde yararlandırılacakları, yardımdan bütün siyasi

partilerin yararlanıp yararlanamayacakları, yasakoyucunun bu konudaki takdirine göre farklılık gösterebilmektedir. Bu husustaki Anayasa'ya aykırılık iddiaları, Anayasa Mahkemesi'nin 30.7.2007 tarih ve 2007/59-75 sayılı, 20.11.2008 tarih ve 2008/42-167 sayılı kararları ile reddedilmiştir. Ayrıca, siyasi partilerin de yapılacak seçimlerde yardımdan yararlanma koşullarını kaybetmeleri veya kazanabilmeleri mümkündür.

Öte yandan Yasakoyucu yalnız siyasi parti hakkındaki yaptırımla yetinmemiş, ayrıca, Siyasi Partiler Kanunu'nun 111. maddesinin (d) bendinde, ihtar kararının gereğini yerine getirmeyerek partiyi Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakan sorumlular ile Devlet yardımından faydalanmayan siyasi partilerin sorumluları hakkında üç aydan altı aya kadar hafif hapis cezası verileceğini (5252 sayılı Yasa'nın 7. maddesi uyarınca idari para cezasına dönüşmüştür) ve son fıkrada ise tekrerrür halinde cezanın yarı nispetinde artırılacağını hükme bağlamıştır.

Yasakoyucunun, Anayasa'nın 69. maddesinde 3.10.2001 tarih ve 4709 sayılı Yasa ile yapılan değişikliklerden sonra Siyasi Partiler Kanunu'nda gerek tüzel kişilik gerek parti sorumluları hakkında öngördüğü bu düzenlemeler ile siyasi partilerin demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları olduğunu da gözeterek adil bir hukuk düzeni kurmayı amaçladığı anlaşılmaktadır. Bu yaklaşımın, Siyasi Partiler Kanunu'nun 101. maddesi dışında kalan emredici hükümleriyle, diğer kanunların siyasi partilerle ilgili emredici hükümlerine aykırılık hallerinin niteliklerinin farklılığı nedeniyle, her durumda Devlet yardımından yoksun bırakılma davası açılmasını uygun görülmemesi nedeniyle bunun takdirini Yargıtay Başsavcılığına bırakmasında da benimsendiği açıktır.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa'ya aykırı olmadığından aksi yöndeki karara katılmadım.

Üye
A. Necmi ÖZLER

Esas Sayısı : 2006/144

Karar Sayısı : 2009/87

Karar Günü : 18.6.2009

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Mersin Asliye Ticaret Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 23.2.2006 günlü, 5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu'nun 44. maddesinin ikinci fıkrasının, Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Kredi kartı kullanımından kaynaklanan borcun ödenmemesi nedeniyle borçlu aleyhine başlatılan icra takibine itirazın iptali için açılan davada, itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme iptali için başvurmuştur.

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

“Dava İİK 67. maddesine göre açılmış itirazın iptali davasından ibarettir.

Önceden yapılan yargılama sonucunda mahkememizden verilen 15.7.2004 gün ve 2004/129-512 sayılı davanın kısmen kabulüne dair kararın davalı tarafından vaki temyizi üzerine Yargıtay 13. Hukuk Dairesi Başkanlığının 21.3.2006 gün ve 2006/925-4189 sayılı kararı ile “Taraflar arasındaki ihtilaf davacı bankadan alınıp kullanılan kredi kartı borcundan kaynaklanmaktadır. 1.3.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5464 sayılı Banka Kredi Kartları Kanununun 44/2. maddesi ile kart çıkaran kuruluşlar tarafından kart hamilleri aleyhine açılan davalarda 1086 sayılı HMUK'un görev ve yetkiye ilişkin hükümleri uygulanır hükmünü getirmiştir. Bu madde hükmü ile kart çıkaran kuruluşlar tarafından açılan davanın genel mahkemelerde görüleceği belirtilmiştir. Yargılama usulüne ilişkin kanunlarda yapılan değişiklikler yasada aksine bir hüküm yok ise yürürlüğe girdikleri andan itibaren hüküm ifade ederler ve derdest olan davalara da uygulanırlar. Kanunda bu değişikliğin uygulanabileceği zaman yönünden bir açıklama bulunmadığından henüz sonuçlanmamış olan tüm davalarda

uygulanması gerekir. Görev kamu düzeni ile ilgili olup yargılamanın her safhasında ve res'en nazara alınmalıdır. Görev konusunda usuli müktesep hak da olmaz. Öyle olunca kredi kartı çıkaran kuruluş olan davacı banka tarafından açılan bu davanın genel mahkemede görülmek üzere hükmün bozulmasına karar vermek gerekmiştir" denilerek ilk karar bozulup dosya mahkememize iade edilmekle yenilenen dava dosyası üzerinde yeniden yapılan yargılamada taraflar bozmaya uyulmasını istemişler, mahkemece bozma yasa hükmüne uygun olduğundan uyulmasına karar verilmiştir. Mahkememizi görevli kabul eden 5464 sayılı Yasanın 44/2 maddesi Anayasanın hukuk devleti ile ilgili olan 2. ve eşitlik ile ilgili olan 10. maddelerine aykırı görüldüğünden Anayasanın 152. maddesi gereğince 44/2. maddesinin iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulması mahkememizce uygun görülmüştür. Şöyle ki;

1- 5464 sayılı Yasanın 44. maddesine göre bu Kanunun uygulanması ile ilgili uyuşmazlıklarda kart hamilinin tüketici olması halinde 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 22. ve 23. maddeleri uygulanır. Aynı maddenin 2. fıkrasına göre kart çıkaran kuruluşlar tarafından kart hamilleri aleyhine açılacak davalarda 1086 sayılı HMUK'un görev ve yetkiye ilişkin hükümleri uygulanır. Somut davamızda davacı banka kart çıkaran kuruluş olduğundan 44. maddenin 2. fıkrasının uygulanması gerekmiştir. Ancak bu şekilde yapılan düzenleme Anayasanın 2. maddesinde öngörülen hukuk devleti ilkesine aykırı görülmüştür. Davaların çabuk görülmesi seri ve adil muhakeme yapılması ve adil yargılanma hakkı her kişiye aittir. Maddenin 1. fıkrasında öngörülen davacının tüketici olması halinde davanın 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanunun 22. ve 23. maddeleri hükümleri uygulanır. Bunda amaç tüketici tarafından açılan davanın özel maksatla kurulmuş ve sadece tüketicilerin davalarına bakmakla görevli tüketici mahkemelerinde görülmesini sağlamaktır. Nitekim 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanunun genel gerekçesinde bu Kanunun tüketiciyi korumak maksadı ile çıkarıldığı ve bu Kanundan doğan davalardan çabuk, seri ve istikrarlı karar çıkması için de özel amaçlı tüketici mahkemelerinin kurulması kabul edilmiş bulunmaktadır. Bu Yasanın yürürlüğünden sonra da tüketici davaları ile ilgili mahkemeler kurulmuş halen de davalara bakmaktadırlar. İptalini istediğimiz 44/2. maddesi ise tüketici mahkemelerinin kuruluş gerekçesinden ayrılarak bu tür davaların kart çıkaran kuruluşlar tarafından açılması halinde genel mahkemeleri görevli kabul etmiştir. Bu davalara genel mahkemelerin bakması şeklindeki bu hüküm seri, çabuk ve istikrarlı karar verme ilkelerini öne alan tüketici mahkemelerinin kuruluş gayesine

uygun değildir. 1. fıkraya göre tüketici tarafından davanın açılması halinde davaya tüketici mahkemesi olarak bakılacak ancak bankalar tarafından dava açıldığı takdirde genel mahkemeler bakacaktır. Bu şekildeki bir uygulama adil yargılama hakkına ve hukuk devleti ilkesine aykırıdır. Bu davalara bakmak için kurulmuş özel bir mahkeme var iken tarafların değişmesi ile bu davaların genel mahkemelerde görülmesini kabul etmek mümkün değildir. Yasanın bu şekilde uygulanması halinde tüketici mahkemelerinin yanı sıra değere göre banka tarafından açılacak davalara sulh ve asliye hukuk mahkemelerinde bakılacaktır. Bu duruma göre tüketici davalarının biri tüketici mahkemesinde diğeri sulh hukuk ve asliye hukuk mahkemesinde ve ticaret mahkemelerinde olmak üzere çeşitli mahkemelerde bakılması gerekecektir. Bu şekilde bir uygulamanın ise özel maksatla kurulmuş bir mahkeme var iken gerek mahkemeler arasında gerekse Yargıtay daireleri arasında içtihat birliğinin sağlanması mümkün görülmemektedir. 44/2. maddenin uygulanması halinde bu davalara genel mahkemelerde bakılması halinde davaların uzayacağı, adaletin gecikeceği ve içtihat karışıklığına da sebebiyet verileceği açıktır. Bu nedenle bu madde Anayasanın hukuk devleti ilkesine aykırı görülmüştür.

2- Diğer taraftan 44/2. maddenin bu şekilde muhafazası özel bir ihtisas mahkemesi olan tüketici mahkemelerine göre davaların daha da uzamasına sebebiyet vereceğinden adil yargılanma hakkının da ihlali mahiyetindedir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesine göre herkesin adil yargılanma hakkı vardır. Adil yargılanma hakkı kapsamında ise davaların uzamasının bu hakkın ihlali mahiyetinde olduğunu kabul etmek gerekir. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de Türkiye'yi mahkum eden birçok kararında yargılamanın uzamasının kişinin adil yargılama hakkını ve dolayısıyla 6. maddenin ihlali olarak kabul etmiş ve ülkemiz tazminata mahkum edilmiştir (Avrupa insan hakları sözleşmesi ve uygulaması Prof. Dr. Durmuş Tezcan sayfa 184 ve devamı). Tüketici mahkemesi ihtisas mahkemesi olduğundan daha seri, daha çabuk ve daha makul bir sürede tüketici davalarını neticelendirmesi mümkün iken bu husustaki görevin genel mahkemelere verilmesi makul sürenin uzatılması anlamına gelir. Bu nedenle yapılan düzenleme Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesinde öngörülen adil yargılama hakkının ihlali mahiyetinde görüldüğünden 44/2. madde bu hali ile 6. maddeye de aykırı görülmüştür.

3- Maddenin bu şekilde düzenlenmiş olması Anayasanın 10. maddesinde düzenlenen eşitlik ilkesine de aykırıdır. Bir kimsenin tüketici olarak dava açması halinde özel amaçlı ihtisas mahkemesinde yargılanması gerekirken aynı kişinin maddenin 2. fıkrasına göre davalı olması halinde

genel mahkemelerde yargılanması gerekecektir. 2. fıkraya göre açılan davalarda tüketici olarak yargılanan kişinin bu şekilde özel amaçlı kurulmuş mahkemede yargılanma hakkı elinden alınmış bulunmaktadır. Aynı visa kartı uygulaması nedeni ile kişinin dava açması halinde tüketici mahkemesinde aynı karta dayanarak bankanın dava açması halinde davalı olarak bulunması durumunda genel mahkemede yargılanması Anayasanın eşitlik ilkesine aykırıdır. Bu nedenle anılan Yasa maddesi Anayasanın eşitlik ilkesine aykırı görülmektedir. Diğer taraftan kişi tarafından açılacak tüketici mahkemesindeki bir menfi tespit davası ile banka tarafından aynı borç için açılacak dava farklı farklı mahkemelerde görülecektir. Davanın irtibatlı olması halinde HMUK 45. ve devamı maddelerine göre davaların birleştirilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde farklı farklı kararlar çıkması mümkün bulunmaktadır. Yasanın bu şekilde düzenlenmiş olması nedeni ile birleştirme de mümkün olmayacağından, mahkemelerin birisinde açılan davaların diğeri tarafından neticesinin beklenmesine karar verilecektir. Bu uygulama davaların uzamasına ve irtibatlı olan davaların birlikte görülmesi gerektiği ilkesine de aykırılık teşkil etmektedir. Bu nedenle 44/2. maddesi eşitlik ve hukuk devleti ilkesine aykırı görülmüştür.

4- Yasa maddesinin bu şekilde iki yönlü olarak düzenlemiş olması kanun yapma tekniğine ve dolayısıyla hukuk devleti ilkesine de aykırıdır. Aynı visa kartı uygulamaları nedeni ile birden fazla görevli mahkeme kabul edilmesi karışıklığa sebebiyet vereceğinden, bu şekildeki bir uygulama davaların uzamasına ve karışıklığa sebebiyet vereceğinde kanun yapma tekniğine de aykırıdır.

Yukarıda sayılan nedenlerle 5464 sayılı Yasanın 44/2. maddesi Anayasanın hukuk devleti ile ilgili 2. maddesine, eşitlik ile ilgili 10. maddesine aykırı olduğundan iptalleri gerekir. Bu nedenle mahkememiz re'sen Anayasa Mahkemesine başvurmayı uygun görmüştür.

Bu itibarla;

HÜKÜM: Yukarıda açıklanan deliller ve gerekçeye göre;

1- Davada uygulanması gereken 5464 sayılı Kanunun 44/2. maddesi Anayasanın 2. ve 10. maddelerine aykırı olduğundan, 44/2. maddesinin iptali için ANAYASA MAHKEMESİNE BAŞVURULMASINA, dosyanın tasdikli bir örneğinin yaptırılıp Anayasa Mahkemesine gönderilmesine, Anayasanın 152. maddesi nazara alınarak karara kadar duruşmanın ertelenmesine, oybirliğince verilen karar açıkça okunup usulen anlatıldı”.

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu'nun itiraz konusu fıkrayı da içeren 44. maddesi şöyledir:

“Bu Kanun'un uygulanmasıyla ilgili uyuşmazlıklarda kart hamilinin tüketici olması halinde, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 22 nci ve 23 üncü maddesi hükümleri uygulanır.

Kart çıkaran kuruluşlar tarafından kart hamilleri aleyhine açılacak davalarda 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun görev ve yetkiye ilişkin hükümleri uygulanır”.

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

Başvuruda Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine dayanılmıştır.

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İctüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca Tülay TUĞCU, Haşim KILIÇ, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, A. Necmi ÖZLER, Serdar ÖZGÜLDÜR, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ve Osman Alifeyyaz PAKSÜT'ün katılımlarıyla 3.11.2006 günü yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, itiraz konusu Yasa kuralı, dayanılan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Başvuru kararında; kart çıkaran kuruluşlar tarafından açılan davalara genel mahkemelerde bakılmasına dair hükmün, seri, çabuk ve istikrarlı karar verme ilkelerini esas alan tüketici mahkemelerinin kuruluş gayesine uygun olmadığı, bu şekilde bir uygulamanın adil yargılanma hakkına ve hukuk devleti ilkesine aykırı bulunduğu, tüketici olarak kart hamilinin genel mahkemelerde davalı olarak yargılanmasının da eşitlik ilkesini ihlâl etmesi nedeniyle, Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırılığı ileri sürülmüştür.

İtiraz konusu kuralda, kart çıkaran kuruluşlar tarafından kart hamilleri aleyhine açılacak davaların 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri

Kanunu'nun görev ve yetkiye ilişkin hükümleri gereğince genel mahkemelerde görüleceği belirtilmektedir.

5464 sayılı Yasa'nın 44. maddesinin birinci fıkrasında ise, bu Yasa'nın uygulanmasıyla ilgili uyuşmazlıklarda kart hamilinin tüketici olması halinde, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 22. ve 23. maddelerinde uyuşmazlığın değerine göre tüketici hakem heyetleri ile tüketici mahkemelerinin yetkili oldukları öngörülmektedir. Böylece kart çıkaran kuruluşlar karşısında daha zayıf durumda olan kart hamili tüketicilerin korunması ve haklarını daha kısa sürede elde etmeleri amaçlanmaktadır. Çünkü tüketici mahkemelerinin genel nitelikli mahkemelerden farkı özel ve uzman nitelikte olmalarının yanı sıra, tüketicilerin açtıkları davalarda harçtan muaf kılınmaları, kendi ikametgâhlarında dava açabilmeleri ve davaların basit yargılama usulü ile yapılarak onların lehine kolaylıkların sağlanmasıdır.

Anayasa'nın 2. maddesinde, Türkiye Cumhuriyeti'nin bir hukuk devleti olduğu belirtilmiştir. Hukuk Devletinde hukukun üstünlüğü ve evrensel hukuk kurallarının geçerliliği tartışmasız kabul edilmesi gereken bir gerçektir. Hukuk Devleti, insan haklarına saygılı, bu hakları koruyan, adaletli bir hukuk düzeni kurup sürdürmekle kendini yükümlü sayan, bütün etkinliklerinde, işlem ve eylemlerinde hukuk kurallarına bağlı olan devlettir.

Anayasa'nın 10. maddesinde belirtilen "yasa önünde eşitlik ilkesi" hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil, hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin yasalar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak yasa karşısında eşitliğin çiğnenmesi yasaklanmıştır. Yasa önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez.

Kart hamilinin tüketici olarak 5464 sayılı Yasa'nın uygulanmasıyla ilgili uyuşmazlıklarda tüketici mahkemesine dava açması ile, kart çıkaran kuruluş tarafından kart hamiline davalı sıfatıyla genel mahkemede dava açması farklı hukuksal durumları içermektedir. Kural ile kart hamillerinin açtıkları davalar açısından tüketici sıfatıyla korunmaları amacına yönelik bir

düzenleme yapılmıştır. Kart çıkaran kuruluşların açtıkları davalar ise, kredi alacağının tahsili için borçlu tüketiciler aleyhine açılan davalardır. İtiraz konusu 44. maddenin ikinci fıkrası ile birinci fıkrasındaki düzenlemeler farklı hukuksal durumda bulunan davacıların konumlarına göre yapıldığından kuralın eşitliğe aykırı olduğu sonucu çıkarılamaz.

Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

VI- SONUÇ

23.2.2006 günlü, 5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu'nun 44. maddesinin ikinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, 18.6.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye Mustafa YILDIRIM	Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR
Üye Şevket APALAK	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2006/93

Karar Sayısı : 2009/88

Karar Günü : 18.6.2009

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: İstanbul 5. İdare Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 9.8.1983 günlü, 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 22. maddesinin Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Denizi kirletmekten dolayı gemi sahibine verilen idarî para cezasının iptali istemiyle açılan davada, itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu savını ciddi bulan Mahkeme iptali için başvurmuştur.

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

"2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 8. maddesinin 1. fıkrasında, "Her türlü atık ve artığı, çevreye zarar verecek şekilde, ilgili yönetmeliklerde belirlenen standartlara ve yöntemlere aykırı olarak doğrudan ve dolaylı biçimde alıcı ortama vermek, depolamak, taşımak, uzaklaştırmak ve benzeri faaliyetlerde bulunmak yasaktır." hükmü yer almıştır.

Anılan madde ile her türlü atık ve artığın Kanunda tanımlandığı şekilde yaratacağı kirlilikten söz edilmiş, 22. maddesinde de, deniz araçlarının farklı hacim ve büyüklüklerine bağlı olarak ifade edilen gros tonu esas alınarak deniz aracının yarattığı kirlilik miktarı gros tona bağlanmıştır.

Oysa balast tahliyesini sintine tahliyesi yapmak suretiyle yaratılan kirliliğin miktarının geminin büyüklüğünü ifade eden, gros ton miktarına bağlı olmadığı açık olup, yaratılan kirliliğin denize yapacağı etki bakımından değerlendirilerek fiilin ağırlığına göre para cezası miktarı belirlenmesi gerekirken, kirliliğin geminin büyüklüğüne bağlanmasına yönelik ilgili madde Anayasa'nın açıklanan düzenlemelerine aykırıdır.

Bu durumda itiraz konusu 22. maddenin alt fıkraları ile belirlenen para cezası miktarının deniz aracının gros tonuna bağlanması suretiyle

belirlenmesi devletin sosyal bir hukuk devleti olması ve 10. maddesi ile belirlenen eşitlik ilkesine ve Anayasa'ya aykırıdır.

Açıklanan nedenlerle itiraz konusu Çevre Kanunu'nun 22. maddesinin Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırı olduğu sonucuna varıldığından bu konuda karar vermek üzere dava dosyasındaki belge örneklerinin Anayasa Mahkemesi'ne gönderilmesine, 1.7.2005 tarihinde oybirliği ile karar verildi."

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

9.8.1983 günlü, 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 22. maddesi şöyledir:

"Bütün sahillerimizde, karasularımız ile iç sularımız olan Marmara Denizi, İstanbul ve Çanakkale boğazlarında, liman ve körfezlerimiz, tabii ve suni göllerimiz ile akarsularımızda bu Kanunun 8 inci maddesinin birinci fıkrasındaki kirletme yasağına uymayan gemiler ile deniz vasıtalarına;

a) Balast tahliyesi yapan tankerlerden, 1000 (dahil) gros tona kadar olanlara 5 milyon lira, 1000 ilâ 5.000 (dahil) gros ton arasındakilere, 10 milyon lira, 5.000 gros tondan fazla olanlara 50 milyon lira,

b) Tankerler dahil diğer gemilerden, her türlü atık ve artık döken, sintine tahliyesi yapanlara 18 (dahil) ila 1000 (dahil) gros ton arasındakilere, 5 milyon lira, 1.000 gros tondan fazla olanlara 10 milyon lira,

c) 18 (hariç) gros tona kadar olan gemilere ve gemi tarifine uymayan denizi kirleten veya sintine basan (iki zamanlı kıçtan takmalı ve benzine yağ karıştırarak çalışan motorlu teknelerin eksoz kirletmeleri hariç) deniz vasıtalarına 300 bin lira,

Para cezası verilir."

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

Başvuru kararında, Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine dayanılmıştır.

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca, Tülay TUĞCU, Haşim KILIÇ, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, Mustafa YILDIRIM, A. Necmi ÖZLER, Serdar ÖZGÜLDÜR, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ve Osman Alifeyyaz PAKSÜT'ün katılımlarıyla 6.6.2006 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu Yasa kuralı, dayananın Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Başvuru kararında, Yasa'nın 8. maddesinde her türlü atık ve artığın neden olacağı kirlilikten söz edildiği halde itiraz konusu kuralın, deniz, göl ve akarsuların kirlenmesi halinde idarî para cezalarının belirlenmesinde kirliliğe neden olan deniz araçlarının gros ton büyüklüklerini esas aldığı, kirlilik miktarının geminin gros tonuna bağlı olmadığı, kirliliğin denize yapacağı etki bakımından değerlendirilerek fiilin ağırlığına göre para cezası miktarının belirlenmesi gerekirken, kirliliğin geminin büyüklüğüne bağlanmasının sosyal hukuk devleti ve eşitlik ilkeleriyle bağdaşmadığından Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2872 sayılı Yasa'nın 22. maddesinde, bütün sahillerimizde, karasularımız ile iç sularımız olan Marmara Denizi, İstanbul ve Çanakkale boğazlarında, liman ve körfezlerimiz, tabii ve suni göllerimiz ile akarsularımızda bu Yasa'nın 8. maddesinin birinci fıkrasındaki kirlenme yasağına uymayan gemiler ile diğer deniz araçlarına verilecek idarî para cezaları öngörülmüştür.

Anayasa'nın 2. maddesinde, Türkiye Cumhuriyeti'nin bir hukuk devleti olduğu belirtilmiştir. Hukuk devleti, eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adil bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan ve yargı denetimine açık olan devlettir.

Yasa'nın 8. maddesinin birinci fıkrasında *"Her türlü atık ve artığı, çevreye zarar verecek şekilde, ilgili yönetmeliklerde belirlenen standartlara ve yöntemlere aykırı olarak doğrudan ve dolaylı biçimde alıcı ortama vermek, depolamak, taşımak, uzaklaştırmak ve benzeri faaliyetlerde bulunmak yasaktır"* denilmektedir.

İtiraz konusu kuralda, deniz, göl ve akarsuları kirleten gemi ve deniz araçlarına verilecek idarî para cezalarında, deniz aracının cinsi ve kirlenmenin türü temel alınarak, bu araçların kirlenme kapasiteleriyle bağlantılı olan gros ton büyüklüklerine göre kademelendirmeye gidilerek belirli ölçütler öngörülmüştür.

Deniz, göl ve akarsularda gemi ve deniz araçlarından kaynaklanan çevre kirliliğinin belirlenebilmesinde, kirliliğe neden olan maddenin niteliğine göre suyun içerisinde hızla yayılması ve ortamın özelliklerinden kaynaklanan zorluklar bulunmaktadır. İtiraz konusu kural kapsamındaki bir

deniz aracının neden olduğu deniz kirliliğinin, deniz canlılarına ve deniz dibine verdiği zararın, ekolojik dengenin maruz kaldığı mevcut ve gelecekteki olumsuz etkilerinin günümüzde tam olarak belirlenebilmesi olanaklı değildir.

İtiraz konusu kuralda “kirletme” ölçütünün esas alınmamış olmasının, idarî para cezası öngörülen deniz araçlarının doğası gereği, deniz, göl ve akarsularda meydana gelen kirletmenin neden olduğu zararın tam olarak tespit edilememesinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Hukuk devletinde ceza hukukuna ilişkin düzenlemelerde Anayasa’ya ve ceza hukukunun temel ilkelerine bağlı kalmak koşuluyla hangi eylemlerin suç sayılacağı, bunlara uygulanacak yaptırımın türü ve ölçüsü, cezayı ağırlaştırıcı ve hafifletici nedenlerin belirlenmesi gibi konularda yasakoyucunun takdir yetkisi bulunmaktadır.

Açıklanan nedenlerle, deniz, göl ve akarsuların deniz araçları tarafından kirlenmesi halinde öngörülen idarî para cezalarının yasa koyucunun takdir alanı içerisinde belirlenmesinde itiraz konusu kuralda esas alınan ölçütlerde Anayasa’nın 2. maddesine aykırılık görülmemiştir. İtirazın reddi gerekir.

İtiraz konusu kuralın Anayasa’nın 10. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

VI- SONUÇ

9.8.1983 günlü, 2872 sayılı Çevre Kanunu’nun 22. maddesinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, 18.6.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye Mustafa YILDIRIM	Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR
Üye Şevket APALAK	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2008/52

Karar Sayısı : 2009/89

Karar Günü : 18.6.2009

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Çorum İdare Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 9.8.1983 günlü, 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun, 26.4.2006 günlü, 5491 sayılı Yasa'nın 14. maddesiyle değiştirilen 20. maddesinin (d) bendinin "...*bu maddenin (b) ve (c) bentlerinde öngörülen cezalar bir kat artırılarak verilir...*" bölümünün Anayasa'nın 2. ve 38. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Hava kirliliğinin kontrolüne ilişkin standartlara aykırı kömür teslimi nedeniyle verilen idarî para cezasının iptali istemiyle açılan davada, itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme iptali için başvurmuştur.

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

"2872 Sayılı Çevre Kanunu'nun 20. maddesinin 1. fıkrasının d bendinde: *"Hava kirliliği yönünden özel önem taşıyan bölgelerde veya kirliliğin ciddi boyutlara ulaştığı zamanlarda ve yerlerde veya kritik meteorolojik şartlarda yönetmeliklerle öngörülen önlemleri almayan, yasaklara aykırı davranan ya da mahalli çevre kurullarınca bu konuda alınan kararlara uymayanlara bu maddenin (b) ve (c) bentlerinde öngörülen cezalar bir kat artırılarak verilir."* hükmü yer almaktadır.

2872 Sayılı Çevre Kanunu'nun 20. maddesinin 1. fıkrasının b bendinde: *"Hava kirliliği yönünden önemli etkileri nedeniyle kurulması ve işletilmesi yönetmelikle izne tâbi tutulan tesisleri, yetkili makamlardan izin almadan kuran ve işleten veya iznin iptal edilmesine rağmen kurmaya ve işletmeye devam eden veya bu tesislerde izin almaksızın sonradan değişiklik yapan veya yetkili makamların gerekli gördükleri değişiklikleri tanınan sürede yapmayanlara 24.000 Türk Lirası*

idarî para cezası verilir. Bu tesislerde emisyon miktarları yönetmelikle belirlenen sınırları aşıyorsa 48.000 Türk Lirası idarî para cezası verilir.

İzne tâbi tesisleri, aldıkları izin belgesinde veya yönetmeliklerde öngörülen önlemleri almadan veya yönetmeliklerde belirlenen emisyon standartlarına ve sınırlamalarına aykırı olarak işletenlere 24.000 Türk Lirası idarî para cezası verilir.” hükmü ve c bendinde ise: “Hava kirliliği yönünden kurulması ve işletilmesi izne tâbi olmayan tesislerin işletilmesi sırasında yönetmelikle belirlenen standartlara aykırı emisyonu neden olanlara 6.000 Türk Lirası idarî para cezası verilir.

Bu Kanunun ek 9 uncu maddesine aykırı davrananlara 2.000 Türk Lirası idarî para cezası verilir.

Bu bendin birinci paragrafında öngörülen fiilin konutlarla ilgili olarak işlenmesi halinde verilecek ceza toplu veya ferdî ısıtılan konutlarda her bağımsız bölüm için 300 Türk Lirasıdır. Bu cezai sorumluluk toplu ısıtılan konutlarda yöneticiye, ferdî ısıtılan konutlarda ise konutu kullanana aittir.” hükmü yer almaktadır.

Yukarıdaki paragraflarda yapılan açıklamalardan anlaşılacağı üzere, görülmekte olan davada dava konusu işleme dayanak teşkil eden 2872 sayılı Çevre Kanunu’nun 20. maddesinin 1. fıkrasının d bendinde, uygulanacak para cezasının miktarı için aynı maddenin b ve c bendine (“... bu maddenin (b) ve (c) bentlerinde öngörülen cezalar bir kat artırılarak verilir.” şeklinde) atıf yapılmaktadır. Ancak atıf yapılan bentlerden b bendinde farklı fiiller ve durumlar için 24.000 YTL, 48.000 YTL, 24.000 YTL ve 6.000 YTL olmak üzere birden fazla para cezası öngörülmektedir. Aynı şekilde atıf yapılan bentlerden c bendinde ise farklı fiiller ve farklı durumlar için 6.000 YTL, 2.000 YTL ve 300 YTL para cezası öngörülmektedir. Bu durumda 2872 sayılı Çevre Kanunu’nun 20. maddesinin 1. fıkrasının d bendinde öngörülen fiiller için uygulanacak para cezaları belirlenirken, cezanın miktarı için yapılan atıf sebebiyle ilgili (b) ve (c) bentlerine bakıldığında, farklı fiiller ve farklı durumlar için birden çok ceza öngörülmüş olması ve bu cezaların miktarlarının da birbirinden farklı olması nedeniyle, 2872 sayılı Çevre Kanunu’nun 20. maddesinin 1. fıkrasının d bendinde öngörülen fiiller için uygulanacak para cezası miktarında karışıklık ve belirsizlik ortaya çıkmaktadır. Bu durum suç ve cezalarda kanunilik ilkesini düzenleyen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın ‘Suç ve Cezalara İlişkin Esaslar’ başlıklı 38. maddesine ve dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin hukuk devleti olduğunu belirten 2. maddesine aykırılık teşkil etmektedir. Zira dava konusu uyuşmazlıkta uygulanacak idari para cezası miktarı yukarıda açıklandığı üzere kesin olarak tespit edilememekte; bu nedenle yorum yoluyla farklı idari para cezası miktarları ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle,

iptali istenilen kuralın Anayasa'nın 2. ve 38. maddesine aykırı olduğu sonucuna varılmıştır.

Açıklanan nedenlerle; görülmekte olan davada uygulanacak 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 20. maddesinin 1. fıkrasının (d) bendinde yer alan; *"... bu maddenin (b) ve (c) bentlerinde öngörülen cezalar bir kat artırılarak verilir."* hükmünü taşıyan ibarenin Anayasa'nın bahsi geçen ilgili hükümlerine aykırı olduğu görüldüğünden, Anayasa'nın 152. maddesi ile 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanun'un 28. maddesi gereğince, dava dosyasındaki ilgili belgelerin onaylı suretleri ile birlikte oluşturulacak dosyanın konu hakkında bir karar verilmek üzere Anayasa Mahkemesi'ne gönderilmesine; Anayasa Mahkemesi'nce bu konuda karar verinceye kadar davanın geri bırakılmasına ve kararın bir suretinin taraflara tebliğine 22.4.2008 tarihinde oyçokluğu ile karar verildi."

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

9.8.1983 günlü, 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun, 26.4.2006 günlü, 5491 sayılı Yasa'nın 14. maddesiyle değiştirilen 20. maddesinin (d) bendinin itiraz konusu bölümünün de yer aldığı ilgili kısmı şöyledir:

"İdarî nitelikteki cezalar şunlardır:

a) Ek 4 üncü madde uyarınca emisyon ölçümü yaptırmayan motorlu taşıt sahiplerine 500 Türk Lirası, yönetmeliklerle belirlenen standartlara aykırı emisyonu sebep olan motorlu taşıt sahiplerine 1.000 Türk Lirası idarî para cezası verilir.

b) Hava kirliliği yönünden önemli etkileri nedeniyle kurulması ve işletilmesi yönetmelikle izne tâbi tutulan tesisleri, yetkili makamlardan izin almadan kuran ve işleten veya iznin iptal edilmesine rağmen kurmaya ve işletmeye devam eden veya bu tesislerde izin almaksızın sonradan değişiklik yapan veya yetkili makamların gerekli gördükleri değişiklikleri tanınan sürede yapmayanlara 24.000 Türk Lirası idarî para cezası verilir. Bu tesislerde emisyon miktarları yönetmelikle belirlenen sınırları aşyorsa 48.000 Türk Lirası idarî para cezası verilir.

İzne tâbi tesisleri, aldıkları izin belgesinde veya yönetmeliklerde öngörülen önlemleri almadan veya yönetmeliklerde belirlenen emisyon standartlarına ve sınırlamalarına aykırı olarak işletenlere 24.000 Türk Lirası idarî para cezası verilir.

c) Hava kirliliği yönünden kurulması ve işletilmesi izne tâbi olmayan tesislerin işletilmesi sırasında yönetmelikle belirlenen standartlara aykırı emisyonu neden olanlara 6.000 Türk Lirası idarî para cezası verilir.

Bu Kanunun ek 9 uncu maddesine aykırı davrananlara 2.000 Türk Lirası idarî para cezası verilir.

Bu bendin birinci paragrafında öngörülen fiilin konutlarla ilgili olarak işlenmesi halinde verilecek ceza toplu veya ferdî ısıtılan konutlarda her bağımsız bölüm için 300 Türk Lirasıdır. Bu cezai sorumluluk toplu ısıtılan konutlarda yöneticiye, ferdî ısıtılan konutlarda ise konutu kullanan aittir.

d) Hava kirliliği yönünden özel önem taşıyan bölgelerde veya kirliliğin ciddi boyutlara ulaştığı zamanlarda ve yerlerde veya kritik meteorolojik şartlarda yönetmeliklerle öngörülen önlemleri almayan, yasaklara aykırı davranan ya da mahallî çevre kurullarınca bu konuda alınan kararlara uymayanlara **bu maddenin (b) ve (c) bentlerinde öngörülen cezalar bir kat artırılarak verilir.**

Bu fiilin konutlarla ilgili olarak işlenmesi halinde cezai sorumluluk bu maddenin (c) bendinin üçüncü paragrafına göre tespit edilir....”

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

Başvuru kararında, Anayasa’nın 2. ve 38. maddelerine dayanılmıştır.

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü’nün 8. maddesi uyarınca, Haşim KILIÇ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, A. Necmi ÖZLER, Serdar ÖZGÜLDÜR, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ve Zehra Ayla PERKTAŞ’ın katılımlarıyla 5.6.2008 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu Yasa kuralı, dayanılan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Başvuru kararında, 2872 sayılı Yasa’nın değiştirilen 20. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde (b) ve (c) bentlerine yollama yapıldığı, (b) bendinde farklı fiiller ve durumlar için 24.000 TL ve 48.000 TL, (c) bendinde 6.000 TL, 2.000 TL ve 300 TL para cezası öngörüldüğü, itiraz konusu

bölümde cezanın miktarı için yollama yapılması sebebiyle (b) ve (c) bentlerindeki cezaların miktarlarının birbirinden farklı olmasından dolayı (d) bendindeki fiiller için uygulanacak para cezası miktarında karışıklık ve belirsizlik bulunduğu, cezanın kesin olarak belirlenemediği, yorum yoluyla farklı idarî para cezası miktarlarının ortaya çıktığı, bu nedenlerle “...*bu maddenin (b) ve (c) bentlerinde öngörülen cezalar bir kat artırılarak verilir...*” bölümünün hukuk devleti ile suç ve cezada kanunilik ilkeleriyle bağdaşmadığından Anayasa’nın 2. ve 38. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Yasa’nın değiştirilen 20. maddesinin itiraz konusu “...*bu maddenin (b) ve (c) bentlerinde öngörülen cezalar bir kat artırılarak verilir...*” bölümünün yer aldığı (d) bendinde “*Hava kirliliği yönünden özel önem taşıyan bölgelerde veya kirliliğin ciddi boyutlara ulaştığı zamanlarda ve yerlerde veya kritik meteorolojik şartlarda yönetmeliklerle öngörülen önlemleri almayan, yasaklara aykırı davranan ya da mahallî çevre kurullarınca bu konuda alınan kararlara uymayanlara bu maddenin (b) ve (c) bentlerinde öngörülen cezalar bir kat artırılarak verilir. Bu fiilin konutlarla ilgili olarak işlenmesi halinde cezai sorumluluk bu maddenin (c) bendinin üçüncü paragrafına göre tespit edilir.*” denilmiştir.

Anayasa’nın 2. maddesinde, Türkiye Cumhuriyeti’nin bir hukuk devleti olduğu belirtilmiştir. Hukuk devleti, eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adil bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa’ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan ve yargı denetimine açık olan devlettir.

Anayasa’nın 38. maddesinin birinci fıkrasında “*Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.*” denilmektedir.

Yasa’nın değiştirilen 20. maddesinin (b), (c) ve (d) bentlerinde “*hava kirliliği*” ile ilgili idarî para cezaları yer almıştır. (b) bendinde izne tâbi tutulan tesisler, (c) bendinde ise izne tâbi olmayan tesisler ile ilgili idarî para cezaları düzenlenmiştir. (d) bendinde, hava kirliliği yönünden özel önem taşıyan bölgelerde veya kirliliğin ciddi boyutlara ulaştığı zamanlarda ve yerlerde veya kritik meteorolojik şartlar gözetilerek yönetmeliklerle öngörülen önlemleri almayan, yasaklara aykırı davranan ya da mahallî çevre kurullarınca bu konuda alınan kararlara uymayanlara bir kat daha ağır ceza verilmesi öngörülmüştür.

20. maddenin (d) bendinin ikinci paragrafında *“Bu fiilin konutlarla ilgili olarak işlenmesi halinde cezai sorumluluk bu maddenin (c) bendinin üçüncü paragrafına göre tespit edilir.”* hükmüyle, fiilin konutlarla ilgili olarak işlenmesi ayrıca düzenlendiğinden, itiraz konusu bölümün yer aldığı (d) bendinin birinci paragrafı tesislere ilişkindir.

20. maddenin (b) bendinde temel idarî para cezası tutarı 24.000 TL’dir. (b) bendinin birinci paragrafının son tümcesinde *“Bu tesislerde emisyon miktarları yönetmelikle belirlenen sınırları aşıyorsa 48.000 Türk Lirası idarî para cezası verilir.”* hükmüyle, yalnızca emisyon miktarlarının yönetmelikle belirlenen sınırları aşması halinde 48.000 TL idarî para cezası öngörülmüştür. Bu nedenle, itiraz konusu bölümle izne tâbi tutulan tesisler için (b) bendine yapılan yollamada, anılan istisna dışında 24.000 TL’nin esas alınması gerekmektedir.

20. maddenin (c) bendinin ikinci paragrafındaki *“Bu Kanunun ek 9 uncu maddesine aykırı davrananlara 2.000 Türk Lirası idarî para cezası verilir.”* hükmündeki 2.000 TL’nin, Yasa’nın *“Kokuya sebep olan emisyonların, yönetmelikle belirlenen sınır değerlerin üzerinde çevreye verilmesi yasaktır. Kokuya sebep olanlar, koku emisyonlarının önlenmesine ilişkin tedbirleri almakla yükümlüdür. Buna ilişkin idarî ve teknik usûl ve esaslar Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.”* şeklindeki Ek 9. maddesine ilişkin olduğu, 20. maddenin (c) bendinin üçüncü paragrafındaki 300 TL’nin ise konutlarla ilgili bulunduğu gözetildiğinde itiraz konusu bölümle izne tâbi olmayan tesisler için (c) bendine yapılan yollamada 6.000 TL’nin esas alınacağı anlaşılmaktadır.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu bölümle yapılan yollamada, uygulanacak para cezası miktarında bir karışıklık ve belirsizlik bulunmadığından, hava kirliliği yönünden özel önem taşıyan bölgelerde veya kirliliğin ciddi boyutlara ulaştığı zamanlarda ve yerlerde veya kritik meteorolojik şartlarda bu konudaki yönetmelik hükümlerine ve mahalli çevre kurullarınca alınan kararlara aykırı davrananlara (b) ve (c) bentlerinde esas alınacak idarî para cezalarının bir kat artırılarak verilmesinin öngörülmesinin Anayasa’nın 2. ve 38. maddelerine aykırı bir yönü görülmemiştir. İtirazın reddi gerekir.

VI- SONUÇ

9.8.1983 günlü, 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun, 26.4.2006 günlü, 5491 sayılı Yasa'nın 14. maddesiyle değiştirilen 20. maddesinin (d) bendinin "... bu maddenin (b) ve (c) bentlerinde öngörülen cezalar bir kat artırılarak verilir." bölümünün Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, 18.6.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Haşim KILIÇ

Başkanvekili
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Üye
Sacit ADALI

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Mehmet ERTEN

Üye
Mustafa YILDIRIM

Üye
A. Necmi ÖZLER

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye
Şevket APALAK

Üye
Zehra Ayla PERKTAŞ

Esas Sayısı : 2006/121

Karar Sayısı : 2009/90

Karar Günü : 18.6.2009

İPTAL DAVASINI AÇAN: Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet SEZER

İPTAL DAVASININ KONUSU: 12.4.1991 günlü ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun;

1-) 6. maddesinin, 29.6.2006 günlü, 5532 sayılı Yasa'nın 5. maddesiyle değiştirilen dördüncü fıkrasının,

2-) 7. maddesinin ikinci fıkrasının 29.6.2006 günlü, 5532 sayılı Yasa'nın 6. maddesiyle değiştirilen üçüncü ve dördüncü tümcelerinin,

3-) 6. maddesine 5532 sayılı Yasa'nın 5. maddesiyle eklenen fıkranın,

Anayasa'nın 13., 26., 28. ve 38. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- İPTAL İSTEMİNİN GEREKÇESİ

Dava dilekçesinin gerekçe bölümü şöyledir:

“ 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasası'nın,

- 6. maddesinin, 5532 sayılı Yasa'nın 5. maddesiyle değişik dördüncü fıkrasında, “Yukarıdaki fıkralarda belirtilen fiillerin basın ve yayın yoluyla işlenmesi hâlinde, basın ve yayın organlarının suçun işlenişine iştirak etmemiş olan sahipleri ve yayın sorumluları hakkında da bin günden onbin güne kadar adlî para cezasına hükmolunur. Ancak, yayın sorumluları hakkında, bu cezanın üst sınırı beşbin gündür.”,

- 5532 sayılı Yasa'nın 6. maddesiyle değişik 7. maddesinin ikinci fıkrasının üçüncü ve dördüncü tümcelerinde de,

“Ayrıca, basın ve yayın organlarının suçun işlenişine iştirak etmemiş olan sahipleri ve yayın sorumluları hakkında da bin günden onbin güne kadar adlî para cezasına hükmolunur. Ancak, yayın sorumluları hakkında, bu cezanın üst sınırı beşbin gündür.”

kurallarına yer verilmiştir.

a- Düzenlemelerde,

- Ad ve kimlik belirterek ya da belirtmeyerek kime yönelik olduğunun anlaşılmasını sağlayacak biçimde kişilere karşı terör örgütleri tarafından suç işleneceğini ya da terörle mücadelede görev almış kamu görevlilerinin kimliklerini açıklama, yayınlama ya da bu yolla kişileri hedef gösterme,

- Terör örgütlerinin bildiri ya da açıklamalarını basama ya da yayınlama,

- Yasa'nın 14. maddesine aykırı olarak muhbirlerin kimliklerini açıklama yada yayınlama,

- Terör örgütünün propagandasını yapma,

Suçlarının basın ve yayın yoluyla işlenmesi durumunda, "suçun işlenişine iştirak etmemiş olan" sahipleri ve yayın sorumlularına adli para cezası verilmesi öngörülmüştür.

Kurallarda açıkça belirtildiği gibi, yukarıda yer verilen suçların basın ve yayın yoluyla işlenmesi durumunda, suçun işlenişine iştirak etmemiş olsa da, basın yayın organlarının sahipleri ve yayın sorumluları cezalandırılmaktadır.

Anayasa'nın 38. maddesinin yedinci fıkrasında, ceza sorumluluğunun kişisel olduğu belirtilmiştir. Bu ilkeyle, suç kim işlemişse cezanın yalnız ona hükmedilip uygulanması, başkalarının o suçtan dolayı cezalandırılmaması amaçlanmıştır. Başka bir deyişle, bu ilkeyle, ceza sorumluluğunun "kusura" dayalı olması gerektiği anlatılmaktadır.

Anayasa'nın basın özgürlüğüne ilişkin 28. maddesinin dördüncü fıkrasında,

- Devletin iç ve dış güvenliğini, ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütünlüğünü tehdit eden, suç işlemeye, ayaklanmaya ya da isyana özendirir nitelikte olan ya da Devlete ait gizli bilgilere ilişkin bulunan her türlü haber ya da yazıyı yazarlar, bastıranlar ya da aynı amaçla basanlar, başkasına verenlerin, bu suçlara ait yasa kuralları uyarınca sorumlu olacakları belirtilmiştir.

Görüldüğü gibi, ceza sorumluluğunun kişiselliği ilkesine uygun olarak, bu kuralda sorumlu tutulanlar, yalnızca suç oluşturan haber ya da yazıyı yazar, bastıran, basan ya da başkasına verenlerdir.

Ceza sorumluluğunun kişiselliği ilkesine 1961 Anayasası'nın 33. maddesinde de yer verilmiştir. Maddenin gerekçesinde,

“Esasen bu kaidenin Anayasa’ya konulması sayesinde, basın davalarında yazı veya karikatürlerin müelliflerinden ve haberi vericisinden gayri kimselerin (gazete sahip ve yazı işleri müdürlerinin) rasgele cezalandırılmasını derpiş eden kanun hükümleri bertaraf edilmiş olacaktır.”

Denilerek, bu ilkenin, basın ve yayın organlarının sahipleri ve yayın sorumlularının, başkalarının eylemlerinden dolayı cezalandırılmalarına engel oluşturduğu açıklanmıştır.

Oysa yukarıda yer verilen kurallara göre, suçun işlenişine iştirak etmemiş olan basın ve yayın organlarının sahipleri ve yayın sorumluları başkasının eylemi nedeniyle ceza sorumluluğunun altına sokulmaktadır ki, bunun, “ceza sorumluluğunun kişiselliği” ilkesiyle bağdaşmadığı açıktır.

Bu nedenle, 3713 sayılı Yasa’nın,

- 6. maddesinin, 5532 sayılı Yasa’nın 5. maddesiyle değişik dördüncü fıkrası ile,

- 5532 sayılı Yasa’nın 6. maddesiyle değişik 7. maddesinin ikinci fıkrasının üçüncü ve dördüncü tümceleri,

Anayasa’nın 38. maddesine aykırı düşmektedir.

b- Öte yandan, düzenlemelerde, suç oluşturan eylemlerin basın ve yayın organlarınca işlenmesi durumunda, suçun işlenişine iştirak etmemiş olan sahipleri ve yayın sorumluları hakkında bin günden onbin güne kadar adli para cezasına hükmolunacağı, ancak, yayın sorumluları hakkında, bu cezanın üst sınırının beşbin günü geçemeyeceği belirtilmiştir.

Türk ceza Yasası uyarınca günlük adli para cezası tutarı göz önünde bulundurulduğunda, suçun işlenişine iştiraki olmayan basın ve yayın organlarının sahiplerine ve yayın sorumlularına verilecek cezanın çok yüksek tutarlara ulaşabileceği görülecektir.

Basın ve yayın organlarının sahipleri ile yayın sorumlularına getirilen bu ağır yaptırım, basın ve yayın kuruluşlarında tedirginlik yaratacağından, haber, düşünce ve kanaatlerin özgürce yayımlanmasını engelleyecek niteliktedir.

Bu nedenle, söz konusu kuralların haber alma ve basın özgürlüğü yönünden incelenmesi gerekmektedir.

Anayasa’nın 12. maddesinde, herkesin kişiliğine bağlı dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve özgürlüklere sahip olduğu belirtilmiştir; 26. maddesinde düzenlenen düşüncüyü açıklama ve yayma

özgürlüğü ile 28. maddesinde düzenlenen basın özgürlüğüne temel hak ve özgürlükler arasında yer verilmiştir.

Anayasa'nın 26. maddesinde, herkesin, düşünce ve kanatlarını söz, yazı, resim ya da başka yollarla tek başına ya da toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahip olduğu; bu özgürlüğün, resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber ya da görüş almak ya da vermek serbestliğini de kapsadığı vurgulanmıştır.

Yine Anayasa'nın 28. maddesinde, basının özgür olduğu belirtilmiş; Devlet'e basın ve haber alma özgürlüğünü sağlayacak önlemleri alma görevi verilmiştir.

Haber alma ve verme hakkı ya da haberlere ulaşma özgürlüğü, okuyucu, izleyici ya da dinleyicinin bireysel hakkı olarak düşünülemez ve düzenlenemez. Bunlar, okuyucuların, izleyicilerin ya da dinleyicilerin kolektif hak ve özgürlükleridir.

Bu bağlamda, basın özgürlüğü, düşünce ve kanaat özgürlüğünü tamamlayan ve onun kullanılmasını sağlayan özgürlüktür. Düşünce özgürlüğü, düşüncelerin özgürce açıklanması yanında bunların yayılması ve öğrenilmesi özgürlüğünü de içermektedir. Anayasa koyucu, okuyucuların, izleyicilerin ya da dinleyicilerin haber alma ve görüşleri öğrenme olanağından yoksun kalmamaları için basın özgürlüğüne özel önem vermiştir.

Anayasa'nın 13. maddesinde, temel hak ve özgürlüklerin özlerine dokunulmaksızın, Anayasa'nın ilgili maddelerindeki nedenlerle ve yalnızca yasayla sınırlandırılabilmesi belirtilmiştir.

Yine, Anayasa'nın düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü ile basın özgürlüğüne ilişkin 26 ve 28. maddelerinde, bu özgürlüklerin sınırlarına da yer verilmiştir.

26. maddenin değişik birinci fıkrasına göre, düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünün kullanılması, ulusal güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyet'in temel nitelikleri ve Devlet'in Ülkesi ve Ulusu'yla bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak yöntemince belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret ve haklarının, özel ve aile yaşamlarının ya da yasanın öngördüğü meslek sırlarının korunması ya da yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlandırılabilir.

28. madde ise, basın özgürlüğünün sınırlandırılmasında 26. ve 27. madde kurallarının uygulanacağını belirtmiştir. 26. maddedeki sınırlandırma nedenleri yukarıda açıklanmıştır. 27. maddeye göre ise, basın özgürlüğü, Anayasa'nın 1., 2. ve 3. madde kurallarının değiştirilmesini sağlamak amacıyla kullanılamayacaktır.

Ayrıca, Anayasa'nın 29. maddesinin üçüncü fıkrasında, yasada, haber, düşünce ve kanaatlerin özgürce yayımlanmasını engelleyici ya da zorlaştırıcı siyasal, ekonomik, mali ve teknik koşullar konulamayacağı öngörülmüştür.

Yukarıda açıklanan anayasal kurallar, basın ve yayın kuruluşlarının, belirtilen sınırlamalar dışında, halkın haber alma özgürlüğüne uygun çalışma koşullarında hizmet vermelerini gerektirmektedir.

Bu kurallar, genelde yazılı basına yönelik olmakla birlikte, maç düşüncüyü yayma ve haber alma özgürlüklerinin güvence altına alınması olduğuna göre, aynı ilkelerin tüm basın ve yayın organları yönünden e geçerli olması ve bu araçların kullanılmasını engellemeye varan nitelikte yasal önlemler getirilmesinden kaçınılması zorunludur.

Ayrıca, Anayasa'nın 13. maddesinde, temel hak ve özgürlüklerle ilgili sınırlamaların "demokratik toplum düzeninin gerekleri"ne ve "ölçülülük ilkesi"ne aykırı olamayacağı belirtilmiştir.

Buna göre hak ve özgürlükler, ancak demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olarak sınırlandırılabilir. Demokratik hukuk devletinde, güdülen amaç ne olursa olsun, sınırlamalar özgürlüğün kullanılmasını ölçsüz biçimde ortadan kaldıracak düzeyde olamaz.

Anayasa Mahkemesi'nin çeşitli kararlarında da belirtildiği gibi, bir sınırlama kuralının demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olabilmesi için "ölçülülük" ilkesinin gözetilmesi, amaç ve sınırlama "orantısının" korunması gerekmektedir.

Ölçülülük ilkesi, yasal düzenlemede sınırlama aracının, sınırlama amacına ulaşmaya elverişli olmasını, sınırlama arcıyla amacı arasındaki oranın ölçsüz olmamasını anlatmaktadır.

Eylem ile önlem arasında adil bir dengenin bulunması, yine yukarıda yer verilen bu anayasal kuralların gereğidir. Bu adil dengenin bulunmaması, basın ve yayın organları sahip ve yayın sorumlularını tedirgin edip görev yapamaz duruma getirecektir ki, bunu, basın ve haber alma özgürlüğü ile bağdaştırmak olanaksızdır.

3713 sayılı Yasa'nın, 5532 sayılı Yasayla değişik 6 ve 7. maddelerinin yukarıya alınan fıkralarında, suçun işlenişine iştirak etmeyen basın ve yayın organları sahip ve yayın sorumlularına getirilen adli para cezalarının tutarlarının yüksekliği, eylem ve önlem arasında adil bir dengenin kurulmadığını, amaç ile araç orantısının gözetilmediğini göstermektedir.

Bu nedenle, 3713 sayılı Yasa'nın,

- 6. maddesinin, 5532 sayılı Yasa'nın 5. maddesiyle değişik dördüncü fıkrası ile,

- 5532 sayılı Yasa'nın 6. maddesiyle değişik 7. maddesinin ikinci fıkrasının üçüncü ve dördüncü tümcelerinde,

Öngörülen para cezaları, Anayasa'nın 26. maddesindeki haber alma özgürlüğü ile 28. maddesindeki basın özgürlüğüne aykırı düşmekte; 13. maddesindeki demokratik toplum düzeninin gerekleri ve ölçülülük ilkesiyle bağdaşmamaktadır.

2- 3713 sayılı Yasa'nın 6. maddesine, 5532 sayılı Yasa'nın 5. maddesiyle eklenen fıkroda,

“Terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde suç işlemeye alenen teşvik, işlenmiş olan suçları ve suçlularını övme veya terör örgütünün propagandasını içeren süreli yayınlar hâkim kararı ile; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de Cumhuriyet savcısının emriyle tedbir olarak onbeş günden bir aya kadar durdurulabilir. Cumhuriyet savcısı, bu kararını en geç yirmidört saat içinde hâkime bildirir. Hâkim kırksekiz saat içinde onaylamazsa, durdurma kararı hükümsüz sayılır.” kuralına yer verilmiştir.

Düzenlemede,

- Terör örgütünün etkinliği çerçevesinde suç işlemeye alenen teşvik,

- İşlenmiş suçları ve suçluları övme,

- Terör örgütünün propagandasını,

içeren süreli yayınların, yargıç kararı ile önlem olarak onbeş günden bir aya kadar durdurulabileceği belirtilmiştir.

Yine kuralda, belirtilen süre ve koşullarla, gecikmesinde sakınca bulunan durumlarda süreli yayınları durdurma yetkisi cumhuriyet savcılarına verilmiştir. Bu gibi durumlarda, cumhuriyet savcısının kararını en geç yirmidört saat içinde yargıca bildirmesi, yargıç bu kararı kırksekiz

saat içinde onaylamazsa, savcı tarafından verilen durdurma kararının hükümsüz sayılması öngörülmüştür.

Anayasa'nın 28. maddesinin birinci fıkrasında, basın özgür olduğu, sansür edilemeyeceği; ikinci fıkrasında da, Devlet'in, basın ve haber alma özgürlüğünü sağlayacak önlemleri alacağı kurala bağlanmıştır.

Basın özgürlüğü kapsamındaki basın yayın organlarına yönelik önlemlere, yine Anayasa'nın 28. maddesinin dördüncü, beşinci, altıncı ve sekizinci fıkralarında yer verilmiştir.

Maddenin dördüncü fıkrasında, tedbir yoluyla "dağıtımın önlenmesi"; beşinci fıkrasında, yargılama görevinin amacına uygun olarak yerine getirilebilmesi için "yayım yasağı"; altıncı fıkrasında, süreli ya da süresiz yayınların "toplatılması"; sekizinci fıkrasında da, süreli yayınların "geçici olarak kapatılması" konuları düzenlenmiştir.

Anayasayla sınırlandırılan basın yayın organlarına yönelik yaptırımların yasayla genişletilmesine olanak bulunmamaktadır.

Bu durumda, 5532 sayılı Yasa'nın 5. maddesiyle, 3713 sayılı Yasa'nın 6. maddesine eklenen fıkra, süreli yayınlar için getirilen "geçici olarak durdurma" yaptırımının, Anayasa'nın 28. maddesinde yer verilen yaptırımların kapsamına girip girmediğinin irdelenmesi gerekmektedir.

28. maddenin dördüncü fıkrasında, basılmış bir yayının dağıtımının önlenmesine, altıncı fıkrasında da yine basılmış ve dağıtılmış süreli ya da süresiz bir yayının toplatılmasına ilişkin düzenlemelere yer verildiğine göre, 5532 sayılı Yasa ile getirilen fıkradaki süreli yayını "geçici olarak durdurma" yaptırımının, bu düzenlemeler kapsamında olmadığı açıktır.

28. maddenin beşinci fıkrasında, yargılama görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi için, yasayla belirtilecek sınırlar içinde, yargıç tarafından olaylara ilişkin "yayım yasağı" getirilebileceği; son fıkrasında da, Türkiye'de yayınlanan süreli yayımların, Devlet'in Ülkesi ve Ulusu'yla bölünmez bütünlüğüne, Cumhuriyet'in temel ilkelerine, ulusal güvenliğe ve genel ahlaka aykırı yayımlardan mahkum olma durumunda, mahkeme kararıyla "geçici olarak kapatılabilmesi" olanaklı kılınmıştır.

Görüldüğü gibi, 28. maddenin beşinci fıkrasında öngörülen yayım yasağı, "yargılama görevinin amacına uygun olarak yerine getirilebilmesi" ; sekizinci fıkrasındaki geçici kapatma yaptırımı da, süreli yayının fıkra belirtilen nedenlerle "mahkûm olması" koşuluna bağlanmıştır.

5532 sayılı yasayla getirilen fıkrada öngörülen süreli yayını “geçici olarak durdurma” yaptırımının, yukarıda belirtilen koşulları içermediği için, 28. maddenin beşinci ve sekizinci fıkraları kapsamında sayılamayacağı da ortadadır.

Bu durumda, 5532 sayılı Yasa’yla getirilen fıkrada, Anayasa’da bulunmayan bir yaptırıma yer verildiği saptanmaktadır ki, bunun olanaksızlığı yukarıda açıklanmıştır. Bu nedenlerle, 3713 sayılı Yasa’nın 6. maddesine, 5532 sayılı Yasa’nın 5. maddesiyle eklenen fıkra kuralı Anayasa’nın 28. maddesine aykırı düşmektedir.”

II- YASA METİNLERİ

A- İptali İstenen Yasa Kuralları

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun, iptali istenen fıkra ve tümceleri içeren maddeleri şöyledir.

“MADDE 6- İsim ve kimlik belirterek veya belirtmeyerek kime yönelik olduğunun anlaşılmasını sağlayacak surette kişilere karşı terör örgütleri tarafından suç işleneceğini veya terörle mücadelede görev almış kamu görevlilerinin hüviyetlerini açıklayanlar veya yayınlayanlar veya bu yolla kişileri hedef gösterenler “bir yıldan üç yıla kadar hapis” cezası ile cezalandırılır.

Terör örgütlerinin bildiri veya açıklamalarını basanlara veya yayınlayanlara “bir yıldan üç yıla kadar hapis” cezası verilir.

Bu Kanunun 14 üncü maddesine aykırı olarak muhbirlerin hüviyetlerini açıklayanlar veya yayınlayanlar “bir yıldan üç yıla kadar hapis” cezası ile cezalandırılır.

Yukarıdaki fıkralarda belirtilen fiillerin basın ve yayın yoluyla işlenmesi hâlinde, basın ve yayın organlarının suçun işlenişine iştirak etmemiş olan sahipleri ve yayın sorumluları hakkında da bin günden onbin güne kadar adlî para cezasına hükmolunur. Ancak, yayın sorumluları hakkında, bu cezanın üst sınırı beşbin gündür.

Terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde suç işlemeye alenen teşvik, işlenmiş olan suçları ve suçlularını övme veya terör örgütünün propagandasını içeren süreli yayınlar hâkim kararı ile; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de Cumhuriyet savcısının emriyle tedbir olarak onbeş günden bir aya kadar durdurulabilir. Cumhuriyet savcısı, bu

kararını en geç yirmidört saat içinde hâkime bildirir. Hâkim kırksekiz saat içinde onaylamazsa, durdurma kararı hükümsüz sayılır.

MADDE 7- Cebir ve şiddet kullanılarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemleriyle, 1 inci maddede belirtilen amaçlara yönelik olarak suç işlemek üzere, terör örgütü kuranlar, yönetenler ile bu örgüte üye olanlar Türk Ceza Kanununun 314 üncü maddesi hükümlerine göre cezalandırılır. Örgütün faaliyetini düzenleyenler de örgütün yöneticisi olarak cezalandırılır.

Terör örgütünün propagandasını yapan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır. **Ayrıca, basın ve yayın organlarının suçun işlenişine iştirak etmemiş olan sahipleri ve yayın sorumluları hakkında da bin günden onbin güne kadar adlî para cezasına hükmolunur. Ancak, yayın sorumluları hakkında, bu cezanın üst sınırı beşbin gündür.** Aşağıdaki fiil ve davranışlar da bu fıkra hükümlerine göre cezalandırılır:

a) Terör örgütünün propagandasına dönüştürülen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde, kimliklerin gizlenmesi amacıyla yüzün tamamen veya kısmen kapatılması.

b) Terör örgütünün üyesi veya destekçisi olduğunu belli edecek şekilde, örgüte ait amblem ve işaretlerin taşınması, slogan atılması veya ses cihazları ile yayın yapılması ya da terör örgütüne ait amblem ve işaretlerin üzerinde bulunduğu üniformanın giyilmesi.

İkinci fıkrada belirtilen suçların; dernek, vakıf, siyasî parti, işçi ve meslek kuruluşlarına veya bunların yan kuruluşlarına ait bina, lokal, büro veya eklentilerinde veya öğretim kurumlarında veya öğrenci yurtlarında veya bunların eklentilerinde işlenmesi halinde bu fıkradaki cezanın iki katı hükmolunur.”

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

Dava dilekçesinde, Anayasa’nın 13., 26., 28. ve 38. maddelerine dayanılmıştır.

III- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü’nün 8. maddesi uyarınca, Tülay TUĞCU, Haşim KILIÇ, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, A. Necmi ÖZLER, Serdar ÖZGÜLDÜR, Şevket APALAK,

Serruh KALELİ ve Osman Alifeyyaz PAKSÜT'ün katılımlarıyla 5.9.2006 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

IV- ESASIN İNCELENMESİ

Dava dilekçesi ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, iptali istenilen Yasa kuralları, dayananın Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Yasanın 6. Maddesinin 5532 Sayılı Yasanın 5. Maddesiyle Değiştirilen Dördüncü Fıkrasının İncelenmesi

1) Dördüncü Fıkra Yer Alan "...sahipleri ve..." İbaresini

Dava dilekçesinde; 3713 sayılı Yasa'nın 6. maddesinde belirtilen suçların basın ve yayın yoluyla işlenmesi durumunda, iptal konusu kural gereğince suçun işlenişine iştirak etmemiş olan basın yayın organlarının sahipleri ve yayın sorumluları hakkında bin günden onbin güne kadar adli para cezası verileceği, yayın sorumluları hakkında bu cezanın üst sınırının ise beşbin gün olarak belirlendiği; Türk Ceza Yasası uyarınca günlük adli para cezası tutarı göz önünde bulundurulduğunda, suçun işlenişine iştiraki olmayan basın ve yayın organlarının sahiplerine ve yayın sorumlularına iptal konusu kurallarla getirilen cezanın çok yüksek tutarlara ulaşabileceği, yaptırımdaki ağırlığın, basın ve yayın kuruluşlarında tedirginlik yaratacağı, haber, düşünce ve kanaatların özgürce yayımlanmasını engelleyeceği; bu nedenle iptal konusu kuralda öngörülen para cezalarının, Anayasa'nın 13. maddesindeki demokratik toplum düzeninin gerekleri ile ölçülülük ilkesine, 26. maddesindeki haber alma özgürlüğüne, 28. maddesindeki basın özgürlüğü ile 38. maddesinin yedinci fıkrasında yer alan ceza sorumluluğunun kişiselliği ve ceza sorumluluğunun "kusura" dayalı olması ilkelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 6. maddesinin ilk üç fıkrasında;

- İsim ve kimlik belirterek veya belirtmeyerek kime yönelik olduğunun anlaşılmasını sağlayacak surette kişilere karşı terör örgütleri tarafından suç işleneceğini veya terörle mücadelede görev almış kamu görevlilerinin hüviyetlerini açıklayanların veya yayınlayanların veya bu yolla kişileri hedef gösterenlerin,

- Terör örgütlerinin bildiri veya açıklamalarını basanların veya yayınlayanların,

- Yasa'nın 14. maddesine aykırı olarak muhbirlerin hüviyetlerini açıklayanların veya yayınlayanların bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı,

kuralına yer verilmiştir.

İptali istenen dördüncü fıkra da ise

ilk üç fıkra da belirtilen fiillerin basın ve yayın yoluyla işlenmesi hâlinde, basın ve yayın organlarının suçun işlenişine iştirak etmemiş olan sahipleri ve yayın sorumluları hakkında bin günden onbin güne kadar adlî para cezasına hükmolunacağı, ancak, yayın sorumluları hakkında, bu cezanın üst sınırının beşbin gün olduğu hüküm altına alınmıştır.

Yasakoyucu, terörle mücadele için önemli gördüğü eylemleri 3713 sayılı Yasa'nın 6. maddesinin ilk üç fıkrasında suç olarak düzenlerken, bu eylemlerin basın yayın yoluyla işlenmesinin ülke bütünlüğü için doğuracağı tehlikeyi dikkate alarak basın ve yayın organlarının sahiplerine ve yayın sorumlularına, yukarıda sayılan ve yaptırım altına alınan "*açıklama ve yayımlama yasağı*" ile ilgili dikkat ve özen yükümlülüğü getirmiş, bu yükümlülüğe aykırı davranışlara da iptal konusu kuralda, ceza yaptırımını öngörmüştür.

Anayasanın "Suç ve cezalara ilişkin esaslar" kenar başlıklı 38. maddesinin yedinci fıkrasında, "Ceza sorumluluğu şahsidir" hükmü yer almaktadır. Anayasanın bu hükmü gereğince bir kişi, sadece kendisine ait kusurlu fiilinden sorumlu tutulabilir. Bir kimsenin işlemediği bir fiilden dolayı cezalandırılmaması, diğer bir ifadeyle başkasının fiilinden sorumlu tutulmaması Anayasanın 38. maddesinin yedinci fıkrası gereğidir. Bu ilkeye göre, asli ve ferî failden başka kişilerin bir suç sebebiyle cezalandırılmaları olanaklı değildir.

Basın yayın organlarının sahipleri genellikle yayın hayatına sermayesiyle katkı sağlayan kişilerdir. Konumları nedeniyle bu kişilerin yayın işleri yönetimini şekillendirmek, yazı ve yayınları denetlemek ve yayın üzerinde inceleme ve denetim görevi olduğunu kabul etmek mümkün değildir. Yayınları inceleme ve denetim ödevi yayın sorumlusuna aittir. Yasak eylemlerin basın yayın yoluyla işlenmesi halinde basın yayın organlarının sahiplerinin salt bu nitelikleri nedeniyle cezalandırılması ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesine aykırılık oluşturur.

Açıklanan nedenlerle, 3713 sayılı Yasa'nın 6. maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan "...*sahipleri ve...*" ibaresi Anayasa'nın 38. maddesine aykırıdır, iptali gerekir.

Sacit ADALI, Ahmet AKYALÇIN, Mustafa YILDIRIM, Serdar ÖZGÜLDÜR ile Şevket APALAK bu görüşe katılmamıştır.

İbare iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 13., 26. ve 28. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

2) Dördüncü Fıkranın Kalan Kısım

3713 sayılı Yasa'nın 6. maddesinin iptal konusu dördüncü fıkrası; aynı maddenin ilk üç fıkrasında suç olarak düzenlenen fiillerin, basın ve yayın yoluyla işlenmesi hâlinde, basın ve yayın organlarının suçun işlenişine iştirak etmemiş olan yayın sorumlularının da bin günden beşbin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılacağını düzenleyen bir kuraldır.

Çağdaş ceza hukuku sistemlerinde taksirli sorumluluğun kaynağı, "uygar bir toplumda herkes hareketinin kötü neticeler doğurmasını engellemek yükümlülüğü için gerekli özeni göstermek zorundadır" şeklindeki kabule dayanır. Yine aynı şekilde, topluma karşı bir yükümlülüğün yerine getirilmemesi de taksirli sorumluluğun kaynağını oluşturmaktadır.

Basın yayın organlarının yayın sorumlularının, konumları itibarıyla bu organların yayın politikalarını belirleme, yayın işleri yönetimini şekillendirme ve yazı ve yayınları denetleme görev ve sorumlulukları olduğu açıktır.

Yayın sorumluları yönünden iptal konusu tümcelere bakıldığında, burada bir kimsenin eyleminden dolayı diğer bir kimseye ceza sorumluluğu yükletiliyor gibi görülmekte ise de, gerçekte sorumluluğun hukuki nedeni, yayın sorumlularının kendi kusuruna dayanmaktadır. Bu kusur, yükümlü olduğu dikkat ve özeni göstermeyerek yasak eylemin, yayın sorumlusu olduğu basın yayın organında yayınlanmasına engel olmamaktan doğmaktadır. Dolayısıyla, 3713 sayılı yasanın 6. maddesinin dördüncü fıkrasında yaptırıma bağlanan suçun maddi unsurunu, üçüncü bir kişinin değil, bizzat basın ve yayın organlarının yayın sorumlusunun eylemi oluşturmaktadır.

Ayrıca, suç ve cezalara ilişkin olarak, Anayasada belirtilen uyulması zorunlu temel ilkelere aykırı olmamak koşulu ile yasakoyucu, suçlar ve cezalar hakkında gerekli gördüğü önlemleri almak, özellikle, ne tür

eylemlerin suç sayılacağı, suç sayılan eylemlere ne kadar ve ne tür ceza verileceği gibi konularda takdir yetkisine sahiptir. Bu nedenle iptal konusu kuralı bu kapsamda değerlendirmek gerekir.

Anayasa'nın 13. maddesinde, temel hak ve özgürlüklerin, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceği, bu sınırlamaların da Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı; düşüncüyü açıklama ve yayma hürriyeti başlıklı 26. maddesinde ise herkesin düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahip olduğu, ancak bu hürriyetlerin kullanılmasının, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabileceği; basın özgürlüğünü düzenleyen 28. maddesinde de basının hür olduğu, sansür edilemeyeceği, devletin, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alacağı ve basın hürriyetinin sınırlanmasında, Anayasa'nın 26. ve 27. maddeleri hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir.

Diğer temel hak ve özgürlüklerde olduğu gibi düşüncüyü açıklama ve yayma özgürlüğü ile basın özgürlüğünün kullanılması da demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde ve Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen nedenlere bağlı olarak, kanunla, belli koşullara, sınırlamalara veya yaptırımlara bağlanabilir. Ancak bu getirilen sınırlama ve yaptırımlar hakların özüne dokunamaz, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

Anayasal açıdan dokunulamayacak öz, her temel hak ve özgürlük açısından farklılık göstermekle birlikte kanunla getirilen sınırlamanın hakkın özüne dokunmadığının kabulü için temel hakların kullanılmasını ciddi surette güçleştirip, amacına ulaşmasına engel olmaması ve etkisini ortadan kaldıracı bir nitelik taşımaması gerekir.

Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi, amaç ve araç arasında hakkaniyete uygun bir dengenin bulunması gereğini ifade eder.

Ölçülülük, aynı zamanda yasal önlemin sınırlama amacına ulaşmaya elverişli olmasını, amaç ve aracın ölçülü bir oranı kapsamasını ve sınırlayıcı önlemin demokratik toplum düzeni bakımından zorunluluk taşımasını da içeren bir ilkedir.

3713 sayılı Yasa'nın 6. maddesinde suç olarak düzenlenen eylemlerin basın ve yayın yoluyla işlenmesi halinde terörle mücadeledeki bütünlüğün bozulma tehlikesi, basın ve yayın organlarının kitlelere ulaşmada sağladığı kolaylık ve toplum üzerindeki etkinliği ile iptal konusu kurallarda yer alan cezanın miktarı ve adli para cezası olarak belirlenmesi dikkate alındığında, eylem ile önlem arasında bulunması zorunlu adil denge bozulmadığından, iptal konusu kuralların Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesine aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

Ülkemizde yaşanan terörün amacı, niteliği, kullandığı araçlar ve nihai hedefi dikkate alındığında, iptal konusu kuralların, Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerindeki hakların gayesine uygun bir şekilde kullanılmasını son derece zorlaştıran veya onu kullanılmaz duruma düşüren kayıtlara bağlamadığı dolayısıyla bu hakların özüne dokunmadığı, devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün, kamu düzeninin ve milli güvenliğin korunmasının gereği olarak, zorunlu bir sosyal ihtiyaçtan kaynaklandığı ve ülkenin milli birlik ve bütünlüğü gibi meşru bir amaç taşıdığı anlaşılmaktadır.

Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 13., 26., 28. ve 38. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Fulya KANTARCIOĞLU ile Mehmet ERTEN bu görüşe katılmamıştır.

B- 5532 Sayılı Yasanın 5. maddesiyle Yasa'nın 6. Maddesine Eklenen Fıkrasının İncelenmesi

Dava dilekçesinde, Anayasa'nın 28. maddesinin birinci fıkrasında, basının özgür olduğu, sansür edilemeyeceği; dördüncü, beşinci, altıncı ve sekizinci fıkralarında ise basın yayın organlarına yönelik önlemlere yer verildiği, maddenin dördüncü fıkrasında, tedbir yoluyla *"dağıtımın önlenmesi"*; beşinci fıkrasında, yargılama görevinin amacına uygun olarak yerine getirilebilmesi için *"yayın yasağı"*; altıncı fıkrasında, süreli ya da süresiz yayınların *"toplatılması"*; sekizinci fıkrasında da süreli yayınların *"geçici olarak kapatılması"* konularının düzenlendiği, bu nedenle Anayasayla sınırlandırılan basın yayın organlarına yönelik yaptırımların yasayla genişletilmesine olanak bulunmadığı, 3713 sayılı Yasa'nın 6. maddesine,

5532 sayılı Yasa'nın 5. maddesiyle eklenen fıkranın Anayasa'nın 28. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İptali istenen fıkra, terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde suç işlemeye alenen teşvik, işlenmiş olan suçları ve suçluları övme veya terör örgütünün propagandasını içeren süreli yayınların, hâkim kararıyla, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ise Cumhuriyet savcısının emriyle önlem olarak onbeş günden bir aya kadar durdurabileceği, Cumhuriyet savcısının kararını en geç yirmidört saat içinde hâkime bildireceği, hâkim kırksekiz saat içinde onaylamazsa, durdurma kararının hükümsüz kalacağı düzenlenmektedir.

Anayasa'nın 28. maddesinde *"Basın hürdür, sansür edilemez. Basımevi kurmak izin alma ve mali teminat yatırma şartına bağlanamaz.*

Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır.

Basın hürriyetinin sınırlanmasında, Anayasanın 26 ve 27 nci maddeleri hükümleri uygulanır." kuralına yer verilmiş, dördüncü fıkrasında, Devletin iç ve dış güvenliğini, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü tehdit eden veya suç işlemeye ya da ayaklanma veya isyana teşvik eder nitelikte olan veya Devlete ait gizli bilgilere ilişkin bulunan her türlü yayının tedbir yolu ile dağıtımının hâkim kararıyla, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle önlenebileceği belirtilmiştir. Buna göre, belirli nitelikteki suçları oluşturan içeriğe sahip basılmış eserlerin dağıtımı önlenebilecektir.

İptal konusu fıkra, belirtilen fiiller, diğer yasalarda da suç olarak düzenlenmiş fiillerdir. Bu fiillerin basın yayın yoluyla işlenmesi, iptali istenen kuralda belirtilen koruma tedbirinin uygulanması için yeterli olmayıp, bu eylemlerin bir terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde yapılmış olması da gereklidir. Bu nedenle iptal konusu kuraldaki tedbirin, basın yayın araçlarının bilinçli olarak terör faaliyetinde kullanılmasını engellemek ve bu kuruluşların sorumluluk bilinciyle hareket etmelerini sağlamak amacı taşıdığı anlaşılmaktadır. Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü korumakla görevli olan yasakoyucu böyle bir durum karşısında gerekli önlemleri almak zorundadır. İptal konusu kural da böyle bir zorunluluktan kaynaklanmaktadır.

Anayasa'nın 28. maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan *"dağıtımın önlenmesi"* tedbiri ile dava konu fıkra, dördüncü fıkrasında yer alan *"yayının geçici olarak durdurulması"* tedbiri arasında nitelik ve doğurduğu sonuçlar bakımından benzerlik bulunduğu, bu açıdan bakıldığında da yasa koyucunun

Anayasa'nın 28. maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan önlemden farklı bir düzenleme getirmediği açıktır.

Ayrıca, dava konusu kuralda yer alan ve süreli yayınların geçici olarak durdurulmasına neden olan eylemlerin niteliği, bu eylemlerin basın ve yayın yoluyla işlenmesi halinde ortaya çıkacak zararın büyüklüğü, terörün ülkemizdeki amacı, boyutları, kullandığı yöntemler, basın yayın organlarının kitlelere ulaşmada sağladığı kolaylık ve toplum üzerindeki etkinliği dikkate alındığında, iptal konusu kuralın demokratik toplum düzeninin sürekliliği için getirildiği anlaşılmaktadır.

Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 28. maddesine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Fulya KANTARCIOĞLU, Mehmet ERTEN, A. Necmi ÖZLER ile Zehra Ayla PERKTAŞ bu görüşe katılmamıştır.

C- 5532 Sayılı Yasanın 6. Maddesiyle Değiştirilen 7. Maddesinin İkinci Fıkrasının Üçüncü ve Dördüncü Tümcelerinin İncelenmesi

1) İkinci Fıkranın Üçüncü Tümcesinde Yer Alan "...sahipleri ve..." İbaresini

Dava dilekçesinde; 3713 sayılı Yasa'nın 7. maddesinin ikinci fıkrasının üçüncü ve dördüncü tümcelerinin; 6. maddenin dördüncü fıkrasıyla ilgili yukarıda yer verilen gerekçelerle, Anayasa'nın 13. maddesindeki demokratik toplum düzeninin gerekleri ile ölçülülük ilkesine, 26. maddesindeki haber alma özgürlüğüne, 28. maddesindeki basın özgürlüğü ile 38. maddesinin yedinci fıkrasında yer alan ceza sorumluluğunun kişiselliği ve ceza sorumluluğunun "kusura" dayalı olması ilkelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3713 sayılı Yasa'nın 7. maddesinin ikinci fıkrasında terör örgütünün propagandasını yapan kişilerin bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı, bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi hâlinde, verilecek cezanın yarı oranında artırılacağı kuralı yer almaktadır. Fıkranın iptal konusu üçüncü ve dördüncü tümcelerinde ise propaganda suçunun basın yayın yoluyla işlenmesi halinde, ayrıca, basın ve yayın organlarının suçun işlenişine iştirak etmemiş olan sahipleri ve yayın sorumluları hakkında da bin günden onbin güne kadar adlî para cezasına hükmolunacağı, ancak, yayın sorumluları hakkında, bu cezanın üst sınırının beşbin gün olduğu belirtilmiştir.

Yasakoyucu, 3713 sayılı Yasa'nın 7. maddesinin ikinci fıkrasında terör örgütünün propagandasının yapılmasını suç olarak düzenlemiş, ayrıca basın ve yayın kuruluşlarının kitlelere ulaşmada sağladığı kolaylık ve kişiler üzerindeki etkisini göz önünde tutarak, bu suçun basın ve yayın yoluyla işlenmesini ağırlaştırıcı neden kabul etmiştir. İptal konusu tümcede ise basın ve yayın organlarının sahiplerine ve yayın sorumlularına, sahibi veya yayın sorumlusu oldukları organlarda terör örgütlerinin propagandalarının yapılmasını önlemekle ilgili dikkat ve özen yükümlülüğü getirerek bu yükümlülüğe aykırı davranışları da ceza yaptırımına bağlamıştır.

Yasa'nın aynı düzenlemeyi içeren 6. maddesinin dördüncü fıkrasındaki gerekçelerle, 3713 sayılı Yasa'nın 7. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan "...sahipleri ve..." ibaresi Anayasa'nın 38. maddesine aykırıdır, iptali gerekir.

Sacit ADALI, Ahmet AKYALÇIN, Mustafa YILDIRIM, Serdar ÖZGÜLDÜR ile Şevket APALAK bu görüşe katılmamıştır.

İbare iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 13., 26. ve 28. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

2) İkinci Fıkranın Üçüncü ve Dördüncü Tümcelerinin Kalan Kısım

3713 sayılı Yasa'nın 7. maddesinin iptal konusu ikinci fıkrasının üçüncü ve dördüncü tümceleri; aynı maddenin ilk iki tümcesinde suç olarak düzenlenen fiillerin, basın ve yayın yoluyla işlenmesi hâlinde, basın ve yayın organlarının suçun işlenişine iştirak etmemiş olan yayın sorumlularının da bin günden beşbin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılacağını belirten bir kuraldır.

İptal konusu kural, Yasa'nın 6. maddesinin dördüncü fıkrasının "...sahipleri ve..." ibaresi dışında kalan kısmıyla aynı hükümler içerdiğinden, bu bölümde belirtilen gerekçelerle Anayasa'nın 13., 26., 28. ve 38. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Fulya KANTARCIOĞLU ile Mehmet ERTEN, bu görüşe katılmamıştır.

V- SONUÇ

12.4.1991 günlü, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun:

1- 6. maddesinin, 29.6.2006 günlü, 5532 sayılı Yasa’nın 5. maddesiyle değiştirilen dördüncü fıkrasının;

a- Birinci tümcesinde yer alan “... sahipleri ve ...” ibaresinin Anayasa’ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Sacit ADALI, Ahmet AKYALÇIN, Mustafa YILDIRIM, Serdar ÖZGÜLDÜR ile Şevket APALAK’ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

b- Kalan kısmının Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin REDDİNE, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Fulya KANTARCIOĞLU ile Mehmet ERTEN’in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

2- 6. maddesine, 5532 sayılı Yasa’nın 5. maddesiyle eklenen fıkranın Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin REDDİNE, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Fulya KANTARCIOĞLU, Mehmet ERTEN, A. Necmi ÖZLER ile Zehra Ayla PERKTAŞ’ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

3- 5532 sayılı Yasa’nın 6. maddesiyle değiştirilen 7. maddesinin ikinci fıkrasının;

a- Üçüncü tümcesinde yer alan “... sahipleri ve ...” ibaresinin Anayasa’ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Sacit ADALI, Ahmet AKYALÇIN, Mustafa YILDIRIM, Serdar ÖZGÜLDÜR ile Şevket APALAK’ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

b- Üçüncü tümcesinin kalan kısmı ile dördüncü tümcesinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin REDDİNE, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Fulya KANTARCIOĞLU ile Mehmet ERTEN’in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

18.6.2009 gününde karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye Mustafa YILDIRIM	Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR
Üye Şevket APALAK	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

KARŞIOY YAZISI

I- 3173 sayılı Yasa'nın 6. maddesinin dördüncü fıkrasında yayın sorumluları için ceza öngörülmesinin Anayasa'ya aykırılığı

İptal istemine konu dördüncü fıkra, maddenin ilk üç fıkrasında suç olarak düzenlenen fiillerin basın ve yayın yoluyla işlenmesi halinde, basın ve yayın organlarının suçun işlenişine iştirak etmemiş olan yayın sorumlularının da bin günden beşbin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılması öngörülmüştür.

Kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığı yolundaki çoğunluk gerekçesinde, kuralın ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesine aykırı olmadığı, burada bir kimsenin eyleminden dolayı diğer bir kimseye ceza sorumluluğu yükleniyor gibi görünmekte ise de gerçekte sorumluluğun hukuki nedeninin yayın sorumlularının yükümlü olduğu dikkat ve özeni göstermeyerek yasak eylemin, sorumlusu olduğu yayın organında yayınlanmasını engellemek olduğu düşüncesine dayanılmıştır.

Ceza hukukunda hangi eylemin gerçekleşmesi halinde suçun oluşacağı, yani suçun unsurları açıkça tanımlanmış olmalıdır. Nitekim Türk Ceza Kanunu'nun 175. maddesinde düzenlenen akıl hastası üzerindeki bakım ve gözetim yükümlülüğünün ihlali, 177. maddesinde düzenlenen hayvanın tehlike yaratacak şekilde serbest bırakılması gibi tehlike suçlarında unsurlar açıkça bellidir. Öte yandan iptali istenen kurala göre, yayın sorumlusunun suçu, yayının suç oluşturduğunun kesin yargı kararı ile saptanması halinde gerçekleşmiş, aksi halde gerçekleşmemiş olacaktır. Diğer bir ifadeyle bu suç, tehlike suçu değil, diğer bir kişinin eylemine bağlı olarak gerçekleşebilecek bir suçtur. İptali istenen kuralla yayın sorumlusuna bir eylemin değil bir neticenin denetim görevi yüklenmekte, ancak bağımsız yargı tarafından varlığı saptanabilecek bir suçu önceden tahmin etmesi ve engellemesi istenmiş olmaktadır. Bu durumda yayın sorumlusu, hiçbir yazıya izin vermemek ve sürekli ceza tehdidi altında mesleğini sürdürmek seçenekleri arasında bırakılmaktadır. Yayın sorumlusunun, yayının suç oluşturacağını öngörmesi gerektiği hallerde buna bilerek izin vermesi esasen suçun işlenmesine iştirak eylemini oluşturacağı ve kendisi de iştirak hükümlerine göre cezalandırılacağı halde, kuralla getirilen ceza yaptırımının haklı nedeni yoktur.

Anayasa'nın 38. maddesine göre ceza sorumluluğu şahsidir. Yukarıdaki nedenlerle Anayasa'ya aykırı olan kuralın iptali gerekir.

II- Yasa'nın 6. maddesinin son fıkrasındaki yayın durdurma kuralının Anayasa'ya aykırılığı

İptali istenen fıkrada, belli eylemleri içeren süreli yayınların hakim kararıyla, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ise Cumhuriyet savcısının emriyle önlem olarak onbeş günden bir aya kadar durdurulabileceği düzenlenmiştir.

Anayasa'nın 28. maddesinin birinci fıkrasında basın hür olduğu, sansür edilemeyeceği belirtilmiştir; dördüncü fıkrasında tedbir yoluyla dağıtımın önlenmesi, beşinci fıkrasında yayım yasağı, altıncı fıkrasında toplatma, sekizinci fıkrasında geçici olarak kapatma önlemleri düzenlenmiştir. Buna göre, basın ve yayın organlarına yönelik yaptırımlar Anayasa'da sınırlı olarak belirlenmiştir. Anayasada sayılanlar dışında basın özgürlüğünü sınırlayıcı bir önlemin yasalarla düzenleme konusu yapılmasına olanak bulunmamaktadır. İptal istemine konu kuralın korumak istediği hukuki yarar, esasen Anayasada sayılan diğer önlemlerle yeterince korunmaktadır. Anayasal hak ve özgürlüklerin Anayasa hükümlerinin sınırlı olarak öngördüğü nedenlerin ve önlemlerin dışında sınırlamalara tabi tutulması yolunun açılması halinde ise temel hak ve özgürlüklerin zamanla aşınarak yok edilmesi tehlikesi ortaya çıkar.

Anayasa'da mevcut olmayan "durdurma" önlemini içeren kural, Anayasa'nın 28. maddesine aykırıdır. Bu nedenle çoğunluk görüşüne katılmamaktayım.

Başkanvekili
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

KARŞIOY GEREKÇESİ

1- 3713 sayılı Kanun'un 6. maddesinin dördüncü fıkrası ile 7. maddesinin ikinci fıkrasında, öngörülen suçların işlenişine iştirak etmemiş olan basın ve yayın organlarının **sahipleri** ve yayın sorumluları hakkında da "bin günden on bin güne kadar" adli para cezasına hükmolunacağı belirtilmektedir. Basın ve yayın yoluyla işlenen suçlar bakımından, anılan maddelerde sayılan suçların işlenişine iştirak etmemiş olan basın ve yayın organlarının sahipleri ve yayın sorumluları hakkında adli para cezası öngörülmesi, yasakoyucunun bu konuda bir objektif sorumluluk yolunu tercih ettiğini göstermektedir. Bilindiği üzere ceza hukukunda objektif sorumluluk, iradi fiil ile sonuç arasında salt nedensellik bağının bulunmasını yeterli gören bir sorumluluk türüdür. Bu tür sorumlulukta failin kusurlu olup olmadığına

bakılmaz. Ceza hukukunda istisnai bir sorumluluk olan objektif sorumlulukta, bu ayrık durum sadece kusurluluk bakımındandır. Objektif sorumlulukta kişinin eylemli veya eylemsiz hareketinin neden olduğu sonuçtan, kast veya taksirin varlığı aranmadan, sonuç ile hareket arasındaki nedensellik bağının varlığı yeterli kabul edilerek, hukuka aykırı sonuçtan sorumlu tutulması mümkün bulunmaktadır. Eski Türk Ceza Kanunu sistematığında bu tür sorumluluğa yer verildiği gibi, kimi özel ceza öngören yasal düzenlemelerde de objektif sorumluluk halleri düzenlenmiştir. 5237 sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu’nda ise esas itibarıyla kusur sorumluluğu benimsenmiş; objektif sorumluluk hallerine yer verilmemiştir. (Md 23) Ancak, yasakoyucunun bu yeni benimseme ve tercihinin, evvelce kimi özel yasalarla bu sorumluluk haline yer verilmesine doğrudan bir etkisi olamayacağı gibi, Anayasal denetim bakımından da vaki bu sistem değişikliğinin doğrudan bir tesiri sözkonusu değildir. Yasakoyucu, suç ve cezalar yönünden sahip olduğu takdir yetkisini, gelişen durum ve şartlar muvacehesinde farklı biçimde kullanabilir ve bu durum kuşkusuz bir Anayasa’ya aykırılık sorunu doğurmaz.

2- Anayasa Mahkemesi de, bugüne kadar “objektif sorumluluk” halleri ile ilgili Anayasal denetiminde bu konuda bir Anayasa’ya aykırılık görmemiştir. Aşağıdaki kararlar bu konuya açıklık getirmektedir:

- 6831 sayılı Orman Kanunu’nun kaçak orman mallarının taşınmasında kullanılan taşıtların zorulmasını öngören 108. maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan “kime ait olursa olsun” ibaresinin Anayasa’ya aykırılığı iddiasıyla yapılan itiraz başvurusunda Anayasa Mahkemesi “...Burada, bir kimsenin eyleminden dolayı diğer bir kimseye ceza sorumluluğu yükletiliyor gibi görülmekte ise de, gerçekte, sorumluluğun hukuki nedeni sorumlu tutulananın kendi kusuruna dayanmaktadır. Bu kusur, yükümlü olduğu dikkat ve itinaı göstererek yasak eylemin işlenmesine engel olmaktan doğmakta ve böylece sorumlu tutulan kimsenin davranışı ile meydana gelen sonuç arasında sebebiyet ilgisi de (illiyet rabıtası) kurulmuş olmaktadır... Kanunu bilen veya ‘kanunu bilmemek mazeret sayılmaz’ kuralı uyarınca bildiği farzolunan kimse, aracının kaçak orman mallarının taşınmasında kullanılmaması için gereken dikkat ve itinaı göstermekle yükümlüdür. Bu yükümü yerine getirmeyen araç sahibi yasak eylem işlendiği takdirde, kusurlu sayılmalı, aracın hizmette kullanılan adam eliyle çalıştırılması, yükümünü ortadan kaldırmayacağı için, kusurlu davranışın bir sonucu olarak zorulım cezası uygulanmalıdır... İtiraz konusu hüküm, bu nedenlerle Anayasa’nın 33. maddesinde belirtilen cezaların şahsiliği kuralına aykırı değildir...” gerekçesiyle itirazın reddine karar vermiştir.

(Any. Mah.nin 21.9.1966 tarih ve E.1966/14, K.1966/36; AMKD.; Sayı:4, s.246-253)

- 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun birçok maddesiyle birlikte, maddede belirtilen fiillerin mevkuteler vasıtasıyla işlenmesi halinde, ayrıca "**sahiplerine**"de ağır para cezası verilmesini öngören 6. maddesinin iptali istemiyle açılan iptal davasında Anayasa Mahkemesi "...Dava konusu kuralla süreli yayın sahipleri yönünden nesnel (objektif) sorumluluk ilkesi getirilmiştir. Gerçekten, 6. maddenin son fıkrasında 'kasıt', 'bilerek yayınlama' ve 'iştirak'den söz edilmeksizin, yukarıdaki eylemlerin süreli yayınlarla işlenmesi durumunda, ayrıca sahiplerine de '...ağır para cezası verilir.' denilerek, süreli yayın sahiplerinin sorumlu tutulmaları için, sahibi bulundukları yayınlarda, bu nitelikte bir yazı ya da resmin bulunması yeterli sayılmaktadır. İnceleme konusu kuralın uygulanması için, maddenin ilk üç fıkrasındaki eylemlerin süreli yayın yoluyla işlenmesi gerekli ve yeterlidir. İptali istenen kuralda öznel (sübjektif) sorumluluk yerine nesnel sorumluluk ilkesi kabul edilmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin 21.9.1966 günlü, 1966/36 sayılı kararında belirtildiği gibi, mevkute ve eser sahibinin sorumluluğu konusunda bir kimsenin eyleminden dolayı diğer bir kimseye ceza sorumluluğu yükleniyor gibi görünmekte ise de, gerçekte, sorumluluğun hukuksal nedeni sorumlu tutulananların kendi kusuruna dayanmaktadır. Bu kusur, yükümlü olduğu özeni göstererek yasak eylemin işlenmesine engel olmamaktan doğmakta ve böylece sorumlu tutulan kimsenin davranışı ile meydana gelen sonuç arasında nedensellik (illiyet) bağı kurulmaktadır. Günümüzde basın, temsil ettiği teknolojik düzey ve sermaye gücüyle endüstriyel ve ticari bir sektördür. Başta yazı işleri müdürü olmak üzere gazetede çalışan basın mensuplarının özenle seçilmelerini sağlamak gazete sahibinin görevidir. Terörü önleme konusunda getirilen kuralların eksiksiz uygulanması gereği ve bir bütünlük taşıması toplum yararına kamu düzeni için genel kurallara aykırılık oluşturan hükümler konulması zorunluluğunu getirmektedir. Bu nedenlerle dava konusu kural, Anayasa'nın 38. maddesindeki cezaların kişiselliği ilkesine aykırı değildir..." gerekçesiyle iptal isteminin reddine karar vermiştir. (Any. Mah.nin 31.3.1992 tarih ve E.1991/18, K.1992/20 sayılı kararı; AMKD.; Sayı: 28, Cilt: 1, s. 285-286)

- 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un değişik 28. maddesinin altıncı fıkrasının "Yayını yapmayan veya karara uygun şekilde yapmayan veya geciktiren kuruluşun yayınlarından sorumlu en üst yöneticileri ile **kuruluşun sahibi olan anonim şirketin yönetim kurulu başkanına** otuz milyar liradan doksan milyar liraya kadar

ağır para cezası verilir...” şeklindeki bölümünün de içinde olduğu tüm fıkranın iptali istemiyle açılan iptal davasında Anayasa Mahkemesi “...Yasakoyucu, kamu düzeninin korunması amacıyla ceza hukuku alanında düzenleme yaparken Anayasa’ya ve ceza hukukunun temel ilkelerine bağlı kalmak koşuluyla, toplumda hangi eylemlerin suç sayılacağı ve suç sayılan bu eylemlerin hangi tür ve ölçüde cezai yaptırıma bağlanacağı konusunda takdir yetkisine sahiptir. Bu durumda, kişilik haklarına saldırı teşkil ettiği veya gerçeğe aykırı olduğu yargı kararı ile de tespit edilmesine karşın bu karara uymayarak, yapılması gereken yayının ilgili radyo ve televizyon kuruluşunca yapılmaması ve ısrarla bu tutumun sürdürülmesi karşısında, cezaların caydırıcılık özelliği bulunması gerektiği de gözetilerek, sorumlular hakkında Üst Kurul’ca, eylemin ağırlığına göre öngörülen üç aya kadar gelir getirici yayın yapma yasağı uygulamasının ölçüsüz olduğundan ve Anayasa’ya aykırılığından söz edilemez...” gerekçesiyle iptal isteminin reddine karar verilmiştir. (Any. Mah.nin 21.9.2004 tarih ve E.2002/100, K.2004/109; AMKD., Sayı:42, s.163-164)

Yukarıda gerekçelerine yer verilen üç ayrı kararda da bir objektif ceza sorumluluğu sözkonusu olup; bu yerleşik kararlardan dönülmesini gerektiren bir hukuki neden sözkonusu değildir.

3- Anayasa Mahkemesi’nin önceki kararlarındaki tespitler ile varılan sonuçlar esasen Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin (AİHM) konuya ilişkin kararlarıyla da uyum içerisindedir:

- AİHM bir kararında, başvuran dergi sahibi hakkında şu değerlendirmeyi yapmıştır: “...Dergi ile sadece ticari açıdan bağlı olduğu ve yazı işleri müdürlüğü sorumluluğu taşımadığı gerekçesiyle makalelerin içeriğine ilişkin her türlü cezai sorumluluktan muaf tutulması gerektiği yönündeki başvuran tarafından ileri sürülen iddia Mahkemece reddedilmektedir. **Başvuran mal sahibi olup, bu konumu itibariyle derginin yazı işlerini şekillendirme hakkına sahiptir.** Bu nedenle, halk için bilgi toplanması ve dağıtılması konusunda derginin yazı işleri ve muhabir personelinin ‘görev ve sorumlulukları’ açısından vekâleten sorumlu olup, bu da çatışma ve gerginlik durumlarında daha büyük önem taşımaktadır... Mahkeme, söz konusu müdahalenin amaçlanan meşru hedefler ile orantılı olduğu düşüncesindedir. Sonuç olarak, sözleşmenin 10. maddesi ihlâl edilmemiştir...” (SÜREK/Türkiye Davası, Başvuru No: 24735/94, Strasbourg, 8 Temmuz 1999)

- Yine AİHM bir başka kararında aynı sonuca şu gerekçeyle varmıştır: “...Başvuranın bu makalede yer alan görüşler ile şahsen bağlantılı olmadığı

doğru olmasına rağmen, yazarının şiddete ve nefrete daha az yer vermesi için çaba sarf etmemiştir. Mahkeme, yazarı olmadığı gerekçesi ile makalenin içeriğine ilişkin her türlü cezai sorumluluktan muaf tutulması gerektiği yönünde başvuran tarafından ileri sürülen iddiayı reddetmektedir. Başvuran, derginin yazı işleri sorumlusu olarak yazı işleri yönetimini şekillendirme hakkına sahiptir. Bu nedenle, başvuran halk için bilgi toplanması ve dağıtılması konusunda derginin yazı işleri ve muhabir personelinin görev ve sorumlulukları açısından vekâleten sorumlu olup, bu durum çatışma ve gerginlik durumlarında daha büyük önem arz etmektedir. Başvuranın yalnızca para cezasına çarptırıldığını not etmek gerekir. AİHM, bu çerçevede yapılan müdahalenin orantınlılığı sözkonusu olduğunda verilen cezanın ağırlığının kaydedilmesi gerekli hususlar arasında yer aldığını ifade etmektedir. Bu nedenle, derginin sahibi ve yazı işleri sorumlusu olarak başvurana verilen ceza **‘sosyal bir ihtiyacı’** karşılamakta ve yetkililer tarafından **‘ilgili ve yerinde’** sayılmaktadır. AİHS’nin 10/2. maddesine uygun olarak **yetkililerin kullandıkları takdir yetkisi öngörülen meşru amaçlar doğrultusunda orantılı bulunmaktadır.** Bu nedenle, AİHM, AİHS’nin 10. maddesinin ihlâl edilmediği sonucuna varmıştır...” (HOCAOĞULLARI/Türkiye Davası, Başvuru No: 77109/01, Strasbourg, 7 Mart 2006)

4- Yukarıda açıklanan nedenlerle, 3713 sayılı Kanun’un 6. ve 7. maddelerinde düzenlenen suçların işlenişine iştirak etmemiş basın yayın organlarının **“sahipleri”** yönünden öngörülen adli para cezasının Anayasa’nın 2., 10. ve 36. maddelerine aykırı bulunmadığı, sosyal bir ihtiyacı karşıladığı, ayrıca yaptırımın öngörülen meşru amaçla orantılı bulunduğu, dolayısıyla iptal isteminin reddi gerektiği kanısına vardığımızdan; çoğunluğun kuralın iptali yolundaki kararına katılmıyoruz.

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Mustafa YILDIRIM

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye
Şevket APALAK

KARŞIOY GEREKÇESİ

I- 6. Madde'nin Dördüncü Fıkrası ile 7. Maddesindeki Tümcelerin İncelenmesi:

3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 5532 sayılı Yasa'nın 5. maddesiyle değiştirilen 6. maddesinin ilk fıkrasında, "isim ve kimlik belirterek veya belirtmeyerek kime yönelik olduğunun anlaşılmasını sağlayacak surette kişilere karşı terör örgütleri tarafından suç işleneceğini veya terörle mücadelede görev almış kamu görevlilerinin hüviyetlerini açıklayanlar veya yayınlayanlar veya bu yolla kişileri hedef gösterenler bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır"; ikinci fıkrasında "Terör örgütlerinin bildiri veya açıklamalarını basanlara veya yayınlayanlara bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir"; üçüncü fıkrasında, "Bu Kanunun 14 üncü maddesine aykırı olarak muhbirlerin hüviyetlerini açıklayanlar veya yayınlayanlar bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır"; dava konusu dördüncü fıkrasında ise "Yukarıdaki fıkralarda belirtilen fiillerin basın ve yayın yoluyla işlenmesi halinde basın ve yayın organlarının suçun işlenişine iştirak etmemiş olan sahipleri ve yayın sorumluları hakkında da bin günden onbin güne kadar adli para cezasına hükmolunur. Ancak, yayın sorumluları hakkında, bu cezanın üst sınırı beşbin gündür." denilmektedir. Dördüncü fıkra ile basın yayın organlarının sahipleri ve yayın sorumluları hakkında, suçun işlenişine iştirak etmemiş olsalar da adli para cezası öngörülmüş olması, "sahipler" yönünden Anayasa'nın 38. maddesi uyarınca suçun şahsiliği ilkesine aykırı bulunarak iptal edilmiştir. Dava konusu kuralla basın yayın organlarının sahipleri için kusura dayalı olmayan objektif sorumluluğun kabul edildiği bunun da karar gerekçesinde belirtilen nedenlerle Anayasa'ya aykırı olduğu açık ise de yayın sorumluları bakımından aynı değerlendirmeyi yapmak olanaklı değildir. Bunlar öncelikle yayınların yasalara uygun olmasından, bu bağlamda yazı işleri yönetiminin belli ilkeler doğrultusunda oluşturulmasından sorumlu olup, bu konuda gerekli özen ve dikkati göstermek yükümlülüğü altında bulunduklarından, kusura dayanan subjektif bir sorumluluk söz konusudur. Ancak, yasa tarafından belirlenen eylemler suç sayılarak, basın özgürlüğüne getirilen sınırlamaların, Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca ölçülülük ilkesine uygun olması gerekir. Yayın sorumluları hakkında bin günden beşbin güne kadar uygulanacak adli para cezasının karşılığı TCK'nun 52. maddesine göre, yirmibin liradan beşyüzbin liraya kadar para cezasıdır. Bu cezanın, suça iştirak etmemiş olmasına karşın, dikkat ve özen yükümlülüğünü yerine getirmeyen kişiler için uygulanacağı gözetildiğinde, suçla ceza arasında bulunması gereken adil dengeyi bozucu nitelikte olduğu sonucuna

varılmaktadır. Ayrıca suç oluşturan yayının etki alanının da gözetilmediği anlaşılmaktadır. Ülke'nin her tarafına ulaşabilen bir yayınla, sınırlı bir alanı etkileyen yayının cezalandırılmasıyla korunan hukuki yararın aynı olmadığı açıktır. Bu durumun cezanın alt ve üst sınırının belirlenmesinde bir unsur olarak dikkate alınmaması da suç ve ceza arasında ki adil dengenin varlığı konusunda duraksama yaratmaktadır. Ceza politikalarının belirlenmesinde yasa koyucuya tanınan takdir yetkisi kullanılırken suçlunun ıslahı ile cezanın caydırıcılığı arasında denge kurulabilmesi büyük ölçüde cezanın suçla orantılı olmasına bağlıdır. Makul ölçüler aşıldığında cezalandırma ile amaçlanan hedefe ulaşmak zorlaşacağı gibi hukuk devletinin adil bir hukuk düzeni kurup bunu sürdürmek yükümlülüğü de yerine getirilemeyecektir.

Bu nedenlerle söz konusu kurallar Anayasa'nın 2. ve 13. maddelerine aykırıdır.

Öte yandan, 3713 sayılı Yasa'nın 7. maddesinin ikinci fıkrasının üçüncü ve dördüncü tümcelerinde, "Ayrıca, basın ve yayın organlarının suçun işlenişine iştirak etmemiş olan sahipleri ve yayının sorumluları hakkında da bin günden onbin güne kadar adli para cezasına hükmolunur. Ancak yayının sorumluları hakkında bu cezanın üst sınırı beşbin gündür" denilerek sorumluluk ve ceza bakımından 6. maddenin dördüncü fıkrasındaki esaslar benimsendiğinden, bu fıkra ile ilişkili gerekçelerle 7. maddenin dava konusu kuralları da Anayasa'nın 2. ve 13. maddelerine aykırıdır.

II- 6. Madde'ye Eklenen Fıkra'nın İncelenmesi:

3713 sayılı Yasa'nın 6. maddesine 5532 sayılı Yasa ile eklenen fıkra, "Terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde suç işlemeye alenen teşvik, işlenmiş olan suçları ve suçlularını övme veya terör örgütünün propagandasını içeren süreli yayınlar hâkim kararı ile; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de Cumhuriyet savcısının emriyle tedbir olarak onbeş günden bir aya kadar durdurulabilir. Cumhuriyet savcısı, bu kararını en geç yirmidört saat içinde hâkime bildirir. Hâkim kırksekiz saat içinde onaylamazsa, durdurma kararı hükümsüz kalır" denilerek maddede gösterilen unsurları içeren süreli yayınlar için önlem olarak belirli süreyle yayının durdurulmasına olanak tanınmaktadır.

Anayasa'nın basın özgürlüğünü düzenleyen 28. maddesinin dördüncü fıkrasında, devletin iç ve dış güvenliğini, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü tehdit eden veya suç işlemeye ya da ayaklanma veya isyana teşvik eder nitelikte olan veya Devlete ait gizli bilgilere ilişkin bulunan her türlü haber veya yazıyı, yazarların veya bastırılanların veya aynı amaçla

basanların, başkasına verenlerin, bu suçlara ait kanun hükümleri uyarınca sorumlu olacakları, tedbir yolu ile dağıtımın hâkim kararıyla gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle önlenebileceği belirtilerek bu maddede sayılan hallerde tedbir yoluyla ancak dağıtımın önlenebileceği vurgulanmış, maddenin son fıkrasında ise mahkum olma koşuluna bağlı olarak mahkeme kararıyla geçici olarak kapatılma yaptırımı uygulanabilmesine izin verilmiştir. Buna göre, anayasa koyucu sadece mahkûmiyet kararının varlığı halinde geçici kapatmaya başka bir anlatımla durdurmaya olanak tanımıştır. Anayasa'nın açık hüküm getirdiği konularda yorum yolu ile özgürlük alanları daraltılamaz.

Anayasa'nın 28. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca, tedbir olarak sadece dağıtımın önlenmesi olanaklıdır. Dava konusu kuralla tedbir olarak uygulanması öngörülen onbeş günden bir aya kadar yayın durdurma ise Anayasa'nın 28. maddesinin son fıkrasına göre ancak mahkûmiyet halinde uygulanabilecek bir yaptırımdır.

Açıklanan nedenlerle iptali istenen kuralla uygulanması öngörülen yayın durdurmanın, bir mahkûmiyet kararına dayanmadığı, belirli süreyle geçerli olacak bir cezaya dönüştüğü de gözetildiğinde, Anayasa'nın 28. maddesine aykırı olduğu sonucuna varılmaktadır.

Açıklanan nedenlerle dava konusu kuralların iptali gerektiği düşüncesiyle çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Üye

Fulya KANTARCIOĞLU

KARŞI OY GEREKÇESİ

1- 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 6. maddesinin iptali istenilen dördüncü fıkrasıyla 7. maddenin ikinci fıkrasının iptalleri istenilen üçüncü ve dördüncü tümcelerinde, terör suçlarının basın ve yayın yoluyla işlenmesi hâlinde, basın ve yayın organlarının suçun işlenişine iştirak etmemiş olan sahipleri ve yayın sorumluları hakkında adli para cezasına hükmolunacağı öngörülmüştür. Buna göre, maddede belirtilen terör suçları basın ve yayın yoluyla işlendiğinde suçun işlenişine iştirak etmemiş olan basın ve yayın organlarının sahiplerinin ve yayın sorumlularının yayın yapmaları nedeniyle adli para cezası ile cezalandırılacakları anlaşılmaktadır.

a) Anayasa'nın 38. maddesinin birinci fıkrasında "*Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz;*...",

üçüncü fıkrasında “Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur” yedinci fıkrasında da “Ceza sorumluluğu şahsidir”, denilmekte, Ceza Kanunu’nda da bu düzenlemelere yer verilerek suç ve cezanın mutlaka kanunda gösterilmesinin gerektiği, cezaların şahsiliği ile ilgili olarak da bir suçun ancak asli maddi fail, ferî maddi fail, asli manevi fail ve ferî manevi fail sıfatıyla işlenebileceği öngörülmektedir.

İptali istenilen kurallarda tanımlanan suçların, taksirle işlenmeleri olanaklı bulunmadığı gibi bu suçların taksirli suçlardan olduğu da kurallarda ifade edilmemektedir. Bu durumda, suç ve cezada kanunilik ve cezaların şahsiliğine ilişkin düzenlemeler de gözetildiğinde, basın ve yayın organının sahibi ile yayın sorumlusu şeklinde belirlenen iki ayrı failin, terörle ilgili suçları yayınlamak suçunu ayrı ayrı ya da birbirlerinin fiillerine ne suretle iştirak ederek işlemiş sayılacaklarının kurallarda açıkça yer alması gerekir. Aksi halde, yayınlama suçunu işlemeyen, işlenişine hiçbir şekilde iştiraki olmayan kişi tek başına ya da fiili icra eden ile birlikte ceza alacaktır. Böyle bir düzenleme ise suç ve cezada kanunilik ve cezaların şahsiliği ilkelerine aykırıdır.

b) Basın ve yayın organlarının, sahiplerinin ve yayın sorumlularının alt ve üst sınırları kurallarda belirtilen adli para cezası ile cezalandırılacakları hükme bağlanmıştır.

Anayasa’nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti, eylem ve işlemleri hukuka uygun, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa’ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, devlettir.

Kurallarda, basın ve yayın organlarının yayın kapasiteleri gözetilmeden sahip ve yayın sorumlularının hepsi için aynı sürede adli para cezaları öngörülmüştür. Kurallarda yer alan alt ve üst sınırlar cezaların şahsileştirilmesine ilişkin olup, yayın kapasitelerine göre uygulanacak yaptırımlar olarak kabul edilemez. Basın ve yayın organlarının bütününe eşit kapasitede oldukları kabul edilerek aynı sürede adli para cezası ile cezalandırılmak istenmesi adalet anlayışıyla bağdaşmaz. Bu durum, hukuk devleti ilkesine aykırıdır.

2- 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun 5532 sayılı Yasa’nın 5. maddesiyle değiştirilen 6. maddesine eklenen fıkrada, terör örgütünün etkinliği çerçevesinde suç işlemeye alenen teşvik, işlenmiş suçlar ve suçluları övme ve terör örgütünün propagandasını içeren süreli yayınların, yargıç kararı ile önlem olarak on beş günden bir aya kadar durdurulabileceği belirtilmiştir.

Anayasa'nın 28. maddesinin dördüncü fıkrasında, tedbir yoluyla "dağıtımın önlenmesi" beşinci fıkrasında "yayım yasağı" altıncı fıkrasında süreli ya da süresiz yayınların "toplatılması" sekizinci fıkrasında da "süreli yayınların "geçici olarak kapatılması" konuları düzenlenmiştir.

5532 sayılı yasa ile 3713 sayılı Yasa'ya eklenen 6. maddesine eklenen fıkrada belirtilen süreli yayını "geçici olarak durdurma" yaptırımının, Anayasa'nın 28. maddesi kapsamında yer almadığı, maddedeki "yayım yasağının" sadece yargılama görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesini sağlamak için, "geçici kapatma yaptırımı" ise mahkûm olma şartına bağlı olarak getirildiği anlaşılmaktadır. Buna göre, iptali istenilen kural Anayasa'da öngörülen tedbirler kapsamında bulunmamaktadır. Yayınların on beş günden bir aya kadar durdurulabileceğini de içeren kural ile basın yayın organlarına yönelik olarak Anayasa ile sınırlandırılan yaptırımların yasayla genişletildiği görülmektedir. Bu düzenleme, basın hürriyetine aykırıdır.

Açıklanan nedenlerle 6. maddenin dördüncü fıkrasıyla 7. maddenin ikinci fıkrasının üçüncü ve dördüncü tümcelerinin tamamının ve 6. maddeye eklenen fıkranın iptali gerekir.

Üye

Mehmet ERTEN

KARŞIOY GEREKÇESİ

5532 sayılı Yasa'nın 5. maddesiyle 3713 sayılı Yasa'nın 6. maddesine eklenen son fıkrada, belirtilen nitelikteki süreli yayınların onbeş günden bir aya kadar durdurulabileceği öngörülmüş ve yöntemi belirlenmiştir.

Anayasa'nın 28. maddesinin dördüncü fıkrasında tedbir yoluyla "dağıtımın önlenmesi", beşinci fıkrasında yargılama görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi için "yayım yasağı", altıncı fıkrasında süreli ya da süresiz yayınların "toplatılması", sekizinci fıkrasında da süreli yayınların "geçici olarak kapatılması", basın hürriyeti ile ilgili önlemler olarak düzenlenmiştir. Bunlardan "geçici olarak kapatma" yaptırımı, süreli yayının fıkrada belirtilen nedenlerle mahkum olması koşuluna bağlanmıştır.

İptali istenilen kuraldaki yaptırımın, yukarıda belirtilen önlemler niteliğinde olmadığı ve "geçici olarak kapatma" yaptırımının da koşullarını taşımadığı açıktır. Bu durumda, kural anayasada bulunmayan bir yaptırıma yer vermesi nedeniyle Anayasa'nın 28. maddesine aykırıdır.

Açıklanan nedenlerle kuralın iptali gerektiği düşüncesinde olduğum için aksi yöndeki karara katılmadım.

Üye
A. Necmi ÖZLER

KARŞIOY GEREKÇESİ

12.04.1991 günlü, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 6. maddesine; 29.06.2006 günlü 5532 sayılı Yasa'nın 5. maddesiyle eklenen fıkra; "Terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde suç işlemeye alenen teşvik, işlenmiş olan suçları ve suçlularını övme veya terör örgütünün propagandasını içeren süreli yayınlar hakim kararı ile; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de Cumhuriyet savcısının emriyle tedbir olarak onbeş günden bir aya kadar durdurulabilir. Cumhuriyet savcısı bu kararını en geç yirmidört saat içinde hakime bildirir. Hakim kırksekiz saat içinde onaylamazsa, durdurma kararı hükümsüz sayılır." denilmektedir,

Anayasa'nın 28. maddesinde; basının özgür olduğu sansür edilemeyeceği devletin basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alacağı belirtildikten sonra, basın özgürlüğü kapsamındaki basın ve yayın organlarına uygulanacak önlemlerde maddede sayılmıştır. Bu kapsamda, maddenin dördüncü fıkrasında tedbir yoluyla "dağıtımın önlenmesi", beşinci fıkrasında yargılama görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi için "yayın yasağı", altıncı fıkrasında süreli veya süresiz yayınların " toplatılması", sekizinci fıkrasında da süreli yayınların "geçici olarak kapatılması" önlemleri düzenlenmiştir.

Bu durumda, Anayasa'nın 28. maddesinde hangi hallerde uygulanacağı da açıkça belirtilmek suretiyle sınırlı olarak düzenlenen yaptırımların Yasa ile genişletilmesi mümkün değildir.

Kuralda öngörülen süreli yayının geçici olarak durdurma yaptırımının, Anayasa'nın 28. maddesi dördüncü fıkrasında öngörülen "dağıtımın önlenmesi", altıncı fıkrasında yer alan "yayının toplatılması" kapsamında olmadığı açıktır.

Anayasa'nın 28. maddesinin beşinci fıkrasında öngörülen "yayın yasağı" yargılama görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi, sekizinci fıkra "geçici kapatma" yaptırımı da süreli yayının fıkra belirtilen nedenlerle mahkum olması koşullarına bağlandığından dava konusu kuralda öngörülen süreli yayını geçici olarak durdurma yaptırımının bu koşulları taşıması nedeniyle yorum yoluyla 28.

maddenin beşinci ve sekizinci fıkraları kapsamında da sayılamayacağı açıktır.

Bu durumda kural, Anayasa’da basın özgürlüğü kapsamında basın ve yayın organlarına uygulanacak yaptırımlar dışında bir yaptırımı öngördüğünden Anayasa’nın 28. maddesine aykırıdır.

Açıklanan nedenlerle 3713 sayılı Yasa’nın 6. maddesine, 5532 sayılı Yasa’nın 5. maddesiyle eklenen fıkranın iptali gerektiği düşüncesiyle çoğunluk kararına katılmıyorum.

Üye
Zehra Ayla PERKTAŞ

Esas Sayısı : 2006/94

Karar Sayısı : 2009/92

Karar Günü : 25.6.2009

İPTAL DAVASINI AÇAN: Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri Kemal ANADOL, Kemal KILIÇDAROĞLU ve 113 milletvekili

İPTAL DAVASININ KONUSU: 21.3.2006 günlü, 5473 sayılı Değişik Adlar Altında İlave Ödemesi Bulunmayan Memurlara ve Sözleşmeli Personele Ek Ödeme Yapılması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 1. maddesiyle 27.6.1989 günlü, 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye eklenen Ek Madde 4'ün birinci fıkrasının Anayasa'nın 2., 10., 11. ve 90. maddelerine aykırılığı savıyla iptali ve yürürlüğünün durdurulması istemidir.

I- İPTAL ve YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMLERİNİN GEREKÇESİ

Dava dilekçesinin gerekçe bölümü şöyledir:

"III. GEREKÇE

21.03.2006 tarih ve 5473 sayılı Değişik Adlar Altında İlave Ödemesi Bulunmayan Memurlara ve Sözleşmeli Personele Ek Ödeme Yapılması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 1 inci Maddesi ile 27.6.1989 tarihli ve 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye Eklenen Ek madde 4'ün Birinci Fıkrasının Anayasa'ya Aykırılığı

375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye Eklenen söz konusu Ek Madde 4 ile, 44688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu hükümleri uyarınca kamu görevlileri sendikasına üye olup, kendisinden üyelik ödentisi kesilen kamu görevlilerine, anılan kesintinin yapıldığı her ay için 5 YTL tutarında sendika ödeneği verileceği öngörülmüştür.

TBMM Plan ve Bütçe Komisyonun 1/1171 sayılı Raporunda iptali istenen bu hüküm ile ilgili ayrışık oy gerekçesinde aynen şöyle denilmiştir:

“6. Tasarıda, sendika üyesi olan personele, sendika aidatlarından kaynaklanan kayıplarını telafi amacıyla, aylık 5 YTL ilave ödeme yapılması öngörülmüştür. Demokrasiyi içine sindirmiş, demokrasiyi bir yaşam biçimi olarak benimsemiş hiçbir ülkede bu tür düzenlemelere yer verilmez, yer verilmemelidir de. Çünkü sendikaya üye olmak bir gönüllülük işidir. İşverenin primini ödediği bir sendika, çağdaş anlamda sendika olamaz. Diyet borcu olan bir sendika türü yaratmak, toplu görüşme masasına otururken, “fazla talepte bulunmayın yoksa sizin sendika aidatlarınızı ödemem” diyebilecek bir ortamı oluşturmak sendikacılıkla bağdaşmaz... Sivil toplum anlayışı ile bağdaşmaz... Bunu yapan iktidarın da demokrasi anlayışı doğal olarak sorgulanır... Tıpkı AKP’nin demokrasi anlayışının sorgulandığı gibi... Burada yapılması gereken tüm kamu çalışanlarına 5 YTL zam yapılmasıdır...”

Gerçekten iptali istenen bu hüküm ile; demokratik ilkelere aykırı, kamu işverenin sendikalara müdahalesinin önünü açan, Uluslar arası Çalışma Örgütü İLO’nun 98 ve 151 sayılı Sözleşmelerine ve dolayısıyla Anayasa’nın 90’ıncı maddesine açıkça aykırı, sendika üyesi olan kamu görevlileri arasında da eşitlik ilkesi ile bağdaşmayan bir düzenleme yapılmıştır.

8.8.1951 tarih ve 5834 sayılı Kanun ile onaylanan 18.6.1949 tarihli Teşkilatlanma ve Kolektif Müzakere Hakkı Prensiplerinin Uygulanmasına Mütteallik 98 Nolu İLO Sözleşmesinin 2 nci maddesinde,

“1. İşçi ve işveren teşekkülleri, gerek doğrudan doğruya, gerek mümessilleri veya üyeleri vasıtasıyla birbirlerinin kuruluşları, işleyişleri ve idarelerini müdahalede bulunmalarına karşı gerekli surette himaye edileceklerdir.

2. Bilhassa işçi teşekküllerini bir işverenin veya bir işveren teşekkülünün kontrolüne tabi kılmaya, bir işverenin veya bir işveren teşekkülünün kendi nüfuzu altına alınmış işçi teşekkülleri ihdasını tahrik etmeye veya işçi teşekküllerinin mali yollarla veya başka bir şekilde desteklemeye matuf tedbirler, bu maddedeki manası ile müdahale hareketlerinden sayılır.”

denilmiş ve 25.12.1992 tarih ve 3848 sayılı Kanun ile onaylanan 7.6.1978 tarihli Kamu Hizmetinde Örgütlenme Hakkının Korunması ve İstihdam Koşullarının Belirlenmesi Yöntemlerine İlişkin 151 Nolu İLO Sözleşmesinin 5 inci maddesinde de,

“1. Kamu görevlileri örgütleri, kamu makamlarından tamamen bağımsız olacaklardır.

2. Kamu görevlileri örgütleri kuruluş, işleyiş veya yönetimlerinde kamu makamlarının her türlü müdahalesine karşı yeterli korumadan yararlanacaklardır.

3. Bir kamu makamının tahakkümü altında kamu görevlileri örgütlerinin kuruluşunu geliştirmeye veya kamu görevlileri örgütlerini bir kamu makamının kontrolü altında tutmak amacıyla mali veya diğer biçimlerde desteklemeye yönelik önlemler bu madde bakımından müdahaleci faaliyetler olarak kabul edilecektir.”

hükmüne yer verilmiştir.

Bu hükümler çerçevesinde, kamu görevlileri sendikası üyesi olan personele, sendika aidatlarından kaynaklanan kayıplarını telafi amacıyla, aylık 5 YTL ilave ödeme yapılmasının; kamu işverenin mali yolla sendikalara müdahalesinin önünü açan, kamu görevlileri örgütlerinin, kamu makamlarından tamamen bağımsız kalması gerekliliğini zedeleyen bir düzenleme olduğu çok açıktır.

Anayasanın 90’ıncı maddesinde insan haklarına ilişkin andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler taşımaları halinde andlaşmaya uyulacağı ifade edildiği göz önünde tutulduğunda, uluslararası andlaşmaya aykırı bir düzenlemenin Anayasanın 90’ıncı maddesi ile çeliştiğini de söylemek gerekmektedir. Bu nedenle, 21.03.2006 tarih ve 5473 sayılı Kanun ile 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye Eklenen söz konusu Ek Madde 4’ün birinci fıkrası, Uluslar arası Çalışma Örgütü İLO’nun yukarıda açıklanan 98 ve 151 sayılı uluslararası sözleşmelerine aykırı olduğundan Anayasa’nın 90’ıncı maddesine de aykırı düşmektedir.

Diğer taraftan iptali istenen kural, “kanun önünde eşitlik ilkesi” ile de bağdaşmamaktadır. Şöyle ki;

2821 sayılı Sendikalar Kanununun 23 üncü maddesinde, faaliyeti durdurulmayan sendika ve konfederasyonlara üyelerince ödenecek aidatın miktarının tüzüklerinde belirtileceği hükme bağlanmıştır. Sendika üyeleri aylıklarının belli bir bindesini aidat olarak sendikaya vermektedirler. Halen en yüksek sendika aidatı kamu görevlisi maaşının damga vergisi matrahının binde beşidir. Örneğin, bir uzman doktor 6,50 YTL aidat öderken, bir hizmetli 3,00 YTL aidat ödemektedir. Bu durumda hizmetliye 2,00 YTL fazladan ücret verilirken, uzman doktora 1,50 YTL eksik ödeme yapılarak,

aynı sendikaya üye olanlar arasında avantaj ve dezavantaj yaratılarak, eşitlik ilkesine aykırı bir durum yaratılmış olmaktadır.

Anayasa Mahkemesinin 15.01.2003 tarih ve 24994 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 17.11.1998 tarihli 1998/35-70 sayılı kararında, “kanun önünde eşitlik ilkesinin düzenlendiği Anayasanın 10. maddesinde herkesin ayırım gözetilmeksizin yasa önünde eşit olduğu belirtilmiş, devlet organları ile idare makamlarına bütün işlemlerinde yasa önünde eşitlik ilkesine uygun hareket etme zorunluluğu yüklenmiştir. Eşitlik ilkesi, hukuksal durumları benzer olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile yasa önünde hukuksal eşitlik öngörülmektedir. Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin yasalarca aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak ve kişilere yasa karşısında ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlenmektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak yasa karşısında eşitliğin çiğnenmesi yasaklanmıştır. Durum ve konumlarındaki özellikle kimi kişiler yada topluluklar için değişik kuralları gerekli kılabilir. Anayasanın amaçladığı, eylemli değil hukuksal eşitliktir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar ayrı kullalarla bağlı tutulursa Anayasanın öngördüğü eşitlik ilkesine uyulmuş olur. Kişisel nitelikleri ve durumları özdeş olanlar için yasalarla değişik kurallar konulamaz. Ancak durumlarındaki değişikliğin doğurduğu zorunluluklara, kamu yararı yada başka haklı nedenlere dayanılarak yasalarla farklı uygulamalar getirilmesi eşitlik ilkesinin ihlali sonucunu doğurmaz.” tespiti ile 10. maddedeki eşitlik ilkesine açıklık getirmiştir. Kamu görevlileri sendikasına üye olanların bu üyelikleri nedeniyle tümüyle aynı hukuki durumdadırlar. Bu nedenle iptali istenen kural, bu yönüyle de Anayasa’nın 10 uncu maddesine aykırıdır.

Anayasaya aykırı bir hükmün hukuk devleti, Anayasanın üstünlüğü ve bağlayıcılığı ilkeleri ve dolayısıyla Anayasanın 2 ve 11 inci maddeleriyle bağdaşmayacağı da açıktır.

Açıklanan nedenlerle 21.03.2006 tarih ve 5473 sayılı Değişik Adlar Altında İlave Ödemesi Bulunmayan Memurlara ve Sözleşmeli Personele Ek Ödeme Yapılması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 1 inci maddesi ile 27.6.1989 tarihli ve 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye Eklenen ek madde 4’ün birinci fıkrası, Anayasa’nın 2 nci, 10 uncu, 11 inci ve 90’ıncı maddelerine aykırı olup, iptali gerekmektedir.

IV. YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA İSTEMİNİN GEREKÇESİ

İptali istenen kural; demokratik ilkelere aykırı, kamu işverenin sendikalara müdahalesinin önünü açan, Uluslararası Çalışma Örgütü İLO'nun 98 ve 151 sayılı Sözleşmelerine ve dolayısıyla Anayasa'nın 90'ıncı maddesine açıkça aykırı olup, sendika üyesi olan kamu görevlileri arasında da eşitlik ilkesi ile de bağdaşmayan bir düzenleme olduğu için, uygulanması halinde sonradan giderilmesi güç ya da olanaksız durum ve zararların doğabileceği açıktır.

Öte yandan, anayasal düzenin en kısa sürede hukuka aykırı kurallardan arındırılması, hukuk devleti sayılmanın gereğidir. Anayasaya aykırılığın sürdürülmesinin, bir hukuk devletinde subjektif yararların üstünde, özenle korunması gereken hukukun üstünlüğü ilkesini de zedeleyeceği kuşkusuzdur. Hukukun üstünlüğü ilkesinin sağlamadığı bir düzende, kişi hak ve özgürlükleri güvence altında sayılamayacağından, bu ilkenin zedelenmesinin hukuk devleti yönünden giderilmesi olanaksız durum ve zararlara yol açacağına duraksama bulunmamaktadır.

Arz ve izah olunan nedenlerle, söz konusu hüküm hakkında yürürlüğünün durdurulması da istenerek iptal davası açılmıştır.

V. SONUÇ VE İSTEM

Yukarıda açıklanan gerekçelerle, 21.03.2006 tarih ve 5473 sayılı Değişik Adlar Altında İlave Ödemesi Bulunmayan Memurlara ve Sözleşmeli Personele Ek Ödeme Yapılması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun;

1 inci maddesi ile 27.6.1989 tarihli ve 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye Eklenen ek madde 4'ün birinci fıkrasının, Anayasa'nın 2 nci, 10 uncu, 11 inci ve 90'ıncı maddelerine aykırı olduğundan,

iptaline ve uygulanması halinde sonradan giderilmesi güç yada olanaksız zarar ve durumlar doğacağı için, iptal davası sonuçlanıncaya kadar yürürlüğünün durdurulmasına karar verilmesine ilişkin istemimizi saygı ile arz ederiz."

II- YASA METİNLERİ

A- İptali İstenilen Yasa Kuralı

21.3.2006 günlü, 5473 sayılı Yasa'nın 1. maddesiyle 27.6.1989 günlü, 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye eklenen iptali istenen fıkranın yer aldığı ek 4. madde şöyledir:

“25/6/2001 tarihli ve 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu hükümleri uyarınca kamu görevlileri sendikasına üye olup, kendisinden üyelik ödentisi kesilen kamu görevlilerine, anılan kesintinin yapıldığı her ay için 5 YTL tutarında sendika ödeneği verilir.

Bu ödeme, damga vergisi hariç herhangi bir vergi ve kesintiye tabi tutulmaz ve ilgili mevzuatı uyarınca ödenmekte olan zam, tazminat, ödenek, döner sermaye payı, ikramiye, ücret ve her ne ad altında olursa olsun benzeri ödemelerin hesabında dikkate alınmaz.”

B- Dayanılan ve İlgili Görülen Anayasa Kuralları

Dava dilekçesinde, Anayasa’nın 2., 10., 11. ve 90. maddelerine dayanılmış, 51. maddesi ise ilgili görülmüştür.

III- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü’nün 8. maddesi uyarınca, Tülay TUĞCU, Haşim KILIÇ, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, Mustafa YILDIRIM, A. Necmi ÖZLER, Serdar ÖZGÜLDÜR, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ve Osman Alifeyyaz PAKSÜT’ün katılımlarıyla 27.6.2006 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

IV- YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİNİN İNCELENMESİ

21.3.2006 günlü, 5473 sayılı Değişik Adlar Altında İlave Ödemesi Bulunmayan Memurlara ve Sözleşmeli Personele Ek Ödeme Yapılması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’un 1. maddesiyle 27.6.1989 günlü, 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye eklenen Ek Madde 4’ün birinci fıkrasının yürürlüğünün durdurulması isteminin, koşulları oluşmadığından reddine 27.6.2006 gününde oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Dava dilekçesi, işin esasına ilişkin rapor, iptali istenilen Yasa kuralı, dayanılan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Dava dilekçesinde, kamu görevlileri sendikası üyesi olan personele sendika aidatlarından kaynaklanan kayıplarını telafi amacıyla aylık 5 YTL ek ödeme yapılmasının, demokratik ilkeler ile Uluslararası Çalışma Örgütü’nün 98 ve 151 sayılı Sözleşmelerine ve dolayısıyla Anayasa’nın 90.

maddesine aykırı olduğu, kamu görevlileri örgütlerinin kamu makamlarından tamamen bağımsız olması gerekirken itiraz konusu kuralla kamu işverenin mali yolla sendikalara müdahalesinin önünün açıldığı, sendika üyesi olan kamu görevlilerinin maaşlarındaki farklılığa bağlı olarak ödedikleri üyelik aidat miktarlarının farklı olmasına rağmen sendikalı tüm kamu görevlilerine aynı tutarda sendika ödeneği verilmesinin aynı sendikaya üye olanlar arasında avantaj ve dezavantajlı bir durum ortaya çıkmasına neden olduğu ve eşitlik ilkesiyle bağdaşmadığı, Anayasa'ya aykırı bir hükmün hukuk devleti, Anayasa'nın üstünlüğü ve bağlayıcılığı ilkelerine de aykırılık oluşturacağı belirtilerek, kuralın Anayasa'nın 2., 10., 11. ve 90. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 29. maddesine göre, Anayasa Mahkemesi yasaların, kanun hükmünde kararnamelerin ve TBMM İçtüzüğü'nün Anayasa'ya aykırılığı konusunda ilgililer tarafından ileri sürülen gerekçelere dayanmak zorunda değildir. İstemle bağlı kalmak koşuluyla başka gerekçe ile de Anayasa'ya aykırılık incelemesi yapabileceğinden, iptali istenen kuralla ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 51. maddesi yönünden de inceleme yapılmıştır.

İptali istenilen kuralla, Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu hükümleri uyarınca kamu görevlileri sendikasına üye olan ve kendisinden üyelik ödentisi kesilen kamu görevlilerine, anılan kesintinin yapıldığı her ay için 5 YTL tutarında sendika ödeneği verilmesi öngörülmektedir.

Anayasa'nın "Sendika kurma hakkı" başlıklı 51. maddesinin birinci fıkrasında, *"Çalışanlar ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme haklarına sahiptir. Hiç kimse bir sendikaya üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz."* hükmüne yer verilmiş, altıncı fıkrasında da *"Sendika ve üst kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri, Cumhuriyetin temel niteliklerine ve demokrasi esaslarına aykırı olamaz."* denilmiştir.

Çalışanların ve işverenlerin, belirli bir işkolunda, ortak ekonomik ve toplumsal çıkarlarını korumak ve geliştirmek amacıyla kurdukları sendikalar, demokratik sosyal hukuk devletinin vazgeçilmez öğelerinden birini oluşturmaktadır.

Sendikaların görevlerini yerine getirmeleri ve sendikal hakların kullanılması, sendikaların bağımsız olmalarını gerekli kılar. Sendikaların bağımsızlıklarını korumaları ve amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik eylemlerini sürdürmeleri de temelde üyelik ödentilerinden oluşan yeterli düzeyde gelirlerinin bulunmasına bağlıdır.

Sendikaya üye olan kişiler tarafından ödenen üyelik ödentileri, kollektif haklardan olan sendikal haklara ilişkin faaliyette bulunma konusunda üyelerin iradesini yansıtmakta ve sendikalar ile üyeleri arasındaki ilişkinin temelini oluşturmaktadır. Anayasa'nın 51. maddesinde yer alan hiç kimsenin sendikalara üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamayacağı hükmü, sendikalara üyeliğin gönüllülük esasına dayanmasını ifade etmekte ve bu çerçevede üyelik ödentileri de isteğe bağlı bu birlikteliğin demokratik zeminini oluşturmaktadır.

Kamu görevlileri sendikasına üye olan kamu görevlilerine, kendilerinden üyelik ödentisi kesintisi yapılan her ay için belirli bir tutarda sendika ödeneği verilmesini öngören dava konusu kural, sendikalar ile üyeleri arasında olması gereken ilişkinin mahiyetini ve buna bağlı olarak sendikaların faaliyetlerinin demokratikliğini olumsuz etkileyecek niteliktedir. Üyelerin ödemesi gereken ödentilerin, sendika ödeneği adı altında sendika üyesi kamu görevlilerine Devlet tarafından verilmesi ve bu suretle sendikaların gelir elde etmeleri, sendikalara ve üyelerinin gönüllülük esasına dayalı katılımlarına müdahale anlamını taşımakta ve sendikaların bağımsızlığı ilkesine aykırı bulunmaktadır.

Uluslararası Çalışma Örgütünün 98 ve 151 sayılı Sözleşmelerinde de sendikalara müdahale yasaklanmıştır.

Teşkilatlanma ve Kollektif Müzakere Hakkı Prensiplerinin Uygulanmasına İlişkin 98 sayılı Uluslararası Çalışma Sözleşmesi'nin 2. maddesinde;

"1- İşçi ve işveren teşekkülleri, gerek doğrudan doğruya, gerek mümesilleri veya üyeleri vasıtasıyla, birbirlerinin kuruluşları, işleyişleri ve idarelerine müdahalede bulunmalarına karşı gerekli surette himaye edileceklerdir.

2- Bilhassa işçi teşekküllerini bir işverenin veya bir işveren teşekkülünün kontrolüne tabi kılmaya, bir işverenin veya bir işveren teşekkülünün kendi nüfuzu altına alınmış işçi teşekkülleri ihdasını tahrik etmeye veya işçi teşekküllerini mali yollarla veya başka bir şekilde desteklemeye matuf tedbirler, bu maddedeki manasıyla müdahale hareketlerinden sayılır."

Kamu Hizmetinde Örgütlenme Hakkının Korunmasına ve İstihdam Koşullarının Belirlenmesi Yöntemlerine İlişkin 151 sayılı Sözleşme'nin 5. maddesinde de;

"1- Kamu görevlileri örgütleri, kamu makamlarından tamamen bağımsız olacaklardır.

2- Kamu görevlileri örgütleri kuruluş, işleyiş veya yönetimlerinde kamu makamlarının her türlü müdahalesine karşı yeterli korumadan yararlanacaklardır.

3- Bir kamu makamının tahakkümü altında kamu görevlileri örgütlerinin kuruluşunu geliştirmeye veya kamu görevlileri örgütlerini bir kamu makamının kontrolü altında tutmak amacıyla mali veya diğer biçimlerde desteklemeye yönelik önlemler bu madde bakımından müdahaleci faaliyetler olarak kabul edilecektir."

hükümleri yer almaktadır.

TBMM tarafından onaylanmış olan bu uluslararası sözleşmeler ile Anayasa'nın 51. maddesinde benimsenen ilkelerin, öz yönünden bir farklılık içermediği görülmektedir.

Kamu görevlileri sendikasına üye olan kamu görevlilerine, kendilerinden üyelik ödentisi kesintisi yapılan her ay için belirli bir tutarda sendika ödeneği verilmesi, dolaylı yoldan sendikalara ve üyelerinin gönüllülük esasına dayalı katılımlarına müdahale anlamı taşıdığından, Anayasa'nın 51. maddesine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa'nın 51. maddesine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 2., 10., 11. ve 90. maddeleri yönünden incelenmesine gerek görülmemiştir.

VI- SONUÇ

21.3.2006 günlü, 5473 sayılı Değişik Adlar Altında İlave Ödemesi Bulunmayan Memurlara ve Sözleşmeli Personele Ek Ödeme Yapılması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 1. maddesiyle 27.6.1989 günlü, 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnam'e'ye eklenen Ek Madde 4'ün birinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, 25.6.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2005/56

Karar Sayısı : 2009/94

Karar Günü : 25.6.2009

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN MAHKEME: Polatlı 1. Asliye Hukuk Mahkemesi (Aile Mahkemesi Sıfatıyla).

İTİRAZIN KONUSU: 22.11.2001 günlü, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinin birinci ve 176. maddesinin dördüncü fıkralarının Anayasa'nın 2. maddesine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Bakılmakta olan nafakanın artırılması davasında itiraz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

"I- SOSYAL DEVLET/SOSYAL DEVLET İLKESİ:

Sosyal devletten ne anlaşılması gerektiği yüksek Mahkemenin kararları ile şekillenmiştir. Örneğin Yüksek Anayasa Mahkemesi 1997/1-43 e-k. Sayılı kararında sosyal devleti ve sosyal devlet ilkesini şöyle tanımlamıştır:

"Anayasa m. 2 de belirtilen sosyal devlet ilkesi, kişinin doğuştan sahip olduğu onurlu bir yaşam sürdürme, maddi ve manevi varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisini kullanmasını sağladığı gibi, sosyal devletin görevi, güçsüzleri koruyarak sosyal adaleti, sosyal refahı ve sosyal güvenliği sağlamak..."tır.

II- ANAYASAYA AYKIRI OLDUĞU DÜŞÜNÜLEN 4721 SAYILI TÜRK MEDENİ KANUNUNUN 175/1. MADDESİ:

Madde 175 - Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.

Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.

III- ANAYASAYA AYKIRI OLDUĞU DÜŞÜNÜLEN 4721 SAYILI TÜRK MEDENİ KANUNUNUN 176/4. MADDESİ:

Madde 176 - Maddi tazminat ve yoksulluk nafakasının toptan veya durumun gereklerine göre irat biçiminde ödenmesine karar verilebilir.

Manevi tazminatın irat biçiminde ödenmesine karar verilemez.

İrat biçiminde ödenmesine karar verilen maddi tazminat veya nafaka, alacaklı tarafın yeniden evlenmesi ya da taraflardan birinin ölümü halinde kendiliğinden kalkar; alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi halinde mahkeme kararıyla kaldırılır.

Tarafların mali durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hallerde iradın artırılması veya azaltılmasına karar verilebilir.

Hakim, istem halinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen maddi tazminat veya nafakanın gelecek yıllarda taraftarın sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir.

Yasa maddesinde boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek tarafın, kusuru daha ağır olmamak suretiyle davalı taraftan süresiz olarak nafaka talep edebileceğine ilişkin hüküm Anayasanın 2.m.sine aykırıdır. Şöyle ki,

Anayasanın 2. m.sinde Türkiye Cumhuriyetinin nitelikleri sayılırken, Türkiye Cumhuriyetinin “demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti” olduğu belirtilmiştir.

175. m.nin 1. fıkrasının amacının boşanma ile yoksulluğa düşecek eşi korumaya yönelik olduğu kuşkusuzdur. Ancak işte bu düşünce SOSYAL DEVLET ilkesine aykırıdır. Yüksek mahkemenin sosyal devleti tanımlarken, sosyal devletin görevinin güçsüzleri korumak olduğu yukarıda belirtilmişti. Boşanma ile artık eşler arasında hiçbir bağ kalmazken, boşandığı eşin geçimini imkanı ölçüsünde diğer eşe -üstelik süresiz olarak- yüklemek, sosyal devletin yapması gereken işi boşanan eşe yaptırmak olur.

Medeni kanunun 176/4. m.sinde tarafların mali durumlarının değişmesi halinde nafaka miktarının artırılıp azaltılabileceğini düzenlemekte ise de (nafaka yükümlüsü bakımından) nafakanın tamamen kaldırılmasına imkan vermemektedir. Aynı maddenin 3.fıkrası nafaka alacaklısının yoksulluğunun ortadan kalkması halinde nafakanın kaldırılabileceğini düzenlemiştir. Oysa nafaka borçlusunun ekonomik durumunun olumsuz yönde değişmesi ancak nafakanın azaltılmasına neden olabilmektedir.

Boşanma ile eşler artık ayrı yerlerde yaşama hakkına sahiptirler. Boşanan nafaka yükümlüsü eşin, boşandığı eşini sürekli takip ederek MK.nun 176/3. m.sinde yazılı nafakayı ortadan kaldıracak şartların oluşup oluşmadığını takip etmesinin de imkansız olduğunu kabul etmek gerekir.

Nafaka borçlusu ile alacaklısının çocukları yönünden takdir olunan iştirak nafakasının çocukların reşit olması ile sona ermesine karşılık, nafaka yükümlüsü eşe, boşanma ile aralarında bağ kalmayan kişi için süresiz nafaka ödeme yükü yüklemek de hakkaniyete aykırıdır.

SONUÇ: Mahkememiz sonuç olarak yukarıda madde metinlerine yer verilen 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 175/1. ve buna bağlı olarak da 176/4. m.lerinin Anayasanın 2. m.sinde yazılı ve Türkiye Cumhuriyetinin niteliklerinden olan Sosyal Devlet ilkesine aykırı olduğunu kabul etmiş ve bu yasa maddelerinin iptaline karar verilmesini Yüksek Anayasa Mahkemesinden takdirlerine sunma kararı almıştır “

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralları

22.11.2001 günlü, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu’nun itiraz konusu kuralları da içeren maddeleri şöyledir:

“MADDE 175.- Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.

Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.

MADDE 176.- Maddî tazminat ve yoksulluk nafakasının toptan veya durumun gereklerine göre irat biçiminde ödenmesine karar verilebilir.

Manevî tazminatın irat biçiminde ödenmesine karar verilemez.

İrat biçiminde ödenmesine karar verilen maddî tazminat veya nafaka, alacaklı tarafın yeniden evlenmesi ya da taraflardan birinin ölümü hâlinde kendiliğinden kalkar; alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi hâlinde mahkeme kararıyla kaldırılır.

Tarafların malî durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hâllerde iradın artırılması veya azaltılmasına karar verilebilir.

Hâkim, istem hâlinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen maddî tazminat veya nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir.”

B- Dayanılan Anayasa Kuralı

Başvuru kararında Anayasa’nın 2. maddesine dayanılmıştır.

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü’nün 8. maddesi gereğince, Haşim KILIÇ, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, Mustafa YILDIRIM, Cafer ŞAT, A. Necmi ÖZLER, Ali GÜZEL ve Serdar ÖZGÜLDÜR’ün katılımlarıyla yapılan ilk inceleme toplantısında, öncelikle uygulanacak kural konusu üzerinde durulmuştur.

Anayasa’nın 152. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 28. maddesine göre, bir davaya bakmakta olan mahkeme, o dava sebebiyle uygulanacak bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin hükümlerini Anayasa’ya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık savının ciddi olduğu kanısına varırsa, bu hükmün iptali için Anayasa Mahkemesi’ne başvurmaya yetkilidir. Ancak, bu kurallar uyarınca bir mahkemenin Anayasa Mahkemesine başvurabilmesi için, elinde yöntemince açılmış ve mahkemenin görevine giren bir davanın bulunması ve iptali istenen kuralın o davada uygulanacak olması gerekir. Uygulanacak yasa kuralları ise, davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz etki yapacak nitelikteki kurallardır.

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu’nun 175. maddesinin birinci fıkrası ile 176. maddesinin dördüncü fıkrasının iptalini istemektedir.

Bakılmakta olan dava, daha önce açılan boşanma davası sonucunda davacıya ödenmesine karar verilen yoksulluk nafakasının artırılması davasıdır. Bu davada davacı lehine nafakaya hükmedilip hükmedilmeyeceği incelenemeyeceğinden, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu’nun 175. maddesinin birinci fıkrası davada uygulanacak kural değildir. Bu fıkraya ilişkin başvurunun Mahkeme’nin yetkisizliği nedeniyle REDDİNE, dosyada eksiklik bulunmadığından aynı Kanun’un 176. maddesinin dördüncü fıkrasının esasının incelenmesine, 20.6.2005 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu Yasa kuralı, dayanan Anayasa kuralı ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Başvuru kararında, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun 176. maddesinin üçüncü fıkrasının, nafaka alacaklısının yoksulluğunun ortadan kalkması halinde nafakanın kaldırılmasını düzenlemesine rağmen, tarafların mali durumlarının değişmesi halinde nafakanın artırılması ya da azaltılmasını düzenleyen aynı maddenin itiraz konusu dördüncü fıkrasının, nafaka borçlusunun ekonomik durumunun olumsuz yönde değişmesi halinde, nafakanın tamamen kaldırılmasına olanak tanımadığı gerekçesiyle Anayasa'nın 2. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesine göre yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için boşanmaya hükmedilmiş olması, nafaka talep eden eşin boşanma yüzünden yoksulluğa düşmüş ya da düşecek olması ve diğer eşe nazaran daha az kusurlu veya eşit kusurlu bulunması veya boşanmaya neden olan olaylarda tamamen kusursuz olması gerekir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.

Nafaka alacaklısının durumunda meydana gelen değişikliğe bağlı olarak nafakanın hangi hallerde sona ereceği, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun 176. maddesinin üçüncü fıkrasında; nafakanın artırılması ya da azaltılması ise, aynı maddenin dördüncü fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre, nafaka, alacaklı tarafın yeniden evlenmesi ya da taraflardan birinin ölümü hâlinde kendiliğinden kalkar; alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi hâlinde mahkeme kararıyla kaldırılır. Tarafların mali durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hâllerde iradın artırılması veya azaltılmasına karar verilebilir.

176. maddenin gerekçesinde, maddenin 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi'nin 145. maddesini karşıladığı, iradın arttırılması veya azaltılmasını gerektiren hâllerin maddede dördüncü fıkra hâlinde hükme bağlandığı belirtilmiştir. 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi'nin 145. maddesinin son fıkrasında borçlunun mali gücünün önemli ölçüde eksilmesi halinde nafakanın kaldırılmasına karar verilebileceği düzenlenmesine rağmen, itiraza konu olan 176. maddenin dördüncü fıkrasında yoksulluk nafakasının kaldırılmasından açıkça bahsedilmemektedir. Ancak 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun 1. maddesinde kanunun, sözüyle ve özüyle değiştiği bütün konularda uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Bu maddeye

göre, hâkim önündeki sorunu yasa hükmünün sözüyle yani yazılış biçimiyle tam olarak çözemiyorsa, bu takdirde yasanın özüne yani o hükmün konuluş amacına bakarak karar verecektir. Bu bakımdan Türk Medenî Kanunu'nun 1. maddesi, hâkime önündeki sorunu adil bir şekilde çözmek için çok önemli bir hareket serbestliği tanımaktadır.

Evlilik birliğinde eşler arasında geçerli olan dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün, evlilik birliğinin sona ermesinden sonra da kısmen devamı niteliğinde olan yoksulluk nafakasının özünde, sosyal ve ahlâki düşünceler yer almaktadır. Nafaka talep edilen eşin kusursuz da olsa nafaka ödemekle yükümlü kılınması, yoksulluk nafakasının tazminat ya da cezadan farklı bir nitelik taşıdığını göstermektedir. Yoksulluk nafakasının amacı hiçbir zaman nafaka alacaklısını zenginleştirmek değildir. Yoksulluk nafakasıyla, boşanma sonucunda yoksulluk içine düşen eşin asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanması düşünülmüştür. Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için nafaka talep eden eşin boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek olmasının yanı sıra, nafaka talep edilen eşin de nafaka ödeyebilecek ekonomik gücünün bulunması, diğer bir ifadeyle kendi kusurundan kaynaklanmamak koşuluyla yoksul olmaması gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında, yoksulluk nafakasının sosyal ve ahlâki düşüncelere dayanması özelliği, sadece nafaka talep eden tarafa nafaka verilmesinde değil, aynı zamanda nafaka talep edilen tarafın nafaka ödeyebilecek ekonomik gücünün bulunması koşulunda da kendisini göstermektedir. Bu nedenle, nafaka borçlusunun kendi kusuru bulunmaksızın yoksulluğa düşmesi halinde, hâkim Yasa metninde açıkça belirtilmese dahi Türk Medenî Kanunu'nun 1. maddesine göre yoksulluk nafakasının koşulları ve kabul ediliş amacını göz önünde bulundurarak, nafakanın 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun 176. maddesinin dördüncü fıkrası gereğince tamamen kaldırılmasına da karar verebilecektir.

Anayasa'nın 2. maddesinde, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal bir hukuk devleti olduğu belirtilmiştir. Buna göre, sosyal hukuk devleti, kişi ve toplum yararı arasında denge kuran, toplumsal dayanışmayı üst düzeyde gerçekleştiren, güçsüzleri güçlüler karşısında koruyarak eşitliği, sosyal adaleti sağlayan, çalışma hayatının gelişmesi için önlemler alarak çalışanları koruyan, millî gelirin adil bir biçimde dağıtılmasını sağlayan devlettir.

Nafaka borçlusunun sonradan kendi kusurundan kaynaklanmayan bir nedenle yoksulluğa düşmesi halinde, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun 1. ve 4. maddeleri doğrultusunda, 176. maddenin dördüncü fıkrası gereğince nafakanın kaldırılabilmesi de olanaklı olduğundan itiraz konusu düzenlemeyle, hâkimin bu yönde bir karar vermesi engellenmemektedir.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa'nın 2. maddesine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

Bu sonuca Haşim KILIÇ, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, Serdar ÖZGÜLDÜR ve Serruh KALELİ farklı gerekçeyle katılmışlardır.

VI- SONUÇ

22.11.2001 günlü, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun 176. maddesinin dördüncü fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, 25.6.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

DEĞİŞİK GEREKÇE

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 176. maddesinin reddine ilişkin Üye Ahmet AKYALÇIN ve Üye Serdar ÖZGÜLDÜR'ün değişik gerekçesine aynen katılıyorum.

Başkan
Haşim KILIÇ

DEĞİŞİK GEREKÇE

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 176. maddesinde maddi tazminat ve yoksulluk nafakasının ödenme biçimi düzenlenmiştir.

Maddenin üçüncü fıkrasında, irat biçiminde ödenmesine karar verilen maddi tazminat veya nafakanın, alacaklı tarafın yeniden evlenmesi ya da taraflardan birinin ölümü halinde kendiliğinden kalkacağı; alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi halinde de mahkeme kararıyla

kaldırılacağı hükme bağlanarak tazminat veya nafakanın hangi koşullarda kendiliğinden kalkacağı veya mahkeme kararıyla kaldırılacağı açıkça belirlenmiştir.

İptali istenilen 176. maddenin dördüncü fıkrasında ise, fıkra da öngörülen koşulların varlığı halinde “iradın artırılması veya azaltılması”na karar verilebileceği düzenlenmiş olup bu düzenlemede yasa koyucunun “kaldırma”yı amaçlamadığı açıkça anlaşıldığı halde kuraldan yasa koyucunun kastetmediği bir anlam çıkararak nafakanın kaldırılmasının engellenmediği sonucuna ulaşmak isabetli değildir.

Anayasa’nın 2. maddesinde belirtilen sosyal hukuk devleti, adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, güçsüzleri güçlüler karşında koruyarak sosyal adaleti sağlayan, kişi ve toplum yararı arasında denge kuran devlettir.

Öte yandan Anayasa’nın 5. maddesinde, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlama devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmıştır.

Anayasa’nın emredici hükümleri gözetilerek boşanmadan sonra yoksulluk içine düşen eşin toplum içerisinde asgari düzeyde yaşamını sürdürebilmesi amacıyla “yoksulluk nafakasının mali güçte meydana gelen değişiklik ve hakkaniyetin gerektirdiği hallerle orantılı olarak artırılması veya azaltılmasını öngören kuralın Anayasa’ya aykırılığından söz edilemez.

Açıklanan gerekçeyle iptal isteminin reddi gerekirken yasa koyucunun iradesiyle örtüşmeyen redde ilişkin çoğunluk gerekçesine katılmıyoruz.
25.06.2009

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR

FARKLI GEREKÇE

1. Türk Medeni Kanunu’nun 175. maddesinde “Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir ...” denilerek, “yoksulluk nafakası”nın hangi koşullarda istenebileceği, itiraza konu kuralın bulunduğu 176. maddesinde de yoksulluk nafakasının ödenme biçimi, tamamen kaldırılmasını gerektiren haller ile tarafların sosyal ve ekonomik durumlarında meydana gelen değişikliklere göre artırılabilmesi veya azaltılabilmesi konuları düzenlenmiştir.

2. İtiraz edilen kuralda ise *“Tarafların mali durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hallerde iradın artırılması veya azaltılmasına karar verilebilir”* denilerek, 175. madde uyarınca ekonomik durum araştırması yapılarak saptanan mali güce göre verilen yoksulluk nafakasının, bu güçte meydana gelen değişiklik çerçevesinde artırılabilceği veya azaltılabilceği öngörölmüştür.

3. Anayasa’nın 5. maddesinde kişilerin refah, huzur ve mutluluğunu sağlamanın Devletin temel amaç ve görevleri arasında olduğuna, 41. maddesinde de ailenin, Türk toplumunun temelini oluşturduğuna işaret edilerek bunların korunmaları için ihtiyaç duyulan düzenlemeleri yapmak üzere yasama organına yetki verilmiştir. Bu yetkinin bir diğere dayanağı da Anayasa’nın 2. maddesinde öngörölen, sosyal Devlettir.

4. Yoksulluk nafakası, evli eşler arasında geçerli olan birlikte olma ve karşılıklı yardımlaşma borcunun, boşanmadan sonrada belli ölçüde devam etmesini sağlayan ve sosyal düşünceyle oluşturulan bir hukuk kurumudur.

5. Yasa koyucu, yoksulluk nafakasını düzenlemekle bir taraftan boşanma sonucunda yoksulluk içine düşen eşin asgari düzeyde yaşam gereksinimlerinin karşılanmasını amaçlarken, öte yandan da kusurlu hareketle boşanmaya neden olmak suretiyle Türk toplumunun temelini teşkil eden aile birliğinin bozulmasının önüne geçmek istemiştir. Eşlerin, yaşamı karşılıklı özveriyle paylaşmaları gerektiğini düşünen yasa koyucu, boşanmadan sonra hükmedilen yoksulluk nafakasının mali güçte meydana gelen değişiklik ile orantılı olarak artırılmasını veya azaltılmasını sosyal Devlet olmanın bir gereğı olarak kabul ve takdir etmiştir.

6. Yasa koyucu, sadece artırılma veya azaltılma halini bilerek yasalaştırdığını, yoksulluk nafakasının hangi koşullarda kaldırılabilceğini söz konusu kuralın da bulunduğı 176. maddesinde düzenlemek suretiyle göstermiştir. Bu düzenlemede bile, kusurlu hareketiyle boşanmaya neden olan nafaka borçlusunu değil, bu nafakayı almaya hak kazanan nafaka alacaklısındaki değişimi gözeterek, yoksulluk nafakasının kaldırılabilceğı kabul edilmiştir. Böylece, kusurlu eşin, kusuruyla sebebiyet verdiği sonuca mali gücü oranında katılmasını bilerek gerekli görmüştür.

7. Yoksulluk nafakasını, nafaka borçlusu yönünden kaldırmayı öngörmeyen, ailenin ve kişilerin korunmasının yanı sıra, kusurlu eşin kusuruyla sebebiyet verdiği sonuca mali gücü oranında katılmasını öngören düzenleme, Anayasa’nın 2., 5. ve 41. maddelerine aykırı değildir.

8. İtiraz isteminin bu gerekçeyle reddi gerekirken, yasa koyucunun iradesine uygun olmayan gerekçeyle reddedilmesine ilişkin çoğunluk gerekçesine katılmadım.

Üye
Mehmet ERTEN

FARKLI GEREKÇE

4721 sayılı Yasa'nın 176. maddesinin dördüncü fıkrası olan, " tarafların mali durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hallerde iradın arttırılması veya azaltılmasına karar verilebilir" hükmünün Anayasa'nın 2. maddesine aykırı olduğu savıyla gönderilen dosyaya esas yerel mahkemede açılan davada; davacının, takdir edilen yoksulluk nafakasının parasal kıymetinin zaman içinde azalması nedeniyle ARTIRILMASINI talep ettiği görülmektedir.

A) İlk İnceleme Yönünden:

20.6.2005 tarihinde dosyanın yapılan ilk incelemesinde görevde bulunmamam sebebiyle içinde yer almadığım mahkeme heyeti, kuralın davada uygulanacak kural olduğu gerekçesi ile esas incelemesine geçmiş ise de, davayı gören mahkemenin nafakanın arttırılmasını isteyen davacı yönünden talebiyle bağlı kalarak arttırmak suretiyle davanın kabulü ya da davalının maddi koşullarını araştırarak arttıramamak gerekçesi ile davanın reddi hükmü kurabilecek iken, iptaline geline 4721 sayılı Yasa'nın 176/4. fıkrası içinde bulunmadığını söylediği, nafakayı kaldırma halinin eksikliği, bu davada uygulanacak kural niteliğinde değildir.

Madde " tarafların mali durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hallerde iradın arttırılması veya azaltılmasına karar verilebilir şeklinde hakime yetki sınırını çizip verirken, bu madde'de, nafaka yükümlüsü bakımından (bu davanın davalısı) nafakanın tamamen kaldırılmasına imkan vermiyor diyerek üstelik davalı yönünden bir anlamda bir karşı dava ve talep de yok iken, davalı yan adına kuramayacağı bir hükme esas norm eksikliği (eksik düzenleme) iddiasını getirmesi ile ortaya çıkan kural yaratma çabası 2949 sayılı Yasa'nın 28. maddesi ile sayılan haller kapsamında olmadığından ve uygulanacak kural davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorun çözümünde ve davayı sonuçlandırmada olumlu-olumsuz etki yapacak nitelikteki kurallar ararken bu dava ile mahkeme nafakanın kaldırılmasına karar veremeyecektir, çünkü yetkisizdir.

B) Esas İnceleme Yönünden:

Ancak, heyet iptal istemine konu maddenin ilk incelemesinde uygulanacak kural mütaalası ile dosyanın esas incelemesine geçmiş; mevcut 4721 sayılı Yasa'dan önceki halinin 743 sayılı Medeni Yasamızın 145. maddesinin son fıkrasının borçlunun mali gücünün önemli ölçüde eksilmesi halinde nafakanın kaldırılmasına karar verilebileceği düzenlemesi öngörmesine rağmen şimdiki Yasa'nın 176. maddesinde bu halden bahsedilmediği, o halde (davamızda konu olmasa da) nafaka borçlusu kusursuzca yoksulluğa düşerse, hakim nafakanın hükmedilmesindeki aynı sosyal ve ahlaki düşüncelerle kaldırılmasına da karar vermelidir, buna Medeni Yasa'nın 1. ve 4. maddeleri imkan vermektedir düşüncesini gerekçe yaparak ile 4721 sayılı Yasa'nın 176. maddesinin Anayasa'nın 2. maddesine aykırılık taşımadığına karar vermiştir.

Nafakanın kaldırılması haline imkan vermediği, verdiği sınırlı yetkinin bu hali ile sosyal hukuk devleti ilkesine ve yoksulluğa düşeninde sürekli nafaka ödemesinin hakkaniyete uygun olmadığı gerekçesine dayalı, itirazen iptali istenen normda yer alan nafaka; boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek tarafa kusuru daha ağır olmamak koşulu ile diğer tarafın mali gücü oranında- yükümlünün kusur oranına bakılmaksızın verilen sosyal ve ahlaki bir yardımdır.

Yasakoyucu, 176. maddenin üçüncü fıkrasında alacaklının evlenmesi, taraflardan birinin ölmesi halinde nafakanın kalkacağını ve de alacaklının fiilen evli gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürme hallerinde mahkeme kararı ile nafakanın kalkabileceğini söylemektedir. O halde nafaka kalkma halleri tadadi olarak sayılmış, mali durum değişikliğinde ise ancak arttırma ve indirme yapılabileceğini belirtmiş ve Yasa'nın nafaka ödeme yönünden çerçevesini çizmiştir.

Çoğunluk görüşünün dayandığı Medeni Yasa'nın 1. ve 4. maddeleri ile hakime, yasa da bulunmayan kurallar yönünden örf ve adet hukukuna ve hakkaniyete göre karar verebileceği yetkisini verdiğini söylerken, tarafların mali durum değişikliklerinde nafakanın kaldırılması açıkça yazmıyor diyerek yasakoyucunun toplumsal reflekslere ve onlarca yıldır süre gelen uygulamalara bakarak yarattığı nafakanın kaldırılma, azaltılma ve arttırılması hallerine ilişkin sistematige, var olan 4721 sayılı Yasa'nın boşanmada tazminat ve nafaka başlığı altında yer alan maddeleri karşısında denetim organı mahkememize yasakoyucu gibi hareket imkanı vermemektedir.

Nafaka yükümlüsü yönünden kusur aranmadıkça, yoksul diğer tarafa geçim için bir ödeme yapma yükü yani nafaka, tazminat ya da cezadan çok farklıda bir nitelik taşımaz.

Türk Ceza Kanun'un 233. maddesi medeni kanun kapsamında aile hukukundan doğan yükümlülüğü yerine getirmeyenlerin hapis cezası ile cezalandırılacağını söylediği gibi, İcra ve İflas Kanunu'nun 344. maddesi de nafakaya ilişkin karar gereğini yerine getirmeyenlerin hapsen tazyikine karar verileceğine amirdir.

Nafaka, cezai yaptırım sonucuda dikkate alındığında kamusal ve sosyal içeriğe sahip bir olgudur. Bu hali ile hakimin takdirinden ziyade normatif düzende yasakoyucunun tercihlerine tabii kılınmış yapısına ve sınırlarını belirleyen içeriğine sadık kalınmalı, eksik düzenleme varmış gibi örf ve adet hukukuna yönelinmemelidir.

Nafaka bir kurum ise, tadadi sayılan kaldırma halleri dışında tarafların mali durum tetkileri ile indirilebilir ancak yükümlünün mali durumu iyi değil tespiti ile ortadan hükmen kaldırılamaz. Yoksulluğa düştüğü belirlenen tarafa ödenen nafaka, yükümlüsü yoksullaştı diye ödenemeyecek ise, bu alacaklı yönünden nafaka yükümlülüğü hükmünün infazı sorunu olup, maddi hukuku ortadan kaldırmak için yeterli sebep sayılamaz.

Normda sosyal adalet, sosyal devlet ilkeleri yasa koyucu tarafından kullanılmış, nafakanın kaldırılabilmesi koşullarının ayrıca sayıldığı Yasa'nın 176/3 gibi maddesi var iken, güçsüz yükümlünün hakları iptali istenen kural ile korunmadığını söylemek mümkün olmayacağından 176. madde, tüm fıkraları ile birlikte değerlendirildiğinde nafaka yükümlüsü yönünden artma, kaldırma halleri ayrı ayrı sayıldığı anlaşıldığı nedenleri ile yasa koyucunun tercihinde ölçsüz sosyal devlet ilkesinden uzak bir yaklaşım ve eksik düzenleme var denemeyeceği için 176/4 normatif düzenlemesinde Anayasa'ya aykırı bir yön görülmemiş ve bu nedenle çoğunluk görüşüne katılmamıştır.

Üye
Serruh KALELİ

Esas Sayısı : 2008/30

Karar Sayısı : 2009/96

Karar Günü : 25.6.2009

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURANLAR:

1- Savaştepe Asliye Hukuk Mahkemesi (Esas Sayısı: 2007/8)

2- Çelikhan Asliye Hukuk Mahkemesi (Esas Sayısı: 2008/30)

İTİRAZLARIN KONUSU: 22.11.2001 günlü, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun 289. maddesinin Anayasa'nın 2., 5., 10., 13., 36., 40. ve 41. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Bakılmakta olan soybağının reddi davalarında, itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkemeler, iptali için başvurmuşlardır.

II- İTİRAZLARIN GEREKÇELERİ

A- 2007/8 esas sayılı itirazın gerekçe bölümü şöyledir:

"Türk Medeni Kanunun 289. maddesinde "Koca, davayı, doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkek ile cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl, her halde doğumdan başlayarak beş yıl içinde açmak zorundadır. Çocuk, ergin olduğu tarihten başlayarak en geç bir yıl içinde dava açmak zorundadır. Gecikme haklı bir sebebe dayanıyorsa, bir yıllık süre bu sebebin ortadan kalktığı tarihte işlemeye başlar" Hükmü bulunmaktadır. Söz konusu madde hükmünde iki tür süreden bahsedilmektedir ve madde başlığından anlaşılaçağı üzere bu süreler hak düşürücü sürelerdir. Birinci süre, kocanın, doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkek ile cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten başlayan bir yıllık süre, ikinci süre ise her halükarda (hiçbir mazerete dayanılarak uzayamayacak olan) doğumdan itibaren işleyecek 5 yıllık süredir. Kanun koyucu birinci süreyi koyarken, çocuğun nesebinin uzun süreler tartışma konusu olmasını engellemek, babanın bir yıl geçmesine rağmen kendisinden olmadığını

bildiği çocuğun nesebine ses çıkartmayıp beklemesini eş aleyhine değerlendirme altına almış, sonradan başka mülahazalarla çocuğun kendinden olmadığını iddia etmesini muteber görmemiştir. Ancak maddede öngörülen ikinci süre, yani 5 yıllık süre ile, eşin ister öğrensin ister öğrenmesin dava hakkını doğumdan itibaren başlayacak olan 5 yıllık süre ile sınırlamıştır. Bu durumda; kötü niyetli olan anne çocuğun doğumunu 5 yıldan fazla bir süre eşinden gizlemişse, eşin dava hakkı düştükten sonra nüfusa tescil ettirerek, eş ile çocuk arasında aslı olmayan bir soy bağıni kurabilecektir. Eş 5 yıllık süre geçtiği içinde soy bağınin reddi davası açamayacaktır. Zira TMK.nun 289/son maddesinde 1 yıllık sürenin dava açmamakta haklı bir nedene dayanması halinde, sebebin kalkmasından itibaren işleyecek tarzda uzaması mümkünken, 5 yıllık hak düşürücü sürenin uzaması mümkün değildir. Burada öngörülen 5 yıllık sürenin doğumdan itibaren işlemesi hak arama hürriyetini engellemektedir. Zira bu 5 yıllık süre doğumdan itibaren değil de, her halükarda nüfusa tescilden itibaren işlemeye başlasa idi, herhangi bir sakıncalı durumun meydana geleceğinden bahsedilemeyecekti.

743 Sayılı Eski Türk Kanunu Medenisi'nin 242. maddesinde "Koca, doğduğuna muttali olduğu günden itibaren bir ay içinde çocuğu reddedebilir. Red davası, çocuk ile anası aleyhine ikame olunur" hükmü bulunmakta, maddede geçen 1 aylık sürenin aynı Yasanın 246/1 maddesi gereğince uzayabileceği düzenlenmiştir. Yani 743 Sayılı Medeni Kanunda 1 aylık sürenin haricinde ayrıca dava hakkını tamamen düşüren herhangi bir süre öngörülmemiştir. Eşin, 1 aylık süreyi yanıltılmak suretiyle geçirmesi halinde 1 aylık süre şartı aranmaksızın, yanıltılmak suretiyle dava açma suresini geçirdiğini iddia ederek dava açabilecektir.

Anayasa'nın 41. maddesinde "Aile Türk toplumunun temelidir. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulamasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar" hükmü vardır. Anayasamızın 41. maddesi ile Türk toplumunda ailenin önemi belirlenmektedir. Aile insanın tabii olarak içinde yaşama, ihtiyacı duyduğu ilk topluluk türüdür. Bu ihtiyaç bugün de sürmektedir. Toplumsal olgu ve müesseselerin her biri gibi aile de zaman içinde değişip gelişmiştir. Günümüzün ailesi "küçük aile" denilen eşler ile evlenmemiş çocuklardan oluşan aile tipidir. Dolayısıyla eş ile kan bağı olmayan çocuğun aileden olduğunun, eşin iradesine rağmen varsayılması Anayasa'nın koruduğu bir sonuç değildir. Eşin TMK.nun 289. maddesinde öngörülen 5 yıllık süre geçtikten sonra bir çocuğunun olduğunu öğrenmesi toplumumuzda yaygın olarak görülmektedir. Zira devlet, her doğan çocuğu

hemen nüfusa çeşitli nedenlerle geçirememekte, yıllarca nüfusa kaydolmaksızın yaşayan birçok insan, hukuki bir işlem yapacağı zaman veya okula yazılacağı zaman gerçek yaşına uygun olmayacak şekilde nüfusa tescil edilmektedir. Aynı yaşayan eski erkek eşin, boşanmış olduğu eşin hamile olduğunu veya doğum yaptığını dahi öğrenemediği vakalar olmaktadır. Zira boşanan eşlerin, boşandıktan sonra birbirlerini takip etmeleri beklenemez, aksi halde bu durum özel hayata müdahale halini alacaktır. Boşandığı eşinin hamile kaldığını veya doğum yaptığını öğrenen eşin, TMK.nun 287. ve 288. maddelerinde öngörülen karinelerin sürelerinden hayli zaman sonra doğan çocuğun boşanılan eski eşin nüfusuna yazılacağını eşin tahmin etmesi ve bilmesi de mümkün değildir. Bu durumu ancak, kendi nüfusuna bu doğan çocuğun tescil ettirilmesinden sonra öğrenmesi mümkündür. Anayasa'nın 36. maddesinde "Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahiptir" hükmü ile kişilerin dava ve savunma hakları düzenlenmiştir. Gerçekten de Hukuk Devletinin genel ilkesi herkesin mahkemeler önünde meşru sınırlar içerisinde şikayet, iddia ve savunma hakkına sahip olmasını gerektirir. Ayrıca hukukun genel ilkelerinden olan hak arama hürriyeti gereğince kişinin bu hürriyetinin daha doğmadan yasa gereğince engellenmesi kabul görmesi mümkün değildir.

TMK.nun 289. maddesinde öngörülen doğumdan itibaren başlayacak olan 5 yıllık süre ile, eşin dava hakkı elinden alınmaktadır. Anayasa ile güvence altına alınan aile kavramı zedelenmekte, bu şekilde, eş tarafından istenmediği halde, bir çocuk ile eski koca arasında nesep bağı kurulmasına sebebiyet vermektedir, eşin dava hakkı daha doğmadan TMK.nun 289. maddesi gereğince kaybettirilmiş bulunmaktadır.

Mahkememizde görülmekte olan dosyada, davacı eski eşin iddiası, davalı eski eşinin evlilik esnasında da başka erkeklerle cinsel ilişkiye girdiği yönündedir. Mahkememizce davacının iddialarının ve davalının savunmalarının irdelenmesine girilememiştir, zira gerçekte Nurten Arslan'ın, İbrahim Arslan'ın kızı olmadığı tartışma götürmez şekilde kanıtlanırsa bile doğumdan itibaren işlemeye başlayan 5 yıllık hak düşürücü sürenin geçmesi nedeni ile soybağının iptali yönünde bir karar verilemeyecektir.

NETİCE: Yukarda izah edilen ve mahkemenizce resen nazara alınacak nedenlerle; 4721 Sayılı TMK.nun 289. maddesinde öngörülen "her halde doğumdan başlayarak 5 yıl" tabirinin, Anayasa'nın 36. ve 41. maddelerine aykırı olduğundan iptaline karar verilmesi arz olunur."

B- 2008/30 esas sayılı itirazın gerekçe bölümü şöyledir:

“T.C. Anayasanın 2. maddesinde - Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olduğu vurgulanmıştır,

T.C. Anayasasının 5. maddesinde - Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak olduğu vurgulanmış,

T.C. Anayasanın 10. maddesinde ise - Herkesin, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğu belirtilerek, kadınlar ve erkeklerin eşit haklara sahip oldukları Devletin, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlü olduğu, Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamayacağı, Devletin organları ve idare makamlarının bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorunda oldukları belirtilmiştir.

T.C. Anayasanın 13. maddesinde temel hak ve hürriyetlerin ancak Anayasa’nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak sınırlandırılabileceği; bu sınırlamanın da Anayasa’nın sözüne, ruhuna, demokratik toplum düzeni ile ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı belirtilmiştir,

T.C. Anayasanın 36. maddesinde - Herkesin, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip oldukları ve hiçbir mahkemenin, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamayacağı hususu belirlenmiştir.

T.C. Anayasanın 40. maddesinde -Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkesin, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkanının sağlanmasını isteme hakkına sahip olduğu belirtilmiş, 20 Mart 1950’de Roma’da imzalanarak Eylül 1952’de yürürlüğe giren ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından 18 Mayıs 1954’de onaylanarak yürürlüğe giren Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin, Özel Hayatın ve Aile Hayatının

Korunması başlıklı 8. maddesinde ise; Herkesin özel ve aile hayatına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesi hakkına sahip olduğu, Bu hakkın kullanılmasına bir kamu otoritesinin müdahalesi, ancak ulusal güvenlik, kamu emniyeti, ülkenin ekonomik refahı, dirlik ve düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için, demokratik bir toplumda, zorunlu olan ölçüde ve yasayla öngörülmüş olmak koşuluyla söz konusu olabileceği belirtilmiştir.

Yukarıda belirtilen yasal mevzuat ve T.C. Anayasasının 90/son maddesi uyarınca usulüne uygun olarak yürürlüğe konulan ve bu nedenle yasal mevzuatımız dahilinde bulunduğu kabul edilen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi hükümleri ışığında dava dosyası değerlendirilmiştir;

Dava dosyası nitelik itibariyle soy bağının reddine ilişkindir. Soy bağının reddi, konu itibariyle, çocuk ile ana ve babası arasındaki hısımlık ilişkisinin ortadan kaldırılmak istenmesini irdelediği için aile ve dolayısıyla toplum üzerinde önemli etkilere sahiptir, zira, hem aile içinde yani ana, baba ve çocuklar açısından yarattığı sonuçlar hem de aile dışındaki kişiler, özellikle mirasçılar bakımından taşıdığı önem izahtan varestedir.

Çocuk ile ebeveyni arasındaki hısımlık ilişkisi, aile hukukunun en önemli ve en hassas konularından birini oluşturmakta olup, bu nedenle bu ilişkinin ortadan kaldırılmasının sebep ve sonuçlarıyla en ince ayrıntısına kadar düşünülmesi gerekmektedir.

Soy bağının reddi, yenilik doğurucu bir dava olan soy bağının reddi davası açılmak suretiyle adi bir karine niteliği taşıyan babalık karinesinin çürütülmesini ve bu sayede çocuk ile baba arasındaki soy bağının ortadan kaldırılmasını ifade eder. “Evlilik devam ederken veya evliliğinin sona ermesinden itibaren üç yüz gün içinde doğan çocuğun babası kocadır.” şeklindeki babalık karinesi ile buna dayanan soy bağının, Medeni Kanun’un 286 ve devamı maddelerine göre reddedilmesi mümkündür. Eski Medeni Kanun döneminde “nesebin reddi” olarak adlandırılan soy bağının reddine yer verilmesi, kocanın menfaatlerini koruma düşüncesinin sonucudur.

Kanunkoyucu, soy bağının reddine yer vermek suretiyle soy bağında istikrarı sağlamak ve çocuğun çıkarlarını güvence altına almak için benimsemiş olduğu bir karinenin soya sopa bağlılık uğruna yıkılmasını göze almaktadır. Yani “genetik (biyolojik) kökene bağlılık ilkesi”, çocuğu ve istikrarı koruma kaygılarından daha ağır basmıştır

Hak Düşürücü Süreler Türk Medeni Kanunu 289 maddesinde düzenlenmiş olup, koca, davayı, doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkek ile cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl, her halde doğumdan başlayarak beş yıl içinde açmak zorundadır. Çocuk, ergin olduğu tarihten başlayarak en geç bir yıl içinde dava açmak zorundadır. Gecikme haklı bir sebebe dayanıyorsa, bir yıllık süre bu sebebin ortadan kalktığı tarihte işlemeye başlayacağı hüküm altına alınmıştır. Ancak baba veya çocuk dava açmaları gerektiğini bilmiyorlarsa veya geç öğrenmişlerse, bu durum kimsenin kendi kusuruna dayanarak bir hak elde edemeyeceği kuralına aykırıdır. Devlet hak ve adalete uygun hareket etmek zorunda olduğundan, bu durum adalet ve hukuk devleti ilkesinin yer aldığı Anayasa'nın 2. maddesine aykırıdır.

Anayasa'nın 5. maddesinde devletin temel amaç ve görevlerinden birisinin kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan, siyasal, ekonomik engelleri kaldırmaya çalışmak olduğu belirtilmektedir.

Davacının davaname yolu ile C. savcısı olduğu düşünüldüğünde, aradan ne kadar süre geçerse geçsin, hak düşürücü süreler göz önüne alınmayacak ve davanın görülmesine mani bir durum olmayacaktır ki, bu husus kanun koyucunun soybağına ilişkin verdiği önemi ortaya koymaktadır. C. Savcısınca davanın açılması halinde dava açma hakkına bir kısıtlama getirilmezken, hak sahibi baba ve çocuk tarafından davanın hak düşürücü sürelerle bağlanması, Anayasa'nın 10. maddesindeki eşitlik kuralına aykırıdır.

Anayasa'nın 13. maddesinde temel hak ve hürriyetlerin ancak Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak sınırlandırılabileceği; bu sınırlamanın da Anayasa'nın sözüne, ruhuna, demokratik toplum düzeni ile ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı belirtildiği, yine Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin, Özel Hayatın ve Aile Hayatının Korunması başlıklı 8. maddesinde ise; Herkesin özel ve aile hayatına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesi hakkına sahip olduğu, Bu hakkın kullanılmasına bir kamu otoritesinin müdahalesi, ancak ulusal güvenlik, kamu emniyeti, ülkenin ekonomik refahı, dirlik ve düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için, demokratik bir toplumda, zorunlu olan ölçüde ve yasayla öngörülmüş olmak koşuluyla söz konusu olabileceği halde, bu gerekliliklere ve ilkelere uyulmaksızın soy bağı

kurumunun özüne dokunur nitelikte bir sınırlama getiren Türk Medeni Kanunu 289. maddesi Anayasa'nın 13. maddesine aykırı düşmektedir.

Soybağının reddine ilişkin davanın süre ile sınırlandırılması Anayasa'nın 36. maddesinde garanti altına alınan hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkına aykırıdır. Anayasa'nın 40. maddesi Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkese yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkanını vermektedir. Bu madde ile tanınan anayasal koruma, hak düşürücü sürenin Başlangıcı için Kocanın, davayı, doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkek ile cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarih ve her halde doğumdan başlayarak beş yıl içinde açmak şeklindeki düzenleme ile engellenmiş olmaktadır.

Yukarıda belirtilen yasal düzenlemeler ışığında mahkememizde görülmekte olan 2007/18 esas sayılı; Soy bağının reddine ve yeniden nüfusa tescile ilişkin davada, neseplerinin reddi talep edilen çocukların doğum tarihleri gözetildiğinde 1996 doğumlu Fatma, 1998 doğumlu Mehmet'in, (yasa koyucunun TMK 289. maddede doğrudan "doğum tarihine" yaptığı atıf dikkate alındığında) "doğum" tarihlerinin üzerinden 5 yıldan fazla bir zaman geçtiği anlaşılmakla, gerçekleşen somut olayda uygulanma ihtimali bulunan TMK 289. maddesinin Anayasaya aykırı olduğu kanaatine varılmakla aşağıdaki şekilde hükmün tesisi yoluna gidilmiştir.

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ: Gerekçesi Yukarıda izah edildiği üzere;

Mahkememize ait 2005/7 esas sayılı, "soy bağının reddine" ve yeniden nüfusa tesciline ilişkin davada uygulama ihtimali bulunan Türk Medeni Kanunun 289. maddesinin, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 2, 5, 10, 13, 36 ve 40. maddelerine aykırı olduğu kanaatine varılmakla, anılan Yasanın 289. maddesinin Anayasaya aykırılık yönünden incelenmek üzere dosyanın suretinin Anayasa Mahkemesine gönderilmesine, T.C. Anayasa'nın 152/1. maddesi gereğince Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar ve 5 ayı geçmeyecek süre ile sınırlı olmak üzere davanın geri bırakılmasına, karar verildi."

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

22.11.2001 günlü, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun itiraz konusu 289. maddesi şöyledir:

“III. Hak düşürücü süreler

MADDE 289.- *Koca, davayı, doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkek ile cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl, her hâlde doğumdan başlayarak beş yıl içinde açmak zorundadır.*

Çocuk, ergin olduğu tarihten başlayarak en geç bir yıl içinde dava açmak zorundadır.

Gecikme haklı bir sebebe dayanıyorsa, bir yıllık süre bu sebebin ortadan kalktığı tarihte işlemeye başlar.”

B- İlgili Yasa Kuralları

4721 sayılı Türk Medenî Kanunu’nun 282., 285., 286., 287. ve 288. maddeleri şöyledir:

“A. Genel olarak soybağının kurulması

MADDE 282.- *Çocuk ile ana arasında soybağı doğumla kurulur.*

Çocuk ile baba arasında soybağı, ana ile evlilik, tanıma veya hâkim hükmüyle kurulur.

Soybağı ayrıca evlât edinme yoluyla da kurulur.”

“A. Babalık karinesi

MADDE 285.- *Evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün içinde doğan çocuğun babası kocadır.*

Bu süre geçtikten sonra doğan çocuğun kocaya bağlanması, ananın evlilik sırasında gebe kaldığının ispatıyla mümkündür.

Kocanın gaipliğine karar verilmesi hâlinde üçyüz günlük süre, ölüm tehlikesi veya son haber tarihinden işlemeye başlar.”

“B. Soybağının reddi

I. Dava hakkı

MADDE 286.- *Koca, soybağının reddi davasını açarak babalık karinesini çürütebilir. Bu dava ana ve çocuğa karşı açılır.*

Çocuk da dava hakkına sahiptir. Bu dava ana ve kocaya karşı açılır.”

"II. İspat

1. Evlilik içinde ana rahmine düşme

MADDE 287.- Çocuk evlilik içinde ana rahmine düşmüşse davacı, kocanın baba olmadığını ispat etmek zorundadır.

Evlenden başlayarak en az yüzseksen gün geçtikten sonra ve evliliğin sona ermesinden başlayarak en fazla üçyüz gün içinde doğan çocuk evlilik içinde ana rahmine düşmüş sayılır."

"2. Evlenmeden önce veya ayrı yaşama sırasında ana rahmine düşme

MADDE 288.- Çocuk, evlenmeden önce veya ayrı yaşama sırasında ana rahmine düşmüşse, davacının başka bir kanıt getirmesi gerekmez.

Ancak, gebe kalma döneminde kocanın karısı ile cinsel ilişkide bulunduğu konusunda inandırıcı kanıtlar varsa, kocanın babalığına ilişkin karine geçerliliğini korur."

C- Dayanılan ve İlgili Görülen Anayasa Kuralları

Başvuru kararlarında, Anayasa'nın 2., 5., 10., 13., 36., 40. ve 41. maddelerine dayanılmış, 17. maddesi ise ilgili görülmüştür.

IV- İLK İNCELEME

A- Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince, 2007/8 esas sayılı dosyanın 31.1.2007 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

B- Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince, 2008/30 esas sayılı dosyanın 8.4.2008 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, öncelikle uygulanacak kural sorunu üzerinde durulmuştur.

Anayasa'nın 152. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 28. maddesine göre, mahkemeler, bakmakta oldukları davalarda uygulayacakları kanun ya da kanun hükmünde kararname kurallarını Anayasa'ya aykırı görürler veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık savının ciddi olduğu kanısına varırlarsa, o hükmün iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurmaya yetkilidirler. Ancak, bu kurallar uyarınca bir mahkemenin Anayasa Mahkemesi'ne başvurabilmesi için elinde yöntemince açılmış ve mahkemenin görevine giren bir davanın bulunması ve iptali istenen kuralların da o davada uygulanacak olması gerekmektedir. Uygulanacak

yasa kuralları, davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikte bulunan kurallardır.

İtiraz konusu 4721 sayılı TMK.'nın 289. maddesinin birinci fıkrasında kocanın, ikinci fıkrasında ergin olan çocuğun soybağının reddi davasını hangi süreler içinde açabileceği düzenlenmiş, üçüncü fıkra ise, gecikmenin haklı bir nedene dayanması halinde bir yıllık sürenin haklı nedenin ortadan kalktığı tarihte işlemeye başlayacağı hüküm altına alınmıştır. Bakılmakta olan davanın koca tarafından açılan soybağının reddi davası olması karşısında, TMK.'nın 289. maddesinin birinci ve üçüncü fıkraları davada uygulanacak kurallardır. Ancak, ergin olan çocuk tarafından açılan bir dava bulunmadığından maddenin ikinci fıkrası davada uygulanacak kural değildir.

Bu nedenle, 22.11.2001 günlü, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun 289. maddesinin ikinci fıkrasının, itiraz başvurusunda bulunan Mahkeme'nin bakmakta olduğu davada uygulanma olanağı bulunmadığından, bu fıkra ile ilişkin başvurunun Mahkeme'nin yetkisizliği nedeniyle reddine, dosyada eksiklik bulunmadığından, 4721 sayılı TMK.'nın 289. maddesinin birinci ve üçüncü fıkralarının esasının incelenmesine, oybirliği ile karar verilmiştir.

V- BİRLEŞTİRME KARARI

22.11.2001 günlü, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun 289. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "...her hâlde doğumdan başlayarak beş yıl..." ibaresinin iptaline karar verilmesi istemiyle yapılan itiraz başvurusuna ilişkin 2007/8 esas sayılı davanın, aralarındaki hukuki irtibat nedeniyle 2008/30 esas sayılı dava ile birleştirilmesine, esasının kapatılmasına, esas incelemenin 2008/30 esas sayılı dosya üzerinden yürütülmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

VI- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararları ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu ve ilgili Yasa kuralları, dayanan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- İtiraz Konusu Kuralın Anlam ve Kapsamı

Soybağı terimi, 743 sayılı önceki Medenî Kanundaki nesep sözcüğünün yerine 4721 sayılı yeni Medenî Kanun tarafından hukuk diline kazandırılan

bir terim olup biri geniş diğeri dar olmak üzere iki farklı anlamda kullanılmaktadır.

Geniş anlamda soybağı, bir kimse ile onun ecdadı, üstsoyu arasındaki biyolojik ve doğal bağlantıyı ifade eder. Dar anlamda soybağı ise, sadece çocuklar ile ana ve babaları arasındaki bağlantıyı, başka bir deyişle çocuğun ana ve babasına nisbetini ifade eder ki, Medenî Kanunun aile hukuku kitabında düzenlenmiş olan soybağı da bu dar anlamdaki soybağıdır.

4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun soybağının hükümlerini düzenleyen 282. maddesinin ikinci fıkrasında çocuk ile baba arasındaki soybağının, ana ile evlilik, tanıma veya hâkim hükmüyle kurulacağı, 285. maddenin birinci fıkrasında evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün içinde doğan çocuğun babasının koca olduğu, 286. maddesinde de kocanın soybağının reddi davasını açarak babalık karinesini çürütebileceği hüküm altına alınmıştır. TMK'nın 287. maddesine göre, çocuk evlilik içinde ana rahmine düşmüşse davacının, kocanın baba olmadığını ispat etmek zorunda olduğu, evlenmeden başlayarak en az yüzseksen gün geçtikten sonra ve evliliğin sona ermesinden başlayarak en fazla üçyüz gün içinde doğan çocuğun evlilik içinde ana rahmine düşmüş sayılacağı, 288. maddeye göre de çocuk, evlenmeden önce veya ayrı yaşama sırasında ana rahmine düşmüşse, davacının başka bir kanıt getirmesi gerekmediği, ancak, gebe kalma döneminde kocanın karısı ile cinsel ilişkide bulunduğu konusunda inandırıcı kanıtlar varsa, kocanın babalığına ilişkin karinenin geçerliliğini koruyacağı öngörülmüştür.

TMK'nın 286. ve 291. maddelerinde, soybağının reddi davasının koca, çocuk, kocanın alt soyu, anası, babası veya baba olduğunu iddia eden kişi tarafından açılabileceği belirtilmektedir.

İtiraz konusu kuralın birinci fıkrasında; kocanın soybağının reddi davasını, doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkek ile cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl, her hâlde doğumdan başlayarak beş yıl içinde açmak zorunda olduğu, üçüncü fıkrasında ise gecikmenin haklı bir sebebe dayanması halinde bir yıllık sürenin bu sebebin ortadan kalktığı tarihten itibaren işlemeye başlayacağı öngörülmektedir.

Soybağının reddi davası için öngörülmüş olan süreler, yenilik doğurucu hak olduklarından nitelikleri gereği hak düşürücü sürelerdir.

B- Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

1- 4721 sayılı Yasa'nın 289. Maddesinin Birinci Fıkrasında Yer Alan “Koca, davayı, doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkek ile cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl, ... içinde açmak zorundadır.” İbaresini İle Aynı Maddenin Üçüncü Fıkrasının İncelenmesi

Başvuru kararında, itiraz konusu kurallar ile soybağının reddine ilişkin davanın süre ile sınırlandırılarak kocanın dava açma hakkının engellenmesinin hukuk devleti ilkesine ve hak arama özgürlüğüne aykırı olduğu, Cumhuriyet savcısına herhangi bir süre sınırlaması olmadan soybağının reddi davası açma hakkı tanınırken, koca tarafından açılacak olan davanın hak düşürücü sürelerle bağlanmasının eşitsizlik oluşturduğu belirtilerek, itiraz konusu kuralların Anayasa'nın 2., 5., 10., 13., 36., 40. ve 41. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İtiraz konusu birinci fıkradaki ibare ile kocaya, doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkek ile cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl içinde soybağının reddi davasını açma hakkı tanınmaktadır. Üçüncü fıkra ise dava açmakta gecikmenin haklı bir nedene dayanması halinde bir yıllık sürenin bu nedenin ortadan kalkmasından sonra başlayacağı öngörülmektedir.

Anayasanın hak arama özgürlüğüne ilişkin 36. maddesinde, herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı ve davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip bulunduğu belirtilmiştir. Maddeyle güvence altına alınan dava yoluyla hak arama özgürlüğü, kendisi bir temel hak niteliği taşımanın ötesinde, diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden birini oluşturmaktadır. Kişinin uğradığı bir haksızlığa veya zarara karşı kendisini savunabilmesinin ya da maruz kaldığı haksız bir uygulama veya işleme karşı haklılığını ileri sürüp kanıtlayabilmesinin, zararını giderebilmesinin en etkili ve güvenceli yolu, yargı mercileri önünde dava hakkını kullanabilmesidir. Kişilere yargı mercileri önünde dava hakkı tanınması adil yargılamanın ön koşulunu oluşturur.

Anayasa'nın 40. maddesinde; “Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlâl edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir. Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilerle başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır...” . “Ailenin Korunması” başlıklı 41. maddesinde de, “Aile,

Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar” denilmektedir.

Soybağının reddi davası, çocuğun babası ile arasındaki soybağını ortadan kaldırmaya yönelik olduğundan, yaratacağı sonuçlar göz önüne alındığında, aile ve toplum hayatı üzerinde önemli etkilere yol açacağı açıktır. Soybağının reddi davasında öngörülen bir yıllık hak düşürücü süre, çocuğun nesep durumunun uzun süre askıda kalmaması, ailenin temelini teşkil eden soybağının süresiz olarak dava tehdidi altında tutulmaması, böylece soybağında istikrar ve kamu düzeninin sağlanarak ailenin korunması amacını gerçekleştirmeye yöneliktir. İtiraz konusu kurallarla dava açma sürelerinin bir yılla sınırlandırılması Anayasa’nın 41. maddesindeki ailenin ve çocukların korunması için gerekli tedbirleri alma yönünde Devlet’e verilen görevin yerine getirilmesi gereğinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca, dava açma hakkının süre ile sınırlandırılması adil yargılanma açısından ön koşul olan dava açma hakkını ortadan kaldırmamaktadır.

Öte yandan, itiraz konusu kurallar ile kişinin genetik-biyolojik kökeni kendisine ait olmayan çocuğu reddetme hakkı engellenmediği gibi, bu hakkın kim tarafından, nasıl ve hangi süre içinde kullanılacağına ilişkin düzenlemeler Anayasa’nın 40. maddesi ile uyum içindedir.

Açıklanan nedenlerle, kurallar Anayasa’nın 36., 40. ve 41. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

İtiraz konusu kuralların Anayasa’nın 2., 5., 10. ve 13. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

2- Yasa’nın 289. Maddesinin Birinci Fıkrasında Yer Alan “...her hâlde doğumdan başlayarak beş yıl...” İbaresinin İncelenmesi

Başvuru kararlarında; itiraz konusu ibare ile soybağının reddine ilişkin davanın doğumdan itibaren beş yıllık süre ile sınırlandırılarak kocanın dava hakkı doğmadan ortadan kaldırılmasının hak arama hürriyetini engellediği, bu şekilde eş tarafından istenmediği halde çocuk ile koca arasında soybağı kurulmasına sebebiyet verilerek Anayasa ile güvence altına alınan aile kavramının zedelendiği belirtilerek, itiraz konusu ibarenin Anayasa’nın 2., 5., 10., 13., 36., 40. ve 41. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 29. maddesine göre Anayasa Mahkemesi, kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi

İçtüzüğünün Anayasa'ya aykırılığı konusunda ilgililer tarafından ileri sürülen gerekçelere dayanmaya mecbur değildir, taleple bağlı kalmak kaydıyla başka gerekçe ile de Anayasa'ya aykırılık kararı verebilir. Bu nedenle itiraz konusu ibare Anayasa'nın 17. maddesi yönünden de incelenmiştir.

Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve yasalarla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık, Anayasa'nın ve yasaların üstünde yasakoyucunun da bozamayacağı temel hukuk ilkeleri bulunduğu bilincinde olan devlettir.

Anayasa'nın 5. maddesinde, Devletin temel amaç ve görevleri belirlenirken, Devlete, kişilerin refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insana maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak görevi verilmiştir.

Madde gerekçesinde; *"...Devlet aynı zamanda milletin huzurunu sağlamak ve fertlerini mutlu kılmak görevi ile de yükümlüdür. Devlet, ferdin hayat mücadelesini kolaylaştıracak, ferdin, insan haysiyetine uygun bir ortam içinde yaşamasını gerçekleştirecektir. Ferdin hayatında, onun temel hak ve özgürlüklerden olduğu gibi yararlanmasını engelleyen sebepleri ortadan kaldırmak, sosyal devletin görevidir."* açıklamasına yer verilmiştir.

Anayasa'nın *"Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı"* başlıklı 17. maddesinde, *"Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir"* denilmektedir. Buna göre kişinin yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma hakkı birbirleriyle sıkı bağlantıları olan, devredilmez, vazgeçilmez temel haklardandır. Bu haklara karşı her türlü engelin ortadan kaldırılması da devlete görev olarak verilmiştir. Güçlüler karşısında güçsüzleri koruyacak olan devlet gerçek eşitliği sağlayacak, toplumsal dengeyi koruyacak ve böylece sosyal niteliğine ulaşacaktır. Bu itibarla kişilerin yaşayışlarına ilişkin yasal düzenlemeler *"yaşama hakkı ile maddî ve manevî varlığını koruma hakları"*nı önemli ölçüde zedeleyecek veya ortadan kaldıracak kuralları içermemelidir.

Kişinin genetik-biyolojik kökeni kendisine ait olmayan çocuğu reddetme hakkı en temel haklarından biridir. İtiraz konusu ibare ile bu hak doğumdan itibaren beş yıllık süre ile sınırlandırılmakta ve bu sürenin haklı neden

olmadan geçmesi halinde dava açma hakkı henüz doğmadan kocanın elinden alınmak suretiyle kendisine ait olmayan çocuğu sahiplenmek zorunda bırakılmaktadır. Hukuk devleti ilkesi, kocanın temel hak ve hürriyetlerinden olan genetik-biyolojik kökeni kendisine ait olmayan çocuğu reddetme hakkının önündeki bu hak ile bağdaşmayan engelleri kaldırmayı da içerir.

İtiraz konusu ibare, kişinin maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkının özünü zedeler nitelik taşıdığı gibi, kocanın temel hak ve özgürlüklerini hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu ibare Anayasa'nın 2., 5. ve 17. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Anayasa'nın 2., 5. ve 17. maddelerine aykırı görülerek iptal edilen itiraz konusu ibarenin, ayrıca 10., 13., 36., 40. ve 41. maddeleri yönünden incelenmesine gerek görülmemiştir.

A. Necmi ÖZLER bu görüşe katılmamıştır.

VII- SONUÇ

22.11.2001 günlü, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun 289. maddesinin;

1- Birinci fıkrasında yer alan "...her hâlde doğumdan başlayarak beş yıl..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, A. Necmi ÖZLER'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

2- Birinci fıkrasının kalan kısmı ile üçüncü fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

25.6.2009 gününde karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sait ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

KARŞIOY YAZISI

Türk Medeni Kanunu'nun 289. maddesinin üçüncü fıkrasındaki soy bağının reddi davasında haklı bir sebebe dayanılmak suretiyle dava açılabilmesi olanağının, maddenin gerek birinci gerek ikinci fıkrasında belirtilen hak düşürücü süreleri kapsadığı maddenin düzenleniş biçiminden anlaşılmaktadır.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 22.12.2004 tarih ve E:2-554, K:742 sayılı kararı ile ilgili Daire kararlarında da, itiraz konusu maddenin birinci fıkrasındaki bir ve beş yıllık sürelerin haklı bir nedenle kaçırılmış olması durumunda üçüncü fıkra uyarınca soy bağının reddi davası açılabileceği kabul edilmektedir.

Haklı sebebin neler olabileceği ise maddede belirtilmemiş bu konu hakimin takdirine bırakılmıştır.

Madde bu çerçevede değerlendirildiğinde; iptaline karar verilen ibarenin, kişinin kendisine ait olmayan çocuğu reddetme hakkını engellemediği, haklı bir nedenin bulunduğu haller hariç olmak üzere dava açma süresini belirlediği açıktır. Soy bağının süresiz olarak dava tehdidi altında tutulması, Anayasa'nın, ailenin ve çocuğun korunmasını öngören 41. maddesi ile bağdaşmaz. Bu nedenle, yasakoyucunun soy bağı konusundaki dava açma süresini beş yıl ile sınırlandırmasında Anayasa'ya aykırılık bulunmadığı sonucuna vardığım için aksi yöndeki çoğunluk kararına katılmadım.

Üye
A. Necmi ÖZLER

Esas Sayısı : 2006/79

Karar Sayısı : 2009/97

Karar Günü : 25.6.2009

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Elazığ İdare Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 17.7.2004 günlü, 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanunu'nun;

- 1.) 1. maddesinde yer alan "...**maddi**..." sözcüğünün,
- 2.) 2. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "...**maddi**..." sözcüğünün,
- 3.) 7. maddesinin c. bendinde yer alan "...**maddi**..." sözcüğünün,
- 4.) 9. maddesinin,

a) Birinci fıkrasında yer alan "**Yaralanma, sakatlanma ve ölüm hallerinde (7000) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucunda bulunan miktarın**" biçimindeki ilk paragrafı ile (e) bendinin,

b) İkinci fıkrasının,

- 5.) Geçici 1. maddesinde yer alan "...**maddi**..." sözcüğünün,

Anayasa'nın 2., 5., 11., 36., 90. ve 125. maddelerine aykırılığı savıyla iptali ve yürürlüğünün durdurulması istemidir.

I- OLAY

5233 sayılı Yasa gereğince Zarar Tespit Komisyonu tarafından terör saldırısı sonucu ölenin yakınlarına yapılan sulhname teklifinin kabul edilmemesi nedeniyle açılan maddi ve manevi tazminat davasında, itiraz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptal ve yürürlüklerinin durdurulması istemiyle başvurmuştur.

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

İtiraz yoluna başvuran mahkeme, başvuru kararının ilgili bölümlerinde şu gerekçelere yer vermiştir:

“Anayasa’nın 2. maddesinde ; “Türkiye Cumhuriyeti, toplum huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik laik ve sosyal bir hukuk devletidir” hükmüne yer verilmiştir. Hukuk devleti olma ilkesi, devletin demokratik, sosyal ve laik olma ilkelerinin tümünü kapsayan, beryandan kişi hürriyeti ve güvenliğini esas alırken diğer yandan da bireyleri idarenin eylem ve işlemlerine karşı korumayı amaçlayan bir düzenlemedir.

Hukuk devletinin temel özelliği devlet içinde tüm kamusal yaşam ve yönetimin yargı denetimi altında olmasıdır. Bu anlamda 5233 sayılı Terör ve terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanunun 1. maddesi, 2. maddesinin 1. fıkrası, 7. maddenin (c) bendi ve geçici 1. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, terör ve terörle mücadele nedeniyle manevi zarara uğrayanların bu zararları, yargı denetimi dışında kalmakta, öte yandan aynı Yasa’nın 9. maddesinin 1. fıkrası gereği de; maddi zararların hesaplanmasının anılan maddede öngörülen şekilde yapılması gerekmektedir.

Bilindiği üzere terör ve terörle mücadeleden doğan ve toplumun belli bir kesiminin uğradığı zararların, yalnızca maddi zararlardan oluştuğunu söyleyebilmek mümkün değildir. Terör olayları niteliği gereği, insanları daha çok manevi yönden zarara uğratan (korku, endişe, yakınlarını kaybetme, yaşadığı yerden ayrılmak zorunda kalma gibi nedenlerle) olaylardır. Bu sebeple de, anılan Yasa’nın 1. maddesi, 2. maddesinin 1. fıkrası, 7. maddenin (c) bendi ve geçici 1. maddesinin 1. fıkrasında yalnızca terör ve terörle mücadeleden doğan maddi zararların karşılanmasının hüküm altına alınmasının, Anayasa’nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti ilkesi ile bağdaşmadığı açıktır.

Anayasa’nın 5. maddesinde “devletin temel amaç ve görevleri, Türk Milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve Demokrasiyi korumak kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.” Hükmüne yer verilmiştir.

Anılan hüküm sosyal devlet ilkesinin bir gereğidir. Bu hükümle devlet ülkede yaşayan tüm vatandaşlarını siyasal, ekonomik ve sosyal koşullardan

eşit şekilde yararlandırmak ve bunun için gerekli olan önlemleri almakla görevli kılınmıştır.

Bu anlamda, devletin önlemekle yükümlü olduğu halde önleyemediği terör olaylarından toplumun yalnız belli bir kesimin etkilenmesini sosyal adaletsizliği doğuracağı açık bulunduğundan Devletin bu aşamada yapacağı yasal düzenlemelerle toplumun zarara uğrayan kesiminin maddi ve manevi zararlarının karşılanması, anılan Anayasa hükmü açısından bir zorunluluktur.

(...)

Anayasa'nın 36. maddesinde; "Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercilerinde davacı ve davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz" hükmüne yer vermiştir.

Anılan madde hükmü ile herkesin, yargı mercileri önünde hak arama hürriyeti bulunduğu ifade edilerek, davacı veya davalı olmak suretiyle adil yargılanma hakkı bulunduğu ifade edilmiştir. Ancak 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşlanması Hakkında Kanunun 1. maddesi, 2. maddesinin 1. fıkrası, 7. maddenin (c) bendi ve geçici 1. maddesinin 1. fıkrası ile terör ve terörle mücadelede dolayı manevi zarara uğrayanların dava açma hakkı dolayısıyla hak arama hürriyeti engellendiğinden Anayasanın 36. maddesine de aykırılık teşkil etmektedir.

Anayasa'nın 90. maddesinin 5. fıkrasında "usulüne göre yürürlüğe konmuş Milletlerarası Antlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz" hükmü yer almıştır.

Terör ve terörle mücadele sonucu uğranılan zararların karşılanması talebiyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvuru sonucu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 24.07.1998 günlü Menteş ve diğerleri kararlarında maddi tazminat yanında manevi tazminata karar verilmesi sonucuna varmıştır.

Yine 12.1.2006 tarihli Aydın İçyer-Türkiye davasında, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 5233 sayılı Terör ve terörle Mücadeleden Kaynaklanan Zararların Karşlanması Hakkında Kanunla ilgili olarak "Tazminat kanununda yalnız maddi zararlar için tazminat talep etme olanağının bulunduğu doğru olsa da kanun'un 12. maddesinin İdari mahkemelerde

manevi zarar için tazminat talep etme olanağı verdiği görülmektedir” ifadesine yer vermiştir.

Bu nedenle de; 5233 sayılı Terör ve terörle Mücadeleden Kaynaklanan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun’un 1. maddesi, 2. maddesinin 1. fıkrası, 7. maddenin (c) bendi ve geçici 1. maddesinin 1. fıkrası ile öngörülen ve terör veya terörle mücadeleden dolayı zarara uğrayanların yalnızca maddi zararlarının tazminine ilişkin hüküm Anayasanın belirtilen ilkelerine de aykırı düşmektedir.

Anayasa’nın 125. maddesinin birinci fıkrasında; “idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır” hükmüne yer verilmiş, aynı maddede bu ilkenin istisnaları belirtilmiştir. Öte yandan sözü edilen maddenin son fıkrasında ise idarenin kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararları ödemekle yükümlü olduğu kurala bağlanmıştır.

Anılan madde hükmü ile idarenin kendi eylem ve işlemlerinden doğan bütün zararların karşılanması amaçlanmış olup bu konuda manevi zararlarla ilgili bir sınırlama getirilmemiştir.

Bu sebeple de; 5233 sayılı Terör ve terörle Mücadeleden Kaynaklanan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun’un 1. maddesi, 2. maddesinin 1. fıkrası, 7. maddenin (c) bendi ve geçici 1. maddesinin 1. fıkrası ile öngörülen ve terör veya terörle mücadeleden dolayı zarara uğrayanların yalnızca maddi zararlarının tazminine ilişkin hüküm Anayasanın belirtilen ilkelerine de aykırı düşmektedir.”

İtiraz başvurusunda yürürlüğün durdurulması istemi ile ilgili olarak da aşağıdaki gerekçelere yer verilmiştir:

“5233 sayılı Terör ve terörle Mücadeleden Kaynaklanan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun’un 6. maddesinde bu Kanundan yararlanmak isteyenlerin zarar konusu olayın öğrenilmesinden itibaren 60 gün içerisinde, herhalde olayın meydana gelmesinden itibaren 1 yıl içerisinde ilgili valiliğe ve kaymakamlığa başvurularının öngörülmesi, öte yandan geçici 1. maddesinde bu maddeye göre yapılan başvuruların başvuru tarihinden itibaren 2 yıl içinde sonuçlandırılması, yine geçici 2. maddesinde bu maddeye göre yapılan başvuruların ise başvuru tarihinden itibaren 1 yıl içinde sonuçlandırılmasının öngörülmesi karşısında yasal zaman sınırlandırılması nedeniyle telafisi güç zararların önlenmesi için yürürlüğün durdurulması kararı verilmesini talep etmek gerekmiştir.”

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralları

5233 sayılı Yasa'nın itiraz konusu fıkra, bent, ibare ve sözcüklerinin bulunduğu ilgili maddeler şöyledir:

“MADDE 1.- Bu Kanunun amacı, terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle **maddî** zarara uğrayan kişilerin, bu zararlarının karşılanmasına ilişkin esas ve usulleri belirlemektir.

MADDE 2.- Bu Kanun, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 1 inci, 3 üncü ve 4 üncü maddeleri kapsamına giren eylemler veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle zarar gören gerçek kişiler ile özel hukuk tüzel kişilerinin **maddî** zararlarının sulhen karşılanması hakkındaki esas ve usullere ilişkin hükümleri kapsar.

MADDE 7.- Bu Kanun hükümlerine göre sulh yoluyla karşılanabilecek zararlar şunlardır:

a) Hayvanlara, ağaçlara, ürünlere ve diğer taşınır ve taşınmazlara verilen her türlü zararlar.

b) Yaralanma, sakatlanma ve ölüm hâllerinde uğranılan zararlar ile tedavi ve cenaze giderleri.

c) Terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle kişilerin mal varlıklarına ulaşamamalarından kaynaklanan **maddî** zararlar.

MADDE 9.- Yaralanma, sakatlanma ve ölüm hâllerinde (7000) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucunda bulunan miktarın;

a) Yaralananlara altı katı tutarını geçmemek üzere yaralanma derecesine göre,

b) Çalışma gücü kaybı, yetkili sağlık kuruluşları tarafından üçüncü derece olarak tespit edilenlere dört katından yirmidört katı tutarına kadar,

c) Çalışma gücü kaybı, yetkili sağlık kuruluşları tarafından ikinci derece olarak tespit edilenlere yirmibeş katından kırksekiz katı tutarına kadar,

d) Çalışma gücü kaybı, yetkili sağlık kuruluşları tarafından birinci derece olarak tespit edilenlere kırkdokuz katından yetmişiki katı tutarına kadar,

e) **Ölenlerin mirasçılarına elli katı tutarında,**

Nakdî ödeme yapılır.

Nakdî ödemenin tespitine esas tutulacak miktar, ödeme yapılmasına ilişkin valinin veya Bakanın onayı tarihinde geçerli gösterge ve katsayı rakamları esas alınarak belirlenir.

Birinci fıkranın (e) bendine göre belirlenen nakdî ödemenin mirasçılara intikalinde 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun mirasa ilişkin hükümleri uygulanır.

Bakanlar Kurulu, nakdî ödemeye esas tutulan gösterge rakamını yüzde otuza kadar artırmaya veya kanunî sınıra kadar indirmeye yetkilidir.

Bu Kanun kapsamındaki zararlardan dolayı, zarar gören kişilere gerçek veya özel hukuk tüzel kişileri tarafından yapılan ödemeler sebebiyle Devlete rücu edilemez.

Nakdî ödemenin şekli, tutarı, yarananma ve sakatlık derecelerinin tespitine ilişkin esas ve usuller yönetmelikle belirlenir.”

GEÇİCİ MADDE 1.- Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde ilgili valilik ve kaymakamlıklara başvurmaları hâlinde, 19.7.1987 tarihi ile bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih arasında işlenen 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 1 inci, 3 üncü ve 4 üncü maddeleri kapsamına giren eylemler veya anılan tarihler arasında terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle zarar gören gerçek kişiler ile özel hukuk tüzel kişilerinin **maddî** zararları hakkında da bu Kanun hükümleri uygulanır.

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

Başvuru kararında, Anayasa’nın 2., 5., 11., 36., 90. ve 125. maddelerine dayanılmıştır.

IV- İLK İNCELEME VE YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİ

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü’nün 8. maddesi gereğince Tülay TUĞCU, Haşim KILIÇ, Sacit ADALI, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, Mustafa YILDIRIM, Cafer ŞAT, A. Necmi ÖZLER, Serdar ÖZGÜLDÜR, Şevket APALAK ve Osman Alifeyyaz PAKSÜT’ün katılımlarıyla 30.5.2006 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, Serdar ÖZGÜLDÜR’ün “başvurunun, başvuran mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddine karar verilmesi gerektiği” yönündeki karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA, yürürlüğünün durdurulması

isteminin de koşulları oluşmadığından REDDİNE OYBİRLİĞİYLE, karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kurallar, dayanan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Yasa'nın 1., 2., 7. ve Geçici 1. Maddelerinde Geçen "Maddi" Sözcüğünün İncelenmesi

Başvuru kararında, Anayasa'nın 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyetinin bir hukuk devleti olduğu, devletin bu niteliğinin gereği olarak idarenin tüm eylem ve işlemlerinin yargı denetimine tabi olması gerektiği, ancak 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılansması Hakkında Kanunun 1. maddesi, 2. maddesinin birinci fıkrası, 7. maddenin (c) bendi ve geçici 1. maddesinin birinci fıkrasındaki düzenleme nedeniyle terör ve terörle mücadeleden doğan manevi zararların yargı denetimi dışında kaldığı, bu nedenle itiraz konusu "maddi" ibaresinin hukuk devleti ilkesine; devletin önlemekle yükümlü olduğu terör olaylarından, toplumun sadece belli bir kesiminin etkilenmesinin sosyal adaletsizliğe yol açtığı bu nedenle devletin, zarara uğrayanların maddi zararlarının yanında manevi zararlarını da karşılamasının, Anayasa'nın 5. maddesinde yer alan hükmün gereği olduğu; herkesin yargı mercileri önünde hak arama özgürlüğü ile davacı veya davalı olmak suretiyle adil yargılanma hakkı bulunduğu, ancak itiraz konusu kuralların, terör ve terörle mücadeleden dolayı manevi zarara uğrayanların dava açma hakkını, dolayısıyla hak arama hürriyetini engellediği; idarenin kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararları ödemekle yükümlü olduğu, bu konuda manevi zararlarla ilgili Anayasa'da bir sınırlamanın bulunmadığı, bu nedenle kuralın Anayasa'nın 2., 5., 36. ve 125. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti; temel hak ve özgürlüklere dayanan, bu hakların korunup güçlenmelerine olanak sağlayan, adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan, eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açık olan devlettir.

Devletin temel amaç ve görevlerini belirleyen, Anayasa'nın 5. maddesinde, devlete, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu

sağlamak; kişinin temel hak ve özgürlüklerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak biçimde sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmak, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli koşulları hazırlamak görevi verilmiştir.

Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" başlıklı 36. maddesinde ise herkesin meşru vasıta ve yollardan yararlanmak suretiyle yargı organları önünde davacı ya da davalı olarak sav ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir.

Anayasa'nın 125. maddesinin birinci fıkrasında "*idarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolu açıktır*" son fıkrasında ise "*idare kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür*" kuralı yer almaktadır.

5233 sayılı Yasa, terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle zarar gören kişilerin maddi zararlarının özellikle yargı yoluna gitmelerine gerek kalmadan, idarece en kısa süre içinde ve sulh yoluyla karşılanması amacıyla hazırlanmış bir yasadır. Yasa bu yönüyle zarara uğrayan vatandaş ile devlet arasındaki uyuşmazlıkta yargı yoluna gidilmeden alternatif bir çözüm yöntemi getirmiştir. Yasakoyucu bu amaca uygun olarak yargılama hukuku kurallarından farklı hükümler öngörerek buna ilişkin esasları Yasa'da ayrıntılı olarak kurala bağlamıştır.

İdare, yürüttüğü hizmetin doğrudan sonucu olan, nedensellik bağı kurulabilen zararları kusur sorumluluğu ilkesi uyarınca tazminle yükümlüdür. Ancak bazen idare, kusur koşulu ve nedensellik bağı aranmadan da meydana gelen bazı zararlardan sorumlu olabilmektedir. Bunlar, idarenin kendi faaliyet alanıyla ilgili önlemekle yükümlü olduğu halde önleyemediği zararlardır. 5233 sayılı Yasa'da yer alan sorumluluğun dayanağını da kusursuz sorumluluğun bir türü olan ve bilimsel ve yargısal içtihatlarla geliştirilen "sosyal risk ilkesi" oluşturmaktadır.

Terör ve terörle mücadeleden doğan ancak idari bir eylem veya işlemle nedensellik bağı bulunmayan maddi zararların karşılanmasına ilişkin 5233 sayılı Yasa'daki düzenlemeler, yasakoyucunun sosyal hukuk devletinin gereği olarak sorumluluk hukukunun genel ilkelerine yasayla getirdiği bir istisnadır. İdarenin kusurunun bulunmadığı ancak "sosyal risk ilkesi" gereği sulh yoluyla karşılanması gereken zararların nelerden ibaret olduğunun tespiti, yasakoyucunun takdir yetkisi içindedir. İtiraz konusu kurallarda yer alan maddi zararların öncelikle sulh yoluyla karşılanmasına ilişkin hükümlerin bulunmasını bu kapsamda değerlendirmek gerekir.

5233 sayılı Yasa, idarenin eylem ve işleminin sonucu olmayan ve herhangi bir idari işlem veya eylemle doğrudan nedensellik bağı da bulunmayan, ancak terör ve terörle mücadele sırasında meydana gelen zararların da tazmini yolunu açan, bu anlamda idarenin kusursuz sorumluluk alanını genişleten bir yasadır. Bu Yasa idarenin kusursuz sorumluluk alanını genişletmekle birlikte, aynı zamanda terör ve terörle mücadele sırasında meydana gelen zararlardan sadece “maddi” olan kısmının sulh yoluyla tazminine ilişkin esas ve usulleri belirlemektedir. Yasa’da bu zararlardan “manevi” olan kısmın idareden talep edilemeyeceğine ilişkin bir hükme yer verilmediği gibi, 12. maddede “sulh yoluyla çözülemeyen uyuşmazlıklarda ilgililerin yargı yoluna başvurma hakları saklıdır” denilerek Anayasa’nın 125. maddesinin birinci fıkrasına paralel bir düzenlemeye yer verilmiştir. Bu nedenle itiraz konusu ibare, idarenin sorumluluk alanını daraltan veya idari işlem veya eylemlere karşı yargı yolunu kapatan bir hüküm içermemektedir.

Açıklanan nedenlerle itiraz konusu ibarenin Anayasa’nın 2., 5., 36. ve 125. maddelerine aykırı bir yönü bulunmamaktadır. İtirazın reddi gerekir.

İtiraz konusu ibarenin Anayasa’nın 11. ve 90. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

B- Yasa’nın 9. Maddesinin Birinci Fıkrasının İlk Tümcesi ile (e) Bendinin ve İkinci Fıkrasının İncelenmesi

Başvuru kararında, Yasa’nın 9. maddesinin birinci fıkrasının ilk tümcesi ile (e) bendinin ve ikinci fıkrasının Anayasa’ya aykırılığı hakkında aynı gerekçelerle Anayasa’nın 2., 5., 11., 36., 90. ve 125. maddesinin son fıkrasına aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Anayasa’nın 2. Maddesinde Türkiye Cumhuriyeti, “...*laik ve sosyal bir hukuk devleti*” olarak nitelendirilmiştir. Anayasa Mahkemesi de hukuk devletini; temel hak ve özgürlüklere dayanan, bu hakların korunup güçlenmelerine olanak sağlayan, adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan, eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açık olan devlet olarak tanımlamıştır.

Devletin temel amaç ve görevlerini belirleyen, Anayasa’nın 5. maddesinde, devlete, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve özgürlüklerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak biçimde sınırlayan siyasal, ekonomik ve

sosyal engelleri kaldırmak, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli koşulları hazırlama görevi verilmiştir.

Anayasa'nın 125. maddesinin birinci fıkrasında *“idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır.”* son fıkrasında ise *“idare kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür”* kuralına yer verilmiştir.

5233 sayılı Yasa'nın 9. maddesi, terör ve terörle mücadele sırasında meydana gelen yaralanma, sakatlanma ve ölüm hâllerinde ödenecek maddi tazminat miktarı ile ödeme usulünün belirlenmesini düzenleyen bir kuraldır.

Bu kuralda, ölüm halinde (7000) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucunda bulunan miktarın elli katı tutarında, ölenlerin mirasçılarına nakdi ödeme yapılacağı belirtilmiştir. Nakdî ödemenin tespitine esas tutulacak miktarın ise ödeme yapılmasına ilişkin valinin veya bakanın onayı tarihinde geçerli gösterge ve katsayı rakamları esas alınarak belirleneceği kuralına yer verilmiştir. Gösterge ve katsayı rakamlarının her yıl artış göstermesi nedeniyle, son işlem tarihinde geçerli gösterge ve katsayı rakamlarının esas alınması, tazminat alacaklısının lehine bir uygulama olduğu açıktır.

Toplumsal nitelikli bir riskin gerçekleşmesi sonucu meydana gelen özel ve olağandışı zararların karşılanmasında, devletin ödeme gücü, ekonomik durumu, zarar görenlerin sayısı, zarar doğuran olayların uzun süreli ve yaygın olması gibi nedenleri gözетerek idare, hizmet kusuru ve kusursuz sorumluluk hallerinde meydana gelen gerçek zarardan sorumlu olurken, sosyal risk ilkesinde sulh yoluyla ödenecek tazminat miktarının yasakoyucu tarafından yasayla belirlenmesi Anayasa'da güvence altına alınan sorumluluk hukukunun temel ilkelerine aykırılık oluşturmaz.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kuralların Anayasa'nın 2., 5. ve 125. maddelerine aykırı bir yönü bulunmamaktadır. İtirazın reddi gerekir.

İtiraz konusu kuralın Anayasa'nın 11., 36. ve 90. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

VI- SONUÇ

17.7.2004 günlü, 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun'un;

1- 1. maddesinde yer alan "... maddî ..." sözcüğünün,

2- 2. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "... maddî..." sözcüğünün,

3- 7. maddesinin (c) bendinde yer alan "... maddî ..." sözcüğünün.

4- 9. maddesinin,

a- Birinci fıkrasının, "Yaralanma, sakatlanma ve ölüm hallerinde (7000) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucunda bulunan miktarın;" biçimindeki ilk paragrafı ile (e) bendinin,

b- İkinci fıkrasının,

5- Geçici 1. maddesinde yer alan "... maddî ..." sözcüğünün,

Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, 25.6.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Haşim KILIÇ

Başkanvekili
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Üye
Sacit ADALI

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Mehmet ERTEN

Üye
A. Necmi ÖZLER

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye
Şevket APALAK

Üye
Serruh KALELİ

Üye
Zehra Ayla PERKTAŞ

Esas Sayısı : 2006/143

Karar Sayısı : 2009/98

Karar Günü : 25.6.2009

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Ankara 3. İdare Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 9.3.1954 günlü, 6343 sayılı Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tazına ve Göreceği İşlere Dair Kanun'un 27. maddesinin 2993 sayılı Yasa'nın 7. maddesiyle değıştirilen (7) numaralı bendinin Anayasa'nın 135. maddesine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Türk Veteriner Hekimleri Birliği Büyük Kongresine Ankara Bölgesi Veteriner Hekimler Odasından gönderilecek temsilci sayısının 6 kişi ile sınırlı tutulması konusundaki işlemin iptali istemiyle açılan davada, itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

"Davacı Ankara Bölgesi Veteriner Hekimler Odası vekili Av. Sadık Karacan tarafından Türk Veteriner Hekimleri Birliği Büyük Kongresinde üye sayısına uygun bir çoğunlukla temsiline sağlanması istemiyle yapılan başvurunun reddi hakkındaki işlemin iptali istemiyle Ankara Veteriner Hekimleri Odası Başkanlığı'na karşı Mahkememizin 2005/1245 esasına kayden açılan işbu davada, dava konusu işlemin dayanağını oluşturan 6343 sayılı Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile Odaların Teşekkül Tazına ve Göreceği İşlere Dair Kanunun 27. maddesinin 7. fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürüldüğünden, uyuşmazlığın esasının incelenmesine geçilmeden önce; 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Kanunu'nun 28. maddesinin 2. bendi gereğince bu iddia değerlendirilerek işin gereği görüldü:

Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanunun 27/7. maddesinde; Büyük Kongreye iştirak etmek üzere, elliye kadar üyesi olan odalardan iki, yüze kadar üyesi olan odalardan dört ve yüzden fazlası üyesi olan odalardan da altı temsilcisi seçmek umumi heyetin vazifeleri arasında sayılmıştır.

Davacı tarafından, sözü geçen hükmün Anayasa'nın 135. maddesine aykırı olduğu iddiası ile Anayasa Mahkemesi'ne başvurulması, davalı idare tarafından da, davacı isteminin reddi hakkındaki işlemin dayanağını oluşturan 6343 sayılı Yasanın 27/7. maddesinin Anayasa'nın 135. maddesine ve demokratik katılım ile ilgili ilkelere aykırılığı ileri sürülerek Anayasa'ya aykırılık iddiasının kabulüne karar verilmesi talep edilmiştir.

Anayasa'nın 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devleti olduğu belirtilmektedir.

Demokrasinin en belirgin özelliği, adil bir katılımı gerçekleştirmeye yönelik serbest, eşit, genel oy ilkesine dayanan ve temsilde adaleti de gözeten seçimlerdir.

Anayasa'nın 135. maddesinde, Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları; belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzelkişilikleridir hükmüne yer verilmiştir.

Anılan maddede öngörülen seçim ile demokratik ilkelere uygun bir seçimin amaçlandığı kuşkusuzdur.

Buna göre, davacının 6343 sayılı Yasanın sözkonusu hükmünün, Anayasa'nın 135. maddesine karşıt antidemokratik, adaletsiz ve eşitliğe aykırı bir düzenleme ile Birliğin temel organlarının oluşumunda ve işleyişinde demokrasiyi olanaksız kıldığı iddiası ve davalı idarenin aynı yöndeki iddiaları ciddi bulunarak Anayasa Mahkemesi'ne başvurulması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Açıklanan nedenlerle, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 28. maddesinin 2. bendi gereğince 6343 sayılı Yasa'nın 27/7. maddesi hakkında karar verilmek üzere dosyada

bulunan bilgi ve belgelerin onaylı birer örneğinin Anayasa Mahkemesi'ne gönderilmesine 22.6.2006 tarihinde oybirliğiyle karar verildi."

III- YASA METİNLERİ

A- İptali İstenen Yasa Kuralı

İtiraz konusu kuralı da içeren 6343 sayılı Yasa'nın 27. maddesi şöyledir:

"Madde 27- Umumi heyetin vazifeleri aşağıda yazılı fıkralarda gösterilmiştir.

1. İdare heyeti ve murakabe kurulunun yıllık mesai raporlarını incelemek;
2. Bilançoğu tetkik ve müzakere etmek;
3. Yeni yıl bütçe taslağını tetkik, müzakere, kabulü halinde tasdik etmek;
4. İdare heyeti tarafından sunulan teklif ve mevzuların müzakeresini yapmak;
5. Müddeti hitam bulan idare heyetinin ibrasına karar vermek;
6. Yeni idare heyeti seçimini yapmak;
7. (Değişik: 3/4/1984 - 2993/7 md.) Büyük Kongreye iştirak etmek üzere, elliye kadar üyesi olan odalardan iki, yüze kadar üyesi olan odalardan dört ve yüzden fazla üyesi olan odalardan da altı temsilci seçmek.
8. İki hesap murakıby seçmek.
9. (Değişik: 3/4/1984 - 2993/7 md.) Beş asıl ve iki yedek haysiyet divanı üyelerini seçmek."

B- Dayanılan ve İlgili Görülen Anayasa Kuralları

Başvuru kararında Anayasa'nın 135. maddesine dayanılmış ve 2. maddesi ile ilgili görülmüştür.

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İctüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca Tülay TUĞCU, Haşim KILIÇ, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, A. Necmi ÖZLER, Serdar ÖZGÜLDÜR, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ve Osman Alifeyyaz PAKSÜT'ün katılmalarıyla 3.11.2006 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, iptali istenilen Yasa kuralı, dayanan Anayasa kuralı ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Başvuru dilekçesinde, Anayasa'nın 135. maddesine göre kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleriyle ilişkilerinde güveni ve dürüstlüğü hâkim kılmak ve meslek disiplin ve ahlâkını korumak üzere kuruldukları, anılan maddede öngörülen seçimin demokratik ilkelere uygun bir seçim olduğunun kuşkusuz bulunduğu, oysa, itiraz konusu kuralın antidemokratik, adaletsiz ve eşitliğe aykırı bir düzenleme olduğu, Birliğin temel organlarının oluşumunda ve işleyişinde demokrasiyi olanaksız kıldığı belirtilerek Kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İtiraz konusu kural uyarınca, Türk Veteriner Hekimleri Birliği Kongresine katılmak üzere, elliye kadar üyesi olan Veteriner Hekimleri Odaları iki, yüze kadar üyesi olan odalar dört ve yüzden fazla üyesi olan odalar ise altı temsilci seçmektedirler. Böylece çok sayıda veteriner hekimin kayıtlı olduğu Veteriner Odaları, Büyük Kongre'de üye sayılarına göre değil, maktu bir sayı ile temsil edilmiş olmaktadır.

Anayasa'nın 135. maddesinde, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ve üst kuruluşlarının belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, meslekî faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleriyle ve halkla olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlâkını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzelkişilikleri oldukları belirtilmiştir.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, yasayla düzenlenen mesleklerin verdikleri kamu hizmetinde belli bir düzeyi korumak ve mesleğe mensup olanların ortak çıkarlarını kollamak ve aralarındaki dayanışmayı güçlendirmek için kurulurlar. Bu tür mesleki kuruluşların çok partili demokratik düzen içerisinde giderek etkili bir baskı grubu haline gelmeleri ve bu şekilde örgütlenen gruplar arasındaki dayanışmanın toplum çıkarları aleyhine gelişmesi tehlikesi, bunların kamu hukuku kural ve

usulleriyle düzenlenmesini zorunlu kılmış ve sosyal bir olgu olarak öteden beri varlıklarını koruyabilmiş olan bu kuruluşları anayasal bir kurum haline dönüştürmüştür.

Anayasa'nın sözü edilen kuruluşları düzenleyen 135. maddesi konuya bazı noktalarda açıklık ve daha yoğun denetim sisteminin ölçütlerini getirmiştir. Meslek kuruluşlarının amaçları belirlenmiş, etkinlik alanları sınırlanmış, bunların birer kamu tüzelkişisi olduğu açıklığa kavuşturulmuş, organlarının seçimi yargı gözetimine tabi kılınmış, amaç dışı faaliyet göstermeleri yasaklanmış, devletin bu kuruluşlar üzerindeki idari ve mali denetim hakkı açıkça belirlenmiştir.

Yukarıda anılan Anayasa kuralı kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının "... kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunla gösterilen usullere göre yargı denetimi altında, gizli oyla seçilen ..." tüzelkişiler olduğunu öngörmekte ve bunların kuruluşunda organlarının seçimle işbaşına gelme usulünü benimsemektedir. Herhangi bir kuruluşun oluşmasında demokrasinin temel kuralı olan seçime yer verilmişse, bu kuruluşun yönetim ve işleyişinin de demokratik kurallara aykırı olamayacağının kabulü gerekir.

Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, Anayasa ve hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık, yasaların üstünde yasakoyucunun da uyması gereken temel hukuk ilkeleri ve Anayasa'nın bulunduğu bilincinde olan devlettir. Adaletli bir hukuk düzeninin kurulabilmesi, diğer seçimler yanında kamu kurumu niteliğindeki meslek örgütlerinin seçimlerinde de seçime katılacakların adil bir biçimde temsil edilmesine bağlıdır. Adil temsilin sağlanmadığı bir seçimin demokratik olmasından ve hukuk devleti ilkesine uygunluğundan söz edilemez.

Demokrasinin olmazsa olmaz kuralı seçimdir. Demokratik seçimin en önemli niteliği ise adil bir temsil ilkesine dayalı serbest, eşit ve genel-oy esasını içermesidir. İtiraz konusu kural ile sayısı kaç olursa olsun yüzden fazla üyesi olan veteriner odalarının Büyük Kongre'ye katılmasının altı temsilciyle sınırlandırılması ve böylece Türk Veteriner Hekimleri Birliğinin en önemli organının oluşumunda adil temsilin önlenmesi, Veteriner Hekim Odalarının iç işleyişinde demokrasiye aykırı düşen bir düzenlemedir.

Bu nedenle itiraz konusu kural Anayasa'nın 2. ve 135. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

VI- İPTAL KARARININ YÜRÜRLÜĞE GİRECEĞİ GÜN SORUNU

Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasında, "Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmi Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez" denilmekte, Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasa'nın 53. maddesinin dördüncü fıkrasında da bu kural tekrarlanmaktadır. Maddenin beşinci fıkrasında ise, Anayasa Mahkemesi'nin, iptal halinde meydana gelecek hukuksal boşluğu kamu düzenini tehdit veya kamu yararını ihlal edici mahiyette görmesi halinde yukarıdaki fıkra hükmünü uygulayacağı belirtilmiştir.

İptal edilen kuralın doğuracağı hukuksal boşluk kamu yararını ihlal edici nitelikte görüldüğünden, Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 2949 sayılı Yasa'nın 53. maddesinin dördüncü ve beşinci fıkraları gereğince iptal hükmünün, kararın Resmi Gazete'de yayımlanmasından başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür.

VII- SONUÇ

A- 9.3.1954 günlü, 6343 sayılı Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tazına ve Göreceği İşlere Dair Kanun'un 27. maddesinin, 3.4.1984 günlü, 2993 sayılı Yasa'nın 7. maddesiyle değiştirilen (7) numaralı bendinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE,

B- İptal edilen bendin doğuracağı hukuksal boşluk kamu yararını ihlal edici nitelikte görüldüğünden, Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 2949 sayılı Yasa'nın 53. maddesinin dördüncü ve beşinci fıkraları gereğince iptal hükmünün, KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK BİR YIL SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE,

25.6.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2005/67

Karar Sayısı : 2009/99

Karar Günü : 25.6.2009

İPTAL DAVASINI AÇAN: Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri Kemal ANADOL, Haluk KOÇ ve 121 milletvekili

İPTAL DAVASININ KONUSU: 21.4.2005 günlü, 5335 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 10. maddesinin (b) bendi ile 4.11.1981 günlü, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 43. maddesine eklenen (d) bendinin, Anayasa'nın 2., 6., 7., 8., 10., 11., 42., 73., 123. ve 130. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptalleri ve yürürlüklerinin durdurulması istemidir.

I- İPTAL VE YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMLERİNİN GEREKÇESİ

Yürürlüğün durdurulması istemini de içeren dava dilekçesinin gerekçe bölümü şöyledir:

"A) 21.04.2005 Tarih ve 5335 Sayılı Kanunun 10 uncu Maddesinin (b) Bendinin 2547 Sayılı Kanunun 43 üncü Maddesine Eklediği (d) Bendinin Birinci Fıkrasının Anayasaya Aykırılığı

Söz konusu (d) bendinin birinci fıkrasının birinci fıkrasında, yükseköğretim kurumlarına yurt dışındaki yükseköğretim kurumları ve diğer kuruluşlarla işbirliği tesis ederek ön lisans ve lisans programları da dahil olmak üzere uluslar arası ortak eğitim ve öğretim programları yürütebilmek için yetki tanınmıştır.

Ancak bu işbirliğinin yurt dışındaki hangi nitelikleri taşıyan yükseköğretim kurumları ve diğer kuruluşlarla kurulabileceğine ilişkin bir belirleme yapılmamıştır.

Bu yetki kapsamında, yurt dışında kurulmuş olan ve Anayasanın 130 uncu maddesinde getirilen esaslara uygun olmayan ve uygun eğitim öğretim yapmayan bir yükseköğretim kurumu veya diğer kuruluşla, Türkiye'deki bir yükseköğretim kurumunun ön lisans veya lisans

programları dahil, ortak eğitim ve öğretim programı yürütebilmesi kayıtsız, koşulsuz ve sınırsız olarak imkan dahiline girebilmektedir.

Hatta bu yetkinin kapsamına, yurtdışındaki yükseköğretim kurumu niteliğini taşımayan kuruluşlarla, Türkiye’deki yükseköğretim kurumlarının lisans ve önlisans dahil ortak eğitim ve öğretim programları yürütebilmesinin de girdiği açıktır.

Bunun Anayasanın 130 uncu maddesine aykırı düşeceği açıktır.

Bu tür ortak programlar, Türkiye’deki üniversitelere girecek düzeyde puan almayan öğrencilerin, belirlenecek düşük düzeydeki bir puan eşğine ulaşmak ve yüksek düzeydeki ücretleri karşılayabilmek koşuluyla, ortak program yapılan bir yabancı üniversiteye kaydolarak hem bu yabancı üniversiteden, hem de Türkiye’deki ÖSYS’nda girmek için yeterli puan alamadığı Türk üniversitesinden diploma almasına imkan verebilmektedir. Halen bu uygulamanın örnekleri yükseköğretim sistemimizde görülmektedir.

Böyle bir durumun yükseköğretimde fırsat eşitliğini bozacağı; yükseköğretim öğrencileri ve öğrenci adayları arasında yurt dışı eğitim giderlerini karşılayabilmek veya karşılayamamak bakımından bir ayırımı yol açabileceği ortadadır. Çünkü ÖSYS’de belli bir üniversiteye girebilmek için yeterli puanı alamayan fakat yurtdışındaki ortak öğretim programının tarafı olan üniversitenin giderlerini karşılayacak güçteki öğrenciler, yurtdışındaki üniversiteye kayıt yaptırarak dolaylı biçimde, ÖSYS’de girme hakkını kazanamadıkları Türkiye’deki taraf üniversitede eğitim görüp, diploma alabileceklerdir.

Bunun Anayasanın 10 uncu maddesinde yer alan eşitlik ilkesine aykırı düşeceği ortadadır.

Üniversiteye giriş sınavında yüksek başarı göstererek Türkiye’deki üniversitelerde yükseköğrenim görmeye hak kazanmış bulunan öğrenciler, bu üniversitelerdeki öğrenimlerini başarıyla tamamladıklarında, branşlarıyla ilgili tek diploma alırken, kendilerinden daha az giriş puanı alan öğrenciler, ortak eğitim programlarında, benzer veya aynı içerikteki dersleri gördükleri halde, salt bunların bir kısmını yabancı bir üniversitede tamamladıkları için, kendilerine ortak eğitim programı yapan her iki üniversiteden de iki ayrı diploma verilebilmektedir. Böylece aynı çabayı gösteren ve aynı eğitimi alan öğrencilerden bir kısmına daha imtiyazlı -iki diplomalı- bir statü sağlanmaktadır. Bu da Anayasanın 10 uncu maddesinde

belirtilen eşitlik ilkesine aykırı bir başka durumdur ve bu eşitsizliği izah edecek makul bir neden de yoktur.

Bu eşitsizliğin ödeme gücüne dayalı bir ayırım sonucu ortaya çıktığı ise son derece açıktır. Çünkü yalnızca yüksek ücret ödeyebilen öğrenciler ortak öğretim programlarından ve onun getireceği olanaklardan yararlanabilecekler; böyle bir ödeme gücü olmayanlar ise bu olanaklardan yararlanamayacaklardır.

Anayasanın 130 uncu maddesine aykırı ortak eğitim öğretim programlarının oluşmasını ve eşitliğe aykırı durumların ortaya çıkmasını engellemenin yollarından birisi, bunu sağlayacak nitelikteki koşul ve sınırlamaların yasada gösterilmesidir. Bu ise, yapılmamıştır.

Söz konusu birinci cümlede ortak program yürütmek konusundaki yetkinin sınırları, kayıt ve koşulları belirtilmediği için, bu yetki keyfi ve takdire bağlı kullanıma da açık niteliktedir.

Bu nitelikteki bir yetki, hukuk devleti ilkesi başta olmak üzere Anayasanın 8 inci ve 123 üncü maddelerinde belirtilen yürütmenin – idarenin kanuniliği ilkesi ile bağdaşmaz.

Takdire bağlı bu yetki, asli düzenleme yetkisini de içerecek bir niteliktedir ve bu bakımdan da Anayasanın 6 ncı, 7 nci ve 8 inci maddelerine aykırı bir yetki devri görünümünü taşımaktadır.

Diğer yandan bu tür ortak eğitim programlarında, programın bir kısmının veya tümünün yabancı dilde yapılacağı açıktır.

Anayasanın 42 nci maddesinde, eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dilde eğitim ve öğretim yapan okulların tabi olacağı esasların yasa ile gösterileceği belirtilmiş; milletlerarası antlaşma hükümleri ise saklı tutulmuştur.

Yasada ortak program yapılan kurumlarda yapılacak yabancı dil eğitim ve öğretimine ilişkin esaslar gösterilmemiştir. Türkiye'deki yükseköğretim kurumları ile yurtdışındaki eğitim – öğretim kurumları arasında yapılacak anlaşmaların ise, uluslar arası antlaşma niteliği taşımadığı ortadadır.

Bu nedenle, söz konusu birinci cümlede yükseköğretim kurumlarına verilen yetki, Anayasanın 42 nci maddesine de aykırıdır.

İptali istenen (d) bendinin birinci fıkrasının birinci cümlesinde ifade edilen ortak eğitim öğretim programı uygulamasında Anayasanın 130 uncu maddesinin ifade ettiği, “üniversitelerin ve bunlara bağlı birimlerin,

Devletin gözetimi ve denetimi altında olacağı” yolundaki ilkenin nasıl yaşama geçirilebileceği de ayrıca üzerinde durulması gereken bir husustur. Böyle bir denetimin, yurt dışındaki eğitim kurumları açısından söz konusu olamayacağı açıktır. Bu nedenle birinci cümlede yapılan düzenleme Anayasanın 130 uncu maddesinin beşinci fıkrasına da aykırıdır.

Anayasanın herhangi bir hükmüne aykırı bir düzenleme, Anayasanın 11 inci maddesinde belirtilen Anayasanın üstünlüğü ilkesiyle de bağdaşmaz.

Yukarıda açıklanan nedenlerle, söz konusu (d) bendinin birinci fıkrasının Anayasanın 2, 6, 7, 8, 10, 11, 42 ve 130 uncu maddelerine aykırı olan birinci cümlesinin iptal edilmesi gerekmektedir.

2547 sayılı Kanunun 43 üncü maddesine eklenen (d) bendinin birinci fıkrasının ikinci cümlesine gelince; bu cümlede ortak eğitim ve öğretim programlarının öğrenci girişi, müfredat, sınav ve değerlendirme esasları ve mezuniyet şartları dahil, işleyişine ilişkin usul ve esasların Yükseköğretim Kurulunun çıkaracağı yönetmelikle düzenleneceği ifade edilmiştir.

Anayasanın 8 inci maddesi, yürütme yetki ve görevinin, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılacağını ve yerine getirileceğini bildirmektedir.

Anayasanın 123 üncü maddesinde de, idarenin kuruluş ve görevlerinin kanunla düzenleneceği ilkesi yer almaktadır.

Bütün bu düzenlemeler, idarenin – yürütmenin yetkilerini Anayasa ve kanunlardan aldığı; Anayasada gösterilen ayrık haller dışında asli bir düzenleme yetkisi bulunmadığını göstermektedir.

Asli düzenleme yetkisi Anayasanın 7 nci maddesine göre yasamanındır ve devredilemez. Devredildiği takdirde bu yetki, kökenini Anayasadan almadığı için, Anayasanın 6 nci maddesine aykırı düşer.

Söz konusu ikinci cümlede, ortak eğitim öğretim programlarının (cümlede belirtilen hususları da içermek üzere) işleyişine ilişkin usul ve esasları yönetmelikle belirlemek yetkisi Yükseköğretim Kuruluna bırakılmış; ancak, usul ve esaslara ve belirtilen hususlara ilişkin ilkeler gösterilmemiş yani asli bir düzenleme yapılmamıştır. Bir konu ile ilgili asli düzenleme yetkisinin yasa ile bir kurula verilmesi, asli düzenlemenin yasada yapılmış olduğu anlamına gelmez. Asli düzenlemenin yasada yapılmış sayılması için en azından konu ile ilgili ilke ve esasların da yasada gösterilmesi gerekir.

Bu nedenle söz konusu ikinci cümlede Yükseköğretim Kuruluna ortak öğretim – eğitim programları ile ilgili belirtilen hususları ve bu programların

usul ve esaslarını yönetmelikle belirleme yetkisinin bırakılması, asli düzenleme yetkisinin devri anlamına gelir ve böyle bir yetki devri, Anayasanın 6, 7, 8 ve 123 üncü maddelerine aykırı düşer.

Diğer yandan Anayasanın 130 uncu maddesinin dokuzuncu fıkrasında yükseköğretime giriş, devam gibi hususların yasa ile düzenlenmesi öngörüldüğü için, bu konuların yönetmelikle asli biçimde düzenlenmesine ilişkin bir yetkinin Yükseköğretim Kuruluna verilmesi, Anayasanın 130 uncu maddesi ile de bağdaşmaz.

Anayasanın herhangi bir maddesine aykırı bir düzenleme hukuk devleti ve Anayasanın üstünlüğü ilkeleri ve dolayısıyla ile Anayasanın 2 ve 11 inci maddeleri ile de çelişir.

Anayasanın 2, 6, 7, 8, 11, 123 ve 130 uncu maddelerine aykırı olan söz konusu ikinci cümlelerin iptal edilmesi gerekmektedir.

B) 21.04.2005 Tarih ve 5335 Sayılı Kanunun 10 uncu Maddesinin (b) Bendinin 2547 Sayılı Kanunun 43 üncü Maddesine Eklediği (d) Bendinin İkinci Fıkrasının Anayasaya Aykırılığı

2547 sayılı Kanunun 43 üncü Maddesine eklenen (d) bendinde, ortak eğitim öğretim programlarına kayıtlı öğrencilerden alınacak öğrenim ücretleri, gelir ve giderleri ile harcama usul ve esaslarını Maliye Bakanlığının olumlu görüşü üzerine yönetmelikle belirlemek yetkisi Yükseköğretim Kuruluna verilmiş; ancak, yönetmelikle belirlenecek hususlarla ilgili ilke ve esaslar yasada gösterilmemiş yani bu hususlarla ilgili asli düzenleme yapılmamıştır. Asli düzenleme yetkisi Yükseköğretim Kuruluna bırakılmıştır.

Yukarıda da açıklandığı gibi Anayasanın 8 ve 123 üncü maddelerinden, Anayasada gösterilen ayırık haller dışında yürütmenin – idarenin asli düzenleme yetkisi olmadığı anlaşılmaktadır. Asli düzenleme yetkisi Anayasanın 7 nci maddesine göre yasamanındır ve devredilemez. Devredildiği taktirde bu yetki, kökenini Anayasadan almadığı için Anayasanın 6 nci maddesine aykırı olur.

Bu nedenle ikinci fıkrada yapılan düzenleme Anayasanın 6, 7, 8 ve 123 üncü maddelerine aykırıdır.

Diğer yandan Anayasanın 73 üncü maddesinde, vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerinin kanunla konulup değiştirileceğine ve kaldırılacağına ilişkin bir ilke yer almaktadır.

Aynı maddede vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin muaflık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde, kanunun belirlediği yukarıda ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisinin Bakanlar Kuruluna verilebileceği de bildirilmiştir.

Şu anda Anayasa ve Yükseköğretim Kanununun birlikte oluşturduğu sistemde, devlet üniversitelerinde öğrencilerden cari hizmet bedeli adı altında alınan katkı payının harç niteliğini taşıdığı; bunun belirlenmesinde yetkinin de Bakanlar Kuruluna ait olduğunda kuşku yoktur.

Söz konusu ikinci fıkra ile, ortak öğretim – eğitim programlarından alınacak ücreti belirlemek konusunda Yükseköğretim Kurulu ve Maliye Bakanına verilen yetki, bu ücret te bir harç niteliği taşıyacağı için, Anayasanın 73 üncü maddesine aykırıdır.

Kaldı ki Anayasanın 130 uncu maddesinin, dokuzuncu fıkrası da harçlarla ilgili düzenlemelerin kanunla yapılmasını öngörmektedir.

Bu hususta yetkinin kanunla Yükseköğretim Kurulu ve Maliye Bakanına yönetmelikle yapılacak bir düzenleme için verilmesi, kanunla düzenleme anlamını taşımaz. Kanunla düzenlemenin yapılmış sayılması için, en azından konu ile ilgili ilke ve esasların kanunda gösterilmesi gerekir. Bu nedenle iptali istenen ikinci fıkra, Anayasanın 130 uncu maddesine de aykırıdır.

Anayasanın herhangi bir maddesine aykırı bir düzenlemenin hukuk devleti ve Anayasanın bağlayıcılığı ilkeleri ve dolayısı ile bu ilkeleri ifade eden Anayasanın 2 ve 11 inci maddeleri ile de çelişeceği açıktır.

Yukarıda açıklanan nedenlerle Anayasanın 2, 6, 7, 8, 11, 73, 123 ve 130 uncu maddelerine aykırı olan söz konusu ikinci fıkranın iptal edilmesi gerekmektedir.

IV. YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA İSTEMİNİN GEREKÇESİ

5335 sayılı Kanunun 10 uncu maddesinin (b) bendinin 2547 sayılı kanunun 43 üncü maddesine eklediği (d) bendinin birinci fıkrasının birinci cümlesi, Anayasanın 130 uncu, 42 nci, 11 inci, 10 uncu, 8 inci, 7 nci, 6 nci ve 2 nci maddelerine aykırı görünümde ortak eğitim programlarının kurulmasına ve sürdürülmesine imkan tanımaktadır. Bu durumun bir kısım öğrencinin sonradan giderilmesi olanaksız mağduriyete düşürülmesine yol açabileceğinden kuşku yoktur. Çünkü bu programlara katılan öğrenciler, bu programlara yasal dayanak oluşturan hükümlerin iptali halinde, öğrenimlerini sürdürememek tehlikesiyle karşılaşabileceklerdir.

(d) bendinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi ile ikinci fıkrasında yer alan hükümler ise yürütmeye Anayasaya aykırı düzenleme yetkileri vermektedir. Bu yetkilere dayalı olarak yapılacak düzenlemelerin de, yasanın iptali halinde yasal dayanaklarını kaybedecekleri için, bir takım sakıncalı durumlara ve zararlara yol açması kaçınılmazdır.

Doğabilecek bu sakıncalı ve giderilmesi olanaksız hukuki durum ve zararların önlenmesi için, söz konusu birinci ve ikinci fıkraların yürürlüklerinin durdurulması gerekmektedir.

V. SONUÇ VE İSTEM

Yukarıda açıklanan gerekçelerle, 21.04.2005 tarihli ve 5335 sayılı Kanunun 10 uncu maddesinin (b) bendinin, 04.11.1981 tarih ve 2547 sayılı Kanunun 43 üncü maddesine eklediği (d) bendinin birinci ve ikinci fıkralarının iptaline ve iptal davası sonuçlanıncaya kadar yürürlüklerinin durdurulmasına ilişkin istemimizi saygı ile arz ederiz.”

II- YASA METİNLERİ

A- İptali İstenilen Yasa Kuralları

5335 sayılı Yasa’nın 10. maddesinin (b) bendi ile 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nun 43. maddesine eklenen (d) bendi şöyledir;

“Yükseköğretim kurumları, yurt dışındaki yükseköğretim kurumları ve diğer kuruluşlarla işbirliği tesis ederek ön lisans ve lisans programları da dahil olmak üzere uluslararası ortak eğitim ve öğretim programları yürütebilirler. Bu tür eğitim ve öğretim programlarının öğrenci girişi, müfredat, sınav ve değerlendirme esasları ve mezuniyet şartları dahil, işleyişine ilişkin usul ve esaslar Yükseköğretim Kurulunun çıkaracağı yönetmelikle düzenlenir.

Bu eğitim ve öğretim programlarına kayıtlı öğrencilerden alınacak öğrenim ücretleri, gelir ve giderleri ile harcama usul ve esasları Maliye Bakanlığının olumlu görüşü üzerine Yükseköğretim Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.”

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

Dava dilekçesinde, Anayasa’nın 2., 6., 7., 8., 10., 11., 42., 73., 123. ve 130. maddelerine dayanılmıştır.

III- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince, Haşim KILIÇ, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, Mustafa YILDIRIM, Cafer ŞAT, A. Necmi ÖZLER, Ali GÜZEL ve Serdar ÖZGÜLDÜR'ün katılımlarıyla 7.7.2005 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, yürürlüğü durdurma isteminin bu konudaki raporun hazırlanmasından sonra karara bağlanmasına, oybirliğiyle karar verilmiştir.

IV- ESASIN İNCELENMESİ

Dava dilekçesi ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, iptali istenilen Yasa kuralları, dayanan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

1- (d) Bendinin Birinci Fıkrasının Birinci Tümcesinin İncelenmesi

Dava dilekçesinde, kuralda düzenlenen işbirliğinin yurtdışındaki hangi nitelikleri taşıyan yükseköğretim kurumları ve diğer kuruluşlarla kurulabileceğine ilişkin belirlemenin yapılmadığı, yurtdışındaki eğitim kurumları açısından devletin denetim ve gözetiminin gerçekleştirilemeyeceği, ortak programları yürütme konusundaki yetkinin sınırlarının belirsizlik taşıdığı, ortak programların bir kısmının veya tamamının yabancı dille de yapılabileceği, ancak buna ilişkin esasların gösterilmediği, ayrıca bu tür programların yükseköğretimde fırsat eşitliğini bozabileceği, bu nedenlerle kuralın Anayasa'nın 2., 6., 7., 8., 10., 11., 42. ve 130. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Dava konusu birinci tümcede *“Yükseköğretim kurumları, yurt dışındaki yükseköğretim kurumları ve diğer kuruluşlarla işbirliği tesis ederek ön lisans ve lisans programları da dahil olmak üzere uluslararası ortak eğitim ve öğretim programları yürütebilirler.”* denilmiştir.

Anayasa'nın 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin hukuk devleti olduğu, 7. maddesinde yasama yetkisinin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce kullanılacağı ve devredilemeyeceği, 10. maddesinde herkesin kanun önünde eşit olduğu, 42. maddesinde kimsenin eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamayacağı, Türkçeden başka hiçbir dilin eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamayacağı ve öğretilmeyeceği, eğitim ve öğretimin Devletin gözetim ve denetiminde olduğu belirtilmiştir.

Anayasa'nın 130. maddesinde ise yükseköğretim kurumları düzenlenerek, üniversitelerin kamu tüzel kişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip olarak Devlet tarafından kanunla kurulacağı ve Devletin gözetim ve denetimi altında oldukları vurgulanmış, gerekçesinde de "... genel olarak Devletin üniversiteler üzerindeki gözetim ve denetim yetkilerinin düzenlenmesi konuları, bilimsel özerklik dikkate alınmak suretiyle kanunkoyucuya bırakılmıştır ..." denilmiştir.

Bilimsel özerklik kavramı, yargı içtihatları ve öğretide, bilimsel çalışmaların üniversite ortamında amacına uygun yürütülebilmesinin olmazsa olmaz koşulu olarak görülmekte ve bilimsel özerklik, üniversite mensuplarının, ekonomik ve siyasi yönden nüfuz sahibi bulunan kişi ve kurumların baskısı, yönlendirmesi olmadan ve toplumda genel olarak hakim olan düşünce ve kabuller doğrultusunda sonuçlara varmak gibi bir zorunluluk hissetmeden sadece bilimsel ölçütler ve etik kurallar çerçevesinde eğitim, öğretim, araştırma ve yayın yapabilme olanaklarına sahip bulunmaları biçiminde açıklanmaktadır.

Üniversitelerin bilimsel özerklik derecelerinin saptanmasında ise; üniversitelerde yürütülen eğitim, araştırma, yayın ve benzeri etkinliklerin planlanması, düzenlenmesi ve icra edilmesi aşamalarında, yönetim yetkisinin ne oranda serbestçe kullanılabildiği ve bu konularla ilgili gerekli kararların üniversite yönetim organlarınca ne ölçüde serbestçe alınabildiği hususlarının belirleyici olduğu kabul edilmektedir.

Bu bağlamda, eğitim ve öğretim kalitesini yükseltme amacıyla uluslararası işbirliği yapılarak ortak eğitim ve öğretim programlarının yürütülmesinin, başta Anayasa ve yasalar olmak üzere üniversitelerin bilimsel özerklikleri çerçevesinde yürütülen faaliyetlerden olduğu anlaşılmaktadır.

Devletin eğitim ve öğretim üzerindeki gözetim ve denetimi Anayasa'nın 42. ve 130. maddelerinde vurgulanmış ve 42. maddenin gerekçesinde "Devlet, eğitim ve öğretimin yapılmasını sağlayacak ve muhtevasını da denetleyecektir. Bu denetimin çerçevesi, eğitim ve öğretime katılanların tümünün Anayasa'ya sadakatini temin etmektir. Eğitim ve öğretim özgürlüğü, hiçbir şekilde Anayasanın temel felsefesine ve ilkelerine aykırı davranışın bahanesi olamaz. Devlet, bu özgürlüğün kullanılmasında, Atatürk ilkelerine çağdaş bilim ve eğitim esaslarına uyulmasını gözetecektir." denilmiştir.

Dava konusu kuralda yükseköğretim kurumlarının, yurt dışındaki yükseköğretim kurumları ve diğer kuruluşlarla işbirliği tesis ederek ön lisans ve lisans programları da dahil olmak üzere uluslararası ortak eğitim

ve ğretim programları yürütmelerinin ngrlmesi, Devletin gözetim ve denetimini ortadan kaldırmamaktadır. Anayasa'nın 130. maddesine göre yükseköğretim kurumları başta Anayasa olmak üzere, yürürlükteki yasalara tabidirler. Bu nedenle Anayasa ve yasalara göre kurulan ve faaliyetlerini yürüten yükseköğretim kurumlarının, uluslararası ortak eğitim ve ğretim programlarını yürütürken de Anayasa ve yasalarda belirtilen ilke ve kurallara uyma zorunluluklarının devam edeceği, buna uyulup uyulmadığının ise Yüksek ğretim Kurulu tarafından denetleneceği açıktır.

Yüksek ğretim Kurulu'nun bu konuda olduğu gibi benzer birçok konuda yayımladığı yönetmeliklerde, ayrıntılı ve teknik düzenlemelerde bulunduğu görülmektedir. Ortak eğitim ve ğretim programı yürütmeye işbirliği tesis edilecek yurtdışındaki yükseköğretim kurumları ile diğer kurumların taşımaları gereken niteliklerin mahiyeti, kapsamı ve çeşitliliği dikkate alındığında yasa içerisinde sayılamayacak kadar teknik ayrıntıları içerdiğinden, bu konulardaki belirlemenin yasada düzenlenmesinin glğu de ortadadır.

Öte yandan, eğitim hakkı temel haklardandır ve asıl olan her isteyeninin eğitim alabilmesidir. Anayasa'nın "Eğitim ve öğrenim hakkı ve devi" başlıklı 42. maddesinin ilk fıkrasında, kimsenin eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamayacağı, gerekçesinde de öğrenim hakkının genel bir sosyal hak olduğu belirtilerek, eğitim ve ğretim hakkının genelliği ilkesi benimsenmiştir. Dava konusu kuralda ngrldğu gibi ortak eğitim ve ğretim programları çerçevesinde eğitim ve ğretim yapılmasının, yükseköğretimdeki fırsat eşitliliğini kaldıran ve Anayasa'nın 10. maddesine aykırı düşen yönü bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, dava konusu kural Anayasa'nın 2., 7., 10., 42. ve 130. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

Kuralın, Anayasa'nın 6., 8. ve 11. maddeleri ile ilgisi görülmemiştir.

2- (d) Bendinin Birinci Fıkrasının İkinici Tümcesinin İncelenmesi

Dava dilekçesinde, ortak eğitim ve ğretim programlarının işleyişine ilişkin usul ve esasların yasa yerine yönetmelikle düzenlenmesinin öngörülmesinin Anayasa'nın 2., 6., 7., 8., 11., 123. ve 130. maddelerine aykırı olduğu ileri srlmştir.

Dava konusu kuralda, yükseköğretim kurumlarının yurt dışındaki yükseköğretim kurumları ve diğer kuruluşlarla işbirliği tesis ederek ön lisans ve lisans programları da dahil olmak üzere yürüttükleri uluslararası

ortak eğitim ve öğretim programlarının öğrenci girişi, müfredat, sınav ve değerlendirme esasları ve mezuniyet şartları dahil, işleyişine ilişkin usul ve esasların Yükseköğretim Kurulu'nun çıkaracağı yönetmelikle düzenlenmesi öngörülmektedir.

Anayasa'nın 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin hukuk devleti olduğu, 7. maddesinde yasama yetkisinin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce kullanılacağı ve devredilemeyeceği belirtilmiştir.

Buna göre, Anayasa'da yasayla düzenlenmesi öngörülen konularda yürütme organına genel ve sınırları belirsiz bir düzenleme yetkisinin verilmesi olanaklı değildir. Yürütme organına düzenleme yetkisi veren bir yasa kuralının Anayasa'ya uygun olabilmesi için temel ilkeleri koyması, çerçeveyi çizmesi, sınırsız, belirsiz, geniş bir alanı yönetimin düzenlemesine bırakmaması gerekir.

Dava konusu kuralla, dünyada ve özellikle de Avrupa Birliği ülkelerinde eğitimin kalitesini yükseltmek amacıyla yürütülen ortak eğitim ve öğretim faaliyetlerine Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarının katılarak ortak eğitim ve öğretim programlarını yürütebilmesi olanağı getirilmiştir. Temel kural yükseköğretim kurumlarının, uluslararası ortak eğitim ve öğretim programı yürütebilmesidir. Bunun da, *“yükseköğretim kurumları ve diğer kuruluşlarla işbirliği tesis edilerek önlisans ve lisans programları da dahil olmak üzere ortak eğitim ve öğretim programlarının yürütülebilmesi”* yoluyla gerçekleştirilmesi öngörülmüştür.

Bu temel kural çerçevesinde, bu tür eğitim ve öğretim programlarının öğrenci girişi, müfredat, sınav ve değerlendirme esasları ile mezuniyet şartları da dahil olmak üzere işleyişine ilişkin usul ve esasların, içerik ve kapsamı itibarıyla yasa içerisinde sayılamayacak kadar teknik ayrıntıları içerdiği açıktır. Bu durum, lisansüstü öğretim esasları gibi yükseköğretime ilişkin birçok konunun Yükseköğretim Kurulu'na teknik ayrıntılara girilerek yönetmeliklerle düzenlenmesinden de anlaşılmaktadır. Bu nedenle, yükseköğretimle ilgili yasalarda temel ilkelerin ve sınırların gösterilerek teknik ayrıntıların Yükseköğretim Kurulu'na çıkarılacak yönetmeliklere bırakılmış olması yasama yetkisinin devri niteliğinde değildir.

Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2., 7. ve 130. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

Kuralın, Anayasa'nın 6., 8., 11., ve 123. maddeleri ile ilgisi görülmemiştir.

3- (d) Bendinin İkinci Fıkrasının İncelenmesi

Dava dilekçesinde, kuralda belirtilen hususlarla ilgili düzenlemelerin yasa ile yapılması gerekirken yönetmeliğe bırakılmasının Anayasa'nın 2., 6., 7., 8., 11., 73., 123 ve 130. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Dava konusu kuralda, yükseköğretim kurumlarının yurt dışındaki yükseköğretim kurumları ve diğer kuruluşlarla işbirliği tesis ederek ön lisans ve lisans programları da dahil olmak üzere yürüttükleri uluslararası ortak eğitim ve öğretim programlarına kayıtlı öğrencilerden alınacak öğrenim ücretleri, gelir ve giderleri ile harcama usul ve esaslarının Maliye Bakanlığı'nın olumlu görüşü üzerine Yükseköğretim Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenmesi öngörülmektedir.

Anayasa'nın 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin hukuk devleti olduğu, 7. maddesinde yasama yetkisinin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce kullanılacağı ve devredilemeyeceği, 130. maddesinin dokuzuncu fıkrasında da yasa ile düzenlenmesi gereken konular belirtilmektedir.

Kamu malî yönetiminin yapısını ve işleyişini, kamu bütçelerinin hazırlanmasını, uygulanmasını, tüm malî işlemlerin muhasebeleştirilmesini, raporlanmasını ve malî kontrolü düzenlemek amacıyla çıkarılan ve genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin malî yönetim ve kontrolünü kapsayan 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 3. maddesinde gelir, gider, harcama, bütçe, mali yönetim, mali kontrol tanımlamalarına, birinci kısmın ikinci bölümünde gelirlerin toplanması ve harcamaların yapılmasını içeren kamu maliyesinin temel ilkelerine, üçüncü bölümünde kamu kaynağının kullanılmasının genel esaslarına yer verilmiş, ikinci kısmında ise bütçe ile ilgili genel kurallar, bütçelerin uygulama esasları, harcama yapılması, gelirlerin toplanması, kesinhesap gibi temel kurallar düzenlenmiştir.

2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu'nun "Cari hizmet maliyeti" başlıklı 46. maddesinde de, yükseköğretim kurumlarında cari hizmet ödeneklerinin öğrenci başına olmak üzere belirleneceği, öğrenci başına düşen cari hizmet ödeneğinin öğrenim dallarının nitelikleri ve süreleri ile yükseköğretim kurumlarının özellikleri göz önünde tutularak Yükseköğretim Kurulu'nca farklı miktarlarda tespit edileceği, bu miktarın her yıl Bakanlar Kurulu'nca belirlenecek kısmının Devletçe karşılanacağı ve öğrenci adına ilgili yükseköğretim kurumu bütçesine ödenek olarak kaydolunacağı, geri kalan kısmının öğrenci tarafından ödeneceği, Devletçe karşılanacak kısmın cari hizmet maliyetlerinin yarısından az olamayacağı, Devlet ve öğrenci tarafından yapılacak ödemelerin miktar ve bölgelere göre oranları ve

yabancı uyruklu öğrencilerden alınacak ücretlerin miktarı ile uygulamaya ilişkin esas ve usullerin her yıl Bakanlar Kurulu'nca en geç Temmuz ayı içerisinde belirleneceği, öğrenci katkısını ödemeyenlerin kayıtlarının yapılamayacağı ve yenilenemeyeceği, zamanında ödenmeyen kredi borçlarının 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre mal sandıklarınca tahsil edilerek Yükseköğretim Kredi ve Yurtlar Kurumu'na ödeneceği, kullanım ve harcamaya ilişkin esas ve usûllerin Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nın görüşü alınarak Yükseköğretim Kurulu'nca belirleneceği gibi kurallara yer verilmiştir.

Buna göre, gerek yükseköğretim kurumlarının da kapsamına girdiği kamu mali yönetimine ilişkin 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, gerekse 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu'nda, dava konusu kuralda yer alan konulara ilişkin temel kurallara yer verilerek, çerçevenin çizildiği, teknik ayrıntıya ilişkin hususların yönetmeliklere bırakıldığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle yasama yetkisinin devrinden sözedilemez.

Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2., 7. ve 130. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

Kuralın, Anayasa'nın 6., 8., 11., 73. ve 123. maddeleri ile ilgisi görülmemiştir.

V- YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİ

21.4.2005 günlü, 5335 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 10. maddesinin (b) bendi ile 4.11.1981 günlü, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 43. maddesine eklenen (d) bendine yönelik iptal istemi, 25.6.2009 günlü, E:2005/67, K:2009/99 sayılı kararla reddedildiğinden, bu bende ilişkin YÜRÜRLÜĞÜNÜN DURDURULMASI İSTEMİNİN REDDİNE, 25.6.2009 gününde oybirliğiyle karar verildi.

VI- SONUÇ

21.4.2005 günlü, 5335 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 10. maddesinin (b) bendiyle 4.11.1981 günlü, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 43. maddesine eklenen (d) bendinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin REDDİNE, 25.6.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2005/66

Karar Sayısı : 2009/102

Karar Günü : 2.7.2009

İPTAL DAVASINI AÇANLAR:

1- Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet SEZER (E. 2005/50)

2- Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri Ali TOPUZ ve Kemal ANADOL
ile birlikte 117 milletvekili (E.2005/66)

İPTAL DAVASININ KONUSU: 5.5.2005 günlü, 5345 sayılı Gelir
İdaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un;

1- 23. maddesinin birinci fıkrasının ikinci tümcesiyle ikinci fıkrasının
*"Vergi dairesi başkanlıklarına bağlı vergi dairesi müdürlükleri ile şubeler
kurulmasına ve bunların faaliyete geçirilmesine ilişkin usul ve esaslarla;..."*
bölümünün,

2- 24. maddesinin birinci ve ikinci fıkralarının,

3- 25. maddesinin birinci fıkrasının,

4- 28. maddesinin birinci fıkrasının ilk tümcesinin,

5- 29. maddesinin birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarının son
tümcelerinin,

6- 30. maddesinin birinci fıkrasının ilk tümcesi ile ikinci ve son
fıkralarının,

7- Geçici 3. Maddenin birinci fıkrasının (d) bendinin *"...ya da Devlet
memuriyetinde en az sekiz hizmet yılını doldurmuş Devlet gelir uzmanı veya vergi
denetmeni olmak,"* bölümünün,

Anayasa'nın Başlangıcı'ı ile 2., 6., 7., 8., 10., 11., 104., 105., 123., 126. ve 128.
maddelerine aykırılığı savıyla iptallerine ve yürürlüklerinin
durdurulmasına karar verilmesi istemidir.

I- İPTAL VE YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİNİN GEREKÇESİ

Milletvekillerinin 23.6.2005 günlü dava dilekçesinin gerekçe bölümü şöyledir:

“... ”

1) 05.05.2005 Tarih ve 5345 Sayılı Gelir İdaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 23 üncü Maddesinin Birinci Fıkrasının İkinci Cümlesi ile İkinci Fıkrasındaki “Vergi dairesi başkanlıklarına bağlı vergi dairesi müdürlükleri ile şubeler kurulmasına ve bunların faaliyete geçirilmesine ilişkin usul ve esaslarla” İbaresinin Anayasaya Aykırılığı

05.05.2005 tarih ve 5345 sayılı Gelir İdaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun “Taşra Teşkilatı” başlığını taşıyan 23 üncü maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde “Vergi dairesi başkanlıklarının kuruluş yerleri ve sayıları ile bunlara ilişkin değişiklikler Bakanlar Kurulunca belirlenir” denilmiştir.

Bu hüküm ile; vergi dairesi başkanlıklarının kuruluş yerleri ve sayıları ile bunlara ilişkin değişikliklerin belirlenmesi Bakanlar Kuruluna bırakılmıştır.

Anayasanın “İdarenin bütünlüğü ve kamu tüzelkişiliği” başlıklı 123 üncü maddesinin birinci fıkrasında, kuruluş ve görevleriyle bir bütün olan idarenin, yasayla düzenleneceği hükme bağlanmıştır.

Anayasanın belli konuların yasa ile düzenlemesini zorunlu kılması, bu hususların idari işlemlerle düzenlenemeyeceğini gösterir. Kanunda bir hususun “Bakanlar Kurulunca” düzenleneceğinin belirtilmesi, o hususun kanunla düzenlenmiş olduğu anlamına gelmez.

İptali istenen düzenleme kanunla düzenlenmesi gereken bir konuda düzenleme yetkisini Bakanlar Kuruluna verdiği için Anayasanın 123 üncü maddesine aykırıdır.

Anayasanın 8 inci maddesinde de; Yürütme yetkisi ve görevi’nin Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılacağı ve yerine getirileceğinden söz edilmektedir. Buna göre, yürütme organının Anayasada gösterilen ayırık haller dışında asli düzenleme yetkisi bulunmamakta, bir başka deyişle yürütmeye türevsel bağlı bir düzenleme yetkisi verilmektedir. Asli düzenleme yetkisi Anayasanın 7 nci maddesine göre yasamanındır ve devredilemez. Bu

nedenle; Anayasanın yasa ile düzenlenmesini öngördüğü bir konu hakkındaki düzenlemenin bizzat yasa tarafından yapılması zorunlu olup, yetkinin yürütmeye bırakılması, Anayasanın 7 nci ve 8 inci maddelerine aykırı olarak asli düzenleme yetkisinin yürütmeye devredilmesi anlamına gelmektedir. Anayasanın 6 nci maddesinde yer alan hiçbir kimsenin veya organın kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamayacağı ilkesi karşısında, devredilen bu yetkinin Anayasanın 6 nci maddesi ile de bağdaşamayacağını söylemek gerekir.

Yine böyle bir anlayışın “Başlangıç” ta belirtilen “Kuvvetler ayrımının Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip; belli Devlet yetkilerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medeni bir işbölümü ve işbirliği olduğu ve üstünlüğün ancak Anayasa ve kanunlarda bulunduğu” ilkesine ve 11 inci maddedeki Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü ilkesine de ters düşeceği açıktır.

5345 Sayılı Kanunun bu maddesinin ikinci fıkrasında, vergi dairesi başkanlıklarına bağlı vergi dairesi müdürlükleri ile şubelerin kurulmasına ve bunların faaliyete geçirilmesine ilişkin usul ve esasların belirlenmesi konusunda “Bakana” yetki verilmesi de, yukarıda belirtilen nedenlerle Anayasaya aykırı düşmektedir. Çünkü burada da ilkeleri yasa ile belirlenmeden yürütmeye esas ve usulleri gösterme konusunda asli düzenleme yetkisi tanınmıştır.

İptali istenen kurallar, “Kuvvetler ayrımının Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli Devlet yetki ve görevlerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medeni bir işbölümü ve işbirliği olduğu ve üstünlüğün ancak Anayasa ve kanunlarda bulunduğu” ilkesine aykırı olduğu için Anayasanın “Başlangıç” kısmına; yürütmenin kanuniliği ilkesine aykırı olarak, yürütmeye asli düzenleme yapmak imkanı tanıdığı için Anayasanın 8 inci maddesine; yasamaya ait olan asli düzenleme yetkisini yürütmeye devrettiği için Anayasanın 7 nci maddesine; böyle bir yetki Anayasaya dayanmadığı için Anayasanın 6 nci maddesine, vergi dairesi başkanlıklarının kuruluş yerleri ve sayıları ile bunlara ilişkin değişiklikleri Bakanlar Kurulu kararıyla düzenlediği için Anayasanın 123 üncü maddesine aykırıdır.

Anayasaya aykırı bir hükmün Anayasanın 2 nci maddesinde ifade edilen “hukuk devleti” ilkesiyle bağdaşmayacağı da açıktır.

Açıklanan nedenlerle, 05.05.2005 tarih ve 5345 sayılı Gelir İdaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 23 üncü Maddesinin Birinci Fıkrasının İkinci cümlesi ile ikinci fıkrasındaki “Vergi dairesi

başkanlıklarına bağlı vergi dairesi müdürlükleri ile şubeler kurulmasına ve bunların faaliyete geçirilmesine ilişkin usul ve esaslarla” ibaresi Anayasanın “Başlangıç” kısmına, 2 nci, 6 ncı, 7 nci, 8 inci, 11 inci ve 123 üncü maddelerine aykırı olup, iptali gerekmektedir.

2) 05.05.2005 Tarih ve 5345 Sayılı Gelir İdaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 24 üncü Maddesinin Birinci ve İkinci Fıkralarının Anayasaya Aykırılığı

5345 sayılı Kanunun 24 üncü maddesinin iptali istenen birinci ve ikinci fıkraları ile vergi dairesi başkanlığının amacı, görev ve yetkisi; “yetki alanı” ile bağlantılı olarak açıklanmış, ancak bu yetki alanının neresi olduğu bu yasada belirlenmemiştir.

İdarenin yetki alanının, yasa ile idareye verilen yetkinin kullanılabileceği bir alan olduğu açıktır. Diğer taraftan görevli olmak o görevin ifası zımında yetkili olmayı da gerektirir. O halde “yetki” ve “görev” kavramları, birbirinden ayrılamayan kavramlardır. Bu nedenle yetki alanının çerçevesinin yasa ile çizilmesi zorunludur.

Çünkü Anayasanın 123 üncü maddesi, idarenin kuruluş ve görevleriyle bir bütün olduğunu ve yasa ile düzenleneceğini ifade etmektedir. Yasa ile düzenlenmesi gereken bir hususta esas ve ilkeleri yasa ile gösterilmeden yani asli düzenleme yetkisinin yürütmeye bırakılması, Anayasanın 123 üncü maddesine aykırıdır.

Söz konusu fıkralarda yapılan düzenleme, hukuk devleti ilkesiyle de bağdaşmamaktadır.

Anayasanın 2 nci maddesinde belirtilen hukuk devletinin unsurlarından biri de, vatandaşlarına hukuk güvenliği sağlamasıdır. Hukuk güvenliği, kurallarda “belirlilik ve öngörülebilirlik” gerektirir.

İptali istenen düzenlemeler, öncelikle “belirlilik ve öngörülebilirlik” sağlamadığı için Anayasanın 2 nci maddesine aykırı düşmektedir.

Diğer taraftan, bu Yasada yetki alanı ile kuruluş yerleri arasında açık bir bağlantı da sağlanmamıştır ve bu hususun belirlenmesine Bakanlar Kurulunun yetkili olduğunun kabulüne olanak bulunmamaktadır. Kaldı ki, böyle bir kabul, asli düzenleme yetkisinin Bakanlar Kuruluna bırakılması anlamına geleceği için, yukarıda açıklanan nedenlerle Anayasanın 7 nci, 8 inci ve 123 üncü maddelerine aykırı düşeceği gibi; yetki alanının birden çok ili kapsaması halinde, ayrıca 126 ncı maddenin son fıkrası hükmü ile de bağdaşmaz. Çünkü, bir vergi dairesi başkanlığının yetki alanına birden çok

ilin girmesi demek, o illerle ilgili olarak vergi dairesi başkanlığının yetkili ve görevli olduğunun kabul edilmesi anlamını taşıyacaktır. Böyle bir düzenleme ise, Anayasanın 126 nci maddesi uyarınca ancak kanunla yapılabilir. Çünkü Anayasanın 126 nci maddesinin üçüncü fıkrasında “Kamu hizmetlerinin görülmesinde verim ve uyum sağlamak amacıyla, birden çok ili içine alan merkezi idare teşkilatı kurulabilir. Bu teşkilatın görev ve yetkileri kanunla düzenlenir.” denilmektedir.

Diğer taraftan, bir yasa kuralının Anayasanın herhangi bir kuralına aykırılığının tespiti onun kendiliğinden Anayasanın 11 inci maddesine de aykırılığı sonucunu doğuracaktır (Anayasa Mahkemesinin 03.06.1988 tarih ve E.1987/28, K.1988/16 sayılı kararı, AMKD., sa. 24, shf. 225).

Açıklanan nedenle, 5345 sayılı Kanunun 24 üncü maddesinin birinci ve ikinci fıkraları Anayasanın 2 nci, 11 inci, 123 üncü ve 126 nci maddelerine aykırı olup iptali gerekmektedir.

3) 05.05.2005 Tarih ve 5345 Sayılı Gelir İdaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 25 inci Maddesinin Birinci Fıkrasının Anayasaya Aykırılığı

5345 sayılı Kanunun 25 inci maddesinin birinci fıkrasında da, Vergi Dairesi Başkanı’nın yetki, görev ve sorumlulukları “yetki alanı” ile bağlantılı olarak açıklanmış, ancak bu yetki alanının neresi olduğu bu yasada belirlenmemiş olduğundan bu fıkra hükmü de; yukarıda (2) numaralı başlık altında belirtilen nedenlerle Anayasanın 2 nci, 11 inci, 123 üncü ve 126 nci maddelerine aykırı olup iptali gerekmektedir.

4) 05.05.2005 Tarih ve 5345 Sayılı Gelir İdaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 28 inci Maddesinin Birinci Fıkrasındaki “Başkan yardımcıları, daire başkanları, vergi dairesi başkanları ve gelirler kontrolörleri, Başkanın önerisi üzerine Bakan tarafından” İbaresinin Anayasaya Aykırılığı

5345 sayılı Kanunun 28 inci maddesinin birinci fıkrasında yapılan bu düzenleme ile, Gelir İdaresi başkan yardımcıları, daire başkanları ve vergi dairesi başkanlarının, Gelir İdaresi Başkanı’nın önerisi üzerine Maliye Bakanı’nca atanmasına olanak sağlanmaktadır.

5345 sayılı Kanunun 34 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c), (d) ve (e) bendi hükümleriyle 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa ekli (I) ve (II) sayılı Ek Gösterge Cetvelleri ile (IV) sayılı Makam Tazminatı Cetvellerinde yapılan değişiklikler ile; Gelir İdaresi başkan yardımcıları ile daire başkanlarına ve vergi dairesi başkanlarına, Başbakanlık ve bakanlıklar genel

müdür yardımcısı ve üstü düzeyde ek gösterge verilmiş ve bu düzeyde makam tazminatı almaları öngörülmüştür. Bütün bu düzenlemeler; Gelir İdaresi başkan yardımcılara, daire başkanlarına ve vergi dairesi başkanlarına, hiyerarşide genel müdür yardımcısı ve üstü düzeyde yer verildiğini göstermektedir.

Çağdaş özgürlükçü demokrasilerde yürütme organı, yapısı bakımından monist ve dualist yürütme olarak ikiye ayrılmaktadır. Monist yürütmede tüm yürütme yetkisi bir tek organa verilmiştir. Buna karşılık dualist yürütmede yürütme yetkisi, bir kişi (Devlet Başkanı) ile bir kurul (Bakanlar Kurulu) arasında paylaşılmıştır.

Parlamentar rejimi benimseyen Anayasamızın 8 inci maddesinde yer alan *“yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir”* kuralı yürütme organının düalist yapısını açıkça ortaya koymaktadır (Özbudun E, Türk Anayasa Hukuku 1995, s.280).

Anayasa Mahkemesinin 27.04.2003 tarih ve E.1992/37, K.1993/18 sayılı kararında,

“Anayasanın 104 üncü maddesinde “kararnameleri imzalamak” Cumhurbaşkanı’nın yürütme alanına ilişkin görev ve yetkileri arasında sayılmıştır.

1982 Anayasasında Cumhurbaşkanı’na “güçlü” ve “etkili” bir konum verilmiştir. Anayasanın 104 üncü maddesinde Anayasanın uygulanmasını gözetmesi de öngörülmüştür. Maddenin birinci fıkrasında şöyle denilmektedir:

“Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Bu sıfatla Türkiye Cumhuriyetini ve Türk Milletinin birliğini temsil eder; Anayasanın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetir.”

Cumhurbaşkanı’nı böylesine yetkilerle donatıp güçlendiren, parlamenter hükümet sistemini bütün gerekleriyle uygulamaya koyan, yürütme yetki ve görevinin Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu’na yerine getirileceğini belirten bu kurallar karşısında, kimi atamalarda Cumhurbaşkanı’nın imzasına gerek görmemek, Anayasanın 8 inci maddesine aykırılık oluşturur.”

denilmiştir.

Anayasanın 105 inci maddesinde Cumhurbaşkanının sorumluluğu, tarafsızlığı ve karşı imza ilkesi düzenlenmiştir.

Anayasanın Devlet Denetleme Kurulu'na ilişkin 108 inci maddesi ile Cumhurbaşkanı'na; idarenin hukuka uygunluğunun, düzenli ve verimli bir biçimde yürütülmesinin ve geliştirilmesinin sağlanması amacıyla her türlü inceleme, araştırma ve denetleme yaptırma yetkisi verilmiştir.

Cumhurbaşkanına bu yetkiler, iktidar gücünün çoğunluk egemenliğine dönüşmesinin parlamenter demokratik sistemi zedelemesini engellemek için verilmiştir.

Cumhurbaşkanının denetim ve dengeleme görev ve yetkisi, bir siyasal partinin tek başına iktidar olduğu ve yasama organında çoğunluğu elde bulundurduğu dönemlerde özel bir önem kazanmaktadır. Çünkü, bu dönemlerde özellikle üst düzey kamu görevlileri siyasal güce karşı çok daha korumasız kalmaktadır.

Geleneklere dayalı bir kurallar ve kurumlar düzeni olan parlamenter sistemde önemli devlet işlemlerinin tümü devlet başkanının imzasıyla tamamlanır.

Anayasamızın 105 inci maddesi de bu anlayışı yansıtmakta ve yürütmenin başı olan Cumhurbaşkanı'nın atama kararnamelerini, güvence niteliğinde "karşı – imza" kuramı uyarınca imzalaması gerektiğini kabul etmektedir.

Bu durum, Cumhurbaşkanının aynı zamanda yürütmenin de başı olduğunu; kararnameleri imzalama yolu ile iktidar gücünü denetleyerek, bu güç ile kamu politikalarının oluşması ve uygulanmasında görev alan üst düzey kamu görevlileri arasındaki dengeyi sağlaması gerektiğini göstermektedir.

Anayasamızın benimsediği parlamenter hükümet sisteminde Cumhurbaşkanı'nın yürütmenin başı olarak karşı – imza kuralı gereği imzalayacağı kararnameler 104 üncü madde uyarınca yürütme alanına ilişkin görev ve yetkileri ile sınırlı anlaşılmalıdır.

Anayasamızda Cumhurbaşkanına kararnameleri imzalama yetkisinin verilmesi Sayın Cumhurbaşkanı'nın 5333 sayılı Kanunun 28 inci maddesi ile ilgili Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne geri gönderme gerekçesinde de açıkladığı gibi, üç önemli amaca yöneliktir. Bunların birincisi, Cumhurbaşkanı'nın yansızlığı nedeniyle, kararnamelerin, kamu yararına ve kamu hizmetinin gereklerine uygun olmasının ve siyasal emellere hizmet etmemesinin sağlanması; ikincisi, Cumhurbaşkanına, yürütme alanında Hükümete öneri ve uyarılarda bulunma yetkisini kullanabilmesi için olanak yaratılması; üçüncüsü de, Cumhurbaşkanının Devletin ve yürütmenin başı

olarak Devlet organlarının düzenli çalışmasını gözetme görev ve yetkisiyle donatılmış bulunmasıdır

Belirtilen Anayasal kurallar karşısında, birer yönetsel işlem olduğunda kuşku bulunmayan atama işlemlerinden, kurumların karar ve uygulama düzeneklerinde önemli işlev gören üst düzey kamu görevlilerine ilişkin olanlarının, hukuksal geçerlilik kazanabilmesi için Cumhurbaşkanı'nca da imzalanması Anayasal bir zorunluluktur.

Öte yandan, kamu kurum ve kuruluşları ve dolayısıyla bu kurum ve kuruluşların üst düzey görevlileri, siyasal iktidarın uzmanlık ve hizmet alanındaki deneyim eksikliğini gidermek ve kendi alanında siyasal iktidara yardımcı olmak, değişen iktidarlardan kamu hizmetlerinin etkilenmemesini ve sürekliliğini sağlamakla yükümlüdürler.

Kamu hizmetinin sürekliliğinin sağlanması, kamu politikalarının oluşmasında karar verme ve bu kararları uygulama konumunda olan üst düzey kamu görevlilerinin atama güvencesinde kamu yararı bulunduğunu göstermektedir.

Devlet organlarının düzenli çalışması, yönetimde istikrarın sağlanmasıyla olanaklıdır. Yönetimde istikrar ise, kamu hizmetlerinin değişmez ögesi olan kamu görevlilerine sağlanacak "görev güvencesi" ile gerçekleştirilebilecektir.

Cumhurbaşkanının, kamu hizmetlerinde sürekliliği ve istikrarı sağlayan üst düzey görevlilerin atamalarında imzasının bulunması, kimi haksız işlemlerin, siyasal nitelikli atamaların önlenmesi ve dolayısıyla kamu yararı ve kamu hizmetinin gerekleri yönünden vazgeçilemeyecek ve olmazsa olmaz bir koşuldur.

Anayasamıza göre, yürütmenin iki kanadından birini oluşturan Cumhurbaşkanı, yansız niteliği ile, siyasal nitelikli Hükümete karşı, kamu görevlisinin güvencesini oluşturmaktadır. Bu güvence, atama kararnamelerinin Cumhurbaşkanınca imzalanması ile sağlanmaktadır.

Nitekim, bu gerekçeler göz önünde tutularak, 23.04.2451 sayılı Kanunda, üst düzey kamu görevlileri sıralanarak, görevden alınmaları veya nakillerinin ortak kararname ile yapılması kurala bağlanmıştır.

Anayasa Mahkemesi de, yukarıda değinilen 27.04.1993 tarihli ve E.1992/37, K.1993/18 sayılı kararında, Bakanlık üst düzey görevlerine getirilecek kamu görevlilerine ilişkin atama işlemlerinin, Anayasanın benimsediği parlamenter rejim gereği, ilgili Bakan, Başbakan ve

Cumhurbaşkanının onayına sunulmasını Anayasanın 8 inci, 104 üncü ve 105 inci maddeleri yönünden bir zorunluluk olarak görmüştür.

Ayrıca söz konusu iptali istenen ibare ile, başkan yardımcıları, daire başkanları, vergi dairesi başkanları ve gelirler kontrolörlerinin Başkanın önerisi üzerine Maliye Bakanınca atanacağı belirtildikten sonra, “23.04.1981 tarih ve 2451 sayılı Kanun hükümleri dışında kalan diğer personelin atamaları”nın Başkan tarafından yapılacağı vurgulanırken, fıkrada sayılanlar dışında 2451 sayılı Kanun kapsamında bulunanların bu yasada öngörülen yöntemle atanacağı kabul edilmektedir. Bu durum bir çelişkiye yol açmaktadır. Çünkü iptali istenen ibarede sayılan üst düzey göreve atanacaklar için Maliye Bakanının onayı yeterli görülürken, 2451 sayılı Kanun kapsamına giren örneğin I. Hukuk Müşaviri ancak ortak kararname ile atanabilecektir. Bunun ise, hiyerarşik ilişkiler açısından, kamu yararına sonuç doğurmayacak, kamu hizmetinin nitelikleriyle bağdaşmayan, adalet anlayışına aykırı ve makul olmayan bir durum niteliği taşıyacağı tartışmasızdır. Böyle bir durum, Anayasanın 2 nci maddesinde belirtilen hukuk devleti ilkesi ile bağdaştırılamaz. Çünkü bir hukuk devletinde tüm kamu işlemlerinin nihai amacı kamu yararıdır. Bir hukuk devleti, adil ve makul olmak durumundadır. Kamu hizmetinin gerekleriyle bağdaşmayan, adil ve makul olmayan bir düzenlemenin, kamu yararına olduğu ve hukuk devleti ilkesi ile bağdaştığı söylenemez.

Anayasanın herhangi bir hükmüne aykırı bir düzenlemenin Anayasanın 2 nci ve 11 inci maddelerindeki hukuk devleti, Anayasanın üstünlüğü ve bağlayıcılığı ilkeleriyle bağdaşmayacağı da açıktır.

Açıklanan nedenlerle, 5345 sayılı Kanunun 28 inci Maddesinin Birinci Fıkrasındaki “Başkan yardımcıları, daire başkanları, vergi dairesi başkanları ve gelirler kontrolörleri, Başkanın önerisi üzerine Bakan tarafından” ibaresi Anayasanın 2 nci, 8 inci, 11 inci, 104 üncü ve 105 inci maddelerine aykırı olup, iptali gerekir.

5) 05.05.2005 Tarih ve 5345 Sayılı Gelir İdaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 29 uncu Maddesinin Birinci, İkinci, Üçüncü ve Dördüncü Fıkralarının Son Cümlelerinin Anayasaya Aykırılığı

5345 sayılı Kanunun 29 uncu maddesinin birinci fıkrasının son cümlesinde, gelirler kontrolörlerinin; ikinci fıkrasının son cümlesinde, vergi denetmenlerinin; üçüncü fıkrasının son cümlesinde Devlet gelir uzmanlarının, vergi istihbarat uzmanlarının ve gelir uzmanlarının, mesleğe alınmaları ve yeterlik sınavları ile çalışma usul ve esaslarının yönetmelikle düzenlenmesi öngörülmüş, dördüncü fıkrasının son cümlesinde de; vergi

dairesi başkanlıkları emrinde çalıştırılacak Hazine avukatlarının çalışma usul ve esaslarının, Başkanlık ile Maliye Bakanlığı Başhukuk Müşavirliği ve Muhakemat Genel Müdürlüğü tarafından müştereken belirlenmesi hükme bağlanmıştır.

Anayasanın 128 inci maddesinin ikinci fıkrasında, “Memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve başka özlük işleri kanunla düzenlenir” denilmiştir. Anayasanın 128 inci maddesindeki “nitelikler” sözcüğü, yalnız “göreve alınmada aranan nitelikler” değildir. Bu nitelikler mesleğin sonuna kadar yani bütün mesleki yaşam boyunca taşınması, korunması, geliştirilmesi zorunlu koşulları da anlattığından, yalnız mesleğe kabul için gerekli niteliklerin değil, bütün mesleki yaşam boyunca taşınması ve korunması ve geliştirilmesi gereken niteliklerin de, yasa ile düzenlenmesi gerekir.

Bu hükümde belirtilen hususların yasa ile düzenlenmesi memurlar ve diğer kamu görevlileri için bir güvencedir. Mesleğe alınmaya ve yeterlik sınavlarına ilişkin olarak yapılacak düzenlemelerin; söz konusu memuriyetlere atanma konusundaki düzenlemeler olduğu ve Anayasanın 128 inci maddesinde yasa ile düzenlenmesi zorunlu görülen hususlardan bulunduğu açık olup bu konudaki düzenlemelerin, yürütmenin çıkaracağı bir yönetmeliğe bırakılması; bizzat Anayasa tarafından öngörülen güvencenin ortadan kaldırılması sonucunu doğuran ve Anayasanın 128 inci maddesine aykırı düşen bir durumdur. Sözü geçen hususlarda esasları ve ilkeleri yasada gösterilmeden yürütmeye – idareye bırakılan bu düzenleme yetkisinin asli bir düzenleme yetkisi taşıdığı açıktır.

Yürütme ve idarenin Anayasada belirtilen ayrık durumlar dışında düzenleme yetkisi aslî değil, ikincildir; yani, yasayla çizilmiş bir alandadır. Önce, yasama, bir alanı temel ilkeleriyle belirler, düzenler; ondan sonra da, yürütme, bu çerçevesi çizilmiş alanda düzenleyici birtakım işlemler yapabilir. Anayasanın 7 nci maddesine göre yasama yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisi’nindir ve bu yetki devredilemez.

Anayasanın 128 inci maddesi uyarınca, memurların ve diğer kamu görevlilerinin görev ve yetkileri ile hakları ve yükümlülüklerinin de yasa ile düzenlenmesi zorunlu olduğundan, belirtilen bu hususları kapsamı kuşkusuz olan “çalışma usul ve esaslarının” düzenlenmesini yönetmeliğe bırakan düzenleme de; Anayasanın 128 inci maddesine aykırı düşen, yürütmeye asli düzenleme yapmak imkanı tanıdığı için Anayasanın 8 inci maddesine, yasamaya ait olan asli düzenleme yetkisini yürütmeye devrettiği

için Anayasanın 7 nci maddesine, böyle bir yetki Anayasaya dayanmadığı için Anayasanın 6 nci maddesine aykırı olan bir düzenlemedir.

Diğer taraftan, Anayasanın herhangi bir hükmüne aykırı bir düzenleme Anayasanın 2 nci ve 11 inci maddelerinde ifade edilen hukuk devleti, Anayasanın üstünlüğü ve bağlayıcılığı ilkeleriyle de bağdaşmaz.

Açıklanan nedenlerle, 5345 sayılı Kanunun 29 uncu maddesinin birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarının son cümleleri Anayasanın 2 nci, 6 ncı, 7 nci, 8 inci, 11 inci ve 128 inci maddelerine aykırı olup, iptali gerekir.

6) 05.05.2005 Tarih ve 5345 Sayılı Gelir İdaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 30 uncu Maddesinin Birinci Fıkrasının Birinci Cümlesi ile Bu Maddenin İkinci ve Son Fıkralarının Anayasaya Aykırılığı

Anayasanın 128 inci maddesinde, kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevlerin memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülmesi, memurların ve diğer kamu görevlilerinin niteliklerinin, atanmalarının, görev ve yetkilerinin, haklarının ve yükümlülüklerinin, aylık, ödenek ve diğer özlük işlerinin yasayla düzenlenmesi kurala bağlanmıştır.

5345 sayılı Kanunun 30 uncu maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesindeki mükellef memnuniyeti, vergi gelirlerindeki tahakkuk ve tahsilat artış oranı, vergi toplama maliyeti, uyum oranı ve benzeri genel performans ölçütlerinin Başkanlık personelinin başarı göstergesi niteliğini taşıdığı ve dolayısıyla bu personelin hak ve yükümlülükleri kapsamına girdiği açıktır. Bu nedenle, genel performans ölçütlerinin ilkelerinin Anayasanın 128 inci maddesine göre kanunla belirlenmesi gerekir.

Kuvvetler ayrılığının benimsendiği Anayasada, yasama, yürütme ve yargı organlarının görev ve yetki alanları ayrılarak düzenleme yapıldığından, Anayasa ile öngörülen ayrık durumlar dışında bunlar arasında yetki devri olanaklı değildir. Bu husus, Anayasanın 7 nci maddesinde açıkça ifade edilerek “Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez” denilmektedir. Yasama yetkisinin devredilmezliği ilkesi uyarınca, yürütme organına genel, sınırsız, esasları ve çerçevesi belirsiz bir düzenleme yetkisi verilemez. Kaldı ki Anayasanın 8 inci maddesi yürütme yetki ve görevinin Anayasa ve kanunlar çerçevesinde kullanılıp yerine getirileceğini, Anayasanın 123 üncü maddesi de idarenin yetki ve görevlerinin kanunla gösterileceğini ifade etmektedir. Bu hükümlerden idarenin ve yürütmenin Anayasada gösterilen ayrık haller dışında asli düzenleme yetkisi olmadığını göstermektedir. Bunun anlamı, yürütmenin yasayla düzenlenmiş bir alanda ikincil düzeyde

düzenleme yapabileceğidir. Yürütme organının yasayla yetkili kılınmış olması, yasayla düzenleme anlamına gelmeyeceğinden, yürütmeye devredilen yetkinin Anayasaya uygun olabilmesi için yasa, yürütmenin düzenleyeceği alanla ilgili temel esasların belirlenmesi, sınırların çizilmesi gerekir.

İptali istenen 30 uncu maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesinde Başkan'a asli düzenleme yapmak imkanı tanıdığı için bu cümle Anayasanın 8 inci maddesine; yasamaya ait olan asli düzenleme yetkisini yürütmeye devrettiği için Anayasanın 7 nci maddesine; böyle bir yetki Anayasaya dayanmadığı için Anayasanın 6 nci maddesine; idarenin kanuniliği ilkesine uymadığı için Anayasanın 123 üncü maddesine ve yasa ile düzenlenmesi gereken hususların belirlenmesi Başkan'a bırakıldığı için Anayasanın 128 inci maddesine aykırıdır.

5345 sayılı Kanunun 30 uncu maddesinin ikinci fıkrasında da, ilke ve esaslar gösterilmeden özel performans ölçütleri ve hedeflerini belirleme konusunda Başkan'a, bireysel performanslar için yine Başkan'a ve vergi dairesi başkanlarına asli düzenleme yetkisi verilmiştir. Yine bu maddenin son fıkrasında, maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esasların belirlenmesi yetkisi de, bu konuda asli bir düzenleme yapılmadan Bakan'a verilmiştir. Bu durumda, 30 uncu maddenin ikinci ve son fıkraları da, yukarıda açıklanan nedenlerle Anayasanın 6 ncı, 7 nci, 8 inci, 123 üncü ve 128 inci maddelerine aykırı düşmektedir.

Anayasanın çeşitli hükümlerine aykırı olan bir düzenleme Anayasanın 2 nci maddesindeki hukuk devleti, 11 inci maddesindeki Anayasanın üstünlüğü ve bağlayıcılığı ilkeleri ile bağdaşamaz.

Açıklanan nedenlerle, 5345 sayılı Kanunun 30 uncu maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi ile bu maddenin ikinci ve son fıkraları Anayasanın 2 nci, 6 ncı, 7 nci, 8 inci, 11 inci, 123 üncü ve 128 inci maddelerine aykırı olup, iptali gerekmektedir.

7) 05.05.2005 Tarih ve 5345 Sayılı Gelir İdaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun Geçici 3 üncü Maddesinin Birinci Fıkrasının (d) Bendindeki "ya da Devlet memuriyetinde en az sekiz hizmet yılını doldurmuş Devlet gelir uzmanı veya vergi denetmeni olmak" İbarelerin Anayasaya Aykırılığı

5345 sayılı Kanunun geçici 3 üncü maddesinde, Başkanlık karolarına bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren üç yıl içinde yapılacak atamalarda aranacak şartlar düzenlenmiştir. Bu hükmeye göre Başkanlığın müdür ve vergi

dairesi müdürü kadrolarına atanabilmek için; Gelirler Genel Müdürlüğü şube müdürü kadrosunda bulunmak veya bu kadroda en az iki yıl süreyle görev yapmış olmak veya vergi dairesi müdürü, gelir müdürü veya takdir komisyonu başkanı kadrolarında bulunmak ya da Devlet memuriyetinde en az sekiz hizmet yılını doldurmuş Devlet gelir uzmanı veya vergi denetmeni olmak şartı aranmaktadır.

Maliye Bakanlığı Personeli Atama ve Görevde Yükselme Yönetmeliğinin (R.G. 29.05.2002, sa. 24769) “(C) Hizmet Grubu ve Atanma Şartları” başlığını taşıyan 31 inci maddesi şöyledir:

“Muhakemat Müdürü, Muhasebe Müdürü, Gelir Saymanlık Müdürü, Malmüdürü, Saymanlık Müdürü (Müdür unvanı olmayan saymanlar hariç), Gelir Müdürü, Vergi Dairesi Müdürü, Vergi Müdürü, Takdir Komisyonu Başkanı, Milli Emlak Müdürü, Emlak Müdürü, Mesleki Eğitim Kursu Müdürü, Maliye Kursu Müdürü, Şube Müdürü, Personel Müdürü, Eğitim Merkezi Müdürü ve Ayniyat Saymanı (Bakanlık Merkezinde) unvanları (C) hizmet grubunda yer alır.

Bu grupta yer alan kadrolara atanabilmek için ilgilinin;

1- Meslekle ilgili en az dört yıllık yüksek öğrenimi bitirmiş olanların en az 8 yıl, meslekle ilgili olmayan dört yıllık yüksek öğrenim görmüş olanların en az 9 yıl, meslekle ilgili dört yıldan daha az süreli yüksek öğrenimi bitirenlerin en az 10 yıl hizmeti bulunması,

2- (D) hizmet grubunda yer alan görevlerde veya denetmen kadrolarında en az 2 yıl çalışmış olması,

3- Mesleğin gerektirdiği bilgi, tecrübe ve temsil kabiliyetine sahip olması,

4- Yapılacak görevde yükselme sınavında başarılı olması, gerekir.”

Aynı Yönetmeliğin (D) Hizmet Grubu ve Atanma Şartları Başlıklı 32 nci maddesi de şu şekildedir:

“Bütçe Dairesi Başkan Yardımcısı ile (C) hizmet grubunda sayılanların yardımcıları, Uzman, APK Uzmanı, Eğitim Uzmanı, kadroları Bakanlığa ait Sayman (Döner Sermaye) ve Fon Saymanı unvanları (D) hizmet grubunda yer alır.”

Bu hükümlere göre, (D) hizmet grubunda yer alan yukarıda belirtilen görevlerde veya denetmen kadrolarında en az 2 yıl çalışmış olanlar, yapılacak görevde yükselme sınavında başarılı olmak koşuluyla (C) hizmet

grubunda yer alan Vergi Dairesi Müdürü ile Vergi Müdürü olmak imkanına sahipken, iptali istenen düzenlemeyle sadece Devlet gelir uzmanına ve vergi denetmenine bu hak sınavsız tanınmaktadır.

Mevcut düzenlemeye yani Maliye Bakanlığı Personeli Atama ve Görevde Yükselme Yönetmeliğine göre, vergi denetmenleri ve Devlet gelir uzmanları ile (D) hizmet grubunda yer alan görevlerde en az 2 yıl çalışmış olan diğer personel (örneğin saymanlık müdür yardımcıları) aynı hukuksal durumda bulunduklarından bunlara farklı kuralların uygulanması sonucunu doğuran bir düzenleme ise, Anayasanın 10 uncu maddesinde ifade edilen eşitlik ilkesine aykırı düşecektir.

Diğer taraftan, Maliye Bakanlığı Personeli Atama ve Görevde Yükselme Yönetmeliğine göre, (D) hizmet grubunda yer alan görevlerde en az 2 yıl çalışmış olan vergi denetmenleri ve Devlet gelir uzmanları dışındaki diğer personel için de görevde yükselme sınavına girerek Vergi Dairesi Müdürü ile Vergi Müdürü olmak kazanılmış bir haktır.

Anayasanın 2 nci maddesinde açıklanan hukuk devletinin temel unsurları arasında “kazanılmış haklara saygı” yer almaktadır. Bu nedenle yapılacak tüm düzenlemelerin, memurların ve kamu görevlilerinin kazanılmış haklarını koruması gerekir. Kazanılmış hakları ortadan kaldırıncı nitelikte sonuçlara yol açan düzenlemeler, Anayasanın 2 nci maddesinde açıklanan “Türkiye Cumhuriyeti sosyal bir hukuk devletidir.” hükmüne aykırılık oluşturacağı gibi, toplumsal kararlılığı ve hukuksal güvenceyi ortadan kaldırır, belirsizlik ortamına neden olur ve kabul edilemez.

Diğer taraftan, bir yasa kuralının Anayasanın herhangi bir kuralına aykırılığının tespiti, onun kendiliğinden Anayasanın 11 inci maddesine de aykırılığı sonucunu doğuracaktır (Anayasa Mahkemesinin 03.06.1988 tarih ve E.1987/28, K.1988/16 sayılı kararı, AMKD., sa. 24, shf. 225).

Açıklanan nedenlerle, 5345 sayılı Kanunun Geçici 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (d) bendindeki “ya da Devlet memuriyetinde en az sekiz hizmet yılını doldurmuş Devlet gelir uzmanı veya vergi denetmeni olmak” ibareleri Anayasanın 2 nci, 10 uncu ve 11 inci maddelerine aykırı olup, iptali gerekmektedir.

YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA İSTEMİNİN GEREKÇESİ

1) 5345 sayılı 23 üncü Maddesinin Birinci Fıkrasının İkinci cümlesi ile ikinci fıkrasındaki “Vergi dairesi başkanlıklarına bağlı vergi dairesi müdürlükleri ile şubeler kurulmasına ve bunların faaliyete geçirilmesine

ilişkin usul ve esaslarla" ibaresi Anayasanın "Başlangıç" kısmına, 2 nci, 6 ncı, 7 nci, 8 inci, 11 inci ve 123 üncü maddelerine açıkça aykırı olup kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisini kullanılması sonucu sonradan giderilmesi güç ya da olanaksız durum ve zararların doğabileceği açıktır.

2) 5345 sayılı Kanunun 24 üncü maddesinin iptali istenen birinci ve ikinci fıkralarında, vergi dairesi başkanlığının amacı, görev ve yetkisi; "yetki alanı" ile bağlantılı olarak açıklanmış, ancak bu yetki alanının neresi olduğu bu yasada belirlenmemiştir. Anayasanın 2 nci, 11 inci, 123 üncü ve 126 ncı maddelerine aykırı olan ve Anayasal bir vatandaşlık ödevi olan vergi ödevinin yerine getirilmesinde "öngörülebilirlik ve belirlilik" ilkeleri ile bağdaşmadığı için vatandaşlarına hukuk güvenliği sağlamayan bir bir hükmün uygulanması halinde sonradan giderilmesi güç ya da olanaksız durum ve zararların doğabileceği kuşkusuzdur.

3) 5435 sayılı Kanunun 25 inci maddesinin birinci fıkrasında da, Vergi Dairesi Başkanı'nın yetki, görev ve sorumlulukları "yetki alanı" ile bağlantılı olarak açıklanmış, ancak bu yetki alanının neresi olduğu bu yasada belirlenmemiş olduğu Anayasanın 2 nci, 11 inci, 123 üncü ve 126 ncı maddelerine aykırı olan bu fıkra hükmünün uygulanması halinde de, yukarıda (2) numaralı başlık altında belirtilen nedenlerle sonradan giderilmesi güç ya da olanaksız durum ve zararların doğabileceği kuşkusuzdur.

4) 5345 sayılı Kanunun 28 inci maddesinin birinci fıkrası ile yapılan ve Anayasanın 2 nci, 8 inci, 11 inci, 104 üncü ve 105 inci maddelerine aykırı düşen, Gelir İdaresi Başkanlığının üst düzey yöneticilerinin Gelir İdaresi Başkanı'nın önerisi üzerine Maliye Bakanı'nca atanmasını öngördüğü için yürütmenin başı olan Cumhurbaşkanı'nın atama kararlarını, güvence niteliğinde "karşı – imza" kuramı uyarınca imzalaması gerekliliğini ortadan kaldıran bu hükmün uygulanması halinde sonradan giderilmesi güç ya da olanaksız durum ve zararların doğabilecektir.

5) 5345 sayılı Kanunun 29 uncu maddesinin birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarının son cümleleri Anayasanın 2 nci, 6 ncı, 7 nci, 8 inci ve 128 inci maddelerine açıkça aykırı olup, memurlar ve diğer kamu görevlileri için bizzat Anayasa tarafından öngörülen güvencenin ortadan kaldırılması sonucunu doğurduğundan uygulanmaları halinde sonradan giderilmesi güç ya da olanaksız durum ve zararlar doğabilecektir.

6) 5345 sayılı Kanunun 30 uncu maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi ile bu maddenin ikinci ve son fıkraları Anayasanın 2 nci, 6 ncı, 7 nci,

8 inci, 11 inci, 123 üncü ve 128 inci maddelerine açıkça aykırı olup, memurlar ve diğer kamu görevlileri için bizzat Anayasa tarafından öngörülen kanunla düzenleme güvencesinin ortadan kaldırılması sonucunu doğurduğundan uygulanmaları halinde sonradan giderilmesi güç ya da olanaksız durum ve zararlar doğabilecektir.

7) 5345 sayılı Kanunun Geçici 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (d) bendindeki “ya da Devlet memuriyetinde en az sekiz hizmet yılını doldurmuş Devlet gelir uzmanı veya vergi denetmeni olmak” ibareleri Anayasanın 2 nci, 10 uncu ve 11 inci maddelerine aykırı olup, kanun önünde eşitlik ilkesini zedeleyen, kazanılmış hakları ortadan kaldırıci nitelikte sonuçlara yol açarak toplumsal kararlılığı ve hukuksal güvenceyi ortadan kaldırdığı için sonradan giderilmesi güç ya da olanaksız durum ve zararların doğabileceği açıktır.

SONUÇ VE İSTEM

Yukarıda açıklanan gerekçelerle 05.05.2005 tarih ve 5345 sayılı Gelir İdaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun;

1) 23 üncü Maddesinin Birinci Fıkrasının İkinci cümlesi ile ikinci fıkrasındaki “Vergi dairesi başkanlıklarına bağlı vergi dairesi müdürlükleri ile şubeler kurulmasına ve bunların faaliyete geçirilmesine ilişkin usul ve esaslarla” ibaresinin, Anayasanın “Başlangıç” kısmına, 2 nci, 6 ncı, 7 nci, 8 inci, 11 inci ve 123 üncü maddelerine aykırı olduğundan,

2) 24 üncü maddesinin birinci ve ikinci fıkralarının Anayasanın 2 nci, 11 inci, 123 üncü ve 126 nci maddelerine aykırı olduğundan,

3) 25 inci maddesinin birinci fıkrasının Anayasanın 2 nci, 11 inci, 123 üncü ve 126 nci maddelerine aykırı olduğundan,

4) 28 inci Maddesinin Birinci Fıkrasındaki “Başkan yardımcıları, daire başkanları, vergi dairesi başkanları ve gelirler kontrolörleri, Başkanın önerisi üzerine Bakan tarafından” ibaresinin Anayasanın 2 nci, 8 inci, 11 inci, 104 üncü ve 105 inci maddelerine aykırı olduğundan,

5) 29 uncu maddesinin birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarının son cümlelerinin, Anayasanın 2 nci, 6 ncı, 7 nci, 8 inci, 11 inci ve 128 inci maddelerine aykırı olduğundan,

6) 30 uncu maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi ile bu maddenin ikinci ve son fıkraları Anayasanın 2 nci, 6 ncı, 7 nci, 8 inci, 11 inci, 123 üncü ve 128 inci maddelerine aykırı olduğundan,

7) Geçici 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (d) bendindeki “ya da Devlet memuriyetinde en az sekiz hizmet yılını doldurmuş Devlet gelir uzmanı veya vergi denetmeni olmak” ibaresinin, Anayasanın 2 nci, 10 uncu ve 11 inci maddelerine aykırı olduğundan,

iptallerine ve iptal davası sonuçlanıncaya kadar yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesine ilişkin istemimizi saygı ile arz ederiz.”

Cumhurbaşkanı’nın 16.5.2005 günlü dava dilekçesinin gerekçe bölümü şöyledir:

“...

1- 5345 sayılı Gelir İdaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Yasa’nın 28. maddesinin birinci fıkrasının birinci tümcesinde,

“Başkan yardımcıları, daire başkanları, vergi dairesi başkanları ve gelirler kontrolörleri, Başkanın önerisi üzerine Bakan tarafından; 23.4.1981 tarihli ve 2451 sayılı Kanun hükümleri dışında kalan diğer personelin atamaları Başkan tarafından yapılır.”

düzenlemesine yer verilmiştir.

Bu düzenleme ile, Gelir İdaresi başkan yardımcıları, daire başkanları ve vergi dairesi başkanlarının, Gelir İdaresi Başkanı’nın önerisi üzerine Maliye Bakanı’nca atanmasına olanak sağlanmaktadır.

Aynı Yasa’nın 34. maddesinin 1. fıkrasının (c) ve (d) bentlerinde, 657 sayılı Devlet Memurları Yasası’na ekli,

- (I) sayılı Ek Gösterge Cetvelinin “I- Genel İdare Hizmetleri Sınıfı” bölümünün,

- (e) alt bölümüne, Gelir İdaresi başkan yardımcılarının,

- (f) alt bölümüne, Ankara, İstanbul, İzmir vergi dairesi başkanlarının,

- (II) sayılı Ek Gösterge Cetvelinin,

- “2- Yargı Kuruluşları, Bağlı ve İlgili Kuruluşlar ile Yüksek Öğretim Kuruluşlarında” bölümüne, Gelir İdaresi daire başkanları ile diğer vergi dairesi başkanlarının,

eklendiği belirtilmiştir.

Bu düzenlemelerde, Gelir İdaresi başkan yardımcılarının 5300; Ankara, İstanbul ve İzmir vergi dairesi başkanlarına 4800; daire başkanları ile diğer vergi dairesi başkanlarına da 3600 ek gösterge öngörülmektedir. Bu ek

göstergeler, Başbakanlık ve bakanlıklarda genel müdür yardımcıları ve daha üst düzeyde bulunanlar için öngörülen ek göstergelere eşittir.

Yine, incelenen Yasa'nın 34. maddesinin 1. fıkrasının (e) bendindeki düzenleme ile de, Gelir İdaresi başkan yardımcıları ile daire başkanları ve vergi dairesi başkanları, Başbakanlık ve bakanlıklar genel müdür yardımcısı ve üstü düzeyde makam tazminatı almaya hak kazanmaktadırlar.

Bu düzenlemeler, Gelir İdaresi başkan yardımcıları, daire başkanları ve vergi dairesi başkanlarının, hiyerarşide genel müdür yardımcısı ve üstü düzeyde düşünüldüğünü göstermektedir.

2- Çağdaş demokrasilerde, parlamenter sistem ve bu sistemi yaşama geçirecek erkler ayrılığı ilkesi kabul edilmiş; yürütmenin iktidar gücü, yasama ve yargı denetimi ile dengelenmeye çalışılmıştır.

Parlamenter demokratik sistemin ve erkler ayrılığının benimsendiği Anayasamızda da, bağımsız koşulsuz Ulus'un olan egemenliği, yasama, yürütme ve yargı alanlarında Ulus adına kullanacak organlar belirtilmiş; yasama ve yargının yürütme organı üzerindeki denetim yetkisi ve bu yetkinin kullanılma biçim ve sınırları çeşitli maddelerde kurala bağlanmıştır.

İktidar gücünün çoğunluk egemenliğine dönüşmesinin parlamenter demokratik sistemi zedeleyeceğini öngören anayasa koyucu, bununla yetinmemiş, Devlet'in başı olan Cumhurbaşkanı'na bir denetim, dengeyi ve uyumu sağlama görev ve yetkisi vermiştir.

Nitekim, Anayasa'nın,

- 8. maddesinde, yürütme yetki ve görevinin, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu'nca kullanılıp yerine getirileceği,

- 104. maddesinde, Cumhurbaşkanı'nın,

- Anayasa'nın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözeticeği,

- Başbakan ve bakanları atayacağı,

- Gerekli gördüğü durumlarda Bakanlar Kurulu'na başkanlık edeceği ya da Bakanlar Kurulu'nu başkanlığı altında toplantıya çağıracağı,

- Kararnameleri imzalayacağı,

- 105. maddesinde, Cumhurbaşkanı'nın tek başına yapacağı işlemler dışındaki tüm kararlarının Başbakan ve ilgili bakanlarca imzalanacağı,

belirtilmiştir.

Bu kurallar, Cumhurbaşkanı'nın, aynı zamanda yürütmenin de başı olduğunu, kararnameleri imzalama yolu ile iktidar gücünü denetleyerek, bu güç ile kamu politikalarının oluşması ve uygulanmasında görev alan üst düzey kamu görevlileri arasındaki dengeyi sağlaması gerektiğini göstermektedir.

Cumhurbaşkanı'nın bu denetim ve dengeleme görev ve yetkisi, bir siyasal partinin tek başına iktidar olduğu ve yasama organında çoğunluğu elde bulundurduğu dönemlerde, daha da gerekli olmaktadır. Çünkü, bu dönemlerde, özellikle üst düzey kamu görevlileri siyasal güce karşı çok daha korunmasız kalmaktadır.

3- Anayasa'nın 8. maddesinde, yürütme yetkisi ve görevinin, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu'nca kullanılıp yerine getirileceği belirtilirken, yürütme işlemlerinin hukuksal geçerlilik kazanabilmesi için her iki tarafın katılmasıyla ortaklaşa yapılması gereği ortaya konulmuştur.

Yine, Anayasa'nın 105. maddesinde, Cumhurbaşkanı'nın, Anayasa ve diğer yasalarda tek başına yapabileceği belirtilen işlemler dışındaki tüm kararlarının Başbakan ve ilgili bakanlarca da imzalanacağı kurala bağlanmıştır. Bu kural, tüm kararlar bağlamında atama kararlarının da Cumhurbaşkanı'nca imzalanması gerektiğini göstermesi yönünden önemlidir. Anayasa'nın 104. maddesinde, Cumhurbaşkanı'na kararnameleri imzalama görev ve yetkisi verilmiş olması da bu yargıyı pekiştirmektedir.

Anayasamızda Cumhurbaşkanı'na kararnameleri imzalama yetkisinin verilmesi üç önemli gerekçeye dayanmaktadır. Bunların birincisi, Cumhurbaşkanı'nın yansızlığı nedeniyle, kararnamelerin, kamu yararına ve kamu hizmetinin gereklerine uygun olmasının sağlanması; ikincisi, Cumhurbaşkanı'na, yürütme alanında Hükümet'e öneri ve uyarılarda bulunma yetkisini kullanabilmesi için olanak yaratılması; üçüncüsü de, Cumhurbaşkanı'nın Devlet'in ve yürütmenin başı olması ve Devlet organlarının düzenli çalışmasını gözetme görev ve yetkisiyle donatılmış bulunmasıdır.

Bu anayasal kurallar karşısında, birer yönetsel işlem olduğunda kuşku bulunmayan atama işlemlerinden, kurumların karar ve uygulama düzeneklerinde önemli işlev gören üst düzey kamu görevlilerine ilişkin olanlarının, hukuksal geçerlilik kazanabilmesi için Cumhurbaşkanı'nca da imzalanması anayasal zorunluluktur.

4- Öte yandan, Anayasa'nın 104. maddesinde, Cumhurbaşkanı'na, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetme görev ve yetkisi verilmiştir.

Kamu kurum ve kuruluşları ve dolayısıyla bu kurum ve kuruluşların üst düzey görevlileri, siyasal iktidarın uzmanlık ve hizmet alanındaki deneyim eksikliğini gidermek ve kendi alanında siyasal iktidara yardımcı olmak, değişen iktidarlardan kamu hizmetlerinin etkilenmemesini ve sürekliliğini sağlamakla yükümlüdürler.

Devlet organlarının düzenli çalışması ve kamu hizmetinin sürekliliğinin sağlanması ile kamu politikalarının oluşmasında karar verme ve bu kararları uygulama konumunda olan üst düzey kamu görevlilerinin atama güvencesi arasında yakın ilişki bulunmaktadır.

Çünkü, Devlet organlarının düzenli çalışması, yönetimde istikrarın sağlanmasıyla olanaklıdır. Yönetimde istikrar ise, kamu hizmetinin değişken ögesi olan iktidardaki siyasal partilerle değil, kamu hizmetinin değişmez ögesi olan kamu görevlilerine sağlanacak "görev güvencesi"yle gerçekleştirilebilir.

Cumhurbaşkanı'nın, kamu hizmetlerinde sürekliliği ve istikrarı sağlayan üst düzey görevlilerin atamalarında imzasının bulunması, kimi haksız işlemlerin, siyasal nitelikli atamaların önlenmesi ve dolayısıyla Devlet organlarının düzenli çalışması ve kamu hizmetlerinin istikrarı yönünden de gereklidir.

Anayasamıza göre, yürütmenin iki kanadından birini oluşturan Cumhurbaşkanı, "yansız" niteliğiyle, siyasal nitelikli Hükümet'e karşı kamu görevlisinin güvencesini oluşturmaktadır. Bu güvence, atama Kararnamelerinin Cumhurbaşkanı'nca imzalanmasıyla sağlanmaktadır.

Nitekim, bu gerekçeler göz önünde bulundurularak, 23.04.1981 günlü, 2451 sayılı "Bakanlıklar ve Bağlı Kuruluşlarda Atama Usulüne İlişkin Kanun'da, müsteşar ve yardımcılar, genel müdür ve yardımcılar, bakanlıklardaki kurul başkanları ve üyeleri, bakanlık müşavirleri, birinci hukuk müşavirleri, bakanlık daire başkanları, il idare şube başkanları, bölge müdürleri ve başmüdürler gibi üst düzey görevlilerin atanmaları, görevden alınmaları ya da nakillerinin ortak kararnameyle yapılması kurala bağlanmıştır.

5- Adalet Bakanlığı'nda genel müdürlük daire başkanı ve daha üst kamu görevlerine yapılacak atamalarda ortak kararname yerine "Bakan'ın önerisi ve Başbakan'ın onayı" yöntemini getiren 25.06.1992 günlü, 3825 sayılı Yasa

ile ilgili Anayasa Mahkemesi'nin 27.04.1993 günlü, E.1992/37, K.1993/18 sayılı kararında,

“Parlamentar hükümet sistemi benimsenen Anayasa'ya göre, Cumhurbaşkanı'nın yürütmenin başı olarak karşı-imza kuralı gereği imzalayacağı kararnameler 104. madde uyarınca yürütme alanına ilişkin görev ve yetkileri ile sınırlı anlaşılmak gerekir.”

denilerek, yürütmenin başı olan Cumhurbaşkanı'nın atama kararnamelerini, güvence niteliğinde “karşı-imza” kuramı uyarınca imzalaması gerektiği kabul edilmiştir.

Yüksek Mahkeme'nin aynı kararında;

“Anayasa'nın 104. maddesinde Devletin başı olduğu ve Türk Milletinin birliğini temsil ettiği belirtilen Cumhurbaşkanı, 8. maddeye göre de yürütme yetki ve görevini Bakanlar Kurulu ile birlikte kullanır ve yerine getirir.

Devletin başı olan Cumhurbaşkanı Anayasa'da yürütme organı içinde kabul edilmiş ve aynı zamanda yürütmenin de başı sayılmıştır.

Anayasa'nın 8. maddesinde denilerek yürütme işlemlerinin hukuksal geçerliliği için her ikisinin de katılmalarıyla ortaklaşa yapılması gereği çok açık bir biçimde ortaya konulmaktadır.

Başbakan ve tüm bakanların imzaladıkları ‘Bakanlar Kurulu Kararnamesi’ ile yalnızca Başbakan ve ilgili Bakanın imzasını taşıyan ‘müşterek kararname’nin de geçerlik kazanabilmesi için Cumhurbaşkanı tarafından imzalanması anayasal bir zorunluluktur.

Geleneklere dayalı bir kurallar ve kurumlar düzeni olan parlamentar sistemde önemli devlet işlemlerinin tümü devlet başkanının imzasıyla tamamlanır.

Bakanlık üst düzey görevlerine getirilecek bu yüksek memurlara ilişkin atama işlemlerinin, Anayasa'da benimsenen parlamentar sistem gereği yürütme organını oluşturan Adalet Bakanı ve Başbakan ile tarafsız Cumhurbaşkanı'nın onayına sunulması, Anayasa'nın 8., 104. ve 105. maddeleri yönünden bir zorunluluktur.

Bakanın yanında, onun uzmanlık ve hizmet alanındaki deneyim eksikliğini gidermek, bu alanlarda bakana yardım etmek ve değişme olasılığı fazla olan Bakanların değişmesinden kamu hizmetinin etkilenmemesini sağlamak üzere bulundurulmuş; memur statüsü içinde ve hizmet kadrosunda en yüksek dereceye yükselmiş böylece teknik deneyim

sahibi ve uzman kimseler olan müsteşarlık, müsteşar yardımcılıkları, Teftiş Kurulu Başkanlığı ve diğer sayılan üst düzey görevlere aynı yöntemle atama yapılabilmesi (Bakan'ın önerisi üzerine Başbakan onayı ile), Anayasa'da benimsenen sistemle bağdaşmamaktadır.

Cumhurbaşkanı'nı böylesine yetkilerle donatıp güçlendiren, parlamenter hükümet sistemini bütün gerekleriyle uygulamaya koyan, yürütme yetki ve görevinin Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu'nca yerine getirileceğini belirten bu kurallar karşısında, kimi atamalarda Cumhurbaşkanı'nın imzasına gerek görmemek, Anayasa'nın 8. maddesine aykırılık oluşturur."

gerekçelerine yer verilerek, Adalet Bakanlığı'nda, genel müdürlük daire başkanlığı, müstakil daire başkanlığı, genel müdür yardımcılığı, genel müdürlük, müsteşar yardımcılığı ve müsteşarlık görevlerine yapılacak atamaların Başbakan'ın onayı ile sonlandırılmasına ilişkin yasa kuralı iptal edilmiştir.

6- Ayrıca, incelenen Yasa'nın 28. maddesinin birinci fıkrasında, başkan yardımcıları, daire başkanları, vergi dairesi başkanları ve gelirler kontrolörlerinin Başkan'ın önerisi üzerine Maliye Bakanı'nca atanacağı belirtildikten sonra, "23.4.1981 tarihli ve 2451 sayılı Kanun hükümleri dışında kalan diğer personelin atamaları"nın Başkan tarafından yapılacağı vurgulanırken, fıkra da sayılanlar dışında 2451 sayılı Yasa kapsamında bulunanların bu Yasa'da öngörülen yöntemle atanacağı kabul edilmektedir.

Bu durum bir çelişkiye neden olmaktadır. Çünkü, fıkra da sayılan üst düzey görevlere atanacaklar için Maliye Bakanı'nın onayı yeterli görülürken, 2451 sayılı Yasa kapsamına giren, örneğin 1. hukuk müşaviri ancak ortak kararnamelerle, atanabilecektir.

Bu nedenlerle, incelenen Yasa'nın 28. maddesinin ilk fıkrasının birinci tümcesi, "Başkan yardımcıları, daire başkanları ve vergi dairesi başkanları" yönünden, Anayasa'yla kabul edilen parlamenter demokratik sistemle, Anayasa'nın 8, 104 ve 105. maddeleriyle bağdaşmamaktadır.

SONUÇ

1- Yukarıda açıklanan gerekçelerle, 05.05.2005 günlü, 5345 sayılı "Gelir İdaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun"un 28. maddesinin birinci fıkrasının birinci tümcesinin, Anayasa'nın 8, 104 ve 105. maddelerine aykırı olması nedeniyle, "Başkan yardımcıları, daire başkanları ve vergi dairesi başkanları" yönünden iptaline,

2- Uygulanması durumunda doğacak giderilmesi güç ya da olanaksız hukuksal sonuçlar göz önünde bulundurularak, söz konusu kuralın “Başkan yardımcıları, daire başkanları ve vergi dairesi başkanları” yönünden yürürlüğünün durdurulmasına,

karar verilmesini arz ederim.”

II- YASA METİNLERİ

A- İptali İstenilen Yasa Kuralları

İptali istenilen kuralları içeren 5.5.2005 günlü, 5345 sayılı Gelir İdaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun’un ilgili maddeleri şöyledir;

1- “MADDE 23.- Başkanlığın taşra teşkilatı, doğrudan merkeze bağlı vergi dairesi başkanlıkları ile vergi dairesi başkanlığı kurulmayan yerlerde bu Kanunun 24 ve 25 inci maddelerindeki görev ve yetkileri haiz vergi dairesi müdürlüklerinden oluşur. Vergi dairesi başkanlıklarının kuruluş yerleri ve sayıları ile bunlara ilişkin değişiklikler Bakanlar Kurulunca belirlenir.

Vergi dairesi başkanlıklarına bağlı vergi dairesi müdürlükleri ile şubeler kurulmasına ve bunların faaliyete geçirilmesine ilişkin usul ve esaslarla; aynı il sınırları içinde kalmak kaydıyla mükelleflerin, işyeri ve kanuni merkezlerine bağlı kalınsızın belirlenecek ölçütlere göre hangi vergi dairesi müdürlüğü veya başkanlığına bağlı olacağını belirlemeye Bakan yetkilidir.”

2- “MADDE 24.- Vergi Dairesi Başkanlığının amacı, yetki alanı içinde ekonomik faaliyetleri ve gelişmeleri yakından takip etmek, sektör ve mükellef gruplarının ihtiyaçlarına uygun hizmetleri en iyi şekilde sunmak ve yetkinlikleri geliştirmek suretiyle vergi yükümlülüklerini yerine getirmelerini sağlamaktır.

Vergi Dairesi Başkanlığı; yetki alanı içindeki mükellefi tespit etmek, vergi ve benzeri mali yükümlülüklerle ilişkin tarh, tahakkuk, tahsil, terkin, tecil, iade, ödeme, muhasebe ve benzeri işlemleri yapmak, bu işlemlere ilişkin olarak yaratılan ihtilaflarla ilgili yargı mercileri nezdinde talep ve savunmalarda bulunmak, gerektiğinde temyiz ve tashihi karar talebinde bulunmak, yargı kararlarının uygulanması işlemlerini yürütmek, vergi uygulamalarını geliştirmek ve iyileştirmek, mükelleflere kanunların uygulanması ile ilgili görüş bildirmek, mükellefi hakları konusunda bilgilendirmek ve uygulamalarında mükellef haklarını gözetmek, mükellef

hizmetleri ile bilgi işlem, istatistik, bilgi toplama, eğitim, satın alma, kiralama, vergi inceleme ve denetimi, uzlaşma, takdir ve benzeri görevleri ve işlemleri yürütmekle görevli ve yetkilidir.

Vergi dairesi başkanlıkları bünyesinde; mükellef hizmetleri, vergilendirme, denetim, tahsilat ve hukuk işleri, muhasebe, insan kaynakları, destek hizmetleri ve benzeri fonksiyonlar için grup müdürlükleri ve bunlara bağlı müdürlükler ile yetki alanlarında ekonomik analizler yapmak ve mükellef hizmetlerini en yakın yerden sunmak üzere şubeler kurulur. Merkez ile taşra birimleri arasındaki fonksiyonel ilişkiler doğrudan sağlanır. Bunların organizasyon yapıları, görevleri, yetki ve sorumlulukları, merkez teşkilatıyla ilişkileri ile çalışma usul ve esasları yönetmelikle düzenlenir.”

3- “MADDE 25.- Vergi Dairesi Başkanı; Vergi Dairesi Başkanlığının amiri olup, yetki alanındaki işlemlerin mevzuat hükümlerine göre yürütülmesi ve izlenmesi, vergi inceleme ve denetimlerinin gerçekleştirilmesi, kendisine bağlı birimlerin görevlerini etkin bir şekilde yerine getirmelerinin sağlanması, mükelleflere kanunların uygulanmasına ilişkin görüş bildirilmesi, mükellef haklarının gözetilmesi, faaliyetleri hakkında Başkanlığın bilgilendirilmesi, kanunlara aykırı hareketi görülenler hakkında takibatta bulunulması ve emrine atanan personelin özlük işlemlerinin yürütülmesinden doğrudan Başkanlığa karşı sorumludur.

Ödenek gönderme belgesi ile verilen harcama yetkisi çerçevesinde Vergi Dairesi Başkanlığınca yapılacak ödemelere ilişkin harcama yetkisi, 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununun 31 inci maddesinde belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde vergi dairesi başkanlığınca kısmen veya tamamen grup müdürlüklerine veya vergi dairesi müdürlüklerine devredilebilir.”

4- “MADDE 28.- Başkan yardımcıları, daire başkanları, vergi dairesi başkanları ve gelirler kontrolörleri, Başkanın önerisi üzerine Bakan tarafından; 23.4.1981 tarihli ve 2451 sayılı Kanun hükümleri dışında kalan diğer personelin atamaları Başkan tarafından yapılır. Başkan bu yetkilerini gerekli gördüğü takdirde alt kademelere devredebilir.

Başkan kadrosuna atanmak için; hukuk, siyasal bilgiler, iktisat, işletme, iktisadi ve idari bilimler fakültelerinde en az lisans düzeyinde yüksek öğrenim görmüş, Bakanlıkta veya Başkanlıkta fiilen en az üç yıl çalışmış olmak gerekir.

Başkan yardımcısı, daire başkanı ve vergi dairesi başkanı kadrolarına atanacakların; hukuk, siyasal bilgiler, iktisat, işletme, iktisadi ve idari bilimler fakültelerinde en az lisans düzeyinde yüksek öğrenim görmüş ve Devlet memuriyetinde en az on hizmet yılını doldurmuş olanlardan; Başkanlıkta en az üç yıl yönetici düzeyinde çalışmış ya da maliye müfettişi, hesap uzmanı veya gelirler kontrolörü olması gerekir.

Gelirler Kontrolörleri Daire Başkanı, daire başkanı olma niteliklerini haiz gelirler kontrolörü unvanını almış olanlar arasından atanır.”

5- “MADDE 29.- Gelirler kontrolörleri; en az dört yıllık lisans eğitimi veren hukuk, siyasal bilgiler, iktisat, işletme, iktisadi ve idari bilimler fakültelerinden mezun olanlar arasından yapılacak özel yarışma sınavı sonucuna göre mesleğe stajyer gelirler kontrolörü olarak alınırlar ve en az üç yıl çalışmak ve olumlu sicil almak kaydıyla yeterlik sınavına girmeye hak kazanırlar. Yapılacak yeterlik sınavında başarılı olanlar gelirler kontrolörlüğüne atanırlar. Gelirler kontrolörlerinin mesleğe alınmaları ve yeterlik sınavları ile çalışma usul ve esasları yönetmelikle düzenlenir.

Vergi denetmenleri; en az dört yıllık lisans eğitimi veren hukuk, siyasal bilgiler, iktisat, işletme, iktisadi ve idari bilimler fakültelerinden mezun olanlar arasından yapılacak özel yarışma sınavı sonucuna göre mesleğe vergi denetmen yardımcısı olarak alınırlar ve en az üç yıl çalışmak ve olumlu sicil almak kaydıyla yeterlik sınavına girmeye hak kazanırlar. Yapılacak yeterlik sınavında başarılı olanlar vergi denetmenliğine atanırlar. Vergi denetmenleri vergi dairesi başkanlığı emrinde çalıştırılırlar. **Vergi denetmenlerinin mesleğe alınmaları ve yeterlik sınavları ile çalışma usul ve esasları yönetmelikle düzenlenir.**

Devlet gelir uzmanları, vergi istihbarat uzmanları ve gelir uzmanları; en az dört yıllık lisans eğitimi veren hukuk, siyasal bilgiler, iktisat, işletme, iktisadi ve idari bilimler fakülteleri ve mühendislik fakültelerinin lisans bölümleri ile matematik ve istatistik lisans bölümlerinden mezun olanlar arasından yapılacak özel yarışma sınavı sonucuna göre mesleğe Devlet gelir uzman yardımcısı, vergi istihbarat uzman yardımcısı ve gelir uzman yardımcısı olarak alınırlar. Bunlar en az üç yıl çalışmak ve olumlu sicil almak kaydıyla yeterlik sınavına girmeye hak kazanırlar. Yapılacak yeterlik sınavında başarılı olanlar durumlarına uygun Devlet gelir uzmanlığı, vergi istihbarat uzmanlığı veya gelir uzmanlığına atanırlar. **Bunların mesleğe alınmaları ve yeterlik sınavları ile çalışma usul ve esasları yönetmelikle düzenlenir.**

Vergi dairesi başkanlıklarının taraf olduğu davaların ilgili mercilerde takip ve savunmasını yapmak üzere, vergi dairesi başkanlıkları emrinde yeterli sayıda Hazine avukatı görevlendirilir. Vergi dairesi başkanı, 8.1.1943 tarihli ve 4353 sayılı Kanunun 22 nci maddesi ile kendisine verilen yetkiyi, Hazine avukatlarına veya ilgili müdürlere devredebilir. **Vergi dairesi başkanlıkları emrinde çalıştırılacak Hazine avukatlarının çalışma usul ve esasları, Başkanlık ile Maliye Bakanlığı Başhukuk Müşavirliği ve Muhakemat Genel Müdürlüğü tarafından müstereken belirlenir.**

6- "MADDE 30.- Başkanlık personelinin; mükellef memnuniyeti, vergi gelirlerindeki tahakkuk ve tahsilat artış oranı, vergi toplama maliyeti, uyum oranı ve benzeri genel performans ölçütleri ve hedefleri Başkan tarafından belirlenir. Uyum oranından maksat, mükellef beyanlarının vergi kanunlarına uygunluğu ölçüsüdür.

Başkan, performans modeli çerçevesinde birimlerin ve bireylerin genel performans hedeflerini gerçekleştirmek üzere özel performans ölçütleri ve hedeflerini belirler. Personel bazındaki bireysel performanslar merkezdeki personel ve vergi dairesi başkanları için Başkan, taşradaki personel için vergi dairesi başkanları tarafından belirlenir.

Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Bakan tarafından belirlenir."

7- "GEÇİCİ MADDE 3.- Başkanlık kadrolarına, bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren üç yıl içinde yapılacak atamalarda aşağıdaki şartlar aranır:

a) Başkan kadrosuna atanacaklarda; Gelirler Genel Müdürlüğünde daire başkanı veya üstü görevlerde bulunmak veya bulunmuş olmak ya da Bakanlıkta genel müdür yardımcısı veya daha üst görevlerde en az iki yıl bulunmuş veya Devlet memuriyetinde en az oniki hizmet yılını doldurmuş maliye müfettişi, hesap uzmanı veya gelirler kontrolörü olmak ya da kamuda üst düzey yönetici olarak en az on yıl çalışmış olmak,

b) Başkan yardımcısı, daire başkanı ve vergi dairesi başkanı kadrolarına atanacaklarda; Gelirler Genel Müdürlüğünde daire başkanı veya üstü görevlerde bulunmak veya bulunmuş olmak ya da Bakanlıkta daire başkanı veya daha üst görevlerde en az iki yıl bulunmuş ya da defterdar veya gelir idaresi grup başkanı veya grup müdürü kadrolarında çalışmış olmak ya da Devlet memuriyetinde en az on hizmet yılını doldurmuş maliye müfettişi, hesap uzmanı veya gelirler kontrolörü olmak,

c) Gelir idaresi grup başkanı ve grup müdürü kadrolarına atanacaklarda; Gelirler Genel Müdürlüğünde daire başkanı görevinde bulunmak veya bulunmuş olmak ya da defterdar veya defterdar yardımcısı kadrolarında çalışmış ya da Gelirler Genel Müdürlüğü şube müdürü ile vergi dairesi müdürü, gelir müdürü, takdir komisyonu başkanı olmak veya Devlet memuriyetinde en az on hizmet yılını doldurmuş maliye müfettişi, hesap uzmanı, gelirler kontrolörü, Devlet gelir uzmanı veya vergi denetmeni olmak,

d) Müdür ve vergi dairesi müdürü kadrolarına atanacaklarda; Gelirler Genel Müdürlüğü şube müdürü kadrosunda bulunmak veya bu kadroda en az iki yıl süreyle görev yapmış olmak veya vergi dairesi müdürü, gelir müdürü veya takdir komisyonu başkanı kadrolarında bulunmak **ya da Devlet memuriyetinde en az sekiz hizmet yılını doldurmuş Devlet gelir uzmanı veya vergi denetmeni olmak,**

Gerekir.

İhtiyaç duyulması halinde, Bakanlık merkez atamalı personel, yaptıkları görevlere uygun merkez ve taşra teşkilatındaki muhasebe, insan kaynakları ve destek hizmetleriyle ilgili kadrolara atanabilirler.

Gelirler Genel Müdürlüğü merkez teşkilatında; organizasyon metot uzmanlığı eğitimi olarak organizasyon metot şubesinde en az beş yıl süreyle fiilen organizasyon metot uzmanı olarak görevlendiren personel ile uzman kadrolarında çalışan personelden son üç yılda olumlu sicil almış olanlar yaş ve öğrenim alanı şartları hariç Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü Devlet Gelir Uzmanlığı Görev, Çalışma ve Atama Yönetmeliğindeki şartları taşımaları kaydıyla bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren üç yıl içinde açılacak özel sınavlardan en fazla ikisine girme hakkına sahiptir. Bu sınavı kazananlar Devlet gelir uzmanlığı kadrosuna atanırlar.

Başkanlığın merkez veya taşra teşkilatı kadrolarında görev yapan ve son üç yılda Bakanlıkta olumlu sicil almış olan personel, yaş ve öğrenim alanı şartları hariç Kamu Görevlerine İlk Defa Atanacaklar İçin Yapılacak Sınavlar Hakkında Genel Yönetmelik ile Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü Gelir Uzmanlığı Görev, Çalışma ve Atama Yönetmeliğindeki şartları taşımaları kaydıyla, bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren beş yıl içinde açılacak özel sınavlardan en fazla üçüne girme hakkına sahiptir. Bu sınavı kazananlar gelir uzmanı olarak atanırlar.

22.7.1998 tarihine kadar vergi denetmeni veya yardımcısı kadrosunda olup, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte halen bu kadrolarda veya

kamuda görev yapanlardan bu unvanlarda fiilen en az üç yıl çalışmış olanlar, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 36 nci maddesinin “ORTAK HÜKÜMLER” başlıklı bölümünün (A) fıkrasının (11) numaralı bendi yönünden yeterlik sınavını vermiş sayılırlar. Bu hükmün, 1.6.1989 tarihli ve 3568 sayılı Kanunun 9 uncu maddesinin son fıkrasına şümulü yoktur.

22.7.1998 tarihli ve 4369 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesi uyarınca açılanlar dahil olmak üzere, 29.7.1998 tarihinden sonra yapılan yeterlik sınavlarında başarılı olarak Muhasebe Denetmeni, Vergi Denetmeni ve Millî Emlak Denetmeni kadrolarına atanmış olanlardan 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 36 nci maddesinin “ORTAK HÜKÜMLER” başlıklı bölümünün (A) fıkrasının (11) numaralı bendi hükmünden daha önce yararlanmamış olan ve yukarıdaki fıkra kapsamına girmeyenlerin kazanılmış hak aylık dereceleri, bir defaya mahsus olmak üzere bir üst dereceye yükseltilir.”

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

Dava dilekçelerinde, Anayasa’nın Başlangıç’ı ile 2., 6., 7., 8., 10., 11., 104., 105., 123., 126. ve 128. maddelerine dayanılmıştır.

III- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İktüzüğü’nün 8. maddesi gereğince, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Tülay TUĞCU Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, Mustafa YILDIRIM, A. Necmi ÖZLER, Fettah OTO ve Serdar ÖZGÜLDÜR’ün katılımlarıyla E.2005/50 sayılı dava ile ilgili olarak 23.5.2005 gününde yapılan ve,

Haşim KILIÇ, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Tülay TUĞCU Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, Mustafa YILDIRIM, Cafer ŞAT, A. Necmi ÖZLER, Ali GÜZEL ve Serdar ÖZGÜLDÜR’ün katılımlarıyla E.2005/66 sayılı dava ile ilgili olarak 7.7.2005 gününde yapılan ilk inceleme toplantılarında,

- 1- Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine,
- 2- Yürürlüğü durdurma isteminin bu konudaki raporun hazırlanmasından sonra karara bağlanmasına,

OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

IV- ESASIN İNCELENMESİ

Dava dilekçesi ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, iptali istenilen Yasa kuralları, dayanan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Birleştirme Kararı

5.5.2005 günlü, 5345 sayılı Gelir İdaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un 28. maddesinin birinci fıkrasının birinci tümcesinin "Başkan yardımcıları, daire başkanları, vergi dairesi başkanları" yönünden iptaline ve yürürlüğünün durdurulmasına karar verilmesi istemiyle açılan davanın (2005/50), aralarındaki hukuki irtibat nedeniyle 2005/66 esas sayılı dava ile BİRLEŞTİRİLMESİNE, esasının kapatılmasına, esas incelemenin 2005/66 esas sayılı dosya üzerinden yürütülmesine, 2.7.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

B- Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

1- Yasa'nın 23. Maddesinin Birinci Fıkrasının İkinci Tümcesiyle İkinci Fıkrasının "Vergi dairesi başkanlıklarına bağlı vergi dairesi müdürlükleri ile şubeler kurulmasına ve bunların faaliyete geçirilmesine ilişkin usul ve esaslarla" Bölümünün İncelenmesi

Dava dilekçesinde, vergi dairesi başkanlıklarının kuruluş yerleri ve sayıları ile bunlara ilişkin değişikliklerin belirlenmesinde Bakanlar Kuruluna; "vergi dairesi başkanlıklarına bağlı vergi dairesi müdürlükleri ile şubeler kurulmasına ve bunların faaliyete geçirilmesine ilişkin usul ve esaslar"ı belirleme konusunda da Maliye Bakanına verilen yetkilerin, bizzat yasayla düzenlenmesi gereken konulara ilişkin olması nedeniyle Anayasanın Başlangıcı ile 2., 6., 7., 8., 11. ve 123. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Maddenin birinci fıkrasında, Gelir İdaresi Başkanlığı'nın taşrada, doğrudan merkeze bağlı vergi dairesi başkanlıkları ile vergi dairesi başkanlığı kurulmayan yerlerde bu Kanun'un 24 ve 25. maddelerindeki görev ve yetkileri haiz vergi dairesi müdürlüklerinden oluşacağı belirtildikten sonra, itiraz konusu tümcede, vergi dairesi başkanlıklarının kuruluş yerleri ve sayıları ile bunlara ilişkin değişikliklerin Bakanlar Kurulunca belirleneceği öngörülmekte; ikinci fıkrasında ise vergi dairesi başkanlıklarına bağlı vergi dairesi müdürlükleri ile şubeler kurulmasına ve bunların faaliyete geçirilmesine ilişkin usul ve esaslarla, aynı il sınırları içinde kalmak kaydıyla mükelleflerin, işyeri ve kanuni merkezlerine bağlı

kalınmaksızın belirlenecek ölçütlere göre hangi vergi dairesi müdürlüğü veya başkanlığına bağlı olacağını belirlemeye Maliye Bakanı yetkili kılınmaktadır.

Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve yasalarla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık olan devlettir.

Anayasa'nın 6. maddesinde, egemenliğin kayıtsız şartsız milletin olduğu, hiçbir kimse veya organın kaynağını Anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamayacağı ifade edilmiş; 7. maddesinde, yasama yetkisinin Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinin olduğu, bu yetkinin devredilemeyeceği; 8. maddesinde, yürütme yetki ve görevinin Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu tarafından Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılacağı ve yerine getirileceği vurgulanmış; 123. maddesinde ise idarenin kuruluş ve görevleriyle bir bütün olduğu ve kanunla düzenleneceği belirtilmiştir.

Yasama yetkisi genel ve asli bir yetkidir. Hukukumuzda yasama yetkisinin genelliği, kanunla düzenleme alanının konu bakımından sınırlı olmadığı, Anayasa'ya aykırı olmamak koşuluyla her konunun düzenlenebileceği anlamına gelir. Bu çerçevede yasama organı, genel ilkeleri belirledikten sonra ayrıntılı ve açıklayıcı düzenlemeleri yürütme organına bırakabilir. Dolayısıyla, Yasakoyucunun belli konularda gerekli kuralları koymak suretiyle yasal çerçeveyi çizdiği durumlarda, çizilen bu çerçeveye uygun olarak bir takım tasarruflarla yasanın uygulanmasını sağlamak üzere yürütmeye tanınan yetkiler yasama yetkisinin devri anlamına gelmez.

İptali istenen düzenlemelerden birincisinde Bakanlar Kuruluna verilen yetki, vergi dairesi başkanlıklarının kuruluş yerleri ve sayıları ile bunlara ilişkin değişikliklerle sınırlıdır. Yasa'nın 24. ve 25. maddelerinde, doğrudan merkeze bağlı olarak kurulabilecek vergi dairesi başkanlıklarının yetki ve görevleri, yetki alanı içindeki mükellefi tespit etmek, vergi ve benzeri mali yükümlülüklerle ilişkin tarh, tahakkuk, tahsil, terkin, tecil, iade, ödeme, muhasebe ve benzeri işlemleri yapmak, bu işlemlere ilişkin olarak yaratılan ihtilaflarla ilgili yargı mercileri nezdinde talep ve savunmalarda ve gerektiğinde temyiz ve tashihi karar talebinde bulunmak, yargı kararlarının uygulanması işlemlerini yürütmek, vergi uygulamalarını geliştirmek ve iyileştirmek, mükelleflere kanunların uygulanması ile ilgili görüş bildirmek,

mükellefi hakları konusunda bilgilendirmek ve uygulamalarında mükellef haklarını gözetmek, mükellef hizmetleri ile bilgi işlem, istatistik, bilgi toplama, eğitim, satın alma, kiralama, vergi inceleme ve denetimi, uzlaşma, takdir ve benzeri görevleri ve işlemleri yürütmek biçiminde açık ve geniş olarak sayılmıştır. Buna göre konunun esaslarının ve çerçevesinin yasayla belirlendiği anlaşılmaktadır.

Öte yandan, bir ildeki vergi potansiyeli, mükellef sayısı gibi kıstaslar dikkate alınarak gelir artırıcı önlemlerle mükellefler açısından sağlanacak kolaylıklar gözetildiğinde, vergi dairesi başkanlıklarının sayısı, kurulacakları yerler ya da bir ilde birden fazla kurulup kurulmayacağı, ilin neresinde kurulacağı, gerektiğinde yerinin değiştirilmesi gibi hususlar nüfus, şehirleşme, gelişme, yeni sanayi bölgeleri kurulması gibi değişkenlere bağlı bulunmaktadır. Dolayısıyla, büyüklük ve önemlerine göre vergi dairesi başkanlıklarının bakanlar kurulu, bunlara bağlı müdürlüklerle şubelerin kurulmasına veya faaliyete geçirilmesine ilişkin esasların Bakan tarafından belirlenmesinde Anayasanın belirtilen maddelerine aykırı bir yön görülmemiştir.

Anayasa'nın 123. maddesinin son fıkrasında "Kamu tüzelkişiliği, ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulur" denilmektedir. Kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kamu tüzel kişiliği kurabilme yetkisi verilebildiğine göre, bir tüzel kişiliği haiz olmayıp doğrudan merkeze bağlı olarak kurulabilecek veya yeri değiştirilebilecek vergi dairesi başkanlığı ile bunlara bağlı vergi dairesi müdürlüğü veya şubesi kurulabilmesinde veya yasa ile çizilen çerçeve içinde bazı usûl ve esasların belirlenmesi Anayasa'nın 2., 7. ve 123. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

İtiraz konusu kuralların Anayasanın Başlangıcı ile 6., 8. ve 11. maddeleriyle ilgili görülmemiştir.

2- Yasa'nın 24. Maddesinin Birinci ve İkinci Fıkralarının İncelenmesi

İptal gerekçesinde, vergi dairesi başkanlığının "yetki alanı"nın yasayla belirlenmemesi nedeniyle yasayla düzenlenmesi gereken bir alanın yürütmeye bırakıldığı, ayrıca belirlilik ve öngörülebilirlik sağlanmadığı için kuralların Anayasa'nın 2., 7., 8. ve 123. maddeleriyle yetki alanının birden fazla ili kapsamaması halinde 126. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

a- Birinci Fıkranın İncelenmesi

Fıkırada, vergi dairesi başkanlığının amacı, “yetki alanı içinde” ekonomik faaliyetleri ve gelişmeleri yakından takip etmek, sektör ve mükellef gruplarının ihtiyaçlarına uygun hizmetleri en iyi şekilde sunmak ve yetkinlikleri geliştirmek suretiyle vergi yükümlülüklerini yerine getirmelerini sağlamak biçiminde sayılmaktadır.

23. maddenin birinci fıkrasının ikinci tümcesi için açıklanan gerekçeler bu fıkıra için de geçerlidir. İptal isteminin reddi gerekir.

Konunun Anayasanın 126. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

b- İkinci Fıkranın İncelenmesi

Vergi dairesi başkanlığının görevlerinin sayıldığı fıkırada dava tarihinden sonra yürürlüğe giren 18.2.2009 günlü, 5838 sayılı Yasa’nın 32. maddesinin (12) numaralı fıkrasının (b) bendiyle değişiklik yapılmıştır. Buna göre, iptali istenen fıkırada yer alan *“bu işlemler ile diğer işlemlerinden dolayı idarî yargı mercileri nezdinde yaratılan ihtilaflarla ilgili olarak bu merciler nezdinde talep ve savunmalarda bulunmak”* ibaresi *“bu işlemler ile personel atama, disiplin, terfi, sicil, harcırah ve benzeri özlük işlemlerinden dolayı idarî yargı mercileri nezdinde yaratılan ihtilaflarla ilgili olarak bu merciler nezdinde talep ve savunmalarda bulunmak”* şeklinde değiştirilmiştir. İptali istenen kuralın tümüne etkili görülen bu değişiklik nedeniyle bu fıkraya ilişkin konusu kalmayan istem hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Fulya KANTARCIOĞLU, Mustafa YILDIRIM, Şevket APALAK ve Zehra Ayla PERKTAŞ bu görüşe katılmamışlardır.

3- Yasa’nın 25. Maddesinin Birinci Fıkrasının İncelenmesi

Dava dilekçesinde, vergi dairesi başkanının yetki, görev ve sorumluluklarının “yetki alanı” ile bağlantılı olarak açıklanması, buna karşılık bu yetki alanının yasayla belirlenmemiş olması nedeniyle fıkranın Anayasanın 2., 11., 123. ve 126. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İptali istenen fıkırada, “Vergi Dairesi Başkanı; Vergi Dairesi Başkanlığının amiri olup, yetki alanındaki işlemlerin mevzuat hükümlerine göre yürütülmesi ve izlenmesi, vergi inceleme ve denetimlerinin gerçekleştirilmesi, kendisine bağlı birimlerin görevlerini etkin bir şekilde yerine getirmelerinin sağlanması, mükelleflere kanunların uygulanmasına

ilişkin görüş bildirilmesi, mükellef haklarının gözetilmesi, faaliyetleri hakkında Başkanlığın bilgilendirilmesi, kanunlara aykırı hareketi görülenler hakkında takibatta bulunulması ve emrine atanan personelin özlük işlemlerinin yürütülmesinden doğrudan Başkanlığa karşı sorumludur.” denilmektedir.

23. maddenin birinci fıkrasının ikinci tümcesi için açıklanan gerekçeler bu fıkra için de geçerlidir. İptal isteminin reddi gerekir.

Konunun Anayasanın 126. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

4- Yasa’nın 28. Maddesinin Birinci Fıkrasının İlk Tümcesinin İncelenmesi

Dava dilekçesinde, yürütmenin başı olan Cumhurbaşkanı’nın kararnameleri imzalamak suretiyle iktidar gücünü denetlediği, böylece iktidarla üst düzey kamu görevlileri arasındaki dengenin sağlandığı, Cumhurbaşkanı’nın tek başına yapacağı işlemler dışındaki tüm kararların Başbakan ve ilgili bakanı bağladığı, bu kuralın atama kararlarını da kapsayacağı, bu bağlamda üst düzey kamu görevlilerine ilişkin olan atama kararlarının hukuksal geçerlilik kazanabilmesi için Cumhurbaşkanı tarafından da imzalanmasının anayasal zorunluluk olduğu, Yasa’daki diğer düzenlemelerden başbakanlık ve bakanlıklardaki genel müdür yardımcıları ve daha üst düzeyde bulunanlarla hiyerarşik olarak eşit kabul edildikleri anlaşılan gelir idaresi başkan yardımcıları, daire başkanları, vergi dairesi başkanları ve gelirler kontrolörlerinin atamalarında da Cumhurbaşkanının imzasının bulunması gerekirken buna yer verilmediği, ayrıca düzenlemenin kimi görevliler açısından çelişkili hükümler içerdiği ifade edilerek düzenlemenin Anayasa’nın 2. 8., 11., 104. ve 105. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Anayasa’nın 8. maddesinde “Yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir.” denilmekte, 104. maddesinde de “kararnameleri imzalamak” Cumhurbaşkanının yürütme alanındaki görev ve yetkileri arasında sayılmaktadır. Anayasa’nın 104. maddesinde sözü edilen “kararnameler”, Kanun Hükmünde Kararnameler ile Bakanlar Kurulunun çeşitli kararnamelerinin yanında üst düzey yöneticilerin atanması ile ilgili müşterek kararnameleri de kapsamaktadır. Yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulunca yerine getirileceğinden, söz konusu kararnamelerin hukuksal geçerliği için her iki tarafın da katılımı gerekmektedir.

Buna göre, kamu politikasının tayinine katılan, etkin bir otoriteye sahip olan, kuruluşların amacının gerçekleşmesinde önemli yetki ve sorumluluklarla donatılan, planlama, örgütlenme, personel ve kadrolarını yöneten, denetim ve temsil gibi işlevleri yerine getiren kamu görevlilerinin, üst düzey yönetici konumunda olmaları nedeniyle bunların atamalarının da müşterek kararname ile yapılması Anayasal zorunluluktur.

İptal istemine konu tümcede, gelir idaresi başkan yardımcıları, daire başkanları, vergi dairesi başkanları ve gelirler kontrolörlerinin, Başkanın önerisi üzerine Bakan tarafından; 23.4.1981 tarihli ve 2451 sayılı Bakanlıklar ve Bağlı Kuruluşlarda Atama Usulüne İlişkin Kanun hükümleri dışında kalan diğer personelin atamalarının ise Başkan tarafından yapılacağı öngörülmektedir.

Yasa'nın 5. maddesinde başkanın görevleri, Başkanlığın görev alanına giren hususlarda politika ve stratejiler geliştirmek, bunlara uygun olarak yıllık amaç ve hedefler oluşturmak, performans ölçütleri belirlemek, gerekli mevzuat çalışmalarını yapmak, belirlenen strateji, amaç ve performans ölçütleri doğrultusunda uygulamayı koordine etmek, izlemek ve değerlendirmek; Başkanlığın faaliyet ve işlemlerini denetlemek, yönetim sistemlerini gözden geçirmek, kurumsal yapı ile yönetim süreçlerinin etkililiğini gözetmek ve yönetimin geliştirilmesini sağlamak; Başkanlığın orta ve uzun vadeli strateji ve politikalarının belirlenmesinde işbirliği yapmak olarak sayılmakta; 6. maddesinde de başkan yardımcısının Gelir İdaresi Başkanının görev ve yetkilerinin yürütülmesinde Başkana yardımcı olmak üzere görevlendirileceği belirtilmektedir.

Aynı şekilde Yasa'nın 8 ilâ 25. maddeleri arasında teşkilatın ana ve yardımcı hizmet birimlerini oluşturan dairelerin görevleri sayılmaktadır. Bu dairelerin başında yer alan daire başkanları ile doğrudan merkeze bağlı vergi dairesi başkanlarının, Başkanlığın hedeflerinin saptanmasında, görevlerinin yerine getirilmesinde ve yetkilerin kullanılmasında önemli ve belirleyici bir konumda oldukları açıktır. Tüm teşkilatın merkez ve taşra bakımından temelini oluşturan birimlerin başında yer alan bu yöneticilerin, Başkanlığın üst düzey idari görevlileri olması nedeniyle atanmalarının müşterek kararname ile yapılması gerekmektedir.

2451 sayılı Kanun hükümleri dışında kalan personel ile Başkanlığın ana hizmet birimlerinden birini teşkil eden 'Gelirler Kontrolörleri Daire Başkanlığı'na bağlı ve Başkanlığın vergi inceleme ve denetim yıllık planına uygun olarak vergi inceleme ve denetimlerini yapmakla görevli gelirler

kontrolörlerinin üst düzey yönetici kapsamında değerlendirilmeleri mümkün değildir.

Açıklanan nedenlerle Yasa'nın 28. maddesinin birinci fıkrasının birinci tümcesi "Başkan yardımcıları, daire başkanları, vergi dairesi başkanları" yönünden Anayasa'nın 8. ve 104. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Tümcenin kalan kısmı yönünden Anayasa'ya aykırılık görülmemiştir.

Anayasanın 8. ve 104. maddelerine dayanılarak iptal kararı verilmiş olduğundan, konunun ayrıca Anayasanın 2. ve 105. maddeleri yönünden incelenmesine gerek görülmemiştir.

5- Yasa'nın 29. Maddesinin Birinci, İkinci, Üçüncü ve Dördüncü Fıkralarının Son Tümcelerinin İncelenmesi

Dava dilekçesinde, "Denetim Elemanı ve Uzman Personel Çalıştırılması" başlıklı maddede ayrı ayrı fıkralara konu edilen gelirler kontrolörleri, vergi denetmenleri ve devlet gelir uzmanlarının mesleğe alınması, yeterlik sınavı ile bunların çalışma usul ve esaslarının yönetmeliğe bırakılmasına; vergi dairesi başkanlıkları emrinde çalıştırılacak hazine avukatlarının çalışma usul ve esaslarının ise Başkanlık ile Maliye Bakanlığı Başhukuk Müşavirliği ve Muhakemat Genel Müdürlüğü tarafından müştereken belirlenmesine ilişkin fıkraların son tümcelerinde yer alan düzenlemelerin, idarenin düzenleme yetkisinin ayrık durumlar dışında aslî olmayıp ikincil nitelikte bulunması, dolayısıyla bunların yasayla yapılması gerektiği ileri sürülerek söz konusu tümcelerin Anayasa'nın 2., 6., 7., 8., 11. ve 128. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

a- Birinci Fıkranın Son Tümcenin İncelenmesi

Fıkroda, gelirler kontrolörlerinin en az dört yıllık lisans eğitimi veren hukuk, siyasal bilgiler, iktisat, işletme, iktisadi ve idari bilimler fakültelerinden mezun olanlar arasından yapılacak özel yarışma sınavı sonucuna göre mesleğe stajyer gelirler kontrolörü olarak alınacakları ve en az üç yıl çalışmak ve olumlu sicil almak kaydıyla yeterlik sınavına girmeye hak kazanacakları; yapılacak yeterlik sınavında başarılı olanların gelirler kontrolörlüğüne atanacakları belirtildikten sonra iptali istenen tümcede bunların mesleğe alınmaları ve yeterlik sınavları ile çalışma usul ve esaslarının yönetmelikle düzenleneceği ifade edilmektedir.

Anayasa'nın 7. maddesinde "Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez"; 8. maddesinde "Yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından,

Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir.” denilmektedir.

Anayasa’nın 128. maddesinin birinci fıkrasında “Devletin, kamu iktisadî teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği aslî ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür.” denildikten sonra 2. fıkrada; “Memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir.” kuralına yer verilmiştir.

Anayasa’nın 115. maddesinde, Bakanlar Kurulunun, kanunun uygulanmasını göstermek veya emrettiği işleri belirtmek üzere, kanunlara aykırı olmamak ve Danıştayın incelenmesinden geçirilmek şartıyla tüzükler çıkarabileceği; 124. maddesinde de, Başbakanlık, bakanlıklar ve kamu tüzelkişilerinin, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla yönetmelikler çıkarabilecekleri ifade edilmektedir.

İptal istemine konu tümcenin içinde yer aldığı fıkrada düzenlenen gelirler kontrolörlerinin memur statüsünde olduğu konusunda tereddüt bulunmadığı gibi, bunların görev ve yetkileriyle hak ve yükümlülükleri, ya da aylık ve ödenekleri konusunda yönetmeliğe bırakılan bir husus olmadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle kuralın Anayasa’nın 128. maddesine aykırı bir yönü görülmemiştir.

Fıkrada, gelirler kontrolörlerinin en az dört yıllık lisans eğitimi veren hukuk, siyasal bilgiler, iktisat, işletme, iktisadi ve idari bilimler fakültelerinden mezun olanlar arasından yapılacak özel yarışma sınavı sonucuna göre mesleğe stajyer gelirler kontrolörü olarak alınacakları, bundan sonra en az üç yıl çalışmak ve olumlu sicil almak kaydıyla yeterlik sınavına girmeye hak kazanacakları, yapılacak yeterlik sınavında başarılı oldukları takdirde gelirler kontrolörlüğüne atanacakları ayrıntılı biçimde yer almıştır. Yönetmeliğe bırakılan hususlar ise bunların yasada belirlenen çerçevede “mesleğe alınmaları ve yeterlik sınavları ile çalışma usul ve esasları”na ilişkindir. Bu durumda yönetmeliğe bırakılan konular açısından yasama yetkisinin devrinden bahsedilemez. İptal isteminin reddi gerekir.

Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Fulya KANTARCIOĞLU, Mustafa YILDIRIM, Şevket APALAK ile Zehra Ayla PERKTAŞ bu görüşe katılmamışlardır.

b- İkinci ve Üçüncü Fıkraların Son Tümcelerinin İncelenmesi

Vergi denetmenleri ile devlet gelir uzmanlarının mesleğe alınmaları, yeterlik sınavları ve çalışma usul ve esaslarının yönetmelikle düzenleneceğine ilişkin tümcelerin iptali istenilmiş ise de, bu tümcelerin içinde yer aldığı fıkralarda 18.2.2009 günlü, 5838 sayılı Yasa'nın 32. maddesinin (12) numaralı fıkrasının (c) bendiyle, ikinci fıkra da yer alan "Yapılacak yeterlik sınavında başarılı olanlar vergi denetmenliğine atanırlar." cümlesi "Yapılacak yeterlik sınavında başarılı olanlar vergi denetmenliğine, başarılı olamayanlar ise derecelerine uygun memur kadrosuna atanırlar."; üçüncü fıkrasında yer alan "Yapılacak yeterlik sınavında başarılı olanlar durumlarına uygun Devlet gelir uzmanlığı, vergi istihbarat uzmanlığı veya gelir uzmanlığına atanırlar." cümlesi "Yapılacak yeterlik sınavında başarılı olanlar durumlarına uygun Devlet gelir uzmanlığı, gelir uzmanlığı veya vergi istihbarat uzmanlığına, başarılı olamayanlar ise derecelerine uygun memur kadrosuna atanırlar." şeklinde değiştirildiğinden ve bu değişiklikler de iptal konusu tümceleri etkilediğinden bu tümcelere ilişkin konusu kalmayan istem hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Fulya KANTARCIOĞLU, Mustafa YILDIRIM, Şevket APALAK ile Zehra Ayla PERKTAŞ bu görüşe katılmamışlardır.

c- Dördüncü Fıkranın Son Tümcenin İncelenmesi

Tümcenin yer aldığı fıkra da, vergi dairesi başkanlıklarının taraf olduğu davaların ilgili mercilerde takip ve savunmasını yapmak üzere vergi dairesi başkanlıkları emrinde yeterli sayıda hazine avukatı görevlendirileceği belirtildikten sonra, iptali istenen tümcede, bunların çalışma usûl ve esaslarının Başkanlık ile Maliye Bakanlığı Başhukuk Müşavirliği ve Muhakemat Genel Müdürlüğü tarafından müştereken belirlenmesi öngörülmektedir.

4353 sayılı Maliye Vekaleti Baş Hukuk Müşavirliği'nin ve Muhakemat Umum Müdürlüğünün Vazifelerine ve Devlet Davalarının Takibi Usullerine ve Merkez ve Vilayetler Kadrolarında Bazı Değişiklikler Yapılmasına Dair Kanun'un 2. maddesinin (C) bendi ve 3. maddesinin (B) bendi gereğince, bakanlıklarla genel bütçeye dahil dairelere ait hukuk ve ceza davaları ile her türlü icra takiplerinde bu daireleri mahkemeler, hakemler, icra daireleri, dava ve icra işleriyle alakalı diğer merciler önünde temsil yetkisi Maliye Bakanlığı'na verilmiştir. Aynı Yasa'nın 18. maddesinin birinci fıkrasına göre

bu yetki Hazine avukatları vasıtasıyla kullanılmaktadır. Bu davaların asıl tarafı ilgili daire olup, Hazine avukatı onun davadaki kanuni temsilcisidir. İptali istenen tümce ile hazine avukatları bakımından yönetmeliğe bırakılan husus, vergi dairesi başkanlığının taraf olduğu davaların ilgili mercilerde takip ve savunulmasına yönelik olarak çalışma usûl ve esaslarla sınırlıdır. Dolayısıyla bunların nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri bakımından yönetmeliğe bırakılan bir hususun bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda yönetmeliğe bırakılan konular açısından yasama yetkisinin devrinden bahsedilemez. İptal isteminin reddi gerekir.

6- Yasa'nın 30. Maddesinin Birinci Fıkrasının Birinci Tümcesi ile İkinci ve Son Fıkralarının İncelenmesi

Dava dilekçesinde mükellef memnuniyeti, vergi gelirlerindeki tahakkuk ve tahsilat artış oranı, vergi toplama maliyeti, uyum oranı ve benzeri genel performans ölçütleri ve hedeflerin personelin hak ve yükümlülükleri içinde değerlendirilmesi nedeniyle kanunla düzenlenmesi gerektiği, yürütmeye devredilen bu yetkinin esaslarının belirlenmediği, çerçevesinin yasayla çizilmediği ifade edilerek istem konusu düzenlemelerin Anayasanın 2., 6., 7., 8., 123. ve 128. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

"Performans Yönetimi" başlıklı 30. maddenin birinci fıkrasında, Gelir İdaresi Başkanlığının performansının değerlendirilmesi için esas alınacak "mükellef memnuniyeti, vergi gelirlerindeki tahakkuk ve tahsilat artış oranı, vergi toplama maliyeti, uyum oranı ve benzeri genel performans ölçütleri ve hedeflerinin Başkan tarafından belirleneceği öngörülmektedir. Maddenin devamında, bunlara göre Başkan tarafından oluşturulacak performans modeli çerçevesinde birimlerin ve bireylerin genel performans hedeflerini gerçekleştirmek üzere özel performans ölçütleri ve hedeflerinin de belirleneceği; personel bazındaki bireysel performansların merkezdeki personel ve vergi dairesi başkanları için Başkan, taşradaki personel için ise vergi dairesi başkanları tarafından belirlenmesi gerekmektedir. Maddenin son paragrafında ise bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esasların Bakan tarafından saptanacağı belirtilmiştir.

Buna göre, Bakan ile Gelir İdaresi Başkanı ve vergi dairesi başkanlarına bırakılan hususların Yasa'nın 4. maddesindeki teşkilatın görev alanına giren konulardaki başarı kıstaslarına ilişkin olduğu görülmektedir. Bunlar, gelir politikasını adalet ve tarafsızlık içinde uygulamak, vergi ve diğer gelirleri en az maliyetle toplamak, mükelleflerin vergiye gönüllü uyumunu sağlamak, mükellef haklarını gözeterek yüksek kalitede hizmet sunmak suretiyle

yükümlülüklerini kolayca yerine getirmeleri için gerekli tedbirleri almak, saydamlık, hesap verebilirlik, katılımcılık, verimlilik, etkililik ve mükellef odaklılık temel ilkelerine göre görev yapmak gibi Gelir İdaresi Başkanlığının kurulmasındaki amaçlarla, bu amaçlara ulaşmak üzere Başkanlığa yüklenen görevler birlikte değerlendirildiğinde, yürütmeye bırakılan konuların teşkilatın çalışma esas ve usulleriyle doğrudan ilgili bulunduğu, belirlenen hedeflere en iyi hangi yöntemlerle ulaşılabileceğine ilişkin değerlendirmenin teknik bir konu olarak idarecilere bırakıldığı anlaşılmaktadır.

Bu durumda, çerçeve ve esasların yasada belirlendiğine göre teknik ve ayrıntıya ilişkin konuların düzenlenmesinin bakan ve idarenin başkanına bırakılması Anayasanın 7. ve 128. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

7- Geçici 3. Maddenin Birinci Fıkrasının (d) Bendinin “...ya da Devlet memuriyetinde en az sekiz hizmet yılını doldurmuş Devlet gelir uzmanı veya vergi denetmeni olmak,” Bölümünün İncelenmesi

Dava dilekçesinde, vergi denetmenleri ve devlet gelir uzmanlarıyla aynı hizmet grubunda yer alan diğer personelin (örneğin saymanlık müdür yardımcılarının) aynı hukuksal durumda olmalarına rağmen bunlara farklı kurallar uygulanmasının eşitlik ilkesiyle bağdaşmadığı, 29.05.2002 gün ve 24769 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Maliye Bakanlığı Atama ve Görevde Yükselme Yönetmeliğine göre (D) hizmet grubunda yer alan görevlerde en az iki yıl çalışmış olan diğer personelin görevde yükselme sınavına girerek Vergi Dairesi Müdürü ve Vergi Müdürü olmaları kazanılmış hakları iken anılan personelin bundan mahrum bırakılmasının hukuk devleti ilkesine aykırılık oluşturduğu, bu nedenle ibarenin Anayasa’nın 2., 10. ve 11. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Başkanlık kadrolarına, Kanun’un yayımı tarihinden itibaren üç yıl içinde yapılacak atamalara ilişkin maddede, sırasıyla başkan, başkan yardımcısı, daire başkanı, gelir idaresi grup başkanı, grup müdürü ile vergi dairesi müdürü kadrolarına yapılacak atamalarda aranacak şartlara yer verildikten sonra iptali istenen bölümün yer aldığı bentte; müdür ve vergi dairesi müdürü kadrolarına atanacaklar için gelirler genel müdürlüğü şube müdürü kadrosunda bulunmak veya bu kadroda en az iki yıl süreyle görev yapmış olmak veya vergi dairesi müdürü, gelir müdürü veya takdir komisyonu başkanı kadrolarında bulunmak ya da Devlet memuriyetinde en az sekiz hizmet yılını doldurmuş Devlet gelir uzmanı veya vergi denetmeni olmak şartları aranmaktadır.

Hukuk devleti hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm işlem ve eylemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerektirir. Hukukî güvenliğin bir sonucu da kazanılmış haklara saygı gösterilmesi ilkesidir. Kazanılmış hak, kişinin bulunduğu statüden doğan ve kendisi yönünden kesinleşmiş ve kişisel alacak niteliğine dönüşmüş haktır. Kişilerin hukuk düzenine güvenerek elde ettikleri hakların sonradan çıkarılacak yasal düzenlemelerle ihlal edilmemesi bu ilkenin gereğidir. Bu bağlamda beklenen haklar kazanılmış hak niteliğinde değildir.

Anayasa'nın 10. maddesinde yer verilen eşitlik ilkesi ile eylemli değil, hukuksal eşitlik öngörülmektedir. Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin yasalarca aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak ve kişilere yasalar karşısında ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak yasa karşısında eşitliğin çiğnenmesi yasaklanmıştır. Durum ve konumlardaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları gerekli kılabilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'nın öngördüğü eşitlik ilkesi çiğnenmiş olmaz. Nitelikleri ve durumları özdeş olanlar için yasalarla değişik kurallar konulamaz.

Yeni teşkilatlanmaya bağlı olarak gelirler genel müdürlüğü içindeki kimi personelin niteliklerine bakılarak müdür veya vergi dairesi müdürü olarak atanmada aranacak koşulların saptanması yasakoyucunun takdir alanı içindedir. Getirilen düzenlemeyle gelir politikasının belirlenmesinin ve uygulanmasının birbirinden ayrılmış olması nedeniyle, önceki düzenlemelere göre beklenen haklar kazanılmış haklara dönüşmediğinden bir hak ihlalinden söz edilemez.

Öte yandan, yapılan söz konusu ayırma bağlı olarak personel arasında oluşan farklılıklar eşitlik karşılaştırmasına esas alınamaz.

Açıklanan nedenlerle kural Anayasanın 2. ve 10. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

Konunun Anayasanın 11. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

V- YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİ

5.5.2005 günlü, 5345 sayılı Gelir İdaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un:

A- 28. maddesinin birinci fıkrasının birinci tümcesinin "Başkan yardımcıları, daire başkanları, vergi dairesi başkanları" yönünden iptaline ilişkin hükmün süre verilerek yürürlüğe girmesinin ertelenmesi nedeniyle bu tümcenin YÜRÜRLÜĞÜNÜN DURDURULMASI İSTEMİNİN REDDİNE,

B- 1- 23. maddesinin, birinci fıkrasının ikinci tümcesi ile ikinci fıkrasının "Vergi dairesi başkanlıklarına bağlı vergi dairesi müdürlükleri ile şubeler kurulmasına ve bunların faaliyete geçirilmesine ilişkin usul ve esaslarla; ..." bölümüne,

2- 24. maddesinin birinci fıkrasına,

3- 25. maddesinin birinci fıkrasına,

4- 28. maddesinin birinci fıkrasının birinci tümcesinin "Başkan yardımcıları, daire başkanları, vergi dairesi başkanları" dışındaki kalan kısmına,

5- 29. maddesinin birinci fıkrasının son tümcesi ile dördüncü fıkrasının son tümcesine,

6- 30. maddesinin, birinci fıkrasının birinci tümcesi ile ikinci ve son fıkralarına,

7- Geçici 3. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinin "... ya da Devlet memuriyetinde en az sekiz hizmet yılını doldurmuş Devlet gelir uzmanı veya vergi denetmeni olmak" bölümüne,

yönelik iptal istemleri, 2.7.2009 günlü, E. 2005/66, K. 2009/102 sayılı kararla reddedildiğinden, bu kurallara ilişkin YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİNİN REDDİNE,

C- 1- 24. maddesinin ikinci fıkrasına,

2- 29. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarına,

ilişkin iptal istemi hakkında, 2.7.2009 günlü, E. 2005/66, K. 2009/102 sayılı kararla karar verilmesine yer olmadığına karar verildiğinden, bu fıkralara ilişkin YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİ HAKKINDA KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA,

2.7.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

VI- İPTAL KARARININ YÜRÜRLÜĞE GİRECEĞİ GÜN SORUNU

Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasında, "Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez" denilmekte, 2949 sayılı Yasa'nın 53. maddesinin dördüncü fıkrasında da bu kural tekrarlanmaktadır. Maddenin beşinci fıkrasında ise, Anayasa Mahkemesi'nin, iptal sonucunda meydana gelecek hukuksal boşluğu kamu düzenini tehdit veya kamu yararını ihlal edici nitelikte görmesi halinde yukarıdaki fıkra hükmünü uygulayacağı belirtilmektedir.

5345 sayılı Gelir İdaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 28. maddesinin birinci fıkrasının birinci tümcesinin "Başkan yardımcıları, daire başkanları, vergi dairesi başkanları" yönünden iptal edilmesi nedeniyle doğacak hukuksal boşluk kamu yararını ihlâl edici nitelikte görüldüğünden, iptal kararının, Resmî Gazetede yayınlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür.

VII- SONUÇ

5.5.2005 günlü, 5345 sayılı Gelir İdaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un:

A- 23. maddesinin;

1- Birinci fıkrasının ikinci tümcesinin,

2- İkinci fıkrasının "Vergi dairesi başkanlıklarına bağlı vergi dairesi müdürlükleri ile şubeler kurulmasına ve bunların faaliyete geçirilmesine ilişkin usul ve esaslarla; ..." bölümünün,

Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

B- 24. maddesinin;

1- Birinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

2- İkinci fıkrasında, 18.2.2009 günlü, 5838 sayılı Yasa'nın 32. maddesinin (12) numaralı fıkrasının (b) bendiyle değişiklik yapıldığından, bu fıkra

ilişkin KONUSU KALMAYAN İSTEM HAKKINDA KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Fulya KANTARCIOĞLU, Mustafa YILDIRIM, Şevket APALAK ile Zehra Ayla PERKTAŞ'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

C- 25. maddesinin birinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

D- 28. maddesinin birinci fıkrasının birinci tümcesinin;

1- "Başkan yardımcıları, daire başkanları, vergi dairesi başkanları" yönünden Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, OYBİRLİĞİYLE,

2- Kalan kısmı yönünden Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

E- 29. maddesinin;

1- Birinci fıkrasının son tümcesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin REDDİNE, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Fulya KANTARCIOĞLU, Mustafa YILDIRIM, Şevket APALAK ile Zehra Ayla PERKTAŞ'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

2- İkinci fıkrasında, 18.2.2009 günlü, 5838 sayılı Yasa'nın 32. maddesinin (12) numaralı fıkrasının (c) bendiyle değişiklik yapıldığından, bu fıkranın son tümcesine ilişkin KONUSU KALMAYAN İSTEM HAKKINDA KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Fulya KANTARCIOĞLU, Mustafa YILDIRIM, Şevket APALAK ile Zehra Ayla PERKTAŞ'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

3- Üçüncü fıkrasında, 18.2.2009 günlü, 5838 sayılı Yasa'nın 32. maddesinin (12) numaralı fıkrasının (c) bendiyle değişiklik yapıldığından, bu fıkranın son tümcesine ilişkin KONUSU KALMAYAN İSTEM HAKKINDA KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Fulya KANTARCIOĞLU, Mustafa YILDIRIM, Şevket APALAK ile Zehra Ayla PERKTAŞ'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

4- Dördüncü fıkrasının son tümcesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

F- 30. maddesinin, birinci fıkrasının birinci tümcesi ile ikinci ve son fıkralarının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

G- Geçici 3. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinin "... ya da Devlet memuriyetinde en az sekiz hizmet yılını doldurmuş Devlet gelir uzmanı

veya vergi denetmeni olmak" bölümünün Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

H- 28. maddesinin birinci fıkrasının birinci tümcesinin "Başkan yardımcıları, daire başkanları, vergi dairesi başkanları" yönünden iptal edilmesi nedeniyle doğacak hukuksal boşluk kamu yararını ihlal edici nitelikte görüldüğünden, Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 53. maddesinin dördüncü ve beşinci fıkraları gereğince, bu tümceye ilişkin İPTAL HÜKMÜNÜN, KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK DOKUZ AY SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE, OYBİRLİĞİYLE,

2.7.2009 gününde karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye Mustafa YILDIRIM	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

KARŞIOY YAZISI

5345 sayılı Gelir İdaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un 24. maddesinin ikinci fıkrası ile 29. maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarının son tümcelerine ilişkin karara aşağıdaki gerekçelerle katılmıyoruz:

1. Yasa'nın 24. Maddesinin İkinci Fıkrası

Çoğunluk kararında, iptali istenen kuralın 18.2.2009 günlü, 5838 sayılı Yasa'nın 32. maddesinin (12) numaralı fıkrasının (b) bendiyle değişiklik yapıldığından, bu fıkraya ilişkin konusu kalmayan istem hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

5838 sayılı Yasa'nın 32. maddesinin (12) numaralı fıkrasının (b) bendiyle her ne kadar "bu işlemler ile diğer işlemlerden dolayı idari yargı mercileri

nezdinde yaratılan ihtilaflarla ilgili olarak bu merciler nezdinde talep ve savunmalarda bulunmak" ibaresi "bu işlemler ile personel atama, disiplin, terfi, sicil, harcırah ve benzeri özlük işlemlerinden dolayı idari yargı mercileri nezdinde yaratılan ihtilaflarla ilgili olarak bu merciler nezdinde talep ve savunmalarda bulunmak" şeklinde değiştirilmiş ve tümceye bazı sözcükler eklenmişse de iptal talebinin gerekçesini oluşturan yetki alanının yasa ile belirlenmemiş olması yönünden yeni yasa ile yapılan değişiklik, esasa ilişkin bir fark yaratmamıştır. Bu yeni düzenlemede de belirsiz bir alan idarenin takdirine bırakılmaya devam etmektedir.

İptali istenen kural, fıkra da yapılan değişiklikten sonra da eskisiyle aynı sonucu doğurduğundan, sırf yasa değişikliği vuku bulmuş olası nedeniyle Karar Verilmesine Yer Olmadığına karar verilmesi, anayasaya uygunluk denetiminin esaslarıyla bağdaşmaz. Zira bu takdirde yasa koyucu, iptal davası konusu edilen her kuralı, anlam ve kapsamını etkilemeksizin biçimsel değişikliklere tabi tutarak, anayasaya uygunluk denetimini işlevsiz kılabilir. Bu nedenle kuralın Anayasaya uygunluk yönünden incelenmesi gerekirken KVYO kararı verilmesine katılmıyoruz.

2. Yasa'nın 29. Maddesinin Birinci Fıkrasının Son Tümcesi

İptali istenen kuralda, gelirler kontrolörlerinin mesleğe alınmaları ve yeterlik sınavları ile çalışma usul ve esaslarının yönetmelikle belirleneceği öngörülmektedir. Ancak maddede gelirler kontrolörü olabilmek için belirli fakültelerden mezun olmak ve stajyer olarak mesleğe kabul edildikten sonra üç yıl çalışmak koşulu dışında herhangi bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Buna göre, yasa ile çerçevesi yeterince çizilmemiş, geniş bir alan idarenin takdirine bırakılmaktadır. Dava dilekçelerinde de yer alan gerekçelerle, kural Anayasanın 7. ve 128. maddelerine aykırıdır.

3. Yasa'nın 29. Maddesinin İkinci ve Üçüncü Fıkralarının Son Tümceleri

Bu fıkralarda iptali istenen tümceler, vergi denetmenleri ile devlet gelir uzmanlarının ve vergi istihbarat uzmanlarının mesleğe alınmaları, yeterlik sınavı ve çalışma usul ve esaslarının yönetmelikle düzenleneceğini öngörmektedir.

Bu tümcelerin içinde yer aldığı fıkralarda 18.2.2009 günlü, 5838 sayılı Yasa'nın 32. maddesinin (c) bendiyle yapılan değişiklikle her ne kadar,

- ikinci fıkra da yer alan "Yapılacak yeterlik sınavında başarılı olanlar vergi denetmenliğine atanırlar" tümcesi "Yapılacak yeterlik sınavında başarılı olanlar

vergi denetmenliğine, başarılı olamayanlar ise derecelerine uygun memur kadrosuna atanırlar” şeklinde;

- üçüncü fıkrada yer alan “Yapılacak yeterlik sınavında başarılı olanlar durumlarına uygun Devlet gelir uzmanlığı, vergi istihbarat uzmanlığı veya gelir uzmanlığına atanırlar” tümcesi de “Yapılacak yeterlik sınavında başarılı olanlar durumlarına uygun Devlet gelir uzmanlığı, gelir uzmanlığı veya vergi istihbarat uzmanlığına, başarılı olamayanlar ise derecelerine uygun memur kadrosuna atanırlar” şeklinde yeniden düzenlenmiş ise de,

iptal davasına konu yasa kurallarının anlamını değiştirmeyen başka hususların, cümlelerin sonuna virgöl konularak eklenmesi veya cümle içinde sayılan görev unvanları değiştirilmeksizin birinin diğerinden önce veya sonra zikredilmesi, iptali istenen kuralların Anayasaya aykırılığı yönünden her hangi bir değişiklik doğurmamıştır. Her iki fıkranın vergi denetmenleri, vergi istihbarat uzmanları ve devlet gelir uzmanlarının mesleğe alınma ve yeterlik sınavları ile çalışma usul ve esaslarının yönetmelikle belirlenmesine ilişkin son tümceleri fıkrada yapılan değişiklikten etkilenmemiştir. Bu nedenle iptal davasının gerekçelerini oluşturan Anayasaya aykırılık savlarının geçerliliklerini sürdürdüğü gözetilmeksizin KVYO kararı verilmesi, yukarıda 29. maddenin birinci fıkrasına ilişkin olarak açıklandığı gibi, anayasaya uygunluk denetiminin yapılamaması sonucunu doğurur.

Bu nedenlerle karara katılmıyoruz.

Başkanvekili
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Üye
Mustafa YILDIRIM

KARŞIOY GEREKÇESİ

I- Yasa’nın 24. Maddesinin İkinci Fıkrasının İncelenmesi:

5345 Sayılı Gelir İdaresi Başkanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun’un 24. maddesinin Vergi Dairesi Başkanlığı’nın görev ve yetkilerini belirleyen dava konusu ikinci fıkrasında yer alan “bu işlemlere ilişkin olarak yaratılan ihtilâflarla ilgili yargı mercileri nezdinde talep ve savunmalarda bulunmak” ibaresi, 28.3.2007 günlü, 5615 sayılı ve 18.2.2009 günlü 5838 sayılı Yasalarla değiştirildiğinden ikinci fıkranın tümü hakkında, karar verilmesine yer olmadığı yolunda karar verilerek değiştirilmeyen bölümler de Anayasa’ya uygunluk denetimi dışında bırakılmıştır.

Anayasa Mahkemesine yapılan iptal başvurularının konusunu oluşturan kuralların tümüyle yasal değişikliğe uğramaları halinde, iptal davalarının

doğrudan soyut norm denetimine ilişkin oldukları da gözetildiğinde, söz konusu başvurular hakkında karar verilmesinde, hukuki yarar bulunmamakta ise de yapılan değişikliğin, dava konusu kuralın bir bölümüne yönelik olması durumunda kalan bölüm hakkında incelemenin sürdürülmesi gerekir. Aksi halde dava konusu kurallarda, daha sonraki yasal düzenlemelerle yapılacak en küçük değişiklikler o kuralların, iptal davası yoluyla Anayasal denetiminin yapılmasını engelleyecektir. Böyle bir sonucu Anayasa yargısının amacı ve işleviyle bağdaştırmak olanaksızdır.

Açıklanan nedenlerle 5345 sayılı Yasa'nın 24. maddesinin dava konusu ikinci fıkrasının değiştirilmeyen bölümüne ilişkin Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılarak esas hakkında karar verilmesi gerektiği düşüncesiyle çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

II- Yasa'nın 29. Maddesindeki Tümcelerin İncelenmesi:

5345 Sayılı Yasa'nın 29. maddesinin birinci fıkrasının son tümcesinde gelirler kontrolörlerinin, mesleğe alınmaları ve yeterlik sınavları ile çalışma usul ve esaslarının yönetmelikle düzenleneceği öngörülmüştür.

Anayasa'nın, kamu hizmetine girme hakkı ile ilgili 70. maddesinin ikinci fıkrasında, "Hizmete alınmada görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez"; kamu hizmeti görevlileri hakkında 128. maddesinin ikinci fıkrasında da "Memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir." denilmektedir.

Anayasa'nın 7. maddesinde, yasama yetkisinin Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinin olduğu, bu yetkinin devredilemeyeceği öngörülmektedir. Bu ilke uyarınca, yürütme organına genel, sınırsız, esasları ve çerçevesi belirlenmemiş bir düzenleme yetkisi verilemez. Yürütme organının yasayla yetkilendirilmiş olması da yasayla düzenleme anlamına gelmeyeceğinden, yürütmeye devredilen yetkinin Anayasa'ya uygun olabilmesi için yasada sınırlarının çizilmesi temel esaslarının belirlenmesi gerekir. Ayrıca, Anayasa'nın 8. maddesi uyarınca yürütme yetkisi ve görevi Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından Anayasa'ya ve kanunlara uygun olarak kullanılıp, yerine getirileceğinden, idarenin kaynağını yasa'dan almayan yetki kullanamayacağı açıktır. Anayasa'nın 124. maddesinde, Başbakanlık, bakanlıklar ve kamu tüzelkişilerinin, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak koşuluyla yönetmelik çıkarabilecekleri öngörüldüğünden idarenin yönetmelikle düzenleme yapılabilmesi için

öncelikle sınırları yasa ile belirlenmiş bir alanın bulunması gerekir. Ayrıntıların, kimi teknik ve uzmanlıkla ilgili konuların düzenlenmesi ise kuşkusuz idareye bırakılabilir. Buna göre, İdareye yasa ile esasları belirlenmemiş, bir alanda yönetmelik çıkarma yetkisi verilmesi yasama yetkisinin devri sonucunu doğuracağından Anayasa'nın 7. maddesine dolayısıyla 8. maddesine de aykırılık oluşturur.

29. maddenin birinci fıkrasında mesleğe alınacak gelirler kontrolörlerinin, nitelikleri belirlenmiş ise de bu fıkranın dava konusu son tümcesinde mesleğe alınmaları ve yeterlik sınavları ile çalışma usul ve esaslarının düzenlenmesi yönetmeliğe bırakılmıştır. Böylece, söz konusu fıkra da belirtilen mesleğe alınma sırasındaki özel yarışma sınavları ile yeterlik sınavlarının konusu, kimler tarafından yapılacağı ve nasıl değerlendirileceği gibi konuların düzenlenmesi idareye bırakılmıştır. Oysa, Anayasa'nın 128. maddesine göre bu hususların Yasa ile belirlenmesi gerekir. Ayrıca, hizmete alınmada görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemeyeceğini öngören Anayasa'nın 70. maddesi de atanmaya esas olacak koşulların önceden nesnel biçimde yasayla belirlenerek idarenin keyfi uygulamalarına yol açılmamasını zorunlu kılmaktadır.

Bu nedenlerle 29. maddenin birinci fıkrasının son tümcesi Anayasa'ya aykırıdır.

Öte yandan, 29. madde'nin ikinci ve üçüncü fıkralarında, 18.2.2009 günlü 5838 sayılı Yasa'nın 32. maddesi ile birer cümle değiştirilmiş ise de bu fıkraların dava konusu son tümcelerinde hiçbir değişiklik yapılmamıştır. Ancak, değişikliğin tüm fıkrayı etkilediği gerekçesiyle söz konusu tümceler hakkında esas inceleme yapılmayarak karar verilmesine yer olmadığı yolunda karar verilmiştir. Dava konusu tümcelerde bir değişiklik yapılmadığı halde bunlar hakkında esas incelemenin sürdürülmemesi, Yasa'nın 24. maddesinin ikinci fıkrası için yukarıda belirtilen gerekçeyle Anayasal denetimin amacı ve işleviyle bağdaşmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle 29. maddenin birinci fıkrasının son tümcesinin iptali; ikinci ve üçüncü fıkralarının son tümcelerinin ise Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılarak esas hakkında karar verilmesi gerektiği düşüncesiyle çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Zehra Ayla PERKTAŞ

AZLIK OYU

5345 sayılı Gelir İdaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un:

1- 24. Maddesinin İkinci, 29. Maddesinin İkinci ve Üçüncü Fıkralarının Son Tümceleri Yönünden:

Yasaların Anayasa'ya aykırılıkları öne sürülerek açılan iptal davalarını gören Anayasa Mahkemesi'nin temel işlevi yasaların Anayasa'ya aykırılıklardan arındırılmasıdır. Dava sürecinin uzaması, iptal isteminin yapıldığı tarihteki Anayasa'ya aykırılıkların gündemden çıkarılmasına etken olmamalıdır. Çünkü, yargılama süreci içinde yasalar etkinliklerini oluşturmuş, anayasal çelişkiler olumsuz sonuçlara neden olmuş olabilir. Bu sakıncaları gidermenin çözümü davaların açıldıkları tarihteki koşullarla irdelenmesidir. Ancak, Anayasa Mahkemesi kararlarının geriye yürümemesi böylesi bir sonuca olanak vermemektedir. Hiç kuşku yok ki somut kural denetimlerinin konu edindiği itiraz istemleri üzerine verilen kararlar dava açan yargı yerlerindeki uyuşmazlıklar üzerinde sonuç doğuracaktır. Bu bağlamda iptali istenen yasal kuralın değişmesi halinde iptal davalarında geçerli olacak ölçüt, yasalardaki değişikliklerin salt değiştirdikleri metinler yönünden etki göstermesi olmalıdır. Ters durumlar kurallardaki bölümsel değişikliklerle anayasa yargısının önüne geçilmesi sonucunu doğuracaktır. Böyle bir sonuç ve denetimden kaçınmanın, anayasal görev ve işlevi etkisiz bir buyruk durumuna dönüştüreceği açıktır.

Yasalarda yapılan bölümsel değişikliklerin kuralın bütününe yansımaları olasılığı da anayasa yargısı karşısında haklı bir gerekçe olamaz. Yapılan değişiklik belki kuralın anlam ve kapsamındaki yorum ve çıkarılacak sonuçla ilintili değerlendirmelerde gündeme gelebilecek, gerekli yargısal çözümlemelere o aşamada bakılacaktır. Başka bir aktarımla, yargı yeri denetimini anayasa ilkeleriyle yaptığından, kuralın değişmemiş bölümünün değişikliğe bürünmesi veya bürünmemesi, iptal istemine bakılmasına ve anayasal ölçütlerle irdelenmesine engel oluşturmayacaktır. Kaldı ki, yasa koyucu yeni bir metin oluşturma amacını gütsen, kuralın bir bölümünü değil tamamını değiştirme istencini kullanırdı. Anayasa yargısının yasa koyucunun iradesini değiştirmesi ise söz konusu olamaz.

Öte yandan somut olguda fıkraya getirilen eklerin, iptal istemine konu olan metnin yapısında ve özünde hiçbir etkisi bulunmamaktadır.

Bu bakımdan iptale konu fıkralardaki bölümsel değişiklikler, fıkranın değişmemiş bölümlerinin incelenmesine engel oluşturmayacaktır. İşin esastan incelenmesi gerektiği gerekçesiyle kararın bu bölümlerine karşıyım.

2- 29. Maddesinin Birinci Fıkrasının Son Tümcesi Yönünden:

Anayasa'nın 7. maddesi yasama yetkisinin Türkiye Büyük Millet Meclisine ait olduğunu ve bu yetkinin devredilemeyeceğini vurgulamıştır.

Anayasa 124. maddesiyle de bakanlıklar ve kamu tüzel kişilerinin kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak ve bunlara aykırı olmamak üzere yönetmelik çıkarabileceklerini öngörmüştür.

Buna göre temel düzenleme görevi yasa şeklinde yasama tarafından yapılacak, yürütme ise yasaların uygulanmasına yönelik yönetmelik çıkarabilecektir.

5345 sayılı Yasa'nın 29. maddesinin ilk fıkrasının birinci ve ikinci tümcesinde gelirler kontrolörlerinin lisans eğitimlerine, yarışma ve yeterlik sınavına, başarılı olanların atanmalarına değinilmiş, iptale konu son tümcesiyle mesleğe alınma, yeterlik sınavları ile çalışma usul ve esasları yönetmeliğe bırakılmıştır.

Oysa, Anayasa yönetmeliklerin yasaların uygulanmasına yönelik olacağını belirtmiştir. Yasa maddesinde yarışma ve yeterlik sınavların konuları, sınavı yapacak birimler, sınavların şekli, sözlü sınavların teknik aygıtlarla saptaması, sınav türlerinin başarı oranları ve birbirlerine etkileri, adaylık sırasında üstlenilecek görev, ödev ve işlevler, alacakları siciller konusunda ilkeler yer almamaktadır. Bu durumda yönetmeliğin hangi yasal metnin uygulanmasını göstereceği belirsizdir. Ulaşılan sonuç, herhangi bir ölçüye, ilkeye dayanmadan yürütmenin sınırsız yetki devraldığıdır. Bu ise Anayasa'nın 7. maddesine aykırılığın açık göstergesidir.

Açıklanan nedenlerle 5345 sayılı Yasa'nın değinilen kurallarının iptali gerekeceği oyuyla karara karşıyım.

Üye
Şevket APALAK

Esas Sayısı : 2005/114

Karar Sayısı : 2009/105

Karar Günü : 2.7.2009

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURANLAR:

1- İzmir 3. Aile Mahkemesi (Esas Sayısı: 2005/114)

2- Eskişehir 2. Aile Mahkemesi (Esas Sayısı: 2005/54)

3- Bakırköy 6. Aile Mahkemesi (Esas Sayısı: 2006/69)

İTİRAZLARIN KONUSU:

1- 22.11.2001 günlü, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun 293. maddesinin üçüncü fıkrası ile 321. maddesinin,

2- 03.12.2001 günlü, 4722 sayılı Türk Medenî Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 13. maddesinin,

Anayasa'nın 10., 11., 36. ve 90. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Evlilik dışında doğumlar nedeniyle babalığın hükmen tespiti ve babanın soyadının çocuğa verilebilmesi için baba hanesine babanın soyadıyla kayıt yapılması istemleriyle açılan davalarda, itiraz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkemeler, iptali için başvurmuşlardır.

II- İTİRAZLARIN GEREKÇELERİ

İtiraz yoluna başvuran Mahkemelerin gerekçelerinde özetle, 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi döneminde, tanınan veya babalık hükmüyle soybağı belirlenen evlilik dışı çocuğun babasının soyadını alabildiği, buna karşılık 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun bu imkânı ortadan kaldırdığı, sonuç itibarıyla çocukların haklarında bir geriye gidişin yaşandığı; itiraz konusu kuralla, evlilik dışı çocukların kendi aralarında da eşitsizlik yaratıldığı, zira 743 sayılı Yasanın yürürlükte olduğu dönemde evlilik dışında doğan çocukların soybağının belirlenmesi amacıyla açılan bir kısım davaların Türk

Medeni Kanununun yürürlüğe girdiği 2002 yılından önce sonuçlandırıldığı ve bu çocukların önceki Medeni Kanun hükümleri çerçevesinde babalarının soyadını alabildikleri halde, aynı konumda bulunan kimi çocukların ise açılan babalık davalarının 2002 yılından önce sonuçlandırılmamış olması nedeniyle babalarının soyadını alamadığı, bu durumun çocuklar arasında eşitsizlik yarattığı; evlilik içi çocuklarla evlilik dışı çocukların soyadı bağlamında farklı hukuki statüye tabi tutulmalarının Anayasanın eşitlik ilkesiyle bağdaşmadığı; Türk Medeni Kanunu'nun 314. maddesinde, evlatlığın küçük olması halinde evlat edinenin soyadını alacağı öngörüldüğünden, tanınan veya babalık hükmüyle soybağı belirlenen çocuğun da evleviyetle babasının soyadını alabilmesi gerektiği; itiraz konusu kuralların, çocuğun hakları ile ilgili düzenlemeler içeren ve Türkiye'nin taraf olduğu çeşitli uluslararası sözleşmelerle de bağdaşmadığı, bu nedenlerle itiraz konusu kuralların Anayasa'nın 10., 11., 36. ve 90. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralları

1- 22.11.2001 günlü, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun, iptali istenilen fıkrayı da içeren 293. maddesi şöyledir:

“Eşler, evlilik dışında doğmuş olan ortak çocuklarını, evlenme sırasında veya evlenmeden sonra, yerleşim yerlerindeki veya evlenmenin yapıldığı yerdeki nüfus memuruna bildirmek zorundadırlar.

Bildirimin yapılmamış olması, çocuğun evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tâbi olmasını engellemez.

Daha önce tanıma veya babalığa hükmüyle soybağı kurulmuş çocukların ana ve babası birbiriyle evlenince, nüfus memuru re'sen gerekli işlemi yapar.”

2- 22.11.2001 günlü, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun, iptali istenilen 321. maddesi şöyledir:

“Çocuk, ana ve baba evli ise ailenin; evli değilse ananın soyadını taşır. Ancak, ana önceki evliliğinden dolayı çifte soyadı taşıyorsa çocuk onun bekârlık soyadını taşır.”

3- 03.12.2001 günlü, 4722 sayılı Türk Medenî Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un, iptali istenilen 13. maddesi şöyledir:

“Türk Medenî Kanununun yürürlüğe girmesinden önce açılmış olan babalık davaları, bu Kanun hükümlerine göre karara bağlanır.

Türk Medenî Kanununun yürürlüğe girmesinden önce olumlu karara bağlanmış olan malî sonuçlu babalık davalarında çocuğun soybağı, yürürlük tarihinden başlayarak bu Kanun hükümlerine göre kurulmuş olur.”

B- Dayanılan ve İlgili Görülen Anayasa Kuralları

Başvuru kararlarında Anayasa’nın 10., 11., 36. ve 90. maddelerine dayanılmış; itiraz başvuruları Anayasanın 41. maddesiyle ilgili görülmüştür.

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü’nün 8. maddesi uyarınca, Tülay TUĞCU, Haşim KILIÇ, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, A. Necmi ÖZLER, Serdar ÖZGÜLDÜR, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ve Osman Alifeyyaz PAKSÜT’ün katılımlarıyla E.2005/114 sayılı dosya ile ilgili olarak 29.9.2005 gününde, E.2006/69 sayılı dosya ile ilgili olarak da 4.5.2006 gününde yapılan ilk inceleme toplantılarında öncelikle uygulanacak kural sorunu üzerinde durulmuştur.

Anayasa’nın 152. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 28. maddesine göre, mahkemeler, bakmakta oldukları davalarda uygulayacakları kanun ya da kanun hükmünde kararname kurallarını Anayasa’ya aykırı görürler veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık savının ciddi olduğu kanısına varırlarsa, o hükmün iptali için Anayasa Mahkemesi’ne başvurmaya yetkilidirler. Ancak, bu kurallar uyarınca bir mahkemenin Anayasa Mahkemesi’ne başvurabilmesi için elinde yöntemince açılmış ve mahkemenin görevine giren bir davanın bulunması ve iptali istenen kuralların da o davada uygulanacak olması gerekmektedir. Uygulanacak yasa kuralları, davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikte bulunan kurallardır.

İtiraz yoluna başvuran İzmir 3. Aile Mahkemesi ile Bakırköy 6. Aile Mahkemesince Türk Medeni Kanunu’nun 321. maddesinin iptali istenilmiştir. Türk Medeni Kanunu’nun 321. maddesi iki tunceden oluşmaktadır. Maddenin birinci tuncesinde “Çocuk, ana ve baba evli ise ailenin; evli değilse ananın soyadını taşır.” denilmiş, ikinci tuncede ise “Ancak, ana önceki evliliğinden dolayı çifte soyadı taşıyorsa çocuk onun bekârlık soyadını taşır.” hükmüne yer verilmiştir. Bakılmakta olan davalarda ananın önceki

evliliğinden dolayı çifte soyadı taşıması söz konusu olmadığından itiraz konusu ikinci tümcenin davada uygulanacak kural niteliğinde olmadığı açıktır.

İtiraz yoluna başvuran Bakırköy 6. Aile Mahkemesince Türk Medeni Kanunu'nun 321. maddesinin yanında bu Yasanın 293. maddesinin üçüncü fıkrasının da iptali istenilmiştir.

Türk Medenî Kanunu'nun 293. maddesine göre; *“Eşler, evlilik dışında doğmuş olan ortak çocuklarını, evlenme sırasında veya evlenmeden sonra, yerleşim yerlerindeki veya evlenmenin yapıldığı yerdeki nüfus memuruna bildirmek zorundadırlar. / Bildirimin yapılmamış olması, çocuğun evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tâbi olmasını engellemez. Daha önce tanıma veya babalığa hükümle soybağı kurulmuş çocukların ana ve babası birbiriyle evlenince, nüfus memuru re'sen gerekli işlemi yapar.”*

Somut olayda, davacı çocuk, annenin davalıyla evlilik dışı ilişkisinden doğmuştur. Anne, itiraz başvurusunun yapıldığı tarih itibarıyla “bekâr”dır, davalı ise bir başka kadınla “evli”dir. Bu itibarla, davacının annesi ile davalının evlenmeleri hukuken mümkün değildir. İptali istenilen fıkrayı da içeren Türk Medeni Kanunu'nun 293. maddesi, evlilik dışı doğan çocukların anne ve babasının sonradan evlenmeleri halinde uygulanacak kuralları içermektedir. Davacı çocuğun annesi ile davalının evlenmeleri başvuru tarihi itibarıyla hukuken mümkün olmadığından Türk Medeni Kanunu'nun 293. maddesinin iptali istenilen üçüncü fıkrası, bakılmakta olan davada uygulanacak kural niteliğine sahip değildir.

İtiraz yoluna başvuran İzmir 3. Aile Mahkemesi, Türk Medeni Kanunu'nun 321. maddesinin yanında 4722 sayılı Türk Medenî Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 13. maddesinin de iptalini talep etmiştir. 4722 sayılı Yasanın 13. maddesi iki fıkradan oluşmaktadır. Maddenin birinci fıkrasında, *“Türk Medeni Kanununun yürürlüğe girmesinden önce açılmış olan babalık davaları, bu Kanun hükümlerine göre karara bağlanır.”* denilmiş, maddenin ikinci fıkrasında ise *“Türk Medeni Kanununun yürürlüğe girmesinden önce olumlu karara bağlanmış olan malî sonuçlu babalık davalarında çocuğun soybağı, yürürlük tarihinden başlayarak bu Kanun hükümlerine göre kurulmuş sayılır.”* hükmüne yer verilmiştir. Bakılmakta olan davanın, mali sonuçlu babalık davasıyla bir ilgisi bulunmadığından itiraz konusu ikinci fıkranın davada uygulanacak kural niteliğinde olmadığı açıktır.

Açıklanan nedenlerle, itiraz başvurusunda bulunan Mahkemelerin bakmakta oldukları davalarda uygulanma olanağı bulunmadığından, 4721

sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 293. maddesinin üçüncü fıkrası ve 321. maddesinin ikinci tümcesine ilişkin başvuru ile 4722 sayılı Türk Medeni Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunun 13. maddesinin ikinci fıkrasına yönelik başvuruların Mahkemelerin yetkisizliği nedeniyle reddine; itiraz konusu diğer kurallar hakkında ise, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- BİRLEŞTİRME KARARI

E.2005/54 ve E.2006/69 sayılı davaların aralarındaki hukuki irtibat nedeniyle E.2005/114 sayılı dava ile birleştirilmelerine, birleştirilen davaların esaslarının kapatılmasına, esas incelemenin E.2005/114 sayılı dosya üzerinden yürütülmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

VI- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararları ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kurallar, dayanan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

1- 4721 Sayılı Yasanın 321. Maddesinin Birinci Tümcesinin İncelenmesi

İtiraz yoluna başvuran Mahkemelerin gerekçelerinde özetle, 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi döneminde, tanınan veya babalık hükmüyle soybağı belirlenen evlilik dışı çocuğun babasının soyadını alabildiği, buna karşılık 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun bu imkânı ortadan kaldırdığı, sonuç itibarıyla çocukların haklarında bir geriye gidişin yaşandığı; itiraz konusu kuralla, evlilik dışı çocukların kendi aralarında da eşitsizlik yaratıldığı, zira 743 sayılı Yasanın yürürlükte olduğu dönemde evlilik dışında doğan çocukların soybağının belirlenmesi amacıyla açılan bir kısım davaların Türk Medeni Kanununun yürürlüğe girdiği 2002 yılından önce sonuçlandırıldığı ve bu çocukların önceki Medeni Kanun hükümleri çerçevesinde babalarının soyadını alabildikleri halde, aynı konumda bulunan kimi çocukların ise açılan babalık davalarının 2002 yılından önce sonuçlandırılmamış olması nedeniyle babalarının soyadını alamadığı, bu durumun çocuklar arasında eşitsizlik yarattığı; evlilik içi çocuklarla evlilik dışı çocukların soyadı bağlamında farklı hukuki statüye tabi tutulmalarının Anayasanın eşitlik ilkesiyle bağdaşmadığı; Türk Medeni Kanunu'nun 314. maddesinde, evlatlığın küçük olması halinde evlat edinenin soyadını alacağı

öngörüldüğünden, tanınan veya babalık hükmüyle soybağı belirlenen çocuğun da evleviyetle babasının soyadını alabilmesi gerektiği; itiraz konusu kuralın, çocuğun hakları ile ilgili düzenlemeler içeren ve Türkiye'nin taraf olduğu çeşitli uluslararası sözleşmelerle de bağdaşmadığı, bu nedenlerle itiraz konusu kuralın Anayasa'nın 10., 11., 36. ve 90. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Türk Medeni Kanunu'nun itiraz konusu tümceyi de içeren 321. maddesi "çocuğun soyadı" ile ilgilidir. Buna göre, "**Çocuk, ana ve baba evli ise ailenin; evli değilse ananın soyadını taşır. Ancak, ana önceki evliliğinden dolayı çifte soyadı taşıyorsa çocuk onun bekârlık soyadını taşır.**"

Görüldüğü üzere, çocuğun, annenin mi yoksa babanın mı soyadını taşıyacağı sorusuna cevap teşkil eden Türk Medeni Kanunu'nun 321. maddesi düzenlenirken çocuğun evlilik içinde mi yoksa evlilik dışında mı doğmuş olduğu ölçütü esas alınmış, evlilik içinde doğan çocuğun ailenin (diğer bir ifadeyle babanın) soyadını taşıyacağı, buna karşılık evlilik dışında doğan çocuğun ise ananın soyadını taşıyacağı hükmüne yer verilmiştir.

Türk Medeni Kanunu'nun 321. maddesinin gerekçesinde ise "(...) Maddeye göre çocuk, ana ve baba birbirleriyle evli ise ailenin, birbirleriyle evli değilse yani çocuk yasal olmayan bir birleşme sonucunda dünyaya gelmişse ananın soyadını taşır. Baba ile çocuk arasında tanıma ve babalık hükmü ile soybağı kurulduğu hâlde dahi çocuk ananın soyadını alacaktır. (...)" denilmektedir.

Evlilik dışında doğan ve tanıma ya da babalık davası yoluyla doğal babasına soybağıyla bağlanan çocuğun kimin soyadını alması gerektiği konusunda 17.2.1926 günlü, 743 sayılı Türk Kanunu Medenis'i'nin 312. maddesi, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun benimsediği çözüm tarzının aksine, şu hükmü içermektedir: "*Babaya nispeti babalık hükmü ile veya tanımak suretiyle taayyün eden çocuk, babasının aile ismini taşır ve onun vatandaşlık hakkını iktisap eder.*" Eski Medeni Kanun'a göre evlilik dışında doğan çocuk, doğduğu anda anasının soyadını almakta, babası tarafından tanınması veya hükümle babalığın belirlenmesi halinde ise babasının soyadını taşımaktaydı. 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi'nin 312. maddesini karşılayan bir hüküm 4721 sayılı Yasada yer almadığından, Türk Medeni Kanunu'nun 321. maddesi uyarınca, babalık hükmü ya da tanıma halinde dahi çocuk ananın soyadını taşımaya devam edecektir.

4721 sayılı Yasada yer alan kurallar incelendiğinde evlilik dışında doğan çocuğun, halen iki durumda babasının soyadını alabileceği anlaşılmaktadır. Bunlardan birincisi çocuğun ana babasının sonradan evlenmesidir (MK.m.292). İkincisi ise Medeni Kanun'un 27. maddesine göre haklı

sebeplerin bulunması durumunda çocuğun soyadının hâkim kararı ile değiştirilmesi ve bu yolla çocuğa babanın soyadının verilmesidir. Bu iki durum dışında, evlilik dışında doğan çocuklar, doğal babaları tarafından tanınmış olsalar veya doğal babalarıyla aralarında babalık hükmü sonucunda soybağı kurulmuş olsa bile babalarının soyadını alamayacaklar ve annelerinden aldıkları soyadını taşımaya devam edeceklerdir.

25.04.2006 günlü, 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 28. maddesinin (4) numaralı fıkrasında ***"Tanınan çocuklar babalarının hanesine baba adı ve soyadı ile analarının kimlik ve kayıtlı olduğu yer bilgileri belirtilmek suretiyle tescil edilir"*** hükmü yer almıştır. Bu maddeye ilişkin gerekçede ise ***"4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 321 inci maddesine göre tanınan çocuk ana hanesine ananın soyadı ile tescil edilmektedir. Bu madde ile, mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi uygulamasında olduğu gibi, tanınan çocuğun baba hanesine babanın soyadı ile tescil edilmesi öngörülmektedir."*** denilmiştir.

24.12.1934 tarihli ***"Soyadı Nizamnamesi"***nin 29 Nisan 2009 günlü, 27214 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan ***"Soyadı Nizamnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tüzük"***le değiştirilen 15. maddesinde ise, ***"Evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün içinde doğan çocuklar babalarının soyadını taşırlar. Evlilik dışında doğan çocuklar, analarının soyadını alırlar. Ancak, ana önceki evliliğinden dolayı çift soyadı taşıyorsa, çocuk onun bekârlık soyadını taşır. Evlilik dışında doğmuş çocuklar, ana ve babanın birbirleri ile evlenmesi veya babalarının tanınması ya da hakim babalığa karar vermesi ile babanın soyadını alır."*** denilmiştir.

Bununla birlikte, ilgili mevzuatta yapılan değişiklikler, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun yürürlükte olan itiraz konusu 321. maddesinin anayasaya aykırılığına ilişkin savların incelenmesine engel oluşturmaz. Bu nedenle itiraz konusu kuralların anayasaya aykırılığına ilişkin iddiaların incelenmesi gerekli görülmüştür.

Anayasa'nın 10. maddesinde, herkesin, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğu, hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamayacağı, Devlet organları ve idare makamlarının bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorunda olduğu belirtilmiştir. Bu ilke, birbirinin aynı durumunda olanlara ayrı kuralların uygulanmasını, ayrıcalıklı kişi ve toplulukların yaratılmasını engellemektedir. Aynı durumda olanlar için farklı düzenleme eşitliğe aykırılık oluşturur. Anayasa'nın amaçladığı eşitlik, mutlak ve

eylemli eşitlik değil hukuksal eşitliktir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar ayrı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'nın öngördüğü eşitlik ilkesi ihlal edilmiş olmaz. Kişisel nitelikleri ve durumları özdeş olanlar arasında, yasalara konulan kurallarla değişik uygulamalar yapılamaz.

Anayasanın 41. maddesinde de, *“Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. /Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.”* hükmüne yer verilmiştir. Maddenin gerekçesinde ise, *“ ... evlilik içi ve dışı çocuklar arasında ayırım gözetilmemesi esası benimsenmiştir. Bu sonuç, esasen “eşitlik ilkesi”nden de çıkarılabilir”* açıklamasına yer verilmiştir.

Anayasa Mahkemesinin benzeri konularda daha önce verilmiş olan kararlarında vurgulandığı üzere, çocuk evlilik dışı dünyaya gelse bile, ana babasını bilmek, babasının nüfusuna yazılmak, bunun getireceği haklardan yararlanmak, ana ve babasından kendisine karşı olan görevlerini yerine getirmelerini istemek gibi kişiliğine bağlı temel haklara sahiptir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde bütün çocukların evlilik içi veya evlilik dışı doğmuş olmalarına bakılmaksızın aynı sosyal korumadan yararlanması gerektiği açıklanmıştır. Keza, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yasama, yürütme ve yargı organlarınca gerçekleştirilecek bütün faaliyetlerde *“çocuğun yararı”*nın esas alınması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Anayasanın 41. maddesinin gerekçesinde de, ailenin yanı sıra evlilik dışında doğan çocukların da korunması devlete bir ödev olarak yüklenmiştir.

Bu nedenle, tanıma işleminin varlığı veya babalık hükmü verilmiş olması durumunda evlilik içi veya evlilik dışı doğmuş olmanın çocukların hukuksal statüsünde bir farklılığa yol açması kabul edilemez.

Açıklanan nedenlerle, tanıma işleminin varlığına veya babalık hükmü verilmiş olmasına rağmen çocuğun babasının soyadını alabilmesini engelleyen itiraz konusu *“... evli değilse ananın...”* ibaresi, Anayasanın 10., 11. ve 41. maddelerine aykırıdır, iptali gerekir.

Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Sacit ADALI, Mehmet ERTEN ve Serruh KALELİ bu görüşe katılmamışlardır.

İptal edilen ibarenin Anayasanın 36. ve 90. maddeleri ile ilgisi görülmemiştir.

Ana ve baba evli ise çocuğun ailenin soyadını alması evlilik birliğinin ve aile olmanın doğal bir sonucu olduğundan “Çocuk, ana ve baba evli ise ailenin ...” ibaresinin Anayasaya aykırı bir yönü görülmemiştir.

2- 4722 Sayılı Yasanın 13. Maddesinin Birinci Fıkrasının İncelenmesi

İzmir 3. Aile Mahkemesince yapılan başvuruda, 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi döneminde, tanınan veya babalık hükmüyle soybağı belirlenen evlilik dışı çocuğun babasının soyadını alabildiği, buna karşılık 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun bu imkânı ortadan kaldırdığı, sonuç itibarıyla çocukların haklarında bir geriye gidişin yaşandığı; itiraz konusu kuralın, evlilik dışı çocukların kendi aralarında da eşitsizlik yarattığı, zira 743 sayılı Yasanın yürürlükte olduğu dönemde evlilik dışında doğan çocukların soybağının belirlenmesi amacıyla açılan bir kısım davaların Türk Medeni Kanununun yürürlüğe girdiği 2002 yılından önce sonuçlandırıldığı ve bu çocukların önceki Medeni Kanun hükümleri çerçevesinde babalarının soyadını alabildikleri halde, aynı konumda bulunan kimi çocukların ise açılan babalık davalarının 2002 yılından önce sonuçlandırılmamış olması nedeniyle babalarının soyadını alamadığı, bu durumun çocuklar arasında eşitsizlik yarattığı belirtilerek kuralın Anayasanın 10. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

4722 sayılı Yasanın itiraz konusu 13. maddesi şöyledir:

“Türk Medenî Kanununun yürürlüğe girmesinden önce açılmış olan babalık davaları, bu Kanun hükümlerine göre karara bağlanır.

Türk Medenî Kanununun yürürlüğe girmesinden önce olumlu karara bağlanmış olan malî sonuçlu babalık davalarında çocuğun soybağı, yürürlük tarihinden başlayarak bu Kanun hükümlerine göre kurulmuş olur.”

4722 sayılı Yasanın “Geçmişe etkili olmama kuralı” kenar başlığını taşıyan 1. maddesinin birinci fıkrasında, “Türk Medeni Kanununun yürürlüğe girdiği tarihten önceki olayların hukuki sonuçlarına, bu olaylar hangi kanun yürürlükte iken gerçekleşmişse kural olarak o kanun hükümleri uygulanır” denilmiştir. Buna karşılık Yasanın itiraz konusu 13. maddesinde bu genel kuraldan ayrılmış ve “Türk Medenî Kanununun yürürlüğe girmesinden önce açılmış olan babalık davaları, bu Kanun hükümlerine göre karara bağlanır” denilerek babalık davaları bakımından istisnai bir düzenlemeye yer verilmiştir.

Böylece, bakılmakta olan babalık davası 1999 yılında açılmış olmasına rağmen, o gün yürürlükte bulunan 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi’ne göre

değil, 2002 yılında yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre yürütülecek ve karara bağlanacaktır.

Neden böyle istisnai bir düzenlemeye yer verildiği hususu, maddenin gerekçesinde "... Babalık davasıyla ilgili hükümler küçüklerin korunması amacını taşıdıklarından ve Türk Medeni Kanunu ile bu konuda daha etkin koruma hükümleri öngörüldüğünden devam etmekte olan davalarda, yeni Kanunun uygulanacağı hükme bağlanmıştır. ..." şeklinde açıklanmıştır.

4722 sayılı Yasanın 13. maddesinde, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun yürürlüğe girdiği tarihten önce açılmış olup, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte devam etmekte olan babalık davalarının yeni Medeni Kanun hükümlerine göre karara bağlanacağı belirtilmiştir. 4722 sayılı Yasanın 13. maddesinin babalık davası bağlamında göndermede bulunduğu kurallar 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 301 ila 304. maddeleri arasında "*Babalık hükmü*" başlığı altında düzenlenmiştir. Bu kapsamda 301. maddede kimlerin babalık davası açma hakkına sahip bulunduğu, 302. maddede babalığa karine teşkil eden cinsel birleşme olgusu, 303. maddede hak düşürücü süreler konusu ve 304. maddede de babalık davası bağlamında ananın mali hakları konusu düzenlenmiştir. Bu nedenle itiraz konusu 13. maddenin göndermede bulunduğu 4721 sayılı Yasanın babalık davası ile ilgili kuralları, "*Soybağının hükümleri*" başlığı altında düzenlenen soyadı ile ilgili düzenlemeyi içermemektedir.

Yasakoyucunun değerlendirmesine göre, yeni Medeni Kanunun babalık davasıyla ilgili kuralları önceki Medeni Kanuna nazaran daha ileri düzenlemeler içerdiğinden, önceki yasa zamanında açılmış olsa bile Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihte görülmekte olan davaların, yeni Medeni Kanun hükümlerine göre karara bağlanması yönünde bir düzenleme yapılmıştır. Yasakoyucunun bu doğrultuda bir takdir yetkisi kullanmasının anayasaya aykırı olmadığı sonucuna varılmıştır.

Açıklanan nedenlerle itiraz konusu kural, Anayasanın 10. maddesine aykırı değildir, iptal isteminin reddi gerekir.

VII- İPTAL KARARININ YÜRÜRLÜĞE GİRECEĞİ GÜN SORUNU

Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasında, "*Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği*

tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez” denilmekte, 2949 sayılı Yasa’nın 53. maddesinin dördüncü fıkrasında da bu kural tekrarlanmaktadır. Maddenin beşinci fıkrasında ise, Anayasa Mahkemesi’nin, iptal sonucunda meydana gelecek hukuksal boşluğu kamu düzenini tehdit veya kamu yararını ihlal edici nitelikte görmesi halinde yukarıdaki fıkra hükmünü uygulayacağı belirtilmektedir.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 321. maddesinin birinci tümcesinde yer alan “... evli değilse ananın ...” ibaresinin iptal edilmesi nedeniyle doğan hukuksal boşluk kamu yararını ihlâl edici nitelikte görüldüğünden, iptal kararının, Resmî Gazetede yayınlanmasından başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür.

VIII- SONUÇ

A- 22.11.2001 günlü, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu’nun 321. maddesinin birinci tümcesinde yer alan;

1- “Çocuk, ana ve baba evli ise ailenin ...” ibaresinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

2- “... evli değilse ananın ...” ibaresinin Anayasa’ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Sacit ADALI, Mehmet ERTEN ile Serruh KALELİ’nin karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

B- 3.12.2001 günlü, 4722 sayılı Türk Medenî Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun’un 13. maddesinin birinci fıkrasının Anayasa’ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

C- İptal edilen ibarenin doğuracağı hukuksal boşluk kamu yararını ihlal edici nitelikte görüldüğünden, Anayasa’nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 53. maddesinin dördüncü ve beşinci fıkraları gereğince iptal hükmünün, KARARIN RESMÎ GAZETE’DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK BİR YIL SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE, OYBİRLİĞİYLE,

2.7.2009 gününde karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye Mustafa YILDIRIM	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

KARŞIOY YAZISI

Türk Medeni Kanununun 321. maddesinin birinci tümcesinde yer alan “Çocuk, ana ve baba ... evli değilse ananın soyadını taşır” kuralının iptaline aşağıdaki nedenlerle katılmıyorum:

Çoğunluk gerekçesinde, bu konuda çocuğun yararının esas alınması gerektiği belirtilerek, evlilik içi veya evlilik dışı doğmuş olmanın çocukların hukuksal statüsünde bir farklılığa yol açmasının kabul edilemeyeceği sonucuna varılmıştır. Bu düşünceden hareketle, babanın soyadını taşıma yönünden evlilik içi veya dışında doğmuş çocuklar arasında eşitsizliği önlemek amacıyla iptal kararına ulaşıldığı anlaşılmaktadır.

Konu hakkında doğru yargıya varabilmek için aynı babadan olduğu halde farklı soyadı kullanmanın kişiler arasında eşitsizlik yaratıp yaratmadığı hususunu incelemek gereklidir. Soyadı, ülkemize Batı’dan intikal etmiş bir kurumdur. Bu kurumun gelişip ortaya çıktığı Batı sosyal ve hukuk sistemine göre soyadı, kişinin geniş anlamda aile ile olan ilişkisini ifade eder. Soyadı kelimesi İngilizcede “*aile adı*” karşılığı “*Family name*”, Almancada yine aynı anlamda “*Familiennname*” ile eş anlamlıdır. Türkçe “*soyadı*” kelimesindeki “*soy*”un etnik, ırksal bir anlam ifade etmeyip, yasadaki “*üstsoy*” veya “*altsoy*” gibi, aile mensubiyetini ve aile içinde önce veya sonra gelen nesille olan bağlantıyı ifade ettiğinde kuşku yoktur. Soyadı ayrıca, isim benzerliklerinden doğan karışıklıkları önleme, kişinin toplumsal hayatta hukuk düzeni içinde kimliğinin teşhisine yardımcı olma işlevi görür. Bu açıdan soyadı, kimsesiz veya ailesi olmayanlar yönünden de gereklidir; ancak kişinin hangi soyadını taşıyacağı önem taşımaz.

Tarihsel ve sosyolojik olarak “geniş aile” düzeninin geçerli olduğu dönemlerden beri aileye sonradan evlenme suretiyle iltihak eden gelinler de eşlerinin soyadını kullanagelmışlerdir. Ancak zamanla geniş ailenin yerini sadece ana, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile düzenine bırakması ve kadın haklarındaki gelişmeler sonucu önce Batı’da, daha sonra ülkemizde, kadının evlenme halinde de eski soyadını kullanabilmesi esası benimsenmiş ve bu husus Medeni Kanunumuzda da yer almıştır (TMK madde 187).

Aynı şekilde, evlat edinmede de soyadı değişebilmektedir. TMK’nun 314. maddesinin üçüncü fıkrasına göre evlatlık küçük ise, evlat edinenin soyadını alır.

Bu açıklamaların ortaya koyduğu gibi, **soyadı, kişi ile aile arasındaki irtibatı gösterir, doğrudan doğruya biyolojik babayı göstermez.** Yine buna göre, geniş veya çekirdek anlamda bir ailenin bulunmadığı yerde çocuğun, biyolojik babanın soyadını taşıması gerekmez. Çocuk, kendi arzu ediyorsa veya menfaati o yönde ise, babasının soyadını taşıma hakkına sahip olmalıdır. Ancak evlilik içinde veya dışında doğmuş olma halleri dış alemde gözlenebilen, geriye döndürülemeyen, eski hale getirilemeyen maddi olgular olduklarından, farklı durumdaki bu kişiler arasında eşitlik karşılaştırması yapılamaz.

Türk Medeni Kanununun 337. maddesine göre ana ve baba evli değilse velayet, anaya aittir. Buna göre, evlilik dışında doğmuş olup annesiyle birlikte yaşayan çocuğun kanuni temsilcisi anadır. Ananın bu hakkı, gerekli koşulların varlığı halinde çocuğun adının değiştirilmesini dava etme hakkını da içerir. Buna rağmen çocuğun, aile dışında olan babanın soyadını taşıması, işin doğasına uygun değildir.

Evlilik dışında doğan ve velayeti anada bulunan çocuğun, ananın soyadını taşıyamamasının en önemli sakıncası ise bu durumun çocuğun yararını gözetemeyecek olmasıdır. Çocuğun her türlü sağlık, eğitim ve sosyal kurumlarla olan ilişkilerinde hatta yaşlılarıyla temaslarında anasının farklı, çocuğun farklı bir soyadı taşımasının yaratacağı gereksiz sorular, bu durumu yaşlılarına izah etmekte güçlük çekebilecek ve belki de psikolojik durumu olumsuz etkilenecek olan çocuğun yaşayacağı sıkıntılar göz ardı edilemez. Babası ile aynı aile ortamı içinde yaşama olanağından esasen mahrum olan evlilik dışı çocuğun, babasına ait kuru bir soyadını taşımakta eylemli olarak ne yararı bulunduğu açıklanmaksızın, bunun çocuk için daha iyi olduğu şeklinde bir kabule ulaşmanın mantığına katılmak mümkün değildir. Eşitlik ilkesi insan onurunu ve mutluluğunu güvence altına almak için vardır; salt hukuki statüde farklılık yaratılmasının önlenmesi

gerekçesiyle uygulamada kişinin aleyhine sonuçlar verebilecek teorik eşitlik, gerçekte eşitsizliktir. Anayasa Mahkemesinin pek çok kararında da vurgulandığı gibi, yasa önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez; durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Kuralların mutlak biçimde uygulanması, en büyük haksızlıktır (*Summum jus suma injuria*). Bu nedenle TMK'nun 321. maddesi, Anayasanın 10. maddesine aykırı değildir.

Anayasanın 41. maddesi, evlilik dışında doğan çocukların korunmasını devlete bir ödev olarak yüklemiştir. Buna göre, soyadı konusunda daha fazla korunması gereken menfaat, evlilik dışı çocuk sahibi olan babadan ziyade, çocuğun ve ananın menfaatidir. Her ne kadar çocuğun, babasının soyadını taşımakta bazı hallerde menfaati olabileceği düşünülebilirse de, bunu genel bir kural olarak yasa yolu ile çocuğa dayatmanın, yukarıda açıklanan nedenlerle, birçok durumda çocuğun aleyhine olacağı açıktır. Bu nedenle iptal kararı, Anayasanın 41. maddesine de aykırıdır.

Yasakoyucu, Türk Medeni Kanunu'nu düzenlerken takdirini, evlilik dışı doğan çocuğun anasının soyadını taşıması yönünde kullanmış olup Anayasaya aykırı bir yönü bulunmayan bu takdiri geçersiz hale getirmekle Anayasa Mahkemesi, anayasa yargısının esaslarına da uymayan bir karar vermiş olmaktadır.

Anayasanın 41. maddesine göre aile, Türk toplumunun temelidir. Bu nedenle yasalar ve yargı kararları, yasal ve meşru aileyi koruyucu olmalı, evlilik dışı ilişkileri ve medeni nikah dışında kurulan çok eşli birliktelikleri teşvik etmemelidir. Evlilik dışı doğan çocukların evlilik içinde doğan çocuklarla aynı haklara sahip olmaları mutlaka gereklidir. Ancak, çocuğa eylemli olarak ek bir yarar getirmeyen, çocuktan ziyade evlilik dışı ilişkileri sorumsuzca kuran babayı evlilik içi çocuk sahibi imiş gibi, çocuğuna soyadını vermenin manevi hazzı ile adeta ödüllendirmenin, toplumsal ve etik yönleri üzerinde de durulması gerekmektedir.

Bu nedenlerle karara katılmamaktayım.

Başkanvekili
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

KARŞI OY

Türk Medenî Kanunu'nun 321. maddesinin Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen ibarenin de yer aldığı ilk tümcesinde “*Çocuk, ana ve baba evli ise ailenin; evli değilse ananın soyadını taşır*” denilmektedir.

Kural, çocuğun soyadını belirlerken ana ve baba evli iken doğmuş olup olmamasını ölçüt olarak almış, ana ve baba evli iken doğan çocuğun babanın soyadını taşıyacağı, ana ve baba evli değilken doğan çocuğun ise ananın soyadını taşıyacağı biçiminde düzenlenmiştir.

Madde gerekçesinden de anlaşıldığı üzere, ana ve babası evli olmayan çocuk ile babası arasında tanıma ya da babalığa hüküm sonucu soybağı kurulmuş olsa bile, anasının soyadını taşımaya devam edecektir.

Anayasa'nın 5. maddesi kişilerin refah, huzur ve mutluluğunun sağlaması, 41. maddesi ise toplumun temeli olan ailenin huzur ve refahı ve özellikle ana ve çocuğun korunması için gerekli önlemlerin alınması görevini Devlet'e vermiştir.

Anayasanın 41. maddesindeki “*Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması.... için gerekli tedbirleri alır...*” biçimindeki hüküm, çocukların korunmasını güvence altına almaktadır. Kural çocukların mutlu bir aile ortamında gelişimini sağlıklı bir şekilde yapabilmesi için belli koşulların sağlanmasını devlete görev olarak vermekte, “aile”nin de korunacağını öngörerek çocukları dolaylı olarak bir kez daha korumaktadır. Ailenin korunmasıyla sağlıklı nesiller yetiştirilmesinin amaçlandığı da açıktır.

Düzenlemede yer alan “*... evli değilse ananın...*” biçimindeki ibarenin Anayasa'ya aykırılığı; çocuk ile babası arasında tanıma ya da babalığa hüküm sonucu soybağı kurulduğunda babanın soyadını almasının çocuk yararına olacağı, evli ana ve babadan doğan çocukla tanıma ya da hükümle soybağı kurulan çocuk arasında ayrıcalık yaratıldığı düşüncesine dayanmaktadır.

Ayrıcalık yaratıldığı konusu bir yana bırakılmak koşuluyla bu düşüncenin yanlış olduğu söylenmeyebilir. Buna karşılık, tanıma veya babalık hükmü ile soybağı kurulsa bile, çocuğun annesinin soyadını taşımaya devam etmesinde, çocuğun daha fazla yararı olduğu da ileri sürülebilir. Bu bağlamda, Medenî Kanun'un 337. maddesinin birinci fıkrasında “*Ana ve baba evli değilse velayet anaya aittir*” kuralı uyarınca, tanıma veya babalığa hüküm sonucu çocukla baba arasında soybağı kurulsa da

çocuk anasının velayeti altında kalmaya devam etmektedir. Tanıma ya da hüküm ile kurulan soybağı ilişkisi, çocuk ile babanın hukuken bir arada yaşamalarını sağlamaya yetmemekte ve aile ortamı kurulamamaktadır. Velayeti altında olan çocuğuyla bir arada yaşayarak oluşturduğu aile ortamında, onun eğitimini, bakımını ve gözetimini yüklenmiş olan ananın, çocuğuna kendi soyadının verilmesindeki yarar da en az aykırılık düşüncesi kadar önemli ve savunulabilir bir durumdur.

Anayasa'nın 2. ve 5. maddeleri uyarınca, yasa koyucu kişilerin, ailenin ve çocukların yararlarına olan düzenlemeleri yapmakla görevlidir. Evli olmayan ana ve babadan hangisinin soyadı verildiğinde daha fazla çocuk yararına olabileceği, çocuğun yaşadığı çevreye göre değişebileceği gibi bunlardan birinin diğerine tercih edilmesini gerektiren bir Anayasa kuralı da bulunmamaktadır. Yasa koyucu, evli değilse ananın soyadının alınacağına ilişkin kuralı çocuk yararına gördüğü için takdir yetkisini bu yönde kullanmıştır.

Nitekim, ana ve baba evli ise babanın soyadının alınacağına ilişkin kural oybirliği ile Anayasa'ya aykırı bulunmamıştır. Yasa koyucu bu düzenlemeyi de, çocuğun ana ve babasının birbirleriyle olan hukuki bağlantılarını gözetererek bu durumda olan bir çocuğun babasının soyadını almasında daha fazla yararı olduğu düşüncesine dayanarak yapmıştır.

Öte yandan, baba yönünden, ana ve babası evli olan çocukla tanıma ya da hükümle soybağı kurulan çocuk arasında, soyadı farklılığı dışında hukuki sonuçlar bakımından her hangi bir ayrıcalık bulunmamaktadır. Esasen temel düşünce çocukların korunması olduğu için, bunların ana ve babayla ana ve babanın da birbirleriyle olan hukuki bağlantılarının farklılığı ile paralel olarak korunmaları için duyulan ihtiyaçlar da farklılaşmaktadır. Çocukların içinde bulundukları bu farklı durumlar gözetilerek yapılan düzenlemelerin, onların çıkarlarına olduğu açıktır. Bu bakımdan aralarında eşitlik karşılaştırılması yapılamayacağının da gözetilmesi gerekir.

Yasa koyucu konuyla ilgili düzenlemede takdir yetkisini kullanmıştır.

Bu nedenle *"... evli değilse ananın..."* biçimindeki ibare Anayasa'ya aykırı değildir.

İstemin reddi gerekir.

Üye
Mehmet ERTEN

KARŞIOY

Mahkememiz, önceki Medeni Yasa'nın 312. maddesi gibi çiftler evli değilse, babalık hükmü veya tanıma hallerinde çocukla soybağı kuran ancak çocuğa babanın soyadının kullandırılması imkanını ortadan kaldıran, iptali istenen yeni düzenleme olan 4721 sayılı Yasa'nın 321. maddesinin "ana baba evli değilse çocuk ananın soyadını taşır" şeklindeki düzenlemesinin, Anayasa'nın 41. maddesinde öngörülen çocuğu koruyan bir hüküm olmadığını, evlilik içi ve dışı çocuklar arasında ayırım gözetilmemesi esasının benimsenmesi gerekir şeklindeki gerekçeye de dayanılarak Anayasa'ya aykırı bulmuştur.

Yeni Medeni Yasamız çocuğun korunmasının temel taşı olan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 7. ve 8. maddelerinde de vurgulandığı gibi kimliğinin ayrılmaz bir parçası olarak belirli bir ada, soybağına ve nüfus kaydına sahip olacağı için çocuğun yararının önceliklerini de dikkate alarak, önceki yasanın getirdiği evlilik içi, dışı, sahih, gayri sahih, nesepli gibi ifadelerle sınıflandırılan anlayışı ve çocuklar arası ayırımı ortadan kaldırmak için soybağını, çocuğun evlilik içi-dışı olduğuna bakılmaksızın doğumla birlikte eşit statüde anne ve babasına aynı tür soybağı ile bağlı olacağı yönünde çocuğun yararının önceliği ilkesine gözeterek kurmuş, soybağı anne yönünden doğumla, baba yönünde de anne ile evlilik tanıma veya babalık davasında verilen hükümle kurucu yenilik doğuran bir hak olarak geriye etkili ana rahmine düştüğü an itibariyle kurmuştur. Soybağı kurulmuş çocuğun evli olmayan anne ve baba nedeniyle soyadı yönünden görülen ayırım ise ayırıştırıcı kimlik bilgilerinin aidiyeti gösterme ve sosyal kökeni belirleme gibi düzeni sağlaması işlevi yönünden ayrımcılık, eşitsizlik olarak nitelenmesi mümkün değildir.

Öncelikle bilinmelidir ki Medeni Yasa 26-27. maddeleri ile haklı sebep halinde çocuğun korunmaya değer bir menfaati varsa soyadını değiştirebileceğine de işaret ederek bu yönde bir hak kazanmasının sahip olduğunu göstermektedir.

Anayasal değerlendirmeye esas olan doktriner ve uygulamalı tartışmalar objektif/nesnel bir çok olay yönünden değerlendirmeler üzerine odaklanmaktadır. Örneğin babanın çocuğu tanımaya rağmen soyadını verememesine, çocuğuna taşıtamamasına içerlemekte, çocuğun kendi çevresinde evlilik dışı algılanmasına sebep olunmasına fırsat verildiğini söylemekte, annenin tasvip dışı bir hayat düzeninin varlığı halinde çocuğun menfaati yönünden kayıplar ve neticede itiraz yoluna gelen mahkeme gibi

evlilik içi-dışı doğmuş çocuklar yönünden eşitsizlik yaratıldığı ifade edilmektedir.

Nesnel tartışmaların kaçınmamızı gerektiren yerindelik yönünden sayısız cevaplar var ise de kısaca IHEB madde 25-26'da ister evlilik içi, ister evlilik dışı doğumlar aynı sosyal konumdan yararlanırlarken, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi çocuğa ilişkin bütün faaliyetlerde yasama, yürütme ve yargının "Çocuğun yararı"nı esas alınması gerektiğine vurgu yapmıştır. Anayasa'nın 41. maddesi aileyi ve çocuğun korunmasını işaret ederken tartışmaya, açık çözümler getirmekte yasakoyucunun görevidir.

Soyadı Kanunu'nda düzenleme serbestliği olmayan Türk Hukukunda somut olaylara yönelik birden çok çözüm şekli hukuk ve sosyal devlet ilkesine daha uygun olsa da, karşılaştırmalı hukuka bakıldığında Almanya, İsviçre, Hollanda'da evlilik dışı çocuk kural olarak ana soyadını taşımakta anglo-Amerikan hukukunda dileyenin ikisini birden ya da yeni yaratılan bir soyadı bile olabileceği gibi Fransa ve yukarıda sayılan diğerlerinde ana-babanın birlikte beyan halinde tanımada erkeğin soyadını alabilmektedir.

Medeni hukuk sistemimizde ise yasakoyucunun tercihini, evlilik içi ve dışı doğan çocukların hukuki konumlarındaki farklılık nedeniyle soybağı kurma yönünden bu şekilde kullandığı anlaşılmaktadır.

Evlilik dışı çocuğun ana soyadını taşıması kuralında, doğumla oluşan soybağı esas kabul edilmiş ve evlilik baba yönünden soybağı kurmanın bir şartı sayıldığı hukuki nitelmesi karşısında evli olmayan baba yönünden iptaline gelinebilir. Medeni Kanun'un 321. maddesinin "evli değilse ananın" ibaresinin eşitsizlik yarattığı söylenemeyeceğinden çoğunluğun Anayasa'ya aykırılığın tespitine ilişkin görüşlerine katılamamıştır.

Babaya (kendi velayet dönemi hariç) şahsi münasebette tesis etmediği, velayetsiz uzak ara ilişki döneminde kendi soyadını taşımasına öncelik veren anlayışı daha hukuksal, daha sosyal, daha adil olduğunu göstermeye yarayacak bir ölçü, bir öncelik kriteri ve anayasal dayanak yoktur.

Babanın sırf nüfus hal cetvelinde; mahkeme kararı ile tanıdı ya da kendinden sadır olduğunu ispatlandı diye evli olmadığı süreçte soyadı taşımak yönünden annenin önüne geçecek üstün kazanılmış bir hakkı ya da babayla duygusal, sosyal hiçbir yönü, bağlılığı bulunmayan çocuklar yönünden, sırf baba tanıdı diye çocuğun rızasına da başvurulamayan bir ortamda onun soyadını taşıma zorunda bırakılmasının haklı nedeni var sayılamaz.

Anayasal ilke olarak aynı sosyal konumdan yararlanacak çocuklar yönünden yasakoyucunun çocuğun doğumu anındaki ana babanın medeni statüsü dışında öncelikle soybağının teşekkülü yönünden kurduğu düzenlemede istisnai hallerde baba soyadını taşıma halleri de sosyal hukuk devleti olma gereği hukuk düzeninde var olduğundan ailenin ya da çocuğun korunmadığı söylenemeyeceği ya da evlilik içi doğan çocuğun baba soyadı alırken evlilik dışı doğan çocukta da baba soyadı olması gerektiğine ilişkin baba soyadının, anaya üstün bir öncelik, yücelik ve üstünlüğe ilişkin haklı hukuki nedeni var olmadığı sürece düzenlemenin Anayasa'ya aykırı olduğu söylenemeyeceği düşünülmüştür.

Hal böyle iken, öğretideki hakim görüşün, yargısal içtihatlarının bu doğrultuda şekillendiği ve ayrıca 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 28/4. maddede yer alan düzenleme ile evlilik dışı doğan ancak tanınan çocukların babalarının hanesine baba soyadı ile kayıt ve tescil edilebileceği, soyadı nizamnamesinin bir tüzük ile 29 Nisan 2009 tarihinde değiştirilen 15. madde ile de evlilik dışı tanınan çocuğun baba soyadını alacağı ve yine 5490 sayılı Yasa'ya ilişkin yönetmeliğin 109. maddede de çocuğun baba soyadı ile baba hanesine tescil edilip ana ve çocuk arası bağ kurulur şeklindeki ifadeler ihtilaf konusu düzenleme hakkında yaşanan hukukun tecelli şeklini göstermektedir. Özetle çocuk yönünden babanın soyadını alamama olarak gösterilen eksikliklerin yasalarca giderildiği, evlilik dışı, ana babası evli olmayan, çocuğun istisnai haller dışında velayetinin annede olduğu, onun tarafından korunup kullanıldığı, şefkatin eğitiminin verildiği, ihtiyaçlarının giderildiği, milletin hayatında rol alacak birey haline gelmesi için çabalarının sürdüğü bu süreçte velayet hak sahibini ananın doğumla kendiliğinden çocuğu ile arasında kurulmuş soybağının tanınma aracı olan soyadının ana soyadı olmasının, baba soyadını taşımaya ilişkin haller hukuk düzenimizde de yer aldığı da dikkate alındığında "ana baba evli değilse çocuk ananın soyadını taşır" şeklindeki düzenlemenin Anayasa'ya aykırı olduğu söylenemez.

Üye
Sait ADALI

Üye
Serruh KALELİ

Esas Sayısı : 2007/31

Karar Sayısı : 2009/109

Karar Günü : 9.7.2009

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Danıştay Beşinci Dairesi

İTİRAZIN KONUSU: 31.7.2003 günlü, 4969 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un;

1- 3. maddesiyle 4.7.2001 günlü, 631 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Mali ve Sosyal Haklarında Düzenlemeler ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'ye eklenen 14/A maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin,

2- 16. maddesinin (b) bendinin, bu Yasa'nın 1., 2. ve 3. maddelerinin 22.07.2003 tarihinden geçerli olmak üzere yayımı tarihinde yürürlüğe gireceğini öngören hükmünün,

Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

12.8.2003 günlü, 25197 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan, 31.7.2003 günlü, 4969 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un, 22.7.2003 tarihinden geçerli olmak üzere yürürlüğe giren 1., 2. ve 3. maddelerinin uygulanmasında birliğin sağlanması amacıyla yayımlanmış olan 37 Seri No'lu Harcırah Kanunu Genel Tebliği'nin kimi hükümlerinin iptali istemiyle açılan davada, itiraz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Danıştay Beşinci Dairesi iptalleri için başvurmuştur.

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

“İptal İsteminin Gerekçeleri:

1 - 631 sayılı KHK.’ye eklenen 14/A maddesinin (b) fıkrasında yer alan kurala ilişkin iptal isteminin gerekçesi:

Anayasa Mahkemesi’nin 4.5.2005 tarihli E:2004/54, K:2005/24 sayılı kararında belirtildiği gibi, yolluk ödemesi, kamu hizmetinin gerektirdiği durumlarda, bu hizmet için görevlendirilen kişilerin katlanacakları giderleri karşılamak üzere yapılan parasal bir idari işlemdir.

Nakil işlemi, idarece, takdir yetkisi kapsamında, kamu görevlisinin istemi olmaksızın kurulabileceği gibi, mevzuatın öngördüğü koşulların varlığı halinde, yine takdir yetkisi kapsamında, kamu görevlisinin talebi üzerine de kurulabilir.

Nakil isteminde bulunmak, kamu görevlileri için bir hak olarak gözükmemekte ise de, istemin yerine getirilmesinin kamu yararı ve hizmet gerekleri ile sınırlandırılmış olması nedeniyle nakil isteminin idarelerce mutlaka karşılanması zorunluluğu bulunmamaktadır.

Sonuçta kamu görevlilerinin istemleri üzerine yapılan nakil işlemlerinin de hizmetinin yürütülmesinden kaynaklandığının kabulü gerekmektedir.

Bu durumda kendi istemleri üzerine naklen başka kamu kurumlarına ya da başka görev yerlerine atanmaların karşılaştıkları maddi külfetin kamuca karşılanması gerektiğinden anılan kural Anayasa’nın 2. maddesinde yer alan sosyal hukuk devleti ilkesine aykırıdır.

Öte yandan, Anayasa Mahkemesi’nin anılan kararında, kendi talepleri üzerine nakledilen kamu görevlileri ile re’sen nakledilen kamu görevlilerinin nakil işleminin hukuksal niteliği yönünden ve yer değiştirmeye bağlı olarak ödenen harcırah bakımından aynı hukuksal konumda olduklarının kuşkusuz olduğu, aynı hukuksal konumda olanlar arasında farklı kurallar öngörülmesinin Anayasa’nın 10. maddesinde yer alan eşitlik ilkesine aykırılık oluşturduğu belirtilmiş olup, iptali istenilen kural bu yönden de Anayasa’ya aykırıdır.

2- 4969 sayılı Yasa’nın 16. maddesinin (b) bendinin, aynı Yasa’nın 1., 2. ve 3. fıkralarının Yasa’nın Resmi Gazete’de yayımından önceki 22.7.2003 tarihinden geçerli olması yönündeki kurala ilişkin iptal isteminin gerekçesi:

Anayasa Mahkemesi'nin çeşitli kararlarında ve bilimsel kaynaklarda yasaların geriye yürümesi hukuk güvenliği ilkesine aykırı bulunmuştur.

Ayrıca yasaların geçmişte kurulmuş ve kesin nitelik kazanmış hukuksal işlemlere etkili olmaması, kazanılmış haklara zarar vermemesi gerektiği belirtilmiştir.

Bu görüşün temelinde ise, kişilerin gelecek dönemle ilgili kararlarını mevcut yasalara göre alacakları, bu nedenle yasaların geçmişe dönük olarak uygulanmasının kişileri zor durumda bırakacağı, kazanamayacakları yüklerle maruz kılacağı, Devlete ve hukuka olan inançlarını sarsacağı ve hukuksal istikrarın bozulacağı düşüncesi yatmaktadır.

Yasaların geriye yürümesi ancak kamu düzenini ve genel ahlaki ilgilendiren kurallar için kabul görmüştür.

4969 sayılı Yasa'nın 1., 2. ve 3. maddelerinde 6245 sayılı Harcırah Kanunu ile 375 ve 631 sayılı KHK.'lerde değişiklik yapılarak, kendi istemi üzerine naklen atananlarla ilk kez veya yeniden kamu görevine atananlara, emekliye ayrılanlarla cezaen olmamak üzere görevine son verilenlere ve bunların vefatları halinde ailelerine yolluk verilmesine olanak sağlayan kurallar kaldırılarak, emekliye ayrılanlara 500.-YTL. ödenmesi öngörülmüştür.

Yasa'nın iptali istenilen bu maddesi ile anılan düzenlemelerin Yasa'nın Resmi Gazete'de yayınlandığı 12.8.2003 tarihinden önceki bir tarih olan 22.7.2003 tarihinden geçerli olacağı kurala bağlanmıştır.

Bu şekilde 16. maddenin (b) bendinde yer alan kuralla 1., 2. ve 3. maddelerde yer alan ve yolluk ödenmesi yönünden kişilerin haklarını daraltan düzenlemelerin Yasa'nın yayımından önceki olaylara uygulanması sağlanmıştır.

Bu ise 22.7.2003 ile 12.8.2003 tarihleri arasında kamu görevlerine açıktan atananlarla kurumu ya da görev yeri kendi isteği sonucu değiştirilenlere, emekliye ayrılan ya da cezaen olmamak üzere görevleri sona erenlere ve bunların vefatları halinde ailelerine yolluk ödenmemesine yol açtığından, Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devleti ilkesine aykırılık oluşturmaktadır.

Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkındaki 2949 sayılı Yasa'nın 28. maddesinin 2. fıkrasında, bir davaya bakmakta olan Mahkemenin, taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık savının ciddi olduğu kanısına varması durumunda tarafların bu konudaki sav ve savunmalarını

ve kendisini bu kaniya götüren görüşünü açıklayan kararı ile Anayasa Mahkemesi'ne başvurması gerektiği düzenlenmiştir.

Açıklanan nedenlerle 2949 sayılı Yasa'nın 28. maddesinin 2. fıkrası gereğince, 4.7.2001 tarihli ve 631 sayılı KHK.'ye 12.8.2003 tarihli ve 25197 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4969 sayılı Yasa'nın 3. maddesiyle eklenen 14/A maddesinin (b) fıkrasında "İstihdam edilen personelden, kendilerinin yazılı talebi üzerine bu kurum ve kuruluşlar arasındaki veya bunların başka yerlerdeki birimleri arasında naklen ataması yapılanlara, mevzuatlarında bu atama için öngörülen harcırah ödenmez, bu amaçla başka bir adla ödeme yapılmaz." şeklindeki kuralın ve 4969 sayılı Yasa'nın 16. maddesinin (b) bendinde yer alan, aynı Yasa'nın 1., 2. ve 3. maddelerinin 22.7.2003 tarihinden geçerli olmak üzere yürürlüğe gireceği kuralının iptalleri için Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmasına, ..., 6.12.2006 tarihinde oybirliğiyle karar verildi."

III- YASA KURALLARI

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralları

1- 631 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin itiraz konusu (b) bendini de içeren 14/A maddesi şöyledir:

"(Ek: 4969 - 31.7.2003 / m.3 - Yürürlük m.16 b) 10.2.1954 tarihli ve 6245 sayılı Harcırah Kanunu kapsamı dışında yer alan kamu kurum ve kuruluşlarında;

a) İstihdam edilme şekline bakılmaksızın; ilk defa veya yeniden göreve alınanlar ile bunların aile fertlerine ilk defa veya yeniden göreve alınma nedenlerine bağlı olarak harcırah ödenmez, bu amaçla başka bir adla ödeme yapılamaz.

b) İstihdam edilen personelden, kendilerinin yazılı talebi üzerine bu kurum ve kuruluşlar arasında veya bunların başka yerlerdeki birimleri arasında naklen ataması yapılanlara, mevzuatlarında bu atama için öngörülen harcırah ödenmez, bu amaçla başka bir adla ödeme yapılamaz.

c) Emekliliğini isteyen veya emekliye sevk olunan, haklarında toptan ödeme hükümleri uygulanan veya emekli iken yeniden hizmete alındıktan sonra vazifelerine son verilen personele, bu nedenlere bağlı olarak harcırah ödenmez; bunlara ilgili mevzuatında öngörülmesi kaydıyla damga vergisi hariç hiçbir vergiye tabi tutulmaksızın beşyüz milyon lirayı geçmemek üzere tazminat ödenebilir.

d) Yurt içi ve yurt dışı gündelik ödemeleri, emsali Devlet memurlarına 6245 sayılı Harcırah Kanunu uyarınca yapılan gündelik ödemelerinin birbuçuk katını geçemez. İlgili mevzuatında öngörülmüş olması halinde, bu kapsamda bulunanlardan yatacak yer temini için ödedikleri ücretleri belgelendirenlere bu belge karşılığı yapılan ödemeler birbuçuk katın hesabında dikkate alınmaz.

Diğer mevzuatın bu maddeye aykırı hükümleri uygulanmaz.”

2- 31.7.2003 günlü, 4969 sayılı “Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”un bazı ibarelerinin iptali istenilen (b) bendini de içeren 16. maddesi şöyledir:

“MADDE 16. - Bu Kanunun;

a) 13 üncü maddesi 5.7.2003 tarihinden geçerli olmak üzere yayımı tarihinde,

b) **1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11 ve 12 nci maddeleri** ile geçici 1 ve geçici 3 üncü maddeleri **22.7.2003 tarihinden geçerli olmak üzere yayımı tarihinde,**

c) 4 üncü maddesi 24.7.2003 tarihinden geçerli olmak üzere yayımı tarihinde,

d) Diğer maddeleri yayımı tarihinde,

Yürürlüğe girer.”

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

Başvuru kararında Anayasa’nın 2. ve 10. maddelerine dayanılmıştır.

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İctüzüğü’nün 8. maddesi uyarınca Tülay TUĞCU, Haşim KILIÇ, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, A.Necmi ÖZLER, Serdar ÖZGÜLDÜR, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ve Osman Alifeyyaz PAKSÜT’ün katılımlarıyla 5.4.2007 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliği ile karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu yasa kuralları, dayanılan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- 31.7.2003 günlü, 4969 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 3. Maddesiyle 4.7.2001 Günlü, 631 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Mali ve Sosyal Haklarında Düzenlemeler ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'ye Eklenen 14/A Maddesinin Birinci Fıkrasının (b) Bendinin İncelenmesi

Başvuru kararında, nakil isteminde bulunma kamu görevlileri için bir hak olmakla birlikte, istemin yerine getirilmesinin kamu yararı ve hizmet gerekleri ile sınırlandırılmış olması nedeniyle, idarelerce mutlaka karşılanması zorunluluğunun bulunmadığı, dolayısıyla nakil işlemi, idarece, takdir yetkisi kapsamında, kamu görevlisinin istemi olmaksızın kurulabileceği gibi, mevzuatın öngördüğü koşulların varlığı halinde, yine takdir yetkisi kapsamında, kamu görevlisinin talebi üzerine de kurulabileceği, böyle olunca da, kamu görevlilerinin istemleri üzerine yapılan nakil işlemlerinin de kamu hizmetinin yürütülmesinden kaynaklandığının kabulü gerektiği, öte yandan yolluk ödemesinin de, kamu hizmetinin gerektirdiği durumlarda, bu hizmet için görevlendirilen kişilerin katlanacakları giderleri karşılamak üzere yapılan parasal bir idari işlem olduğu, bu duruma göre, kendi talepleri üzerine nakledilen kamu görevlileri ile re'sen nakledilen kamu görevlilerinin nakil işleminin hukuksal niteliği yönünden ve yer değiştirmeye bağlı olarak ödenen harcırah bakımından aynı hukuksal konumda oldukları, bu nedenle, kendi istemleri üzerine naklen başka kamu kurumlarına ya da başka görev yerlerine atananların karşılaştıkları maddi külfetin idarece karşılanmasını engelleyen itiraz konusu kuralın Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan sosyal hukuk devleti ve 10. maddesinde yer alan eşitlik ilkelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İtiraz konusu kuralla, 10.2.1954 tarihli ve 6245 sayılı Harcırah Kanunu kapsamı dışında yer alan kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilen personelden, kendilerinin yazılı talebi üzerine bu kurum ve kuruluşlar arasında veya bunların başka yerlerdeki birimleri arasında naklen ataması yapılanlara, mevzuatlarında bu atama için öngörülen harcırahın ödenmeyeceği, bu amaçla başka bir adla ödeme yapılamayacağı öngörülmüştür.

Asli fonksiyonları kamu hizmetini yürütmek olan ve bir statü içerisinde görevlerini yerine getiren kamu görevlileri, kamu hizmetinin iyi işlemesi, idarenin fonksiyonlarını rasyonel ve verimli olarak yerine getirebilmesi için, ya kendi isteklerine dayalı olarak ya da re'sen, kanunlarda yer alan kurallar

çerçevesinde, yetkili idari makamlarca bulundukları yerden başka bir yere veya bulundukları görevden başka bir göreve atanabilmektedirler. Bu atamaya bağlı olarak yeni görev yerlerinde göreve başlayabilmek için bazı giderler yapmak zorunda kaldıkları gözetilerek, kanun koyucu tarafından, görev yeri değişen kamu görevlisinin kamu hizmetinin yürütülmesinden kaynaklanan masraflarının karşılanması amacıyla yasal düzenlemeler yapılmıştır.

Nakil işlemi, idarece takdir yetkisi kapsamında kamu görevlisinin istemi olmaksızın tesis edilebileceği gibi istemi üzerine de tesis edilebilir. Nakil isteminde bulunmak kamu görevlileri için bir hak olarak görülmekte ise de, kamu yararı ve hizmetin gereklerine bağlı olarak bu istemin idarelerce mutlaka karşılanması zorunluluğu bulunmamaktadır. Her iki durumda da, yargısal denetim yetkisi saklı kalmak kaydıyla, işlemin tesis edilip edilmemesi idarenin takdirindedir.

Anayasa'nın 2. maddesinde, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal bir hukuk devleti olduğu belirtilmiştir. Bu maddede belirtilen sosyal hukuk devleti, temel hak ve özgürlükleri en geniş ölçüde gerçekleştiren ve güvence altına alan, toplumsal gerekleri ve toplum yararını gözeterek, kişi ve toplum yararı arasında denge kuran, toplumsal dayanışmayı en üst düzeyde gerçekleştiren, güçsüzleri güçlüler karşısında koruyarak eşitliği, sosyal adaleti sağlayan, çalışma hayatının gelişmesi için önlemler alarak çalışanları koruyan, sosyal güvenlik sorunlarını çözmeyi, ülkenin kalkınmasıyla birlikte ulusal gelirin sosyal katmanlar arasında adaletli biçimde dağıtılmasını amaç edinmiş devlettir.

Nakil işlemi sonucunda görev yeri değişen kamu görevlilerinin, maddi açıdan belli bir külfetle karşı karşıya kalmaları ve bu külfetin kamu hizmetinin yürütülmesinden kaynaklanması nedeniyle isteklerine dayalı olarak nakledilmiş olsalar da, söz konusu külfetin idarece karşılanması gerektiğinden, iptali istenilen kural, sosyal hukuk devleti ilkesi ile bağdaşmamaktadır.

Öte yandan, Anayasa'nın 10. maddesindeki "Kanun önünde eşitlik ilkesi" hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil, hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin yasalar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak yasa karşısında eşitliğin çiğnenmesi yasaklanmıştır.

Kendi yazılı talepleri üzerine nakledilen kamu görevlileri ile re'sen nakledilen kamu görevlilerinin, nakil işleminin hukuksal niteliği yönünden ve yer değiştirmeye bağlı olarak ödenen harcırah bakımından, aynı hukuksal konumda oldukları kuşkusuzdur. Aynı hukuksal konumda olanlar arasında farklı kurallar öngörülmesi Anayasa'nın eşitlik ilkesine aykırılık oluşturur.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural, Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

B- 31.7.2003 Günlü, 4969 Sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 16. Maddesinin (b) Bendinin, Bu Yasa'nın 1., 2. ve 3. Maddelerinin 22.07.2003 Tarihinden Geçerli Olmak Üzere Yayımlı Tarihinde Yürürlüğe Gireceğini Öngören Hükmünün İncelenmesi

Başvuru kararında, Anayasa Mahkemesi'nin çeşitli kararlarında ve bilimsel kaynaklarda da belirtildiği üzere, yasaların geriye yürümesinin ilkece hukuk güvenliği ilkesine aykırı olduğu ve sadece kamu düzenini ve genel ahlakı ilgilendiren kurallar için kabul gördüğü, geriye yürütölme söz konusu olsa bile bunun kazanılmış haklara zarar vermemesi gerektiği, iptali istenilen kuralla 4969 sayılı Yasa'nın 1., 2. ve 3. maddelerinde yer alan ve yolluk ödemesi yönünden kişilerin haklarını daraltan düzenlemelerin Yasa'nın yayımından önceki olaylara uygulanmasının sağlandığı, bunun da Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devleti ilkesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İtiraz konusu düzenlemeyle aşağıdaki kurallar 22.7.2003 tarihinden geçerli olmak üzere yayımı tarihinde yürürlüğe konulmuştur:

- 6245 sayılı Harcırah Kanunu kapsamındaki kamu kurum ve kuruluşlarında kendi yazılı talepleri üzerine, yurt içinde veya dışındaki daimi bir vazifeye naklen tayin olunanlarla yabancı memleketlerdeki memuriyet merkezi tebdil olunan veyahut bu yerlerden yurt içinde diğer bir daimi vazifeye tayin edilen memur ve hizmetlilere ve bu görevlere açıktan (ilk defa veya yeniden) atananlara ve bunların aile fertlerine söz konusu atamalara bağlı olarak, yol masrafı, yevmiye, aile masrafı ve yer değiştirme masrafından oluşan harcırahın verilmemesine neden olan değişikliğe ilişkin 4969 sayılı Kanunun 1 inci maddesinin (a) bendi,

- 6245 sayılı Yasa'nın 33. maddesi kapsamında yapılacak olan yatacak yer temini ödemeleri için (eskiden olduğu gibi) yalnızca fatura değil, herhangi bir belgenin ibraz edilebilmesine ve belge bedelini aşmamak üzere

gündeliklerin (eskiden olduğu gibi yarısına değil) tamamına kadar olan kısmının ayrıca ödeneceğine dair yapılan değişikliğe ilişkin 4969 sayılı Kanunun 1 inci maddesinin (b) bendi,

- İlk defa veya yeniden bir göreve atanan memur ve hizmetlilere, 6245 sayılı Harcırah Kanunu kapsamındaki kamu kurum ve kuruluşlarında çalışmakta iken emekliliğini isteyen veya emekliye sevk olunan, haklarında toptan ödeme hükümleri uygulanan veya emekli iken Devlet hizmetine alındıktan sonra cezaen olmamak üzere vazifelerine son verilen memur ve hizmetlilere, cezaen olmamak üzere kurumlarınca vazifelerine son verilen hizmetlilere, terhis olunan yedek subaylara, memur ve hizmetlilerden vefat edenlerle, emekliye ayrıldıktan veya açığa çıktıktan sonra vefat edenlerden harcırah almamış olanlara harcırah ödenmemesine neden olan, 4969 sayılı Kanunun 1 inci maddesinin (c) ve (d) bentleri

- Aylıklarını 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu, 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu, 3466 sayılı Uzman Jandarma Kanunu, 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanunu ve 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanununa göre almakta olanlar ile 22.1.1990 tarihli ve 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye ekli (II) sayılı cetvelde yer alan personel ve kamu kurumlarında işçi olarak istihdam edilenlerden emekliliğini isteyen veya emekliye sevk olunanlara, haklarında toptan ödeme hükümleri uygulananlara, emekli iken yeniden hizmete alındıktan sonra cezaen olmamak üzere görevlerine son verilenlere ve terhis olan yedek subaylara ve bunlardan görevde iken ölenlerin kanuni mirasçılarına, damga vergisi hariç herhangi bir vergiye tabi tutulmaksızın beşyüz milyon lira tutarında tazminat ödenmesini sağlamak amacıyla 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 1. maddesine (d) bendini ekleyen 4969 sayılı Kanunun 2. maddesi,

- 6245 sayılı Harcırah Kanunun kapsamı dışında yer alan kamu kurum ve kuruluşlarında, istihdam edilme şekline bakılmaksızın, ilk defa veya yeniden göreve alınanlar ile bunların aile fertlerine, ilk defa veya yeniden göreve alınma nedenlerine bağlı olarak harcırah ödenmeyeceğine ve bu amaçla başka bir adla ödeme yapılmayacağına ilişkin 4.7.2001 günlü, 631 sayılı kanun Hükmünde Kararnameye eklenen 14/A maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi,

- 6245 sayılı Harcırah Kanunun kapsamı dışında yer alan kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilen personelden, kendilerinin yazılı talebi üzerine bu kurum ve kuruluşlar arasında veya bunların başka yerlerdeki birimleri arasında naklen ataması yapılanlara, mevzuatlarında bu atama için

öngörülen harcırahın ödenmeyeceğine ve bu amaçla başka bir adla ödeme yapılmayacağına ilişkin 4.7.2001 günlü, 631 sayılı kanun Hükmünde Kararnameye eklenen 14/A maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi,

- 6245 sayılı Harcırah Kanunu kapsamı dışında yer alan kamu kurum ve kuruluşlarında emekliliğini isteyen veya emekliye sevk olunan, haklarında toptan ödeme hükümleri uygulanan veya emekli iken yeniden hizmete alındıktan sonra vazifelerine son verilen personele, bu nedenlere bağlı olarak harcırah ödenmeyeceğine, bunlara ilgili mevzuatında öngörülmesi kaydıyla, damga vergisi hariç hiçbir vergiye tabi tutulmaksızın beşyüz milyon lirayı geçmemek üzere tazminat ödenebileceğine ilişkin, 4.7.2001 günlü, 631 sayılı kanun Hükmünde Kararnameye eklenen 14/A maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi,

- 6245 sayılı Harcırah Kanunu kapsamı dışında yer alan kamu kurum ve kuruluşlarındaki yurt içi ve yurt dışı gündelik ödemelerinin, emsali Devlet memurlarına 6245 sayılı Harcırah Kanunu uyarınca yapılan gündelik ödemelerinin birbuçuk katını geçemeyeceğine, ilgili mevzuatında öngörülmüş olması halinde, bu kapsamda bulunanlardan yatacak yer temini için ödedikleri ücretleri belgelendirenlere bu belge karşılığı yapılan ödemelerin birbuçuk katın hesabında dikkate alınmayacağına ilişkin 4.7.2001 günlü, 631 sayılı kanun Hükmünde Kararnameye eklenen 14/A maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi,

- Diğer mevzuatın, 4.7.2001 günlü, 631 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye eklenen 14/A maddesine aykırı hükümlerinin uygulanmayacağını öngören 14/A maddesinin 2. fıkrası.

Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti, eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adil bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık olan devlettir.

"Hukuk güvenliği ilkesi", hukuk devletinde uyulması zorunlu temel ilkelerden birini oluşturmaktadır. Anayasada öngörülen temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasının ve insan haklarının yaşama egemen kılınmasının koşullarından biri olan hukuk güvenliği ilkesi, hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar.

Daha önce tesis edilmiş bulunan işlemlerin doğurduğu hukuki sonuçları ortadan kaldıracak şekilde yasama tasarrufunda bulunulması, hukuk güvenliği ilkesine aykırılık oluşturur. Hukuk devletinin gereği olan hukuk güvenliğini sağlama yükümlülüğü, kural olarak yasaların geriye yürütülmemesini gerekli kılar. “Yasaların geriye yürümezliği ilkesi” uyarınca yasalar, kamu yararı ve kamu düzeninin gerektirdiği, kazanılmış hakların korunması, mali haklarda iyileştirme gibi kimi ayrıksı durumlar dışında ilke olarak yürürlük tarihlerinden sonraki olay, işlem ve eylemlere uygulanmak üzere çıkarılırlar. Yürürlüğe giren yasaların geçmişe ve kesin nitelik kazanmış hukuksal durumlara etkili olmaması hukukun genel ilkelerindendir.

İtiraz konusu kuralla; 12.08.2003 günlü, 25197 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 4969 sayılı Kanun’un, harcırah ve gündelik ödemesi yönünden kişilerin haklarını daraltan veya ortadan kaldıran 1. maddesinin (a), (c) ve (d) bentleri ile 631 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye eklenen 14/A maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerinin ve (c) bendinin “Emekliliğini isteyen veya emekliye sevk olunan, haklarında toptan ödeme hükümleri uygulanan veya emekli iken yeniden hizmete alındıktan sonra vazifelerine son verilen personele, bu nedenlere bağlı olarak harcırah ödenmez;...” bölümü ile (d) bendinin “Yurt içi ve yurt dışı gündelik ödemeleri, emsali Devlet memurlarına 6245 sayılı Harcırah Kanunu uyarınca yapılan gündelik ödemelerinin birbuçuk katını geçemez.” biçimindeki birinci tümcesinin ve 14/A maddesinin ikinci fıkrasının bu hükümlere ilişkin kısmının geriye yürütülmesi suretiyle, kişilerin bazı haklarını daraltan veya ortadan kaldıran düzenlemelerin yasanın yayımı tarihinden önce gerçekleşen olaylara uygulanmasına neden olunmuştur. Bu durum, Anayasa’nın 2. maddesinde ifade edilen hukuk devletinde uyulması zorunlu temel ilkelerden birini oluşturan “Hukuk güvenliği ilkesi”ne aykırıdır.

Bu nedenle itiraz konusu kuralın, 12.08.2003 günlü, 25197 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 4969 sayılı Kanun’un 1. maddesinin (a), (c) ve (d) bentleri ile 631 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye eklenen 14/A maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri ve (c) bendinin “Emekliliğini isteyen veya emekliye sevk olunan, haklarında toptan ödeme hükümleri uygulanan veya emekli iken yeniden hizmete alındıktan sonra vazifelerine son verilen personele, bu nedenlere bağlı olarak harcırah ödenmez;...” bölümü ve (d) bendinin “Yurt içi ve yurt dışı gündelik ödemeleri, emsali Devlet memurlarına 6245 sayılı Harcırah Kanunu uyarınca yapılan gündelik ödemelerinin birbuçuk katını geçemez.” biçimindeki birinci tümcesi ve 14/A maddesinin ikinci fıkrasının bu hükümlere ilişkin kısmı yönünden iptali gerekir.

4969 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (b) bendi ile 2. maddesinin ve 631 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye eklenen 14/A maddesinin (c) bendinin "...bunlara ilgili mevzuatında öngörölmesi kaydıyla damga vergisi hariç hiçbir vergiye tabi tutulmaksızın beşyüz milyon lirayı geçmemek üzere tazminat ödenebilir." bölümünün ve (d) bendinin "İlgili mevzuatında öngörölmiş olması halinde, bu kapsamda bulunanlardan yatacak yer temini için ödedikleri ücretleri belgelendirenlere bu belge karşılığı yapılan ödemeler birbuçuk katın hesabında dikkate alınmaz." biçimindeki ikinci tümcesinin ve 14/A maddesinin ikinci fıkrasının bu hükümlere ilişkin kısmının geriye yürütölmesinin ise ilgililerin hukuken korunması gereken haklarını ihlal etmediğı, bir kısım maddi katkılar ve kolaylıklar sağladığı anlaşıldığından Anayasa'nın 2. maddesine aykırılık görölmemiştir. İptal isteminin reddi gerekir.

VI- SONUÇ

31.7.2003 günlü, 4969 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değışiklik Yapılmasına Dair Kanun'un:

A- 3. maddesiyle, 4.7.2001 günlü, 631 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Mali ve Sosyal Haklarında Düzenlemeler ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değışiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye eklenen 14/A maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE,

B- 16. maddesinin (b) bendinin, bu Yasa'nın 1., 2. ve 3. maddelerinin 22.07.2003 tarihinden geçerli olmak üzere yayımı tarihinde yürürlüğe gireceğini öngören hükmünün;

1- 1. maddeye ilişkin kısmının, maddenin;

a- (a), (c) ve (d) bentleri yönünden Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE,

b- (b) bendi yönünden Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE,

2- 2. maddeye ilişkin kısmının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE,

3- 3. maddesiyle 4.7.2001 günlü, 631 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye eklenen 14/A maddesinin birinci fıkrasına ilişkin kısmının;

a- (a) ve (b) bentleri yönünden Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE,

b- (c) bendinin "Emekliliğini isteyen veya emekliye sevk olunan, haklarında toptan ödeme hükümleri uygulanan veya emekli iken yeniden hizmete alındıktan sonra vazifelerine son verilen personele, bu nedenlere bağlı olarak harcırah ödenmez;" bölümü yönünden Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE,

c- (c) bendinin kalan bölümü yönünden Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE,

d- (d) bendinin birinci tümcesi yönünden Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE,

e- (d) bendinin ikinci tümcesi yönünden ise Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE,

4- 3. maddesiyle 4.7.2001 günlü, 631 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye eklenen 14/A maddesinin "Diğer mevzuatın bu maddeye aykırı hükümleri uygulanmaz." biçimindeki ikinci fıkrasına ilişkin kısmının;

a- Maddenin birinci fıkrasının, (a) ve (b) bentleri ile (c) bendinin "Emekliliğini isteyen veya emekliye sevk olunan, haklarında toptan ödeme hükümleri uygulanan veya emekli iken yeniden hizmete alındıktan sonra vazifelerine son verilen personele, bu nedenlere bağlı olarak harcırah ödenmez;..." bölümü ve (d) bendinin birinci tümcesi yönünden Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE,

b- Maddenin birinci fıkrasının, (c) bendinin kalan bölümü ile (d) bendinin ikinci tümcesi yönünden Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE,

9.7.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2006/65

Karar Sayısı : 2009/114

Karar Günü : 23.7.2009

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Seferihisar Sulh Ceza Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 4.4.1929 günlü, 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun, 21.1.1983 günlü, 2789 sayılı Yasa'nın 1. maddesiyle değiştirilen 305. maddesinin ikinci fıkrasının 18.11.1992 günlü, 3842 sayılı Yasa'nın 28. maddesiyle değiştirilen (1) numaralı bendi ile 4.12.2004 günlü, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 272. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (a) bendinin, Anayasa'nın Başlangıç'ı ile 2., 5., 10., 11., 12., 13., 36. ve 141. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Sanığın bir banka şubesinden almış olduğu çek defterlerini yasal ihtara rağmen süresi içerisinde ilgili bankaya iade etmemesi üzerine açılan kamu davasında, itiraz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptalleri için başvurmuştur.

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçesinin ilgili bölümü şöyledir:

"1- Sanığın eyleminin sabit olması halinde itiraza konu olan kuralın sanık hakkında uygulanması mutlakıtır. Çünkü 23.03.2005 tarih ve 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkındaki Kanunun 8. maddesinde Bölge Adliye Mahkemelerinin 26.09.2004 tarihli ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemeleri Kuruluş Görev ve Yetkileri Hakkındaki Kanunun geçici 2. maddesi uyarınca Resmi Gazetede ilan edilecek göreve başlama tarihinden önce aleyhine temyiz yoluna başvurulmuş kanunlar hakkında kesinleşinceye kadar Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 322. maddesinin dördüncü, beşinci ve altıncı fıkraları hariç olmak üzere 305 ila 326. maddeleri uygulanır hükmü yer almıştır. Bu durumda 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 305/1 maddesinde yer alan (2000 YTL) iki

milyar liraya kadar para cezalarına dair olan hükümler temyiz olunamaz hükmü halen yürürlükte olup sanık hakkında suç tarihi itibarı ile 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanuna göre 350 YTL adli para cezası verileceği ve bu cezanın temyiz edilemeyeceği yukarıda belirtilen yasa maddesi ile açıkça sabittir ve yine mahkememiz Yüksek Anayasa Mahkemesinin işlerin yoğunluğu da göz önüne alınarak 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanununun 305/1. fıkrasındaki hükme ilişkin Anayasaya Aykırılık iddiası incelenemez veyahut bu madde hükmü 23.02.2005 tarih ve 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şeklindeki Kanunun 8. maddesine göre “Bölge Adliye Mahkemelerinin 26.09.2004 tarihli ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş ve Görev ve Yetkileri Hakkındaki Kanunun geçici 2. maddesi uyarınca Resmi Gazetede ilan edilerek göreve başladığında 04.12.2004 tarih 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 272/3-a maddesindeki sonuç olarak belirlenen 2000 YTL.ye dahil adli para cezasına mahkumiyet hükümlerine ilişkin hüküm yürürlüğe gireceğinden” ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanununun 305/1. maddesi kendiliğinden yürürlükten kalkacağından adı geçen 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 272/3-a Kanun maddesinin Anayasaya aykırı olduğu iddiası ile Yüksek Anayasa Mahkemesine başvurulmuş ve inceleme tarihinde hükümlerden her ikisi ya da yürürlükte bulunan hükmün iptali yoluna gidilmesi yine Anayasanın 141. maddesindeki davanın en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması yargının görevidir maddesine dayandırılarak her iki hükmün iptali talep edilmiş olup,

2- 2709 sayılı T.C. Anayasasının-başlangıç hükümleri ve 2., 5. maddelerinde Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Hukuk Devleti olup kimsenin Hukuk Devleti dışına çıkamayacağı, Devletin amaç ve görevlerinin kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak ve insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartlara hazırlamaya çalışmak olduğu Anayasanın 10. maddesinde herkes din, ırk, renk, siyasi, düşünce, felsefi inanç, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğunu hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamayacağını, 11. maddeye göre Anayasa hükümlerinin yasama, yürütme, yargı organları ile tüm idari makamları bağlayan temel hukuk kuralları olduğunu ve Kanunun Anayasaya aykırı olamayacağını, 12. maddesi herkesin kişiliğine bağlı dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahip olduğunu, temel hak ve hürriyetlerin kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve

sorumluluklarının ihtiva ettiğini, 13. maddesinin temel hak ve hürriyetlerinin özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceği ve bu sınırlamanın Anayasanın sözüne, ruhuna demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağını, 36. maddesinde ise hak arama hürriyetinden bahsettiği herkesin meşhur vasıta ve yollardan faydalanmak sureti ile yargı merciler önünde davacı ve davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir.

3- Özet olarak belirtilen amir kurallar gereğince temel hak ve hürriyetlerin kısıtlanması ancak kanunla tayin edileceği ve bu sınırlamanın demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olamayacağı, adil yargılama hakkının temelde “insan hakkı olduğu açıkça Anayasamızda belirtilmiştir. Adil yargılanma hakkı hak arama özgürlüğünün pratiği olup kişilerin doğru ve güvenli yargılanma hakları vardır, doğru ve güvenli yargılanma hakkının işlerlik kazandığının en önemli göstergesi yargıya duyulan güvene inanç olarak ortaya çıkmasıdır. İnsanların haksız olarak yargılandıkları zaman adalet yerine gelmez. Masum kişilerin mahkum edildiği veya davalar adil olarak görünüyorsa adalet saygınlığını yitirir adil yargılanma temel bir insan hakkıdır. Suçlunun haklarının ihlali duruşma öncesi, duruşma sırasında ve duruşma sonrasında verilen hükmün infazına kadar devam eder. Bir kişinin adil olarak yargılanıp yargılanmadığının göstergesi ise hakkında verilen kararın bir üst mahkemeye başvurma hakkı tanınmasına bağlıdır. Adli bir suçtan dolayı hüküm giymiş kişilerin mahkumiyet kararı bir üst mahkeme tarafından yeniden gözden geçirilmesi Anayasanın 38. maddesinde yer alan adil yargılanma hakkı ile korunmuştur. Ancak 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanununu 305/1 yer alan ikimilyar lira (2000 YTL) kadar yer alan para cezalarına dair olan hükümler temyiz olunamaz hükmü ile 5271 sayılı Ceza Mahkemesi Kanununun 272/3-a maddesinde yer alan “sonuç olarak belirlenen 2000 YTL. ye dair adli para cezasına mahkumiyet hükümlerine karşı istinaf yoluna başvurulamaz” hükümleri yukarıda belirtilen Anayasa maddelerine aykırıdır. Sanıkların işlediği suçların ayırımına göre ve alacakları ceza türlerine göre temyiz veya istinaf yoluna başvuramaz veya bu yolun kimi sanıklar için açık kimi sanıklar için kapalı olmasının Anayasanın 10. maddesinde yer alan eşitlik ilkesine de aykırıdır. Aynı zamanda kişinin bir üst mahkemeye başvurma hakkı da adil yargılanıp yargılanmadığının denetlenmesinin istenmesi temel bir insan hakkı olup, aynı hukuki durumda bulunanlardan “bir kısmına aynı hakkın tanınması bir kısmına ise

tanınmaması Anayasaca koruma altına alınmamıştır. Hak arama hürriyetine ilişkin hükümler ile eşitlik ilkesine de aykırı ve Hukuk Devleti ilkesi ile de bağdaşmamaktadır.

4- Devletin temel amaçları ve görevleri, eşitlik ilkesi, temel hak ve hürriyetleri niteliği, hak arama hürriyetine ilişkin düzenlemeleri aykırı olan söz konusu hükmün belirtilen ve yüksek Mahkemece resen nazara alınacak diğer gerekçelerle itiraza konu 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 305/1 fıkrası ile yukarıda açıklanan gerekçelerle 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 276/3-a bendindeki hükümlerinin Anayasaya aykırı olması nedenleri ile Anayasanın 152. maddesi gereğince mahkemece resen iptaline karar verilmesi itiraz ve arz olunur.”

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralları

1- 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu’nun itiraz konusu bendi de içeren 305. maddesi şöyledir:

“(Değişik: 2789 - 21.01.1983) Ceza Mahkemelerinden verilen hükümler temyiz olunabilir. Ancak, onbeş sene ve ondan yukarı hürriyeti bağlayıcı cezalara ait hükümler hiç bir harç ve masrafa tabi olmaksızın Yargıtayca re’sen tetkik olunur.

1. İkimilyar liraya kadar (ikimilyar dahil) para cezalarına dair olan hükümler,

2. Yukarı sınırı onmilyar lirayı geçmeyen para cezasını gerektiren suçlardan dolayı verilen beraat hükümleri,

3. Bu Kanun ile sair kanunlarda kesin olduğu yazılı bulunan hükümler,
Temyiz olunamaz.

Bu suretle verilen hükümler tekerrüre esas olmaz. Ancak haklarında 343 üncü madde hükümleri dairesinde Yargıtaya başvurulabilir.”

2- 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun itiraz konusu bendi de içeren 272. maddesi ise şöyledir:

“(1) İlk derece mahkemelerinden verilen hükümlere karşı istinaf yoluna başvurulabilir. Ancak, onbeş yıl ve daha fazla hapis cezalarına ilişkin hükümler, bölge adliye mahkemesince re’sen incelenir.

(2) Hükümden önce verilip hükme esas teşkil eden veya başkaca kanun yolu öngörülmemiş olan mahkeme kararlarına karşı da hükümle birlikte istinaf yoluna başvurulabilir.

(3) Ancak;

a) Sonuç olarak belirlenen ikibin lira dahil adli para cezasına mahkumiyet hükümlerine,

b) Üst sınırı beşyüz günü geçmeyen adli para cezasını gerektiren suçlardan beraat hükümlerine,

c) Kanunlarda kesin olduğu yazılı bulunan hükümlere,

Karşı istinaf yoluna başvurulamaz.”

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

Başvuru kararında, Anayasa’nın Başlangıcı ile 2., 5., 10., 11., 12., 13., 36. ve 141. maddelerine dayanılmıştır.

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü’nün 8. maddesi hükmü uyarınca Tülay TUĞCU, Haşim KILIÇ, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, A. Necmi ÖZLER, Serdar ÖZGÜLDÜR, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ve Osman Alifeyyaz PAKSÜT’ün katılımlarıyla 4.5.2006 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında, öncelikle davada uygulanacak kural sorunu görüşülmüştür.

Anayasa’nın 152. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 28. maddesine göre, mahkemeler, bakmakta oldukları davalarda uygulayacakları kanun ya da kanun hükmünde kararname kurallarını Anayasa’ya aykırı görürler veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık savının ciddi olduğu kanısına varırlarsa, o hükmün iptali için Anayasa Mahkemesine başvurmaya yetkilidirler. Ancak, bu kurallar uyarınca bir mahkemenin Anayasa Mahkemesine başvurabilmesi için elinde yöntemince açılmış ve mahkemenin görevine giren bir davanın bulunması ve iptali istenen kuralların da o davada uygulanacak olması gerekmektedir. Uygulanacak yasa kuralları, davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikte bulunan kurallardır.

Başvuran Mahkeme, 1412 sayılı Yasa'nın 305. maddesinin ikinci fıkrasının (1) numaralı bendi ile 5271 sayılı Yasa'nın 272. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (a) bendinin iptalini istemektedir. 1412 sayılı Yasa'nın 305. maddesinin ikinci fıkrasının (1) numaralı bendinde, ceza mahkemelerinden verilen ve miktarı ikimilyar lirayı (2000 YTL) geçmeyen mahkumiyet hükümlerinin temyiz edilemeyeceği kuralı; 5271 sayılı Yasa'nın 272. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (a) bendinde ise ilk derece ceza mahkemelerinden verilecek ikibin liraya kadar adli para cezalarına ilişkin mahkumiyet hükümlerine karşı istinaf yoluna başvurulamayacağı kuralı yer almaktadır. İtiraz konusu kuralın davada uygulanacak kural olduğunun kabulü için öncelikle yürürlükte bulunması gerekmektedir Oysa, 1412 sayılı Yasa 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 18. maddesiyle 1 Haziran 2005 tarihi itibarıyla yürürlükten kaldırılmış, ancak aynı Yasa'nın 8. maddesinde bölge adliye mahkemelerinin Resmi Gazete'de ilan edilecek göreve başlama tarihinden önce aleyhine temyiz yoluna başvurulmuş kararlar hakkında, kesinleşinceye kadar 1412 sayılı Yasa'nın 305 ilâ 326. maddelerinin (322. maddenin dördüncü, beşinci ve altıncı fıkraları hariç) yürürlükte olacağı hükmüne yer verilmiştir. Bölge Adliye Mahkemelerinin göreve başlama tarihi bugüne kadar Resmi Gazete'de ilan edilmediğinden, 5271 sayılı Yasa'nın 272. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (a) bendi yürürlüğe girmemiştir.

Bu durumda, 5271 sayılı Yasa'nın 272. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (a) bendi henüz yürürlüğe girmediğinden, bakılmakta olduğu davada uygulanacak kural niteliğinde değildir.

Açıklanan nedenlerle;

A- 4.12.2004 günlü, 5271 sayılı "Ceza Muhakemesi Kanunu"nun 272. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (a) bendinin, itiraz başvurusunda bulunan Mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulanma olanağı bulunmadığından, bu bende ilişkin başvurunun Mahkeme'nin yetkisizliği nedeniyle reddine,

B- Dosyada eksiklik bulunmadığından, 4.4.1929 günlü, 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 305. maddesinin ikinci fıkrasının 3842 sayılı Yasa ile değiştirilen (1) numaralı bendinin esasının incelenmesine,

oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kural, dayanan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Başvuru kararında, sanıkların işledikleri suçların türü ve alacakları ceza miktarına göre temyiz yoluna başvuramamaları ya da bu yolun kimi sanıklar için açık kimi sanıklar için kapalı olmasının eşitlik ilkesine aykırı olduğu, ayrıca itiraz konusu kuralla kişinin bir üst mahkemeye başvuru ve kararın denetlenmesini isteme hakkının elinden alınmasının adil yargılanma hakkının ihlali anlamına geldiği belirtilerek, itiraz konusu kuralın Anayasa'nın Başlangıç'ı ile 2., 5., 10., 11., 12., 13., 36. ve 141. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İtiraz konusu kuralı da içeren 1412 sayılı Yasa'nın 305. maddesinde, ceza mahkemelerince verilen kararların hangilerinin temyiz edilebileceği hangilerinin ise temyiz edilemeyeceğine ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Maddenin birinci fıkrasında, "hüküm" sayılan kararlara karşı temyiz yoluna başvurulabileceği (isteğe bağlı temyiz), ancak onbeş sene ve daha fazla hürriyeti bağlayıcı cezalara ilişkin hükümlerin re'sen temyize tabi olduğu belirtilmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında ise temyiz edilebilme kuralının istisnaları sayılmıştır. Söz konusu maddenin ikinci fıkrasının itiraz konusu (1) numaralı bendinde, ikimilyar liraya kadar (ikimilyar dahil) para cezasına ilişkin hükümlerin temyiz edilemeyeceği belirtilmektedir. Buna göre, gerek 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 50. maddesi uyarınca kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaya seçenek olarak hükmedilen, gerekse aynı Yasa'nın 52. maddesi uyarınca doğrudan hükmedilen adli para cezalarının miktar olarak 2000 TL'yi aşmaması durumunda temyiz edilebilmelerine olanak bulunmamaktadır.

Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" başlıklı 36. maddesinde, herkesin meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı ve davalı kimliğiyle sav ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir.

Yargı yerlerinin verdikleri kararlarda, gerek yanılma, gerekse normları değişik biçimde yorumlama sonucu olarak doğan ve olağan sayılması gereken yasaya ve hukuka aykırılıkların giderilmesini sağlamak amacıyla bazı yöntemlerin konulması yoluna gidilmiştir. Bir yargı yerinin verdiği kararda aykırılık olduğu savı ile ortaya çıkan uyuşmazlığın çözümlenmek üzere yargı önüne getirilmesi "kanun yolu"na başvurmaktır. Kanun yoluna

başvuru hakkı, adil yargılanma hakkının kapsamı içerisinde kabul edilmektedir. Bunun nasıl yapılacağı ise usul hükümleri ile gösterilmektedir. Anayasa'nın 142. maddesinde "mahkemelerin kuruluşunun, görev ve yetkilerinin, işleyişlerinin ve yargılama usullerinin" yasa ile düzenlenmesi öngörülmüştür. Yasa yoluna ilişkin düzenlemeler, yargılama usulü kapsamındadır. Yargılamanın olabildiğince hızlı sonuçlanması ve suçluların bir an önce cezalandırılması gerektiğinden her karara karşı değil, fakat önemli kararlara karşı kanun yoluna gidilmesi gereği benimsenmektedir. Mahkemelerce verilen tüm kararlara karşı kanun yolunun açık tutulması, kanun yolu kurumunu işlemez duruma getirebilir. Kaldı ki, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin Ek 7 numaralı protokolünün "Cezai konularda iki dereceli yargılanma hakkı" başlıklı 2. maddesinde de bir mahkeme tarafından cezai bir suçtan mahkum olan kimsenin verilen hükmü bir üst mahkemede incelemek hakkına sahip olduğu ancak bu hakkın kullanılmasına yasada düzenlenmiş haliyle az önemli suçlar ya da ilgilinin birinci derece mahkemesi olarak en yüksek mahkemede yargılandığı veya beraatini müteakip bunun temyiz edilmesi üzerine verilen mahkumiyet hallerinde istisnaya tabi tutulabileceği hükmüne yer verilmiştir.

Anayasa'nın tüm maddeleri aynı etki ve değerde olup, aralarında bir üstünlük sıralaması bulunmadığından, uygulamada bunlardan birine öncelik tanımak olanaklı değildir. Bu nedenle, kimi zaman zorunlu olarak birlikte uygulanan iki Anayasa kuralından biri, diğerinin sınırını oluşturabilmektedir.

Hak arama özgürlüğü Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenmiş ve anılan maddede hak arama hürriyeti için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş ise de mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usullerinin kanunla düzenleneceğini öngören Anayasa'nın 142. ve davaların mümkün olan süratle sonuçlandırılmasını ifade eden Anayasa'nın 141. maddelerinin, hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır.

Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti, eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, hukuk güvenliğini sağlayan, bütün etkinliklerine hukuka ve Anayasa'ya uyan, işlem ve eylemleri bağımsız yargı denetimine bağlı olan devlettir. Yasaların kamu yararının sağlanması amacına yönelik olması, genel, objektif, adil kurallar içermesi ve hakkaniyet ölçütlerini gözetmesi hukuk devleti olmanın gereğidir. Bu nedenle yasakoyucunun hukuki

düzenlemelerde kendisine tanınan takdir yetkisini anayasal sınırlar içinde adalet, hakkaniyet ve kamu yararı ölçütlerini göz önünde tutarak kullanması gerekir.

İtiraz konusu kuralda, ceza mahkemelerince sonuç olarak hükmedilen ikimilyar liraya kadar adli para cezalarına ilişkin hükümlerin temyiz edilemeyeceği belirtilmektedir. Söz konusu kuralla, verilen cezanın doğrudan ya da kısa süreli hapis cezasından çevrilen adli para cezası olup olmadığı dikkate alınmaksızın, yalnızca sonuç olarak hükmedilen ceza miktarını esas alınmıştır. Yasakoyucunun ceza mahkemelerinden verilen kararların bir kısmına temyiz yolunu kapatmadaki amacının tüm kararların Yargıtay incelemesine tabi tutulması durumunda Yargıtayın iş yükünün artacağı ve sonuçta yargılamanın yavaşlayacağı düşüncesi olduğu açıktır. Bir başka ifade ile yasakoyucu, önemsiz sayılabilecek bazı suçlardan ötürü verilen kararlara karşı temyiz yoluna başvurulmasına yasa ile sınır getirmiştir. Ceza adalet sisteminde “önemsiz sayılabilecek suçlar” kategorisi içerisinde mütalaa edilebilmeleri mümkün bulunan doğrudan para cezası verilmesini gerektiren suçlar için öngörülen temyiz edilebilme sınırının, paranın bugünkü satın alma gücü karşısında adalet duygusunu rencide edecek veya hukuk devleti kavramıyla bağdaşmayacak sonuçlara yol açacak boyutta bulunmaması nedeniyle, itiraz konusu kuralın doğrudan hükmedilen adli para cezaları yönünden Anayasa’nın 2., 36., 141. ve 142. maddelerine aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

Buna karşılık, hapis cezasını gerektiren suçları ve dolayısıyla da bu suçlardan ötürü verilen adli para cezalarını “önemsiz” olarak kabul etmek mümkün değildir. Nitekim, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin Ek 7 numaralı protokolünün 2. maddesinde iki dereceli yargılanma hakkının istisnası olarak gösterilen “az önemli suçlar” ya da “hafif suçlar” tabirinin, aynı Sözleşme’nin maddeye ilişkin açıklamasında suçun cezasının hapis cezasını gerektirip gerektirmeyeceğine bakılarak saptanması gerektiğinin ifade edilmesi karşısında, itiraz konusu kuralla getirilen düzenlemenin hapis cezasından çevrili adli para cezaları bakımından adil yargılanma hakkıyla bağdaşmadığı açıktır.

Diğer taraftan, hapisten çevrilen adli para cezalarına ilişkin mahkumiyet kararlarının mevzuatımızda hükümlü bakımından dolaylı olarak hak yoksunluğu sonucunu doğurabilecek suçlara ilişkin olması durumunda, sanıkların bu kararları temyiz edememesi hakkaniyete aykırı bir takım sonuçlara da yol açabilecektir. Örneğin hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik veya güveni kötüye kullanma suçlarında, malın değerinin azlığı, etkin

pişmanlık veya diğer cezai indirim nedenlerinin uygulanması sonucunda, sonuç olarak hükmedilecek haptiden çevrili adli para cezalarının temyiz edilebilirlik sınırının altında kalma olasılığı mevcuttur. Bu durumda, temyiz sınırının altında kalan haptiden çevrili bir adli para cezasına mahkum olan kişi devlet memuru olamayacak, milletvekili seçilemeyecek veya bir siyasi partiye üye olamayacaktır. Kişi hakkında böylesi ağır sonuçlar doğurabilecek bir suçtan dolayı verilecek mahkumiyet kararını önemsiz veya hafif saymaya olanak bulunmadığı gibi, korunan hukuki yarar ve yasakoyucuya tanınan takdir yetkisi birlikte değerlendirildiğinde, söz konusu düzenlemenin adalet ve hakkaniyet ilkeleriyle de bağdaşmadığı açıktır.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kuralla yalnızca sonuç olarak hükmedilen adli para cezası esas alınarak, haptiden çevrili adli para cezalarının nitelikleri ve kişi bakımından sonuçları göz ardı edilerek, bunları da kapsayacak biçimde temyiz yoluna getirilen parasal sınır, Anayasa'nın 2. ve 36. maddelerine aykırıdır. Kuralın iptali gerekir.

Kural, Anayasa'nın 2. ve 36. maddelerine dayanılarak iptal edildiğinden, ayrıca Başlangıç ile 5., 10., 11., 12., 13. ve 141. maddeleri yönünden incelemeye gerek duyulmamıştır.

VI- İPTAL KARARININ YÜRÜRLÜĞE GİRECEĞİ GÜN SORUNU

Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasında *"Kanun, kanun hükmünde kararname ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi İptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez"* denilmekte, Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulü Hakkında Kanun'un 53. maddesinin dördüncü fıkrasında da bu kural tekrarlanmaktadır. Maddenin beşinci fıkrasında ise Anayasa Mahkemesi'nin, iptal halinde meydana gelecek hukuksal boşluğu kamu düzenini tehdit veya kamu yararını ihlâl edici mahiyette görmesi halinde yukarıdaki fıkra hükmünü uygulayacağı belirtilmektedir.

4.4.1929 günlü, 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun, 21.1.1983 günlü, 2789 sayılı Yasa'nın 1. maddesiyle değiştirilen 305. maddesinin ikinci fıkrasının 18.11.1992 günlü, 3842 sayılı Yasa'nın 28. maddesiyle değiştirilen (1) numaralı bendinin iptal edilmesi nedeniyle

doğacak hukuksal boşluk kamu yararını ihlal edici nitelikte görüldüğünden, Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 2949 sayılı Yasa'nın 53. maddesinin dördüncü ve beşinci fıkraları gereğince iptal hükmünün, kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür.

VII- SONUÇ

A- 4.4.1929 günlü, 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun, 21.1.1983 günlü, 2789 sayılı Yasa'nın 1. maddesiyle değiştirilen 305. maddesinin ikinci fıkrasının 18.11.1992 günlü, 3842 sayılı Yasa'nın 28. maddesiyle değiştirilen (1) numaralı bendinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE,

B- İptal edilen bendin doğuracağı hukuksal boşluk kamu yararını ihlal edici nitelikte görüldüğünden, Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 53. maddesinin dördüncü ve beşinci fıkraları gereğince iptal hükmünün, KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK BİR YIL SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE,

23.7.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye Mustafa YILDIRIM	Üye Cafer ŞAT	Üye A. Necmi ÖZLER
Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2007/94

Karar Sayısı : 2009/140

Karar Günü : 8.10.2009

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Danıştay Onbirinci Dairesi

İTİRAZIN KONUSU: 29.3.2003 günlü, 4833 sayılı 2003 Mali Yılı Bütçe Kanunu'nun 51. maddesinin (m) fıkrasının, Anayasa'nın 87., 88., 161. ve 162. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Bağ-Kur'dan bağlanan yaşlılık aylığının dayanağını oluşturan Bakanlar Kurulu Kararının iptali istemiyle açılan davada, itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

“Bağ-Kur'dan yaşlılık aylığı alan Ahmet Uğur Gökaltp tarafından aylığının eksik hesaplandığından bahisle 23.10.2003 tarihinde yapılan başvurunun reddi üzerine 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu'na 4747 sayılı Kanun'un 4. maddesiyle eklenen Geçici 17. maddeye dayanılarak çıkarılan ve 1.4.2002-31.3.2003 tarihleri arasında bağlanan aylıkların hesabında uygulanacak gelir basamaklarının tespitine ilişkin olan 2002/3930 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 4833 sayılı 2003 yılı Bütçe Uygulama Kanunu'nun 51. maddesinin (m) bendine dayanılarak çıkarılan ve 1.4.2003-31.3.2004 tarihleri arasında bağlanan aylıkların hesabında uygulanacak gelir basamaklarının tespitine ilişkin olan 2003/5471 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının iptali istemiyle Başbakanlık ve Bağ-Kur Genel Müdürlüğü'ne karşı açılan davaya ait dosya incelendi:

Anayasa'nın 87. maddesinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin görev ve yetkileri belirtilirken, bütçe kanun tasarısını görüşmek ve kabul etmek dışında diğer kanunları koymak, değiştirmek ve kaldırmak biçiminde bir ayırım yapılmış; 88. maddesinde kanun tasarısı ve tekliflerinin Türkiye Büyük

Millet Meclisinde görüşölme usul ve esaslarının iç tüzükle düzenleneceği belirtilmişken; bütçenin görüşölme usul ve esasları, Anayasa'nın 162. maddesinde belirtilmiş 89. maddesinde de Cumhurbaşkanına Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilen diğer yasaların aksine bütçe yasalarını bir daha görüşölmek üzere Meclise geri gönderme yetkisi tanınmamıştır.

Göröldüğü üzere Anayasa'da bütçe yasalarını diğer yasalardan ayrı tutan bir düzenleme yapılmış olup, birbirinden tamamen ayrı ve değişik olarak düzenlenen bu iki yasalaştırma yönteminin doğal sonucu olarak, herhangi bir yasa ile düzenlenmesi gereken bir konunun bütçe yasası ile düzenlenmesine veya herhangi bir yasada yer alan hükmün bütçe yasası ile değiştirilmesine ve kaldırılmasına olanak bulunmamaktadır.

Nitekim Anayasa'nın 161. maddesinin son fıkrasında "Bütçe kanununa, bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz." kuralı yer almıştır. Maddenin gerekçesinde de belirtildiği üzere, bütçe yasalarının diğer yasalardan ayrı olması sebebiyle, bir yasa kuralı nasıl aynı nitelikteki bir yasa kuralıyla değiştirilebilirse bütçe yasaları da aynı biçimde hazırlanmış ve kabul edilmiş bir bütçe yasası ile değiştirilebilir. "Bütçe ile ilgili hükümler" deyiminin; mali nitelikteki hükümler değil, bütçenin uygulanmasıyla ilgili, uygulamayı kolaylaştırıcı veya yasa konusu olabilecek yeni bir kuralı kapsamamak koşuluyla açıklayıcı hükümler olarak anlaşılması zorunludur.

Bir yasa kuralının bütçeden harcamayı ya da bütçeye gelir sağlamayı gerektirir nitelikte bulunması, onun bütçeyle ilgili hükümlerden sayılmasını gerektirmemektedir. Anayasa'nın 161. maddesindeki, anılan kuralla, bütçe yasalarını kendi yapısına yabancı hükümlerden ayıklamak, bütçe kavramı dışında kalan konulara bütçe yasalarında yer verilmemesini sağlamak amaçlanmıştır.

Dava konusu elde edilen ve 1.4.2003-31.3.2004 tarihleri arasında bağlanan aylıkların hesabında uygulanacak gelir basamaklarının tespitine ilişkin bulunan 2003/5471 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı 2003 Mali Yılı Bütçe Uygulama Kanunu'nun 51. maddesinin (m) bendine dayanılarak hazırlanmış ve yürürlüğe konulmuş bulunmaktadır.

Buna göre, bakılan uyuşmazlıkta uygulanacak kural niteliğinde bulunan 2003 Mali Yılı Bütçe Kanunu'nun 51. maddesinin (m) bendi ile yasa konusu hususlar düzenleme yoluna gidilmiş bulunmaktadır.

Açıklanan nedenlerle, bir davaya bakmakta olan mahkemenin o dava sebebiyle bir Kanunun veya Kanun Hükümünde Kararnamenin hükümlerini

Anayasa'ya aykırı görürse bu yoldaki gerekçeli kararı ile Anayasa Mahkemesi'ne başvurması gerektiğini düzenleyen 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 28. maddesinin 1. fıkrası gereğince 4833 sayılı 2003 Mali Yılı Bütçe Kanunu'nun 51. maddesinin (m) bendinin Anayasa'nın 87., 88., 161. ve 162. maddelerine aykırı olduğu kanısına ulaşılması nedeniyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmasına 25.6.2007 tarihinde oybirliği ile karar verildi."

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

29.3.2003 günlü, 4833 sayılı 2003 Malî Yılı Bütçe Kanunu'nun 51. maddesinin (m) fıkrası şöyledir:

"Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca, Sosyal Sigortalar Kurumu ve Bağ-Kur'a yapılacak transferlere ait tertiplerden aylık bazda yapılacak harcamalar, 9.12.1994 tarihli ve 4059 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin (b) bendinde belirtilen hususlar çerçevesinde Hazine Müsteşarlığınca mutabık kalınacak aylık nakit projeksiyonu ile belirlenecek limitler dahilinde gerçekleştirilir.

2.9.1971 tarihli ve 1479 sayılı Kanunun 50 nci maddesine göre belirlenmesi gereken 1.4.2003 ile 31.3.2004 tarihleri arasında sigortalıların ödeyecekleri primler ve bağlanacak aylıkların hesabına esas gelir basamaklarını ve buna ilişkin usul ve esasları belirlemeye Bakanlar Kurulu yetkilidir.

17.7.1964 tarihli ve 506 sayılı Kanuna göre 1.4.2003 ile 31.3.2004 tarihleri arasında alınacak prim ve verilecek ödeneklerin hesabına esas tutulan günlük kazancın alt sınırını ve buna ilişkin usul ve esasları belirlemeye Bakanlar Kurulu yetkilidir. Bakanlar Kurulunca belirlenecek alt sınır 1.4.2004 tarihinden itibaren 506 sayılı Kanunun 78 inci maddesinin birinci fıkrasına göre artırılır.

Bu Kanunun yayımı tarihini takip eden ödeme dönemi başından itibaren 506 sayılı Kanunun 96 nci maddesi uyarınca bağlanmış gelir ve aylıklar yukarıdaki fıkra göre belirlenen alt sınır üzerinden hesaplanır."

B- Dayanılan ve İlgili Görülen Anayasa Kuralları

Başvuru kararında, Anayasa'nın 87., 88., 161. ve 162. maddelerine dayanılmış, 89. maddesi ilgili görülmüştür.

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İctüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca, Haşim KILIÇ, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, A.Necmi ÖZLER, Serdar ÖZGÜLDÜR, Şevket APALAK, Serruh KALELİ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT ve Zehra Ayla PERKTAŞ'ın katılımlarıyla 18.10.2007 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, sınırlama sorununun esas inceleme evresinde ele alınmasına oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu Yasa kuralı, dayanan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ile bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Davada Uygulanacak Kural Sorunu

Anayasa'nın 152. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 28. maddesine göre mahkemeler, bakmakta oldukları davalarda uygulayacakları kanun ya da kanun hükmünde kararname kurallarını Anayasa'ya aykırı görürler veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık savının ciddi olduğu kanısına varırlarsa, o hükmün iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurmaya yetkilidirler. Ancak, bu kurallar uyarınca bir mahkemenin Anayasa Mahkemesi'ne başvurabilmesi için elinde yöntemince açılmış ve görevine giren bir davanın bulunması ve iptali istenilen kuralların da o davada uygulanacak olması gerekmektedir. Uygulanacak yasa kuralları, davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde ve davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikte bulunan kurallardır.

Başvuru kararında 29.3.2003 günlü, 4833 sayılı 2003 Malî Yılı Bütçe Kanunu'nun 51. maddesinin (m) fıkrasının tamamının iptali istenmişse de, itiraz başvurusuna konu davada 1479 sayılı Kanun'un 50. maddesine göre belirlenmesi gereken 1.4.2003 ile 31.3.2004 tarihleri arasında sigortalıların ödeyecekleri primler ve bağlanacak aylıkların hesabına esas gelir basamaklarını ve buna ilişkin usul ve esasları belirlemeye Bakanlar Kurulu'nu yetkili kılan kural fıkranın ikinci paragrafı olup, bunun dışında kalan kuralların uygulanma olanağı bulunmamaktadır. Bu nedenle, (m)

fıkrasının ikinci paragrafı dışında kalan bölümlerine ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle REDDİNE 8.10.2009 gününde OYBİRLİĞİ ile karar verilmiştir.

B- Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

Başvuru kararında, bütçe yasalarının görüşülme usul ve esaslarının diğer yasalardan ayrı olarak Anayasa'da gösterildiği, bütçe yasalarına bütçeyle ilgili hükümler dışında hiçbir hükmün konulamayacağı, bu nedenle ayrı bir yasayla düzenlenmesi gereken itiraz konusu kuralın Anayasa'nın 87., 88., 161. ve 162. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İtiraz yoluna başvuran Danıştay Onbirinci Dairesi Anayasa'ya aykırılık gerekçesini Anayasa'nın 87., 88., 161. ve 162. maddelerine dayandırmakla birlikte, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 29. maddesinde Anayasa Mahkemesi'nin kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Anayasa'ya aykırılığı hususunda ilgililer tarafından ileri sürülen gerekçelere dayanmaya mecbur olmadığı, taleple bağlı kalmak kaydıyla başka gerekçe ile de Anayasa'ya aykırılık kararı verebileceği hükme bağlandığından, itiraz konusu kural belirtilen maddelerle birlikte Anayasa'nın 89. maddesi yönünden de incelenmiştir.

4833 sayılı 2003 Malî Yılı Bütçe Kanunu'nun 51. maddesinin itiraz konusu (m) fıkrasının ikinci paragrafında, 1479 sayılı Yasa'nın 50. maddesine göre belirlenmesi gereken 1.4.2003 ile 31.3.2004 tarihleri arasında sigortalıların ödeyecekleri primler ve bağlanacak aylıkların hesabına esas gelir basamaklarını ve buna ilişkin usul ve esasları belirlemeye Bakanlar Kurulu'nun yetkili olduğu öngörülmüştür.

Anayasa'nın 87. maddesinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin görev ve yetkileri yasa koymak, değiştirmek ve kaldırmak yanında bütçe yasa tasarısını görüşmek ve kabul etmek olarak belirtilmiştir. Bütçe yasalarıyla diğer yasalar arasında yapılan bu ayrım karşısında, herhangi bir yasa ile düzenlenmesi gereken bir konunun bütçe yasası ile düzenlenmesine veya herhangi bir yasada yer alan hükmün bütçe yasaları ile değiştirilmesine ve kaldırılmasına imkan bulunmamaktadır.

Anayasa'nın 88. ve 89. maddelerinde yasa tasarısı ve tekliflerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce görüşülmesi usul ve esasları ile yayımlanması düzenlenirken, bütçe yasa tasarılarının görüşülme usul ve esasları 162. maddede ayrıca belirtilmiştir. Bu maddeye göre, bütçe yasa tasarılarının

görüülmesinde ayrı bir yöntem kabul edilmiş, Genel Kurul'da üyelerin gider artırıcı veya gelir azaltıcı tekliflerde bulunmaları önlenmiştir. Anayasa'nın 89. maddesinde de, Cumhurbaşkanı'na bütçe yasalarını bir daha görüülmek üzere TBMM'ne geri gönderme yetkisi tanınmamıştır. Öte yandan, Anayasa'nın 163. maddesinde, bütçelerde değişiklik yapılabilmesi esasları ayrıca düzenlenmiş, Bakanlar Kurulu'na Kanun Hükmünde Kararname ile bütçede değişiklik yapma yetkisi verilmemiştir.

Anayasa'da birbirinden tamamen ayrı ve değişik biçimde düzenlenen bu iki yasalaştırma yönteminin doğal sonucu olarak birinin konusuna giren bir işin, ötekiyle ilgili yöntemin uygulanması ile düzenlenmesi, değiştirilmesi veya kaldırılması mümkün bulunmamaktadır.

Anayasa'nın 161. maddesinin son fıkrasında, *“Bütçe kanununa bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz”* denilmektedir. Yasa konusu olabilecek bir kuralı kapsamaması koşuluyla *“bütçe ile ilgili hükümler”* ifadesi de bütçeyi açıklayıcı, uygulanmasını kolaylaştırıcı nitelikte düzenlemeler olarak değerlendirilmelidir.

Bir yasa kuralının bütçeden gider yapmayı ya da bütçeye gelir sağlamayı gerektirir nitelikte bulunması, mutlak biçimde “*bütçe ile ilgili hükümlerden*” sayılmasına yetmez. Her yasada gidere neden olabilecek değişik türde kurallar bulunabilir. Böyle kuralların bulunmasıyla örneğin, yargı, savunma, eğitim, sağlık, tarım, ulaşım ve benzeri kamu hizmeti alanlarına ilişkin yasaların bütçeyle ilgili hükümler içerdiği kabul edilirse, bu konulardaki yasaların değiştirilip kaldırılması için de bütçe yasalarına hükümler koymak yoluna gidilebilir. Oysa, bu tür yasa düzenlemeleri, bütçenin yapılması ve uygulanması yöntemiyle ilişkisi bulunmayan, yasakoyucunun başka amaçla ve bütçe yasalarından tümüyle değişik yöntemlerle gerçekleştirilmesi gereken yasama işlemleridir. 161. maddedeki “*bütçe ile ilgili hüküm*” ibaresine dayanılarak, gider ya da gelirle ilgili bir konuyu olağan bir yasa yerine bütçe yasası ile düzenlemek, Anayasa’nın 88. ve 89. maddelerini bu tür yasalar bakımından uygulanamaz duruma düşürür.

Anayasa'nın 161. ve 162. maddelerinin getiriliş amacı, bütçe yasalarında yıllık bütçe kavramı dışındaki konulara yer vermemek, böylece bütçe yasalarını ilgisiz kurallardan uzak tutarak kendi yapısı içinde bütünleştirmektir.

1479 sayılı Yasa'ya tabi sigortalıların ödeyecekleri primler ile bağlanacak aylıkların hesabına esas gelir basamakları 1479 sayılı Yasa konusu olup, olağan yasada düzenlenmesi gereken bir konudur. İtiraz konusu (m) fıkrasının ikinci paragrafı ile olağan yasalarla düzenlenmesi gereken bir

kurala, yasalaşma yöntemi ve niteliği farklı olan Bütçe Kanunu'nda yer verilmiş olmaktadır.

Yukarıda açıklanan nedenlerle bütçeyi açıklayıcı, tamamlayıcı ve uygulanmasını kolaylaştırıcı nitelikte olmayan ve olağan yasa konusunu içeren 4833 sayılı 2003 Malî Yılı Bütçe Kanunu'nun 51. maddesinin (m) fıkrasının ikinci paragrafı, Anayasa'nın 87., 88., 89., 161. ve 162. maddelerine aykırı olduğundan iptali gerekir.

VI- SONUÇ

29.3.2003 günlü, 4833 sayılı 2003 Malî Yılı Bütçe Kanunu'nun 51. maddesinin (m) fıkrasının ikinci paragrafının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, 8.10.2009 gününde OYBİRLİğİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOğLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye Mustafa YILDIRIM	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAş	

Esas Sayısı : 2004/2 (Değişik İşler)

Karar Sayısı : 2008/5

Karar Günü : 8.1.2008

DAVACI: Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı

DAVALI: Son Çağrı Partisi

DAVANIN KONUSU: Son Çağrı Partisi'nin dağılma halinin ve buna bağlı olarak hukuki varlığının sona erdiğinin tespiti istemidir.

I- İDDİANAME

Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 25.6.2004 günlü, SP.125 Hz.2004/01 sayılı iddianamesi şöyledir:

"A- GENEL AÇIKLAMA

Siyasi partiler, kuruluş bildirge ve belgelerini yasanın öngördüğü biçimde İçişleri Bakanlığına vermekle tüzel kişilik kazanırlar.

Tüzel kişilik kazanan bir siyasi partinin hukuki varlığının mahkeme kararı ile sona erdirilmesi, Anayasa ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nda düzenlendiği üzere ancak kapatma davası ile mümkündür. Kapatma davasına bakmakla görevli olan Anayasa Mahkemesi'nin, bir siyasi partinin kapatılmasına hükmedebilmesi için, öncelikle o siyasi partinin hukuken var olduğunu tesbit etmesi gerekmektedir. O halde Anayasa Mahkemesi'nin, görmekte olduğu bir kapatma davası içerisinde siyasi parti tüzel kişiliğinin devam edip etmediğini ön sorun olarak inceleme yetki ve görevine öncelikle sahip olduğu tartışmasızdır.

Siyasi partiler hakkındaki mali denetim veya benzeri diğer işlemler söz konusu olduğunda da, öncelikle siyasi partinin "hukuken var olup olmadığı" sorusu akla gelmekte ve bu sorunun cevaplandırılması gerekmektedir. Kuşkusuz hukuk sistemimiz içerisinde, bir siyasi partinin "hukuken var olup olmadığı" sorusunu cevaplandırma yetki ve görevi Anayasa Mahkemesi'ne aittir. Bu şekilde belirtilen sorunun cevaplandırılmasının ancak görülmekte olan bir dava içerisinde ön sorun

olarak mümkün olduğu, Anayasa Mahkemesi'nin "bir dava olmadan" böyle bir incelemeyi yapamayacağı hususu söylenemez. Anayasa Mahkemesi talep üzerine her zaman bu konuda inceleme yapmakla görevli olup; bu konuyu Anayasa Mahkemesi'ne taşımak görevi ise, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'na aittir.

Siyasi partinin hukuken var olup olmadığı yani hukuki varlığının son bulup bulmadığına ilişkin dava, özde bir nev'i kapatma davası değildir. Bu nedenle kapatma davası için geçerli olan hükümler burada mutlak olarak uygulanamaz. Ancak, mevzuat bütünüyle dikkate alındığında, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsuru olan siyasi partiler hakkında, kapatma davalarına uygulanan bazı kuralların bu konuda da geçerli olduğunda kuşku duymamak gerekmektedir.

Siyasi parti, milli iradenin oluşturulması amacı ile kurulmaktadır. Bu husus 2820 sayılı Yasa'nın 2 nci maddesinde de ifade edilmektedir. Milli iradenin oluşmasını esas alan ve bu amaçla kurulan bir siyasi partinin, üye yazımı ve kaydı yoluna gitmesi, bu nedenle parti kurucuları ve yasada belirtilen diğer üyelerinden oluşan "kurucular kurulu" tarafından merkez karar ve yönetim kurulları ile merkez disiplin kurulunu oluşturması; bu kurullarca da yukarıdan aşağıya doğru olarak il teşkilatının kurulması, il teşkilatı tarafından ilçe, ilçe teşkilatı tarafından da belde teşkilatlarının oluşturulması gerekmektedir.

Bir siyasi partinin kuruluşunu takiben olağan büyük kongresini yapabilmesi için ise, kurulu belde teşkilatı tarafından yapılacak kongreyi takiben, ilçe kongresinin yapılarak, tesbit edilecek delegelerle il kongresinin gerçekleştirmesi ve ilden de tesbit edilecek delegelerle, (doğal delegelerin de katılımıyla) büyük kongrenin toplanması gerekmektedir. Bu şekilde parti kararları ve yönetimi, tabandan hareketle demokratik esaslar çerçevesinde oluşmakta; kendi içerisinde demokratik kurallara göre yönetilen partinin de, demokratik esaslar çerçevesinde milli iradeyi oluşturmak için faaliyette bulunması ve bunun için de seçimlerle geline organlara talip olması, dolayısıyla seçimlere katılması gerekmektedir.

B- DAVANIN KONUSU

Son Çağrı Partisi, kuruluş bildirge ve belgelerini 29.8.2002 tarihinde İçişleri Bakanlığına vermekle 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 8 inci maddesinde belirtildiği üzere tüzel kişilik kazanmıştır.

Son Çağrı Partisi'nin, kurulduğundan bu güne kadar;

- Otuziki olan kurucu üyesi dışında üye kaydının bulunulmadığı,
- Partinin yönetimi için zorunlu olan genel merkez organlarının (merkez karar ve yönetim kurulu ile merkez disiplin kurulunun) oluşturulmadığı,
- Ankara'da bulunan parti genel merkezinin, bulunduğu adresteki yerini boşalttığı, ancak bir başka adrese taşınmadığı, genel merkez işlemlerinin bir süre Antalya İli'nden yürütüldüğü, halen ise herhangi bir irtibat adresinin dahi bulunmadığı,
- Herhangi bir yerde belde, ilçe ya da il teşkilatının kurulmadığı; yani teşkilatlanılmadığı,
- Parti genel başkanının istifasına rağmen, genel başkanlık seçiminin yapılmadığı,
- Öngörülen tüzük değişiklikleri ve yönetmeliklerini, organlarını toplayamadığı için gerçekleştiremediği,
- Herhangi bir faaliyet içerisinde bulunulmadığı, bu bağlamda kuruluşunu takiben seçimlere katılma yeterliliğine hiçbir zaman ulaşmadığı için herhangi bir seçime de katılmadığı,
- Partinin otuziki kurucu üye ile kurulmasına rağmen, bu üyelerden yirmibirinin kurucu üyelik sıfatlarının son bulması nedeniyle, kalan toplam onbir kurucu üyesi ile partinin zorunlu organlarını oluşturma yeterliliğinin bulunmadığı,

anlaşıldığından, kuruluş amaç ve şartlarını kaybeden adı geçen partinin kendiliğinden dağılmış sayıldığıнын tesbitini talep etmek zorunluluğu doğmuştur.

C- KONUyla İLGİLİ DÜZENLEMELER

Konuyla ilgili olarak Anayasa ve diğer yasalarda yer alan hükümleri şöyledir:

a- Anayasa'daki düzenlemeler

Madde 68/3- Siyasi partiler önceden izin almadan kurulurlar ve Anayasa ve kanun hükümleri içerisinde faaliyetlerini sürdürürler.

Madde 69/1- Siyasi partilerin faaliyetleri, parti içi düzenlemeleri ve çalışmaları demokrasi ilkelerine uygun olur. Bu ilkelerin uygulanması kanunla düzenlenir.

Madde 69/son- Siyasi partilerin kuruluş ve çalışmaları, denetlenmeleri, kapatılmaları ya da Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmaları ile siyasî partilerin ve adayların seçim harcamaları ve usulleri yukarıdaki esaslar çerçevesinde kanunla düzenlenir.

b- 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'ndaki düzenlemeler:

Tanım:

Madde 3 - Siyasi partiler, Anayasa ve kanunlara uygun olarak; milletvekili ve mahalli idareler seçimleri yoluyla, tüzük ve programlarında belirlenen görüşleri doğrultusunda çalışmaları ve açık propagandaları ile milli iradenin oluşmasını sağlayarak demokratik bir Devlet ve toplum düzeni içinde ülkenin çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması amacını güden ve ülke çapında faaliyet göstermek üzere teşkilatlanan tüzelkişiliğe sahip kuruluşlardır.

Siyasi partilerin ... niteliği:

Madde 4/2 - Siyasi partilerin kuruluşu, organlarının seçimi, işleyişi, faaliyetleri ve kararları Anayasada nitelikleri belirtilen demokrasi esaslarına aykırı olamaz.

Siyasi parti kurma hakkı:

Madde 5/2- Siyasi partiler, Anayasa ve kanunlar çerçevesinde, önceden izin almaksızın serbestçe kurulurlar.

Siyasi partilerin teşkilatı:

Madde 7 - Siyasi partilerin teşkilatı; merkez organları ile il, ilçe ve belde teşkilatlarından; Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu ile il genel meclisi ve belediye meclisi gruplarından ibarettir. Siyasî partilerin tüzüklerinde ayrıca kadın kolu, gençlik kolu ve benzeri yan kuruluşlarla, yabancı ülkelerde yurtdışı temsilciliği kurulması öngörülebilir.

Belde teşkilatı il ve ilçe merkezleri dışında belediye teşkilatı olan yerlerde kurulur.

Belde teşkilatları ilçe başkanlığına bağlıdır. Bu teşkilatların seçim tarzı, kuruluş ve faaliyet şekil ve şartları, üye sayısı, il ve ilçe teşkilatlarıyla münasebetleri siyasi partilerin tüzüklerinde gösterilir.

Şu kadar ki, belde teşkilatının üye sayısı üçten az olamaz.

Partilerin kurulması:

Madde 8/3 - Siyasi partiler, bildiri ve belgelerin, İçişleri Bakanlığına verilmesiyle tüzeltkişilik kazanırlar.

Partilerin genel merkez teşkilatı: Madde 13/1- Siyasi partilerin merkez organları büyük kongre, genel başkan ile diğer karar, yönetim, icra ve disiplin organlarından ibarettir. Bu organların isimleri ve üye sayıları tüzüklerinde gösterilir.

Merkez karar, yönetim ve icra organları:

Madde 16/1 - Siyasi partilerin merkez karar, yönetim ve icra organları parti tüzüğünde belirtilen isim, şekil ve sayıda kurulur. Büyük Kongrece seçilecek merkez organlarının herbirinin üye sayısı 15'den az olamaz.

Merkez disiplin kurulu:

Madde 17 - Siyasi partinin merkez disiplin kurulu, bu Kanunda ve parti tüzüğünde gösterilen şekilde kurulur. Bu kurulun üye sayısı yediden az olamaz.

Teşkilatın merkezleri:

Madde 31 - Siyasî partilerin merkez teşkilâtı Ankara il merkezinde; il ve ilçe teşkilâtları, ilgili il ve ilçe merkezlerinde; belde teşkilâtları ve ilçe merkezleri hariç olmak üzere, belediye teşkilâtı olan yerlerde; yan kuruluşları ve yurtdışı temsilcilikleri ise tüzüklerinde belirtilen yerlerde bulunur.

Diğer kanunlarının genel olarak uygulanacak hükümleri:

Madde 121/1 - Türk Kanunu Medenisi ile Dernekler Kanununun ve dernekler hakkında uygulanan diğer kanunların bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri, siyasi partiler hakkında da uygulanır.

c- 2908 Sayılı Dernekler Yasası'ndaki düzenlemeler:

Kendiliğinden dağılmış sayılma

Madde 51 - Dernekler, kuruluş amaç ve şartlarını kaybettiği veya acze düştüğü veya yönetim kurulunun tüzük gereğince kurulmasına imkan kalmadığı veya 23 üncü maddede belirtilen yeter sayının bulunmaması sebebiyle üstüste iki olağan genel kurul toplantısının yapılamadığı hallerde, kendiliğinden dağılmış sayılır. Kendiliğinden dağılma hali, dernek merkezinin bulunduğu yerin en büyük mülki amirinin veya Cumhuriyet savcılığının istemi üzerine sulh hukuk mahkemesince tespit edilir.

d- 4721 sayılı Türk Medeni Yasası'ndaki düzenlemeler

Madde 87 - Dernekler, aşağıdaki hâllerde kendiliğinden sona erer:

1. Amacın gerçekleşmesi, gerçekleşmesinin olanaksız hâle gelmesi veya sürenin sona ermesi,
2. İlk genel kurul toplantısının kanunda öngörülen sürede yapılmamış ve zorunlu organların oluşturulmamış olması,
3. Borç ödemede acze düşmüş olması,
4. Tüzük gereğince yönetim kurulunun oluşturulmasının olanaksız hâle gelmesi,
5. Olağan genel kurul toplantısının iki defa üst üste yapılamaması.

Her ilgili, sulh hâkiminden, derneğin kendiliğinden sonra erdiğinin tespitini isteyebilir.

D-HUKUKSAL DURUM

Siyasi parti tüzel kişiliğinin son bulduğu yani dağılmış sayıldığıнын tesbitine yönelik talepte bulunma ve karar verme yetki ve görevinin kime ait olduğu, hangi hallerde bu kararın verilebileceği, bu kararın niteliğinin ne olduğu ve hangi tarihten itibaren hüküm ifade edeceği hususlarının açıklanması gerekmektedir.

a- Görev ve yetki

Siyasi partilerin nasıl tüzel kişilik kazanacağı 2820 sayılı Yasası'nda ayrıntıları ile düzenlenmesine rağmen, tüzel kişiliğin (kapanma veya kapatılma kararı olmaksızın) hangi hallerde kendiliğinden son bulacağı konusunda ise bu yasada açık bir düzenleme mevcut değildir.

Ancak 2820 sayılı Yasa'nın 121/1 inci maddesinde, "Türk Medeni Yasası ile Dernekler Yasası'nın ve dernekler hakkındaki diğer yasaların, Siyasi Partiler Yasası'na aykırı olmayan hükümlerinin, siyasi partiler, hakkında da uygulanacağı" belirtilmiş; bu şekilde diğer yasalardaki düzenlemelerin tekrarından kaçınılmıştır.

2908 sayılı Dernekler Yasası'nın 51 inci ve 4721 sayılı Türk Medeni Yasası'nın 87 nci maddelerinde bir derneğin, hangi hallerde dağılmış sayılacağı açıkça düzenlenmiştir. Bu maddelerin; siyasi partiler konusundaki Anayasal kurallar ile Siyasi Partiler Yasası'ndaki düzenlemelere aykırı olmayan hükümlerinin, siyasi partiler hakkında da uygulanması söz konusudur.

4721 sayılı Yasa'nın 87 nci maddesi, her ilgilinin sulh hakiminden dağılma halinin tesbitini talep edebileceğini düzenlerken; 2908 sayılı Yasa sadece dernek merkezinin bulunduğu yerin en büyük mülki amirinin veya Cumhuriyet savcılığının istemi üzerine sulh hukuk mahkemesince dağılmanın tesbiti kararı verileceğini hükme bağlamıştır. Bu şekilde her iki yasa, diğer konularda yetkilendirdiği kişi ve kurumlara, dağılmış sayılmanın tesbitine ilişkin talepte bulunma hakkı vermiş, incelemeyi talep koşuluna bağlamıştır.

Anayasa, 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası, 2797 sayılı Yargıtay Yasası ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Yasa hükümlerine göre, siyasi partilerden istemde bulunma, parti faaliyetlerini izleme, soruşturma ve gerektiğinde kapatma ile hukuki varlığın son bulduğunun tesbiti konusunda dava açma görevi, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'na aittir. Belirtilen mevzuat gözetildiğinde siyasi partilere yasalarda öngörülen yaptırımı uygulayacak merci ise kuşkusuz Anayasa Mahkemesi'dir.

Mevzuat hükümleri ve Anayasa Mahkemesi'nin yerleşik kararlarına göre "siyasi partinin hukuki varlığının mevcut olup olmadığı" konusunun, yalnızca Anayasa Mahkemesi'nce incelenmesi mümkündür. Çünkü, 2820 sayılı Yasa'nın 121/1 inci maddesindeki düzenlemede, diğer yasaların "siyasi partiler yasasına aykırı olmayan hükümlerinin siyasi partiler hakkında da uygulanabileceği" ifade edilirken; siyasi partilerin dernekler gibi işlem göremeyecekleri, dolayısıyla siyasi partiler konusunda görevlendirilmesi nedeniyle, Anayasa Mahkemesi dışında bir başka mahkemenin bu konuda yetkili ve görevli olamayacağı öngörülmektedir. Anayasa Mahkemesi'nin bu incelemeyi yapabilmesi ise Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'nın talepte bulunmasına bağlıdır. Böyle bir talep veya inceleme için görülmekte olan veya ayrı bir dava bulunmasına da gerek yoktur.

b- Dağılma nedenleri

2820 sayılı Yasa'nın 121 inci maddesi ışığında siyasi partilerin dağılma nedenleri sıralanacak olursa;

- Siyasi partinin kuruluş amaç ve şartlarını kaybetmesi, kuruluş amacının gerçekleşmesinin olanaksız hale gelmesi,
- Acze ya da borç ödemede acze düşmesi,
- Merkez karar ve yönetim kurulunun tüzük gereğince oluşturulmasının olanaksız hale gelmesi,

- İlk genel kurul toplantısının süresinde yapılmaması ve zorunlu organlarının oluşturulmamış olması,

- Olağan genel kurul toplantısını üst üste iki kere yapılamaması

durumlarında siyasi partinin dağılmış sayılma durumunun incelenmesi gerekmektedir.

Burada üzerinde durulması gereken husus, bahse konu nedenlerin gerçekleşmesi halinde, 2820 sayılı Yasa'nın 104/1 inci maddesine göre, ön koşul olarak Anayasa Mahkemesi'nden ihtar kararı alınmasının gerekip gerekmediği noktasında toplanmaktadır.

Bir siyasi parti hakkında öncelikle 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası ve doğal olarak anılan Yasa'nın 104/1 inci maddesindeki hükmün işletilmesi gerekmekte ise de; bu maddenin işletilmesi ortada hukuken bir siyasi partinin var olduğu yani aykırılığı giderebilecek bir siyasi partinin mevcudiyetinden söz edilebildiği haller için söz konusu olabilir. Diğer bir ifade ile ortada, hukuken bir siyasi parti yok ise, ihtar kararını yerine getirebilecek hukuksal bir kişilikten de söz edilemez. Bu halde o siyasi parti hakkında ihtar kararı alınması değil, hukuksal kimliğinin, yani tüzel kişiliğinin son bulmuş olduğunun tesbit edilmesi yoluna gidilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, bir dernek için ilk kongrenin süresinde yapılmaması dağılmış sayılma nedeni iken; sadece bu neden bir siyasi parti hakkında başlı başına dağılma nedeni oluşturmayıp; 2820 sayılı Yasa'nın 104 üncü maddesinin işletilmesini gerektirir bir durumdur.

c- Kararın niteliği

Siyasi partinin hukuki varlığın son bulduğunun, yani dağılmış sayılmanın tesbiti konusunda verilecek karar, çekişmesiz yargısal bir tesbit kararıdır. Dağılmış sayılma talebinin yerinde görülmesi halinde, mevcut, hukuken var olan bir hasımdan söz edilemeyeceğinden, yargısal işlem çekişmesiz nitelik taşımaktadır.

Yüksek Mahkemeniz de, dağılmış sayılmanın tesbitine yönelik davaları, çekişmeli yargısal bir işlem olarak değil; çekişmesiz yargısal bir işlem olarak değerlendirmekte ve dava olarak değil "değişik işler" nitelendirmesi ile yürütmektedir.

Yargısal bir değerlendirme sonucunda bu tesbit kararı verildiğinden; karar kuşkusuz "yargısal" bir nitelik taşımaktadır (1630 sayılı Dernekler Yasası'nın 44 üncü maddesinde bu konuda mülki amir yetkilendirilmiş ve 2908 sayılı Dernekler Yasası'nda da bu durum benimsenmiş ise de; anılan

yasada 3.7.1997 tarih ve 4279 sayılı Yasa ile yapılan değişiklikle, dernekler yönünden de, siyasi partilere paralel bir düzenleme getirilmiştir).

Dağılmış sayılmanın tesbiti kararı, dağılma nedeninin varlığı halinde ve talep üzerine verilebilecek bir karardır. O halde talep anında ya da öncesinde bu nedenlerin mevcut olması gerekmektedir.

Bu tesbit kararı ile parti tüzel kişiliği sona ermeyip, tüzel kişiliğin daha önce kendiliğinden son bulduğu tesbit edildiğinden, tesbit kararına konu nedenlerin hangi tarihte gerçekleşmiş sayıldığı da önemlidir. Şöyle ki; tesbit kararının, hangi tarihten itibaren hüküm ifade edeceği; bir diğer anlatım ile verilecek tesbit kararının, talep tarihinden mi yoksa daha önceki bir tarihten itibaren mi geçerli olacağı hususu, tesbite dayanak olan nedenlerin hangi tarihte gerçekleşmiş olduğunun belirlenmesi ve bilinmesini de gerektirmektedir.

Yukarıda belirtilen hükümler çerçevesinde, bir siyasi partinin kuruluş ya da varlık nedenlerini kaybetmiş sayılmasının “yasa ile öngörülmesi” ve içerik itibarıyla bu şekilde “meşru amaç” ve “demokratik toplumda gereklilik” ölçütlerine uygunluğu halinde, evrensel normlara aykırılık halinden de söz edilmesi mümkün değildir.

E- DEĞERLENDİRME

Son Çağrı Partisi’nin, otuziki kurucu üye ile 29.8.2002 tarihinde kurulmasını takiben, partinin yönetimi için zorunlu organlar olan (md 7/1, 13/1) merkez karar ve yönetim kurulu (md 16) ve merkez disiplin kurulu (md 17) bu güne kadar oluşturulmamıştır.

Son Çağrı Partisi Genel Başkanı’nın 10.11.2003 tarihinde parti üyeliğinden istifası ile genel başkanlığın boşalmasına rağmen, bu konuda bir vekil belirlenmediği gibi seçim de (md 15/6) yapılmamıştır.

Herhangi bir üye kaydı (md 12)- yoluna dahi gidilmemiş; yine herhangi bir il (md 19), ilçe (md 20) ve belde (md 7) teşkilatı da kurulmamıştır.

Bildirilen genel merkez adresi dışında (md 31), herhangi bir teşkilatlanma içerisinde olunmamış, genel merkezin ise Ankara’da bulunma zorunluluğuna (md 31) rağmen, Ankara’da ki genel merkez adresi boşaltılmış, başka bir genel merkez adresi bildirilmemiş, bu konudaki işlemler parti genel başkanının bulunduğu Antalya İli’ndeki bir adresten yürütülmeye başlanmıştır. Ancak anılan kişinin parti üyeliğinden istifası da düşünüldüğünde, partinin herhangi bir irtibat adresi ve de genel merkezi bulunmamaktadır.

Partinin milli iradenin oluşturulması için bu şekilde hiçbir çalışma, üye kaydı ve örgütlenme içerisinde olmadığı, kuruluşundan itibaren seçimlere katılma yeterliliğine hiçbir zaman sahip olmadığı için, hiçbir seçime de katılmadığı anlaşılmaktadır.

Son Çağrı Partisi, Başsavcılığımız tarafından tüzük değişikliği yoluna gitmesi için yazılan 26.02.2003 tarihli yazı gereğini, kurucular kurulunu toplayamadığı için yerine getirememiş ve tüzüğünde düzenlemeye gitmemiş, Başsavcılığımıza bir tüzük ibraz etmemiştir.

Kaldı ki anılan Parti *“Bu güne kadar yapılmış olan siyasette her ne kadar olumsuzluk varsa elimizle, dilimizle, kalemimiz ve yüreğimizle düzeltmeye gayret göstereceğiz”* Cümlesinden İbarettir metnin parti tüzüğü olduğunu belirterek, bir başka tüzükte ibraz etmemiş olup; anılan ibarelerin içerik olarak parti tüzüğü sayılması da, ayrıca hukukten mümkün değildir.

Anılan partinin tüzüğünde yer almayan ve düzenlenme konusu edilmeyen ancak, 2820 sayılı Yasa’nın belirttiği ve zorunlu olan yönetmelikler de çıkartılmamıştır.

Bu şekilde tüzüğü ile merkez organları bulunmayan ve organlarını da bu nedenle toplayamayan anılan partinin herhangi bir faaliyeti bulunmamaktadır.

Otuziki kurucu üye ile kuruluşunu takiben herhangi bir üye kaydında bulunmayan Son Çağrı Partisinin kurucularından olan dört kişinin bir başka siyasi parti üyesi oldukları siyasi parti sicillerinden anlaşılmakla, 2820 sayılı Yasa’nın 6/2 nci maddesi uyarınca (Son Çağrı Partisi’ndeki de dahil olmak üzere) bu siyasi parti üyelikleri kendiliğinden son bulmuştur. Ayrıca kuruculardan on yedi kişi de parti üyeliklerinden istifa etmişlerdir. Bu şekilde sicil kayıtlarına göre, partinin (kurucu) üye sayısı halen onbirdir.

2820 sayılı Yasa’ya göre parti tüzüğünde daha fazla sayı öngörülmemiş ise, siyasi partinin merkez karar ve yönetim kurulunun en az onbeş (md 17/1), merkez disiplin kurulunun en az yedi (md 17) kişiden oluşması gerekmektedir. Son Çağrı Partisi’nin tüzüğünde bu konuda hüküm bulunmamaktadır. Ayrıca parti genel başkanı da (md 15) düşünüldüğünde, en az otuz kurucu üye ile (md 8/1) kurulması gereken bir siyasi partinin (kurucu) üye sayısının yirmiüçün altına düşmesi halinde; partinin, zorunlu merkez organlarını tekrar oluşturması mümkün değildir. Son Çağrı Parti’nin üye sayısı da onbir olmakla, artık partinin zorunlu organlarını oluşturması ve bu oluşturacağı organlardan sonra üye kaydına başlaması ve hukukten faaliyette bulunması olanağı kalmamıştır.

Tüm bu hususlar Son Çağrı Partisi'ne ilişkin siyasi parti sicil dosyası üzerinde yapılan incelemelerle sabit olmuştur.

Yukarıda açıklanan nedenlerle Son Çağrı Partisi, yasanın öngördüğü kuruluş amaç ve şartlarını taşıma ve sürdürme iradesine sahip değildir; bu iradeyi, kuruluş amaç ve şartlarını kaybetmiş, bu amaç ve şartların gerçekleşmesi artık olanaksız hale gelmiştir.

Belirtilen tüm bu nedenlerle; kuruluş amaç ve koşullarını, talep anına kadar mevcut olan ve süregelen eylemleri nedeniyle kaybeden Son Çağrı Partisi'nin hukuki varlığının son bulduğunun, yani kendiliğinden dağılmış sayıldığının tesbit edilmesi gerektiğinin yasal bir zorunluluk olduğu tartışmasızdır:

Anılan tesbite dayanan nedenler “yasa ile öngörülmüş olup meşru ve demokratik toplumda gereklilik” ölçütlerine aykırı da değildir.

F- SONUÇ VE İSTEM

Yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı davalı Son Çağrı Partisi'nin; 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 121 inci maddesi aracılığıyla Türk Medeni Yasası'nın 87, 2908 sayılı Dernekler Yasası'nın 51 inci maddeleri uyarınca “talep tarihi itibarıyla kuruluş amaç ve şartlarını kesin olarak kaybetmesi nedeniyle” kendiliğinden dağılma halinin ve buna bağlı olarak hukuki varlığının sona erdiğinin tespitine karar verilmesi iddia ve talep olunur.”

II- İNCELEME

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın iddianamesi, konuya ilişkin rapor, ilgili Anayasa ve Yasa kuralları ile diğer belgeler okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Son Çağrı Partisi, gerekli belgelerin 29.8.2002 tarihinde İçişleri Bakanlığı'na verilmesiyle tüzelkişilik kazanmıştır.

Siyasî Partiler Kanunu'nun 121. maddesinin birinci fıkrasında, “Türk Kanunu Medenîsi ile Dernekler Kanununun ve dernekler hakkında uygulanan diğer kanunların bu kanuna aykırı olmayan hükümleri, siyasî partiler hakkında da uygulanır” denilmektedir. 5253 sayılı Dernekler Kanunu'nda konuyla ilgili bir düzenlemeye yer verilmemiş, 36. maddede bu Yasa'da hüküm bulunmayan hallerde 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun kurallarının uygulanacağı öngörülmüştür. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 87. maddesinde, kuruluş amacının gerçekleşmesinin olanaksız

hale gelmesi, ilk genel kurul toplantısının kanunda öngörülen sürede yapılmamış ve zorunlu organların oluşturulmamış olması, Tüzük gereğince yönetim kurulunun oluşturulmasının olanaksız hale gelmesi, olağan genel kurul toplantısının iki defa üst üste yapılamaması gibi durumlar derneğin kendiliğinden sona ermesi nedeni olarak sayılmıştır.

Parti'nin Ankara'da bir genel merkezinin bulunmadığı, dağılma halinin tespiti talebiyle yapılan başvuruya karşı diyeceklerini bildirmek üzere parti genel merkezi olarak gösterilen adrese tebligat yapılamadığı, genel başkanının istifa ettiği, adreslerine ulaşılabilen dört kurucu üyeye yapılan tebligata cevap verilmediği, Parti'nin kuruluşunu takiben hiçbir yerde teşkilatlanmadığı, büyük kongresini yapmadığı, Yasa'da öngörülen merkez organları ile disiplin kurulunu oluşturmadığı anlaşıldığından, Son Çağrı Partisi'nin siyasi parti niteliğinin kendiliğinden sona erdiği sonucuna varılmıştır.

Öte yandan, 2820 sayılı Yasa'nın 110. maddesinde, *"Kapanan bir siyasi partinin malları, büyük kongre toplanma yeter sayısının salt çoğunluğunun oyu ile alacağı bir karar üzerine, bir diğer siyasi partiye veya başka bir parti ile birleşmek için kapanma kararı alınmışsa, birleşeceği partiye, ilgili partinin de kabul etmesi şartıyla devredilebilir. Aksi halde kapanan siyasi parti malları Hazineye geçer"* denilmektedir. Bu durumda, büyük kongresini toplayamayan ve tüzel kişiliği sona eren Parti'nin mallarının Hazine'ye geçirilmesi gerekir.

III- SONUÇ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın, Son Çağrı Partisi'nin dağılma halinin ve buna bağlı olarak hukuki varlığının sona erdiğinin tespitine karar verilmesi istemine ilişkin 25.6.2004 günlü, SP. 125. Hz 2004/01 sayılı İddianamesi ve ekleri, konuya ilişkin rapor, ilgili Anayasa ve yasa kuralları incelendi, gereği görüşülüp düşünüldü;

1- Son Çağrı Partisi'nin, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 121. maddesi yollamasıyla 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 87. maddesi gereğince dağılmış sayılarak hukuki varlığının sona erdiğine,

2- Parti'nin tüm mallarının, 2820 sayılı Yasa'nın 110. maddesinin birinci fıkrası uyarınca Hazine'ye geçmesine,

3- Gereğinin yerine getirilmesi için karar örneğinin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine,

8.1.2008 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Haşim KILIÇ

Başkanvekili
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Üye
Sacit ADALI

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Mehmet ERTEN

Üye
A. Necmi ÖZLER

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye
Şevket APALAK

Üye
Serruh KALELİ

Üye
Zehra Ayla PERKTAŞ

Esas Sayısı : 2002/6 (Değişik İşler)

Karar Sayısı : 2008/6

Karar Günü : 8.1.2008

DAVACI: Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı

DAVALI: Sosyalist Birlik Hareketi Partisi

DAVANIN KONUSU: Sosyalist Birlik Hareketi Partisi'nin dağılma halinin ve buna bağlı olarak hukuki varlığının sona erdiğinin tespitine karar verilmesi istemidir.

I- İDDİANAME

Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 5.6.2002 günlü, SP.100 Hz.2002/10 sayılı iddianamesi şöyledir:

"I- GİRİŞ

Sosyalist Birlik Hareketi Partisi gerekli bildiri ve belgelerini 5.8.1999 tarihinde İçişleri Bakanlığına vermesiyle 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 8. maddesine göre tüzel kişilik kazanmıştır.

Partinin, kurulduğundan bu güne kadar Büyük Kongresini yapmadığı, yalnızca beş ilde teşkilatlandığı ve halen genel merkezinin bulunmadığı anlaşıldığından adı geçen partinin kendiliğinden dağılmış sayıldığıının tesbitini talep zorunluluğu doğmuştur.

II- KONUyla İLGİLİ YASAL DÜZENLEMELER:

A) Siyasi Partiler Kanunu:

Madde 8/2: "Siyasi partilerin genel merkezi Ankara'da bulunur."

Madde 10: "Cumhuriyet Başsavcılığınca her siyasi parti için bir sicil dosyası tutulur.

Bu sicil dosyasında: '... b) Merkez organlarıyla teşkilat kurdukları il, ilçe ve beldelerin, bunların organlarında görev alanların adlarını, soyadlarını,

doğum yer ve tarihlerini, meslek veya sanatlarını ve ikametgahlarını gösterir ve onaylı listeleri... bulunur.”

Madde 31: “Siyasi partilerin merkez teşkilatı Ankara il merkezinde.... bulunur.”

Madde 121: “Türk Kanunu Medenisi ile Dernekler Kanununun ve Dernekler hakkında uygulanan diğer kanunların bu kanuna aykırı olmayan hükümleri, siyasi partiler hakkında da uygulanır.”

B) Türk Medeni Kanunu:

Madde 87: “Dernekler, aşağıdaki hallerde kendiliğinden sona erer:

1) Amacının gerçekleşmesi, gerçekleşmesinin olanaksız hale gelmesi veya sürenin sona ermesi,

2) İlk genel kurul toplantısının kanunda öngörülen sürede yapılmamış ve zorunlu organların oluşturulmamış olması,

3) Borç ödemede acze düşmüş olması,

4) Tüzük gereğince yönetim kurulunun oluşturulmasının olanaksız hale gelmesi,

5) Olağan genel kurul toplantısının iki defa üst üste yapılamaması.

Her ilgili, sulh hakiminden, derneğin kendiliğinden sona erdiğinin tesbitini isteyebilir.”

C) 2908 Sayılı Dernekler Kanunu:

Madde 51: “Dernekler, kuruluş amaç ve şartlarını kaybettiği veya acze düştüğü veya yönetim kurulunun tüzük gereğince kurulmasına imkan kalmadığı veya 23. maddede belirtilen yeter sayının bulunmaması sebebiyle üst üste iki olağan genel kurul toplantısının yapılamadığı hallerde kendiliğinden dağılmış sayılır. Kendiliğinden dağılma hali, dernek merkezinin bulunduğu yerin en büyük mülki amirinin veya Cumhuriyet Savcılığının istemi üzerine sulh hukuk mahkemesince tesbit edilir.”

III- TESBİT DAVASININ AÇILMA NEDENİ VE DEĞERLENDİRME:

Davalı siyasi partinin 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 8/2 nci ve 31 nci maddelerindeki hükümlere rağmen Ankara’da genel merkezi bulunmadığından bu partinin kuruluş bildirgesinde gösterdiği adrese gönderilen tebligatlar yapılamamaktadır.

Aynı kanunun 10 uncu maddesi uyarınca yalnızca beş il ve ilçede teşkilat kurduğuna dair bilgi dışında partiye üye kaydettiğine ve faaliyetlerine ait hiçbir bilgi ve belge Cumhuriyet Başsavcılığımızdaki sicil dosyasına intikal ettirilmemiştir.

Yine aynı kanunun 14/7 nci maddesindeki "... parti kurucuları ilk büyük kongreyi partinin tüzel kişilik kazanmasından başlayarak iki yıl içinde toplamak zorundadırlar." emredici hükmüne rağmen, 5.8.1999 tarihinde tüzel kişilik kazanan davalı siyasi partinin ilk büyük kongresi bu güne kadar toplanmamıştır. Bu nedenle adı geçen siyasi partiye ihtar kararı verilmesi için Siyasi Partiler Kanununun 104. maddesi uyarınca Yüksek Mahkemenize 25.1.2002 günlü SP.100 Hz. 2002/2 sayı ile dava açılmış olup, bu ihtar istemi konusunda herhangi bir karar verilmemiştir.

Bu durumda, Sosyalist Birlik Hareketi Partisi, amacını gerçekleştirmek için gerekli kuruluş koşullarını kaybettiği, Anayasa ve Siyasi Partiler Kanununda yer alan hükümler çerçevesinde bir siyasi parti niteliği kalmadığı kuşkusuzdur.

Siyasi Partiler Kanunu, Türk Medeni Kanunu ve Dernekler Kanununun yukarıda yazılı hükümleri karşısında partinin kendiliğinden dağılmış duruma düştüğü açıktır.

IV- SONUÇ VE İSTEM:

Davalı Sosyalist Birlik Hareketi Partisinin; yukarıda açıklanan nedenlerle, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 121. maddesi aracılığıyla Türk Medeni Kanununun 87, 2908 sayılı Dernekler Kanununun 51. maddeleri uyarınca kendiliğinden dağılma halinin, buna bağlı olarak hukuki varlığının sona erdiğinin tespitine karar verilmesi iddia ve talep olunur."

II- İNCELEME

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın iddianamesi, konuya ilişkin rapor, ilgili Anayasa ve Yasa kuralları ile diğer belgeler okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Sosyalist Birlik Hareketi Partisi, gerekli belgelerin 5.8.1999 tarihinde İçişleri Bakanlığı'na verilmesiyle tüzel kişilik kazanmıştır.

Siyasî Partiler Kanunu'nun 121. maddesinin birinci fıkrasında "Türk Kanunu Medenîsi ile Dernekler Kanununun ve dernekler hakkında uygulanan diğer kanunların bu kanuna aykırı olmayan hükümleri, siyasî partiler hakkında da uygulanır" denilmektedir. 5253 sayılı Dernekler

Kanunu'nda konuyla ilgili bir düzenlemeye yer verilmemiş, 36. maddede bu Yasa'da hüküm bulunmayan hallerde 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun kurallarının uygulanacağı öngörülmüştür. Söz konusu Kanun'un 87. maddesinde, kuruluş amacının gerçekleşmesinin olanaksız hale gelmesi, ilk genel kurul toplantısının kanunda öngörülen sürede yapılmamış ve zorunlu organların oluşturulmamış olması, Tüzük gereğince yönetim kurulunun oluşturulmasının olanaksız hale gelmesi, olağan genel kurul toplantısının iki defa üst üste yapılamaması gibi durumlar derneğin kendiliğinden sona ermesi nedeni olarak sayılmaktadır.

Buna göre söz konusu Parti'nin, Ankara'da bir genel merkez adresi bulunmaması, dağılma halinin tespiti talebiyle yapılan başvuruya karşı diyeceklerini bildirmek üzere parti genel merkezi olarak gösterilen adrese yapılan tebligatın sonuçsuz kalması, Yasa'da öngörülen merkez organları ile disiplin kurulunun oluşturulamaması, genel kurul toplantılarının yapılamamış olması nedenleriyle kuruluş amaçlarını gerçekleştirmesinin olanaksız hale geldiği ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 87. maddesi gereğince dağılmış sayılarak hukuki varlığının sona erdiği açıktır.

Öte yandan, 2820 sayılı Yasa'nın 110. maddesinde, *"Kapanan bir siyasi partinin malları, büyük kongre toplanma yeter sayısının salt çoğunluğunun oyu ile alacağı bir karar üzerine, bir diğer siyasi partiye veya başka bir parti ile birleşmek için kapanma kararı alınmışsa, birleşeceği partiye, ilgili partinin de kabul etmesi şartıyla devredilebilir. Aksi halde kapanan siyasi parti malları Hazineye geçer"* denilmektedir. Büyük kongresini toplayamayan Parti'nin mallarının Hazine'ye geçirilmesi gerekir.

III- SONUÇ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın, Sosyalist Birlik Hareketi Partisi'nin dağılma halinin ve buna bağlı olarak hukuki varlığının sona erdiğinin tespitine karar verilmesi istemine ilişkin 5.6.2002 günlü, SP. 100 Hz. 2002/10 sayılı İddianamesi ve ekleri, konuya ilişkin rapor, ilgili Anayasa ve yasa kuralları incelendi, gereği görüşülüp düşünüldü;

1- Sosyalist Birlik Hareketi Partisi'nin, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 121. maddesi yollamasıyla 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 87. maddesi gereğince dağılmış sayılarak hukuki varlığının sona erdiğine,

2- Parti'nin tüm mallarının, 2820 sayılı Yasa'nın 110. maddesinin birinci fıkrası uyarınca Hazine'ye geçmesine,

3- Gereğinin yerine getirilmesi için karar örneğinin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine,

8.1.2008 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Haşim KILIÇ

Başkanvekili
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Üye
Sacit ADALI

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Mehmet ERTEN

Üye
A. Necmi ÖZLER

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye
Şevket APALAK

Üye
Serruh KALELİ

Üye
Zehra Ayla PERKTAŞ

Esas Sayısı : 2009/3 (Değişik İşler)

Karar Sayısı : 2009/2

Karar Günü : 15.10.2009

DAVACI: Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı

DAVALI: Adalet Partisi

DAVANIN KONUSU: Adalet Partisi'nin kendiliğinden dağılma halinin ve buna bağlı olarak hukuki varlığının sona erdiğinin tespiti istemidir.

I- İDDİANAME

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 28.7.2009 günlü, SP.41 Sor. 2009/4 sayılı iddianamesi şöyledir:

“KANITLAR

a) Adalet Partisi Tüzüğü,

b) Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı Siyasi Partiler Sicil Bürosu'nun davalı Parti ile ilgili olarak düzenlediği tutanak,

c) Davalı Siyasi Parti hakkında Cumhuriyet Başsavcılığı'mızın 28.06.2001 gün ve SP 78 Hz.2001/7 sayılı dilekçesi ile istenen ihtar istemi konusunda Yüksek Anayasa Mahkemesi'nin verdiği 09.01.2002 gün ve Esas 2001/7 (Siyasi Parti İhtar) Karar 2002/4 sayılı kararı,

d) Davalı Siyasi Parti hakkında Cumhuriyet Başsavcılığı'mızın 29.05.2002 gün ve SP 78 Hz.2002/7 sayılı iddianamesi ile açılan dağılma halinin ve buna bağlı olarak hukuki varlığının sona erdiğinin tespitine karar verilmesine ilişkin davamız üzerine Yüksek Anayasa Mahkemesi'nin verdiği 12.7.2006 gün ve Esas 2002/3 (Değişik İşler) Karar 2006/2 sayılı hükmü ve ekleri,

A - GENEL AÇIKLAMA

Siyasi partiler, kuruluş bildirge ve belgelerini yasanın öngördüğü biçimde İçişleri Bakanlığı'na vermekle tüzel kişilik kazanırlar.

Tüzel kişilik kazanan bir siyasi partinin hukuki varlığının mahkeme kararı ile sona erdirilmesi, Anayasa ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nda düzenlendiği üzere ancak kapatma davası ile mümkündür.

Kapatma davasına bakmakla görevli olan Anayasa Mahkemesi'nin, bir siyasi partinin kapatılmasına hükmedebilmesi için, öncelikle o siyasi partinin hukuken var olduğunu tespit etmesi gerekmektedir. O halde; Anayasa Mahkemesi'nin, görmekte olduğu bir kapatma davası içerisinde siyasi parti tüzel kişiliğinin devam edip etmediğini ön sorun olarak inceleme yetki ve görevine öncelikle sahip olduğu tartışmasızdır.

Siyasi partiler hakkındaki mali denetim veya benzeri diğer işlemler söz konusu olduğunda da, öncelikle siyasi partinin "hukuken var olup olmadığı" sorusu akla gelmekte ve bu sorunun yanıtlanması gerekmektedir. Kuşkusuz hukuk sistemimiz içerisinde, bir siyasi partinin "hukuken var olup olmadığı" sorusunu yanıtlama yetki ve görevi Anayasa Mahkemesi'ne aittir. Bu şekilde belirtilen sorunun yanıtlanmasının ancak görülmekte olan bir dava içerisinde ön sorun olarak mümkün olduğu, Anayasa Mahkemesi'nin "bir dava olmadan" böyle bir incelemeyi yapamayacağı hususu söylenemez. Anayasa Mahkemesi talep üzerine her zaman bu konuda inceleme yapmakla görevli olup; bu konuyu Anayasa Mahkemesi'ne taşımak görevi ise, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'na aittir.

Siyasi partinin hukuken var olup olmadığı yani hukuki varlığının son bulup bulmadığına ilişkin dava, özde bir tür kapatma davası değildir. Bu nedenle kapatma davası için geçerli olan hükümler burada mutlak olarak uygulanamaz. Ancak, mevzuat bütünüyle dikkate alındığında, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsuru olan siyasi partiler hakkında, kapatma davalarına uygulanan bazı kuralların bu konuda da geçerli olduğunda kuşku duymamak gerekmektedir.

Siyasi parti, milli iradenin oluşturulması amacı ile kurulmaktadır. Bu husus 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 2. maddesinde de ifade edilmektedir. Milli iradenin oluşmasını esas alan ve bu amaçla kurulan bir siyasi partinin, üye yazımı ve kaydı yoluna gitmesi, bu nedenle parti kurucuları ve yasada belirtilen diğer üyelerinden oluşan "kurucular kurulu" tarafından merkez karar ve yönetim kurulları ile merkez disiplin kurulunu oluşturması; bu kurullarca da yukarıdan aşağıya doğru olarak il teşkilatının kurulması, il teşkilatı tarafından ilçe, ilçe teşkilatı tarafından da belde teşkilatlarının oluşturulması gerekmektedir.

Bir siyasi partinin kuruluşunu takiben olağan büyük kongresini yapabilmesi için ise, kurulu belde teşkilatı tarafından yapılacak kongreyi

takiben, ilçe kongresinin yapılarak, tespit edilecek delegelerle il kongresinin gerçekleştirmesi ve ilden de tespit edilecek delegelerle, (doğal delegelerin de katılımıyla) büyük kongrenin toplanması icap etmektedir.

Bu şekilde parti kararları ve yönetimi, tabandan hareketle demokratik esaslar çerçevesinde oluşmakta; kendi içerisinde demokratik kurallara göre yönetilen partinin de, demokratik esaslar çerçevesinde milli iradeyi oluşturmak için faaliyette bulunması ve bunun için de seçimlerle gelinen organlara talip olması, dolayısıyla seçimlere katılması lazımdır.

B- DAVANIN KONUSU

Adalet Partisi belgelerini 11.04.1995 tarihinde İçişleri Bakanlığı'na vererek 2820 Sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 8. maddesi uyarınca tüzel kişilik kazanmıştır.

Adalet Partisi kurulduğundan bu güne kadar:

- Hiçbir yerde teşkilatlanmadığı, üye kaydetmediği,
- Derneklerin kendiliğinden son bulma hallerini düzenleyen 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 87. maddesindeki: "Olağan genel kurul toplantısının iki defa üst üste yapılamaması" şeklindeki düzenlemeye karşın büyük kongresini iki kez üst üste yapmadığı,
- Tüzüğünde öngörülen yönetmelikleri, organlarını toplayamadığı için çıkaramadığı,
- Herhangi bir faaliyet içerisinde bulunulmadığı, bu bağlamda kuruluşunu takiben seçimlere katılma yeterliliğine hiçbir zaman ulaşmadığı için herhangi bir seçime de katılmadığı,

Anlaşıldığından, kuruluş amaç ve koşullarını kaybeden adı geçen Partinin kendiliğinden dağılmış sayıldığıнын tespitini talep zorunluluğu doğmuştur.

C- KONUyla İLGİLİ YASAL DÜZENLEMELER

Konuyla ilgili olarak Anayasa ve diğer yasalarda yer alan hükümler:

a) Anayasa'daki düzenlemeler:

Madde 68/3: "Siyasi partiler önceden izin almadan kurulurlar ve Anayasa ve kanun hükümleri içerisinde faaliyetlerini sürdürürler."

Madde 69/1: “Siyasi partilerin faaliyetleri, parti içi düzenlemeleri ve çalışmaları demokrasi ilkelerine uygun olur. Bu ilkelerin uygulanması kanunla düzenlenir.”

Madde 69/son; “Siyasi partilerin kuruluş ve çalışmaları, denetlenmeleri, kapatılmaları ya da Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmaları ile siyasi partilerin ve adayların seçim harcamaları ve usulleri yukarıdaki esaslar çerçevesinde kanunla düzenlenir,”

b) 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu:

Madde 3: “Siyasi partiler, Anayasa ve kanunlara uygun olarak; milletvekili ve mahalli idareler seçimleri yoluyla, tüzük ve programlarında belirlenen görüşleri doğrultusunda çalışmaları ve açık propagandaları ile milli iradenin oluşmasını sağlayarak demokratik bir Devlet ve toplum düzeni içinde ülkenin çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması amacını güden ve ülke çapında faaliyet göstermek üzere teşkilatlanmış tüzel kişiliğe sahip kuruluşlardır.”

Madde 4/2: “Siyasi partilerin kuruluşu, organlarının seçimi, işleyişi, faaliyetleri ve kararları Anayasa’da nitelikleri belirtilen demokrasi esaslarına aykırı olamaz.”

Madde 5/2: “Siyasi partiler, Anayasa ve kanunlar çerçevesinde, önceden izin almaksızın serbestçe kurulurlar.”

Madde 7: “Siyasi partilerin teşkilatı; merkez organları ile il, ilçe ve belde teşkilatlarından; Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu ile il genel meclisi ve belediye meclisi gruplarından ibarettir. Siyasî partilerin tüzüklerinde ayrıca kadın kolu, gençlik kolu ve benzeri yan kuruluşlarla, yabancı ülkelerde yurtdışı temsilciliği kurulması öngörülebilir.”

“Belde teşkilatı il ve ilçe merkezleri dışında belediye teşkilatı olan yerlerde kurulur.”

“Belde teşkilatları ilçe başkanlığına bağlıdır. Bu teşkilatların seçim tarzı, kuruluş ve faaliyet şekil ve şartları, üye sayısı, il ve ilçe teşkilatlarıyla münasebetleri siyasi partilerin tüzüklerinde gösterilir.”

Madde 8/3: “Siyasi partiler, bildiri ve belgelerin, İçişleri Bakanlığına verilmesiyle tüzel kişilik kazanırlar.”

Madde 10: “Cumhuriyet Başsavcılığınca her siyasi parti için bir sicil dosyası tutulur.

Bu sicil dosyasında:

...b) Merkez organları ile, teşkilat kurdukları il, ilçe ve beldeleri, bunların organlarında görev alanların adlarını, soyadlarını, doğum yer ve tarihlerini, meslek veya sanatlarını ve ikametgahlarını gösterir onaylı listeleri, ...

Bulunur.

Madde 14/6: "Büyük kongre parti tüzüğünün göstereceği süreler içerisinde toplanır. Bu süre iki yıldan az üç yıldan fazla olamaz."

Madde 14/7: "...Parti kurucuları ilk büyük kongreyi, partinin tüzelkişilik kazanmasından başlayarak iki yıl içinde toplamak zorundadırlar."

Madde 31: "Siyasi partilerin merkez teşkilatı Ankara il merkezinde ... bulunur."

Madde 121: "Türk Kanunu Medenisi ile Dernekler Kanununun ve dernekler hakkında uygulanan diğer kanunların bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri, siyasi partiler hakkında da uygulanır."

c) 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu:

Madde 87: "Dernekler, aşağıdaki hâllerde kendiliğinden sona erer:

1. Amacın gerçekleşmesi, gerçekleşmesinin olanaksız hâle gelmesi veya sürenin sona ermesi,

2. İlk genel kurul toplantısının kanunda öngörülen sürede yapılmamış ve zorunlu organların oluşturulmamış olması,

3. Borç ödemede acze düşmüş olması,

4. Tüzük gereğince yönetim kurulunun oluşturulmasının olanaksız hâle gelmesi,

5. Olağan genel kurul toplantısının iki defa üst üste yapılamaması.

Her ilgili, sulh hâkiminden, derneğin kendiliğinden sona erdiğinin tespitini isteyebilir."

d) Dernekler Kanunu:

Madde 36: "...Bu Kanunda hüküm bulunmayan hallerde 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun hükümleri uygulanır,"

D - HUKUKSAL DURUM:

Siyasi parti tüzel kişiliğinin son bulunduğu yani dağılmış sayıldığıнын tespitine yönelik talepte bulunma ve karar verme yetki ve görevinin kime ait olduğu, hangi hallerde bu kararın verilebileceği, bu kararın niteliğinin ne olduğu ve hangi tarihten itibaren hüküm ifade edeceği hususlarının açıklanması gerekmektedir.

a) Görev ve yetki:

Siyasi partilerin nasıl tüzel kişilik kazanacağı 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nda ayrıntıları ile düzenlenmesine rağmen, tüzel kişiliğın (kapanma veya kapatılma kararı olmaksızın) hangi hallerde kendiliğinden son bulacağı konusunda ise bu Yasada açık bir düzenleme mevcut değildir.

Ancak, 2820 sayılı Yasa'nın 121/1. maddesinde, "Türk Medeni Yasası ile Dernekler Yasası'nın ve dernekler hakkındaki diğer yasaların, Siyasi Partiler Yasası'na aykırı olmayan hükümlerinin, siyasi partiler, hakkında da uygulanacağı" belirtilmiş; bu şekilde diğer yasalardaki düzenlemelerin tekrarından kaçınılmıştır.

5253 sayılı Dernekler Kanunu'nda konuyla ilgili bir düzenlemeye yer verilmemiş, anılan Yasanın 36. maddesinde ise bu Yasada hüküm bulunmayan hallerde 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun uygulanacağı öngörülmüştür.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 87. maddesinde bir derneğin hangi hallerde dağılmış sayılacağı açıkça düzenlenmiştir.

Bu maddelerin; siyasi partiler konusundaki Anayasal kurallar ile Siyasi Partiler Yasası'ndaki düzenlemelere aykırı olmayan hükümlerinin, siyasi partiler hakkında da uygulanması söz konusudur.

Anayasa, 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası, 2797 sayılı Yargıtay Yasası ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Yasa hükümlerine göre, siyasi partilerden istemde bulunma, parti faaliyetlerini izleme, soruşturma ve gerektiğinde kapatma ile hukuki varlığın son bulduğunun tespiti konusunda dava açma görevi, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'na aittir. Belirtilen mevzuat gözetildiğinde siyasi partilere yasalarda öngörülen yaptırımı uygulayacak merci ise kuşkusuz Anayasa Mahkemesi'dir.

Mevzuat hükümleri ve Anayasa Mahkemesi'nin yerleşik kararlarına göre "siyasi partinin hukuki varlığının mevcut olup olmadığı" konusunun, yalnızca Anayasa Mahkemesi'nce incelenmesi mümkündür. Çünkü, 2820

sayılı Yasa'nın 121/1. maddesindeki düzenlemede, diğer yasaların "siyasi partiler yasasına aykırı olmayan hükümlerinin siyasi partiler hakkında da uygulanabileceği" ifade edilirken; siyasi partilerin dernekler gibi işlem göremeyecekleri, dolayısıyla siyasi partiler konusunda görevlendirilmesi nedeniyle, Anayasa Mahkemesi dışında bir başka mahkemenin bu konuda yetkili ve görevli olamayacağı öngörülmektedir. Anayasa Mahkemesi'nin bu incelemeyi yapabilmesi ise Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının talepte bulunmasına bağlıdır. Böyle bir talep veya inceleme için görülmekte olan veya ayrı bir dava bulunmasına da gerek yoktur.

b) Dağılma nedenleri:

2820 sayılı Yasa'nın 121. maddesi göndermesiyle Türk Medeni Kanunu ve Dernekler Kanunu'ndaki hükümler ışığında siyasi partilerin dağılma nedenleri sıralanacak olursa;

- Siyasi partinin kuruluş amaç ve şartlarını kaybetmesi, kuruluş amacının gerçekleşmesinin olanaksız hale gelmesi,
- Acze ya da borç ödemede acze düşmesi,
- Merkez karar ve yönetim kurulunun tüzük gereğince oluşturulmasının olanaksız hale gelmesi,
- İlk genel kurul toplantısının süresinde yapılmaması ve zorunlu organlarının oluşturulmamış olması,
- Olağan genel kurul toplantısını üst üste iki kere yapılamaması

Durumlarında siyasi partinin dağılmış sayılma durumunun incelenmesi gerekmektedir.

Burada üzerinde durulması gereken husus, bahse konu nedenlerin gerçekleşmesi halinde, 2820 sayılı Yasa'nın 104/1. maddesine göre, ön koşul olarak Anayasa Mahkemesinden ihtar kararı alınmasının gerekip gerekmediği noktasında toplanmaktadır.

Bir siyasi parti hakkında öncelikle 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası ve doğal olarak anılan Yasa'nın 104/1. maddesindeki hükmün işletilmesi gerekmekte ise de; bu maddenin işletilmesi ortada hukuken bir siyasi partinin var olduğu yani aykırılığı giderebilecek bir siyasi partinin mevcudiyetinden söz edilebildiği haller için söz konusu olabilir. Diğer bir ifade ile ortada, hukuken bir siyasi parti yok ise, ihtar kararını yerine getirebilecek hukuksal bir kişilikten de söz edilemez. Bu halde o siyasi parti hakkında ihtar kararı alınması değil, tüzel kişiliğinin son bulmuş olduğunun

tespit edilmesi yoluna gidilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, bir dernek için ilk kongrenin süresinde yapılmaması dağılmış sayılma nedeni iken; sadece bu neden bir siyasi parti hakkında başlı başına dağılma nedeni oluşturmayıp; 2820 sayılı Yasa'nın 104. maddesinin işletilmesini gerektirir bir durumdur.

c) Kararın niteliği:

Siyasi partinin hukuki varlığın son bulduğunun, yani dağılmış sayılmanın tespiti konusunda verilecek karar, çekişmesiz yargısal bir tespit kararıdır. Dağılmış sayılma talebinin yerinde görülmesi halinde, mevcut, hukuken var olan bir hasımdan söz edilemeyeceğinden, yargısal işlem çekişmesiz nitelik taşımaktadır.

Yüksek Mahkemeniz de, dağılmış sayılmanın tespitine yönelik davaları, çekişmeli yargısal bir işlem olarak değil; çekişmesiz yargısal bir işlem olarak değerlendirmekte ve dava olarak değil "değişik işler" nitelendirmesi ile yürütmektedir.

Yargısal bir değerlendirme sonucunda bu tespit kararı verildiğinden; karar kuşkusuz "yargısal" bir nitelik taşımaktadır.

Dağılmış sayılmanın tespiti kararı, dağılma nedeninin varlığı halinde ve talep üzerine verilebilecek bir karardır. O halde talep anında ya da öncesinde bu nedenlerin mevcut olması gerekmektedir.

Bu tespit kararı ile parti tüzel kişiliği sona ermeyip, tüzel kişiliğin daha önce kendiliğinden son bulduğu tespit edildiğinden, tespit kararına konu nedenlerin hangi tarihte gerçekleşmiş sayıldığı da önemlidir. Şöyle ki; tespit kararının, hangi tarihten itibaren hüküm ifade edeceği; bir diğer anlatım ile verilecek tespit kararının, talep tarihinden mi? yoksa daha önceki bir tarihten itibaren mi? geçerli olacağı hususu, tespiti dayanak olan nedenlerin hangi tarihte gerçekleşmiş olduğunun belirlenmesi ve bilinmesini de gerektirmektedir.

Yukarıda belirtilen hükümler çerçevesinde, bir siyasi partinin kuruluş ya da varlık nedenlerini kaybetmiş sayılmasının "yasa ile öngörülmesi" ve içerik itibarıyla bu şekilde "meşru amaç" ve "demokratik toplumda gereklilik" ölçütlerine uygunluğu halinde, evrensel normlara aykırılık halinden de söz edilmesi mümkün değildir.

E- DEĞERLENDİRME

Davalı Adalet Partisi'nin kuruluş aşamasında bildirilen "Yeşilyurt Sokak No 38/12 Aşağıayrancı/Ankara" adresindeki genel merkez adresi boşaltılmış, genel merkez adresi olarak 21.09.2006 günlü dilekçe ile "Cinnah Caddesi, Farabi Sokak No 12/10 Ankara ve Birlik mahallesi 4. Cadde No 13/8 Çankaya/Ankara" 06.12.2007 tarihli dilekçe ile de "Kavaklıdere Bilezik Sokak No 6/6 Ankara" adresi Cumhuriyet Başsavcılığıımıza bildirilmiştir.

Siyasi Partiler Yasasının 10. maddesi uyarınca; il, ilçe ve beldelelerde teşkilat kurduğuna, kuruluş bildirgesinde yer alan kurucu üyeler dışında partiye üye kaydettiğine ve faaliyetini sürdürdüğüne dair hiçbir bilgi ve belge Cumhuriyet Başsavcılığıımızdaki sicil dosyasına intikal ettirilmemiştir.

Partinin milli iradenin oluşturulması için bu şekilde hiçbir çalışma, üye kaydı ve örgütlenme içerisinde olmadığı, kuruluşundan itibaren seçimlere katılma yeterliliğine hiçbir zaman sahip olmadığı için, herhangi bir seçime de katılmadığı anlaşılmaktadır.

2820 sayılı Yasa'nın belirttiği ve anılan Partinin tüzüğünde de yer alan zorunlu yönetmelikler de çıkartılmamıştır.

Davalı Siyasi Parti hakkında Cumhuriyet Başsavcılığıımızın 28.06.2001 gün ve SP 78 Hz 2001/7 sayılı dilekçesi ile ilk büyük kongresini yapmadığından bahisle 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 104. maddesi uyarınca istenilen ihtar istemi konusunda Yüksek Mahkemenizin 09.01.2002 gün ve 2001/7 (Siyasi Parti İhtar) Esas, 2002/4 sayılı kararı ile aykırılığın giderilmesi hususunda davalı Adalet Partisine ihtarla bulunulmasına karar verilmiştir.

Yine Cumhuriyet Başsavcılığıımızın 29.05.2002 gün ve SP.78 Hz.2002/7 sayılı iddianamesi ile davalı Partinin kendiliğinden dağılma halinin ve buna bağlı olarak hukuki varlığının sona erdiğinin tespitine karar verilmesi talebiyle açtığımız davamız, Yüksek Mahkemenizin 12.07.2006 gün ve 2002/3 (Değişik İşler), 2006/2 Karar sayılı hükmü ile " Anayasa Mahkemesi'nin 26.04.2002 günlü, 24737 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 09.01.2002 günlü, E:2001/7 (SPI), K:2002/4 sayılı kararıyla Adalet Partisi'ne, büyük kongresini yapması için 6 aylık süre verilmiştir. Parti, derneklerden farklı olarak siyasi partiler açısından ihtar sebebi sayılan ilk genel kurul toplantısını 26.10.2002 günü çoğunluk sağlanamadığı için ertelemişse de, 16.11.2002 tarihinde gerçekleştirmiş ve yetkili organlarını oluşturmuş olup böylece ihtar kararının gereğini yerine getirmiştir. Bu arada, 2820 sayılı Yasa'nın 8/2 ve 31. maddelerine uygun bir biçimde genel merkez adresini

bildirmiştir. Buna göre siyasi partinin kuruluş amacının gerçekleşmesinin olanaksız hale geldiğinden de söz edilemez. Bu nedenlerle, koşulları oluşmadığından Adalet Partisi'nin dağılma halinin ve buna bağlı olarak hukuki varlığının sona erdiğinin tespiti isteminin reddine karar verilmesi gerekir" gerekçesiyle reddedilmiştir.

Siyasi Partiler Yasasının 14/6. maddesinde yer alan "Büyük kongre parti tüzüğünün göstereceği süreler içerisinde toplanır. Bu süre iki yıldan az üç yıldan fazla olamaz." ve demeklerin kendiliğinden son bulma hallerini düzenleyen 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 87. maddesinde ki: "Olağan genel kurul toplantısının iki defa üst üste yapılamaması" şeklindeki emredici hükümlere rağmen, 11.04.1995 tarihinde tüzel kişilik kazanan davalı Adalet Partisi ilk büyük kongresini Yüksek Anayasa Mahkemesinin verdiği ihtar kararı ile kendiliğinden dağılma halinin ve buna bağlı olarak hukuki varlığının sona erdiğinin tespitine ilişkin açtığımız davamız üzerine 16.11.2002 tarihinde yapmış, 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası ve Tüzüğü'nün öngördüğü yetkili organlarını oluşturmuş, bunun dışında anılan tarihten bu güne kadar büyük kongresini toplamamış, böylelikle büyük kongresini iki defa üst üste yapmamış duruma düşmüştür.

Tüm bu hususlar Adalet Partisi'nin Başsavcılığımızda tutulan siyasi parti sicil dosyası üzerinde yapılan incelemelerle de sabit olmuştur.

Siyasi Partiler, milli iradenin oluşmasını sağlayacak demokratik bir devlet ve toplum düzeni içinde, ülke çapında faaliyet göstermek üzere teşkilatlanacak, Anayasa'da niteliği belirtilen demokratik esaslara uygun olarak çalışacak kuruluşlardır. Anayasa'nın 68. maddesi, siyasi partilerin demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarından olduğunu sayarken Anayasaya ve kanunlara, hukuk devleti ilkelerine uygun faaliyet sürdüreceklerini belirtmektedir. Siyasi parti hiçbir faaliyet yapmayacak ise kurulmamalı, kurulmuş ise kanuni görevlerini süresi içinde Anayasada kendisine verilen önemle orantılı olarak yerine getirmelidir. Parti kuruluşunu takiben, teşkilatını kuracak, organlarda görev alanları Cumhuriyet Başsavcılığına bildirecek, amacı ile özdeşleşen şekilde üye kayıtları yapacak, aidat toplayacak toplumsal görevini yerine getirecek merkez organı, partiyi temsil edecek başkan ve diğer icra ve disiplin organlarını seçecek, büyük kongresini yapacak, seçim kurulundan tasdikli üye kayıt, gelir gider, demirbaş ve defterlerini tutacak, mali ve idari sorumluluğuna uygun davranacak, Anayasa Mahkemesince yapılacak denetime uygun koşullarını hazırlayacaktır.

Davalı siyasi Parti bu sayılan Anayasal görevlerinden hiçbirini bugüne kadar yerine getirmemiştir.

Yukarıda açıklanan nedenlerle; Adalet Partisi'nin amacını gerçekleştirmek için gerekli kuruluş koşullarını kaybettiği, Anayasa ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasında yer alan hükümler çerçevesinde bir siyasi parti niteliği taşımadığı kuşkusuzdur. Adalet Partisi, yasanın öngördüğü kuruluş amaç ve şartlarını taşıma ve sürdürme iradesine sahip değildir; bu iradeyi, kuruluş amaç ve şartlarını kaybetmiş, bu amaç ve şartların gerçekleşmesi artık olanaksız hale gelmiştir. 2820 Sayılı Siyasi Partiler Yasası ve Türk Medeni Yasası'nın yukarıda yazılı hükümleri karşısında Partinin kendiliğinden dağılmış duruma düştüğü açıktır.

Anılan tespite dayanan nedenler “yasa ile öngörölmüş olup meşru ve demokratik toplumda gereklilik” ölçütlerine aykırı da değildir.

Belirtilen tüm bu nedenlerle; kuruluş amaç ve koşullarını, talep anına kadar mevcut olan ve süregelen eylemleri nedeniyle kaybeden Adalet Partisi'nin hukuki varlığının son bulduğunun, yani kendiliğinden dağılmış sayıldığının tespit edilmesi gerektiğinin yasal bir zorunluluk olduğu tartışmasızdır:

F- SONUÇ VE İSTEM

Yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı davalı Adalet Partisi'nin, 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 121. maddesi, Dernekler Yasası'nın 36. maddeleri aracılığıyla Türk Medeni Yasası'nın 87. maddesi uyarınca, “talep tarihi itibarıyla kuruluş amaç ve şartlarını kesin olarak kaybetmesi nedeniyle” kendiliğinden dağılma halinin ve buna bağlı olarak hukuki varlığının sona erdiğinin tespitine karar verilmesi iddia ve talep olunur.”

II- İNCELEME

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın iddianamesi, konuya ilişkin rapor, ilgili Anayasa ve Yasa kuralları ile diğer belgeler okunup incelendikten sonra gereği görüşölüp düşünöldü:

Adalet Partisi, gerekli belgelerin 11.4.1995 tarihinde İçişleri Bakanlığı'na verilmesi suretiyle 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 8. maddesine göre tüzel kişilik kazanmış, ilk büyük kongresini 16.11.2002 tarihinde yapmıştır.

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 14. maddesinin birinci fıkrasında siyasi partilerin en yüksek organının büyük kongre olduğu, 28.3.1986 günlü ve 3270 sayılı Yasa ile değışik altıncı fıkrasında büyük kongrenin parti

tüzüğünün göstereceği süreler içerisinde toplanacağı ve bu sürenin iki yıldan az üç yıldan fazla olamayacağı; 31.3.1988 günlü 3420 sayılı Yasa ile değişik 36. maddesinde siyasî partilerin seçimlere katılabilmesi için illerin en az yarısında oy verme gününden en az altı ay evvel teşkilat kurmuş ve büyük kongrelerini yapmış olması veya Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde grubu bulunmasının şart olduğu, bir ilde teşkilatlanmanın merkez ilçesi dahil o ilin ilçelerinin en az üçte birinde teşkilat kurmayı gerektirdiği, 21.5.1987 günlü, 3370 sayılı Yasa ile değişik 7. maddesinde de siyasî partilerin teşkilatının merkez organları ile il, ilçe ve belde teşkilatlarından, Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu ile il genel meclisi ve belediye meclisi gruplarından ibaret olduğu belirtilmiştir.

Parti Tüzüğü'nün "*Büyük Kongre Toplantıları ve Gündemi*" başlıklı 39. maddesinde de, 2820 sayılı Yasa'nın 14. maddesi kuralı yinelenmiş ve büyük kongre olağan toplantılarının iki yıldan az, üç yıldan fazla sürede yapılamayacağı belirtilmiştir.

Parti, kendiliğinden dağılma ve hukuki varlığının sona erme durumunun gerçek olduğunu açıklayarak iddianamede ileri sürülen hususları kabul etmiştir.

Siyasî Partiler Kanunu'nun 121. maddesinin birinci fıkrasında, "*Türk Kanunu Medenîsi ile Dernekler Kanununun ve dernekler hakkında uygulanan diğer kanunların bu kanuna aykırı olmayan hükümleri, siyasî partiler hakkında da uygulanır*" denilmektedir. 5253 sayılı Dernekler Kanunu'nda konuyla ilgili bir düzenlemeye yer verilmemiş, 36. maddede bu Yasa'da hüküm bulunmayan hallerde 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun kurallarının uygulanacağı öngörülmüştür. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 87. maddesinde, kuruluş amacının gerçekleşmesinin olanaksız hale gelmesi, ilk genel kurul toplantısının kanunda öngörülen sürede yapılmamış ve zorunlu organlarının oluşturulmamış olması, Tüzük gereğince yönetim kurulunun oluşturulmasının olanaksız hale gelmesi, olağan genel kurul toplantısının iki defa üst üste yapılamaması gibi durumlar derneğin kendiliğinden sona ermesi nedeni olarak sayılmıştır.

Davalı Parti'nin kuruluşunu takiben genel merkez dışında hiçbir yerde teşkilatlanmadığı, bu nedenle de hiçbir seçime katılmadığı, ilk büyük kongresini yaptığı 16.11.2002 tarihinden itibaren büyük kongresini toplayamadığı, böylece olağan büyük kongre toplantılarını iki defa üst üste yapmadığı anlaşıldığından, Adalet Partisi'nin siyasi parti niteliğinin kendiliğinden sona erdiği sonucuna varılmıştır.

Öte yandan, 2820 sayılı Yasa'nın 110. maddesinde, "Kapanan bir siyasi partinin malları, büyük kongre toplanma yeter sayısının salt çoğunluğunun oyu ile alacağı bir karar üzerine, bir diğer siyasi partiye veya başka bir parti ile birleşmek için kapanma kararı alınmışsa, birleşeceği partiye, ilgili partinin de kabul etmesi şartıyla devredilebilir. Aksi halde kapanan siyasi parti malları Hazineye geçer" denilmektedir. Bu durumda, tüzelkişiliği sona eren Parti'nin mallarının Hazine'ye geçirilmesi gerekir.

III- SONUÇ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın, Adalet Partisi'nin kendiliğinden dağılma halinin ve buna bağlı olarak hukuki varlığının sona erdiğinin tespitine karar verilmesi istemine ilişkin 28.7.2009 günlü, SP. 41 Sor. 2009/4 sayılı İddianamesi ve ekleri, konuya ilişkin rapor, ilgili Anayasa ve yasa kuralları incelendi, gereği görüşülüp düşünüldü;

1- Adalet Partisi'nin, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 121. maddesi yollamasıyla 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 87. maddesi gereğince dağılmış sayılarak hukuki varlığının sona erdiğine,

2- Parti'nin tüm mallarının, 2820 sayılı Yasa'nın 110. maddesinin birinci fıkrası uyarınca Hazine'ye geçmesine,

3- Gereğinin yerine getirilmesi için karar örneğinin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine,

15.10.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Fulya KANTARCIOĞLU
Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN	Üye Mustafa YILDIRIM
Üye Cafer ŞAT	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2007/12 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/1

Karar Günü : 10.2.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Halkın Yükselişi Partisi'nin 2006 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Halkın Yükselişi Partisi'nin 2006 yılı kesinhesabının ilk incelenmesi sonucunda;

"Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2006 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Halkın Yükselişi Partisi'nin 2006 yılı gelirleri toplamının 467.811,59 YTL ve giderleri toplamının 349.098,76 YTL olduğu, 125.705,85 YTL kasa ve banka mevcudunun 2007 yılına devrettiği anlaşılmaktadır.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi'nin 2006 yılı gelirleri toplamı 239.488,23 YTL olup, bunun 86.327,59 YTL.si bağış, 153.160,64 YTL.si geçen yıldan devreden kasa ve banka mevcudundan oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezi'nin 2006 yılı defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerinin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti il örgütlerinin gelirleri 228.323,36 YTL olarak gösterilmiştir.

Bunun 24.011 YTL.si giriş ve üyelik aidatı, 40 YTL.si bayrak, flama, rozet vb. satış gelirleri, 640 YTL.si toplantı ve etkinlik geliri, 15 YTL.si basın yayın satış geliri, 189.584,34 YTL.si bağış ve yardımlar, 435 YTL.si hazine yardımı, 967,69 YTL.si sair gelirler, 8.425,18 YTL.si teşkilattan alınan nakit, 4.205,15 YTL.si geçen yıldan devreden kasa ve banka mevcudundan oluşmaktadır.

İl örgütlerinin 2006 yılı kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümü üzerinde yapılan incelemede, gelirlerinin 2820 sayılı Yasaya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezinin 2006 yılı giderleri toplamı 123.586,35 YTL olup, bunun 47.427,29 YTL.si kira ve yönetim gideri, 18.212,71 YTL.si bayrak, flama, rozet vb.gideri, 2.207,81 YTL.si toplantı ve etkinlik gideri, 33.940,42 YTL.si seçim ve propaganda gideri, 17.517,92 YTL.si demirbaş eşya gideri, 4.280,20 YTL.si sair giderlerden oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezinin 2007 yılına devreden kasa ve banka mevcudu 115.901,88 YTL.dir.

Halkın Yükselişi Partisi Genel Merkezi'nin 2006 yılı defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, aşağıda belirtilenler dışındaki giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

Vergi Usul Kanunu'nun 229. maddesinde "*Fatura, satılan emtia veya yapılan iş karşılığında müşterinin borçlandığı meblağı göstermek üzere emtiayı satan veya işi yapan tüccar tarafından müşteriye verilen ticari vesikadır*" şeklinde tarif yapılmış ve "*Fatura Kullanma Mecburiyeti*" başlıklı 232. maddesindeki hükmüne göre de, faturanın hangi hallerde ve kimler tarafından alınması ve verilmesinin gerektiği ifade edilmiştir. Bu bağlamda mal ve hizmet alımlarında bu işlemlerin fatura ile belgelendirilmesi zorunlu tutulmuş ve gerekli muhasebe kayıtlarının tutulmasında da faturanın tevsik edici belge olarak kullanılması gerektiği ifade edilmiştir.

2820 sayılı Yasa'nın 70. maddesinin üçüncü fıkrasına göre beş milyon (2006 yılı için 45,336 YTL) liraya kadar olan harcamaların makbuz veya fatura gibi bir belge ile tevsik edilmesi zorunlu olmadığından, bu miktarı geçen harcamaların geçerli ve kanıtlayıcı belgeye dayanması gerekmektedir.

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 70. maddesinin bir ve ikinci fıkralarında, "Siyasi partilerin giderleri amaçlarına aykırı olamaz.

Bir siyasî partinin bütün giderleri, o siyasi parti tüzelkişiliği adına yapılır" ve aynı Kanun'un 75. maddesinde, "Anayasa Mahkemesi denetimi sonunda, o siyasi partinin gelir ve giderlerinin doğruluğuna ve kanuna uygunluğuna veya kanuna uygun olmayan gelirler ile giderler dolayısıyla da bunların Hazineye gelir kaydedilmesine karar verir" ve 76. maddesinde de, "Belgelendirilmesi gerektiği halde belgelendirilmeyen parti giderleri miktarınca parti malvarlığı, Anayasa Mahkemesi kararıyla Hazineye irad kaydedilir" hükümleri yer almıştır.

A- Aşağıdaki tabloda belirtilen otobüs biletleri ile bir adet uçak biletinin kişiler adına veya isimsiz olarak düzenlendiği, bu giderlerinde parti bütçesinden ödendiği görülmüştür.

Parti sorumluları savunmalarında bu biletleri Anadolu yürüyüşünde görev alan parti ve MYK üyesi kişilerin kullandığını belirten bir yazı sunmuşlar ve görevlendirmelerin sözlü yapıldığını ifade etmişlerdir.

Seyahat harcamalarının parti adına yapıldığına ilişkin bilgi ve belge bulunmadığından dolayı parti adına yapılmayan seyahat (otobüs biletleri ile uçak biletinin) giderleri parti amaçlarına uygun ve parti tüzel kişiliği adına yapılmış bir harcama olarak kabul edilmemiştir.

Seyahat Giderlerine Ait Tablo

Yevmiye tarih ve No	Yolcunun Adı Soyadı	Türü	Tutarı
30.8.2006/183	Yasemin Yunakçı	Otobüs bileti	28
" "	Yasemin Yunakçı	" "	28
" "	Yasemin Yunakçı	" "	28
" "	Yasemin Yunakçı	" "	28
" "		" "	240
" "	Hasan Çeri	" "	45
20.9.2006/202		" "	17,25
" "		" "	17,25
" "		" "	17,25
" "		" "	20
" "		" "	4
" "		" "	40
" "		" "	10
" "		" "	10
" "		" "	10
" "		" "	10

E: 2007/12, K: 2009/1 (SPMD)

21.9.2006/206	Hakkı Sürücü	" "	35
" "	Meltem Kaynaş	" "	62
25.9.2006/207		" "	50
" "		" "	50
" "		" "	80
28.9.2006/212		" "	38
" "	Deniz İnanc	" "	40
16.10.2006/238		" "	30
" "	Deniz İnanc	" "	25
" "		" "	60
" "		Uçak bileti	55
" "		Otobüs bileti	40
30.10.2006/246	Sinan Keçeli	" "	30
" "	Sinan Keçeli	" "	30
" "		" "	30
" "	Şevket Aksoy	" "	15
" "	Mehmet Karabaş	" "	15
" "	Şevket Aksoy	" "	15
" "	Aysel İçli	" "	30
" "	Deniz İnanc	" "	20
20.11.2006/273	Mehmet Aydın	" "	56
" "	Mehmet Aydın	" "	56
" "	Mehmet Aydın	" "	56
" "	Mehmet Aydın	" "	56
" "	Mehmet Aydın	" "	56
" "	Taliha Kundakçı- Cengiz Tahir	" "	80
" "	Tülay Aksoy	" "	20
" "	Aytaç Özdemir	" "	20
" "	Saim Deniz	" "	20
" "	Fatma Öztürk	" "	20
" "	Mehmet Aydın	" "	20
" "	Cengiz Tahir	" "	37,25
" "	Taliya Kundakçı	" "	38

Toplam: 1.838 YTL

B- Parti'nin 26.7.2006 tarihli 37. Merkez Kurulu toplantısında Anadolu yürüyüşü programının hayata geçirilmesi için çalışmalar yapmak üzere genel sekreterin başkanlığında bir komisyon kurulmasına karar verilmiştir. 6 etaptan oluşan program 11 Ağustos 2006 tarihinde Ankara'dan başlamış ve 16.11.2006 tarihinde İstanbul'da sona ermiştir. Program dahilinde bir çok il ziyaret edilmiştir.

Anadolu yürüyüşünde kullanılan ve giderleri partice karşılanan 34 L 9697 plakalı aracın kime ait olduğunun Parti yetkililerine sorulması üzerine tarafımıza söz konusu aracın 5 ay süre ile Keskin Turizmden kiralandığına dair 28.7.2006 tarihli kira sözleşmesi ibraz edilmiştir. Kira sözleşmesinde yer alan hükümler ile yevmiye defterinin incelenmesinde bu firmaya 2006 yılında herhangi bir ödeme yapılmadığı gibi firmaya borçlanıldığına dair muhasebe kaydına da rastlanılmamıştır. Bunun sebebinin Parti yetkililerine sorulması üzerine verilen cevabi yazıda "...01 Ağustos 2006 – 31.12.2006 tarihleri arasında verilen hizmetlerle ilgili 06.11.2008 tarihine kadar bir fatura kesilmediğinden 2006 yılından bu güne kadar herhangi bir tahakkuk yapılmamıştır." denilmiştir.

Vergi Usul Kanunu'nun "Faturanın Nizamı" başlıklı 231. maddesinin 5. fıkrası, "*Fatura, malın teslimi veya hizmetin yapıldığı tarihten itibaren azami yedi gün içinde düzenlenir. Bu süre içerisinde düzenlenmeyen faturalar hiç düzenlenmemiş sayılır.*" hükmüne göre sözleşmesinde iş bitim tarihinin en geç 31.12.2006 olarak öngörüldüğü dikkate alındığında, faturanın en geç 7.1.2007 tarihine kadar düzenlenmesi gerekir. Keskin Turizm tarafından her hangi bir fatura düzenlenmemesi, ödemenin yapıldığına ve firmaya olan borca ilişkin herhangi bir muhasebe kaydının olmaması dikkate alındığında 5.000.- YTL nin Hazine'ye irad kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti il örgütlerinin giderleri 225.512,41 YTL olarak gösterilmiştir.

Bunun 157.909,67 YTL.si kira ve yönetim gideri, 3.433,36 YTL.si personel gideri, 3.519.- YTL.si yolculuk gideri, 674,64 YTL.si bayrak, flama, rozet vb.gideri, 12.874,32 YTL.si toplantı ve etkinlik gideri, 8.189,97 YTL.si basın yayın gideri, 989,97 YTL.si seçim ve propaganda gideri, 5.260,24 YTL.si demirbaş eşya gideri, 24.326,06 YTL.si sair gider ve 8.425,18 YTL.si teşkilatlara verilen nakit mevcudundan oluşmaktadır.

Parti il örgütlerinin 2007 yılına devreden kasa ve banka mevcudu 9.803,97 YTL dir.

Parti il örgütlerinin 2006 yılı kesinhesap çizelgelerinin gider bölümü üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

C- Parti Mallarının İncelenmesi

Parti'nin 2006 yılı defter ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede taşınmaz mal ediniminin olmadığı anlaşılmaktadır.

Parti'nin 2006 yılı içinde edindiği 22.778,16 YTL. tutarındaki taşınır malın Kanun'a uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

IV- SONUÇ

1- Parti'nin 2006 yılı kesinhesabında gösterilen 467.811,59 YTL gelir ile 6.993,02 YTL borcun, 342.260,76 YTL gider ile 125.705,85 YTL kasa ve banka devrinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna,

2- 2820 sayılı Yasa'nın 70. maddesine aykırı olarak partinin amaçlarına uygun olmayan ve parti tüzel kişiliği adına yapılmış harcama olarak kabulü mümkün görülmeyen **6.838.- YTL** karşılığı Parti malvarlığının, aynı Yasa'nın 75. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir kaydedilmesine,

10.2.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye Mustafa YILDIRIM	Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR
Üye Şevket APALAK	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2003/25 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/2

Karar Günü : 10.2.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Millet Partisi'nin 2002 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Aysel PEKİNER, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN ve Mehmet ERTEN'in katılımıyla 22.10.2003 gününde yapılan inceleme toplantısında,

“Millet Partisi'nin 2002 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

1- 2002 yılı için hesapları verilmemiş olan 59 ilin (Adıyaman, Afyon, Ağrı, Amasya, Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bilecik, Bingöl, Bitlis, Burdur, Çanakkale, Çankırı, Çorum, Diyarbakır, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Gaziantep, Giresun, Gümüşhane, Hakkari, Isparta, İçel, İstanbul, İzmir, Kars, Kastamonu, Kayseri, Kırşehir, Kocaeli, Konya, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Muş, Nevşehir, Niğde, Ordu, Sakarya, Siirt-Kurtalan, Sivas, Tokat, Trabzon, Şanlıurfa, Uşak, Van, Yozgat, Bayburt, Karaman, Kırıkkale, Bartın, Ardahan, Iğdır, Yalova, Karabük) bağlı ilçeleri de kapsar biçimde düzenlenmiş, onaylı kesinhesap çizelgeleri ile buna göre yeniden düzenlenecek birleşik kesinhesabın,

2- Genel Merkez ile tüm illerin gelirleri, giderleri ve gelecek yıla devreden nakit tutarları belirtilerek, hesapların birleştirildiğine ve kabul edildiğine ilişkin Merkez Karar ve Yönetim Kurulu kararının,

3- Parti'nin 2002 yılında edindiği değeri yüzmilyon lirayı aşan taşınır malların, menkul kıymetlerin ve her türlü hakların değerleri ile edinim tarihlerini ve şekillerini de belirten listelerin,

Parti'den istenmesine,

Belirtilen eksikliklerin giderilmesi için Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesine göre Parti'ye bu kararın tebliğ tarihinden itibaren 30 gün süre verilmesine, bu süre içinde istenilen bilgi ve belgelerin gönderilmemesi halinde 2820 sayılı Yasa'nın 111. maddesine göre işlem yapılmak üzere durumun Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na duyurulacağına Parti'ye bildirilmesine,

Gerekli tebligatın yapılması için karar örneğinin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine,

22.10.2003 gününde OYBİRLİĞİYLE " karar verilmiştir.

Ara kararda istenen eksiklikler giderildiğinden işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2002 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Millet Partisi Genel Merkezi ile il örgütlerinin 2002 yılı gelirleri toplamının 173.135.250.319.-TL ve giderleri toplamının 171.581.971.066.-TL olduğu, 1.553.279.253.-TL'nin nakit mevcudu olarak 2003 yılına devrettiği anlaşılmaktadır.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi'nin gelirleri 58.906.631.003.-TL olarak gösterilmiştir.

Bunun 39.183.001.714.-TL.sı aidat gelirleri, 19.500.000.000.-TL.sı bağış gelirleri, 223.629.289.-TL.sı 2001 yılından devreden kasa ve banka mevcudundan oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezi'nin 2002 yılı defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerinin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

Parti Genel Merkezi'nin 2002 yılı muhasebe kayıtlarının tutulduğu yevmiye ve defteri kebir mevcut olup, sözkonusu defterler Ankara 31. noteri

tarafından 28.12.2001 tarih ve 32105 yevmiye numarası ile mühürlenmiş ve onaylanmıştır.

2820 sayılı Kanun'un 60. maddesinin altıncı fıkrasında *"Bütün defterlerin sayfaları ve kaç sayfadan ibaret oldukları teşkilatın bulunduğu ilgili seçim kurulu başkanı tarafından mühürlenir ve tasdik edilir."* Aynı Kanun'un 113. maddesinde *"Bu Kanunun 60'ıncı maddesinde yazılı defter ve kayıtları tutmayanlar, altı aydan bir yıla, bu defter ve kayıtları tahrif veya yok edenler veya gizleyenler, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar."* denildiğinden, defterleri ilçe seçim kurulu yerine notere tasdik ettiren Parti sorumluları hakkında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulmasına Haşim KILIÇ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Sacit ADALI ve Fulya KANTARCIOĞLU'nun karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA karar verildi.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti il örgütlerinin gelirleri 114.228.619.316.-TL olarak gösterilmiştir.

Bunun 39.935.552.400.-TL.sı aidat gelirleri, 72.612.494.530.-TL.sı bağış gelirleri, 212.150.000.-TL.sı diğer gelirler ve 1.468.422.386.-TL.sı 2001 yılından devreden kasa ve banka mevcudundan oluşmaktadır.

İl örgütlerinin 2002 yılı kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümü üzerinde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi'nin 2002 yılı giderleri 58.671.742.341-TL olup tamamı genel giderdir.

Parti Genel Merkezi'nin 2003 yılına devreden kasa ve banka mevcudu 234.020.191.- TL.dir.

Millet Partisi Genel Merkezi'nin 2002 yılı defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti il örgütlerinin giderleri 112.910.228.725.-TL olarak gösterilmiştir.

Bunun 108.944.708.725- TL.sı genel giderler, 275.000.000.- TL.sı demirbaş giderleri, 3.690.520.000.-TL.sı diğer giderlerden oluşmaktadır.

Parti il örgütlerinin 2003 yılına devreden kasa ve banka mevcudu 1.318.390.591.- TL.dir.

Parti'nin il örgütlerinin 2002 yılı kesinhesap çizelgelerinin gider bölümü üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

C- Parti Mallarının İncelenmesi

Parti'nin 2002 yılı defter ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede, taşınmaz mal ile 100.000.000.-TL üzerinde demirbaş ediniminin olmadığı anlaşılmıştır.

IV- SONUÇ

Millet Partisi'nin 2002 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

1- Parti'nin 2002 yılı kesinhesabında gösterilen 173.135.250.319.-TL gelir ve 171.581.971.066.-TL gider ile 1.553.279.253.-TL kasa ve banka devrinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'na uygun olduğuna OYBİRLİĞİYLE,

2- Defterlerin ilçe seçim kurulu yerine notere tasdik ettirilmesi nedeniyle 2820 sayılı Kanun'un 60 ve 113. maddelerine istinaden Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulmasına Haşim KILIÇ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Sacit ADALI ve Fulya KANTARCIOĞLU'nun karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

10.2.2009 gününde karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye Mustafa YILDIRIM	Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR
Üye Şevket APALAK	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

KARŞIOY YAZISI

Siyasî Partiler Kanunu'nun 60. maddesine göre usulüne uygun olarak İlçe Seçim Kurulu'na tasdik edilmeyen defterler nedeniyle Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulmasına ilişkin Fulya KANTARCIOĞLU'nun karşıoyuna katılıyoruz.

Başkan
Haşim KILIÇ

Üye
Sait ADALI

KARŞIOY YAZISI

Millet Partisi'nin 2002 yılı hesaplarının incelenmesinde, Parti'nin tutması gereken defterleri ilçe seçim kurulu başkanlığı yerine notere tasdik ettirmesinin Siyasî Partiler Kanunu'nun (SPK) 113. maddesinde düzenlenen suç oluşturduğu düşüncesiyle anılan Parti yetkilileri hakkında suç duyurusunda bulunulmasına ilişkin karara aşağıdaki nedenlerle katılmamaktayım:

SPK'nun 113. maddesindeki suç, genel kastla işlenebilecek bir suçtur. Bu nedenle, suçun oluştuğundan söz edebilmek için defter tutmama kastının varlığını aramak zorunludur. Parti yöneticileri, genel olarak tasdike yetkili bir mercide defterlerini tasdik ettirmiş olduklarından, olayda artık kastın varlığına hükmedilemez. Zira defterlerin noterde tasdik ettirilmiş olması, defter kayıtları üzerinde yasaya aykırı işlemler yapma olanağını ortadan kaldırmakta ve ceza yaptırımı altına alınan hukuki yarar gerçekleşmektedir.

Suçun unsurlarının yasalarda açıkça belirtilmiş olması, ceza hukukunun temel ilkelerindendir. SPK'nun 60. maddesinde belirtilen defterleri tasdik ettirme yükümlülüğünün ihlali suçunun hangi eylemlerle oluşacağının SPK'da veya bu kanunun gönderme yaptığı diğer yasa hükümlerinde açıkça tanımlanmış olması gerekir. Siyasi parti defterlerinin özel görevli merciden başka bir mercie tasdik ettirilmesinin, diğer bir ifadeyle şekle uyulmamasının da suç oluşturacağı yasada açıkça belirtilmediğinden, noterde yapılan tasdik işleminin suç sayılması, ceza hukukunun temel ilkelerine aykırıdır. Hürriyeti bağlayıcı ceza gerektiren bir eylemin varlığına, ancak mevzuatta açıkça tanımlanan suç unsurlarının ve kastın varlığı halinde hükmedilebilir.

Bu nedenle suç duyurusunu gerektiren bir durum bulunmadığı düşüncesindeyim.

Başkanvekili
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

KARŞIOY GEREKÇESİ

Millet Partisi'nin 2000 yılı hesaplarının incelenmesinde gelir ve gider defterinin Noter tarafından onaylandığı saptanmıştır.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 60. maddesinin ilk fıkrasında, "Her kademedeki parti organları üye kayıt defteri, karar defteri, gelen ve giden evrak kayıt defteri, gelir ve gider defteri ile demirbaş eşya defteri tutmak zorundadırlar."; altıncı fıkrasında da "Bütün defterlerin sayfaları ve kaç sayfadan ibaret oldukları teşkilâtın bulunduğu ilgili seçim kurulu başkanı tarafından mühürlenir ve tasdik edilir" denilmiş, aynı Yasa'nın 113. maddesinde ise bu Kanun'un 60. maddesinde yazılı defter ve kayıtları tutmayanların, altı aydan bir yıla, bu defter ve kayıtları tahrif veya yok edenlerin veya gizleyenlerin, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacakları belirtilmiştir. Yürürlükten kaldırılan 765 sayılı Yasa'nın 235 ve 26.9.2004 günlü 5237 sayılı yeni Ceza Yasası'nın 279. maddelerinde de göreviyle ilgili olarak kamu adına soruşturma ve kovuşturma gerektiren bir suçun işlendiğini öğrenip de yetkili makamlara bildirmeyen kamu görevlilerinin cezalandırılmaları öngörülmüştür. Ceza yasalarında belirtilen söz konusu bildirimin yapılabilmesi için öncelikle bir suç işlenmesi gerektiği açıktır.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 113. maddesine göre suç oluşabilmesi için Yasa'nın 60. maddesinde yazılı defter ve kayıtların hiç tutulmaması veya tahrif ya da yok edilmesi gerekmektedir. Oysa Parti defter tutmuş, ancak bunun onayını Yasa ile belirli mercilere değil notere yaptırmıştır. Bu nedenle bir suç işlendiğinin, kabulüne olanak bulunmadığından duyurulması gibi bir yükümlülükten de söz edilemez.

Açıklanan nedenlerle suç duyurusunda bulunma koşulları oluşmadığından bu konudaki çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Üye

Fulya KANTARCIOĞLU

Esas Sayısı : 2006/37 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/3

Karar Günü : 10.2.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Millet Partisi'nin 2005 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Millet Partisi 2005 yılı kesinhesabının ilk incelenmesi sonucunda,

"Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2005 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Millet Partisi Genel Merkezi ile il örgütlerinin 2005 yılı gelirleri toplamının 137.005,55.- YTL ve giderleri toplamının 111.323,71.- YTL olduğu, 25.681,84.- YTL nin nakit mevcudu olarak 2006 yılına devrettiği anlaşılmaktadır.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi'nin gelirleri 33.626,53.-ytl olarak gösterilmiştir.

Bunun 300.-YTL.si aidat gelirleri, 20.050,29 YTL.si bağış gelirleri, 326,55 YTL.si diğer gelirler, 12.949,69 YTL.si 2004 yılından devreden kasa ve banka mevcudundan oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezi'nin 2005 yılı defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerinin 2820 sayılı Yasaya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti'nin il örgütlerinin gelirleri 103.379,02 YTL olarak gösterilmiştir.

Bunun 33.150,54 YTL.si aidat gelirleri, 65.553,25 YTL.si bağış gelirleri, 1.772.- YTL.si diğer gelirler ve 2.903,23 YTL.si 2004 yılından devreden kasa ve banka mevcudundan oluşmaktadır.

İl örgütlerinin 2005 yılı kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümü üzerinde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Yasaya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi'nin 2005 yılı giderleri 9.958,69 YTL olup tamamı genel giderdir.

Parti Genel Merkezi'nin 2006 yılına devreden kasa ve banka mevcudu 23.667,84 YTL.dir.

Millet Partisi Genel Merkezi'nin 2005 yılı defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti il örgütlerinin giderleri 101.365,02 YTL olarak gösterilmiştir.

Bunun 91.229,82 YTL.si genel giderler, 634.- YTL.si demirbaş giderleri, 9.501,20 YTL.si diğer giderlerden oluşmaktadır.

Parti il örgütlerinin 2006 yılına devreden kasa ve banka mevcudu 2.014.- YTL.dir.

Parti il örgütlerinin 2005 yılı kesinhesap çizelgelerinin gider bölümü üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

C- Parti Mallarının İncelenmesi

Parti'nin 2005 yılı defter ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede, taşınmaz mal ediniminin olmadığı ve 634.- YTL tutarındaki taşınır malın Kanun'a uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

IV- SONUÇ

Millet Partisi'nin 2005 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda, Parti'nin 2005 yılı kesinhesabında gösterilen 137.005,55 YTL gelir ve 111.323,71 YTL gider ile 25.681,84 YTL kasa ve banka devrinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'na uygun olduğuna 10.2.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye Mustafa YILDIRIM	Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR
Üye Şevket APALAK	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2007/23 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/4

Karar Günü : 10.2.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Millet Partisi'nin 2006 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Millet Partisi'nin 2006 yılı kesinhesabının ilk incelenmesi sonucunda,

"Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2005 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Millet Partisi Genel Merkezi ile il örgütlerinin 2006 yılı gelirleri toplamının 149.765,55 YTL ve giderleri toplamının 129.666,88 YTL olduğu, 20.098,67 YTL'nin nakit mevcudu olarak 2007 yılına devrettiği anlaşılmaktadır.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi'nin gelirleri 44.367,84 YTL olarak gösterilmiştir.

Bunun 20.700.- YTL.si bağış gelirlerinden ve 23.667,84 YTL.si 2005 yılından devreden kasa ve banka mevcudundan oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezi'nin 2006 yılı defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerinin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti il örgütlerinin gelirleri 105.397,71 YTL olarak gösterilmiştir.

Bunun 30.946.- YTL.si aidat gelirleri, 72.437,71 YTL.si bağış gelirleri ve 2.014.- YTL.si 2005 yılından devreden kasa ve banka mevcudundan oluşmaktadır.

İl örgütleri 2006 yılı kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümü üzerinde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi'nin 2006 yılı giderleri 27.039,02 YTL olup tamamı genel giderdir.

Parti Genel Merkezi'nin 2007 yılına devreden kasa ve banka mevcudu 17.328,82 YTL.dir.

Millet Partisi Genel Merkezi'nin 2006 yılı defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, aşağıda belirtilen dışındaki giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

Vergi Usul Kanunu'nun 229. maddesinde "*Fatura, satılan emtia veya yapılan iş karşılığında müşterinin borçlandığı meblağı göstermek üzere emtiayı satan veya işi yapan tüccar tarafından müşteriye verilen ticari vesikadır*" şeklinde tarif yapılmış ve "*Fatura Kullanma Mecburiyeti*" başlıklı 232. maddesindeki hükmüne göre de, faturanın hangi hallerde ve kimler tarafından alınması ve verilmesinin gerektiği ifade edilmiştir. Bu bağlamda mal ve hizmet alımlarında bu işlemlerin fatura ile belgelendirilmesi zorunlu tutulmuş ve gerekli muhasebe kayıtlarının tutulmasında da faturanın tevsik edici belge olarak kullanılması gerektiği ifade edilmiştir.

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 70. maddesinin bir ve ikinci fıkralarında, "*Siyasi partilerin giderleri amaçlarına aykırı olamaz.*"

Bir siyasî partinin bütün giderleri, o siyasi parti tüzelkişiliği adına yapılır" ve aynı Kanun'un 75. maddesinde, "Anayasa Mahkemesi denetimi sonunda, o siyasi partinin gelir ve giderlerinin doğruluğuna ve kanuna uygunluğuna veya

kanuna uygun olmayan gelirler ile giderler dolayısıyla da bunların Hazineye gelir kaydedilmesine karar verir” ve 76. maddesinde de, “Belgelendirilmesi gerektiği halde belgelendirilmeyen parti giderleri miktarınca parti malvarlığı, Anayasa Mahkemesi kararıyla Hazineye irad kaydedilir” hükümleri yer almıştır.

Parti’ye ait 2006 yılı yevmiye defterinin incelenmesinde 3.10.2006 tarih ve 61 numaralı yevmiyede

Genel yönetim giderleri

Propaganda, tanıtım ve basın yayın giderleri 3.000.-

Bankalar 3.000.-

şeklinde kayıt yapılmasına karşın 3.000.- YTL’ye ilişkin herhangi bir belgenin evraklar arsında olmadığı görülmüş üzerine bunun sebebi Parti yetkililerine sorulmuştur. Parti Genel Sekreteri Hacı Ali Özdemir imzalı verilen cevabi yazıda “...3.000.- YTL çek karşılığı banka ödemesinin Altınbaş firmasına yaptırılan hediyelik, parti rozeti, kravat iğnesi, plaket ve amblemler için yapıldığı, faturaların 7.6.2006 tarih ve 045485 numarası ile 1.500.- YTL, 15.6.2006 tarih ve 045481 numarası ile 690.- YTL, 15.6.2006 tarih ve 045482 numarası ile 900.- YTL olarak düzenlendiği ve 90.- YTL’sinin Genel başkan yardımcısı Filiz Edibali tarafından ödendiği” belirtilmiş, ek olarak da 3 adet firma ve Millet partisi tasdikli fotokopi fatura sunulmuştur.

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu’nun 70. maddesinin ikinci fıkrasında ki, “Bir siyasî partinin bütün giderleri, o siyasi parti tüzelkişiliği adına yapılır.” hükmüne göre Filiz Edibali adına düzenlenen firma ve millet partisi tasdikli fotokopi faturaların Parti bütçesinden ödenmesi mümkün görülmediğinden 3.000.- YTL’nin Hazine’ye irad kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti il örgütlerinin giderleri 102.627,86 YTL olarak gösterilmiştir.

Bunun 91.239,04 YTL’si genel giderler, 140.- YTL’si demirbaş giderleri, 11.248,82 YTL’si diğer giderlerden oluşmaktadır.

Parti il örgütlerinin 2007 yılına devreden kasa ve banka mevcudu 2.769,85 YTL.dir.

Parti il örgütlerinin 2006 yılı kesinhesap çizelgelerinin gider bölümü üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

C- Parti Mallarının İncelenmesi

Parti'nin 2006 yılı defter ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede, taşınmaz mal ediniminin olmadığı ve 140.- YTL tutarındaki taşınır malın Kanun'a uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

IV- SONUÇ

Millet Partisi'nin 2006 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda,

1- Parti'nin 2006 yılı kesinhesabında gösterilen 149.765,55 YTL gelir ve 126.666,88 YTL gider ile 20.098,67 YTL kasa ve banka devrinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna,

2- 2820 sayılı Yasa'nın 70. maddesine aykırı olarak partinin amaçlarına uygun olmayan ve parti tüzel kişiliği adına yapılmış harcama olarak kabulü mümkün görülmeyen 3.000.- YTL karşılığı Parti malvarlığının, aynı Yasa'nın 75. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir kaydedilmesine,

10.2.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye Mustafa YILDIRIM	Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR
Üye Şevket APALAK	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2006/7 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/5

Karar Günü : 10.2.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Hürriyet ve Değişim Partisi'nin 2005 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Haşim KILIÇ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, A.Necmi ÖZLER, Serdar ÖZGÜLDÜR, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ve Zehra Ayla PERKTAŞ'ın katılımıyla 29.4.2008 gününde yapılan inceleme toplantısında, *"Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE"* karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2005 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Hürriyet ve Değişim Partisi'nin 2005 yılı gelirleri toplamının 178.220,73.-YTL, giderleri toplamının 194.374,71.- YTL ve borçları toplamının 16.153,98.-YTL olduğu anlaşılmıştır.

Hürriyet ve Değişim Partisi'nin 2005 yılında 76 ilde teşkilatı bulunmasına rağmen bu illerin gelir ve giderleri olmadığından sadece genel merkezin gelir ve giderleri incelenmiştir.

A- Genel Merkez Gelirlerin İncelenmesi

Parti Genel Merkezinin 2005 yılı gelirleri toplamı 178.220,73.-YTL nin tamamı bağış ve yardım gelirlerinden oluşmaktadır.

Hürriyet ve Değişim Partisi Genel Merkezi'nin 2005 yılı defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerinin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

Parti Genel Merkezi'nin 2005 yılı muhasebe kayıtlarının tutulduğu yevmiye defteri mevcut olup, sözkonusu defter onaylanmamıştır.

2820 sayılı Yasa'nın 60. maddesinde, Parti adına elde edilen gelirlerin alındığının ve yapılan giderlerin ne gibi işlere ve yerlere harcandığının ilgili defterlere sıra ile ve belgeleri de belirtilerek geçirileceği, bütün defterlerin sayfalarının ve kaç sayfadan ibaret olduklarının teşkilatın bulunduğu ilgili seçim kurulu başkanı tarafından mühürleneceği ve tasdik edileceği belirtilmiştir.

Aynı Yasa'nın 113 üncü maddesinde ise Yasa'nın 60. maddesinde yazılı defter ve kayıtları tutmayanların altı aydan bir yıla, bu defter ve kayıtları tahrif veya yok edenler veya gizleyenlerin bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı hüküm altına alınmıştır.

Buna göre 2820 sayılı Yasa'nın 60. maddesine aykırı olarak yevmiye defterini tasdik ettirmeyen Parti sorumluları hakkında Yasa'nın 113. maddesi uyarınca suç duyurusunda bulunulması gerektiği sonucuna varılmıştır.

B- Genel Merkez Giderlerinin İncelenmesi

Hürriyet ve Değişim Partisi Genel Merkezi'nin 2005 yılı giderleri toplamı 194.374,71 YTL olup, bunun 44.483.-YTL.si personel gideri, 56.125.-YTL.si kira gideri, 19.961,36 YTL.si haberleşme gideri, 4.762,70.-YTL.si basılı kağıt ve kırtasiye gideri, 2.240.-YTL.si ısıtma gideri, 3.220,09 YTL.si aydınlatma gideri, 1.553,94 YTL.si su gideri, 4.849,35 YTL.si temsil ve ağırlama gideri, 5.702,15 YTL.si seyahat ve yolluk gideri, 1.101,90 YTL.si basın yayın gideri, 2.003,49 YTL.si taşıma ve kargo gideri, 21.680,60 YTL.si vergi, noter ve harç gideri, 800,11 YTL.si rozet ve flama gideri, 4.346,86 YTL.si genel yönetim ve malzeme gideri, 1.977,36 YTL.si bakım ve onarım gideri, 3.823 YTL.si araç yakıt gideri, 14.470,10 YTL.si SSK ve işsizlik prim gideri, 249,50 YTL.si konaklama salon gideri, 1.044,20 YTL.si gazete, dergi ve kitap giderinden oluşmaktadır.

Hürriyet ve Değişim Partisi Genel Merkezi'nin 2005 yılı defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

C- Parti Mallarının İncelenmesi

Parti'nin 2005 yılı defter ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede taşınmaz mal ile 100 YTL. nin üzerinde demirbaş ediniminin olmadığı anlaşılmıştır.

IV- SONUÇ

Hürriyet ve Değişim Partisi'nin 2005 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda,

1- Parti'nin 2005 yılı kesinhesabında gösterilen 178.220,73 YTL gelir, 16.153,98 YTL borç ve 194.374,71 YTL giderin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'na uygun olduğuna,

2- 2820 sayılı Yasa'nın 60. maddesine göre yevmiye defterini tasdik ettirmeyen Parti sorumluları hakkında Yasa'nın 113. maddesi uyarınca Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulmasına,

10.2.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye Mustafa YILDIRIM	Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR
Üye Şevket APALAK	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2007/4 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/6

Karar Günü : 10.2.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Hürriyet ve Değişim Partisi'nin 2006 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Haşim KILIÇ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, A. Necmi ÖZLER, Serdar ÖZGÜLDÜR, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ve Zehra Ayla PERKTAŞ'ın katılımıyla 29.4.2008 gününde yapılan inceleme toplantısında, *"Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE"* karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2006 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Hürriyet ve Değişim Partisinin 2006 yılı gelirleri toplamının 116.778,95 YTL, giderleri toplamının 137.008,95 YTL ve borçları toplamının 20.230.-YTL olduğu anlaşılmıştır.

Hürriyet ve Değişim Partisi'nin 2006 yılında 81 ilde teşkilatı bulunmasına rağmen bu illerin gelir ve giderleri olmadığından sadece genel merkezin gelir ve giderleri incelenmiştir.

A- Genel Merkez Gelirlerinin İncelenmesi

Parti Genel Merkezi'nin 2006 yılı gelirleri toplamı 116.778,95 YTL'nin tamamı bağış ve yardım gelirleridir.

Hürriyet ve Değişim Partisi Genel Merkezi'nin 2006 yılı defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerinin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

Parti Genel Merkezi'nin 2006 yılı muhasebe kayıtlarının tutulduğu yevmiye defteri mevcut olup, sözkonusu defter onaylanmamıştır.

2820 sayılı Yasa'nın 60. maddesinde, Parti adına elde edilen gelirlerin alındığının ve yapılan giderlerin ne gibi işlere ve yerlere harcandığının ilgili defterlere sıra ile ve belgeleri de belirtilerek geçirileceği, bütün defterlerin sayfalarının ve kaç sayfadan ibaret olduklarının teşkilatın bulunduğu ilgili seçim kurulu başkanı tarafından mühürleneceği ve tasdik edileceği belirtilmiştir.

Aynı Yasa'nın 113. maddesinde ise Yasa'nın 60. maddesinde yazılı defter ve kayıtları tutmayanların altı aydan bir yıla, bu defter ve kayıtları tahrif veya yok edenler veya gizleyenlerin bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı hüküm altına alınmıştır.

Buna göre 2820 sayılı Yasa'nın 60. maddesine aykırı olarak yevmiye defterini tasdik ettirmeyen Parti sorumluları hakkında Yasa'nın 113. maddesi uyarınca suç duyurusunda bulunulması gerektiği sonucuna varılmıştır.

B- Genel Merkez Giderlerinin İncelenmesi

Hürriyet ve Değişim Partisi Genel Merkezi'nin 2006 yılı giderleri toplamı 137.008,95 YTL olup, bunun 21.877,20 YTL.si personel gideri, 57.744.-YTL.si lirası kira gideri, 15.527,64 YTL.si haberleşme gideri, 228,85 YTL.si basılı kağıt ve kırtasiye gideri, 2.500.-YTL.si ısıtma gideri, 3.346,64 YTL.si aydınlatma gideri, 761,88 YTL.si su gideri, 3.848.-YTL.si seyahat ve yolluk gideri, 960.-YTL.si basın yayın gideri, 34,51 YTL.si taşıma ve kargo gideri, 14.109.-YTL.si vergi, noter ve harç gideri, 1.854,70 YTL.si genel yönetim ve malzeme gideri, 17.216,53 YTL.si SSK ve işsizlik prim giderinden oluşmaktadır.

Hürriyet ve Değişim Partisi Genel Merkezi'nin 2006 yılı defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

C- Parti Mallarının İncelenmesi

Parti'nin 2006 yılı defter ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede taşınmaz mal ile 100 YTL'nin üzerinde demirbaş ediniminin olmadığı anlaşılmıştır.

IV- SONUÇ

Hürriyet ve Değişim Partisi'nin 2006 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda,

1- Parti'nin 2006 yılı kesinhesabında gösterilen 116.778,95 YTL gelir ile 20.230.-YTL borç ve 137.008,95 YTL giderin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'na uygun olduğuna,

2- 2820 sayılı Yasa'nın 60. maddesine göre yevmiye defterini tasdik ettirmeyen Parti sorumluları hakkında Yasa'nın 113. maddesi uyarınca Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulmasına,

10.2.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye Mustafa YILDIRIM	Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR
Üye Şevket APALAK	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2006/10 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/9

Karar Günü : 10.2.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Bizim Parti'nin 2005 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Bizim Parti'nin 2005 yılı kesinhesabının ilk incelenmesi sonucunda; "Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2005 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Bizim Parti'nin 2005 yılı gelirleri toplamının 13.110,35 YTL ve giderleri toplamının 13.013,50 YTL olduğu, 96,85 YTL nakit mevcudunun 2006 yılına devrettiği anlaşılmaktadır.

Bizim Parti'nin Ankara il ve Çankaya ilçe teşkilatının 2005 yılı gelir-gideri olmadığından dolayı sadece Genel Merkez gelir ve giderleri incelenmiştir.

A- Genel Merkez Gelirlerin İncelenmesi

Parti Genel Merkezi'nin 2005 yılı gelirleri toplamı 13.110,35 YTL olup, bunun 11.600.- YTL.si bağış, 1.510.- YTL.si üyelik aidatı ve 0,35 YTL.si bir önceki yıldan devreden nakitten oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezi'nin 2005 yılı defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerinin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

B- Genel Merkez Giderlerinin İncelenmesi

Parti Genel Merkezi'nin 2005 yılı giderleri toplamı 13.013,50 YTL olup, bunun 10.200.- YTL.si kira giderleri, 2.654,51 YTL.si genel yönetim giderleri, 158,99 YTL.si ise muhtelif giderlerden oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezi'nin 2006 yılına devreden nakit mevcudu 96,85 YTLdir.

Parti Genel Merkezi'nin 2005 yılı defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

C- Parti Mallarının İncelenmesi

Parti'nin 2005 yılı defter ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede taşınmaz mal ile 100.- YTL'nin üzerinde demirbaş ediniminin olmadığı anlaşılmıştır.

IV- SONUÇ

Bizim Parti'nin 2005 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda, Parti'nin 2005 yılı kesinhesabında gösterilen 13.110,35 YTL gelir ve 13.013,50 YTL gider ile 96,85 YTL nakit devrinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna 10.2.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye Mustafa YILDIRIM	Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR
Üye Şevket APALAK	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2007/45 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/10

Karar Günü : 10.2.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Bizim Parti'nin 2006 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Bizim Parti'nin 2006 yılı kesinhesabının ilk incelenmesi sonucunda,

Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine,

OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2006 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Parti Genel Başkanı Ahmet Yılmaz imzalı 26.11.2007 tarih ve 51 sayılı yazıya ek olarak gönderilen kesinhesap cetvelinin Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'na 27.11.2007 tarih ve 1143/216 sayı ile verildiği anlaşılmaktadır.

Bu durumda, Bizim Parti'nin 2006 yılı kesinhesabının Parti Genel Başkanı tarafından Haziran ayı sonuna kadar Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'na sunulması gerektiği yönündeki 2820 sayılı Yasa'nın 74. maddesi ile getirilen kurala uyulmadığı görülmektedir.

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 111. maddesinin (b) bendinde, *"Siyasi partilerin 74 üncü madde hükümlerine aykırı hareket eden sorumluları hakkında, üç aydan altı aya kadar hafif hapis ve onbeş milyon liradan otuz milyon liraya kadar hafif para cezası verilir."* hükmü yer almıştır.

Bu itibarla, 2820 sayılı Yasa'nın 74. maddesi hükümlerine aykırı hareket eden parti sorumluları hakkında yasal işlem yapılabilmesi için Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulması gerekmektedir.

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Bizim Parti 2006 yılı gelirleri toplamının 4.797.- YTL ve giderleri toplamının 4.730.- YTL olduğu, 67.- YTL nakit mevcudunun 2007 yılına devrettiği anlaşılmaktadır.

Bizim Parti'nin Ankara il ve Çankaya ilçe teşkilatının 2006 yılı gelir-gideri olmadığından dolayı sadece Genel Merkez gelir ve giderleri incelenmiştir.

A- Genel Merkez Gelirlerin İncelenmesi

Parti Genel Merkezi'nin 2006 yılı gelirleri toplamı 4.797.- YTL olup, bunun 4.450.- YTL.si bağış, 250.- YTL.si üyelik aidatı ve 97.-YTL.si bir önceki yıldan devreden nakitten oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezi'nin 2006 yılı defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, aşağıda belirtilen dışındaki gelirlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

Parti'nin Mehmet Bakkaloğlu'ndan 5.7.2006 tarih ve 56 numaralı gelir makbuzu ile 40.- YTL olarak aldığı aidatın 10.- YTL.sinin 2005, 30 YTL.sinin ise 2006 yılına ait olduğu makbuzun açıklama kısmında belirtilmiştir. 10.- YTL nin hem 2005 hem de 2006 yılı işletme defterine gelir olarak yazılması, tahsil edilmeyen paranın gelir kaydedilmesine neden olmuştur. Tahsil edilmediği halde gelir yazılan 10.- YTL.nin Hazine'ye irad kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

B- Genel Merkez Giderlerinin İncelenmesi

Parti Genel Merkezi'nin 2006 yılı giderleri toplamı 4.730.- YTL olup, bunun 4.200.-YTL.si kira giderleri, 450.- YTL.si nakliye gideri ve 80.- YTL.si muhtelif giderlerden oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezi'nin 2007 yılına devreden nakit mevcudu 67.- YTL dir.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, aşağıda belirtilen dışındaki giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

2820 sayılı Yasa'nın 70. maddesinin üçüncü fıkrasına göre beş milyon (2006 yılı için 45,33 YTL.-) liraya kadar olan harcamaların makbuz veya fatura gibi bir belge ile tevsik edilmesi zorunlu olmadığından, bu miktarı geçen harcamaların geçerli bir kanıtlayıcı belgeye dayanması gerekmektedir.

Alınan bir mal veya hizmetin tutarının gider kaydedilebilmesi için esas olan belge faturadır. Yasa'nın 70. maddesinde belirtilen "makbuz"un ya da tutanağın tek başına bir ödemeye esas olabilmesi için mal ya da hizmetin fatura kesilmesinin mümkün olmadığı kişi ya da kurumlardan alınması gerekmektedir.

Genel Merkez gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, aşağıda gösterilen harcamanın dayanağı olarak gider makbuzunun eklendiği görülmüştür.

Tarihi	Nosu	Firma Adı	Belge Türü	Tutar(YTL)
10.09.2006	2	Nakliyeciler Hürşit	Gider makbuzu	450

Muhasebe biliminin genel kabul görmüş temel kavramlarından birisi de "Belgelendirme" kavramıdır. Buna göre muhasebe kayıtlarının, gerçek durumunu yansıtan ve usulüne uygun olarak düzenlenmiş objektif belgelere dayandırılması gerekmektedir. Bu kavram Vergi Usul Kanun'unun 227. maddesinde "Bu kanunda aksine hüküm bulunmadıkça bu kanuna göre tutulan ve üçüncü şahıslarla olan münasebet ve muamelelere ait kayıtların tevsiki mecburidir" şeklinde yer almıştır. Yine aynı Kanun'un 229. maddesinde "Fatura, satılan emtia veya yapılan iş karşılığında müşterinin borçlandığı meblağı göstermek üzere emtiayı satan veya işi yapan tüccar tarafından müşteriye verilen ticari vesikadır" şeklinde faturanın tanımı yapılmış ve "Fatura Kullanma Mecburiyeti" başlıklı 232. maddesinde faturanın hangi hallerde ve kimler tarafından alınması ve verilmesinin gerektiği ifade edilmiştir. Dolayısıyla mal ve hizmet alımlarında bu işlemlerin fatura ile belgelendirilmesi zorunlu tutulmuş ve gerekli muhasebe kayıtlarının tutulmasında da faturanın tevsik edici belge olarak kullanılması gerektiği ifade edilmiştir.

Yine aynı Kanun'un Gider Pusulası başlıklı 234. maddesinde ki, "Birinci ve ikinci sınıf tüccarlar, kazancı basit usulde tespit edilenlerle defter tutmak mecburiyetinde olan serbest meslek erbabının ve çiftçilerin vergiden muaf esnafa;

Yaptırdıkları işler veya onlardan satın aldıkları emtia için tanzim edip işi yapana veya emtiayı satana imza ettirecekleri gider pusulası vergiden muaf esnaf tarafından verilmiş fatura hükmündedir. Bu belge, birinci ve ikinci sınıf tüccarların,

zati eşyalarını satan kimselerden satın aldıkları altın, mücevher gibi kıymetli eşya için de tanzim edilir. Gider pusulası, işin mahiyeti, emtianın cins ve nev'i ile miktar ve bedelini ve iş ücretini ve işi yaptıran ile yapanın veya emtiayı satın alan ile satanın adlarıyla soyadlarını (Tüzel kişilerde unvanlarını) ve adreslerini ve tarihi ihtiva eder ve iki nüsha olarak tanzim ve bir nüshası işi yapana veya malı satana tevdi olunur. Gider pusulaları, seri ve sıra numarası dahilinde teselsül ettirilir."

hükmünden nakliyeciyeye ödenen bedel karşılığında gider pusulası düzenlenemeyeceği anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan Parti Genel Başkanı Ahmet Yılmaz'ın verdiği bilgiye göre, Parti'nin 1.10.2005 tarihine kadar Necatibey caddesi 61/15 ve 61/15-A adresinde faaliyet gösterdiği, bu tarihten 1.10.2007 tarihine kadar Gazi Mustafa Kemal Bulvarı 29/5 adresinde ve 1.10.2007 tarihinden itibaren de Ergin sokak No:47/4 Mebusevleri adresinde faaliyetine devam ettiği anlaşılmıştır. Necatibey caddesinden Gazi Mustafa Kemal Bulvarına taşınma nedeniyle 10.9.2006 tarihinde nakliyeciyeye gider pusulası karşılığında 450.- YTL ödenmiştir. Taşınmanın 2005 yılında olduğu ve 2005 yılı kesinhesabında taşınma karşılığı herhangi bir borçlanmanın da gözükmediği dikkate alındığında, ödenen tutar ile taşınma tarihleri arasında bir tutarsızlığın olduğu görülmektedir.

2820 sayılı Yasa'nın 75. maddesinde, *"Anayasa Mahkemesi denetimi sonunda, o siyasi partinin gelir ve giderlerinin doğruluğuna ve kanuna uygunluğuna veya kanuna uygun olmayan gelirler ile giderler dolayısıyla da bunların Hazineye gelir kaydedilmesine karar verir"* ve 76. maddesinde de, *"Belgelendirilmesi gerektiği halde belgelendirilmeyen parti giderleri miktarınca parti malvarlığı, Anayasa Mahkemesi kararıyla Hazineye irad kaydedilir"* hükümleri yer almıştır.

Yukarıda sayılan gerekçelere göre 2820 sayılı Yasa'nın 70. maddesine aykırı olarak fatura ile belgelendirilmesi gerektiği halde gider makbuzu karşılığı ödenen 450.- YTL karşılığı parti malvarlığının 2820 sayılı Yasa'nın 75. ve 76. maddeleri uyarınca Hazine'ye irad kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

C- Parti Mallarının İncelenmesi

Parti'nin 2006 yılı defter ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede taşınmaz mal ile 100.- YTL. nin üzerinde demirbaş ediniminin olmadığı anlaşılmıştır.

IV- SONUÇ

Bizim Parti'nin 2006 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda,

1- Parti'nin 2006 yılı kesinhesabında gösterilen 4.787.-YTL gelir ve 4.280.-YTL gider ile 67.- YTL nakit devrinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna,

2- 2820 sayılı Yasa'nın 70. maddesine aykırı olarak partinin amaçlarına uygun olmayan ve parti tüzel kişiliği adına yapılmış harcama olarak kabulü mümkün görülmeyen 450.- YTL karşılığı Parti malvarlığının, aynı Yasa'nın 75. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir kaydedilmesine,

3- 2820 sayılı Yasa'nın 69. maddesine aykırı olarak tahsil edilmediği halde gelir yazılan 10.-YTL karşılığı Parti malvarlığının, aynı Yasa'nın 75. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir kaydedilmesine,

4- Parti'nin 2006 yılı kesinhesabını 2820 sayılı Yasa'nın 74. maddesinde öngörülen sürede Anayasa Mahkemesi'ne vermeyen parti sorumluları hakkında aynı Kanun'un 111. maddesinin (b) bendi uyarınca yasal işlem yapılabilmesi için Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulmasına,

10.2.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye Mustafa YILDIRIM	Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR
Üye Şevket APALAK	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2003/5 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/12

Karar Günü : 10.2.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Cumhuriyetçi Demokrasi Partisi'nin 2002 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Mustafa BUMİN, Haşım KILIÇ, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Aysel Pekiner, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN ve Mehmet ERTEN'in katılımıyla 22.10.2003 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında;

Cumhuriyetçi Demokrasi Partisi'nin 2002 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda; "Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesine verdiği 2002 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Cumhuriyetçi Demokrasi Partisi'nin Genel Merkezi ile il örgütlerinin 2002 yılı gelirlerinin 95.276.265.782.- lira, giderlerinin 92.398.877.518.- lira, 2003 yılına devreden nakit mevcudunun 2.877.388.264.- lira olduğu, gelir toplamı ile gider ve nakit devir rakamlarının toplamının birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi gelirleri 69.880.000.000.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 3.370.000.000.- lirası aidat gelirleri, 65.888.000.000.- lirası bağış gelirleri ve 622.000.000.- lirası bayrak, flama, rozet vb. satış gelirlerinden oluşmaktadır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerinin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti'nin il örgütleri gelirleri 25.396.265.782.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 5.558.825.000.- lirası aidat gelirleri, 11.783.265.000.- lirası bağış gelirleri, 1.000.000.000.- lirası bayrak, flama, rozet vb. satış gelirleri, 2.000.000.000.- lirası yayın gelirleri ve 5.054.175.782.- lirası ödenecek borçlardan oluşmaktadır.

İl örgütlerinin kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümünde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi giderleri 67.303.000.000.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 6.121.000.000.- lirası personel giderleri, 961.000.000.- lirası temsil ağırlama giderleri, 36.000.000.000.- lirası kira giderleri, 7.701.000.000.- lirası haberleşme giderleri, 806.000.000.- lirası kırtasiye giderleri, 2.979.000.000.- lirası demirbaş alım giderleri ve 12.735.000.000.- lirası genel yönetim giderlerinden oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezi'nin 2003 yılına devreden nakit mevcudu 2.577.000.000.- liradır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti il örgütlerinin giderleri 25.095.877.518.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 714.251.936.- lirası personel giderleri, 795.099.997.- lirası temsil ağırlama giderleri, 5.701.000.000.- lirası kira giderleri, 1.152.966.500.- lirası haberleşme giderleri, 1.182.015.000.- lirası kırtasiye giderleri, 5.422.075.543.- lirası demirbaş alım giderleri ve 10.128.468.542.- lirası genel yönetim giderlerinden oluşmaktadır.

Parti il örgütlerinin 2003 yılına devreden nakit mevcudu 300.388.264.- liradır.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

C- Parti Malları

Cumhuriyetçi Demokrasi Partisi'nin 2002 yılı kayıt ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede, Parti'nin 2002 yılında 2820 sayılı Yasa'nın 74. maddesi uyarınca değeri yüzmilyon lirayı aşan 8.020.000.000.- lira değerinde demirbaş eşya niteliğinde taşınır mal ediniminin olduğu, taşınmaz mal ediniminin olmadığı anlaşılmıştır.

Parti tarafından 2002 yılında edinilen, değerleri toplamı 8.020.000.000.- lira olan taşınır malların 2.979.000.000.- lirası Genel Merkez, 5.041.000.000.- lirası ise il örgütleri tarafından edinilmiştir. Bu mallar, muhtelif büro malzemeleri (Toplantı masa ve sandalyeleri, bilgisayar, dolap, halı vb.) olup, tamamı satınalma suretiyle edinilmiştir.

Cumhuriyetçi Demokrasi Partisi'nin 2002 yılı kesinhesabının ve eklerinin incelenmesinde, Parti'nin 2002 yılında edindiği değeri yüzmilyon lirayı aşan taşınır malların 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

IV- SONUÇ

Cumhuriyetçi Demokrasi Partisi'nin 2002 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda; Parti'nin 2002 yılı kesinhesabında gösterilen 95.276.265.782.- lira gelir ve 92.398.877.518.- lira gideri ile 2.877.388.264.- lira nakit devrinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru, denk ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna, 10.2.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

E: 2003/5, K: 2009/12 (SPMD)

Başkan
Haşim KILIÇ

Başkanvekili
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Üye
Sacit ADALI

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Mehmet ERTEN

Üye
Mustafa YILDIRIM

Üye
A. Necmi ÖZLER

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye
Şevket APALAK

Üye
Zehra Ayla PERKTAŞ

Esas Sayısı : 2005/28 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/13

Karar Günü : 10.2.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Cumhuriyetçi Demokrasi Partisi'nin 2004 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Tülay TUĞCU, Haşim KILIÇ, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, Mustafa YILDIRIM, A. Necmi ÖZLER, Serdar ÖZGÜLDÜR, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ve Osman Alifeyyaz PAKSÜT'ün katılımıyla 9.6.2006 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında;

Cumhuriyetçi Demokrasi Partisi'nin 2004 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda; "Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2004 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Cumhuriyetçi Demokrasi Partisi'nin Genel Merkezi ile il örgütlerinin 2004 yılı gelirlerinin 35.437.564.707.- lira, giderlerinin 30.846.469.035.- lira, 2005 yılına devreden nakit mevcudunun 4.591.095.672.- lira olduğu, gelir toplamı ile gider ve nakit devir rakamlarının toplamının birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi gelirleri 23.377.020.306.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 416.000.000.- lirası aidat gelirleri, 18.425.500.000.- lirası bağış gelirleri, 50.000.000.- lirası bayrak, flama, rozet vb. satış gelirleri, 140.000.000.- lirası diğer gelirler, 3.920.000.000.- lirası geçen yıldan devreden nakit mevcudu ve 425.520.306.- lirası ödenecek borçlardan oluşmaktadır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerinin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti'nin il örgütleri gelirleri 12.060.544.401.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 2.613.500.000.- lirası aidat gelirleri, 8.784.442.000.- lirası bağış gelirleri ve 662.602.401.- lirası geçen yıldan devreden nakit mevcudundan oluşmaktadır.

İl örgütlerinin kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümünde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi giderleri 20.980.137.324.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 2.227.095.000.- lirası personel giderleri, 154.900.000.- lirası temsil ağırlama giderleri, 5.257.692.306.- lirası kira giderleri, 5.007.301.245.- lirası haberleşme giderleri, 1.026.156.300.- lirası kırtasiye giderleri ve 7.306.992.473.- lirası genel yönetim giderlerinden oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezi'nin 2005 yılına devreden nakit mevcudu 2.396.882.982.- liradır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti il örgütlerinin giderleri 9.866.331.711.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 509.897.000.- lirası temsil ağırlama giderleri, 6.491.000.000.- lirası kira giderleri, 1.110.450.000.- lirası haberleşme giderleri, 268.606.505.- lirası kırtasiye giderleri, 325.000.000.- lirası demirbaş alım giderleri ve 1.161.378.206.- lirası genel yönetim giderlerinden oluşmaktadır.

Parti il örgütlerinin 2005 yılına devreden nakit mevcudu 2.194.212.690.- liradır.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

C- Parti Malları

Cumhuriyetçi Demokrasi Partisi'nin 2004 yılı kayıt ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede, Parti'nin 2004 yılında 2820 sayılı Yasa'nın 74. maddesi uyarınca değeri yüzmilyon lirayı aşan 250.000.000.- lira değerinde demirbaş eşya niteliğinde taşınır mal ediniminin olduğu, taşınmaz mal ediniminin olmadığı anlaşılmıştır.

Parti tarafından 2004 yılında edinilen, değeri 250.000.000.- lira olan taşınır mal il örgütü tarafından ve satınalma suretiyle edinilmiştir.

Cumhuriyetçi Demokrasi Partisi'nin 2004 yılı kesinhesabının ve eklerinin incelenmesinde, Parti'nin 2004 yılında edindiği değeri yüzmilyon lirayı aşan taşınır malların 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

IV- SONUÇ

Cumhuriyetçi Demokrasi Partisi'nin 2004 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda; Parti'nin 2004 yılı kesinhesabında gösterilen 35.437.564.707.- lira gelir ve 30.846.469.035.- lira gideri ile 4.591.095.672.- lira nakit devrinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru, denk ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna, 10.2.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

E: 2005/28, K: 2009/13 (SPMD)

Başkan
Haşim KILIÇ

Başkanvekili
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Üye
Sacit ADALI

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Mehmet ERTEN

Üye
Mustafa YILDIRIM

Üye
A. Necmi ÖZLER

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye
Şevket APALAK

Üye
Zehra Ayla PERKTAŞ

Esas Sayısı : 2006/33 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/14

Karar Günü : 10.2.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Cumhuriyetçi Demokrasi Partisi'nin 2005 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Cumhuriyetçi Demokrasi Partisi'nin 2005 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda; "Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2005 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Cumhuriyetçi Demokrasi Partisi'nin Genel Merkezi ile il örgütlerinin 2005 yılı gelirlerinin 20.091,84 YTL., giderlerinin 16.705,44 YTL., 2006 yılına devreden nakit mevcudunun 3.386,40 YTL. olduğu, gelir toplamı ile gider ve nakit devir rakamlarının toplamının birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi gelirleri 9.270,88 YTL. olarak gösterilmiştir.

Bunun 312.- YTL. si aidat gelirleri, 6.562.- YTL. si bağış gelirleri ve 2.396,88 YTL. si geçen yıldan devreden nakit mevcudundan oluşmaktadır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerinin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti'nin il örgütleri gelirleri 10.820,96 YTL. olarak gösterilmiştir.

Bunun 1.597,80 YTL. si aidat gelirleri, 5.037,43 YTL. si bağış gelirleri ve 2.194,21 YTL. si geçen yıldan devreden nakit mevcudu ve 1.991,52 YTL. si ödenecek borçlardan oluşmaktadır.

İl örgütlerinin kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümünde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi giderleri 5.911,18 YTL. olarak gösterilmiştir.

Bunun 236,02 YTL. si temsil ağırlama giderleri, 3.192,51 YTL. si haberleşme giderleri, 361,50 YTL. si kırtasiye giderleri ve 2.121,15 YTL. si genel yönetim giderlerinden oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezi'nin 2006 yılına devreden nakit mevcudu 3.359,70 YTL. dir.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti il örgütlerinin giderleri 10.794,26 YTL. olarak gösterilmiştir.

Bunun 7.950,80 YTL. si kira giderleri, 119,02 YTL. si temsil ağırlama giderleri, 1.144,34 YTL. si haberleşme giderleri, 858,26 YTL. si kırtasiye giderleri ve 721,84 YTL. si genel yönetim giderlerinden oluşmaktadır.

Parti il örgütlerinin 2006 yılına devreden nakit mevcudu 26,70 YTL. dir.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

C- Parti Malları

Cumhuriyetçi Demokrasi Partisi'nin 2005 yılı kayıt ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede, Parti'nin 2005 yılında herhangi bir taşınmaz mal ve değeri yüz YTL. yi aşan taşınır mal ve menkul kıymet ediniminin olmadığı anlaşılmıştır.

IV- SONUÇ

Cumhuriyetçi Demokrasi Partisi'nin 2005 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda; Parti'nin 2005 yılı kesinhesabında gösterilen 20.091,84 YTL. gelir ve 16.705,44 YTL. gideri ile 3.386,40 YTL. nakit devrinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru, denk ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna, 10.2.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye Mustafa YILDIRIM	Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR
Üye Şevket APALAK	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2002/21 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/15

Karar Günü : 10.2.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Türkiye Komünist Partisi'nin 2001 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Mustafa Bumin, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN, Enis TUNGA ve Mehmet ERTEN'in katılımıyla 17.12.2002 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında;

Türkiye Komünist Partisi'nin 2001 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

"1- Parti Genel Başkanı tarafından; 2001 yılı kesinhesabının birleştirilmesine ilişkin Merkez Yönetim Kurulu kararının gönderilmesinin,

2- Parti'nin 2001 yılı birleştirilmiş kesinhesabında yer alan illerin dışında kalan ve örgütlendiği anlaşılan Bolu ve Diyarbakır illerini de kapsayacak biçimde hazırlanacak kesinhesabının,

Parti'den istenmesine, karar gereğinin yerine getirilmesi için Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16 nci maddesi uyarınca Parti'ye kararın tebliğ tarihinden itibaren 30 gün süre verilmesine,

Bu konuda gerekli bildirimin yapılması için karar örneğinin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine oybirliğiyle"

karar verilmiştir.

İlk inceleme sırasında eksik olan, kesinhesapların incelenip birleştirildiği ve onaylandığına ilişkin 20.6.2002 tarih ve 24 sayılı Merkez Komitesi Kararı ile Parti'nin tüm il örgütlerini kapsayan 2001 yılı birleştirilmiş kesinhesabının Parti yetkilileri tarafından gönderildiği anlaşıldığından,

Türkiye Komünist Partisi'nin 2001 yılı kesinhesabının, dosyadaki eksiklikler giderildiğinden esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2001 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan kayıt ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan kayıt ve belgelerde Türkiye Komünist Partisi'nin Genel Merkezi ile il örgütlerinin 2001 yılı gelirlerinin 146.017.075.597.- lira, giderlerinin 145.925.969.750.- lira, 2002 yılına devreden nakit mevcudunun 91.105.847.- lira olduğu, gelir toplamı ile gider ve nakit devir rakamlarının toplamının birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi gelirleri 35.365.207.837.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 35.255.437.000.- lirası il örgütlerinden aktarılan gelirler ve 109.770.837.- lirası 2000 yılından devreden nakit mevcudundan oluşmaktadır.

Genel Merkezin kayıt ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerinin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti'nin il örgütleri gelirleri 110.651.867.760.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 90.182.000.000.- lirası aidat gelirleri, 20.465.000.000.- lirası Genel Merkez'den aktarılan gelirler ve 4.867.760.- lirası 2000 yılından devreden nakit mevcudundan oluşmaktadır.

İl örgütlerinin kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümünde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi giderleri 35.295.634.000.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 14.830.634.000.- lirası genel yönetim giderleri ve 20.465.000.000.- lirası il örgütlerine aktarılan tutarlardan oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezi'nin 2002 yılına devreden nakit mevcudu 69.573.837.- liradır.

Genel Merkezin kayıt ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti il örgütlerinin giderleri 110.630.335.750.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 75.374.898.750.- lirası genel yönetim giderleri ve 35.255.437.000.- lirası Genel Merkez'e aktarılan tutarlardan oluşmaktadır.

Parti il örgütlerinin 2002 yılına devreden nakit mevcudu 21.532.010.- liradır.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

C- Parti Malları

Türkiye Komünist Partisi'nin 2001 yılı kayıt ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede, Parti'nin 2001 yılında herhangi bir taşınmaz mal ve değeri yüz milyon lirayı aşan taşınır mal ve menkul kıymet ediniminin olmadığı anlaşılmıştır.

IV- SONUÇ

Türkiye Komünist Partisi'nin 2001 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda; Parti'nin 2001 yılı kesinhesabında gösterilen 146.017.075.597.- lira gelir ve 145.925.969.750.- lira gideri ile 91.105.847.- lira nakit devrinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru, denk ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna, 10.2.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

E: 2002/21, K: 2009/15 (SPMD)

Başkan
Haşim KILIÇ

Başkanvekili
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Üye
Sacit ADALI

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Mehmet ERTEN

Üye
Mustafa YILDIRIM

Üye
A. Necmi ÖZLER

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye
Şevket APALAK

Üye
Zehra Ayla PERKTAŞ

Esas Sayısı : 2003/12 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/16

Karar Günü : 10.2.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Türkiye Komünist Partisi'nin 2002 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Türkiye Komünist Partisi'nin 2002 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda; "Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2002 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan kayıt ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan kayıt ve belgelerde Türkiye Komünist Partisi'nin Genel Merkezi ile il örgütlerinin 2002 yılı gelirlerinin 281.437.412.650.- lira, giderlerinin 281.155.887.496.- lira, 2003 yılına devreden nakit mevcudunun 281.525.154.- lira olduğu, gelir toplamı ile gider ve nakit devir rakamlarının toplamının birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi gelirleri 77.374.482.027.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 77.304.908.190.- lirası il örgütlerinden aktarılan gelirler ve 69.573.837.- lirası 2001 yılından devreden nakit mevcudundan oluşmaktadır.

Genel Merkezin kayıt ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerinin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti'nin il örgütleri gelirleri 204.062.930.623.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 147.973.000.000.- lirası aidat gelirleri, 56.068.398.613.- lirası Genel Merkez'den aktarılan gelirler ve 21.532.010.- lirası 2001 yılından devreden nakit mevcudundan oluşmaktadır.

İl örgütlerinin kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümünde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi giderleri 77.092.956.873.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 21.024.558.260.- lirası genel yönetim giderleri ve 56.068.398.613.- lirası il örgütlerine aktarılan tutarlardan oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezi'nin 2003 yılına devreden nakit mevcudu 281.525.154.- liradır.

Genel Merkezin kayıt ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti il örgütlerinin giderleri 204.062.930.623.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 126.758.022.433.- lirası genel yönetim giderleri ve 77.304.908.190.- lirası Genel Merkez'e aktarılan tutarlardan oluşmaktadır.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

C- Parti Malları

Türkiye Komünist Partisi'nin 2002 yılı kayıt ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede, Parti'nin 2002 yılında herhangi bir taşınmaz mal ve

değeri yüz milyon lirayı aşan taşınır mal ve menkul kıymet ediniminin olmadığı anlaşılmıştır.

IV- SONUÇ

Türkiye Komünist Partisi'nin 2002 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda; Parti'nin 2002 yılı kesinhesabında gösterilen 281.437.412.650.- lira gelir ve 281.155.887.496.- lira gideri ile 281.525.154.- lira nakit devrinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru, denk ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna, 10.2.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye Mustafa YILDIRIM	Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR
Üye Şevket APALAK	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2000/22 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/17

Karar Günü : 10.2.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Mahir Can ILICAK, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU ve Ahmet AKYALÇIN'ın katılımıyla 4.1.2001 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında;

Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda; "Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesine verdiği 1999 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüldüğü düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin Genel Merkezi ile il örgütlerinin 1999 yılı gelirlerinin 243.766.935.609.- lira, giderlerinin 234.696.879.035.- lira, 2000 yılına devreden nakit mevcudunun 9.070.056.574.- lira olduğu, gelir toplamı ile gider ve nakit devir rakamlarının toplamının birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi gelirleri 21.964.414.578.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 1.512.850.000.- lirası bağış gelirleri, 4.947.700.000.- lirası aidat gelirleri, 2.281.668.000.- lirası il payları, 19.464.310.- lirası mevduat faiz gelirleri, 10.115.796.088.- lirası rozet, bayrak, yayın vb. satış gelirleri, 201.709.800.- lirası 1998 yılından devreden nakit ve 2.885.226.380.- lirası ödenecek paylar ve borçlardan oluşmaktadır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerinin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti'nin il örgütleri gelirleri 221.802.521.031.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 83.477.383.974- lirası bağış gelirleri, 88.588.540.670.- lirası aidat gelirleri, 44.591.192.476.- lirası rozet, bayrak, yayın vb. satış gelirleri, 5.145.403.911.- lirası 1998 yılından devreden nakit mevcudundan oluşmaktadır.

İl örgütlerinin kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümünde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi giderleri 21.775.046.922.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 4.733.840.640.- lirası personel giderleri, 3.320.890.000.- lirası basın yayın ilan giderleri, 3.256.270.731.- lirası tanıtım, temsil ve propaganda giderleri, 1.994.012.000.- lirası kira ve bina giderleri, 2.803.814.680.- lirası haberleşme giderleri, 341.200.601.- lirası kırtasiye giderleri ve 5.325.018.270.- lirası genel yönetim giderlerinden oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezi'nin 2000 yılına devreden nakit mevcudu 189.367.656.- liradır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti il örgütlerinin giderleri 212.921.832.113.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 8.466.577.162.- lirası personel giderleri, 9.162.990.699.- lirası basın yayın ilan giderleri, 53.002.895.180.- lirası tanıtım, temsil ve propaganda giderleri, 86.589.550.280.- lirası kira ve bina giderleri, 21.137.710.846.- lirası haberleşme giderleri, 3.416.759.517.- lirası kırtasiye giderleri, 23.921.980.429.- lirası genel yönetim giderleri ve 7.223.368.000.- lirası genel merkeze ödenen aidat ve paylardan oluşmaktadır.

Parti il örgütlerinin 2000 yılına devreden nakit mevcudu 8.880.688.918.- liradır.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

C- Parti Malları

Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin 1999 yılı kayıt ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede, Parti'nin 1999 yılında herhangi bir taşınmaz mal ve değeri yüz milyon lirayı aşan taşınır mal ve menkul kıymet ediniminin olmadığı anlaşılmıştır.

IV- SONUÇ

Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda; Parti'nin 1999 yılı kesinhesabında gösterilen 243.766.935.609.- lira gelir ve 234.696.879.035.- lira gideri ile 9.070.056.574.- lira nakit devrinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru, denk ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna, 10.2.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye Mustafa YILDIRIM	Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR
Üye Şevket APALAK	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2001/7 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/18

Karar Günü : 10.2.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin 2000 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN, Enis TUNGA ve Mehmet ERTEN'in katılımıyla 17.12.2002 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında;

Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin 2000 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

"1- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı kayıtlarına göre; Parti'nin 2000 yılı birleştirilmiş kesinhesabında yer alan illerin dışında kalan ve örgütlendiği anlaşılan Gümüşhane, Bayburt, Kırıkkale illeri ile Adıyaman ilinin Besni ilçesini de kapsayacak biçimde hazırlanacak kesinhesabının,

2- Parti'nin 2000 yılı hesap döneminde edindiği değeri yüz milyon lirayı aşan taşınır malların, menkul kıymetlerin ve her türlü hakların değerleri ile edinim tarihlerini ve şekillerini de belirten Genel Merkez, il ve il örgütü bulunmayan ilçe örgütlerine ait ayrı ayrı düzenlenmiş listelerin,

Parti'den istenmesine, karar gereğinin yerine getirilmesi için Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca Parti'ye kararın tebliğ tarihinden itibaren 30 gün süre verilmesine,

Bu konuda gerekli bildirimin yapılması için karar örneğinin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine oybirliğiyle"

karar verilmiştir.

İlk inceleme sırasında tespit edilen eksikliklerin, Parti yetkilileri tarafından gönderildiği anlaşıldığından,

Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin 2000 yılı kesinhesabının, dosyadaki eksiklikler giderildiğinden esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2000 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin Genel Merkezi ile il örgütlerinin 2000 yılı gelirlerinin 231.358.359.525.- lira, giderlerinin 217.694.375.459.- lira, 2001 yılına devreden nakit mevcudunun 13.663.984.066.- lira olduğu, gelir toplamı ile gider ve nakit devir rakamlarının toplamının birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi gelirleri 21.949.642.771.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 5.324.851.958- lirası bağış gelirleri, 379.000.000.- lirası aidat gelirleri, 9.195.139.000.- lirası il payları, 3.118.153.000.- lirası rozet, bayrak, yayın vb. satış gelirleri, 189.367.656.- lirası 1999 yılından devreden nakit ve 3.743.131.157.- lirası ödenecek paylar ve borçlardan oluşmaktadır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerinin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti'nin il örgütleri gelirleri 209.408.716.754.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 83.642.045.952- lirası bağış gelirleri, 92.056.914.175.- lirası aidat gelirleri, 24.829.067.709.- lirası rozet, bayrak, yayın vb. satış gelirleri,

8.880.688.918.- lirası 1999 yılından devreden nakit mevcudundan oluşmaktadır.

İl örgütlerinin kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümünde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi giderleri 21.703.091.397.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 5.323.628.000.- lirası personel giderleri, 744.400.000.- lirası basın yayın ilan giderleri, 711.100.000.- lirası tanıtım, temsil ve propaganda giderleri, 3.572.978.000.- lirası kira ve bina giderleri, 1.630.207.193.- lirası haberleşme giderleri, 520.244.460.- lirası kırtasiye giderleri, 320.112.000.- lirası demirbaş alım giderleri, 3.750.000.000.- lirası bina alım giderleri ve 5.130.421.744.- lirası genel yönetim giderlerinden oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezi'nin 2001 yılına devreden nakit mevcudu 246.551.374.- liradır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti il örgütlerinin giderleri 195.991.284.062.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 1.868.349.500.- lirası personel giderleri, 4.000.264.210.- lirası basın yayın ilan giderleri, 12.145.165.247.- lirası tanıtım, temsil ve propaganda giderleri, 121.218.260.124.- lirası kira ve bina giderleri, 21.895.011.583.- lirası haberleşme giderleri, 2.002.212.619.- lirası kırtasiye giderleri, 23.317.881.779.- lirası genel yönetim giderleri ve 9.544.139.000.- lirası genel merkeze ödenen aidat ve paylardan oluşmaktadır.

Parti il örgütlerinin 2001 yılına devreden nakit mevcudu 13.417.432.692.- liradır.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

C- Parti Malları

Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin 2000 yılı kayıt ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede, Parti'nin 2000 yılında 2820 sayılı Yasa'nın 74. maddesi uyarınca değeri yüzmilyon lirayı aşan 320.112.000.- lira değerinde büro malzemesi niteliğinde taşınır mal ve 3.750.000.000.- lira değerinde taşınmaz mal ediniminin olduğu anlaşılmıştır.

Parti tarafından 2000 yılında edinilen, değeri 320.112.000.- lira olan taşınır mal ile değeri 3.750.000.000.- lira olan taşınmaz mal, Genel Merkez tarafından satınalma suretiyle edinilmiştir.

Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin 2000 yılı kesinhesabının ve eklerinin incelenmesinde, Parti'nin 2000 yılında edindiği taşınmaz ve değeri yüzmilyon lirayı aşan taşınır malların 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

IV- SONUÇ

Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin 2000 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda; Parti'nin 2000 yılı kesinhesabında gösterilen 231.358.359.525.- lira gelir ve 217.694.375.459.- lira gideri ile 13.663.984.066.- lira nakit devrinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru, denk ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna, 10.2.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye Mustafa YILDIRIM	Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR
Üye Şevket APALAK	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2002/9 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/19

Karar Günü : 10.2.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin 2001 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Mustafa Bumin, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN, Enis TUNGA ve Mehmet ERTEN'in katılımıyla 17.12.2002 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında;

Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin 2001 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

"1- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı kayıtlarına göre; Parti'nin 2001 yılı birleştirilmiş kesinhesabında yer alan iller dışında kalan ve örgütlendiği anlaşılan Bilecik, Çankırı, Gümüşhane, Kars, Kastamonu, Kütahya, Bayburt, Kırıkkale, Ardahan, Osmaniye ile Afyon ilinin Dinar ve Adıyaman ilinin Besni ilçelerini de içeren toplam 10 il ile 2 ilçeyi kapsayacak biçimde hazırlanacak kesinhesabının,

2- Parti'nin 2001 yılı hesap döneminde edindiği değeri yüz milyon lirayı aşan taşınır malların, menkul kıymetlerinin ve her türlü haklarının değerleri ile edinim tarihlerini ve şekillerini de belirten Genel Merkez, il ve il örgütü bulunmayan ilçe örgütlerine ait ayrı ayrı düzenlenmiş listelerin,

Parti'den istenmesine, karar gereğinin yerine getirilmesi için Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca Parti'ye kararın tebliğ tarihinden itibaren 30 gün süre verilmesine,

Bu konuda gerekli bildirimin yapılması için karar örneğinin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine oybirliğiyle"

karar verilmiştir.

İlk inceleme sırasında tespit edilen eksikliklerin, Parti yetkilileri tarafından gönderildiği anlaşıldığından,

Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin 2001 yılı kesinhesabının, dosyadaki eksiklikler giderildiğinden esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2001 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin Genel Merkezi ile il örgütlerinin 2001 yılı gelirlerinin 242.499.032.703.- lira, giderlerinin 232.057.550.632.- lira, 2002 yılına devreden nakit mevcudunun 10.441.482.071.- lira olduğu, gelir toplamı ile gider ve nakit devir rakamlarının toplamının birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi gelirleri 23.870.296.496.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 5.468.000.000.- lirası bağış gelirleri, 754.500.000.- lirası aidat gelirleri, 2.425.225.000.- lirası il payları, 10.374.800.000.- lirası rozet, bayrak, yayın vb. satış gelirleri, 246.551.374.- lirası 2000 yılından devreden nakit ve 4.601.220.122.- lirası ödenecek paylar ve borçlardan oluşmaktadır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerinin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti'nin il örgütleri gelirleri 218.628.736.207.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 85.286.796.242- lirası bağış gelirleri, 100.805.942.273.- lirası aidat gelirleri, 19.049.485.000.- lirası rozet, bayrak, yayın vb. satış gelirleri,

69.080.000.- lirası faiz gelirleri ve 13.417.432.692.- lirası 2000 yılından devreden nakit mevcudundan oluşmaktadır.

İl örgütlerinin kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümünde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi giderleri 23.516.457.209.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 8.193.984.730.- lirası personel giderleri, 4.523.276.000.- lirası kira ve bina giderleri, 3.231.900.334.- lirası haberleşme giderleri, 236.120.000.- lirası kırtasiye giderleri ve 7.331.176.145.- lirası genel yönetim giderlerinden oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezi'nin 2002 yılına devreden nakit mevcudu ise 353.839.287.- liradır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti il örgütlerinin giderleri 208.541.093.423.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 5.928.987.796.- lirası personel giderleri, 15.446.325.000.- lirası basın yayın ilan giderleri, 4.106.032.165.- lirası tanıtım, temsil ve propaganda giderleri, 128.236.834.359.- lirası kira ve bina giderleri, 20.192.654.801.- lirası haberleşme giderleri, 2.872.062.865.- lirası kırtasiye giderleri, 28.590.471.437.- lirası genel yönetim giderleri ve 3.167.725.000.- lirası genel merkeze ödenen aidat ve paylardan oluşmaktadır.

Parti il örgütlerinin 2002 yılına devreden nakit mevcudu ise 10.087.642.784.- liradır.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

C- Parti Malları

Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin 2001 yılı kayıt ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede, Parti'nin 2001 yılında herhangi bir taşınmaz mal ve

değeri yüz milyon lirayı aşan taşınır mal ve menkul kıymet ediniminin olmadığı anlaşılmıştır.

IV- SONUÇ

Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin 2001 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda; Parti'nin 2001 yılı kesinhesabında gösterilen 242.499.032.703.- lira gelir ve 232.057.550.632.- lira gideri ile 10.441.482.071.- lira nakit devrinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru, denk ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna, 10.2.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye Mustafa YILDIRIM	Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR
Üye Şevket APALAK	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2002/30 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/20

Karar Günü : 10.2.2009

I- MALÎ DENETİMİN KONUSU

Eşitlik Partisi'nin 2001 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN, Enis TUNGA ve Mehmet ERTEN'in katılımıyla 17.9.2002 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında;

Eşitlik Partisi'nin 2001 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

"Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesine verdiği 2001 yılı kesinhesap çizelgeleri ile esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Kesinhesap çizelgelerinde 25.5.2001 günü kurulan ve Genel Merkez dışında örgütü bulunmayan Eşitlik Partisi'nin Genel Merkezinin 2001 yılı gelirlerinin 285.000.000.- lira, giderlerinin 254.240.000.- lira, 2002 yılına devreden nakit mevcudunun 30.760.000.- lira olduğu, gelir toplamı ile gider ve nakit devir rakamlarının toplamının birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Açıklama

Eşitlik Partisi'nin 2001 yılı kesinhesabına ilişkin 17.9.2002 tarihli ilk inceleme kararı Eşitlik Partisi Genel Başkanlığı'nda Dursun Altun'a 24.9.2002 tarihinde tebliğ edilmiş olmasına rağmen, Parti'nin Genel Merkez

kesinhesabının dayanağını oluşturan gelir-gider belgelerini ve defter kayıtlarını yasal saklama süresi içerisinde Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'na sunmadığı görülmüştür.

Parti'ye tekrar 25.12.2008 tarih ve 214-1472 sayılı yazı gönderilmiş ve Genel Merkez kesinhesabının dayanağını oluşturan gelir-gider belgeleri ve defter kayıtlarını göndermesi için on gün süre verilmiştir. Buna rağmen Parti tarafından herhangi bir belge ibraz edilmemiş ve yazıya da cevap verilmemiştir.

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun "Gelirlerin sağlanmasında usul" başlıklı 69 uncu maddesinde;

"Bir siyasi partinin bütün gelirleri, o siyasi partinin tüzelkişiliği adına elde edilir.

Siyasi partilerin genel merkezlerinin ve teşkilat kademelerinin gelirleri, parti merkez karar ve yönetim kurulunca bastırılan makbuzlar karşılığında alınır. Bastırılan ve parti teşkilat kademelerine gönderilen gelir makbuzlarının seri ve sıra numaralarına ait kayıtlar parti genel merkezinde tutulur. Parti teşkilat kademeleri aldıkları ve kullandıkları makbuzlar dolayısıyla parti merkez karar ve yönetim kuruluna karşı mali sorumluluk taşırlar.

Sağlanan gelirin türü ve miktarıyla, gelirin sağlandığı kimsenin adı, soyadı ve adresi, makbuzu düzenleyenin sıfatı, adı, soyadı ve imzası, makbuzda ve dip koçanlarında yer alır.

Makbuzların asıl kısımlarıyla dip koçanlarında aynı sıra numarası bulunur. Makbuz dip koçanlarının saklama süresi, Anayasa Mahkemesinin ilk inceleme kararının ilgili partiye bildirilme tarihinden itibaren beş yıldır.", hükmüne yer verilmiştir.

2820 sayılı Kanunun "Giderlerin yapılmasında usul" başlıklı 70. maddesinde, beşmilyon (2001 yılı için 11.863.800) liraya kadar harcamaların makbuz veya fatura gibi bir belge ile tevsik edilmesinin zorunlu olmadığı, giderlere ait belgeleri saklama süresinin, özel kanunlarda gösterilen daha uzun süreye ilişkin hükümler saklı kalmak üzere, kesinhesabın Anayasa Mahkemesinin ilk inceleme kararının ilgili partiye bildirilme tarihinden itibaren beş yıl olduğu belirtilmiştir.

Kanunun "Denetim" başlıklı 75 inci maddesinde;

"Anayasa Mahkemesi, kesinhesaplara ait bilgilerin belgelendirilmesini siyasi partilerden her zaman isteyebilir.

Anayasa Mahkemesi denetimini evrak üzerinde yapar. Bu denetimi, Sayıştaydan yardım sağlanarak hazırlatacağı raporlar üzerinden yapabileceği gibi, siyasi partilerin genel merkezlerinde ve mahalli teşkilatlarında doğrudan doğruya veya kendi üyeleri arasından görevlendireceği bir naip üye veya mahallin en kıdemli adli veya idari yargı hakimi niyabetinde yaptıracağı inceleme ve araştırmalar üzerinden de yapılabilir. Bu maksatla, yeminli bilirkişi görevlendirebilir.

Anayasa Mahkemesi, ilgili siyasi partinin başkanından veya temsilcisinden yazılı mütalaa isteyebilir; gerekli görürse sorumlu uzman muhasipler de dahil ilgililerin sözlü açıklamalarını dinleyebilir.

Anayasa Mahkemesi denetimi sonunda, o siyasi partinin gelir ve giderlerinin doğruluğuna ve kanuna uygunluğuna veya kanuna uygun olmayan gelirler ile giderler dolayısıyla da bunların Hazineye gelir kaydedilmesine karar verir.

Siyasi partilerin büyük kongrelerinin kesinhesaplar hakkındaki kararları, Anayasa Mahkemesinin denetimini etkilemez. Anayasa Mahkemesinin bu denetim sonucunda vereceği kararlar kesindir.” denilmiştir.

Kanunun “Hazinece elkoyma” başlıklı 76 nci maddesinde, Kanunun 69 uncu maddesinde belirtilen esaslara aykırı olarak bir siyasi partinin tevsik edilmeyen kaynaklardan gelir sağladığı anlaşırsa, Anayasa Mahkemesi kararıyla bu gelirin Hazineye irat kaydedileceği ve belgelendirilmesi gerektiği halde belgelendirilmeyen parti giderleri miktarınca parti malvarlığının, Anayasa Mahkemesi kararıyla Hazineye irat kaydedileceği kurala bağlanmıştır.

Buna göre, siyasi partilerin kesinhesaplarının dayanağını oluşturan gelir-gider belgeleri ve defter kayıtlarını yasal saklama süresi içerisinde Anayasa Mahkemesine sunması gerektiğinden, gelir-gider belgeleri ve defter kayıtlarını göndermeyen Partinin, kesinhesabında gösterdiği gelir ve gider rakamları toplamı kadar parti malvarlığının Hazineye irat kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Partinin 2001 yılı içinde elde ettiği ve belgelendiremediği 285.000.000.- lira geliri ile belgelendirmesi gerektiği halde belgelendiremediği 254.240.000.- lira gideri olmak üzere toplam 539.240.000.- lira tutarındaki Parti malvarlığının Hazineye gelir yazılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

B- Parti Malları

Eşitlik Partisi’nin 2001 yılı kesinhesap belgeleri üzerinde yapılan incelemede, Parti’nin 2001 yılında herhangi bir taşınmaz mal ve değeri yüz

milyon lirayı aşan taşınır mal ve menkul kıymet ediniminin olmadığı anlaşılmıştır.

IV- SONUÇ

Eşitlik Partisi'nin 2001 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda; Genel Merkez kesinhesabının dayanağını oluşturan gelir-gider belgeleri ve defter kayıtlarını Anayasa Mahkemesine sunmayan Parti'nin kesinhesabında gösterilen 285.000.000.- lira gelir ve 254.240.000.- lira giderinin belgelendirilmesi gerektiği halde belgelendirilmediğinden, toplam 539.240.000.- lira tutarındaki Parti malvarlığının, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 75. ve 76. maddeleri gereğince Hazine'ye gelir kaydedilmesine, Osman Alifeyyaz PAKSÜT'ün karşılığı ve OYÇOKLUĞUYLA, 10.2.2009 gününde karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sait ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye Mustafa YILDIRIM	Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR
Üye Şevket APALAK	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

KARŞIOY YAZISI

Eşitlik Partisi'nin 2001 yılı kesinhesabında belgelendirilmeyen 285.000.000.- lira gelir ve 254.240.000.- lira giderin hazineye gelir kaydedilmesine aşağıdaki nedenlerle katılmıyorum:

Siyasi Partiler Kanunu'nun 69. maddesinin dördüncü fıkrasında, gelirlere ait makbuz dip koçanlarının saklama süresinin, Anayasa Mahkemesinin ilk inceleme kararının ilgili partiye bildirilme tarihinden itibaren **beş yıl**; aynı Kanunun 70. maddesinin dördüncü fıkrasında giderlere ait belgeleri saklama süresinin de kesinhesabın Anayasa Mahkemesinin ilk inceleme kararının ilgili partiye bildirilme tarihinden itibaren keza **beş yıl** olduğu belirtilmiştir. Yasada, bu sürelerin herhangi bir nedenle kesilmesi, durdurulması veya uzatılması öngörülmemiştir.

Eşitlik Partisi'nin 2001 yılı kesinhesabına ilişkin Anayasa Mahkemesi'nin ilk inceleme kararı, adı geçen partiye **24.9.2002** tarihinde tebliğ edilmiştir. Buna göre, Parti'nin belge saklama yükümlülüğü, **24.9.2007** tarihinde ortadan kalkmıştır.

Belge ile kanıtlanması gereken gelir ve harcamaların hukuka uygunluğunun saptanabilmesi için bu belgelerin yasada belirlenen bir süre ile saklanması öngörülmüşse, ispat külfeti bu süre içerisinde belgeleri saklamakla yükümlü olan tarafa, sürenin dolmasından sonra ise gelir ve harcamaların hukuka uygun olmadığını iddia eden tarafa aittir. Aksine bir düşünce, belge saklama yükümlülüğünün belli sürelerle sınırlandırılmasını öngören düzenlemeleri anlamsız kılar ve hukuk devletinin başlıca özelliklerinden olan hukuki güvenlik ilkesine ters düşer.

Olayda ispat yükü beş yıl süreyle, gelir ve giderlerini bildiren ancak, bunların belgelerini ibraz edemeyen Parti'nin üzerindedir. Mali denetime ilişkin esas incelemenin bu süre içinde yapılması ve Parti'nin, belge sunamadığı miktarlarla sorumlu tutulması gerekirken bu yapılmamıştır. Kesinhesabın bildiriminden 7 yıl, belge saklama yükümlülüğünün dolmasından 1,5 yıl geçtikten sonra Parti'nin gelir ve giderlerinin Yasa'ya aykırı olduğunun kabulü ile sözkonusu gelir ve harcamaların karşılığı olan miktarların Hazine'ye gelir kaydedilmesinin hukuki dayanağı yoktur. Kaldı ki Parti, hiçbir gelir ve gider bildiriminde bulunmasaydı, Hazine'ye herhangi bir miktarın gelir kaydedilmesine de karar verilemeyecekti.

İspat hukukunun temel ilkeleri ve hukuki güvenlik gözetilmeksizin yaptırım uygulamasının Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti ile bağdaşmadığı kanısındayım.

Başkanvekili
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Esas Sayısı : 2005/12 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/21

Karar Günü : 10.2.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Eşitlik Partisi'nin 2004 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İktüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Tülay TUĞCU, Haşim KILIÇ, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, A. Necmi ÖZLER, Serdar ÖZGÜLDÜR, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ve Osman Alifeyyaz PAKSÜT'ün katılımıyla 27.1.2006 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında;

Eşitlik Partisi'nin 2004 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

"Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesine verdiği 2004 yılı kesinhesap çizelgeleri ile esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Kesinhesap çizelgelerinde Eşitlik Partisi'nin Genel Merkezi ve il örgütlerinin 2004 yılı gelirlerinin 4.220.000.000.- lira, giderlerinin 4.220.000.000.- lira olduğu, gelir gider rakamlarının birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi'nin gelirleri 1.200.000.000.- lira olarak gösterilmiştir.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti il örgütlerinin gelirleri 3.020.000.000.- lira olarak gösterilmiştir.

İl örgütlerinin kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümünde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi'nin 2004 yılı giderleri 1.200.000.000.- lira olarak gösterilmiştir.

Parti Genel Merkezi'nin gelir ve giderleri birbirine denk olduğundan 2005 yılına devreden nakit mevcudu bulunmamaktadır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti il örgütlerinin giderleri 3.020.000.000.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 2.820.000.000.- lirası kira giderleri ve 200.000.000.- lirası telefon giderlerinden oluşmaktadır.

İl örgütünün gelir ve giderleri birbirine denk olduğundan 2005 yılına devreden nakit mevcudu bulunmamaktadır.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

C- Açıklama

Eşitlik Partisi'nin 2004 yılı kesinhesabına ilişkin 27.1.2006 tarihli ilk inceleme kararı Eşitlik Partisi Genel Başkanlığı'nda Abuzer Avşar'a 9.3.2006 tarihinde tebliğ edilmiş olmasına rağmen, Parti'nin Genel Merkez kesinhesabının dayanağını oluşturan gelir-gider belgelerini ve defter kayıtlarını yasal saklama süresi içerisinde Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'na sunmadığı görülmüştür.

Parti'ye tekrar 25.12.2008 tarih ve 213-1471 sayılı yazı gönderilmiş ve Genel Merkez kesinhesabının dayanağını oluşturan gelir-gider belgeleri ve defter kayıtlarını göndermesi için on gün süre verilmiştir. Buna rağmen Parti tarafından herhangi bir belge ibraz edilmemiş ve yazıya da cevap verilmemiştir.

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanununun “Gelirlerin sağlanmasında usul” başlıklı 69 uncu maddesinde;

“Bir siyasi partinin bütün gelirleri, o siyasi partinin tüzelkişiliği adına elde edilir.

Siyasi partilerin genel merkezlerinin ve teşkilat kademelerinin gelirleri, parti merkez karar ve yönetim kurulunca bastırılan makbuzlar karşılığında alınır. Bastırılan ve parti teşkilat kademelerine gönderilen gelir makbuzlarının seri ve sıra numaralarına ait kayıtlar parti genel merkezinde tutulur. Parti teşkilat kademeleri aldıkları ve kullandıkları makbuzlar dolayısıyla parti merkez karar ve yönetim kuruluna karşı mali sorumluluk taşırlar.

Sağlanan gelirin türü ve miktarıyla, gelirin sağlandığı kimsenin adı, soyadı ve adresi, makbuzu düzenleyeninin sıfatı, adı, soyadı ve imzası, makbuzda ve dip koçanlarında yer alır.

Makbuzların asıl kısımlarıyla dip koçanlarında aynı sıra numarası bulunur. Makbuz dip koçanlarının saklama süresi, Anayasa Mahkemesinin ilk inceleme kararının ilgili partiye bildirilme tarihinden itibaren beş yıldır.”, hükmüne yer verilmiştir.

2820 sayılı Kanunun “Giderlerin yapılmasında usul” başlıklı 70 inci maddesinde, beşmilyon (2004 yılı için 37.134.949) liraya kadar harcamaların makbuz veya fatura gibi bir belge ile tevsik edilmesinin zorunlu olmadığı, giderlere ait belgeleri saklama süresinin, özel kanunlarda gösterilen daha uzun süreye ilişkin hükümler saklı kalmak üzere, kesinhesabın Anayasa Mahkemesinin ilk inceleme kararının ilgili partiye bildirilme tarihinden itibaren beş yıl olduğu belirtilmiştir.

Kanunun “Denetim” başlıklı 75 inci maddesinde;

“Anayasa Mahkemesi, kesinhesaplara ait bilgilerin belgelendirilmesini siyasi partilerden her zaman isteyebilir.

Anayasa Mahkemesi denetimini evrak üzerinde yapar. Bu denetimi, Sayıştaydan yardım sağlanarak hazırlatacağı raporlar üzerinden yapabileceği gibi, siyasi partilerin genel merkezlerinde ve mahalli teşkilatlarında doğrudan doğruya veya kendi üyeleri arasından görevlendireceği bir naip üye veya mahallin en kıdemli adli veya idari yargı hakimi niyabetinde yaptıracağı inceleme ve araştırmalar üzerinden de yapılabilir. Bu maksatla, yeminli bilirkişi görevlendirebilir.

Anayasa Mahkemesi, ilgili siyasi partinin başkanından veya temsilcisinden yazılı mütalaa isteyebilir; gerekli görürse sorumlu uzman muhاسبler de dahil ilgililerin sözlü açıklamalarını dinleyebilir.

Anayasa Mahkemesi denetimi sonunda, o siyasi partinin gelir ve giderlerinin doğruluğuna ve kanuna uygunluğuna veya kanuna uygun olmayan gelirler ile giderler dolayısıyla da bunların Hazineye gelir kaydedilmesine karar verir.

Siyasi partilerin büyük kongrelerinin kesinhesaplar hakkındaki kararları, Anayasa Mahkemesinin denetimini etkilemez. Anayasa Mahkemesinin bu denetim sonucunda vereceği kararlar kesindir.” denilmiştir.

Kanunun “Hazinece elkoyma” başlıklı 76 nci maddesinde, Kanunun 69 uncu maddesinde belirtilen esaslara aykırı olarak bir siyasi partinin tevsik edilmeyen kaynaklardan gelir sağladığı anlaşırsa, Anayasa Mahkemesi kararıyla bu gelirin Hazineye irat kaydedileceği ve belgelendirilmesi gerektiği halde belgelendirilmeyen parti giderleri miktarınca parti malvarlığının, Anayasa Mahkemesi kararıyla Hazineye irat kaydedileceği kurala bağlanmıştır.

Buna göre Genel Merkez kesinhesabının dayanağını oluşturan gelir-gider belgeleri ve defter kayıtlarını Anayasa Mahkemesine sunmayan Partinin, kesinhesabında gösterdiği gelir ve gider rakamları toplamı kadar parti malvarlığının Hazineye irat kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Partinin 2004 yılı içinde elde ettiği ve belgelendiremediği 1.200.000.000.- lira geliri ile belgelendirmesi gerektiği halde belgelendiremediği 1.200.000.000.- lira gideri olmak üzere toplam 2.400.000.000.- lira tutarındaki Parti malvarlığının Hazineye gelir yazılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Diğer taraftan Kanunun “Cumhuriyet Başsavcılığına ve Anayasa Mahkemesine Gerekli Bilgilerin Verilmemesi” başlıklı 111. maddesinin c fıkrasında, siyasi partilerin 75. madde gereğince yapılan inceleme ve araştırmaları engelleyen sorumluları ile aynı madde gereğince istenen bilgileri vermeyen sorumluları hakkında altı aydan bir yıla kadar hapis ve altmış milyon liradan az olmamak üzere ağır para cezasına hükmedileceği belirtilmiştir.

Buna göre, kendilerine ilk inceleme kararının tebliğinden (9.3.2006) itibaren 30 gün ve ayrıca 25.12.2008 tarihli yazı ile 10 gün süre verildiği halde Kanun’un 75 inci maddesi hükmüne aykırı olarak Parti Genel Merkezinin gelir-gider belgeleri ile defter kayıtlarını Anayasa Mahkemesi Başkanlığı’na göndermeyen Parti sorumluları hakkında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı’na suç duyurusunda bulunulması gerektiği sonucuna varılmıştır.

D- Parti Mallarının İncelenmesi

Eşitlik Partisi'nin 2004 yılı kesinhesap belgeleri üzerinde yapılan incelemede, Parti'nin 2004 yılında herhangi bir taşınmaz mal ve değeri yüz milyon lirayı aşan taşınır mal ve menkul kıymet ediniminin olmadığı anlaşılmıştır.

IV- SONUÇ

Eşitlik Partisi'nin 2004 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

1- Parti'nin 2004 yılı kesinhesabında gösterilen 3.020.000.000.- lira gelir ve 3.020.000.000.- lira giderinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru, denk ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'na uygun olduğuna,

2- Kesinhesapta gösterilen gelirlerden 1.200.000.000.- lirası ile giderlerden 1.200.000.000.- lirasının belgelendirilmesi gerektiği halde belgelendirilmediğinden toplam 2.400.000.000.- lira karşılığı Parti malvarlığının, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 75. ve 76. maddeleri gereğince Hazine'ye gelir kaydedilmesine,

3- 2820 sayılı Kanun'un 75. maddesi hükmüne aykırı davranan Parti sorumluları hakkında Kanun'un 111. maddesi uyarınca Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulmasına,

10.2.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye Mustafa YILDIRIM	Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR
Üye Şevket APALAK	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2008/6 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/22

Karar Günü : 13.5.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Katılımcı Demokrasi Partisi'nin 2007 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İctüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Haşim KILIÇ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, A.Necmi ÖZLER, Serdar ÖZGÜLDÜR, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ve Zehra Ayla PERKTAŞ'ın katılımıyla 13.5.2009 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında;

Katılımcı Demokrasi Partisi'nin 2007 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda; *"Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, oybirliğiyle"* karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2007 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Katılımcı Demokrasi Partisi'nin 2007 yılı itibariyle üç ilde örgütlendiği, Parti'nin Genel Merkezi ile 3 il örgütünün 2007 yılı gelirlerinin 91.330.- YTL, giderlerinin 65.461,26 YTL, gelir fazlası nakit devrinin 25.868,74 YTL olduğu, gelir ile gider ve nakit devir rakamlarının toplamının birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi'nin gelirleri 58.900.- YTL olarak gösterilmiştir. Bunun tamamı aidat ve bağış gelirleridir.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti'nin il örgütlerinin gelirleri 32.430.- YTL olarak gösterilmiştir. Bunun 22.000.- YTL.sı genel merkezden gönderilen nakit, 10.430.- YTL.sı ise aidat ve bağış gelirleridir.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümü üzerinde yapılan incelemede, gelirlerin Parti Meclisi Kararı ile doğruluğunun onaylandığı görülerek, 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi'nin giderleri 55.088,51 YTL olarak gösterilmiştir. Bunun 16.713,78 YTL.sı personel, 930,39 YTL.sı doğalgaz ve elektrik, 573,62 YTL.sı aidat ve temizlik, 2.972,25 YTL.sı telefon, 3.468,28 YTL.sı yayın ve kırtasiye, 512,27 YTL.sı su, 3.000.- YTL.sı kira, 3.000.- YTL.sı il teşkilatı kuruluş gideri, 22.000.- YTL.sı il teşkilatlarına gönderilen nakit, 1.917,92 YTL.sı ise diğer yönetim giderlerinden oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezi'nce 3.811,49 YTL gelir fazlası nakit mevcudu olarak devir gösterilmiştir.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti'nin İl örgütleri giderleri 10.372,75 YTL olarak gösterilmiştir. Bunun 885.- YTL.sı muhasebe, 900.- YTL.sı demirbaş, 345.- YTL.sı yayın ve kırtasiye, 6.590.- YTL.sı kira, aidat ve yakıt, 1.652,75 YTL.sı ise diğer yönetim giderlerinden oluşmaktadır.

Parti il örgütlerince 22.057,25 YTL gelir fazlası nakit mevcudu olarak devir gösterilmiştir.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümü üzerinde yapılan incelemede, giderlerin Parti Meclisi Kararı ile doğruluğunun onaylandığı görülerek, 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

C- Parti Malları

Parti'nin 2007 yılı kesinhesabı ve ekleri üzerinde yapılan incelemede, Batman il örgütünce satınalma yoluyla (birim değeri 150.- YTL.ndan olmak üzere) toplam 450.- YTL değerinde 3 adet masa ediniminin olduğu, bunun dışında herhangi bir taşınmaz ve değeri yüz YTL.sını aşan taşınır mal, menkul kıymet ve hak ediniminin bulunmadığı anlaşılmıştır.

Parti'nin satınalma yoluyla yaptığı edinimin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

IV- SONUÇ

Katılımcı Demokrasi Partisi'nin 2007 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

Parti'nin kesinhesabında gösterilen 91.330,00.-lira gelirin, 65.461,26.-lira giderin ve 25.868,74.-lira nakit devrinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'na uygun olduğuna, 13.5.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2008/33 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/23

Karar Günü : 13.5.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Sevgi ve Dayanışma Partisi'nin 2007 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Haşim KILIÇ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, A.Necmi ÖZLER, Serdar ÖZGÜLDÜR, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ve Zehra Ayla PERKTAŞ'ın katılımıyla 13.5.2009 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında;

Sevgi ve Dayanışma Partisi'nin 2007 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda; *"Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, oybirliğiyle"* karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2007 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Genel Merkezi dışında örgütü olmayan Parti'nin 2007 yılı gelirlerinin 4.825.- YTL, giderlerinin 4.811,99 YTL, gelir fazlası nakit devrinin 13,01 YTL olduğu, gelir ile gider ve nakit devir rakamlarının toplamının birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

Parti Genel Merkezi'nin gelirleri 4.825.- YTL olarak gösterilmiştir. Bunun 150.- YTL.sı aidat, 4.675.- YTL.sı ise bağış gelirleridir.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

Parti Genel Merkezi'nin giderleri 4.811,99 YTL olarak gösterilmiştir. Bunun 2.604,72 YTL.sı kırtasiye ve büro, 960,50 YTL.sı temsil ve ağırlama, 606,19 YTL.sı bakım ve onarım, 300.- YTL.si kira, 165,03 YTL.sı taşıma, 51,50 YTL.sı haberleşme 124,05 YTL.sı ise ısıtma, aydınlatma ve temizlik giderleridir.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

C- Parti Malları

Parti'nin 2007 yılı defter ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede, Parti'nin 2007 yılı içinde herhangi bir taşınmaz ve değeri yüz YTL.sını aşan taşınır mal, menkul kıymet ve hak ediniminin bulunmadığı anlaşılmıştır.

IV- SONUÇ

Sevgi ve Dayanışma Partisi'nin 2007 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

Parti'nin kesinhesabında gösterilen 4.825.- YTL gelirin, 4.811,99 YTL giderin ve 13,01 YTL nakit devrinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna, 13.5.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2008/2 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/24

Karar Günü : 13.5.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Ayyıldız Partisi'nin 2007 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İcütüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Haşim KILIÇ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, A.Necmi ÖZLER, Serdar ÖZGÜLDÜR, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ve Zehra Ayla PERKTAŞ'ın katılımıyla 13.5.2009 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında;

Ayyıldız Partisi'nin 2007 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda; *"Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, oybirliğiyle"* karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2007 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşölüp düşünölüdü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Ayyıldız Partisi'nin 2007 yılı itibariyle iki ilçede örgütlendiği, ancak il örgütü bulunmayan iki ilçe örgütünün 2007 yılında herhangi bir gelir ve giderinin bulunmadığı, Parti Genel Merkezi'nin 2007 yılı gelirlerinin 4.369,26 YTL, giderlerinin 4.369,26 YTL olduğu, gelir ve gider rakamlarının birbirine denk olduğu görölmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

Parti Genel Merkezi'nin gelirleri 4.369,26 YTL olarak gösterilmiştir. Bunun 289,72 YTL.sı 2006 yılından devreden nakit, 4.079,54 YTL.sı ise bağış gelirlerinden oluşmaktadır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

Parti Genel Merkezi'nin giderleri 4.369,26 YTL olarak gösterilmiştir. Bunun 1.218,75 YTL.sı haberleşme, 2.250.- YTL.sı kira, 900,51 YTL.sı ise diğer yönetim giderlerinden oluşmaktadır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

C- Parti Malları

Parti'nin 2007 yılı defter ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede, Parti'nin 2007 yılı içinde herhangi bir taşınmaz ve değeri yüz YTL.sını aşan taşınır mal, menkul kıymet ve hak ediniminin bulunmadığı anlaşılmıştır.

IV- SONUÇ

Ayyıldız Partisi'nin 2007 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

Parti'nin kesinhesabında gösterilen 4.369,26 YTL gelirin ve 4.369,26 YTL giderin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna, 13.5.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2008/25 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/25

Karar Günü : 13.5.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'nin 2007 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İctüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Haşim KILIÇ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, A.Necmi ÖZLER, Serdar ÖZGÜLDÜR, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ve Zehra Ayla PERKTAŞ'ın katılımıyla 13.5.2009 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında;

Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'nin 2007 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda; *"Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, oybirliğiyle"* karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2007 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'nin 2007 yılı itibariyle iki ilde örgütlendiği, Parti'nin Genel Merkezi ile 2 il örgütünün 2007 yılı gelirlerinin 2.740.- YTL, giderlerinin 2.732.- YTL, gelir fazlası nakit devrinin 8.- YTL olduğu, gelir ile gider ve nakit devir rakamlarının toplamının birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi'nin gelirleri 2.740.- YTL olarak gösterilmiştir. Bunun 1.860.- YTL.sı aidat, 880.- YTL.sı ise bağış gelirlerinden oluşmaktadır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümü üzerinde yapılan incelemede, il örgütlerinde gelir hareketinin olmadığı, bunun Parti Genel Yönetim Kurulu Kararı ile doğruluğunun onaylandığı görülerek, 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi'nin giderleri 2.732.- YTL olarak gösterilmiştir. Bunun tamamı genel yönetim giderlerinden oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezi'nce 8.- YTL gelir fazlası nakit mevcudu olarak devir gösterilmiştir.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümü üzerinde yapılan incelemede, il örgütlerinde gider hareketinin olmadığı, bunun Parti Genel Yönetim Kurulu Kararı ile doğruluğunun onaylandığı görülerek, 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

C- Parti Malları

Parti'nin 2007 yılı defter ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede, Parti'nin 2007 yılı içinde herhangi bir taşınmaz ve değeri yüz YTL.sını aşan taşınır mal, menkul kıymet ve hak ediniminin bulunmadığı anlaşılmıştır.

IV- SONUÇ

Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'nin 2007 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

Parti'nin kesinhesabında gösterilen 2.740.- YTL gelirin, 2.732.- YTL giderin ve 8.- YTL nakit devrinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna, 13.5.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2005/5 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/28

Karar Günü : 13.5.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Bağımsız Cumhuriyet Partisi'nin 2004 yılı kesin hesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Tülay TUĞCU, Haşim KILIÇ, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, A.Necmi ÖZLER, Serdar ÖZGÜLDÜR, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ve Osman Alifeyyaz PAKSÜT'ün katılımıyla 27.1.2006 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında,

“Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE” karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Partinin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2004 yılı kesin hesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Bağımsız Cumhuriyet Partisi Genel Merkezi ile il örgütlerinin 2004 yılı gelirleri toplamının 60.829.213.857.- TL ve giderleri toplamının 59.185.484.923.- TL olduğu, 2.461.166.605.- liranın nakit mevcudu olarak 2005 yılına devrettiği anlaşılmaktadır.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezinin gelirleri 33.544.300.000.- TL olarak gösterilmiştir.

Bunun 213.000.000.- lirası giriş aidat geliri, 2.937.000.000.- lirası üyelik aidat geliri, 19.809.500.000.- lirası şubeler cari hesabı, 10.050.300.000.- lirası bağış, 12.500.000.-lirası bayrak rozet geliri, 517.000.000.- lirası yayın geliri, 5.000.000.-lirası kimlik kartı satış gelirinden oluşmaktadır.

Genel Merkezin 2004 yılı defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerinin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

Parti Genel Merkezinin 2004 yılı muhasebe kayıtlarının tutulduğu yevmiye ve defteri kebir mevcut olup, sözkonusu defterler Ankara 41. noteri tarafından mühürlenmiş ve onaylanmıştır.

2820 sayılı Kanun'un 60. maddesinin altıncı fıkrasında *"Bütün defterlerin sayfaları ve kaç sayfadan ibaret oldukları teşkilatın bulunduğu ilgili seçim kurulu başkanı tarafından mühürlenir ve tasdik edilir."* Aynı Kanun'un 113. maddesinde *"Bu Kanunun 60'ıncı maddesinde yazılı defter ve kayıtları tutmayanlar, altı aydan bir yıla, bu defter ve kayıtları tahrif veya yok edenler veya gizleyenler, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar."* denildiğinden, defterleri ilçe seçim kurulu yerine notere tasdik ettiren Parti sorumluları hakkında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulmasına Haşim KILIÇ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Sacit ADALI ve Fulya KANTARCIOĞLU'nun karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA karar verildi.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti il örgütlerinin gelirleri 26.989.913.857.- TL olarak gösterilmiştir.

Bunun 329.000.000.- lirası giriş aidat geliri, 9.923.602.125.- lirası üyelik aidatı, 401.000.000.- lirası yayın geliri, 7.500.000.- lirası bayrak rozet geliri, 442.780.000.- lirası depozito geliri, 1.530.000.000.- lirası diğer gelir, 270.000.000.- lirası örgütlerden yardım, 14.086.031.732.- lirası bağış gelirlerinden oluşmaktadır.

İl örgütlerinin 2004 yılı kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümü üzerinde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezinin giderleri 34.013.955.113.- TL olarak gösterilmiştir.

Bunun 518.400.000.- lirası demirbaş gideri, 5.341.591.062.- lirası personel gideri, 14.638.799.409.- lirası dışarıdan sağlanan hizmet gideri, 13.515.164.642.- lirası çeşitli giderlerden oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezinin 2004 yılı defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, aşağıda belirtilenler dışındaki giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

Ceza, Gecikme Faizi ve Gecikme Zammına İlişkin Liste

Yevmiye Tarih-No	Alındının Tarih ve Nosu	Mahiyeti	Tutarı
10.3.2004/18	4.3.2004/300	Vergi ziyai cezası	110.900.000
10.3.2004/18	4.3.2004/300	Vergi ziyai cezasının gecikme zammı	37.000.000
10.3.2004/18	4.3.2004/310	Stopaj,damga vergisi, eğitime katkı payı ve özel işlem vergisine ilişkin gecikme zammı	95.250.000
10.3.2004/18	4.3.2004/310	Gecikme faizi	43.400.000
10.9.2004/64	6.9.2004/1000	Stopaj ve damga vergisi gecikme zammı	12.200.000
20.9.2004/66	13.9.2004/520	Stopaj ve damga vergisi gecikme zammı	37.750.000
10.11.2004/77	9.11.2004/33	SSK primi ve işsizlik sigortası gecikme tutarları	64.283.062
10.11.2004/77	9.11.2004/34	SSK primi, işsizlik sigortası ve damga vergisi gecikme tutarları	19.847.625

Toplam: 420.630.687 .- TL

213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 341. maddesinde vergi ziyayının, mükellefin veya sorumlunun vergilendirme ile ilgili ödevlerini zamanında yerine getirmemesi veya eksik yerine getirmesi yüzünden verginin zamanında tahakkuk ettirilmemesini veya eksik tahakkuk ettirilmesini ifade ettiği, 344. maddesinde vergi veya sorumlu tarafından 341. maddede yazılı hallerde vergi ziyayına sebebiyet verilmesinin vergi ziyai suçunu oluşturduğu belirtilmiş,

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 70. maddesinin bir ve ikinci fıkralarında; Siyasi partilerin giderlerinin amaçlarına aykırı olamayacağı, bir siyasi partinin bütün giderlerinin, o siyasi parti tüzelkişiliği adına yapılacağı, 75. maddesinin dördüncü fıkrasında ise; Anayasa Mahkemesi denetimi sonunda, o siyasi partinin gelir ve giderlerinin doğruluğuna ve kanuna uygunluğuna veya kanuna uygun olmayan gelirler ile giderler dolayısıyla da bunların Hazine'ye gelir kaydedilmesine karar verileceği belirtilmiştir.

Parti yetkililerinin kanuni yükümlülüklerin yerine getirilmesi ve ödemelerin zamanında yapılması için gerekli tedbirleri almaları gerekir. Bunu yapmamaları ve gerekli özeni göstermemeleri sonucu oluşan vergi ziyai cezasından, gecikme faizi ve gecikme zammı ile sigorta primlerinin zamanında ödenmemesinden kaynaklanan gecikme tutarlarından parti tüzel kişiliğini sorumlu tutma imkanı bulunmamaktadır. Bu ödemelerin kişisel sorumluluk kapsamında olduğu açıktır.

Açıklanan nedenlerle vergi ziyai cezası, gecikme faizi, gecikme zammı ve gecikme tutarları parti amaçlarına uygun ve parti tüzel kişiliği adına yapılmış bir harcama olarak kabul edilmesi mümkün görülmediğinden 2820 sayılı Kanunun 70 inci maddesine aykırı olarak yapılan toplam 420.630.687.- TL.lik (420,63.-YTL) ödemenin, aynı Kanunun 75 inci maddesi hükmü uyarınca Hazineye irad kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti il örgütlerinin giderleri 24.776.930.810.-TL olarak gösterilmiştir.

Bunun 410.000.000.- lirası Genel Merkeze gönderilen, 200.000.000.- lirası personel gideri, 5.141.081.152.- lirası dışarıdan sağlanan hizmet gideri, 19.025.849.658.- lirası çeşitli giderlerden oluşmaktadır.

Parti'nin il örgütlerinin 2004 yılı kesinhesap çizelgelerinin gider bölümü üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

C- Parti Mallarının İncelenmesi

Parti'nin 2004 yılı defter ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede, Parti'nin 2004 yılı içinde edindiği 518.400.000.- lira tutarındaki taşınır malın Kanun'a uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

IV- SONUÇ

Bağımsız Cumhuriyet Partisi'nin 2004 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda,

1- Parti'nin 2004 yılı kesinhesabında gösterilen 60.829.213.857.- TL gelir, 58.764.854.236.- TL gider ile 2.461.166.605.- TL nakit devrinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna OYBİRLİĞİYLE,

2- 2820 sayılı Yasa'nın 70. maddesine aykırı olarak partinin amaçlarına uygun olmayan ve parti tüzel kişiliği adına yapılmış harcama olarak kabulü mümkün görülmeyen **420.630.687.-TL (420,63.-YTL)** karşılığı Parti malvarlığının, aynı Yasa'nın 75. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir kaydedilmesine OYBİRLİĞİYLE,

3- Defterlerin ilçe seçim kurulu yerine notere tasdik ettirilmesi nedeniyle 2820 sayılı Kanun'un 60. ve 113. maddelerine istinaden Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulmasına, Haşim KILIÇ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Sacit ADALI ve Fulya KANTARCIOĞLU'nun karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

13.5.2009 gününde karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

KARŞIOY YAZISI

Siyasî Partiler Kanunu'nun 60. maddesine göre usulüne uygun olarak İlçe Seçim Kurulu'na tasdik edilmeyen defterler nedeniyle Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulmasına ilişkin Fulya KANTARCIOĞLU'nun karşıoyuna katılıyoruz.

Başkan
Haşim KILIÇ

Üye
Sacit ADALI

KARŞIOY YAZISI

Bağımsız Cumhuriyet Partisi'nin 2004 yılı hesaplarının incelenmesinde, Parti'nin tutması gereken defterleri ilçe seçim kurulu başkanlığı yerine notere tasdik ettirmesinin Siyasî Partiler Kanunu'nun (SPK) 113. maddesinde düzenlenen suç oluşturduğu düşüncesiyle anılan Parti yetkilileri hakkında suç duyurusunda bulunulmasına ilişkin karara aşağıdaki nedenlerle katılmamaktayım:

SPK'nun 113. maddesindeki suç, genel kastla işlenebilecek bir suçtur. Bu nedenle, suçun oluştuğundan söz edebilmek için defter tutmama kastının varlığını aramak zorunludur. Parti yöneticileri, genel olarak tasdike yetkili bir mercide defterlerini tasdik ettirmiş olduklarından, olayda artık kastın varlığına hükmedilemez. Zira defterlerin noterde tasdik ettirilmiş olması, defter kayıtları üzerinde yasaya aykırı işlemler yapma olanağını ortadan kaldırmakta ve ceza yaptırımı altına alınan hukuki yarar gerçekleşmektedir.

Suçun unsurlarının yasalarda açıkça belirtilmiş olması, ceza hukukunun temel ilkelerindendir. SPK'nun 60. maddesinde belirtilen defterleri tasdik ettirme yükümlülüğünün ihlali suçunun hangi eylemlerle oluşacağını SPK'da veya bu kanunun gönderme yaptığı diğer yasa hükümlerinde açıkça tanımlanmış olması gerekir. Siyasi parti defterlerinin özel görevli merciden başka bir mercie tasdik ettirilmesinin, diğer bir ifadeyle şekle uyulmamasının da suç oluşturacağı yasada açıkça belirtilmediğinden, noterde yapılan tasdik işleminin suç sayılması, ceza hukukunun temel ilkelerine aykırıdır. Hürriyeti bağlayıcı ceza gerektiren bir eylemin varlığına, ancak mevzuatta açıkça tanımlanan suç unsurlarının ve kastın varlığı halinde hükmedilebilir.

Bu nedenle suç duyurusunu gerektiren bir durum bulunmadığı düşüncesindeyim.

Başkanvekili
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

KARŞIOY GEREKÇESİ

Bağımsız Cumhuriyet Partisi'nin 2004 yılı hesaplarının incelenmesinde gelir ve gider defterinin Noter tarafından onaylandığı saptanmıştır.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 60. maddesinin ilk fıkrasında, "Her kademedeki parti organları üye kayıt defteri, karar defteri, gelen ve giden evrak kayıt defteri, gelir ve gider defteri ile demirbaş eşya defteri tutmak zorundadırlar."; altıncı fıkrasında da "Bütün defterlerin sayfaları ve kaç sayfadan ibaret oldukları teşkilâtın bulunduğu ilgili seçim kurulu başkanı tarafından mühürlenir ve tasdik edilir" denilmiş, aynı Yasa'nın 113. maddesinde ise bu Kanun'un 60. maddesinde yazılı defter ve kayıtları tutmayanların, altı aydan bir yıla, bu defter ve kayıtları tahrif veya yok edenlerin veya gizleyenlerin, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacakları belirtilmiştir. Yürürlükten kaldırılan 765 sayılı Yasa'nın 235 ve 26.9.2004 günlü 5237 sayılı yeni Ceza Yasası'nın 279. maddelerinde de göreviyle ilgili olarak kamu adına soruşturma ve kovuşturma gerektiren bir suçun işlendiğini öğrenip de yetkili makamlara bildirmeyen kamu görevlilerinin cezalandırılmaları öngörülmüştür. Ceza yasalarında belirtilen söz konusu bildirimin yapılabilmesi için öncelikle bir suç işlenmesi gerektiği açıktır.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 113. maddesine göre suç oluşabilmesi için Yasa'nın 60. maddesinde yazılı defter ve kayıtların hiç tutulmaması veya tahrif ya da yok edilmesi gerekmektedir. Oysa Parti defter tutmuş, ancak bunun onayını Yasa ile belirli mercilere değil notere yaptırmıştır. Bu nedenle bir suç işlendiğinin, kabulüne olanak bulunmadığından duyurulması gibi bir yükümlülüğün de söz edilemez.

Açıklanan nedenlerle suç duyurusunda bulunma koşulları oluşmadığından bu konudaki çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Üye

Fulya KANTARCIOĞLU

Esas Sayısı : 2006/3 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/29

Karar Günü : 13.5.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Bağımsız Cumhuriyet Partisi'nin 2005 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Tülay TUĞCU, Haşim KILIÇ, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, Mustafa YILDIRIM, A.Necmi ÖZLER, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ve Osman Alifeyyaz PAKSÜT'ün katılımıyla 27.2.2007 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında,

“Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE” karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2005 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Bağımsız Cumhuriyet Partisi Genel Merkezi ile il örgütlerinin 2005 yılı gelirleri toplamının 77.820,4 YTL ve giderleri toplamının 76.094,37 YTL olduğu, 4.163,63 YTL nin nakit mevcudu olarak 2006 yılına devrettiği anlaşılmaktadır.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezinin gelirleri 37.093,35 YTL olarak gösterilmiştir.

Bunun 1.861.- YTL.si aidat geliri, 18.284,9.- YTL.si bağış, 12.708,45.- YTL.si il ve ilçe katkı payları, 4.239.- YTL.si diğer gelirlerden oluşmaktadır.

Genel Merkezin 2005 yılı defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerinin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

Parti Genel Merkezi'nin 2005 yılı muhasebe kayıtlarının tutulduğu yevmiye ve defteri kebir mevcut olup, sözkonusu defterler Ankara 10. noteri tarafından mühürlenmiş ve onaylanmıştır.

2820 sayılı Kanun'un 60. maddesinin altıncı fıkrasında *"Bütün defterlerin sayfaları ve kaç sayfadan ibaret oldukları teşkilatın bulunduğu ilgili seçim kurulu başkanı tarafından mühürlenir ve tasdik edilir."* Aynı Kanun'un 113. maddesinde *"Bu Kanunun 60'uncı maddesinde yazılı defter ve kayıtları tutmayanlar, altı aydan bir yıla, bu defter ve kayıtları tahrif veya yok edenler veya gizleyenler, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar."* denildiğinden, defterleri ilçe seçim kurulu yerine notere tasdik ettiren Parti sorumluları hakkında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulmasına Haşim KILIÇ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Sacit ADALI ve Fulya KANTARCIOĞLU'nun karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA karar verildi.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti il örgütlerinin gelirleri 40.727,05 YTL olarak gösterilmiştir.

Bunun 22.742,45 YTL.si aidat geliri, 16.172,8 YTL.si bağış, 1.811,8 YTL.si diğer gelirlerden oluşmaktadır.

İl örgütlerinin 2005 yılı kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümü üzerinde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi'nin 2005 yılı giderleri 35.549,69 YTL. olup tamamı genel yönetim gideridir.

Parti Genel Merkezi'nin 2005 yılı defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, aşağıda belirtilenler dışındaki giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

Gecikme Zammı ve Tutarlarına İlişkin Liste

Yevmiye Tarih-No	Alındının Tarih ve Nosu	Mahiyeti	Tutarı
19.2.2005/12	18.2.2005/920	Stopaj ve damga vergisi gecikme zammı	30,99
19.2.2005/12	15.2.2005/33	SSK primi, işsizlik sigortası ve damga vergisi gecikme tutarları	44,04
19.2.2005/12	15.2.2005/33	SSK primi, işsizlik sigortası ve damga vergisi gecikme tutarları	48,88
19.2.2005/12	15.2.2005/33	SSK primi, işsizlik sigortası ve damga vergisi gecikme tutarları	58,33
19.2.2005/12	15.2.2005/33	SSK primi, işsizlik sigortası ve damga vergisi gecikme tutarları	39,46
28.2.2005/14	28.2.2005/71	SSK primi ve işsizlik sigortası gecikme tutarları	95,13

Toplam 316,83YTL

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 70. maddesinin bir ve ikinci fıkralarında, "Siyasi partilerin giderlerinin amaçlarına aykırı olamayacağı,

Bir siyasî partinin bütün giderlerinin, o siyasi parti tüzelkişiliği adına yapılacağı" ve aynı Kanun'un 75. maddesinin dördüncü fıkrasında ise; "Anayasa Mahkemesi denetimi sonunda, o siyasi partinin gelir ve giderlerinin doğruluğuna ve kanuna uygunluğuna veya kanuna uygun olmayan gelirler ile giderler dolayısıyla da bunların Hazineye gelir kaydedilmesine karar verileceği" hükümleri yer almıştır.

Gecikme zammı ve tutarlarının parti bütçesinden ödenme nedeninin Parti yetkililerine sorulması üzerine verilen cevapta, Partinin temel gelir kaynağının üye ödentileri ve bağışlardan oluştuğu, Siyasî Partiler Yasası'na göre ödenti vermeme nedeniyle üyelikten çıkarma yaptırımının uygulanamamasının sonucu olarak üyelere ödenti alınmasının gönüllülüğe bırakıldığı, Partinin elektrik, su ve büro giderleri gibi

harcamalara öncelik verdiği, toplanan ödentilerin vergi, prim gibi ödemeleri zamanında yapmaya yetmeyebildiği, bu durumun parti yöneticilerinin ihmalden ve beceriksizliğinden ya da kamu ödemelerini yapma isteksizliğinden kaynaklanmadığını, bu nedenlerle söz konusu ödemelerin parti bütçesinden ödendiği ifade edilmiştir.

Vergi ve sigorta primlerinin zamanında ödenmemesini parti yetkilileri kendi kusurlarına bağlı olmadığını söylemiş iseler de, parti yetkililerinin kanuni yükümlülüklerin yerine getirilmesi ve ödemelerin zamanında yapılması için gerekli tedbirleri almaları gerekir. Aksi halde bu tedbirlerin alınmaması sonucu oluşacak faiz ve gecikme zamları parti bütçesinden ödenecektir ki bunu kabul etmek mümkün değildir. Ayrıca Parti banka muavin defterinin incelenmesinde de söz konusu ödemelerin yapılması gereken tarihlerde yeterli tutarların olduğu anlaşılmıştır.

Parti görevlilerinin vergi ile ilgili yükümlülüklerini zamanında yapmamaları ve gerekli özeni göstermemeleri sonucu oluşan gecikme zammı ile sigorta primlerinin zamanında ödenmemesinden kaynaklanan gecikme tutarlarından parti tüzel kişiliğini sorumlu tutma imkanı bulunmamaktadır. Bu ödemelerin kişisel sorumluluk kapsamında olduğu açıktır.

Açıklanan nedenlerle gecikme zammı ve gecikme tutarlarının parti amaçlarına uygun ve parti tüzel kişiliği adına yapılmış bir harcama olarak kabul edilmesi mümkün görülmediğinden 2820 sayılı Kanun'un 70. maddesine aykırı olarak yapılan toplam 316,83.-ytl ödemenin, aynı Kanun'un 75. maddesi hükmü uyarınca Hazine'ye irad kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti il örgütlerinin 2005 yılı giderleri 40.544,68 YTL olup tamamı genel yönetim gideridir.

Parti'nin il örgütlerinin 2005 yılı kesinhesap çizelgelerinin gider bölümü üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasaya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

C- Parti Mallarının İncelenmesi

Parti'nin 2005 yılı defter ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede, taşınmaz mal ile değeri yüz Yeni Türk lirasını aşan taşınır mal ediniminin olmadığı anlaşılmıştır.

IV- SONUÇ

Bağımsız Cumhuriyet Partisi'nin 2005 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda,

1- Parti'nin 2005 yılı kesinhesabında gösterilen 77.820,40 YTL gelir, 75.777,54 YTL gider ile 4.163,63 YTL nakit devrinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna OYBİRLİĞİYLE,

2- 2820 sayılı Yasa'nın 70. maddesine aykırı olarak partinin amaçlarına uygun olmayan ve parti tüzel kişiliği adına yapılmış harcama olarak kabulü mümkün görülmeyen **316,83 YTL** karşılığı Parti malvarlığının, aynı Yasa'nın 75. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir kaydedilmesine OYBİRLİĞİYLE,

3- Defterlerin ilçe seçim kurulu yerine notere tasdik ettirilmesi nedeniyle 2820 sayılı Kanunun 60 ve 113 üncü maddelerine istinaden Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulmasına Haşim KILIÇ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Sacit ADALI ve Fulya KANTARCIOĞLU'nun karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

13.5.2009 gününde karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

KARŞIOY YAZISI

Siyasî Partiler Kanunu'nun 60. maddesine göre usulüne uygun olarak İlçe Seçim Kurulu'na tasdik edilmeyen defterler nedeniyle Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulmasına ilişkin Fulya KANTARCIOĞLU'nun karşıoyuna katılıyoruz.

Başkan Haşim KILIÇ	Üye Sacit ADALI
-----------------------	--------------------

KARŞIOY YAZISI

Bağımsız Cumhuriyet Partisi'nin 2005 yılı hesaplarının incelenmesinde, Parti'nin tutması gereken defterleri ilçe seçim kurulu başkanlığı yerine notere tasdik ettirmesinin Siyasî Partiler Kanunu'nun (SPK) 113. maddesinde düzenlenen suç oluşturduğu düşüncesiyle anılan Parti yetkilileri hakkında suç duyurusunda bulunulmasına ilişkin karara aşağıdaki nedenlerle katılmamaktayım:

SPK'nun 113. maddesindeki suç, genel kastla işlenebilecek bir suçtur. Bu nedenle, suçun oluştuğundan söz edebilmek için defter tutmama kastının varlığını aramak zorunludur. Parti yöneticileri, genel olarak tasdike yetkili bir mercide defterlerini tasdik ettirmiş olduklarından, olayda artık kastın varlığına hükmedilemez. Zira defterlerin noterde tasdik ettirilmiş olması, defter kayıtları üzerinde yasaya aykırı işlemler yapma olanağını ortadan kaldırmakta ve ceza yaptırımı altına alınan hukuki yarar gerçekleşmektedir.

Suçun unsurlarının yasalarda açıkça belirtilmiş olması, ceza hukukunun temel ilkelerindendir. SPK'nun 60. maddesinde belirtilen defterleri tasdik ettirme yükümlülüğünün ihlali suçunun hangi eylemlerle oluşacağını SPK'da veya bu kanunun gönderme yaptığı diğer yasa hükümlerinde açıkça tanımlanmış olması gerekir. Siyasi parti defterlerinin özel görevli merciden başka bir mercie tasdik ettirilmesinin, diğer bir ifadeyle şekle uyulmamasının da suç oluşturacağı yasada açıkça belirtilmediğinden, noterde yapılan tasdik işleminin suç sayılması, ceza hukukunun temel ilkelerine aykırıdır. Hürriyeti bağlayıcı ceza gerektiren bir eylemin varlığına, ancak mevzuatta açıkça tanımlanan suç unsurlarının ve kastın varlığı halinde hükmedilebilir.

Bu nedenle suç duyurusunu gerektiren bir durum bulunmadığı düşüncesindeyim.

Başkanvekili
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

KARŞIOY GEREKÇESİ

Bağımsız Cumhuriyet Partisi'nin 2005 yılı hesaplarının incelenmesinde gelir ve gider defterinin Noter tarafından onaylandığı saptanmıştır.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 60. maddesinin ilk fıkrasında, "Her kademedeki parti organları üye kayıt defteri, karar defteri, gelen ve giden evrak kayıt defteri, gelir ve gider defteri ile demirbaş eşya defteri tutmak zorundadırlar."; altıncı fıkrasında da "Bütün defterlerin sayfaları ve kaç sayfadan ibaret oldukları teşkilâtın bulunduğu ilgili seçim kurulu başkanı tarafından mühürlenir ve tasdik edilir" denilmiş, aynı Yasa'nın 113. maddesinde ise bu Kanun'un 60. maddesinde yazılı defter ve kayıtları tutmayanların, altı aydan bir yıla, bu defter ve kayıtları tahrif veya yok edenlerin veya gizleyenlerin, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacakları belirtilmiştir. Yürürlükten kaldırılan 765 sayılı Yasa'nın 235 ve 26.9.2004 günlü 5237 sayılı yeni Ceza Yasası'nın 279. maddelerinde de göreviyle ilgili olarak kamu adına soruşturma ve kovuşturma gerektiren bir suçun işlendiğini öğrenip de yetkili makamlara bildirmeyen kamu görevlilerinin cezalandırılmaları öngörülmüştür. Ceza yasalarında belirtilen söz konusu bildirimin yapılabilmesi için öncelikle bir suç işlenmesi gerektiği açıktır.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 113. maddesine göre suç oluşabilmesi için Yasa'nın 60. maddesinde yazılı defter ve kayıtların hiç tutulmaması veya tahrif ya da yok edilmesi gerekmektedir. Oysa Parti defter tutmuş, ancak bunun onayını Yasa ile belirli mercilere değil notere yaptırmıştır. Bu nedenle bir suç işlendiğinin, kabulüne olanak bulunmadığından duyurulması gibi bir yükümlülüğün de söz edilemez.

Açıklanan nedenlerle suç duyurusunda bulunma koşulları oluşmadığından bu konudaki çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Üye

Fulya KANTARCIOĞLU

Esas Sayısı : 2007/29 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/30

Karar Günü : 13.5.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Bağımsız Cumhuriyet Partisi 2006 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Bağımsız Cumhuriyet Partisi 2006 yılı kesinhesabının ilk incelenmesi sonucunda,

“Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE” karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2006 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Bağımsız Cumhuriyet Partisi Genel Merkezi ile il örgütlerinin 2006 yılı gelirleri toplamının 99.529,79 YTL, giderleri toplamının 97.778,09 YTL, kasa mevcudunun 4.629,32 YTL, banka mevcudunun 4.537,06 YTL, posta çekinin 838,6 YTL, gelirler ile giderleri arasındaki farkın 1.751,7 YTL olduğu anlaşılmaktadır.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi'nin 2006 yılı gelirleri toplamı 35.531,80 YTL olarak gösterilmiştir.

Bunun 7.324,5 YTL.si üye ödentileri, 20.693,29 YTL.si bağış, 50- YTL.si bayrak, rozet vb. gelir, 2.455.- YTL.si yayın satış gelirleri, 1.855.- YTL.si diğer gelirler, 3.154,01 YTL.si il gelirlerinden oluşmaktadır.

Genel Merkezin 2006 yılı defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerinin 2820 sayılı Yasaya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

Parti Genel Merkezi'nin 2006 yılı muhasebe kayıtlarının tutulduğu yevmiye ve defteri kebir mevcut olup, söz konusu defterler Ankara 10. noterince mühürlenmiş ve onaylanmıştır.

2820 sayılı Kanun'un 60. maddesinin altıncı fıkrasında *"Bütün defterlerin sayfaları ve kaç sayfadan ibaret oldukları teşkilatın bulunduğu ilgili seçim kurulu başkanı tarafından mühürlenir ve tasdik edilir."* Aynı Kanun'un 113. maddesinde *"Bu Kanunun 60'ıncı maddesinde yazılı defter ve kayıtları tutmayanlar, altı aydan bir yıla, bu defter ve kayıtları tahrif veya yok edenler veya gizleyenler, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar."* denildiğinden, defterleri ilçe seçim kurulu yerine notere tasdik ettiren Parti sorumluları hakkında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunulmasına Haşim KILIÇ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Sacit ADALI ve Fulya KANTARCIOĞLU'nun karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA karar verildi.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti il örgütlerinin gelirleri 63.997,99 YTL olarak gösterilmiştir.

Bunun 253.-YTL.si giriş ödentileri, 9.979,25 YTL.si üye ödentileri, 30.479,22 YTL.si bağış, 2.183,58 YTL.si yayın gelirleri, 20.327,94 YTL.si ilçe gelirleri, 775.- YTL.si diğer gelirlerdir.

İl örgütleri 2006 yılı kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümünde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi'nin 2006 yılı giderleri toplamı 32.249,29 YTL olup, bunun 6.688,26 YTL.si ücret giderleri, 11.102,91 YTL.si büro giderleri, 13.776,61 YTL.si çeşitli giderler, 4,32 YTL.si vergi, resim, harç gideri, 677,19 YTL.si ise ödenecek yasal yükümlülükten oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezi'nin devreden nakit mevcudu 4.164,36 YTL.dir.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti il örgütlerinin giderleri 65.528,8 YTL olup, bunun 10.757,67 YTL.si büro giderleri ve 54.771,13 YTL.si ise çeşitli giderlerden oluşmaktadır.

Parti il örgütlerinin devreden nakit mevcudu 5.840,62 YTL.dir.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümü üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

C- Parti Mallarının İncelenmesi

Parti'nin 2006 yılı defter ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede, taşınmaz mal ile değeri yüz Yeni Türk lirasını aşan taşınır mal ediniminin olmadığı anlaşılmıştır.

IV- SONUÇ

Bağımsız Cumhuriyet Partisi'nin 2006 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda,

1- Parti'nin 2006 yılı kesinhesabında gösterilen 99.529,79 YTL gelir ve 97.778,09 YTL gider ile 10.004,98 YTL nakit mevcudunun eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna OYBİRLİĞİYLE,

2- Defterlerin ilçe seçim kurulu yerine notere tasdik ettirilmesi nedeniyle 2820 sayılı Kanunun 60. ve 113. maddelerine istinaden Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulmasına Haşim KILIÇ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Sacit ADALI ve Fulya KANTARCIOĞLU'nun karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

13.5.2009 gününde karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

KARŞIOY YAZISI

Siyasî Partiler Kanunu'nun 60. maddesine göre usulüne uygun olarak İlçe Seçim Kurulu'na tasdik edilmeyen defterler nedeniyle Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulmasına ilişkin Fulya KANTARCIOĞLU'nun karşıoyuna katılıyoruz.

Başkan
Haşim KILIÇ

Üye
Sacit ADALI

KARŞIOY YAZISI

Bağımsız Cumhuriyet Partisi'nin 2006 yılı hesaplarının incelenmesinde, Parti'nin tutması gereken defterleri ilçe seçim kurulu başkanlığı yerine notere tasdik ettirmesinin Siyasî Partiler Kanunu'nun (SPK) 113. maddesinde düzenlenen suçu oluşturduğu düşüncesiyle anılan Parti yetkilileri hakkında suç duyurusunda bulunulmasına ilişkin karara aşağıdaki nedenlerle katılmamaktayım:

SPK'nun 113. maddesindeki suç, genel kastla işlenebilecek bir suçtur. Bu nedenle, suçun oluştuğundan söz edebilmek için defter tutmama kastının varlığını aramak zorunludur. Parti yöneticileri, genel olarak tasdike yetkili bir mercide defterlerini tasdik ettirmiş olduklarından, olayda artık kastın varlığına hükmedilemez. Zira defterlerin noterde tasdik ettirilmiş olması, defter kayıtları üzerinde yasaya aykırı işlemler yapma olanağını ortadan kaldırmakta ve ceza yaptırımını altına alınan hukuki yarar gerçekleşmektedir.

Suçun unsurlarının yasalarda açıkça belirtilmiş olması, ceza hukukunun temel ilkelerindendir. SPK'nun 60. maddesinde belirtilen defterleri tasdik ettirme yükümlülüğünün ihlali suçunun hangi eylemlerle oluşacağını SPK'da veya bu kanunun gönderme yaptığı diğer yasa hükümlerinde açıkça tanımlanmış olması gerekir. Siyasi parti defterlerinin özel görevli merciden başka bir mercie tasdik ettirilmesinin, diğer bir ifadeyle şekle uyulmamasının da suç oluşturacağı yasada açıkça belirtilmediğinden, noterde yapılan tasdik işleminin suç sayılması, ceza hukukunun temel ilkelerine aykırıdır. Hürriyeti bağlayıcı ceza gerektiren bir eylemin varlığına, ancak mevzuatta açıkça tanımlanan suç unsurlarının ve kastın varlığı halinde hükmedilebilir.

Bu nedenle suç duyurusunu gerektiren bir durum bulunmadığı düşüncesindeyim.

Başkanvekili
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

KARŞIOY GEREKÇESİ

Bağımsız Cumhuriyet Partisi'nin 2006 yılı hesaplarının incelenmesinde gelir ve gider defterinin Noter tarafından onaylandığı saptanmıştır.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 60. maddesinin ilk fıkrasında, "Her kademedeki parti organları üye kayıt defteri, karar defteri, gelen ve giden evrak kayıt defteri, gelir ve gider defteri ile demirbaş eşya defteri tutmak zorundadırlar."; altıncı fıkrasında da "Bütün defterlerin sayfaları ve kaç sayfadan ibaret oldukları teşkilâtın bulunduğu ilgili seçim kurulu başkanı tarafından mühürlenir ve tasdik edilir" denilmiş, aynı Yasa'nın 113. maddesinde ise bu Kanun'un 60. maddesinde yazılı defter ve kayıtları tutmayanların, altı aydan bir yıla, bu defter ve kayıtları tahrif veya yok edenlerin veya gizleyenlerin, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacakları belirtilmiştir. Yürürlükten kaldırılan 765 sayılı Yasa'nın 235 ve 26.9.2004 günlü 5237 sayılı yeni Ceza Yasası'nın 279. maddelerinde de göreviyle ilgili olarak kamu adına soruşturma ve kovuşturma gerektiren bir suçun işlendiğini öğrenip de yetkili makamlara bildirmeyen kamu görevlilerinin cezalandırılmaları öngörülmüştür. Ceza yasalarında belirtilen söz konusu bildirimin yapılabilmesi için öncelikle bir suç işlenmesi gerektiği açıktır.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 113. maddesine göre suç oluşabilmesi için Yasa'nın 60. maddesinde yazılı defter ve kayıtların hiç tutulmaması veya tahrif ya da yok edilmesi gerekmektedir. Oysa Parti defter tutmuş, ancak bunun onayını Yasa ile belirli mercilere değil notere yaptırmıştır. Bu nedenle bir suç işlendiğinin, kabulüne olanak bulunmadığından duyurulması gibi bir yükümlülüğün de söz edilemez.

Açıklanan nedenlerle suç duyurusunda bulunma koşulları oluşmadığından bu konudaki çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Esas Sayısı : 2007/38 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/32

Karar Günü : 13.5.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Demokratik Toplum Partisi 2006 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Demokratik Toplum Partisi 2006 yılı kesinhesabının ilk incelenmesi sonucunda,

1- Demokratik Toplum Partisi Genel Başkan vekili Nurettin Demirtaş imzalı 19.7.2007 tarih ve 2007/319 sayılı yazıya ek olarak gönderilen kesinhesap cetvelinin Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'na 19.7.2007 tarih ve 775 sayı ile verildiği anlaşılmaktadır.

Bu durumda, Demokratik Toplum Partisi'nin 2006 yılı kesinhesabının Parti Genel Başkanı tarafından Haziran ayı sonuna kadar Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'na sunulması gerektiği yönündeki 2820 sayılı Yasa'nın 74. maddesi ile getirilen kurala uyulmadığı görülmektedir.

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 111. maddesinin (b) bendinde, *"Siyasi partilerin 74 üncü madde hükümlerine aykırı hareket eden sorumluları hakkında, üç aydan altı aya kadar hafif hapis ve onbeş milyon liradan otuz milyon liraya kadar hafif para cezası verilir."* hükmü yer almaktadır.

Bu itibarla 2820 sayılı Yasa'nın 74. maddesi hükümlerine aykırı hareket eden Parti sorumluları hakkında yasal işlem yapılabilmesi için Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulmasına,

2- Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine,

OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2006 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını

içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Demokratik Toplum Partisi Genel Merkezi ile il örgütlerinin 2006 yılı gelirleri toplamının 1.262.975,28 YTL ve giderleri toplamının 1.128.561,99 YTL olduğu, 134.413,29 YTL nakit mevcudunun 2007 yılına devrettiği anlaşılmaktadır.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi'nin 2006 yılı gelirleri toplamı 111.500.- YTL'nin tamamı bağış ve aidattan oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezi'nin 2006 yılı defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerinin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti il örgütlerinin 2006 yılı gelirleri toplamı 1.151.475,28 YTL'nin tamamı bağış ve aidatlardan oluşmaktadır.

İl örgütlerinin 2006 yılı kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümü üzerinde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi'nin 2006 yılı giderleri toplamı 111.500- YTL olup, bunun 41.389,07 YTL.si büro gideri, 20.985,84 YTL.si kongre ve propaganda gideri, 46.534,69 YTL.si işçi giderinden oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezi'nin 2007 yılına devreden nakit mevcudu 2.140,40 YTL'dir.

Parti Genel Merkezi'nin 2006 yılı defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti il örgütlerinin 2006 yılı giderleri toplamı 1.019.202,39 YTL olup, bunun 757.058,44 YTL.si büro gideri, 262.143,95 YTL.si kongre ve propaganda giderinden oluşmaktadır.

Parti il örgütlerinin 2007 yılına devreden nakit mevcudu 132.272,89 YTL.dir.

Parti il örgütlerinin 2006 yılı kesinhesap çizelgelerinin gider bölümü üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

C- Parti Mallarının İncelenmesi

Parti'nin 2006 yılı defter ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede taşınmaz mal ile 100 YTL.nin üzerinde demirbaş ediniminin olmadığı anlaşılmıştır.

IV- SONUÇ

Demokratik Toplum Partisi'nin 2006 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

1- Parti'nin 2006 yılı kesinhesabında gösterilen 1.262.975,28 YTL gelir ve 1.128.561,99 YTL gider ile 134.413,29 YTL nakit devrinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'na uygun olduğuna,

2- Parti'nin 2006 yılı kesinhesabını 2820 sayılı Yasa'nın 74. maddesinde öngörülen sürede Anayasa Mahkemesi'ne vermeyen Parti sorumluları hakkında aynı Kanun'un 111. maddesinin (b) bendi uyarınca yasal işlem yapılabilmesi için Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulmasına,

13.5.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2005/38 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/33

Karar Günü : 13.5.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Yurt Partisi'nin 2004 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Tülay TUĞCU, Haşim KILIÇ, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, Mustafa YILDIRIM, A. Necmi ÖZLER, Serdar ÖZGÜLDÜR, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ve Osman Alifeyyaz PAKSÜT'ün katılımıyla 9.6.2006 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında;

Yurt Partisi'nin 2004 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

"1- Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine,

2- Genel Merkez kesinhesabının dayanağını oluşturan gelir-gider belgeleri ile defter kayıtlarının gönderilmesi için Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca Parti'ye bu kararın tebliğinden itibaren 30 gün süre verilmesine,

3- Gerekli bildirimin yapılması için karar örneğinin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine, oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2004 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Yurt Partisi'nin Genel Merkezi ile il örgütlerinin 2004 yılı gelirlerinin 188.708.100.000 lira, 2005 yılına devreden borçlarının 116.520.000.- lira, giderlerinin 120.411.510.000.- lira, 2005 yılına devreden nakit mevcudunun 68.296.590.000.- lira olduğu, gelir ve borç rakamlarının toplamı ile gider ve nakit devir rakamlarının toplamının birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi gelirleri 173.313.340.000.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 5.340.000.000.- lirası aidat gelirleri, 23.046.200.000.- lirası banka faiz gelirleri, 144.810.620.000.- lirası geçen yıldan devreden nakit mevcudu ve 116.520.000.- lirası ödenecek borçlardan oluşmaktadır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerinin 2820 sayılı Kanun'a uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti'nin il örgütleri gelirleri 15.394.760.000.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 7.700.000.000.- lirası aidat gelirleri, 300.300.000.- lirası bağış gelirleri, 1.204.640.000.- lirası faiz gelirleri, 4.600.000.000.- lirası genel merkez yardımları ve 1.589.820.000 lirası geçen yıldan devreden nakit mevcudundan oluşmaktadır.

İl örgütlerinin kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümünde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Kanun'a uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi giderleri 105.637.910.000.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 25.252.180.000.- lirası personel giderleri, 1.945.500.000.- lirası seyahat giderleri, 20.585.280.000.- lirası yayın giderleri, 53.254.950.000.- lirası genel yönetim giderleri ve 4.600.000.000.- lirası il örgütlerine yapılan genel merkez yardımlarından oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezi'nin 2005 yılına devreden nakit mevcudu 67.675.430.000.- liradır.

Genel Merkezin 2004 yılı defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, aşağıda belirtilenler dışında kalan giderlerin 2820 sayılı Kanun'a uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

Yurt Partisi Genel Merkezi'nin 2004 yılı defter kayıtları ve gider belgelerinin incelenmesi sonucunda tespit edilen bazı konular 29.1.2009 tarih ve 20-99 sayılı yazıyla Parti Genel Başkanlığı'na sorulmuş, ancak parti tarafından yazıya herhangi bir cevap verilmeksizin sadece eksik olduğu belirtilen bazı belgeler parti görevlilerince elden teslim edilmiştir.

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 70. maddesinin üçüncü fıkrasına göre beş milyon liraya (2004 yılı için 37.130.000.- lira) kadar olan harcamaların makbuz veya fatura gibi bir belge ile tevsik edilmesi zorunlu olmadığından, bu miktarı geçen harcamaların geçerli bir kanıtlayıcı belgeye dayanması gerekmektedir.

Aynı Kanun'un 75. maddesinde, *"Anayasa Mahkemesi denetimi sonunda, o siyasi partinin gelir ve giderlerinin doğruluğuna ve kanuna uygunluğuna veya kanuna uygun olmayan gelirler ile giderler dolayısıyla da bunların Hazineye gelir kaydedilmesine karar verir"* ve 76. maddesinde de, *"Belgelendirilmesi gerektiği halde belgelendirilmeyen parti giderleri miktarınca parti malvarlığı, Anayasa Mahkemesi kararıyla Hazineye irad kaydedilir"* hükümleri yer almıştır.

1- Aşağıda gösterilen giderlerin herhangi bir belgeye dayanmadığı tespit edilmiştir. Fatura veya serbest meslek makbuzu ile belgelendirilmesi gerektiği halde herhangi bir kanıtlayıcı belgesi bulunmayan 1.876.200.000 lira tutarındaki giderin Kanun'un öngördüğü anlamda belgeye dayandırılmış olduğu kabul edilmemiştir.

Yevmiye No	Kimden alındığı (deftere işlendiği haliyle)	Tutar
12	Diğer giderler - Serdar beye ödenen	500.000.000
15	Malzeme ve tamir bakım giderleri – CD yazılım ücreti	206.300.000
"	Diğer giderler - Temizlik-su vb. giderler	196.400.000
28	Seyahat giderleri - Dome Hotel 12	473.500.000
35	Müşavirlik giderleri - 26.1 Celal Demir	500.000.000
	Toplam	1.876.200.000

2- Aşağıda gösterilen harcamaların dayanağı olarak para makbuzu ve banka dekontu gibi belgelerin muhasebe fişine eklendiği tespit edilmiştir. Fatura veya serbest meslek makbuzu ile belgelendirilmesi gerektiği halde tek başına geçerli bir kanıtlayıcı belge niteliği taşımayan para makbuzu veya banka dekontu gibi belgelere dayanan 4.966.000.000.- lira tutarındaki giderin Kanun'un öngördüğü anlamda belgeye dayandırılmış olduğu kabul edilmediğinden, para makbuzu ile gider yazılan 30.000.000 liranın Hazineye irat kaydedilmesine oybirliğiyle, banka dekontu ile gider yazılan 4.936.000.000 liranın Hazineye irat kaydedilmesine Serruh KALELİ'nin karşılığı ve oyçokluğuyla karar verildi.

Yevmiye No	Kime ödendiği	Belge Türü	Tutar
9	Basın Yayın giderleri - Analiz Basın Yayın Ltd. Ş.	Para makuzu (13.8.2004/21)	30.000.000
22	Diğer giderler - Rifat Çiçekçi	Banka dekontu (27.12.2004/6813732)	4.936.000.000
		Toplam	4.966.000.000

3- 11 numaralı yevmiye fişi ile bankadan ödeme yapılmak suretiyle gider yazılan, 10756980 abone nolu aboneye ait 46.240.000.- lira tutarındaki elektrik faturası ile 30.8.2004 tarih ve 50 numaralı 230.100.000.- lira tutarındaki apartman gelir makbuzunun; 12 numaralı yevmiye fişi ile herhangi bir belge olmaksızın kasadan çıkış yapılarak tekrar gider yazıldığı tespit edilmiştir.

Mükerrer olarak gider yazılan toplam 276.340.000.- liranın Kanun'un öngördüğü anlamda belgeye dayandırılmış olduğu kabul edilmemiştir.

Bu açıklamalara göre, 2820 sayılı Kanun'un 70. maddesine uygun olarak yapılmayan toplam **7.118.540.000.- lira** gider karşılığı parti malvarlığının, aynı Kanun'un 75. ve 76. maddeleri uyarınca Hazine'ye gelir kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti il örgütlerinin giderleri 14.773.600.000.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 300.000.000.- lirası taşınır ve taşınmaz mal giderleri, 7.100.000.000.- lirası balo, eğlence, konser vb. faaliyet giderleri ve 7.373.600.000.- lirası genel yönetim giderlerinden oluşmaktadır.

Parti il örgütlerinin 2005 yılına devreden nakit mevcudu 621.160.000.- liradır.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Kanun'a uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

C- Parti Malları

Yurt Partisi'nin 2004 yılı kayıt ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede, Parti'nin 2004 yılında herhangi bir taşınmaz mal ve değeri yüz milyon lirayı aşan taşınır mal ve menkul kıymet ediniminin olmadığı anlaşılmıştır.

IV- SONUÇ

Yurt Partisi'nin 2004 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

1- Parti'nin 2004 yılı kesinhesabında gösterilen 188.708.100.000.- lira (188.708,10 YTL.) gelir, 116.520.000.- lira (116,52 YTL.) borç devri, 113.292.970.000.- lira (113.292,97 YTL.) gideri ile 68.296.590.000.- lira (68.296,59 YTL.) nakit devrinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru, denk ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna OYBİRLİĞİYLE,

2- 2820 sayılı Kanun'un 70. maddesine göre Parti tüzelkişiliği adına yapılmış harcama olarak kabulü mümkün görülmeyen 7.118.540.000.- lira (7.118,54 YTL.) gider karşılığı parti malvarlığının 2.182.540.000.- lirasının (2.182,54 YTL.) aynı Kanun'un 75. ve 76. maddeleri uyarınca, Hazine'ye gelir kaydedilmesine OYBİRLİĞİYLE, 4.936.000.000.- lirasının (4.936 YTL.) Hazine'ye gelir kaydedilmesine Serruh KALELİ'nin karşılığı ve OYÇOKLUĞUYLA,

13.5.2009 gününde karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

KARŞIOY YAZISI

Siyasî Partiler Kanunu'nun 75. maddesi Kanun'a uygun olmayan giderlerin ve 76. maddesi ise belgelendirilmesi gerektiği halde belgelendirilmeyen gider miktarınca siyasi parti malvarlığının Hazine'ye irad kaydedileceğine amirdir.

İrad kaydedilmesine karar verilen belge incelendiğinde; göndericisinin Yurt Partisi genel merkezi olduğu, alıcısının ise Elazığ 1. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2004/145 Esas sayılı dosya alacağına istinaden Rıfat ÇİÇEKÇİ adına Halkbank Elazığ Şubesi'ne Halkbank Yıldız Şubesi'nden havale edilen 4.936.000.000.- TL.lik paraya ilişkin banka havale makbuzu olduğu anlaşılmaktadır.

Çoğunluk görüşüne esas, makbuzun tek başına geçerli kanıtlayıcı belge niteliği olmadığı gerekçesi-makbuz içeriği dikkate alındığında bir savı ortadan kaldırı niteliktedir.

Havale edilen para, bir mahkeme dosyası referans suretiyle göndererek gider niteliğini kazanmış ve bir elektronik ortam belgesi ile de makbuz haline gelmiştir.

Siyasî Partiler Yasası, kanuna uygun olmayan gideri ararken, Vergi Usul Yasası'nın aradığı koşulları taşımayan, parti tüzelkişiliği ile ilgisiz, dayanaksız, belgesiz harcamaları kastetmektedir.

Bankadan bir mahkeme alacağına karşılık havalenin kanunun kabul etmediği bir gider ve usulüne uygun bir belgeye dayalı olmadığı yolundaki kararda yer alan gerekçe esas alınır, örneğin siyasi partinin banka kanalı ile yaptığı hiçbir borç ödeme kanunen kabul edilen kanıtlayıcı belge niteliğini taşımayacaktır.

Anayasa Mahkemesi, siyasî parti malî denetimini 75. maddenin dördüncü fıkrası gereği, parti gelir-giderinin doğruluğu veya Kanuna uygunluğu şeklinde denetler ve ikinci fıkra gereği evrak üzerinde yapar. Bu harcama kaleminde giderin doğru olmadığını söylemek için evrak içeriğinin doğruluğunu araştırmak gerekir ki, bu Mahkeme'nin işi değildir, kanunen kabul edilmez bir gider olduğunu kabul edebilmek için ise harcamanın parti ile ilgisinin kurulamaması gerekir. Yasa'nın 76. maddesinin dördüncü fıkrası ise belgelendirilmesi gerektiği halde belgelendirilemeyen giderin irad kaydedileceğini söylemektedir. İncelemede sunulan siyasî partinin defter kayıtlarının bulunduğu defterde kayıtlı giderinde anılan makbuz karşılığında yapıldığı sabittir. Vergi Usul Kanunu'nda ispat edici

kayıtlardan olan veya icabında bir hakkın ispatında delil olarak kullanılabilen banka dekontu içeriği itibarı ile zorunlu ön bilgileri de taşıması nedeniyle vergi kanunları bakımından kabul edilen belgeler niteliğinde değildir denilemez. Vergi Usul Kanunu'nun 242. maddesine göre defter kayıt ve belgelere ilişkin tüm hükümler banka dekontu gibi elektronik ortam kayıt ve belgeler içinde geçerlidir.

Anılan nedenler ile Vergi Usul Kanunu'nun aradığı gider niteliğindeki belgeye dayalı ve içerik itibarı ile parti ile ilişiksiz denilemeyecek bir giderin irad kaydedilmesi görüşüne karşıyım.

Üye
Serruh KALELİ

Esas Sayısı : 2006/40 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/34

Karar Günü : 13.5.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Yurt Partisi'nin 2005 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Tülay TUĞCU, Haşim KILIÇ, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, Mustafa YILDIRIM, A. Necmi ÖZLER, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ve Osman Alifeyyaz PAKSÜT'ün katılımıyla 27.2.2007 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında;

Yurt Partisi'nin 2005 yılı kesinhesap cetvellerinin ilk incelemesi sonucunda;

"1- Parti'nin 2005 yılı kesinhesabı ile ilgili olarak eksikliklerin tamamlanması ve Genel Merkez kesinhesabının dayanağını oluşturan gelir-gider belgeleri ile defter kayıtlarının gönderilmesi için Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca Yurt Partisi'ne 30 gün süre verilmesine,

2- Parti'nin 2005 yılı kesinhesabını, 2820 sayılı Kanun'un 74. maddesinde öngörülen sürede ve eksiksiz olarak Anayasa Mahkemesi'ne vermeyen parti sorumluları hakkında, aynı Kanun'un 111. maddesinin (b) bendi uyarınca yasal işlem yapılabilmesi için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulmasına oybirliğiyle"

karar verilmiştir.

Yapılan incelemede parti tarafından Genel Merkez kesinhesabının dayanağını oluşturan gelir-gider belgeleri gönderildiği halde defter kayıtlarının gönderilmediği ve kararda belirtilen eksikliklerin tamamlanmadığı tespit edilmiş ve Partiye 29.1.2009 tarih ve 21-100 sayılı yazı yazılmıştır. Bu yazıdan sonra Parti yetkilileri tarafından eksiklikler giderilmiş ve defter kayıtları gönderilmiştir.

Yurt Partisi'nin 2005 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda; "Dosyadaki eksikliklerin giderildiği anlaşıldığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2005 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Yurt Partisi'nin Genel Merkezi ile il örgütlerinin 2005 yılı gelirlerinin 90.865,34 YTL., giderlerinin 73.526,70 YTL., 2006 yılına devreden nakit mevcudunun 17.338,64 YTL. olduğu, gelir toplamı ile gider ve nakit devir rakamlarının toplamının birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi gelirleri 90.244,18 YTL. olarak gösterilmiştir.

Bunun 6.463,75 YTL. si faiz ve benzeri faaliyet gelirleri, 16.105.- YTL. si bağış gelirleri, 67.675,43 YTL. si geçen yıldan devreden nakit mevcudundan oluşmaktadır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerinin 2820 sayılı Kanun'a uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti'nin il örgütleri gelirleri 621,16 YTL. olarak gösterilmiş olup, tamamı geçen yıldan devreden nakit mevcudundan oluşmaktadır.

İl örgütlerinin kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümünde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Kanun'a uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi giderleri 73.526,70 YTL. olarak gösterilmiştir. Bunun 11.196.- YTL. si personel giderleri, 14.282,21 YTL. si seyahat giderleri, 4.468,98 YTL. si yayın giderleri ve 43.579,51 YTL. si genel yönetim giderlerinden oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezi'nin 2006 yılına devreden nakit mevcudu 16.717,48 YTL. dir.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Kanun'a uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti il örgütlerinin 2005 yılında herhangi bir gideri bulunmamaktadır.

Parti il örgütlerinin 2006 yılına devreden nakit mevcudu 621,16 YTL. dir.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Kanun'a uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

C- Parti Malları

Yurt Partisi'nin 2005 yılı kayıt ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede, Parti'nin 2005 yılında herhangi bir taşınmaz mal ve değeri yüz YTL. yi aşan taşınır mal ve menkul kıymet ediniminin olmadığı anlaşılmıştır.

IV- SONUÇ

Yurt Partisi'nin 2005 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda, Parti'nin 2005 yılı kesinhesabında gösterilen 90.865,34 YTL. gelir ve 73.526,70 YTL. gideri ile 17.338,64 YTL. nakit devrinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru, denk ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'na uygun olduğuna 13.5.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2007/43 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/35

Karar Günü : 13.5.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Yurt Partisi'nin 2006 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Yurt Partisi'nin 2006 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda; "Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle" karar verilmiştir.

Parti kesinhesaplarının Haziran ayı sonuna kadar Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'na sunulması gerektiği yönündeki 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 74. maddesi hükümlerine aykırı hareket eden parti sorumluları hakkında aynı Kanunun 111. maddesinin (b) bendi uyarınca yasal işlem yapılabilmesi için Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulması gerektiği sonucuna varılmıştır.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2006 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Yurt Partisi'nin Genel Merkezi ile il örgütlerinin 2006 yılı gelirlerinin 59.938,37 YTL., giderlerinin 59.317,21 YTL., 2007 yılına devreden nakit mevcudunun 621,16 YTL. olduğu, gelir toplamı ile gider ve nakit devir rakamlarının toplamının birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi gelirleri 59.317,21 YTL. olarak gösterilmiştir.

Bunun 42.599,73 YTL.si bağış gelirleri ve 16.717,48 YTL.si geçen yıldan devreden nakit mevcudundan oluşmaktadır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerinin 2820 sayılı Kanun'a uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti'nin il örgütleri gelirleri 621,16 YTL. olarak gösterilmiş olup, tamamı geçen yıldan devreden nakit mevcudundan oluşmaktadır.

İl örgütlerinin kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümünde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Kanun'a uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi giderleri 59.317,21 YTL. olarak gösterilmiş olup, tamamı genel yönetim giderlerinden oluşmaktadır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Kanun'a uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti il örgütlerinin 2006 yılında herhangi bir gideri bulunmamaktadır.

Parti il örgütlerinin 2007 yılına devreden nakit mevcudu 621,16 YTL. dir.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Kanun'a uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

C- Parti Malları

Yurt Partisi'nin 2006 yılı kayıt ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede, Parti'nin 2006 yılında herhangi bir taşınmaz mal ve değeri yüz YTL. yi aşan taşınır mal ve menkul kıymet ediniminin olmadığı anlaşılmıştır.

IV- SONUÇ

Yurt Partisi'nin 2006 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

1- Parti'nin 2006 yılı kesinhesabında gösterilen 59.938,37 YTL. gelir ve 59.317,21 YTL. gideri ile 621,16 YTL. nakit devrinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru, denk ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'na uygun olduğuna,

2- Parti kesinhesaplarının Haziran ayı sonuna kadar Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'na sunulması gerektiği yönündeki 2820 sayılı Kanun'un 74. maddesi hükümlerine aykırı hareket eden parti sorumluları hakkında aynı Kanun'un 111. maddesinin (b) bendi uyarınca yasal işlem yapılabilmesi için Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulmasına,

13.5.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 1999/18 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/36

Karar Günü : 13.5.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin 1998 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Ahmet Necdet SEZER, Güven DİNÇER, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Lütfi F. TUNCEL, Fulya KANTARCIOĞLU, Mahir Can ILICAK ve Rüştü SÖNMEZ'in katılımıyla 14.9.1999 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında;

Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin 1998 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

"Gelir ve gider toplamaları tutmayan ve aralarında tutarsızlıklar bulunan Genel Merkez Kesinhesap Cetveli, il örgütleri kesinhesap cetvelleri ve birleşik kesinhesap cetvelinin yeniden düzenlenmesi ve düzeltilmiş cetvellerdeki rakamlar esas alınarak yeniden alınacak Merkez Karar ve Yönetim Kurulu kararının gönderilmesinin,

Parti'den istenmesine, karar gereğinin yerine getirilmesi için Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesinin beşinci fıkrası uyarınca Parti'ye kararın tebliğ tarihinden itibaren 30 gün süre verilmesine,

Bu konuda gerekli bildirimin yapılması için karar örneğinin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine oybirliğiyle" karar verilmiştir.

Parti kararda belirtilen eksiklikleri gidermiş ve istenen belgeleri 4.10.1999 gün ve 99/304 sayılı yazı ekinde, 5.10.1999 gününde Anayasa Mahkemesi'ne vermiştir.

Eksiklikler giderilmiş olduğundan, Anayasa Mahkemesi'nin, Ahmet Necdet SEZER, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit

ADALI, Ali HÜNER, Mustafa YAKUPOĞLU, Fulya KANTARCIOĞLU, Aysel PEKİNER, Mahir Can ILICAK ve Rüştü SÖNMEZ'in katılımıyla 16.11.1999 gününde yapılan toplantısında;

Özgürlük ve Dayanışma Partisi 1998 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda, "Dosyadaki eksiklik giderildiğinden, işin esasının incelenmesine oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 1998 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin Genel Merkezi ile il örgütlerinin 1998 yılı gelirlerinin 141.661.688.680.- lira, giderlerinin 136.314.574.969.- lira, 1999 yılına devreden nakit mevcudunun 5.347.113.711.- lira olduğu, gelir toplamı ile gider ve nakit devir rakamlarının toplamının birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi gelirleri 15.747.447.606.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 4.323.416.010.- lirası bağış gelirleri, 712.550.000.- lirası aidat gelirleri, 2.136.181.782.- lirası il payları, 5.002.998.- lirası mevduat faiz gelirleri, 4.252.915.000.- lirası rozet, bayrak, yayın vb. satış gelirleri, 1.023.421.280.- lirası 1997 yılından devreden nakit, 2.274.000.000.- lirası demirbaş alım avansı ve 1.019.960.536.-lirası ödenecek paylar ve borçlardan oluşmaktadır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerinin 2820 sayılı Kanun'a uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti'nin il örgütleri gelirleri 125.914.241.074.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 38.304.641.560.- lirası bağış gelirleri, 48.441.575.075.- lirası aidat gelirleri, 35.716.698.674.- lirası rozet, bayrak, yayın vb. satış gelirleri, 3.451.325.765.- lirası 1997 yılından devreden nakit mevcudundan oluşmaktadır.

İl örgütlerinin kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümünde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Kanun'a uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi giderleri 15.545.737.806.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 2.615.013.738.- lirası personel giderleri, 781.310.000.- lirası basın yayın ilan giderleri, 1.964.360.643.- lirası tanıtım, temsil ve propaganda giderleri, 972.440.000.- lirası kira ve bina giderleri, 2.220.257.771.- lirası haberleşme giderleri, 264.166.792.- lirası kırtasiye giderleri ve 6.728.188.862.- lirası genel yönetim giderlerinden oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezi'nin 1999 yılına devreden nakit mevcudu 201.709.800.- liradır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Kanun'a uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti il örgütlerinin giderleri 120.768.837.163.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 4.497.113.173.- lirası basın yayın ilan giderleri, 18.499.808.768.- lirası tanıtım, temsil ve propaganda giderleri, 62.817.887.261.- lirası kira ve bina giderleri, 13.051.622.032.- lirası haberleşme giderleri, 2.297.862.924.- lirası kırtasiye giderleri, 16.755.811.223.- lirası genel yönetim giderleri ve 2.848.731.782.- lirası genel merkeze ödenen aidat ve paylardan oluşmaktadır.

Parti il örgütlerinin 1999 yılına devreden nakit mevcudu 5.145.403.911.- liradır.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Kanun'a uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

IV- SONUÇ

Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin 1998 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda; Parti'nin 1998 yılı kesinhesabında gösterilen 141.661.688.680.- lira (141.661,68 YTL.) gelir ve 136.314.574.969.- lira (136.314,57 YTL.) gideri ile 5.347.113.711.- lira (5.347,11 YTL.) nakit devrinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru, denk ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna, 13.5.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2007/24 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/37

Karar Günü : 13.5.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Milli Egemenlik Partisi'nin 2006 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Milli Egemenlik Partisi'nin 2006 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda; "Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2006 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Milli Egemenlik Partisi'nin Genel Merkezi ile il örgütlerinin 2006 yılı gelirlerinin 18.531,10 YTL., 2007 yılına devreden borçlarının 1.949,32 YTL., giderlerinin 14.529,59 YTL., 2007 yılına devreden nakit mevcudunun 5.950,83 YTL. olduğu, gelir ve borç rakamlarının toplamı ile gider ve nakit devir rakamlarının toplamının birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi gelirleri 9.354,40 YTL. olarak gösterilmiştir.

Bunun 864 YTL. si aidat gelirleri, 5.130,70 YTL. si bağış gelirleri ve 3.359,70 YTL. si geçen yıldan devreden nakit mevcudundan oluşmaktadır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerinin 2820 sayılı Kanun'a uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti'nin il örgütleri gelirleri 11.126,02 YTL. olarak gösterilmiştir.

Bunun 2.330 YTL. si aidat gelirleri, 5.870 YTL. si bağış gelirleri, 950 YTL. si sosyal etkinlik gelirleri 26,70 YTL. si geçen yıldan devreden nakit mevcudu ve 1.949,32 YTL. si ödenecek borçlardan oluşmaktadır.

İl örgütlerinin kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümünde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Kanun'a uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi giderleri 3.403,57 YTL. olarak gösterilmiştir.

Bunun 60 YTL. si temsil ağırlama giderleri, 1.560,75 YTL. si haberleşme giderleri, 211,95 YTL. si kırtasiye giderleri 1.013,24 YTL. si elektrik ve su giderleri ve 557,63 YTL. si genel yönetim giderlerinden oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezi'nin 2007 yılına devreden nakit mevcudu 5.950,83 YTL. dir.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Kanun'a uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti il örgütlerinin giderleri 11.126,02 YTL. olarak gösterilmiştir.

Bunun 600 YTL. si personel giderleri, 4.114 YTL. si kira giderleri, 200 YTL. si ulaşım giderleri 235 YTL. si temsil ağırlama giderleri, 958 YTL. si haberleşme giderleri, 1.078,66 YTL. si kırtasiye giderleri, 1.948,84 YTL. si genel yönetim giderleri ve 1.991,52 YTL. si geçen yıldan kalan borç ödemelerinden oluşmaktadır.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Kanun'a uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

C- Parti Malları

Milli Egemenlik Partisi'nin 2006 yılı kayıt ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede, Parti'nin 2006 yılında herhangi bir taşınmaz mal ve değeri yüz YTL. yi aşan taşınır mal ve menkul kıymet ediniminin olmadığı anlaşılmıştır.

IV- SONUÇ

Milli Egemenlik Partisi'nin 2006 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda; Parti'nin 2006 yılı kesinhesabında gösterilen 18.531,10 YTL. gelir, 1.949,32 YTL. borç devri, 14.529,59 YTL. gideri ile 5.950,83 YTL. nakit devrinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru, denk ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'na uygun olduğuna, 13.5.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2001/18 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/38

Karar Günü : 13.5.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Cumhuriyet Halk Partisi'nin 2000 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İctüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN, Enis TUNGA ve Mehmet ERTEN'in katılımıyla 17.9.2002 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında;

Cumhuriyet Halk Partisi'nin 2000 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

"Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2000 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Cumhuriyet Halk Partisi'nin Genel Merkezi ile il örgütlerinin 2000 yılı gelirlerinin 4.740.126.050.208.- lira, giderlerinin 4.710.060.520.607.- lira, 2001 yılına devreden nakit mevcudunun 30.065.529.601.- lira olduğu, gelir toplamı ile gider ve nakit devir rakamlarının toplamının birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi gelirleri 2.981.237.489.460.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 34.008.566.810.- lirası 1999 yılından devreden alacaklar, 556.070.822.723.- lirası 2001 yılına devreden borçlar, 367.531.346.385.- lirası 1999 yılından devreden nakit mevcudu, 246.618.400.000.- lirası aidat gelirleri, 10.122.500.000.- lirası bağış gelirleri, 901.000.000.- lirası defter-makbuz satış gelirleri, 4.437.363.000.- lirası balo, eğlence ve konser gelirleri, 18.000.000.000.- lirası mal varlığı gelirleri, 328.064.439.922.- lirası banka mevduat gelirleri, 3.971.260.000.- lirası kira gelirleri, 1.399.436.200.000.- lirası hazine yardımı ve 12.075.590.620.- lirası diğer gelirlerden oluşmaktadır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerinin 2820 sayılı Kanun'a uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti'nin il örgütleri gelirleri 1.758.888.560.748.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 9.935.065.441.- lirası 1999 yılından devreden alacaklar, 100.740.057.307.- lirası 2001 yılına devreden borçlar, 69.962.309.366.- lirası 1999 yılından devreden nakit mevcudu, 451.817.585.610.- lirası aidat gelirleri, 557.246.507.352.- lirası bağış gelirleri, 16.499.732.009.- lirası defter-makbuz satış gelirleri, 319.577.985.028.- lirası balo, eğlence ve konser gelirleri, 77.264.000.000.- lirası mal varlığı gelirleri, 7.775.395.635.- lirası banka mevduat gelirleri ve 148.069.923.000.- lirası genel merkez yardımlarından oluşmaktadır.

İl örgütlerinin kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümünde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Kanun'a uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi giderleri 2.977.593.847.248.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 66.136.859.748.- lirası 1999 yılından devreden borçlar, 19.406.705.026.- lirası 2001 yılına devreden alacaklar, 799.460.163.818.- lirası personel giderleri, 515.360.868.242.- lirası yönetim giderleri, 41.913.112.500.-

lirası kurultay kongre giderleri, 296.148.899.042.- lirası seçim, tanıtım, propaganda giderleri, 1.098.730.845.872.- lirası demirbaş giderleri, 2.825.000.000.- lirası çeşitli giderler ve 137.611.393.000.- lirası il örgütlerine yapılan yardımlardan oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezi'nin 2001 yılına devreden nakit mevcudu 3.643.642.212.- liradır.

Genel Merkezin 2000 yılı defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, aşağıda belirtilenler dışında kalan giderlerin 2820 sayılı Kanun'a uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

AÇIKLAMA

Muhasebe biliminin genel kabul görmüş temel kavramlarından biri "Belgelendirme" kavramıdır. Vergi Usul Kanununun 229. maddesinde "Fatura, satılan emtia veya yapılan iş karşılığında müşterinin borçlandığı meblağı göstermek üzere emtiayı satan veya işi yapan tüccar tarafından müşteriye verilen ticari vesikadır" şeklinde tarif yapılmış ve "Fatura Kullanma Mecburiyeti" başlıklı 232. maddesindeki hükmüne göre de, faturanın hangi hallerde ve kimler tarafından alınması ve verilmesinin gerektiği ifade edilmiştir. Bu bağlamda mal ve hizmet alımlarında bu işlemlerin fatura ile belgelendirilmesi zorunlu tutulmuş ve gerekli muhasebe kayıtlarının tutulmasında da faturanın tevsik edici belge olarak kullanılması gerektiği ifade edilmiştir.

Aynı Kanunun "Makbuz Mecburiyeti" başlıklı 236. maddesinde, "Serbest meslek erbabı, mesleki faaliyetlerine ilişkin her türlü tahsilatı için iki nüsha serbest meslek makbuzu tanzim etmek ve bir nüshasını müşteriye vermek, müşteri de bu makbuzu istemek ve almak mecburiyetindedir." denilmiş ve makbuzun muhteviyatı da 237. maddede belirtilmiştir.

Yine aynı Kanunun "Gider Pusulası" başlıklı 234. maddesinde ki, "Birinci ve ikinci sınıf tüccarlar, kazancı basit usulde tespit edilenlerle defter tutmak mecburiyetinde olan serbest meslek erbabının ve çiftçilerin vergiden muaf esnafa;

Yaptırdıkları işler veya onlardan satın aldıkları emtia için tanzim edip işi yapana veya emtiayı satana imza ettirecekleri gider pusulası vergiden muaf esnaf tarafından verilmiş fatura hükmündedir. Bu belge, birinci ve ikinci sınıf tüccarların, zati eşyalarını satan kimselerden satın aldıkları altın, mücevher gibi kıymetli eşya için de tanzim edilir. Gider pusulası, işin mahiyeti, emtianın cins ve nevi ile miktar ve bedelini ve iş ücretini ve işi yaptıran ile yapanın veya emtiayı satın alan ile satanın adlarıyla soyadlarını (Tüzel kişilerde unvanlarını) ve adreslerini ve tarihi

ihtiva eder ve iki nüsha olarak tanzim ve bir nüshası işi yapana veya malı satana tevdi olunur. Gider pusulaları, seri ve sıra numarası dahilinde teselsül ettirilir."

hükümünden fatura vermek mecburiyetinde olmayanlar için gider pusulası düzenleneceği anlaşılmaktadır.

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 70. maddesinin üçüncü fıkrasına göre beş milyon liraya (2000 yılı için 7.605.000.- lira) kadar olan harcamaların makbuz veya fatura gibi bir belge ile tevsik edilmesi zorunlu olmadığından, bu miktarı geçen harcamaların geçerli bir kanıtlayıcı belgeye dayanması gerekmektedir.

Alınan bir mal veya hizmetin tutarının gider kaydedilebilmesi için esas olan belge faturadır. Kanun'un 70. maddesinde belirtilen "makbuz" un ya da tutanağın tek başına bir ödemeye esas olabilmesi için mal ya da hizmetin fatura kesilmesinin mümkün olmadığı kişi ya da kurumlardan alınması gerekmektedir.

Kanun'un 70. maddesinin bir ve ikinci fıkralarında; *"Siyasi partilerin giderleri amaçlarına aykırı olamaz.*

Bir siyasî partinin bütün giderleri, o siyasi parti tüzelkişiliği adına yapılır" ve aynı Kanun'un 75. maddesinde, "Anayasa Mahkemesi denetimi sonunda, o siyasi partinin gelir ve giderlerinin doğruluğuna ve kanuna uygunluğuna veya kanuna uygun olmayan gelirler ile giderler dolayısıyla da bunların Hazineye gelir kaydedilmesine karar verir" ve 76. maddesinde de, "Belgelendirilmesi gerektiği halde belgelendirilmeyen parti giderleri miktarınca parti malvarlığı, Anayasa Mahkemesi kararıyla Hazineye irad kaydedilir" hükümleri yer almıştır.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Merkezi'nin 2000 yılı defter kayıtları ve gider belgelerinin incelenmesi sonucunda tespit edilen bazı konular 5.2.2009 tarih ve 29-129 sayılı yazıyla Parti Genel Başkanlığı'na sorulmuş, söz konusu yazıya parti tarafından 6.3.2009 tarih ve 655 sayılı yazıyla cevap verilmiş ve yazı ekinde birtakım belgeler sunulmuştur.

Parti, 2000 yılı kesinhesaplarının ilk inceleme kararının kendilerine 17.9.2002 tarihinde tebliğ edildiğini ve Siyasi Partiler Kanunu'nun 70. maddesi gereğince beş yıllık süre geçtiğinden hesapların incelenemeyeceğini belirtmiştir.

Kanun'un 70. maddesinde gösterilen beş yıllık süre siyasi partilerin gider belgelerini saklamakla yükümlü oldukları süreyi göstermekte olup, Anayasa Mahkemesine sunulmuş belgelerle ilgisi bulunmamaktadır.

Anayasa Mahkemesinin elinde bulunan siyasi parti hesaplarını esaslan incelemesine ilişkin yasada bir süre öngörölmemiştir.

1- 4.1.2000 tarih ve 5 numaralı yevmiye fişinde, Şanlıurfa ve ilçelerine gönderilen üye yenileme paylarının kasadan çıkış yapılarak aşağıda tarih ve numarası belirtilen gelir makbuzları ile ödendiği, ancak gelir makbuzlarının il ve ilçe görevlilerince değil Merkez Yürütme Kurulu üyesi Mahmut Yıldız tarafından imzalandığı görölmüştür. Yevmiye fişi ekinde il ve ilçe teşkilatlarına gönderilen üye yenileme paylarına ilişkin olarak söz konusu gelir makbuzları dışında başka bir belge bulunmadığından, bu paraların il ve ilçe teşkilatı hesaplarına nasıl intikal ettirildiği anlaşılamamıştır. Bu paraların teşkilatların hesaplarına dahil edildiğine ilişkin belgelerin sunulması partiden istenmiş; parti yetkilileri, 870.300.000.- liranın Şanlıurfa iline ait 2000 yılı kesinhesap cetvelinin gelir hanesinde beyan edildiğini, Merkez Yönetim Kurulu üyesi Mahmut Yıldız'ın Şanlıurfa'lı olması nedeniyle kendisine verildiğini ve ilgili İl'e teslim edildiğini bildirmişler, ancak herhangi bir belge ibraz etmemişlerdir.

Siyasi Partiler Kanunu'nun "Gelirlerin sağlanmasında usul" başlıklı 69. maddesinde, siyasi partilerin genel merkezlerinin ve teşkilat kademelerinin gelirlerinin parti merkez karar ve yönetim kurulunca bastırılan makbuzlar karşılığında alınacağı, makbuz ve dip koçanlarında sağlanan gelirin türü ve miktarıyla, gelirin sağlandığı kimsenin adı, soyadı ve adresi, makbuzu düzenleyenin sıfatı, adı, soyadı ve imzasının bulunacağı hüküm altına alınmıştır.

Buna göre, Şanlıurfa ili ve ilçelerine verilen üye yenileme paylarına ait gelir makbuzlarında parayı alan il ve ilçe görevlilerinin adı, soyadı ve imzasının bulunması gerekir. Parti tarafından il ve ilçe görevlilerince düzenlenen gelir makbuzları ibraz edilmediği gibi, bu payların teşkilatlara intikal ettirildiğine ilişkin başka bir belgede sunulmamıştır.

Üye yenileme paylarının teslimiyle ilgili olarak, Parti Merkez Yönetim Kurulu üyesi Mahmut Yıldız tarafından imzalanan gelir makbuzları dışında başka bir belge bulunmadığından, **870.300.000.- lira** tutarındaki üye yenileme paylarının Kanun'un öngördüğü anlamda belgeye dayandırılmış olduğu kabul edilmemiştir.

Gelir makbuzu tarih ve no	Nereye ait olduğu	Kim tarafından imza edildiği	Tutarı
4.1.2000/234001	Şanlıurfa-Merkez	Mahmut Yıldız (MYK üyesi)	295.200.000
4.1.2000/234051	Şanlıurfa-Bozova	“ “	40.800.000
4.1.2000/234101	Şanlıurfa- Ceylanpınar	“ “	15.600.000
4.1.2000/234151	Şanlıurfa-Halfeti	“ “	157.200.000
4.1.2000/234201	Şanlıurfa-Suruç	“ “	51.600.000
4.1.2000/234251	Şanlıurfa-İl Başk.	“ “	215.100.000
4.1.2000/234301	Şanlıurfa-Birecik	“ “	94.800.000
		Toplam	870.300.000

2- Kişiler adına düzenlenmiş seyahat harcamalarına (uçak ve otobüs bilet bedelleri) ilişkin belgelerle yapılan ödemelerin gider yazılmasının nedeni partiye sorulmuş; parti yetkilileri, uçak, otobüs ve tren bileti gibi belgelerin hiçbir zaman kurum adına düzenlenmediğini, önceden planlanan seyahatlerin anlaşmalı acenteler vasıtasıyla alınması durumunda parti adına fatura düzenlenebileceğini, söz konusu harcamaların tamamının parti adına ve parti faaliyetleri ile ilgili olarak yapıldığını ve harcama belgelerinin hepsinde parti yetkililerinin onayının olduğunu belirtmişlerdir.

Partinin gider yazdığı seyahat belgelerinin çoğunda ya parti adına fatura kesilmiş ya da kişi adıyla beraber parti adına da belgede yer verilmiştir. Aşağıda belirtilen seyahat belgeleri ise bunların dışında kalanlar olup, bu kişilerin parti adına ve parti faaliyeti için seyahat ettiklerini gösteren herhangi bir belge bulunmamaktadır.

Parti söz konusu harcamaların parti adına ve parti faaliyetleri ile ilgili olarak yapıldığını ve harcama belgelerinin hepsinde parti yetkililerinin onayının olduğunu söylemişlerse de, gider belgeleri arasında bunları gösteren bir belge bulunmadığı gibi cevap yazısı ekinde de herhangi bir belge ibraz edilmemiştir.

Kişiler adına yapılan ve aşağıda ayrıntısı gösterilen toplam **1.284.400.000.- lira** parti tüzel kişiliği adına ve parti amaçlarına uygun yapılmış bir harcama olarak kabul edilmemiştir.

Yevmiye tarih ve No	Yolcunun Adı Soyadı	Türü	Biletin tarih ve nosu	Tutarı
17.1.2000/26	Cevdet Selvi	Uçak bileti	17.1.2000 - 2354206237836	61.000.000
" "	Tarhan Erdem	" "	17.1.2000 - 2354206237837	61.000.000
24.1.2000/44	Cevdet Selvi	" "	23.1.2000 - 2354470694048	51.500.000
1.5.2000/246		Otobüs bileti	27.4.2000 - 588672	7.000.000
" "		" "	28.4.2000 - 767184	7.000.000
11.5.2000/268		" "	2.5.2000 - 305953	13.500.000
16.5.2000/275	Dilek Gedik	Uçak bileti	15.5.2000 - 2354206435402	40.000.000
" "	İbrahim Tez	" "	15.5.2000 - 2354206435401	29.000.000
17.5.2000/277		Otobüs bileti	21.5.2000 - 287509	8.000.000
18.5.2000/279		" "	30.4.2000 - 323433	10.000.000
31.5.2000/303		" "	28.5.2000 - 282122	8.000.000
" "		" "	29.5.2000 - 34303	8.000.000
2.6.2000/307		" "	2.6.2000 - 53580	2.000.000
8.6.2000/317		" "	8.6.2000 - 38370	3.000.000
22.6.2000/339		" "	22.6.2000 - 817329	8.000.000
6.7.2000/370	Altan Öymen	Uçak bileti	8.8.2000 - 2354472610586	72.000.000
7.7.2000/372	Yaşar Seyman	" "	22.6.2000 - 2354471954286	84.000.000
" "	Mustafa Gazalçı	" "	1.7.2000 - 2354472173383	61.000.000
7.7.2000/373	Ayşe Karagöz	Otobüs bileti	29.6.2000 - 211198	16.900.000
25.7.2000/403	Dilek Gedik	Uçak bileti	16.5.2000 - 2354471691373	40.000.000
12.9.2000/479	Ethem Cankurtaran	" "	9.9.2000 - 2354473243334	65.000.000

21.9.2000/493		Otobüs bileti	14.9.2000 - 421889	5.000.000
" "		" "	17.9.2000 - 233214	22.500.000
" "		" "	16.9.2000 - 743619	16.000.000
" "		Tren bileti	16.9.2000 - 300091602118	6.000.000
" "		" "	16.9.2000 - 300091602119	6.000.000
" "		" "	16.9.2000 - 300091602120	6.000.000
" "		" "	16.9.2000 - 300091602121	6.000.000
" "		" "	16.9.2000 - 300091602122	6.000.000
23.11.2000/595	Güldal Okuducu	Uçak bileti	11.11.2000 - 2354473407057	56.000.000
" "	" "	" "	12.11.2000 - 2354473407062	56.000.000
" "	Gaye Erbatur	" "	11.11.2000 - 2354472647416	60.000.000
1.12.2000/606	Mehmet Sevigen	" "	25.11.2000 - 2354473672830	94.000.000
4.12.2000/608	Mehmet Sevigen	" "	30.11.2000 - 2354206017326	38.000.000
" "	" "	" "	1.12.2000 - 2354473983295	38.000.000
" "	Veli Aksoy	" "	4.12.2000 - 2354474323300	65.000.000
" "	Bülent Baratalı	" "	4.12.2000 - 2354474323299	88.000.000
8.12.2000/614	Gaye Erbatur	" "	12.11.2000 - 2354473407063	60.000.000
			Toplam	1.284.400.000

3- Aşağıda ayrıntısı gösterilen 472.498.294.- lira tutarındaki vergi, sigorta primi, su kullanım bedelleri gecikme zammı ve faizleri ile trafik cezalarının gider yazılmasının nedeni partiye sorulmuş; parti yetkilileri, kayıtlarda Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler hesabında izlenmesi gereken bu ödemelerin sehven farklı bir hesapta izlendiğini bildirmişlerdir.

Parti görevlilerinin yükümlülüklerini zamanında yapmamaları ve gerekli özeni göstermemeleri sonucu oluşan gecikme zammı ve faizi ile kişilerin şahsi kusurları dolayısıyla tahakkuk eden para cezalarından Parti tüzel kişiliğini sorumlu tutmak mümkün değildir. Bu ödemelerin kişisel sorumluluk kapsamında değerlendirilmesi gerekir.

Bu nedenle, aşağıda ayrıntısı gösterilen toplam **472.498.294.- lira** tutarındaki vergi, sigorta primi, su kullanım bedelleri gecikme zammı ve faizleri ile trafik cezaları parti tüzel kişiliği adına ve parti amaçlarına uygun yapılmış bir harcama olarak kabul edilmemiştir.

Yevmiye tarih ve no	Alındı-fatura /tarih ve no	Mahiyeti	Tutarı
11.1.2000/16	11.1.2000/468448156700	Elektrik gecikme bedeli	39.302.304
17.1.2000/25	12.1.2000/479	Motorlu Taşıt Vergisi gecikme zammı	75.042.000
" "	12.1.2000/481	" " "	75.042.000
29.2.2000/122	5.2.2000/11118155	Telefon gecikme bedeli	5.300.999
" "	5.2.2000/11118195	" "	5.024.999
" "	5.2.2000/11103235	" "	17.018.999
" "	5.2.2000/11103245	" "	11.825.999
" "	5.2.2000/11125640	" "	13.178.999
" "	5.2.2000/11122726	" "	6.539.999
" "	5.2.2000/11118126	" "	8.441.999
" "	5.2.2000/11122736	" "	3.272.999
" "	5.2.2000/11125639	" "	12.632.999
" "	5.2.2000/11125629	" "	2.084.999
3.3.2000/131	3.3.2000/7347	Trafik cezası	8.500.000
" "	3.3.2000/7373	" "	8.500.000
5.5.2000/257	4.5.2000/919653	" "	34.800.000
12.5.2000/270	12.5.2000/745	" "	8.500.000
29.6.2000/357	29.6.2000/912	" "	8.500.000
" "	29.6.2000/1011	" "	8.500.000
7.7.2000/373	5.7.2000/1715	" "	8.500.000
30.11.2000/604	5.11.2000/101034050	Telefon gecikme bedeli	7.989.000
5.12.2000/610	5.12.2000/234014	Egz. Muayene Gecikme Zammı	104.000.000
		Toplam	472.498.294

4- Partinin toplam 1.384.844.497.- lira tutarındaki harcamalarının fatura aslı olmaksızın gider yazılmasının nedeni partiye sorulmuş; parti yetkilileri, ilgili firmalardan karşıt inceleme ile belgelerin doğruluğunun tespit edilebileceğini, gerekli süre tanındığı takdirde ilgili firmalardan bu belgeleri temin edebileceklerini, ödemelerin tamamının banka havalesi ile yapıldığını ve Vergi Usul Kanununda fatura fotokopilerine dayanılarak gider kaydının yasak olduğunu belirten bir hüküm bulunmadığını bildirmişlerdir.

Buradaki amaç faturanın gerçekliğini sorgulamak değildir. Bir parti adına düzenlenmiş belgenin o parti haricinde başka bir kişi veya kuruluşça kullanılması imkanı bulunmamaktadır. Bu nedenle yasal bir zorunluluk olmadıkça (motorlu araç alımlarında trafik tescilinde faturanın aslının istenmesi gibi) parti adına düzenlenmiş faturaların asıllarının gider belgesi olarak ibraz edilmesi gerekmektedir.

Ayrıca, Anayasa Mahkemesinin ilgili firmalardan karşıt inceleme ile belgelerin doğruluğunu tespit etmek gibi bir yükümlülüğü olmadığı gibi bunu yapmak için süre açısından imkanı da bulunmamaktadır. Parti kendisi gider yazdığı belgelerin asıllarını ibraz etmekle yükümlüdür. Belge aslı ödeme anında alındığı için Parti şu aşamada ilgili firmalardan ancak belge suretlerinin fotokopilerini temin edebilecektir.

2820 sayılı Kanun'un 70. maddesinde beş milyon (2000 yılı için 7.605.000.- lira) liraya kadar olan harcamaların makbuz veya fatura gibi bir belge ile tevsik edilmesi zorunlu olmadığı belirtildiğinden bu miktarı aşan harcamaların makbuz veya fatura gibi geçerli bir kanıtlayıcı belgeye dayanması gerekmektedir. Bu nedenle, gerekçesiz olarak fatura aslı olmaksızın gider kaydedilen ve aşağıda ayrıntısı gösterilen **1.384.844.497.- liranın** Kanun'un öngördüğü anlamda belgeye dayandırılmış olduğu kabul edilmemiştir.

Yevmiye Tarih ve No	Fatura tarih - nosu ve Kimden alındığı	Belgenin niteliği	Tutar
29.1.2000/56	29.1.2000/286893 – The Marmara İst.	Faks fotokopi	78.699.497
24.5.2000/288	15.2.2000/7539 – Zafer Org. Ltd. Şir.	Fotokopi	73.710.000
12.6.2000/322	29.5.2000/18098 – Türkiye Spor Yaz.Derneği	Faks fotokopi	877.500.000
29.8.2000/457	8.6.2000/863800 – Obasan Yemek Serv. AŞ.	Fotokopi	307.125.000
19.12.2000/629	3.12.2000/288550 – İnci Otel	Faks	47.810.000
		Toplam	1.384.844.497

5- 13.3.2000 tarihli avans makbuzu ile Güldal Okutucu'ya Samsun seyahati (kadın kolları) için 500.000.000.- lira avans verildiği, ancak muhasebe kaydına (Yevmiye defterinde 10.3.2000/148 nolu yevmiye) avans olarak değil herhangi bir harcama belgesi olmadığı halde direkt gider olarak işlendiği görülmüştür.

Belgelerin eklendiği 10.3.2000 tarih ve 148 nolu yevmiye fişinde söz konusu avansın olması gereken Alacaklar hesabına kaydedildiği, ancak kesin hesabın dayanağı olan onaylı yevmiye defteri ve defteri kebirde 148 nolu yevmiyenin bu şekilde değil farklı olarak yer aldığı ve söz konusu avansın direkt Giderler hesabına kaydedildiği anlaşılmıştır.

Avans olarak verilen 500.000.000.- liranın avans olarak muhasebeleştirilmesi gerektiği halde, herhangi bir harcama belgesi olmaksızın direkt gider olarak kaydedilmesinin nedeni partiye sorulmuş; parti yetkilileri, söz konusu 500.000.000.- liranın kadın kolları başkanı Güldal Okuducu eliyle Samsun'da yapılan etkinlik çerçevesinde tutanakla amatör bir ses sanatçısına ödenen para olduğunu bu nedenle gider kaydedildiğini bildirmişlerdir.

Söz konusu para, avans makbuzu ile verilmiştir. Avansın harcandığına ilişkin gider belgesi, sunulan belgeler arasında yer almadığı gibi partinin cevap yazısı ekinde de ibraz edilmemiştir.

Bu nedenle, avans makbuzu ile verildiği halde, herhangi bir gider belgesine dayanmaksızın gider olarak kaydedilen **500.000.000.- liranın** Kanun'un öngördüğü anlamda belgeye dayandırılmış olduğu kabul edilmemiştir.

6- 10.3.2000 tarih ve 147 numaralı yevmiye fişi ile kasadan çıkış yapılarak gider yazılan Yiğit Gülöksüz'e ait 8.3.2000 tarih ve 2354471100704 numaralı 44.000.000.- lira bedelli İstanbul-Ankara arası uçak biletinin, bu bilete ilişkin olarak kesilen 8.3.2000 tarih ve 807351 numaralı THY faturası ile 10.4.2000 tarih ve 203 numaralı yevmiye fişi ile kasadan çıkış yapılarak tekrar gider yazılması nedeni partiye sorulmuş; parti yetkililerince, 147 nolu yevmiye maddesi ile gider kaydedilen 44.000.000.- lira ile 203 nolu yevmiye maddesi ile gider kaydedilen 44.000.000.- liranın gerçek manada kasadan mükerrer çıkış olduğu ve sehven yanlış kayıt altına alındığı şeklinde açıklamada bulunulmuştur.

Aynı faturanın iki farklı yevmiye fişinde mükerrer olarak gider yazılması, gerçek harcama karşılığı olmaksızın ve belgeye dayanmaksızın ödeme yapılması anlamına gelmektedir.

Mükerrer olarak gider yazılan **44.000.000.- liranın** Kanun'un öngördüğü anlamda belgeye dayandırılmış olduğu kabul edilmemiştir.

7- 16.4.2000 tarihli avans makbuzları ile Ekrem Tamer'e 50.000.000.- lira ve D.Pınar Atılğan'a 300.000.000.- lira sunuculuk ve orkestra bedeli olarak avans verildiği, ancak muhasebe kaydına (Yevmiye defterinde 15.4.2000/215 nolu yevmiye) avans olarak değil herhangi bir harcama belgesi olmadığı halde direkt gider olarak işlendiği görülmüştür.

Avans olarak verilen 350.000.000.- liranın avans olarak muhasebeleştirilmesi gerektiği halde, herhangi bir harcama belgesi olmaksızın direkt gider olarak kaydedilmesinin nedeni partiye sorulmuş; parti yetkilileri, söz konusu 350.000.000.- liranın bir parti etkinliğinde amatör ses ve saz sanatçılara ödenen para olduğunu ve avans olarak değerlendirilen bu tutarın gider kaydedilmesinin nedeninin amatör sanatçıların belge düzenleyememeleri olduğunu bildirmişlerdir.

Söz konusu 350.000.000.- lira avans makbuzu ile verilmiştir. Belge düzenleyemeyen amatör sanatçılara yapılan ödemeler için, usulüne uygun gider pusulası düzenlenmesi gerekmektedir. Avansın harcandığına ilişkin gider belgesi, sunulan belgeler arasında yer almadığı gibi partinin cevap yazısı ekinde de ibraz edilmemiştir.

Bu nedenle, avans makbuzu ile verildiği halde, herhangi bir gider belgesine dayanmaksızın gider olarak kaydedilen **350.000.000.- liranın** Kanun'un öngördüğü anlamda belgeye dayandırılmış olduğu kabul edilmemiştir.

8- Aşağıda gösterilen 5.490.000.000.- lira tutarındaki harcamaların dayanağı olarak yazı, para makbuzu ve hesaba yapılan havaleye ait dekont gibi belgelerin muhasebe fişine eklendiği görülmüştür.

Yevmiye tarih ve no	Kime ödendiği	Belge Türü	Tutar
17.4.2000/217	Gülüm Pekcan	Para makuzu (17.4.2000/20)	630.000.000
" "	Grup Özün – Ali Yılmaz	Gider Makbuzu (17.4.2000)	300.000.000
12.5.2000/270	Hakkı Uyar – Telif ücreti	Yazı ve hesaba havale	300.000.000
28.6.2000/355	Ali Polat	Hesaba havale	1.464.000.000
25.10.2000/549	Ayşe Sibel Uzer	Yazı	2.796.000.000
		Toplam	5.490.000.000

5.490.000.000.- lira tutarındaki giderin fatura veya serbest meslek makbuzu yerine; yazı, para makbuzu ve hesaba yapılan havaleye ait dekont gibi tek başına geçerli bir kanıtlayıcı belge niteliği taşımayan belgelere dayanarak gider yazılmasının nedeni partiye sorulmuş; parti yetkilileri, gerçekte mükellef olmayıp amatör tiyatro grubu ve araştırma görevlileri gibi kişilere yapılan bu ödemelerin ancak para makbuzu, gider makbuzu ve hesaba yapılan havalelerle kayıt altına alınabildiğini belirtmişlerdir.

Para makbuzu, yazı ve hesaba yapılan havaleye ait dekont gibi tek başına geçerli bir kanıtlayıcı belge niteliği taşımayan belgelere dayanan ve fatura veya serbest meslek makbuzu ile belgelendirilemeyen **5.490.000.000.- liranın** Kanun'un öngördüğü anlamda belgeye dayandırılmış olduğu kabul edilmemiştir.

9- 24.5.2000 tarih ve 289 numaralı yevmiye fişi ile faturanın faks fotokopisi eklenerek bankadan çıkış yapılmak suretiyle gider yazılan O İki Turizm Yatırım Ltd. Şirketine (İlgaz Dağbaşı Otel) ait 20.5.2000 tarih ve 138740 numaralı 94.050.000.- lira tutarındaki otel faturasının, aslı kullanılarak 26.5.2000 tarih ve 293 numaralı yevmiye fişi ile kasadan çıkış yapılarak tekrar gider yazılmasının nedeni partiye sorulmuş; parti yetkilileri, söz konusu faturanın önce faks fotokopisi ile kayda alındığını, sonra 293 nolu yevmiye maddesi ile fatura aslının kayda alınarak sehven mükerrer muhasebe kaydı yapıldığını bildirmişlerdir.

Aynı faturanın iki farklı yevmiye fişinde mükerrer olarak gider yazılması, gerçek harcama karşılığı olmaksızın ve belgeye dayanmaksızın ödeme yapılması anlamına gelmektedir.

Mükerrer olarak gider yazılan **94.050.000.- liranın** Kanun'un öngördüğü anlamda belgeye dayandırılmış olduğu kabul edilmemiştir.

10- Parti tüzelkişiliği adına yapılmayan 111.355.356.- liralık harcamanın gider yazılmasının nedeni partiye sorulmuş; parti yetkilileri, bu ödemelerin söz konusu kişilerin görevli oldukları sırada yapılan ödemeler olduğunu belirtmişler, ancak görev durumunu gösteren herhangi bir belge ibraz etmemişlerdir.

2820 sayılı Kanun'un 70. maddesinde, siyasi partilerin giderlerinin amaçlarına aykırı olamayacağı ve bir siyasî partinin bütün giderlerinin o siyasî parti tüzelkişiliği adına yapılacağı hüküm altına alınmıştır.

Buna göre, parti giderlerine ilişkin belgelerin parti tüzelkişiliği adına düzenlenmiş olması gerekmektedir.

Kişiler adına düzenlenen ve Parti tüzelkişiliği adına olmayan **111.355.356.- liralık** harcamanın Kanun'un öngördüğü anlamda belgeye dayandırılmış olduğu kabul edilmemiştir.

Yevmiye tarih ve No	Kimden alındığı	Fatura tarih ve No	Faturanın kimin adına olduğu ve İçeriği	Tutar
23.6.2000/341	Zorlu Grand Otel	23.6.2000/448447	Tarhan Erdem-Otel Fat.	57.855.356
13.10.2000/532	Hotel Almira AŞ.	12.10.2000/356639	Oya Arash-Otel Fat.	53.500.000
			Toplam	111.355.356

11- 20.9.2000 tarih ve 491 yevmiye numaralı mahsup fişi ile ödemesi yapılan Çin seyahatine ilişkin giderlerin ödenmesine ilişkin belgelerin incelenmesinde, Parti Merkez Yürütme Kurulu üyesi İbrahim Tez tarafından imzalanmış 14.6.2000 tarihli gider makbuzu ile basın mensupları A. Rezzak Oral ile Emin Koç'un her birine 500 Amerikan Doları olmak üzere toplam 1000 Amerikan Doları ($1000 \times 614.891 = 614.891.000$ lira) harcırah ödemesinde bulunulduğu görülmüştür.

Basın mensuplarına harcırah adı altında Parti bütçesinden 1000 Amerikan Doları (614.891.000 lira) ödenmesinin nedeni partiye sorulmuş; parti yetkililerince, bu ödemelerin basın mensupları ile ilgili olduğu ve kanunen kabul edilmeyen gider olarak kayıt altına alınması gerekirken sehven böyle bir kayıt yapıldığı bildirilmiştir.

Harcırah adı altında basın mensuplarına ödendiği belirtilen 1000 Amerikan Dolarına ilişkin olarak düzenlenen gider makbuzları Parti Merkez Yürütme Kurulu üyesi İbrahim Tez tarafından imzalanmıştır.

Basın mensuplarına harcırah olarak ödenen ve gider yazılan **614.891.000.- lira**, parti tüzelkişiliği adına ve parti amaçlarına uygun yapılmış bir harcama olarak kabul edilmemiştir.

12- 29.9.2000 tarih ve 508 yevmiye numaralı mahsup fişine ekli Belçika seyahat giderlerinin ödenmesine ilişkin belgelerin incelenmesinde, Belçika Frangı ile Amerikan Doları dönüşümünün hatalı yapılması sonucu gerçek gider rakamından fazla tutarda gider yazıldığı görülmüştür.

Yapılan harcamaların hesaba döküldüğü masraf çizelgesine göre Belçika seyahati ile ilgili olarak toplam 40.840 Belçika Frangı harcamada bulunulduğu ve bir Amerikan Dolarının 42,7386 Belçika Frangı'na eşit olduğu hesaplanmıştır. Harcamaların Amerikan Doları karşılığı hesaplanırken, 40.840 Belçika Frangının kur rakamı 42,7386'ya bölünmesi gerekirken, 42,7386 ile çarpılmıştır.

Buna göre, gerçek harcama tutarının 955 Amerikan Doları (40.840 / 42,7386) olarak alınması gerekirken, 1.745 Amerikan Doları (40.840 x 42,7386) olarak alınmış ve 790 Amerikan Doları fazladan gider olarak yazılmıştır.

Gerçek harcama karşılığı olmaksızın ve belgeye dayanmaksızın 790 Amerikan Doları ($790 \times 614.891 = 485.763.890$.- lira) gider yazılmasının nedeni partiye sorulmuş; parti yetkilileri, kayıt ve belgelerin Anayasa Mahkemesine teslim edildiğinden ellerinde bir örneğinin bulunmadığını, bu nedenle nasıl bir hesap yapıldığının bilinemediğini ve net bir cevap verilemediğini belirtmişlerdir.

Parti yetkilileri Anayasa Mahkemesine teslim ettikleri belgeleri istedikleri zaman görebilmekte ve isterlerse fotokopilerini alabilmektedirler. Parti yetkililerince bu konuda herhangi bir talep olmamıştır.

Hatalı hesaplama yapılması dolayısıyla gerçek harcama karşılığı olmaksızın gider yazılan **485.763.890.- liranın** Kanun'un öngördüğü anlamda belgeye dayandırılmış olduğu kabul edilmemiştir.

13- 13.12.2000 tarihli avans makbuzu ile Bülent Baratalı'ya 500.000.000.- lira avans verildiği, ancak muhasebe kaydına (Yevmiye defterinde 13.12.2000/620 nolu yevmiye) avans olarak değil herhangi bir belgesi olmadığı halde genel merkez yardımı olarak işlendiği görülmüştür.

Belgelerin eklendiği 13.12.2000 tarih ve 620 nolu yevmiye fişinde söz konusu avansın olması gereken Alacaklar hesabına kaydedildiği, ancak kesin hesabın dayanağı olan onaylı yevmiye defteri ve defteri kebirde 620 nolu yevmiyenin bu şekilde değil farklı olarak yer aldığı ve söz konusu avansın genel merkez yardımları hesabına kaydedildiği anlaşılmıştır.

Avans olarak verilen 500.000.000.- liranın avans olarak muhasebeleştirilmesi gerektiği halde, herhangi bir belgesi olmaksızın genel merkez yardımı olarak kaydedilmesinin nedeni, partiye sorulmuş; parti yetkilileri, söz konusu 500.000.000.- liranın avans olmadığı Bülent Baratalı eliyle İzmir İl Başkanlığına ödenen genel merkez yardımı olduğu ve İzmir

ilinin 2000 yılı kesinhesap cetvelinin genel merkez yardımı hanesinde beyan edildiğini bildirmişler, ancak herhangi bir belge ibraz etmemişlerdir.

Bülent Baratalı'ya 500.000.000.- lira avans makbuzu ile verilmiştir.

Cevap yazısında belirtildiği üzere, avans değil de genel merkez yardımı olarak verildiği düşünülürse, bu durumda İzmir İl Başkanlığı görevlilerince düzenlenmiş gelir makbuzu veya bu yardımın il başkanlığına intikal ettiğine ilişkin belgelerin bulunması gerekmektedir. Çünkü, Siyasi Partiler Kanunu'nun "Gelirlerin sağlanmasında usul" başlıklı 69. maddesinde, siyasi partilerin genel merkezlerinin ve teşkilat kademelerinin gelirlerinin parti merkez karar ve yönetim kurulunca bastırılan makbuzlar karşılığında alınacağı, makbuz ve dip koçanlarında sağlanan gelirin türü ve miktarıyla, gelirin sağlandığı kimsenin adı, soyadı ve adresi, makbuzu düzenleyenin sıfatı, adı, soyadı ve imzasının bulunacağı hüküm altına alınmıştır.

Ancak, Partinin sunduğu belgeler arasında ve Parti yetkililerince verilen cevap yazısı ekinde bu durumu gösterecek herhangi bir belge sunulmamıştır.

Bu nedenle, avans makbuzu ile verildiği halde, herhangi bir belgeye dayanmaksızın gider olarak kaydedilen **500.000.000.- liranın** Kanun'un öngördüğü anlamda belgeye dayandırılmış olduğu kabul edilmemiştir.

Yukarıdaki açıklamalara göre, Parti adına ve amaçlarına uygun olarak yapılmayan toplam **12.202.103.037.- lira** gider karşılığı parti malvarlığının 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 75. ve 76. maddeleri uyarınca Hazineye irad kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti il örgütlerinin giderleri 1.732.466.673.359 lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 137.847.019.877.- lirası 1999 yılından devreden borçlar, 9.399.739.000.- lirası 2001 yılına devreden alacaklar, 279.503.273.144.- lirası personel giderleri, 664.652.898.425.- lirası yönetim giderleri, 26.499.134.000.- lirası kurultay, kongre giderleri, 261.710.198.923.- lirası seçim, tanıtım, propaganda giderleri, 99.571.684.990.- lirası demirbaş giderleri ve 253.282.725.000.- lirası yapılan yardımlardan oluşmaktadır.

İl örgütlerinin 2001 yılına devreden nakit mevcudu 26.421.887.389.- liradır.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Kanun'a uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

C- Parti Malları

Cumhuriyet Halk Partisi'nin 2000 yılı defter ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede,

Parti'nin 2000 yılında 2820 sayılı Kanun'un 74. maddesi uyarınca değeri yüz milyon lirayı aşan 292.691.723.770.- lira değerinde taşıt ve demirbaş eşya niteliğinde taşınır mal, 904.913.126.992.- lira değerinde taşınmaz mal ediniminin olduğu anlaşılmıştır.

Parti tarafından 2000 yılında edinilen, değerleri toplamı 292.691.723.770.- lira olan taşınır malların 250.961.928.880.- lirası Genel Merkez, 41.729.794.890.- lirası ise il örgütleri tarafından edinilmiştir. Bu mallar, taşıt araçları ve muhtelif büro malzemeleri (Toplantı masa ve sandalyeleri, bilgisayar, tv, dolap vb.) olup, 160.000.000.- lirası bağış, 292.531.723.770.- lirası ise satınalma suretiyle edinilmiştir.

Parti tarafından 2000 yılında edinilen, değerleri toplamı 904.913.126.992.- lira olan taşınmaz malların 847.338.126.992.- lirası Genel Merkez, 57.575.000.000.- lirası ise il örgütleri tarafından edinilmiştir. Çeşitli daire ve arsalarından oluşan taşınmaz malların tamamı satınalma suretiyle edinilmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin 2000 yılı kesinhesabının ve eklerinin incelenmesinde, Parti'nin 2000 yılında edindiği taşınmaz ve değeri yüz milyon lirayı aşan taşınır malların 2820 sayılı Kanun'a uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

IV- SONUÇ

Cumhuriyet Halk Partisi'nin 2000 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

1- Parti'nin 2000 yılı kesinhesabında gösterilen 4.740.126.050.208.- lira (4.740.126,05 YTL.) geliri, 4.697.858.417.570.- lira (4.697.858,41 YTL.) gideri ve 30.065.529.601.- lira (30.065,52 YTL.) nakit devrinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru, denk ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna,

2- 2820 sayılı Kanun'un 70. maddesine göre Parti amacına uygun ve Parti tüzelkişiliği adına yapılmış harcama olarak kabulü mümkün görülmeyen 12.202.103.037.-lira (12.202,10 YTL.) gider karşılığı parti

E: 2001/18, K: 2009/38 (SPMD)

malvarlığının, aynı Kanun'un 75. ve 76. maddeleri uyarınca Hazine'ye gelir kaydedilmesine,

13.5.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2002/27 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/39

Karar Günü : 13.5.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Cumhuriyet Halk Partisi'nin 2001 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İctüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN, Enis TUNGA ve Mehmet ERTEN'in katılımıyla 17.9.2002 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında;

Cumhuriyet Halk Partisi'nin 2001 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

"Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2001 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Cumhuriyet Halk Partisi'nin Genel Merkezi ile il örgütlerinin 2001 yılı gelirlerinin 5.254.104.833.683.- lira, giderlerinin 5.209.314.790.092.- lira, 2002 yılına devreden nakit mevcudunun 44.790.043.59.- lira olduğu, gelir toplamı ile gider ve nakit devir rakamlarının toplamının birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi gelirleri 3.032.727.506.059.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 19.406.705.026 lirası 2000 yılından devreden alacaklar, 228.957.184.390.- lirası 2002 yılına devreden borçlar, 3.643.642.212.- lirası 2000 yılından devreden nakit mevcudu, 37.691.333.250.- lirası aidat gelirleri, 7.440.000.000.- lirası bağış gelirleri, 818.000.000.- lirası defter-makbuz satış gelirleri, 10.854.203.240.- lirası balo, eğlence ve konser gelirleri, 3.801.610.000.- lirası mal varlığı gelirleri, 553.838.722.523.- lirası banka mevduat gelirleri, 2.162.440.860.000.- lirası hazine yardımı ve 3.835.245.418.- lirası diğer gelirlerden oluşmaktadır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerinin 2820 sayılı Kanun'a uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti'nin il örgütleri gelirleri 2.221.377.327.624.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 9.399.739.000.- lirası 2000 yılından devreden alacaklar, 262.845.943.091.- lirası 2002 yılına devreden borçlar, 26.421.887.389 lirası 2000 yılından devreden nakit mevcudu, 419.345.140.814.- lirası aidat gelirleri, 767.727.883.190.- lirası bağış gelirleri, 29.826.083.299.- lirası defter-makbuz satış gelirleri, 528.831.504.013.- lirası balo, eğlence ve konser gelirleri, 20.966.695.347.- lirası mal varlığı gelirleri, 12.657.451.481.- lirası banka mevduat gelirleri ve 143.355.000.000.- lirası genel merkez yardımlarından oluşmaktadır.

İl örgütlerinin kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümünde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Kanun'a uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi giderleri 3.026.438.958.483.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 556.070.822.723.- lirası 2000 yılından devreden borçlar, 39.010.353.931.- lirası 2002 yılına devreden alacaklar, 1.241.304.715.639.- lirası personel giderleri, 618.669.589.572.- lirası yönetim giderleri, 56.004.799.000.-

lirası kurultay kongre giderleri, 296.728.785.404.- lirası seçim, tanıtım, propaganda giderleri, 75.294.892.214.- lirası demirbaş giderleri ve 143.355.000.000.- lirası il örgütlerine yapılan yardımlardan oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezi'nin 2002 yılına devreden nakit mevcudu 6.288.547.576.-liradır.

Genel Merkezin 2001 yılı defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, aşağıda belirtilenler dışında kalan giderlerin 2820 sayılı Kanun'a uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

AÇIKLAMA

Muhasebe biliminin genel kabul görmüş temel kavramlarından biri "Belgelendirme" kavramıdır. Vergi Usul Kanunu'nun 229. maddesinde "Fatura, satılan emtia veya yapılan iş karşılığında müşterinin borçlandığı meblağı göstermek üzere emtiayı satan veya işi yapan tüccar tarafından müşteriye verilen ticari vesikadır" şeklinde tarif edilmiş ve "Fatura Kullanma Mecburiyeti" başlıklı 232. maddesinde de, faturanın hangi hallerde ve kimler tarafından alınacağı ve verileceği belirtilmiştir. Buna göre mal ve hizmet alımlarının fatura ile belgelendirilmesi ve muhasebe kayıtlarının tutulmasında da faturanın tevsik edici belge olarak kullanılması gerekmektedir. Aynı Kanun'un "Makbuz Mecburiyeti" başlıklı 236. maddesinde, "Serbest meslek erbabı, mesleki faaliyetlerine ilişkin her türlü tahsilatı için iki nüsha serbest meslek makbuzu tanzim etmek ve bir nüshasını müşteriye vermek, müşteri de bu makbuzu istemek ve almak mecburiyetindedir." denilmiş, 237. maddesinde de makbuzun muhteviyatı belirlenmiştir. "Gider Pusulası" başlıklı 234. maddesinde ise, "Birinci ve ikinci sınıf tüccarlar, kazancı basit usulde tespit edilenlerle defter tutmak mecburiyetinde olan serbest meslek erbabının ve çiftçilerin; vergiden muaf esnafa yaptırdıkları işler veya onlardan satın aldıkları emtia için tanzim edip işi yapana veya emtiayı satana imza ettirecekleri gider pusulası vergiden muaf esnaf tarafından verilmiş fatura hükmündedir. Bu belge, birinci ve ikinci sınıf tüccarların, zati eşyalarını satan kimselerden satın aldıkları altın, mücevher gibi kıymetli eşya için de tanzim edilir. Gider pusulası, işin mahiyeti, emtianın cins ve nev'i ile miktar ve bedelini ve iş ücretini ve işi yaptıran ile yapanın veya emtiayı satın alan ile satanın adlarıyla soyadlarını (Tüzel kişilerde unvanlarını) ve adreslerini ve tarihi ihtiva eder ve iki nüsha olarak tanzim ve bir nüshası işi yapana veya malı satana tevdi olunur. Gider pusulaları, seri ve sıra numarası dahilinde teselsül ettirilir." denilerek fatura vermek mecburiyetinde olmayanlar için gider pusulası düzenlenmesi öngörülmüştür.

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 70. maddesinin üçüncü fıkrasına göre beş milyon liraya (2001 yılı için 11.863.800.- lira) kadar olan harcamaların makbuz veya fatura gibi bir belge ile tevsik edilmesi zorunlu olmadığından, bu miktarı geçen harcamaların geçerli bir kanıtlayıcı belgeye dayanması gerekmektedir.

Alınan bir mal veya hizmetin tutarının gider kaydedilebilmesi için esas olan belge faturadır. 2820 sayılı Kanun'un 70. maddesinde belirtilen "makbuz" un ya da tutanağın tek başına bir ödemeye esas olabilmesi için mal ya da hizmetin fatura kesilmesinin mümkün olmadığı kişi ya da kurumlardan alınması gerekmektedir.

2820 sayılı Kanun'un 70. maddesinin bir ve ikinci fıkralarında; *"Siyasi partilerin giderleri amaçlarına aykırı olamaz. Bir siyasî partinin bütün giderleri, o siyasi parti tüzelkişiliği adına yapılır"* ve aynı Kanun'un 75. maddesinde, *"Anayasa Mahkemesi denetimi sonunda, o siyasi partinin gelir ve giderlerinin doğruluğuna ve kanuna uygunluğuna veya kanuna uygun olmayan gelirler ile giderler dolayısıyla da bunların Hazineye gelir kaydedilmesine karar verir"* ve 76. maddesinde de, *"Belgelendirilmesi gerektiği halde belgelendirilmeyen parti giderleri miktarınca parti malvarlığı, Anayasa Mahkemesi kararıyla Hazineye irad kaydedilir"* denilmektedir.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Merkezi'nin 2001 yılı defter kayıtları ve gider belgelerinin incelenmesi sonucunda tespit edilen bazı konular 13.3.2009 tarih ve 99-403 sayılı yazıyla Parti Genel Başkanlığı'na sorulmuş, söz konusu yazıya parti tarafından 2.4.2009 tarih ve 1750 sayılı yazıyla cevap verilmiş ve yazı ekinde bazı belgeler sunulmuştur.

Parti, 2001 yılı kesinhesaplarının ilk inceleme kararının kendilerine 17.9.2002 tarihinde tebliğ edildiğini ve Siyasi Partiler Kanunu'nun 70. maddesi gereğince beş yıllık süre geçtiğinden hesapların incelenemeyeceğini belirtmiştir.

2820 sayılı Kanun'un 70. maddesinde gösterilen beş yıllık süre siyasi partilerin gider belgelerini saklamakla yükümlü oldukları süreyi göstermekte olup, Anayasa Mahkemesi'ne sunulmuş belgelerle ilgisi bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesi'nin elinde bulunan siyasi parti hesaplarını esastan incelemesine ilişkin yasada bir süre öngörülmemiştir.

1- Kişiler adına düzenlenmiş seyahat harcamalarına (uçak ve otobüs bilet bedelleri) ilişkin belgelerle yapılan ödemelerin gider yazılmasının nedeni partiye sorulmuş; parti yetkilileri, uçak, otobüs ve tren bileti gibi belgelerin hiçbir zaman kurum adına düzenlenmediğini, önceden planlanan seyahatlerin anlaşmalı acenteler vasıtasıyla alınması durumunda parti adına

fatura düzenlenebileceğini, söz konusu harcamaların tamamının parti adına ve parti faaliyetleri ile ilgili olarak yapıldığını ve harcama belgelerinin hepsinde parti yetkililerinin onayının olduğunu belirtmişlerdir.

Partinin gider yazdığı seyahat belgelerinin çoğunda ya parti adına fatura kesilmiş ya da kişi adıyla beraber parti adına da belgede yer verilmiştir. Aşağıda belirtilen seyahat belgeleri ise bunların dışında kalanlar olup, bu kişilerin parti adına ve parti faaliyeti için seyahat ettiklerini gösteren herhangi bir belge bulunmamaktadır.

Parti tarafından söz konusu harcamaların parti adına ve parti faaliyetleri ile ilgili olarak yapıldığı ve harcama belgelerinin hepsinde parti yetkililerinin onayının olduğu belirtilmiş ise de, gider belgeleri arasında bunları gösteren bir belge bulunmadığı gibi cevap yazısı ekinde de herhangi bir belge ibraz edilmemiştir.

Bu nedenle, kişiler adına yapılan ve aşağıda ayrıntısı gösterilen toplam **946.700.000.- lira** parti tüzel kişiliği adına ve parti amaçlarına uygun yapılmış bir harcama olarak kabul edilmemiştir.

Yevmiye tarih ve No	Yolcunun Adı Soyadı	Türü	Biletin tarih ve nosu	Tutarı
3.1.2001/4	Bülent Baratalı	Uçak bileti	20.12.2000 - 2354474220112	118.000.000
26.1.2001/48	" "	" "	23.1.2001 - 2354474236830	54.500.000
21.2.2001/84	Gaye Erbatur	" "	16.2.2001 - 2354473752863	46.500.000
2.4.2001/147		Otobüs bileti	30.3.2001 - 87165	8.500.000
" "		" "	1.4.2001 - 58467	6.000.000
" "		" "	31.3.2001 - 141340	6.500.000
16.4.2001/171		" "	14.4.2001 - 599278	12.000.000
1.5.2001/192		" "	27.4.2001 - 164614	3.000.000
" "		" "	28.4.2001 - 148730	9.000.000
" "	Zekeriya Akıncı	" "	30.4.2001 - 782393	17.500.000
7.9.2001/342		" "	31.8.2001 - 539760	4.800.000
" "		" "	1.9.2001 - 1891	6.000.000
" "		" "	6.9.2001 - 200603	5.500.000
" "		" "	7.9.2001 - 688185	5.500.000
10.9.2001/343		" "	3.9.2001 - 132438	32.000.000

17.9.2001/352	Bülent Baratalı	Uçak bileti	24.8.2001 - 2354476609059	103.500.000
" "	" "	" "	27.5.2001 - 2354475638407	80.500.000
" "	" "	" "	5.5.2001 - 2354475572270	86.500.000
" "	" "	" "	14.9.2001 - 2354476922943	103.500.000
27.9.2001/357	Serhan Tınaztepe	Otobüs bileti	6.9.2001 - 162059	14.000.000
" "	" "	" "	29.8.2001 - 966132	25.200.000
23.10.2001/379	Şahin Aybek	" "	11.10.2001 - 335823	11.800.000
" "		" "	14.10.2001 - 832601	11.800.000
5.11.2001/395		" "	12.10.2001 - 193250	9.800.000
" "		" "	12.10.2001 - 193249	9.800.000
" "		" "	12.10.2001 - 193248	9.800.000
" "		" "	13.10.2001 - 247437	9.800.000
" "		" "	13.10.2001 - 272436	9.800.000
" "		" "	13.10.2001 - 272435	9.800.000
4.12.2001/420		" "	14.9.2001 - 19063	45.000.000
" "		" "	16.9.2001 - 10048	15.000.000
" "		" "	17.9.2001 - 271842	45.000.000
" "		" "	7.10.2001 - 23160	5.300.000
" "	Emre Ejder	" "	7.10.2001 - 799456	5.500.000
			Toplam	946.700.000

2- Aşağıda ayrıntısı gösterilen 6.559.473.960.- lira tutarındaki vergi, sigorta primi, su kullanım bedelleri gecikme zammı ve faizleri ile trafik cezaları Parti görevlilerinin yükümlülüklerini zamanında yapmamaları ve gerekli özeni göstermemeleri sonucu şahsi kusurları ile oluştuğundan bunlardan Parti tüzel kişiliğini sorumlu tutmak mümkün değildir. Bu ödemelerin kişisel sorumluluk kapsamında değerlendirilmesi gerekir.

Bu nedenle, aşağıda ayrıntısı gösterilen toplam **6.559.473.960.- lira** tutarındaki vergi, sigorta primi, su kullanım bedelleri gecikme zammı ve faizleri ile trafik cezaları parti tüzel kişiliği adına ve parti amaçlarına uygun yapılmış bir harcama olarak kabul edilmemiştir.

Yevmiye tarih	Alındı-fatura / tarih	Mahiyeti	Tutarı
22.1.2001/39	19.1.2001/430000910	Gelir Vergisi gecikme zammı	309.470.000
" "	19.1.2001/430000900	" " "	738.290.000
26.1.2001/48	26.1.2001/5948	Çevre Tem. Verg. gecikme zammı	106.925.280
" "	26.1.2001/5949	" " "	8.105.280
29.1.2001/50	29.1.2001/246	SSK primleri gecikme zammı	692.899.908
" "	29.1.2001/247	" " "	18.977.468
" "	29.1.2001/248	" " "	2.398.862.093
" "	29.1.2001/249	" " "	105.659.722
" "	29.1.2001/250	" " "	1.547.969.883
" "	29.1.2001/251	" " "	41.749.326
1.2.2001/56	2.2.2001/298894	Su kullanım bedeli gecikme cezası	32.218.000
" "	2.2.2001/298913	" " "	29.844.000
30.3.2001/143	30.3.2001/752003	" " "	121.877.000
20.6.2001/256	8.6.2001/1436	Trafik cezası	26.600.000
2.8.2001/311	2.8.2001/1593	" "	13.200.000
27.9.2001/357	26.9.2001/2305939	Su kullanım bedeli gecikme cezası	366.826.000
		Toplam	6.559.473.960

3- Parti harcamalarının fatura aslı yerine fotokopisine dayanılarak gider yazılmasının nedeni partiye sorulmuş; parti yetkilileri, ilgili firmalardan karşıt inceleme ile belgelerin doğruluğunun tespit edilebileceğini, vergi mevzuatı ve muhasebe prensiplerine göre de fatura fotokopilerine dayanılarak gider kaydının yaygın bir uygulama olduğunu, bu faturaların bedellerinin banka hesapları ve kasadan ödendiğinin kuşkusuz olduğunu bildirmişler ve ilgili belgeleri sunmuşlardır.

Yasal bir zorunluluk olmadıkça (motorlu araç alımlarında trafik tescilinde faturanın aslının istenmesi gibi) parti adına düzenlenmiş faturaların asıllarının gider belgesi olarak ibraz edilmesi gerekmektedir.

Parti, cevap yazısı ekinde aşağıda ayrıntısı gösterilen faturaların 2. suretlerinin aslı gibidir imzalı fotokopileri ve bir fatura içinde faturayı düzenleyen şirketin yevmiye defterinin fotokopisini sunmuş olup belgelerin asıllarını ibraz edememiştir.

2820 sayılı Kanun'un 70. maddesinde beş milyon (2001 yılı için 11.863.800.- lira) liraya kadar olan harcamaların makbuz veya fatura gibi bir belge ile tevsik edilmesi zorunlu olmadığı belirtildiğinden bu miktarı aşan harcamaların makbuz veya fatura gibi bir belgeye dayanması gerekmektedir. Bu nedenle, gerekçesiz fatura fotokopisine dayanılarak gider kaydedilen ve aşağıda ayrıntısı gösterilen **14.629.568.327.- liranın** Kanun'un öngördüğü anlamda belgeye dayandırılmış olmadığı sonucuna varılmıştır.

Yevmiye Tarih ve No	Fatura tarih – nosu ve Kimden alındığı	Ödeme fişine ekli belgenin niteliği	Partinin ibraz ettiği belgenin niteliği	Tutar
4.4.2001/154	18.7.2000/626321– Gürlas Oto Ltd. Ş.	Fotokopi	Aslı gibidir imzalı suret	266.571.677
13.8.2001/318	19.6.2001/797544– Karden A.Ş.	"		133.847.000
3.9.2001/336	29.7.2001/318881– Tuna Petrol Ltd. Ş.	"	Aslı gibidir imzalı fotokopi	61.500.000
" "	27.7.2001/79931– Kaptan ve Oğullar Ltd.Ş.	"		75.000.000
" "	26.7.2001/427254– Çoban Turizm A.Ş.	"	Aslı gibidir imzalı fotokopi	56.000.000
" "	25.7.2001/8707– Tufan Petrol Ltd. Ş.	"		60.000.000
" "	25.7.2001/120694– TŞOFAkaryakıt A.Ş.	"		20.000.000
13.9.2001/349	29.8.2001/606362– Ankara Motorlu Araçlar AŞ.	"	Şirketin yevmiye kaydı	1.047.165.000
23.10.2001/379	13.7.2001/36772– Dağpaş Matbaacılık Ltd.Ş.	"	Tahrifat yapılmış aslı	4.779.000.000
31.10.2001/387	18.1.2001/475899– Hotel Bilkent A.Ş.	"	Aslı gibidir imzalı suret	8.130.484.650
			Toplam	14.629.568.327

4- 25.5.2001 tarih ve 216 numaralı yevmiye fişinde gider yazılan Ajans Ege Matbaacılık Kağıtçılık Ltd. Şti.'nce düzenlenen 2.5.2001 tarih ve 1343

sayılı faturanın incelenmesinde, faturadaki ayrıntılı kalemlerin toplamı 2.366.910.000.- lira (KDV dahil) olduğu halde, faturanın genel toplamı hanesine 4.733.820.000.- lira (KDV dahil) yazıldığı görülmüştür.

Fatura toplamının hatalı alınması dolayısıyla gerçek gider karşılığı olmaksızın Ajans Ege Matbaacılık Kağıtçılık Ltd. Şti.'ne 2.366.910.000.- lira ödemede bulunulmasının nedeni partiye sorulmuş; parti yetkilileri, ilgili firma ile görüşüldüğünü ve fatura suretinin incelenmesinde toplam hanesinin olması gereken rakamın iki katı olduğunu, farkın firmadan talep edildiğini ve firmadan bu konuda taahhüt alındığını bildirmişlerdir. Ancak, gerçek gider karşılığı olmaksızın ödenen **2.366.910.000.- liranın** Kanun'un öngördüğü anlamda belgeye dayandırılmamış olduğu sonucuna varılmıştır.

5- 31.7.2001 tarih ve 307 numaralı yevmiye fişinde gider yazılan ASKİ'ye ait 27.6.2001 tarih ve 3438661 numaralı su kullanımına ilişkin 812.783.000.- lira tutarındaki faturanın 27.9.2001 tarih ve 357 numaralı yevmiye fişi ile tekrar gider yazılmasının nedeni partiye sorulmuş; parti yetkililerince, 307 nolu yevmiye fişinde banka havalesi ile gider yazılan söz konusu faturanın, tekrar kasadan çıkışı yapılarak 357 nolu yevmiye fişi ile gider yazılmasının gerçek anlamda sehven mükerrer çıkış olduğu ve yanlış kayıt altına alındığı şeklinde açıklamada bulunulmuştur.

Aynı faturanın iki farklı yevmiye fişinde mükerrer olarak gider yazılması, gerçek harcama karşılığı olmaksızın ve belgeye dayanmaksızın ödeme yapılması anlamına gelmektedir.

Mükerrer olarak gider yazılan **812.783.000.- liranın** Kanun'un öngördüğü anlamda belgeye dayandırılmış olduğu kabul edilmemiştir.

Yukarıdaki açıklamalara göre, Parti adına ve amaçlarına uygun olarak yapılmayan toplam **25.315.435.287.- lira** gider karşılığı parti malvarlığının 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 75. ve 76. maddeleri uyarınca Hazine'ye irad kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti il örgütlerinin giderleri 2.182.875.831.609.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 100.720.057.308 lirası 2000 yılından devreden borçlar, 14.420.331.623.- lirası 2002 yılına devreden alacaklar, 352.893.438.735.- lirası personel giderleri, 1.118.620.110.971.- lirası yönetim giderleri, 119.287.427.839.- lirası kurultay, kongre giderleri, 244.526.549.795.- lirası seçim, tanıtım, propaganda giderleri, 177.462.070.01.- lirası demirbaş giderleri ve 54.945.845.685.- lirası yapılan yardımlardan oluşmaktadır.

İl örgütlerinin 2002 yılına devreden nakit mevcudu 38.501.496.015.- liradır.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Kanun'a uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

C- Parti Malları

Cumhuriyet Halk Partisi'nin 2001 yılı defter ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede,

Parti'nin 2001 yılında 2820 sayılı Kanun'un 74. maddesi uyarınca değeri yüz milyon lirayı aşan 113.619.604.923.- lira değerinde taşıt ve demirbaş eşya niteliğinde taşınır mal, 113.400.000.000.- lira değerinde taşınmaz mal ediniminin olduğu anlaşılmıştır.

Parti tarafından 2001 yılında edinilen, değerleri toplamı 113.619.604.923.- lira olan taşınır malların 75.259.492.214.- lirası Genel Merkez, 38.360.112.709.- lirası ise il örgütleri tarafından edinilmiştir. Bu mallar, taşıt araçları ve muhtelif büro malzemeleri (Toplantı masa ve sandalyeleri, bilgisayar, tv, dolap vb.) olup, 6.630.600.000.- lirası bağış, 106.989.004.923.- lirası ise satınalma suretiyle edinilmiştir.

Parti tarafından 2001 yılında edinilen, değerleri toplamı 113.400.000.000.- lira olan çeşitli daire ve dükkanlardan oluşan taşınmaz malların tamamı il örgütleri tarafından satınalma suretiyle edinilmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin 2001 yılı kesinhesabının ve eklerinin incelenmesinde, Parti'nin 2001 yılında edindiği taşınmaz ve değeri yüz milyon lirayı aşan taşınır malların 2820 sayılı Kanun'a uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

IV- SONUÇ

Cumhuriyet Halk Partisi'nin 2001 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

1- Parti'nin 2001 yılı kesinhesabında gösterilen 5.254.104.833.683.- lira (5.254.104,83 YTL.) geliri, 5.183.999.354.805.- lira (5.183.999,35 YTL.) gideri ve 44.790.043.591.- lira (44.790,04 YTL.) nakit devrinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru, denk ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna,

2- 2820 sayılı Kanun'un 70. maddesine göre Parti amacına uygun ve Parti tüzelkişiliği adına yapılmış harcama olarak kabulü mümkün

görülmeyen 25.315.435.287.- lira (25.315,43 YTL.) gider karşılığı parti malvarlığının, aynı Kanun'un 75. ve 76. maddeleri uyarınca Hazine'ye gelir kaydedilmesine,

13.5.2009 gününde OYB RL Ğ YLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	�ye Sacit ADALI
�ye Fulya KANTARCIOĞLU	�ye Ahmet AKYALÇIN	�ye Mehmet ERTEN
�ye A. Necmi ÖZLER	�ye Serdar ÖZGÜLDÜR	�ye şevket APALAK
�ye Serruh KALEL�	�ye Zehra Ayla PERKTAş	

Esas Sayısı : 2009/49 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/40

Karar Günü : 16.7.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Demokrat Halk Partisi'nin 2008 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İctüzüğü'nün 16. Maddesi uyarınca, Haşim KILIÇ, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, Mustafa YILDIRIM, A. Necmi ÖZLER, Serdar ÖZGÜLDÜR, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ve Zehra Ayla PERKTAŞ'ın katılmalarıyla 16.7.2009 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında;

Demokrat Halk Partisi'nin 2008 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda *"Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, 16.7.2009 gününde oybirliğiyle"* karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Demokrat Halk Partisi'nin 2008 yılında genel merkezi ile İstanbul il teşkilatının olduğu, ancak İstanbul il teşkilatının gelir ve gideri olmadığı anlaşıldığından sadece Genel Merkez kesinhesabı incelenmiştir.

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2008 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Demokrat Halk Partisi Genel Merkezi'nin 2008 yılı gelirlerinin 4.259,85 YTL, giderlerinin 4.181,40 YTL, 2009 yılına devreden nakit mevcudunun 78,45

YTL olduğu, gelir toplamı ile gider ve nakit devir rakamlarının toplamının birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

Parti Genel Merkezi'nin 2008 yılı gelirleri toplamı 4.259,85 YTL olarak gösterilmiştir.

Bunun 109,85 YTL.sı önceki yıldan devreden kasa mevcudundan, 4.150.- YTL.sı ise üye ödentisinden oluşmaktadır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerinin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

Parti Genel Merkezi'nin giderleri toplamı 4.181,40 YTL olarak gösterilmiştir. Bunun 3.040.- YTL.sı kira, 805,40 YTL.sı vergi, sigorta ve noter, 300.- YTL.sı bakım onarım ve 36 YTL.sı haberleşme giderleridir.

Parti Genel Merkezinin 2009 yılına devreden nakit mevcudu 78,45 YTL.dır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

C- Parti Malları

Parti'nin 2008 yılı defter ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede, Parti'nin 2008 yılı içinde herhangi bir taşınmaz ve değeri yüz YTL.sını aşan taşınır mal, menkul kıymet ve hak ediniminin bulunmadığı anlaşılmıştır.

IV- SONUÇ

Demokrat Halk Partisi'nin 2008 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

Parti'nin kesinhesabında gösterilen 4.259,85 YTL gelirin, 4.181,40 YTL giderin ve 78,45 YTL nakit devrinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'na uygun olduğuna;

16.7.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Üye Sait ADALI	Üye Fulya KANTARCIOĞLU
Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN	Üye Mustafa YILDIRIM
Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2008/20 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/41

Karar Günü : 16.7.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Demokrat Halk Partisi'nin 2007 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. Maddesi uyarınca, Haşim KILIÇ, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, Mustafa YILDIRIM, A. Necmi ÖZLER, Serdar ÖZGÜLDÜR, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ve Zehra Ayla PERKTAŞ'ın katılmalarıyla 16.7.2009 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında;

Demokrat Halk Partisi'nin 2007 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda *"Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, 16.7.2009 gününde oybirliğiyle"* karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Demokrat Halk Partisi'nin 2007 yılında genel merkezi ile İstanbul il teşkilatının olduğu, ancak İstanbul il teşkilatının gelir ve gideri olmadığı anlaşıldığından sadece Genel Merkez kesinhesabı incelenmiştir.

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2007 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Demokrat Halk Partisi Genel Merkezi'nin 2007 yılı gelirlerinin 4.344,86 YTL, giderlerinin 4.235,01 YTL, 2008 yılına devreden nakit mevcudunun 109,85 YTL olduğu, gelir toplamı ile gider ve nakit devir rakamlarının toplamının birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

Parti Genel Merkezi'nin 2007 yılı gelirleri toplamı 4.344,86 YTL olarak gösterilmiştir.

Bunun 44,86 YTL.sı önceki yıldan devreden kasa mevcudundan, 4.300.- YTL.sı ise üye ödentisinden oluşmaktadır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerinin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

Parti Genel Merkezi'nin giderleri toplamı 4.235,01 YTL olarak gösterilmiştir. Bunun tamamı genel yönetim giderleridir.

Parti Genel Merkezinin 2008 yılına devreden nakit mevcudu 109,85 YTL'dir.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

Ancak, Maliye Bakanlığı Ankara – Kızılbey Vergi Dairesi'ne ödenen 179,10 YTL.lık stopaj vergisinin defter ve kayıtlara işlenmediği görülmüştür.

Gider Belgesini Düzenleyen	Gider Belgesi Alındı No	Ödeme Tarihi	Gider Tutarı (YTL)
M.B. Ankara-Kızılbey Vergi Dairesi	20071026800100000000	26.10.2007	179,1

2820 sayılı Yasa'nın 60. maddesinde Parti adına elde edilen gelirlerin alındığı ve yapılan giderlerin ne gibi işlere ve yerlere harcandığının ilgili defterlere sıra ile ve belgeleri de belirtilerek geçirileceği, 69. maddesinde gelirlerin sağlanmasındaki usuller ve 70. maddesinde de giderlerin yapılmasındaki usuller belirtilmiştir.

Buna göre, Parti genel merkezi'nce 2007 yılında yapılmış olan 179,10 YTL.lık gider miktarının Parti defter ve kayıtlarına geçirilmesi ve bu işlemin düzeltme kaydının yapıldığı yıl hesabı içinde izlenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

C- Parti Malları

Parti'nin 2007 yılı defter ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede, Parti'nin 2007 yılı içinde herhangi bir taşınmaz ve değeri yüz YTL.sını aşan taşınır mal, menkul kıymet ve hak ediniminin bulunmadığı anlaşılmıştır.

IV- SONUÇ

Demokrat Halk Partisi'nin 2007 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

1- Parti'nin kesinhesabında gösterilen 4.344,86 YTL gelirin, 4.235,01 YTL giderin ve 109,85 YTL nakit devrinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'na uygun olduğuna;

2- Parti Genel Merkezi 2007 yılı stopaj giderinin, parti defter ve kayıtlarına geçirilmemesi sonucu ortaya çıkan 179,10 YTL tutarındaki noksan gider kaydına ilişkin düzeltme kaydının yapılması ve bu işlemin düzeltme kaydının yapıldığı yıl hesabı içinde izlenmesi gerektiğine;

16.7.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Üye Sacit ADALI	Üye Fulya KANTARCIOĞLU
Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN	Üye Mustafa YILDIRIM
Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2008/23 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/42

Karar Günü : 16.7.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Vatanseverler Partisi'nin 2007 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. Maddesi uyarınca, Haşim KILIÇ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, A. Necmi ÖZLER, Serdar ÖZGÜLDÜR, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ve Zehra Ayla PERKTAŞ'ın katılmalarıyla 13.5.2009 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında;

Vatanseverler Partisi'nin 2007 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda *"Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, 13.5.2009 gününde oybirliğiyle"* karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2007 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Parti'nin Genel Merkezi ile 28 il ve il örgütü bulunmayan 3 ilçe örgütünün 2007 yılı gelirlerinin 79.982,00 YTL, giderlerinin 79.980,55 YTL, gelir fazlası nakit devrinin 1,45 YTL olduğu, gelir ile gider ve nakit devir rakamlarının toplamının birbirine denk olduğu görülmüştür.

B- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi'nin gelirleri 79.005.-YTL olarak gösterilmiştir. Bunun 700.-YTL.si aidat, 78.305.- YTL.si ise bağış gelirleridir.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- İl ve İlçe Örgütleri Gelirleri

Parti'nin il ve ilçe örgütlerinin gelirleri 977.-YTL olarak gösterilmiştir. Bunun 672.-YTL.si aidat, 305.- YTL.si ise bağış gelirleridir.

İl ve ilçe örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümü üzerinde yapılan incelemede, gelirlerin Merkez Karar ve Yönetim Kurulu kararıyla doğruluğunun onaylandığı görülerek, 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

C- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi'nin giderleri 79.003,55 YTL olarak gösterilmiştir. Bunun 78.158,93 YTL.si büro genel giderleri, 844,62 YTL.si demirbaş ve diğer giderleridir.

Parti Genel Merkezi'nin 2008 yılına devreden nakit mevcudu 1,45.-YTL.dır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, aşağıda belirtilenler dışında kalan giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

1- Türk Telekomünikasyon A.Ş.'ne yapılan haberleşme gideri ödemelerinde, aynı gidere ilişkin fatura ve tahsilat makbuzlarının (ayrıntısı aşağıda gösterildiği şekilde), ayrı ayrı deftere kaydedilmesi sonucu mükerrer gider kaydında bulunulduğu görülmüştür.

Telefon Numarası	Fatura			Defter Kayıt Sıra No
	No.su	Seri-Sıra No	Tutarı (YTL)	
312-4391920	2007031436945	J - 809390	97,5	25
"	"	"	"	32
312-4391928	2007031436950	K - 240462	99,25	26
"	"	"	"	35

Parti mali işler başkanı imzalı 10.6.2009 tarihli yazı da, yeni kurulan bir parti olarak sehven mükerrer gider kaydında bulunulduğu, gereğinin yerine getirileceği açıklanmıştır.

2820 sayılı Yasa'nın 60. maddesinde Parti adına elde edilen gelirlerin ve yapılan giderlerin ne gibi işlere ve yerlere harcandığı ilgili defterlere sıra ile ve belgeleri de belirtilerek geçirileceği, 70. maddesinde de giderlerin yapılmasındaki usuller belirtilmiştir.

Buna göre, parti gideri olarak deftere gider kaydı yapılarak kasadan çıkış gösterilen fatura tutarının tekrar gider kaydı yapılarak kasadan ikinci kez çıkış yapılması, aynı fatura için mükerrer ödemeye yol açacağından, 2820 sayılı Yasa'ya aykırı bulunan durumun kabulü mümkün görülememektedir.

Bu nedenlerle, ayrıntısı yukarıda gösterilen ve sehven yapıldığı anlaşılan (97,50 + 99,25=) 196,75 YTL tutarındaki mükerrer gider kayıtlarının 2820 sayılı Yasa'nın öngördüğü anlamda belgeye dayandırılmış olduğunun kabulü mümkün görülmediğinden, 2820 sayılı Yasa'ya aykırı yapılan belgesiz gider niteliğindeki (97,50 + 99,25=) 196,75 YTL. tutarındaki mükerrer ödemenin, aynı Yasa'nın 75. maddesi uyarınca Hazine'ye irad kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

2- 2007 Nisan ayı kira bedeli tutarı 6.250.-YTL'nın Parti defter ve kayıtlarına işlenmediği, bu nedenle 2007 yılı giderleri toplamına dahil olmadığı anlaşılmıştır.

Parti mali işler başkanı imzalı 10.6.2009 tarihli yazı da, ödemenin deftere işlenmesinin sehven unutulduğu açıklanmıştır.

2820 sayılı Yasa'nın 60. maddesinde Parti adına elde edilen gelirlerin alındığı ve yapılan giderlerin ne gibi işlere ve yerlere harcandığının ilgili defterlere sıra ile ve belgeleri de belirtilerek geçirileceği belirtilmiştir.

Bu nedenlerle, Parti genel merkezinin 2007 yılı Nisan ayı kirası olan 6.250.-YTL gider miktarının Parti defter ve kayıtlarına geçirilmemesi

dolayısıyla sehven yapıldığı anlaşılan noksan kira kaydının düzeltilmesi ve bu işlemin düzeltme kaydının yapıldığı yıl hesabı içinde izlenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

2- İl ve İlçe Örgütleri Giderleri

Parti'nin İl ve ilçe örgütleri giderleri 977.-YTL olarak gösterilmiştir. Bunun tamamı genel yönetim giderleridir.

İl ve ilçe örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümü üzerinde yapılan incelemede, giderlerin Merkez Karar ve Yönetim Kurulu kararıyla doğruluğunun onaylandığı görüldüğü, 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

D- Parti Malları

Parti'nin kesinhesabı, defter ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede, Parti Genel Merkezi'nin 2007 yılında satınalma yoluyla 1 adet Faks cihazı ile 12m.² halı ediniminin olduğu, bunun dışında taşınmaz ve değeri yüz YTL.nı aşan taşınır mal, menkul kıymet ve hak ediniminin bulunmadığı anlaşılmıştır.

Malın cinsi ve vasfı	Adeti / m ²	Edinim şekli	Satın Alınan Firma	Değeri (YTL)			Edinim Tarihi	Edinen yer
				Fatura no	KDV'siz	KDV dahil		
Faks Cihazı	1	Satınalma	Mavi Bilgisayar	170503	167,85	198,06	09.03.2007	Parti Genel Merkezi
Halı	1 (12m ²)	Satınalma	Hitit Halı Dek. İnş. San. Tic. Ltd. Şti.	45613	133,44	144,11	14.04.2007	"

Parti'nin satınalma yoluyla yaptığı edinimlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

IV- SONUÇ

Vatanseverler Partisi'nin 2007 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

1- Parti'nin kesinhesabında gösterilen 79.982,00 YTL gelirin, 79.783,80 YTL giderin ve 1,45 YTL nakit devrinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'na uygun olduğuna;

2- 2820 sayılı Yasa'nın 70. maddesine aykırı olarak yapılan 196,75 YTL. gider karşılığı Parti malvarlığının, aynı Yasa'nın 75. maddesi uyarınca Hazine'ye irad kaydedilmesi gerektiğine;

3- Parti Genel Merkezi kira giderlerinin, parti defter ve kayıtlarına hatalı olarak geçirilmesi sonucu ortaya çıkan 6.250.-YTL tutarındaki noksan gider kaydına ilişkin düzeltme kaydının yapılması ve bu işlemin düzeltme kaydının yapıldığı yıl hesabı içinde izlenmesi gerektiğine;

16.7.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Üye Sait ADALI	Üye Fulya KANTARCIOĞLU
Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN	Üye Mustafa YILDIRIM
Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2008/46 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/43

Karar Günü : 10.11.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Adalet Partisi'nin 2007 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Haşim KILIÇ, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, Mustafa YILDIRIM, A. Necmi ÖZLER, Serdar ÖZGÜLDÜR, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ve Zehra Ayla PERKTAŞ'ın katılmalarıyla 16.7.2009 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında;

Adalet Partisi'nin 2007 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

"1- Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine,

2- 2007 yılı kesinhesabının 2008 yılı Haziran ayı sonuna kadar Anayasa Mahkemesi'ne verilmesi gerekirken 25.7.2008 tarihinde verilmesi nedeniyle Parti kesinhesabını yasal süresinde vermeyerek 2820 sayılı Yasa'nın 74. maddesi hükümlerine aykırı hareket eden Parti sorumluları hakkında yasal işlem yapılabilmesi için Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulmasına,

3- Kesinhesap belgeleri ekinde, kesinhesapta belirtilen gelir makbuzu ile kira giderine ilişkin kira kontrat örneği mevcut olup, kontrata ilişkin gider belgesi ile defter bulunmadığından; esasın incelenmesi için gerekli olan 2820 sayılı Yasa'nın 60. maddesine göre Parti'nin tutmak zorunda olduğu defterler ile kira giderinin kontrata uygun olarak ödendiğine ilişkin kanıtlayıcı belgenin, Anayasa Mahkemesi'ne verilmesi için Parti'ye 30 gün süre verilmesine, gerekli bildirimin yapılması için karar örneğinin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine,

16.7.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2007 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Adalet Partisi'nin genel merkezi dışında teşkilatının olmadığı, Genel Merkezi'nin 2007 yılı gelirlerinin 300.- YTL, giderlerinin 300.- YTL olduğu, gelir ve gider toplamalarının birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

Parti Genel Merkezi'nin 2007 yılı gelirleri 300.- YTL olarak gösterilmiştir. Bunun tamamı başlı gelirlerinden oluşmaktadır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerinin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

Parti Genel Merkezi'nin 2007 yılı muhasebe kayıtlarının tutulduğu yevmiye defterinin mevcut olduğu, ancak defterin 2820 sayılı Yasa'nın 60. maddesi gereğince ilgili Seçim Kurulu Başkanı tarafından mühürlenip onaylanmadığı görülmüştür.

2820 sayılı Yasa'nın 60. maddesinde, Parti adına elde edilen gelirlerin alındığının ve yapılan giderlerin ne gibi işlere ve yerlere harcandığının ilgili defterlere sıra ile ve belgeleri de belirtilerek geçirileceği, bütün defterlerin sayfalarının ve kaç sayfadan ibaret olduklarının teşkilatın bulunduğu ilgili seçim kurulu başkanı tarafından mühürleneceği ve tasdik edileceği belirtilmiştir.

Aynı Yasa'nın 113. maddesinde ise, Yasa'nın 60. maddesinde yazılı defter ve kayıtları tutmayanların altı aydan bir yıla, bu defter ve kayıtları tahrif veya yok edenler veya gizleyenlerin bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı hüküm altına alınmıştır.

Buna göre 2820 sayılı Yasa'nın 60. maddesine aykırı olarak yevmiye defterini tasdik ettirmeyen Parti sorumluları hakkında Yasa'nın 113.

maddesi uyarınca suç duyurusunda bulunulması gerektiği sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

Parti Genel Merkezi'nin giderleri 300.- YTL olarak gösterilmiştir. Bunun tamamı kira giderleridir.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

C- Parti Malları

Parti'nin 2007 yılı defter ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede, 2007 yılı içinde herhangi bir taşınmaz ve değeri yüz YTL.sını aşan taşınır mal, menkul kıymet ve hak ediniminin bulunmadığı anlaşılmıştır.

IV- SONUÇ

Adalet Partisi'nin 2007 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

1- Parti'nin kesinhesabında gösterilen 300.- YTL gelir ile 300.- YTL giderin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna,

2- 2820 sayılı Yasa'nın 60. maddesine göre yevmiye defterini teşkilatın bulunduğu ilgili seçim kurulu başkanına tasdik ettirmeyen Parti sorumluları hakkında yasal işlem yapılabilmesi için Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulmasına,

10.11.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2009/60 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/44

Karar Günü : 10.11.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Adalet Partisi'nin 2008 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Haşim KILIÇ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, A. Necmi ÖZLER, Serdar ÖZGÜLDÜR, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ve Zehra Ayla PERKTAŞ'ın katılmalarıyla 10.11.2009 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında;

Adalet Partisi'nin 2008 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

"1- Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine,

2- 2008 yılı kesinhesabının 2009 yılı Haziran ayı sonuna kadar Anayasa Mahkemesi'ne verilmesi gerekirken 7.9.2009 tarihinde verilmesi nedeniyle Parti kesinhesabını yasal süresinde vermeyerek 2820 sayılı Yasa'nın 74. maddesi hükümlerine aykırı hareket eden Parti sorumluları hakkında yasal işlem yapılabilmesi için Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulmasına,

10.11.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

A- Gelirlerin İncelenmesi

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2008 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Adalet Partisi'nin genel merkezi dışında teşkilatının olmadığı, Genel Merkezi'nin 2008 yılı gelirlerinin 300.- YTL, giderlerinin 300.- YTL olduğu, gelir ve gider toplamalarının birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

Parti Genel Merkezi'nin 2008 yılı gelirleri 300.- YTL olarak gösterilmiştir. Bunun tamamı bağış gelirlerinden oluşmaktadır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerinin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

Parti Genel Merkezinin 2008 yılı muhasebe kayıtlarının tutulduğu yevmiye defterinin mevcut olduğu, ancak defterin 2820 sayılı Yasa'nın 60. maddesi gereğince ilgili Seçim Kurulu Başkanı tarafından mühürlenip onaylanmadığı görülmüştür.

2820 sayılı Yasa'nın 60. maddesinde, Parti adına elde edilen gelirlerin alındığının ve yapılan giderlerin ne gibi işlere ve yerlere harcadığının ilgili defterlere sıra ile ve belgeleri de belirtilerek geçirileceği, bütün defterlerin sayfalarının ve kaç sayfadan ibaret olduklarının teşkilatın bulunduğu ilgili seçim kurulu başkanı tarafından mühürleneceği ve tasdik edileceği belirtilmiştir.

Aynı Yasa'nın 113. maddesinde ise, Yasa'nın 60. maddesinde yazılı defter ve kayıtları tutmayanların altı aydan bir yıla, bu defter ve kayıtları tahrif veya yok edenler veya gizleyenlerin bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı hüküm altına alınmıştır.

Buna göre 2820 sayılı Yasa'nın 60. maddesine aykırı olarak yevmiye defterini tasdik ettirmeyen Parti sorumluları hakkında Yasa'nın 113. maddesi uyarınca suç duyurusunda bulunulması gerektiği sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

Parti Genel Merkezi'nin giderleri 300.- YTL olarak gösterilmiştir. Bunun tamamı kira giderleridir.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

C- Parti Malları

Parti'nin 2008 yılı defter ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede, 2008 yılı içinde herhangi bir taşınmaz ve değeri yüz YTL.sını aşan taşınır mal, menkul kıymet ve hak ediniminin bulunmadığı anlaşılmıştır.

IV- SONUÇ

Adalet Partisi'nin 2008 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

1- Parti'nin kesinhesabında gösterilen 300.- YTL gelir ile 300.- YTL giderin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna,

2- 2820 sayılı Yasa'nın 60. maddesine göre yevmiye defterini teşkilatın bulunduğu ilgili seçim kurulu başkanına tasdik ettirmeyen Parti sorumluları hakkında yasal işlem yapılabilmesi için Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulmasına,

10.11.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2005/29 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/45

Karar Günü : 10.11.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Bağımsız Türkiye Partisi 2004 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Tülay TUĞCU, Haşım KILIÇ, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, A.Necmi ÖZLER, Serdar ÖZGÜLDÜR, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ve Osman Alifeyyaz PAKSÜT'ün katılımıyla 27.01.2006 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında;

"Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2004 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Bağımsız Türkiye Partisi 2004 yılı gelirleri toplamının 136.983.900.000.- lira, giderleri toplamının 158.606.710.000.- lira olduğu ve 27.795.370.000.- lira borç ile 6.172.560.000.- lira nakit mevcudunun 2005 yılına devrettiği anlaşılmaktadır.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi'nin 2004 yılı gelirleri 52.321.040.000.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 52.200.000.000.- lirası bağış ve yardımlar, 121.040.000.- lirası ise 2003 yılından devreden nakit mevcudundan oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezi'nin 2004 yılı defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerinin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti il örgütlerinin gelirleri toplamı 84.662.860.000.- liranın tamamı bağış, aidat ve diğer gelirlerden oluşmaktadır.

İl örgütlerinin kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümünde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi'nin giderleri 79.905.420.000.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 65.822.800.000.- lirası genel yönetim giderleri, 11.215.330.000.- lirası 2003 yılından devreden borç ve 2.867.290.000.- lirası çeşitli giderlerden oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezi'nin 2005 yılına devreden nakit mevcudu 210.990.000.- liradır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti il örgütlerinin giderleri toplamı 78.701.290.000.- liranın tamamı genel yönetim giderlerinden oluşmaktadır.

Parti il örgütlerinin 2005 yılına devreden nakit mevcudu 5.961.570.000.- liradır.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümü üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

C- Parti Mallarının İncelenmesi

Bağımsız Türkiye Partisi'nin 2004 yılı defter ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede,

Parti'nin 2004 yılında herhangi bir taşınmaz mal ve değeri 100.000.000.- lirayı aşan taşınır mal ve menkul kıymet ediniminin olmadığı anlaşılmıştır.

D- İnceleme

Parti'nin 2004 yılı hesabının incelenmesi neticesi düzenlenen esas inceleme raporunun görüşülmesi sonucu Mahkeme,

"Bağımsız Türkiye Partisi'nin 2004 yılı kesinhesabı ile ilgili olarak;

1- Parti'nin 2004 yılı kesinhesabında gösterilmeyen 2. Olağan Büyük Kongre harcamaları ve karşılığı gelirler ile ilgili hususun açıklığa kavuşturulması ve herhangi bir gelir ya da gider tespiti halinde buna uygun kesinhesabın ve diğer belgelerin gönderilmesinin, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 74. maddesi hükmü gereğince Parti'den istenmesine,

2- Kararın yerine getirilmesi için Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Parti'ye bu kararın tebliğinden itibaren 30 gün süre verilmesine,

3- Gerekli bildirimin yapılması için karar örneğinin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine,

27.2.2007 gününde OYBİRLİĞİYLE" karar vermiştir.

Mahkeme'nin 27.2.2007 günlü kararına Parti 12.4.2007 tarihinde,

"İlgili yazı gereği Partimiz Genel Muhasipliği'nce yapılan araştırmada; 19.12.2004 tarihinde Büyük Anadolu Hoteli Esenboğa Havaalanı Yolu 27. km. Akyurt ANKARA adresinde yapılan Partimizin 2.Olağan Büyük Kongresi'ne ait, Metal Sosyal Kültür ve Eğitim Vakfı İktisadi İşletmesi Büyük Anadolu HoteH (Maltepe V.D. 619 030 3849) tarafından Partimize kesilen fatura ile karşılığı gelirlere ait gelir makbuzlarının bulunduğu; sehven hesaplara eklenmediği tespit edilmiştir.

2. Olağan Büyük Kongrede 1.000.000.000 TL yemek, 4.500.000.000 TL salon kirası, 200.000.000 TL Genel Başkan Konaklama giderleri olmuştur. 2.Olağan Büyük Kongre ile ilgili başka bir gelir giderimiz olmamıştır.

Kongrede; delegelerin daveti telefonla ve teşkilatımız vasıtasıyla yapılmış, Partimiz tarafından taşıma yapılmadığından kongreye katılan delegelerimiz salona

kendi imkanlarıyla gelmişlerdir. Partimiz, Genel Başkan dışında hiçbir delegemize konaklama imkanı sunmadığı için ayrıca konaklama giderimiz olmamıştır.

Partimizin 2004 yılı kesinhesabına 5.700.000.000 TL (Beş milyar yedi yüz milyon TL) gider ile aynı tutarda gelirin eklenmesinin kabul edilmesi hususu;

Yüce Makamınıza saygıyla arz olunur."

şeklinde cevap vermiştir. Gönderilen belgelerin incelenmesi sonucu 25.12.2008 tarih ve 211-1469 sayılı yazı ile tereddüt oluşturan,

Parti'nin 2004 yılı kesinhesabında gösterilmeyen 2. Olağan Büyük Kongre harcamaları ve karşılığı gelirler ile ilgili hususların açıklığa kavuşturulmasına ilişkin Mahkemenin 27.2.2007 gün ve 2005/29 sayılı kararına istinaden 21951-22000 numaralı gelir makbuz koçanı gönderilmiş, gönderilen makbuz koçanının incelenmesinde aşağıda belirtilen şekilde bağışların alındığı görülmüştür.

Makbuz tarihi	Makbuz No	Bağış yapanın adı soyadı	Tutar
17.12.2004	21951	Osman Tıǧlı	512.250.000
17.12.2004	21952	Ahmet Gökduvan	1.500.000.000
17.04.2004	21953	Hasan Çıray	237.750.000
20.12.2004	21954	Doğın Köroğlu	2.250.000.000
20.12.2004	21955	Mehmet Özkan	1.200.000.000

Mahkemeye daha önce gönderilen 23601-23650 numaralı gelir makbuz koçanının incelenmesinde, ilk kullanılan 23601 numaralı gelir makbuzunun 5.1.2004 tarihli, son kullanılan 23631 numaralı gelir makbuzunun 4.12.2004 tarihli olduğu ve aynı koçanda kullanılmayan makbuzların olduğu görülmüştür.

Bu bilgiler ışığında gelir makbuzu olarak 23632-23650 numaralı makbuzlar kullanılmayarak 21951-21955 numaralı makbuzlarla tahsilat yapılmasının nedeni ile 23601-23650 ile 21951-22000 seri numaralı makbuzların kimlere verildiğine ilişkin kayıtların gönderilmesi istenmiş, Parti 23.1.2009 tarihinde,

"Partimizin 2.Olağan Büyük Kongre harcamaları ve karşılığı gelirlerle ilgili olarak kesilen gelir makbuzu koçanlarının, daha önce gönderilen makbuzlardan farklı oluşu, bu konuda görevli parti muhasibi İbrahim Halil Uygur'un yoğun işleri nedeniyle tarafından sehven yapılmış olup devamında da 2004 yılı kesin hesabında bu nedenle gözünden kaçmış Sayın Mahkemenizin açıklığa kavuşturma yazısı ile incelendiğinde görülerek Sayın Mahkemenize sunulmuştur. 23601-23650 ile 21951-

22000 seri makbuzlar Parti Muhasibi İbrahim Halil Uygur'un zimmetinde bulunmaktadır."

şeklinde cevap vermiştir.

Yazının ekinde yer alan tutanakta sadece teslim alan olarak İbrahim Halil Uygur'un imzası bulunmaktadır.

Aynı kişi tarafından düzenlenen makbuzların birbirini takip etmesi esastır. Mahkemeye belgelerle birlikte daha önce gönderilen 23601-23650 numaralı gelir makbuz koçanının incelenmesinde, ilk kullanılan 23601 numaralı gelir makbuzunun 5.1.2004 tarihli, son kullanılan 23631 numaralı gelir makbuzunun 4.12.2004 tarihli olduğu ve aynı koçanda kullanılmayan makbuzların olduğu, Mahkemenin ara kararından sonra gelir makbuzu olarak 23632-23650 numaralı makbuzların kullanılmayarak 21951-21955 numaralı makbuzlarla tahsilat yapıldığı anlaşılmıştır.

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 60. maddesinin beşinci fıkrasında *"Parti adına elde edilen gelirlerin alındığı ve yapılan giderlerin ne gibi işlere ve yerlere harcadığı ilgili defterlere sıra ile ve belgeleri de belirtilerek geçirilir."* denilmiş olmasına karşın 19.12.2004 tarihinde yapılan 2. Olağan Büyük Kongreye ait gider ve gelir makbuzlarının deftere işlenmediği, ara kararından sonra belgelerin gönderildiği dikkate alındığında yapılan bu işlemin Kanun'a uymadığı görülmüştür.

Aynı kişilerin kullandığı gelir makbuzlarının koçan bitmeden diğeri ile işlem yapılmaması, seri ve tarih olarak birbirini takip eden makbuzların düzenlenmesi ve gelir ile giderin yapıldığı sırada deftere işlenmesini temin için Parti'nin uyarılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

IV- SONUÇ

Bağımsız Türkiye Partisi'nin 2004 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda,

1- Parti'nin 2004 yılı kesinhesabında gösterilen 136.983.900.000.- lira geliri ve 158.606.710.000.- lira gideri ile 2005 yılına devreden 27.795.370.000.- lira borcu ve 6.172.560.000.- lira nakit mevcudunun eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'na uygun olduğuna,

2- Partide görevli kişilerin zimmetinde bulunan gelir makbuzlarının birbirini takip ederek düzenlenmesi ile gelir ve giderin yapıldığı sırada deftere işlenmesini temin için partiye bildirimde bulunulmasına,

10.11.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

E: 2005/29, K: 2009/45 (SPMD)

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2006/24 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/46

Karar Günü : 10.11.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Bağımsız Türkiye Partisi 2005 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Tülay TUĞCU, Haşım KILIÇ, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, Mustafa YILDIRIM, A.Necmi ÖZLER, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ve Osman Alifeyyaz PAKSÜT'ün katılımıyla 27.02.2007 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında;

"Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2005 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Bağımsız Türkiye Partisi 2005 yılı gelirleri toplamının 165.737,19.-YTL, giderleri toplamının 200.228,82.-YTL olduğu ve 47.774,76.-YTL borç ile 7.942,91.-YTL nakit mevcudunun 2006 yılına devrettiği anlaşılmaktadır.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezinin 2005 yılı gelirleri toplamı olan 75.100.-YTL'nin tamamı bağış ve yardımlardan oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezinin 2005 yılı defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerinin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti il örgütlerinin gelirleri toplamı 90.637,19.-YTL.nin tamamı bağış, aidat ve diğer gelirlerden oluşmaktadır.

İl örgütlerinin kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümünde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezinin giderleri 117.443,57.-YTL olarak gösterilmiştir.

Bunun 50.769,19.-YTL.si kira gideri, 11.875,41.-YTL.si işçi ücreti, 2.547,27.-YTL.si SSK işveren payı ödemesi, 24.546,28.-YTL.si çeşitli gider, 27.705,42.-YTL.si 2004 yılından devreden borç ödemelerinden oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezinin 2006 yılına devreden nakit mevcudu 90,97.-YTL.dir.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, aşağıda belirtilen dışındaki giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 70. maddesinin bir ve ikinci fıkralarında,

“Siyasi partilerin giderlerinin amaçlarına aykırı olamayacağı,

Bir siyasî partinin bütün giderlerinin, o siyasi parti tüzelkişiliği adına yapılacağı” ve aynı Kanun'un 75. maddesinin dördüncü fıkrasında ise; “Anayasa Mahkemesi denetimi sonunda, o siyasi partinin gelir ve giderlerinin doğruluğuna ve kanuna uygunluğuna veya kanuna uygun olmayan gelirler ile giderler dolayısıyla da bunların Hazineye gelir kaydedilmesine karar verileceği” hükümleri yer almıştır.

Gelir vergisi stopajına ait gecikme zamları parti bütçesinden ödenmiştir.

Gecikme Zammına İlişkin Liste

Yevmiye tarih-No	Mahiyeti	Tutar
10.8.2005/42	Gelir vergisi stopajı gecikme zammı	390,8
31.12.2005/64	Gelir vergisi stopajı gecikme zammı	363,08

753,88

Gecikme zammının parti bütçesinden ödenme nedeninin Parti yetkililerine sorulması üzerine verilen cevapta, Parti'nin Devlet yardımı almadığı ve imkanlarının çok kısıtlı olduğu ve kasada para olmaması nedeniyle gecikme zamlarının parti bütçesinden ödendiği ifade edilmiştir.

Vergi ve sigorta primlerinin zamanında ödenmemesini parti yetkilileri kendi kusurlarına bağlı olmadığını söylemiş iseler de, parti yetkililerinin kanuni yükümlülüklerin yerine getirilmesi ve ödemelerin zamanında yapılması için gerekli tedbirleri almaları gerekir. Aksi halde bu tedbirlerin alınmaması sonucu oluşacak faiz ve gecikme zamları parti bütçesinden ödenecektir ki bunu kabul etmek mümkün değildir.

Parti görevlilerinin vergi ile ilgili yükümlülüklerini zamanında yapmamaları sonucu oluşan gecikme zammından parti tüzel kişiliğini sorumlu tutma imkanı bulunmamaktadır. Bu ödemelerin kişisel sorumluluk kapsamında olduğu açıktır.

Açıklanan nedenlerle gecikme zammı tutarlarının parti amaçlarına uygun ve parti tüzel kişiliği adına yapılmış bir harcama olarak kabul edilmesi mümkün görülmediğinden 2820 sayılı Kanun'un 70. maddesine aykırı olarak yapılan toplam 753,88.-YTL ödemenin, aynı Kanun'un 75. maddesi hükmü uyarınca Hazine'ye irad kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti il örgütlerinin giderleri toplamı 82.785,25.- YTL'nin tamamı genel yönetim giderlerinden oluşmaktadır.

Parti il örgütlerinin 2006 yılına devreden nakit mevcudu ise 7.851,94.- YTL'dir.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümü üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

C- Parti Mallarının İncelenmesi

Bağımsız Türkiye Partisi'nin 2005 yılı defter ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede,

Parti'nin 2005 yılında herhangi bir taşınmaz mal ve değeri 100.-YTL.yi aşan taşınır mal ve menkul kıymet ediniminin olmadığı anlaşılmıştır.

IV-SONUÇ

Bağımsız Türkiye Partisi'nin 2005 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

1- 2820 sayılı Yasa'nın 70. maddesine aykırı olarak partinin amaçlarına uygun olmayan ve parti tüzel kişiliği adına yapılmış harcama olarak kabulü mümkün görülmeyen 753,88.-YTL karşılığı Parti malvarlığının, 2820 sayılı Yasa'nın 75. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir kaydedilmesine,

2- Parti'nin 2005 yılı kesinhesabında gösterilen 165.737,19.-YTL gelir ve 200.228,82.-YTL gider ile 2006 yılına devreden 47.774,76.-YTL borç ve 7.942,91.-YTL nakit mevcudunun Hazine'ye irad kaydedilenler dışında kalan bölümünün eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'na uygun olduğuna,

10.11.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2007/34 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/47

Karar Günü : 10.11.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Bağımsız Türkiye Partisi 2006 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Bağımsız Türkiye Partisi 2006 yılı kesinhesabının ilk incelenmesi sonucunda,

“Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle” karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti’nin Anayasa Mahkemesi’ne verdiği 2006 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu’nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Bağımsız Türkiye Partisi 2006 yılı gelirleri toplamının 185.636,93.-YTL, giderleri toplamının 236.365,85.-YTL olduğu ve 61.901,91.-YTL borç ile 5.832,77.-YTL nakit mevcudunun 2007 yılına devrettiği anlaşılmaktadır.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezinin 2006 yılı gelirleri toplamı 90.100.-YTL’nin tamamı bağış ve yardımlardan oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezinin 2006 yılı defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti il örgütlerinin gelirleri toplamı 95.536,93.-YTL.nin tamamı bağış, aidat ve diğer gelirlerden oluşmaktadır.

İl örgütlerinin kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümünde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezinin 2006 yılı giderleri toplamı 146.616,67.-YTL olarak gösterilmiştir.

Bunun 63.076,94.-YTL.si kira gideri, 17.845,5.-YTL.si işçi ücreti, 23.350,66.-YTL.si çeşitli gider, 42.343,57.-YTL.si 2005 yılından devreden borç ödemelerinden oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezinin 2006 yılına devreden nakit mevcudu 45,02.-YTL dir.

Parti Genel Merkezi'nin 2006 yılı defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, aşağıda belirtilen dışındaki giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 70. maddesinin bir ve ikinci fıkralarında,

“Siyasi partilerin giderlerinin amaçlarına aykırı olamayacağı,

Bir siyasî partinin bütün giderlerinin, o siyasi parti tüzelkişiliği adına yapılacağı” ve aynı Kanun'un 75. maddesinin dördüncü fıkrasında ise; “Anayasa Mahkemesi denetimi sonunda, o siyasi partinin gelir ve giderlerinin doğruluğuna ve kanuna uygunluğuna veya kanuna uygun olmayan gelirler ile giderler dolayısıyla da bunların Hazineye gelir kaydedilmesine karar verileceği” hükümleri yer almıştır.

Gecikme zamları ile gecikme bedelleri parti bütçesinden ödenmiştir.

Gecikme Zammı ve Bedeline İlişkin Liste

Yevmiye tarih-No	Mahiyeti	Tutar
10.2.2006/11	Gelir vergisi stopajı gecikme zammı	933,34
29.5.2006/31	SSK gecikme zammı	256,45
39.5.2006/32	Telekom gecikme bedeli	550,00
28.6.2006/38	SSK gecikme zammı	218,91
20.7.2006/43	8/2002-10/2002 dönemi Gelir stopaj, fon payı, eğitime katkı payı, özel işlem vergisi ve damga vergisi gecikme zamları	500,00
31.7.2006/48	SSK gecikme zammı	200,75
2.10.2006/59	SSK gecikme zammı	205,57
30.11.2006/73	SSK gecikme zammı	205,57

3.070,59

Gecikme zammı ve bedellerinin parti bütçesinden ödenme nedeninin Parti yetkililerine sorulması üzerine verilen cevapta, Partinin Devlet yardımı almadığı ve imkanlarının çok kısıtlı olduğu ve kasada para olmaması nedeniyle gecikme zam ve bedellerinin parti bütçesinden ödendiği ifade edilmiştir.

Vergi ve sigorta primlerinin zamanında ödenmemesini parti yetkilileri kendi kusurlarına bağlı olmadığını söylemiş iseler de, parti yetkililerinin kanuni yükümlülüklerin yerine getirilmesi ve ödemelerin zamanında yapılması için gerekli tedbirleri almaları gerekir. Aksi halde bu tedbirlerin alınmaması sonucu oluşacak faiz ve gecikme zamları parti bütçesinden ödenecektir ki bunu kabul etmek mümkün değildir.

Parti görevlilerinin yasal yükümlülükleri zamanında yapmamaları sonucu oluşan gecikme zam ve bedellerinden parti tüzel kişiliğini sorumlu tutma imkanı bulunmamaktadır. Bu ödemelerin kişisel sorumluluk kapsamında olduğu açıktır.

Açıklanan nedenlerle gecikme zam ve bedellerinin parti amaçlarına uygun ve parti tüzel kişiliği adına yapılmış bir harcama olarak kabul edilmesi mümkün görülmediğinden 2820 sayılı Kanun'un 70. maddesine aykırı olarak yapılan toplam 3.070,59.-YTL ödemenin, aynı Kanun'un 75. maddesi hükmü uyarınca Hazine'ye irad kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Partinin il örgütlerinin giderleri toplamı 89.749,18.- YTL'nin tamamı genel yönetim giderlerinden oluşmaktadır.

Parti il örgütlerinin 2007 yılına devreden nakit mevcudu 5.787,75.- YTL.dir.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümü üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

C- Parti Mallarının İncelenmesi

Bağımsız Türkiye Partisi'nin 2006 yılı defter ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede,

Parti'nin 2006 yılında herhangi bir taşınmaz mal ve değeri 100.- YTL.yi aşan taşınır mal ve menkul kıymet ediniminin olmadığı anlaşılmıştır.

IV- SONUÇ

Bağımsız Türkiye Partisi'nin 2006 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda,

1- 2820 sayılı Yasa'nın 70. maddesine aykırı olarak partinin amaçlarına uygun olmayan ve parti tüzel kişiliği adına yapılmış harcama olarak kabulü mümkün görülmeyen 3.070,59.-YTL karşılığı Parti malvarlığının, 2820 sayılı Yasa'nın 75. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir kaydedilmesine,

2- Parti'nin 2006 yılı kesinhesabında gösterilen 185.636,93.-YTL gelir ve 236.365,85.-YTL gider ile 2007 yılına devreden 61.901,91.-YTL borç ve 5.832,77.-YTL nakit mevcudunun Hazine'ye irad kaydedilenler dışında kalan bölümünün eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'na uygun olduğuna,

10.11.2009 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

Esas Sayısı : 2001/20 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 2009/48

Karar Günü : 10.11.2009

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Liberal Demokrat Parti'nin 2000 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN, Enis TUNGA ve Mehmet ERTEN'in katılımıyla 17.9.2002 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında;

Liberal Demokrat Parti'nin 2000 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

"Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2000 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan belgelerde Liberal Demokrat Parti'nin Genel Merkezi ile il örgütlerinin 2000 yılı gelirlerinin 75.487.950.950.- lira, giderlerinin 75.343.187.218.- lira, 2001 yılına devreden nakit mevcudunun 144.763.732.- lira olduğu, gelir ile gider ve nakit devir rakamlarının toplamının birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi gelirleri 39.646.836.509.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 39.620.000.000.- lirası bağış gelirleri, 4.159.054.- lirası diğer gelirler ve 22.677.455.- lirası geçen yıldan devreden nakit mevcudundan oluşmaktadır.

Dosyaya sunulan belgelerin incelenmesinde, Liberal Demokrat Parti'nin 2000 yılı kesinhesabına ait gelir belgeleri ile gelirlerin kaydedilmesi gereken defterin gönderilmediği anlaşılmıştır.

Liberal Demokrat Parti'nin 2000 yılı kesinhesabının ilk incelenmesi sonucunda, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine ilişkin karar 17.9.2002 tarihinde verilmiş ve bu ilk inceleme kararı Liberal Demokrat Parti Genel Başkanlığı'na Rıdvan Eriş adına 23.9.2002 tarihinde tebliğ edilmiştir.

Parti'nin, Genel Başkan Cem Toker imzası ile Anayasa Mahkemesine yazdığı 20.9.2006 tarihli yazı ekinde Genel Merkez kesinhesabının dayanağını oluşturan gider belgelerinin bir kısmı sunulmuş, ancak eski yönetimin partiye ait defter, evrak ve mühürleri yeni yönetime devretmemesi nedeniyle gelir belgeleri ile defter kayıtlarının gönderilemediği ifade edilmiştir.

Gelir belgeleri ile gelirlerin kaydedilmesi gereken defterin gönderilmediği hususu, 17.9.2009 tarih ve 1180 sayılı yazı ile Parti'ye sorulmuş, Parti Genel Başkanı imzası ile sunulan 13.10.2009 tarihli yazıda eksikliklerle ilgili olarak yeni bilgi ve belge sunulamadığı belirtilmiştir.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının "Gelirlerin sağlanmasında usul" başlıklı 69 uncu maddesinde;

"Bir siyasi partinin bütün gelirleri, o siyasi partinin tüzelkişiliği adına elde edilir.

Siyasi partilerin genel merkezlerinin ve teşkilat kademelerinin gelirleri, parti merkez karar ve yönetim kurulunca bastırılan makbuzlar karşılığında alınır. Bastırılan ve parti teşkilat kademelerine gönderilen gelir makbuzlarının seri ve sıra numaralarına ait kayıtlar parti genel merkezinde tutulur. Parti teşkilat kademeleri aldıkları ve kullandıkları makbuzlar dolayısıyla parti merkez karar ve yönetim kuruluna karşı mali sorumluluk taşırlar.

Sağlanan gelirin türü ve miktarıyla, gelirin sağlandığı kimsenin adı, soyadı ve adresi, makbuzu düzenleyenin sıfatı, adı, soyadı ve imzası, makbuzda ve dip koçanlarında yer alır.

Makbuzların asıl kısımlarıyla dip koçanlarında aynı sıra numarası bulunur. Makbuz dip koçanlarının saklama süresi, Anayasa Mahkemesinin ilk inceleme kararının ilgili partiye bildirilme tarihinden itibaren beş yıldır.”,

Yasanın “Denetim” başlıklı 75. maddesinde;

“Anayasa Mahkemesi, kesinhesaplara ait bilgilerin belgelendirilmesini siyasi partilerden her zaman isteyebilir.

Anayasa Mahkemesi denetimini evrak üzerinde yapar. Bu denetimi, Sayıştaydan yardım sağlanarak hazırlatacağı raporlar üzerinden yapabileceği gibi, siyasi partilerin genel merkezlerinde ve mahalli teşkilatlarında doğrudan doğruya veya kendi üyeleri arasından görevlendireceği bir naip üye veya mahallin en kıdemli adli veya idari yargı hakimi niyabetinde yaptıracağı inceleme ve araştırmalar üzerinden de yapılabilir. Bu maksatla, yeminli bilirkişi görevlendirebilir.

Anayasa Mahkemesi, ilgili siyasi partinin başkanından veya temsilcisinden yazılı mütalaa isteyebilir; gerekli görürse sorumlu uzman muhasepler de dahil ilgililerin sözlü açıklamalarını dinleyebilir.

Anayasa Mahkemesi denetimi sonunda, o siyasi partinin gelir ve giderlerinin doğruluğuna ve kanuna uygunluğuna veya kanuna uygun olmayan gelirler ile giderler dolayısıyla da bunların Hazineye gelir kaydedilmesine karar verir.

Siyasi partilerin büyük kongrelerinin kesinhesaplar hakkındaki kararları, Anayasa Mahkemesinin denetimini etkilemez. Anayasa Mahkemesinin bu denetim sonucunda vereceği kararlar kesindir.” hükümlerine yer verilmiş olup,

Yasanın “Hazinece elkoyma” başlıklı 76. maddesinde, Yasa’nın 69. maddesinde belirtilen esaslara aykırı olarak bir siyasi partinin tevsik edilmeyen kaynaklardan gelir sağladığı anlaşılsa, Anayasa Mahkemesi kararıyla bu gelirin Hazine’ye irat kaydedileceği kurala bağlanmıştır.

Parti yönetiminin değişmesi ve yöneticiler arasında devir işlemlerinin gerçekleşmemesinin Parti’nin iç sorunu olduğu ve yapılacak mali denetimi etkilemediği sonucuna varılmıştır.

Buna göre, siyasi partilerin kesinhesaplarının dayanağını oluşturan gelir belgeleri ve defter kayıtlarını yasal saklama süresi içerisinde Anayasa Mahkemesi’ne sunması gerektiğinden, gelir belgeleri ve defter kayıtlarını göndermeyen Partinin, kesinhesabında gösterdiği gelir rakamı toplamı

kadar parti malvarlığının Hazineye irat kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 76. maddesinde, Yasa'nın 69. maddesinde belirtilen esaslara aykırı olarak bir siyasi partinin tevsik edilmeyen kaynaklardan gelir sağladığı anlaşırsa, Anayasa Mahkemesi kararıyla bu gelir Hazine'ye irat kaydedilir denildiğinden, Partinin 2000 yılı içinde elde ettiği ve belgelendiremediği 39.620.000.000.- lirası bağış geliri ve 4.159.054.- lirası diğer gelirler olmak üzere toplam 39.624.159.054.- lira tutarındaki gelirin Hazine'ye irat yazılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Osman Alifeyyaz PAKSÜT ve Serruh KALELİ, "ilk inceleme kararının Parti'ye bildirilme tarihinden itibaren beş yıl geçtiği, ilk inceleme kararından sonra gelir gider belgeleri ve defter kayıtlarının Parti'den istenmediği ve Parti'nin belgeleri saklama süresinin dolduğu" yolundaki karşıoyları ile bu görüşe katılmamışlardır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti'nin il örgütleri gelirleri 35.841.114.441.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 9.265.220.000.- lirası aidat gelirleri, 17.809.852.280.- lirası bağış gelirleri, 2.500.000.000.- lirası genel merkez yardımı, 5.887.290.000.- lirası faaliyet gelirleri, 15.608.189.- lirası diğer gelirler ve 363.143.972.- lirası geçen yıldan devreden nakit mevcudundan oluşmaktadır.

İl örgütlerinin kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümünde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi giderleri 39.643.325.771.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 1.053.202.400.- lirası personel giderleri, 670.000.000.- lirası temsil ağırlama giderleri, 5.420.390.383.- lirası ulaşım ve haberleşme giderleri, 4.568.278.820.- lirası kırtasiye giderleri, 35.659.090.- lirası vergi, sigorta, harç vb. giderler, 23.839.806.338.- lirası propaganda giderleri, 1.555.988.740.- lirası demirbaş giderleri ve 2.500.000.000 lirası teşkilatlara yapılan yardımlardan oluşmaktadır.

Parti Genel Merkezi'nin 2001 yılına devreden nakit mevcudu 3.510.738.- liradır.

Dosyaya sunulan belgelerin incelenmesinde, Parti'nin 2000 yılı kesinhesabına ait gider belgelerinin bir kısmının gönderildiği, ancak bazı gider belgeleri ile giderlerin kaydedilmesi gereken defterin gönderilmediği anlaşılmıştır.

2820 sayılı Yasa'nın 70. maddesinin üçüncü fıkrasına göre beş milyon liraya (2000 yılı için 7.605.000) kadar olan harcamaların makbuz veya fatura gibi bir belge ile tevsik edilmesi zorunlu olmadığından, bu miktarı geçen harcamaların geçerli bir kanıtlayıcı belgeye dayanması gerekmektedir.

Aynı Kanun'un 75. maddesinde, *"Anayasa Mahkemesi denetimi sonunda, o siyasi partinin gelir ve giderlerinin doğruluğuna ve kanuna uygunluğuna veya kanuna uygun olmayan gelirler ile giderler dolayısıyla da bunların Hazineye gelir kaydedilmesine karar verir"* ve 76. maddesinde de, *"Belgelendirilmesi gerektiği halde belgelendirilmeyen parti giderleri miktarınca parti malvarlığı, Anayasa Mahkemesi kararıyla Hazineye irad kaydedilir"* hükümleri yer almıştır.

Parti yönetiminin değişmesi ve yöneticiler arasında devir işlemlerinin gerçekleşmemesinin Parti'nin iç sorunu olduğu ve yapılacak mali denetimi etkilemediği sonucuna varılmıştır.

Buna göre, siyasi partilerin kesinhesaplarının dayanağını oluşturan gider belgeleri ve defter kayıtlarını yasal saklama süresi içerisinde Anayasa Mahkemesine sunması gerektiğinden, Partinin kesinhesabında gösterdiği halde belgelendiremediği gider rakamı kadar parti malvarlığının Hazineye irat kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Parti Genel Merkezi'nin 2000 yılına ait toplam 39.643.325.771.- lira giderin, 36.360.917.666.- lirasına ilişkin Parti adına ve usulüne uygun gider belgeleri gönderildiğinden bu kadar giderin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu, belgelendirilmesi gerektiği halde belgelendirilmeyen 3.282.408.105.- lira gider karşılığı Parti malvarlığının Hazineye gelir yazılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Osman Alifeyyaz PAKSÜT ve Serruh KALELİ, "ilk inceleme kararının Parti'ye bildirilme tarihinden itibaren beş yıl geçtiği, ilk inceleme kararından sonra gelir gider belgeleri ve defter kayıtlarının Parti'den istenmediği ve Parti'nin belgeleri saklama süresinin dolduğu" yolundaki karşıoyları ile bu görüşe katılmamışlardır.

Diğer taraftan Siyasî Partiler Yasası'nın "Cumhuriyet Başsavcılığına ve Anayasa Mahkemesine Gerekli Bilgilerin Verilmemesi" başlıklı 111. maddesinin (c) fıkrasında, siyasi partilerin 75. madde gereğince yapılan inceleme ve araştırmaları engelleyen sorumluları ile aynı madde gereğince

istenen bilgileri vermeyen sorumluları hakkında altı aydan bir yıla kadar hapis ve altmış milyon liradan az olmamak üzere ağır para cezasına hükmedileceği belirtilmiştir.

Buna göre, Yasa'nın 75. maddesi hükmüne aykırı olarak Parti Genel Merkezinin gelir-gider belgeleri ile defter kayıtlarını Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'na göndermeyen Parti sorumluları hakkında Yasa'nın 111. maddesi (c) fıkrası uyarınca Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Osman Alifeyyaz PAKSÜT ve Serruh KALELİ, "ilk inceleme kararının Parti'ye bildirilme tarihinden itibaren beş yıl geçtiği, ilk inceleme kararından sonra gelir gider belgeleri ve defter kayıtlarının Parti'den istenmediği ve Parti'nin belgeleri saklama süresi dolduğundan suç duyurusunda bulunulmasına gerek olmadığı" yolundaki karşıoyları ile bu görüşe katılmamışlardır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti il örgütlerinin giderleri 35.699.861.447.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 2.220.000.000.- lirası personel giderleri, 2.507.925.000.- lirası temsil ağırlama giderleri, 4.073.444.759.- lirası ulaşım ve haberleşme giderleri, 2.372.913.830.- lirası kırtasiye giderleri, 17.839.334.000.- lirası kira giderleri, 189.930.000.- lirası vergi, sigorta, harç vb. giderler, 1.628.000.000.- lirası propaganda giderleri, 621.000.000.- lirası demirbaş giderleri, 4.117.313.858.- lirası diğer giderler ve 130.000.000.- lirası teşkilatlara yapılan yardımlardan oluşmaktadır.

İl örgütlerinin 2001 yılına devreden nakit mevcudu 141.252.994.- liradır.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

C- Parti Malları

Liberal Demokrat Parti'nin 2000 yılı kayıt ve belgeleri üzerinde yapılan incelemede, Parti'nin 2000 yılında herhangi bir taşınmaz mal ve değeri yüz milyon lirayı aşan taşınır mal ve menkul kıymet ediniminin olmadığı anlaşılmıştır.

IV- SONUÇ

Liberal Demokrat Parti'nin 2000 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

1- Kesinhesapta gösterilen gelirlerin 39.624.159.054.- lirası (39.624,15 YTL.) ile giderlerin 3.282.408.105.- lirasının (3.282,40 YTL.) belgelendirilmesi gerektiği halde belgelendirilmediğinden toplam 42.906.567.159.- lira (42.906,56 YTL.) karşılığı Parti malvarlığının, 2820 sayılı Yasa'nın 75. ve 76. maddeleri gereğince Hazine'ye gelir kaydedilmesine Osman Alifeyyaz PAKSÜT ile Serruh KALELİ'nin karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

2- Parti'nin 2000 yılı kesinhesabında gösterilen 75.487.950.950.- lira (75.487,95 YTL.) geliri, 75.343.187.218.- lira (75.343,18 YTL.) gideri ile 144.763.732.- lira (144,76 YTL.) nakit devrinin Hazine'ye irat kaydedilenler dışında kalan bölümünün eldeki bilgi ve belgelere göre doğru, denk ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'na uygun olduğuna OYBİRLİĞİYLE,

3- 2820 sayılı Yasa'nın 75. maddesi hükmüne aykırı olarak Parti Genel Merkezi'nin 2000 yılına ait gelir ve gider belgeleri ile defter kayıtlarını vermeyen Parti sorumluları hakkında Yasa'nın 111. maddesi uyarınca Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulmasına Osman Alifeyyaz PAKSÜT ile Serruh KALELİ'nin karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

10.11.2009 gününde karar verildi.

Başkan Haşim KILIÇ	Başkanvekili Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Üye Sacit ADALI
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ahmet AKYALÇIN	Üye Mehmet ERTEN
Üye A. Necmi ÖZLER	Üye Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye Şevket APALAK
Üye Serruh KALELİ	Üye Zehra Ayla PERKTAŞ	

KARŞIOY YAZISI

Liberal Demokrat Parti'nin 2000 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda, kesinhesapta gösterilen gelir ve giderlerden belgelendirilmesi gerektiği halde belgelendirilemeyen 42.906,56 YTL'nin 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 75. ve 76. maddeleri gereğince Hazine'ye gelir kaydedilmesine oyçokluğuyla karar verilmiştir.

Siyasi Partiler Kanunu'nun 69. maddesinde parti gelirlerinin sağlanmasında izlenecek usul belirtilmiş olup, dördüncü fıkrasında "sağlanan gelirin türü ve miktarıyla, gelirin sağlandığı kimsenin adı, soyadı ve adresi, makbuzu düzenleyenin sıfatı, adı, soyadı ve imzası, makbuzda ve dip koçanlarında yer alır" denilmiş; son fıkrada ise "Makbuzların asıl kısımlarıyla dip koçanlarında aynı sıra numarası bulunur. Makbuz dip koçanlarının saklama süresi, Anayasa Mahkemesinin ilk inceleme kararının ilgili partiye bildirilme tarihinden itibaren beş yıldır" kuralı getirilmiştir. Giderlerin yapılmasında usule ilişkin 70. maddede de giderlere ait belgeleri saklama süresinin, özel kanunlarda gösterilen daha uzun süreye ilişkin hükümler saklı kalmak üzere, kesinhesabın Anayasa Mahkemesi'nin ilk inceleme kararının ilgili partiye bildirilme tarihinden itibaren beş yıl olacağı öngörülmüştür.

Anayasa Mahkemesi'nin ilk inceleme kararı, Denetlenen Parti'ye **23.9.2002** tarihinde tebliğ edilmiştir. 2002 yılında elde edilmiş veya harcanmış olan ancak belgelenemeyen 42.906,56 YTL'nin karşılığı Parti malvarlığının Hazine'ye irat kaydedilmesine ise **10.11.2009** günü, yani ilk inceleme kararının Parti'ye tebliğinden **7 yıl 2 ay** geçtikten sonra karar verilmiştir.

Siyasi Partiler Kanunu'nun 75. maddesine göre "evrak üzerinde" yapılan denetimde, gelirlerin kanuna uygunluğunun başlıca kanıtı olan makbuz dip koçanlarının ve gider belgelerinin saklama süresi (5 yıl) geçtikten sonra evrak üzerinde denetimin ve bunun sonucunda verilebilecek Hazine'ye irat kaydetme kararının yasal dayanağı kalamayacağı açıktır. Saklanması yükümlülüğü ortadan kalkan yani hukuki yaptırım uygulanması için kullanılması olanaksız hale gelen belgelerin yokluğundan dolayı da yaptırım uygulanamaz. Bir hukuk devletinde kişilerin yasalara uymamalarından dolayı yaptırımlara maruz kalmaları ne kadar doğal ve gerekli ise de yetkili merciin Parti ile evrakların teslimi konusunda çeşitli yazışmalar yapmış olmasına rağmen süresi içerisinde karar vermemiş

olduğu dikkate alınmayarak, yasanın öngördüğü sürelerin dolmasından çok sonra dahi yaptırım uygulanması, kişilerin sürekli ceza tehdidi altında bulundurulamayacağına ilişkin evrensel hukuk normlarına ve Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devletine aykırılık oluşturur.

Bu nedenle dosyanın işlemten kaldırılmasına karar verilmesi gerekirken irat kaydına hükmedilmesine karşıyım.

Başkanvekili
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

KARŞIOY

Liberal Demokrat Parti'nin 2000 yılı mali denetimi için Siyasi Partiler Yasası'nın 74. maddesi uyarınca Mahkememize gönderilen merkez karar ve yönetim kurullarınca incelenerek karara bağlanmış ve birleştirilmiş kesin hesap bilgilerinin, Siyasi Partiler Yasası'nın 73. ve 74. maddelerine uygun olarak düzenlenip düzenlenmediği, çizelgede sonuca etkili maddi bir hata veya tutarsızlık bulunmadığı araştırmasının yapıldığı 17.9.2002 tarihli ilk inceleme toplantısında dosyada eksik bulunmadığından Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 17. maddesi ve Siyasi Partiler Yasası'nın 75. maddesi uyarınca siyasi partinin gelir ve giderinin doğru ve kanuna uygun olup olmadığını kesinhesaplarının dayasını oluşturan defter ve belgeler üzerinden inceleme yapmak üzere işin esasına geçme kararı vermiştir.

Doğruluk ve kanuna uygunluk incelemesi için Siyasi Partiler Yasası'nın 75. maddesinin mucibince ilgili defter ve kayıtlar (Siyasi Partiler Yasası'nın 70. maddesine göre giderlere ait belgelerin saklanma süresi kesin hesabın Anayasa Mahkemesi'nin ilk inceleme kararının ilgili partiye bildirme tarihinden itibaren beş yıl olduğunun dikkate alınarak) istenmek zorundadır.

Dosya içerisinde yapılan incelemede 2000 yılı mali denetimi için yapılan ilk inceleme toplantısı sonunda bu dosyaya ait olmak üzere ilgili partiden, ilk inceleme kararı 23.9.2002 tarihinde tebliğ edilmiş olmasına rağmen ilgili gelir belge ve defter kayıtlarının istendiği içeriğine sahip bir tebligata rastlanılamamıştır.

Bu halde istenmediği için ibraz edilmemiş defter kayıtları olmaksızın, elde edilen gelirin Siyasi Partiler Kanunu'nun 61-69 ve giderinin Siyasi Partiler Kanunu'nun 70-72., maddelerine uygun olarak yapıp

yapılmadığını saptama olanağı yok iken, eksik inceleme sonrası defter ve kayıtlarının gönderilmemiş olmasından bahisle partinin kesinhesabında getirdiği gelir ve belgelendirilmemiş gider toplamalarının Hazine'ye irat kaydedilmesine karar vermek Yasa'ya uygun değildir.

Aynı Parti'nin 2002 mali yıl denetiminin yapıldığı 2003/33 sayılı inceleme dosyası üzerinden ilk inceleme toplantısı sonunda kararda olmamasına rağmen, 1.12.2005 tarihinde 2000, 2001, 2002 yıllarına ait defter ve kayıtların istemiş olması nedeniyle yukarıda karara mesned alınan eksikliğin giderildiği ve esas incelemenin yapıldığı 11.10.2009 tarihine kadar da defter ve kayıtlarında gönderilmemiş olması karşısında belgelendirilmeyen gelir ve gider yönünden anılan irat kararı sonucuna varılabileceği bir an için düşünülse de parti yönetiminin Mahkememiz talep tarihinden önce 20.6.2005 günü olağan kongre sonucu yönetiminin değiştiği, yeni yönetimin eski yönetimi kendisine teslim edilmeyen önceki kayıt ve belgeleri nedeniyle savcılığa şikayet ettiği, yeni yönetim yönünden defter ve kayıt sunmada fiili imkansızlığın var olduğu, 2000 yılı defter ve kayıt tutma sorumlusu eski yöneticilere bizatihi mahkememizce tebligat yapıp sonucuna göre karar kurulması gerekirken bu gerekliliğe uymadan yapılan denetim süreci ile Yasa'ya aykırı, parti tüzel kişiliğini ilzam etmeyen harcamalar yönünden sorumluları hakkında rucuan tazmin hakkının da var olduğu, sorumluluğun şahsiliği ilkesi gereği fiili imkansızlık hali de dikkate alındığında, yeni yönetim altındaki parti tüzel kişiliğini sorumlu tutmak hukuka ve hakkaniyete uygun değildir.

Çoğunluk görüşüne katılmamıştır.

Üye
Serruh KALELİ

I- ALFABETİK İNDEKS

1- İptal ve İtiraz Davaları

A

- 1.** 1- 25.10.1963 günlü, 353 sayılı **Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu**'nun 2. maddesinin birinci fıkrasının ilk tümcesinde yer alan "... bir subay ..." ibaresinin, 2- 26.10.1963 günlü, 357 sayılı Askeri Hâkimler Kanunu'nun; a- 12. maddesinin birinci fıkrasının 24.5.1989 günlü, 3562 sayılı Yasa ile değiştirilen (A) bendinin "... subay (asteğmen-albay) sicil belgesi... üç ..." bölümünün ve b- 16. maddesinin birinci fıkrasının "... Silahlı Kuvvetler mensuplarının nakil ve tayinleri hakkındaki hükümler esas alınarak ..." bölümünün, Anayasa'nın 9., 10., 37., 138. ve 140. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemi (K: 2009/62, E: 2005/159) 1153

B

- 2.** 23.2.2006 günlü, 5464 sayılı **Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu**'nun 44. maddesinin ikinci fıkrasının, Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemi (K: 2009/87, E: 2006/144) 1251

- 3.** 21.4.2005 günlü, 5335 sayılı **Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun**'un 10. maddesinin (b) bendi ile 4.11.1981 günlü, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 43. maddesine eklenen (d) bendinin, Anayasa'nın 2., 6., 7., 8., 10., 11., 42., 73., 123. ve 130. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptalleri ve yürürlüklerinin durdurulması istemi (K: 2009/99, E: 2005/67) 1361

- 4.** 31.7.2003 günlü, 4969 sayılı **Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun**'un; 1- 3. maddesiyle 4.7.2001 günlü, 631 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Mali ve Sosyal Haklarında Düzenlemeler ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'ye eklenen 14/A maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin, 2- 16. maddesinin (b) bendinin, bu Yasa'nın 1., 2. ve 3. maddelerinin 22.07.2003 tarihinden geçerli olmak üzere yayımı tarihinde yürürlüğe gireceğini öngören hükmünün, Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemi (K: 2009/109, E: 2007/31) 1445

Alfabetik İndeks

C

5. 4.4.1929 günlü, 1412 sayılı **Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu**'nun, 21.1.1983 günlü, 2789 sayılı Yasa'nın 1. maddesiyle değiştirilen 305. maddesinin ikinci fıkrasının 18.11.1992 günlü, 3842 sayılı Yasa'nın 28. maddesiyle değiştirilen (1) numaralı bendi ile 4.12.2004 günlü, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 272. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (a) bendinin, Anayasa'nın Başlangıç'ı ile 2., 5., 10., 11., 12., 13., 36. ve 141. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemi (K: 2009/114, E: 2006/65) 1459

Ç

6. 9.8.1983 günlü, 2872 sayılı **Çevre Kanunu**'nun 22. maddesinin Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemi (K: 2009/88, E: 2006/93) 1259

7. 9.8.1983 günlü, 2872 sayılı **Çevre Kanunu**'nun, 26.4.2006 günlü, 5491 sayılı Yasa'nın 14. maddesiyle değiştirilen 20. maddesinin (d) bendinin "...bu maddenin (b) ve (c) bentlerinde öngörülen cezalar bir kat artırılarak verilir..." bölümünün Anayasa'nın 2. ve 38. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemi (K: 2009/89, E: 2008/52) 1263

D

8. 21.3.2006 günlü, 5473 sayılı **Değişik Adlar Altında İlave Ödemesi Bulunmayan Memurlara ve Sözleşmeli Personele Ek Ödeme Yapılması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun**'un 1. maddesiyle 27.6.1989 günlü, 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye eklenen Ek Madde 4'ün birinci fıkrasının Anayasa'nın 2., 10., 11. ve 90. maddelerine aykırılığı savıyla iptali ve yürürlüğünün durdurulması istemi (K: 2009/92, E: 2006/94) 1303

9. 3.7.2005 günlü, 5402 sayılı **Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu**'nun 2. maddesinin (2) numaralı fıkrasının, Anayasa'nın Başlangıç'ı ile 2., 5., 10., 36. ve 141. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemi (K: 2009/73, E: 2006/42) 1185

G

- 10.** 5.5.2005 günlü, 5345 sayılı **Gelir İdaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un**; 1- 23. maddesinin birinci fıkrasının ikinci tümcesiyle ikinci fıkrasının "*Vergi dairesi başkanlıklarına bağlı vergi dairesi müdürlükleri ile şubeler kurulmasına ve bunların faaliyete geçirilmesine ilişkin usul ve esaslarla;...*" bölümünün, 2- 24. maddesinin birinci ve ikinci fıkralarının, 3- 25. maddesinin birinci fıkrasının, 4- 28. maddesinin birinci fıkrasının ilk tümcesinin, 5- 29. maddesinin birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarının son tümcelerinin, 6- 30. maddesinin birinci fıkrasının ilk tümcesi ile ikinci ve son fıkralarının, 7- Geçici 3. Maddenin birinci fıkrasının (d) bendinin "*...ya da Devlet memuriyetinde en az sekiz hizmet yılını doldurmuş Devlet gelir uzmanı veya vergi denetmeni olmak,*" bölümünün, Anayasa'nın Başlangıç'ı ile 2., 6., 7., 8.,10., 11., 104., 105., 123., 126. ve 128. maddelerine aykırılığı savıyla iptallerine ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi istemi (K: 2009/102, E: 2005/66) 1375

K

- 11.** 30.3.2005 günlü, 5326 sayılı **Kabahatler Kanunu'nun**; 1- 2. maddesinin, 2- 6.12.2006 günlü, 5560 sayılı Yasa'nın 31. maddesiyle değiştirilen 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinin, 3- 16. maddesinin (2) numaralı fıkrasının, 4- 27. maddesine 5560 sayılı Yasa'nın 34. maddesiyle eklenen (8) numaralı fıkranın, Anayasa'nın 2., 5., 9., 125., 138., 140., 142., 153., 155. ve 157. maddelerine aykırılığı savıyla iptali ve yürürlüklerinin durdurulması istemi (K: 2009/80, E: 2007/115) 1199

M

- 12.** 29.3.2003 günlü, 4833 sayılı **2003 Malî Yılı Bütçe Kanunu'nun** 51. maddesinin (m) fıkrasının, Anayasa'nın 87., 88., 161. ve 162. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemi (K: 2009/140, E: 2007/94) 1471

S

- 13.** 22.4.1983 günlü, 2820 sayılı **Siyasi Partiler Kanunu'nun** 104. maddesinin, 2.1.2003 günlü, 4778 sayılı Kanun'un 12. maddesiyle değiştirilen ikinci fıkrasının ikinci tümcesinin Anayasa'nın 10., 68. ve 69. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemi (K: 2009/81, E: 2008/5) 1239

T

14. 12.4.1991 günlü ve 3713 sayılı **Terörle Mücadele Kanunu**’nun; 1-) 6. maddesinin, 29.6.2006 günlü, 5532 sayılı Yasa’nın 5. maddesiyle değiştirilen dördüncü fıkrasının, 2-) 7. maddesinin ikinci fıkrasının 29.6.2006 günlü, 5532 sayılı Yasa’nın 6. maddesiyle değiştirilen üçüncü ve dördüncü tümcelerinin, 3-) 6. maddesine 5532 sayılı Yasa’nın 5. maddesiyle eklenen fıkranın, Anayasa’nın 13., 26., 28. ve 38. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemi (K: 2009/90, E: 2006/121) 1271

15. 17.7.2004 günlü, 5233 sayılı **Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılansısı Hakkında Kanunu**’nun; 1.) 1. maddesinde yer alan “...maddi...” sözcüğünün, 2.) 2. maddesinin birinci fıkrasında yer alan “...maddi...” sözcüğünün, 3.) 7. maddesinin c. bendinde yer alan “...maddi...” sözcüğünün, 4.) 9. maddesinin, a) Birinci fıkrasında yer alan “Yaralanma, sakatlanma ve ölüm hallerinde (7000) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucunda bulunan miktarın” biçimindeki ilk paragrafı ile (e) bendinin, b) İkinci fıkrasının, 5.) Geçici 1. maddesinde yer alan “...maddi...” sözcüğünün, Anayasa’nın 2., 5., 11., 36., 90. ve 125. maddelerine aykırılığı savıyla iptali ve yürürlüğünün durdurulması istemi (K: 2009/97, E: 2006/79) 1341

16. 26.9.2004 günlü, 5237 sayılı **Türk Ceza Kanunu**’nun, 30.4.2008 günlü, 5759 sayılı Yasa’nın 1. maddesiyle değiştirilen 301. maddesinin (4) numaralı fıkrasının, Anayasa’nın Başlangıcı ile 2., 8. ve 9. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemi (K: 2009/70, E: 2009/38) 1179

17. 22.11.2001 günlü, 4721 sayılı **Türk Medenî Kanunu**’nun 175. maddesinin birinci ve 176. maddesinin dördüncü fıkralarının Anayasa’nın 2. maddesine aykırılığı savıyla iptali istemi (K: 2009/94, E: 2005/56) 1313

18. 22.11.2001 günlü, 4721 sayılı **Türk Medenî Kanunu**’nun 289. maddesinin Anayasa’nın 2., 5., 10., 13., 36., 40. ve 41. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemi (K: 2009/96, E: 2008/30) 1325

19. 1- 22.11.2001 günlü, 4721 sayılı **Türk Medenî Kanunu**’nun 293. maddesinin üçüncü fıkrası ile 321. maddesinin, 2- 03.12.2001 günlü, 4722 sayılı Türk Medenî Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun’un 13. maddesinin, Anayasa’nın 10., 11., 36. ve 90. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemi (K: 2009/105, E: 2005/114) 1425

V

20. 9.3.1954 günlü, 6343 sayılı **Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun'un** 27. maddesinin 2993 sayılı Yasa'nın 7. maddesiyle değiştirilen (7) numaralı bendinin Anayasa'nın 135. maddesine aykırılığı savıyla iptali istemi (K: 2009/98, E: 2006/143) 1353

2- Değişik İşler

1. **Adalet Partisi'nin** kendiliğinden dağılma halinin ve buna bağlı olarak hukuki varlığının sona erdiğinin tespiti istemi (K: 2009/2, E: 2009/3) 1499
2. **Son Çağrı Partisi'nin** dağılma halinin ve buna bağlı olarak hukuki varlığının sona erdiğinin tespiti istemi (K: 2008/5, E: 2004/2) 1479
3. **Sosyalist Birlik Hareketi Partisi'nin** dağılma halinin ve buna bağlı olarak hukuki varlığının sona erdiğinin tespitine karar verilmesi istemi (K: 2008/6, E: 2002/6) 1493

3- Siyasi Parti Mali Denetim

1. **Adalet Partisi'nin** 2007 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/43, E: 2008/46) 1699
2. **Adalet Partisi'nin** 2008 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/44, E: 2009/60) 1703
3. **Ayyıldız Partisi'nin** 2007 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/24, E: 2008/2) 1599
4. **Bağımsız Cumhuriyet Partisi'nin** 2004 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/28, E: 2005/5) 1605
5. **Bağımsız Cumhuriyet Partisi'nin** 2005 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/29, E: 2006/3) 1613

Alfabetik İndeks

6. Bağımsız Cumhuriyet Partisi'nin 2006 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/30, E: 2007/29)	1621
7. Bağımsız Türkiye Partisi'nin 2004 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/45, E: 2005/29)	1707
8. Bağımsız Türkiye Partisi'nin 2005 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/46, E: 2006/24)	1713
9. Bağımsız Türkiye Partisi'nin 2006 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/47, E: 2007/34)	1717
10. Bizim Parti'nin 2005 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/9, E: 2006/10)	1541
11. Bizim Parti'nin 2006 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/10, E: 2007/45)	1543
12. Cumhuriyetçi Demokrasi Partisi'nin 2002 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/12, E: 2003/5)	1549
13. Cumhuriyetçi Demokrasi Partisi'nin 2004 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/13, E: 2005/28)	1553
14. Cumhuriyetçi Demokrasi Partisi'nin 2005 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/14, E: 2006/33)	1557
15. Cumhuriyet Halk Partisi'nin 2000 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/38, E: 2001/18)	1655
16. Cumhuriyet Halk Partisi'nin 2001 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/39, E: 2002/27)	1673
17. Demokrat Halk Partisi'nin 2008 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/40, E: 2009/49)	1685
18. Demokrat Halk Partisi'nin 2007 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/41, E: 2008/20)	1689
19. Demokratik Toplum Partisi'nin 2006 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/32, E: 2007/38)	1627

Alfabetik İndeks

20. Eşitlik Partisi'nin 2001 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/20, E: 2002/30).....	1581
21. Eşitlik Partisi'nin 2004 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/21, E: 2005/12).....	1587
22. Halkın Yükselişi Partisi'nin 2006 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/1, E: 2007/12).....	1513
23. Hürriyet ve Değişim Partisi'nin 2005 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/5, E: 2006/7)	1533
24. Hürriyet ve Değişim Partisi'nin 2006 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/6, E: 2007/4)	1537
25. Katılımcı Demokrasi Partisi'nin 2007 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/22, E: 2008/6)	1593
26. Liberal Demokrat Parti'nin 2000 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/48, E: 2001/20).....	1721
27. Millet Partisi'nin 2002 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/2, E: 2003/25).....	1519
28. Millet Partisi'nin 2005 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/3, E: 2006/37).....	1525
29. Millet Partisi'nin 2006 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/4, E: 2007/23).....	1529
30. Milli Egemenlik Partisi'nin 2006 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/37, E: 2007/24).....	1651
31. Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/17, E: 2000/22)	1569
32. Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin 2000 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/18, E: 2001/7)	1573
33. Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin 2001 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/19, E: 2002/9)	1577
	1737

Alfabetik İndeks

34. Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin 1998 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/36, E: 1999/18)	1647
35. Sevgi ve Dayanışma Partisi'nin 2007 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/23, E: 2008/33)	1597
36. Türkiye Komünist Partisi'nin 2001 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/15, E: 2002/21)	1561
37. Türkiye Komünist Partisi'nin 2002 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/16, E: 2003/12)	1565
38. Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'nin 2007 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/25, E: 2008/25)	1601
39. Vatanseverler Partisi'nin 2007 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/42, E: 2008/23)	1693
40. Yurt Partisi'nin 2004 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/33, E: 2005/38)	1631
41. Yurt Partisi'nin 2005 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/34, E: 2006/40)	1639
42. Yurt Partisi'nin 2006 yılı kesinhesabının incelenmesi (K: 2009/35, E: 2007/43)	1643

II- YASA NUMARASINA GÖRE İPTAL VE İTİRAZ DAVALARI DİZİNİ

<i>Yasa No</i>	<i>İptali İstenilen Hükümlerin Yer Aldığı Yasanın Adı</i>	<i>Karar</i>	<i>Esas</i>	<i>Tür</i>	<i>Sf</i>
353	1- Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu’nun 2. maddesinin birinci fıkrasının ilk tümcesinde yer alan “... bir subay ...” ibaresinin, 2- 26.10.1963 günlü, 357 sayılı Askeri Hâkimler Kanunu’nun; a- 12. maddesinin birinci fıkrasının 24.5.1989 günlü, 3562 sayılı Yasa ile değiştirilen (A) bendinin “... subay (asteğmen-albay) sicil belgesi... üç ...” bölümünün ve b- 16. maddesinin birinci fıkrasının “... Silahlı Kuvvetler mensuplarının nakil ve tayinleri hakkındaki hükümler esas alınarak ...” bölümünün, Anayasa’nın 9., 10., 37., 138. ve 140. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemi	2009/62	2005/159	İTZ	1153
1412	Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu’nun, 21.1.1983 günlü, 2789 sayılı Yasa’nın 1. maddesiyle değiştirilen 305. maddesinin ikinci fıkrasının 18.11.1992 günlü, 3842 sayılı Yasa’nın 28. maddesiyle değiştirilen (1) numaralı bendi ile 4.12.2004 günlü, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 272. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (a) bendinin, Anayasa’nın Başlangıç’ı ile 2., 5., 10., 11., 12., 13., 36. ve 141. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemi	2009/114	2006/65	İTZ	1459
2820	Siyasi Partiler Kanunu’nun 104. maddesinin, 2.1.2003 günlü, 4778 sayılı Kanun’un 12. maddesiyle değiştirilen ikinci fıkrasının ikinci tümcesinin Anayasa’nın 10., 68. ve 69. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemi	2009/81	2008/5	İTZ	1239
2872	Çevre Kanunu’nun 22. maddesinin Anayasa’nın 2. ve 10. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemi	2009/88	2006/93	İTZ	1259

2872	Çevre Kanunu'nun, 26.4.2006 günlü, 5491 sayılı Yasa'nın 14. maddesiyle değiştirilen 20. maddesinin (d) bendinin "... <i>bu maddenin (b) ve (c) bentlerinde öngörülen cezalar bir kat artırılarak verilir...</i> " bölümünün Anayasa'nın 2. ve 38. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemi	2009/89	2008/52	İTZ	1263
3713	Terörle Mücadele Kanunu'nun; 1-) 6. maddesinin, 29.6.2006 günlü, 5532 sayılı Yasa'nın 5. maddesiyle değiştirilen dördüncü fıkrasının, 2-) 7. maddesinin ikinci fıkrasının 29.6.2006 günlü, 5532 sayılı Yasa'nın 6. maddesiyle değiştirilen üçüncü ve dördüncü tümcelerinin, 3-) 6. maddesine 5532 sayılı Yasa'nın 5. maddesiyle eklenen fıkranın, Anayasa'nın 13., 26., 28. ve 38. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemi	2009/90	2006/121	İPT	1271
4721	Türk Medenî Kanunu'nun 175. maddesinin birinci ve 176. maddesinin dördüncü fıkralarının Anayasa'nın 2. maddesine aykırılığı savıyla iptali istemi	2009/94	2005/56	İTZ	1313
4721	Türk Medenî Kanunu'nun 289. maddesinin Anayasa'nın 2., 5., 10., 13., 36., 40. ve 41. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemi	2009/96	2008/30	İTZ	1325
4721	1- Türk Medenî Kanunu'nun 293. maddesinin üçüncü fıkrası ile 321. maddesinin, 2- 03.12.2001 günlü, 4722 sayılı Türk Medenî Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 13. maddesinin, Anayasa'nın 10., 11., 36. ve 90. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemi	2009/105	2005/114	İTZ	1425
4833	2003 Malî Yılı Bütçe Kanunu'nun 51. maddesinin (m) fıkrasının, Anayasa'nın 87., 88., 161. ve 162. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemi	2009/140	2007/94	İTZ	1471

4969	Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un; 1- 3. maddesiyle 4.7.2001 günlü, 631 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Mali ve Sosyal Haklarında Düzenlemeler ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'ye eklenen 14/A maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin, 2- 16. maddesinin (b) bendinin, bu Yasa'nın 1., 2. ve 3. maddelerinin 22.07.2003 tarihinden geçerli olmak üzere yayımı tarihinde yürürlüğe gireceğini öngören hükmünün, Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemi	2009/109	2007/31	İTZ	1445
5233	Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılınması Hakkında Kanunu'nun; 1.) 1. maddesinde yer alan "...maddi..." sözcüğünün, 2.) 2. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "...maddi..." sözcüğünün, 3.) 7. maddesinin c. bendinde yer alan "...maddi..." sözcüğünün, 4.) 9. maddesinin, a) Birinci fıkrasında yer alan "Yaralanma, sakatlanma ve ölüm hallerinde (7000) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucunda bulunan miktarın" biçimindeki ilk paragrafı ile (e) bendinin, b) İkinci fıkrasının, 5.) Geçici 1. maddesinde yer alan "...maddi..." sözcüğünün, Anayasa'nın 2., 5., 11., 36., 90. ve 125. maddelerine aykırılığı savıyla iptali ve yürürlüğünün durdurulması istemi	2009/97	2006/79	İTZ	1341
5237	Türk Ceza Kanunu'nun, 30.4.2008 günlü, 5759 sayılı Yasa'nın 1. maddesiyle değiştirilen 301. maddesinin (4) numaralı fıkrasının, Anayasa'nın Başlangıcı ile 2., 8. ve 9. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemi	2009/70	2009/38	İTZ	1179
5326	Kabahatler Kanunu'nun; 1- 2. maddesinin, 2- 6.12.2006 günlü, 5560 sayılı Yasa'nın 31. maddesiyle değiştirilen 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinin, 3- 16. maddesinin (2) numaralı fıkrasının, 4- 27. maddesine	2009/80	2007/115	İTZ	1199

	5560 sayılı Yasa'nın 34. maddesiyle eklenen (8) numaralı fıkranın, Anayasa'nın 2., 5., 9., 125., 138., 140., 142., 153., 155. ve 157. maddelerine aykırılığı savıyla iptali ve yürürlüklerinin durdurulması istemi				
5335	Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 10. maddesinin (b) bendi ile 4.11.1981 günlü, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 43. maddesine eklenen (d) bendinin, Anayasa'nın 2., 6., 7., 8., 10., 11., 42., 73., 123. ve 130. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptalleri ve yürürlüklerinin durdurulması istemi	2009/99	2005/67	İPT	1361
5345	Gelir İdaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un; 1- 23. maddesinin birinci fıkrasının ikinci tümcesiyle ikinci fıkrasının " <i>Vergi dairesi başkanlıklarına bağlı vergi dairesi müdürlükleri ile şubeler kurulmasına ve bunların faaliyete geçirilmesine ilişkin usul ve esaslarla;...</i> " bölümünün, 2- 24. maddesinin birinci ve ikinci fıkralarının, 3- 25. maddesinin birinci fıkrasının, 4- 28. maddesinin birinci fıkrasının ilk tümcesinin, 5- 29. maddesinin birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarının son tümcelerinin, 6- 30. maddesinin birinci fıkrasının ilk tümcesi ile ikinci ve son fıkralarının, 7- Geçici 3. Maddenin birinci fıkrasının (d) bendinin " <i>...ya da Devlet memuriyetinde en az sekiz hizmet yılını doldurmuş Devlet gelir uzmanı veya vergi denetmeni olmak,</i> " bölümünün, Anayasa'nın Başlangıcı ile 2., 6., 7., 8., 10., 11., 104., 105., 123., 126. ve 128. maddelerine aykırılığı savıyla iptallerine ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi istemi.	2009/102	2005/66	İPT	1375
5402	Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu'nun 2. maddesinin (2) numaralı fıkrasının, Anayasa'nın Başlangıcı ile 2., 5., 10., 36. ve 141. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemi	2009/73	2006/42	İTZ	1185

5464	Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu'nun 44. maddesinin ikinci fıkrasının, Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemi	2009/87	2006/144	İTZ	1251
5473	Değişik Adlar Altında İlave Ödemesi Bulunmayan Memurlara ve Sözleşmeli Personele Ek Ödeme Yapılması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 1. maddesiyle 27.6.1989 günlü, 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye eklenen Ek Madde 4'ün birinci fıkrasının Anayasa'nın 2., 10., 11. ve 90. maddelerine aykırılığı savıyla iptali ve yürürlüğünün durdurulması istemi	2009/92	2006/94	İPT	1303
6343	Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun'un 27. maddesinin 2993 sayılı Yasa'nın 7. maddesiyle değiştirilen (7) numaralı bendinin Anayasa'nın 135. maddesine aykırılığı savıyla iptali istemi	2009/98	2006/143	İTZ	1353

III- ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI DİZİNİ

1- Karar Numarasına Göre

Karar	Esas	Dava Türü*	Sayfa
2008/5	2004/2	Dİ	1479
2008/6	2002/6	Dİ	1493
2009/1	2007/12	SPMD.....	1513
2009/2	2009/3	Dİ	1499
2009/2	2003/25	SPMD.....	1519
2009/3	2006/37	SPMD.....	1525
2009/4	2007/23	SPMD.....	1529
2009/5	2006/7	SPMD.....	1533
2009/6	2007/4	SPMD.....	1537
2009/9	2006/10	SPMD.....	1541
2009/10	2007/45	SPMD.....	1543
2009/12	2003/5	SPMD.....	1549
2009/13	2005/28	SPMD.....	1553
2009/14	2006/33	SPMD.....	1557
2009/15	2002/21	SPMD.....	1561
2009/16	2003/12	SPMD.....	1565
2009/17	2000/22	SPMD.....	1569
2009/18	2001/7	SPMD.....	1573
2009/19	2002/9	SPMD.....	1577
2009/20	2002/30	SPMD.....	1581
2009/21	2005/12	SPMD.....	1587
2009/22	2008/6	SPMD.....	1593
2009/23	2008/33	SPMD.....	1597
2009/24	2008/2	SPMD.....	1599
2009/25	2008/25	SPMD.....	1601
2009/28	2005/5	SPMD.....	1605
2009/29	2006/3	SPMD.....	1613
2009/30	2007/29	SPMD.....	1621
2009/32	2007/38	SPMD.....	1627
2009/33	2005/38	SPMD.....	1631

*İİD: İptal ve İtiraz Davası, Dİ: Değişik İşler, SPMD: Siyasi Parti Mali Denetim

2009/34	2006/40	SPMD.....	1639
2009/35	2007/43	SPMD.....	1643
2009/36	1999/18	SPMD.....	1647
2009/37	2007/24	SPMD.....	1651
2009/38	2001/18	SPMD.....	1655
2009/39	2002/27	SPMD.....	1673
2009/40	2009/49	SPMD.....	1685
2009/41	2008/20	SPMD.....	1689
2009/42	2008/23	SPMD.....	1693
2009/43	2008/46	SPMD.....	1699
2009/44	2009/60	SPMD.....	1703
2009/45	2005/29	SPMD.....	1707
2009/46	2006/24	SPMD.....	1713
2009/47	2007/34	SPMD.....	1717
2009/48	2001/20	SPMD.....	1721
2009/62	2005/159	IID	1153
2009/70	2009/38	IID	1179
2009/73	2006/42	IID	1185
2009/80	2007/115	IID	1199
2009/81	2008/5	IID	1239
2009/87	2006/144	IID	1251
2009/88	2006/93	IID	1259
2009/89	2008/52	IID	1263
2009/90	2006/121	IID	1271
2009/92	2006/94	IID	1303
2009/94	2005/56	IID	1313
2009/96	2008/30	IID	1325
2009/97	2006/79	IID	1341
2009/98	2006/143	IID	1353
2009/99	2005/67	IID	1361
2009/102	2005/66	IID	1375
2009/105	2005/114	IID	1425
2009/109	2007/31	IID	1445
2009/114	2006/65	IID	1459
2009/140	2007/94	IID	1471

2- Esas Numarasına Göre

Esas	Karar	Dava Türü	Sayfa
1999/18	2009/36	SPMD.....	1647
2000/22	2009/17	SPMD.....	1569
2001/7	2009/18	SPMD.....	1573
2001/18	2009/38	SPMD.....	1655
2001/20	2009/48	SPMD.....	1721
2002/6	2008/6	Dİ	1493
2002/9	2009/19	SPMD.....	1577
2002/21	2009/15	SPMD.....	1561
2002/27	2009/39	SPMD.....	1673
2002/30	2009/20	SPMD.....	1581
2003/5	2009/12	SPMD.....	1549
2003/12	2009/16	SPMD.....	1565
2003/25	2009/2	SPMD.....	1519
2004/2	2008/5	Dİ	1479
2005/5	2009/28	SPMD.....	1605
2005/12	2009/21	SPMD.....	1587
2005/28	2009/13	SPMD.....	1553
2005/29	2009/45	SPMD.....	1707
2005/38	2009/33	SPMD.....	1631
2005/56	2009/94	İİD	1313
2005/66	2009/102	İİD	1375
2005/67	2009/99	İİD	1361
2005/114	2009/105	İİD	1425
2005/159	2009/62	İİD	1153
2006/3	2009/29	SPMD.....	1613
2006/7	2009/5	SPMD.....	1533
2006/10	2009/9	SPMD.....	1541
2006/24	2009/46	SPMD.....	1713
2006/33	2009/14	SPMD.....	1557
2006/37	2009/3	SPMD.....	1525
2006/40	2009/34	SPMD.....	1639
2006/42	2009/73	İİD	1185
2006/65	2009/114	İİD	1459
2006/79	2009/97	İİD	1341

2006/93	2009/88	İİD	1259
2006/94	2009/92	İİD	1303
2006/121	2009/90	İİD	1271
2006/143	2009/98	İİD	1353
2006/144	2009/87	İİD	1251
2007/4	2009/6	SPMD.....	1537
2007/12	2009/1	SPMD.....	1513
2007/23	2009/4	SPMD.....	1529
2007/24	2009/37	SPMD.....	1651
2007/29	2009/30	SPMD.....	1621
2007/31	2009/109	İİD	1445
2007/34	2009/47	SPMD.....	1717
2007/38	2009/32	SPMD.....	1627
2007/43	2009/35	SPMD.....	1643
2007/45	2009/10	SPMD.....	1543
2007/94	2009/140	İİD	1471
2007/115	2009/80	İİD	1199
2008/2	2009/24	SPMD.....	1599
2008/5	2009/81	İİD	1239
2008/6	2009/22	SPMD.....	1593
2008/20	2009/41	SPMD.....	1689
2008/23	2009/42	SPMD.....	1693
2008/25	2009/25	SPMD.....	1601
2008/30	2009/96	İİD	1325
2008/33	2009/23	SPMD.....	1597
2008/46	2009/43	SPMD.....	1699
2008/52	2009/89	İİD	1263
2009/3	2009/2	Dİ	1499
2009/38	2009/70	İİD	1179
2009/49	2009/40	SPMD.....	1685
2009/60	2009/44	SPMD.....	1703

3- Resmi Gazete Tarihine Göre

RG Tarihi	Sayısı	Esas	Karar	Dava Türü	Sayfa
29.01.2009	27125	2004/2	2008/5	Dİ.....	1479
21.02.2009	27148	2007/12	2009/1	SPMD.....	1513
21.02.2009	27148	2003/25	2009/2	SPMD.....	1519
21.02.2009	27148	2006/37	2009/3	SPMD.....	1525
21.02.2009	27148	2007/23	2009/4	SPMD.....	1529
21.02.2009	27148	2006/7	2009/5	SPMD.....	1533
21.02.2009	27148	2007/4	2009/6	SPMD.....	1537
21.02.2009	27148	2006/10	2009/9	SPMD.....	1541
21.02.2009	27148	2007/45	2009/10	SPMD.....	1543
21.02.2009	27148	2003/5	2009/12	SPMD.....	1549
21.02.2009	27148	2005/28	2009/13	SPMD.....	1553
21.02.2009	27148	2006/33	2009/14	SPMD.....	1557
21.02.2009	27148	2002/21	2009/15	SPMD.....	1561
21.02.2009	27148	2003/12	2009/16	SPMD.....	1565
21.02.2009	27148	2000/22	2009/17	SPMD.....	1569
21.02.2009	27148	2001/7	2009/18	SPMD.....	1573
21.02.2009	27148	2002/9	2009/19	SPMD.....	1577
21.02.2009	27148	2002/30	2009/20	SPMD.....	1581
21.02.2009	27148	2005/12	2009/21	SPMD.....	1587
30.05.2009	27243	2008/6	2009/22	SPMD.....	1593
30.05.2009	27243	2008/33	2009/23	SPMD.....	1597
30.05.2009	27243	2008/2	2009/24	SPMD.....	1599
30.05.2009	27243	2008/25	2009/25	SPMD.....	1601
30.05.2009	27243	2007/29	2009/30	SPMD.....	1621
30.05.2009	27243	2007/38	2009/32	SPMD.....	1627
30.05.2009	27243	2006/40	2009/34	SPMD.....	1639
30.05.2009	27243	2007/43	2009/35	SPMD.....	1643
30.05.2009	27243	1999/18	2009/36	SPMD.....	1647
30.05.2009	27243	2007/24	2009/37	SPMD.....	1651
02.06.2009	27246	2002/6	2008/6	Dİ.....	1493
04.06.2009	27248	2005/5	2009/28	SPMD.....	1605

04.06.2009	27248	2006/3	2009/29	SPMD.....	1613
04.06.2009	27248	2005/38	2009/33	SPMD.....	1631
04.06.2009	27248	2001/18	2009/38	SPMD.....	1655
04.06.2009	27248	2002/27	2009/39	SPMD.....	1673
07.07.2009	27281	2008/5	2009/81	İİD	1239
03.10.2009	27365	2009/49	2009/40	SPMD.....	1685
03.10.2009	27365	2008/20	2009/41	SPMD.....	1689
03.10.2009	27365	2008/23	2009/42	SPMD.....	1693
06.10.2009	27368	2009/38	2009/70	İİD	1179
06.10.2009	27368	2006/42	2009/73	İİD	1185
06.10.2009	27368	2006/144	2009/87	İİD	1251
06.10.2009	27368	2006/93	2009/88	İİD	1259
06.10.2009	27368	2008/52	2009/89	İİD	1263
06.10.2009	27368	2005/67	2009/99	İİD	1361
07.10.2009	27369	2005/159	2009/62	İİD	1153
07.10.2009	27369	2008/30	2009/96	İİD	1325
07.10.2009	27369	2006/143	2009/98	İİD	1353
07.10.2009	27369	2005/66	2009/102	İİD	1375
07.10.2009	27369	2005/114	2009/105	İİD	1425
07.10.2009	27369	2007/31	2009/109	İİD	1445
07.10.2009	27369	2006/65	2009/114	İİD	1459
10.11.2009	27402	2006/94	2009/92	İİD	1303
10.11.2009	27402	2007/94	2009/140	İİD	1471
13.11.2009	27405	2006/79	2009/97	İİD	1341
26.11.2009	27418	2007/115	2009/80	İİD	1199
26.11.2009	27418	2006/121	2009/90	İİD	1271
26.11.2009	27418 (Mük)	2005/56	2009/94	İİD	1313
26.11.2009	27418	2009/3	2009/2	Dİ.....	1499
26.11.2009	27418 (Mük)	2008/46	2009/43	SPMD.....	1699
26.11.2009	27418 (Mük)	2009/60	2009/44	SPMD.....	1703
26.11.2009	27418 (Mük)	2005/29	2009/45	SPMD.....	1707
26.11.2009	27418 (Mük)	2006/24	2009/46	SPMD.....	1713
26.11.2009	27418 (Mük)	2007/34	2009/47	SPMD.....	1717
26.11.2009	27418 (Mük)	2001/20	2009/48	SPMD.....	1721

4- Karar Tarihine Göre

Karar Tarihi	Esas	Karar	Dava Türü	Sayfa
08.01.2008	2004/2	2008/5	Dİ	1479
08.01.2008	2002/6	2008/6	Dİ	1493
10.02.2009	2007/12	2009/1	SPMD.....	1513
10.02.2009	2003/25	2009/2	SPMD.....	1519
10.02.2009	2006/37	2009/3	SPMD.....	1525
10.02.2009	2007/23	2009/4	SPMD.....	1529
10.02.2009	2006/7	2009/5	SPMD.....	1533
10.02.2009	2007/4	2009/6	SPMD.....	1537
10.02.2009	2006/10	2009/9	SPMD.....	1541
10.02.2009	2007/45	2009/10	SPMD.....	1543
10.02.2009	2003/5	2009/12	SPMD.....	1549
10.02.2009	2005/28	2009/13	SPMD.....	1553
10.02.2009	2006/33	2009/14	SPMD.....	1557
10.02.2009	2002/21	2009/15	SPMD.....	1561
10.02.2009	2003/12	2009/16	SPMD.....	1565
10.02.2009	2000/22	2009/17	SPMD.....	1569
10.02.2009	2001/7	2009/18	SPMD.....	1573
10.02.2009	2002/9	2009/19	SPMD.....	1577
10.02.2009	2002/30	2009/20	SPMD.....	1581
10.02.2009	2005/12	2009/21	SPMD.....	1587
07.05.2009	2005/159	2009/62	İİD	1153
13.05.2009	2008/6	2009/22	SPMD.....	1593
13.05.2009	2008/33	2009/23	SPMD.....	1597
13.05.2009	2008/2	2009/24	SPMD.....	1599
13.05.2009	2008/25	2009/25	SPMD.....	1601
13.05.2009	2005/5	2009/28	SPMD.....	1605
13.05.2009	2006/3	2009/29	SPMD.....	1613
13.05.2009	2007/29	2009/30	SPMD.....	1621
13.05.2009	2007/38	2009/32	SPMD.....	1627
13.05.2009	2005/38	2009/33	SPMD.....	1631
13.05.2009	2006/40	2009/34	SPMD.....	1639
13.05.2009	2007/43	2009/35	SPMD.....	1643

13.05.2009	1999/18	2009/36	SPMD.....	1647
13.05.2009	2007/24	2009/37	SPMD.....	1651
13.05.2009	2001/18	2009/38	SPMD.....	1655
13.05.2009	2002/27	2009/39	SPMD.....	1673
03.06.2009	2009/38	2009/70	İİD	1179
11.06.2009	2006/42	2009/73	İİD	1185
11.06.2009	2007/115	2009/80	İİD	1199
11.06.2009	2008/5	2009/81	İİD	1239
18.06.2009	2006/144	2009/87	İİD	1251
18.06.2009	2006/93	2009/88	İİD	1259
18.06.2009	2008/52	2009/89	İİD	1263
18.06.2009	2006/121	2009/90	İİD	1271
25.06.2009	2006/94	2009/92	İİD	1303
25.06.2009	2005/56	2009/94	İİD	1313
25.06.2009	2008/30	2009/96	İİD	1325
25.06.2009	2006/79	2009/97	İİD	1341
25.06.2009	2006/143	2009/98	İİD	1353
25.06.2009	2005/67	2009/99	İİD	1361
02.07.2009	2005/66	2009/102	İİD	1375
02.07.2009	2005/114	2009/105	İİD	1425
09.07.2009	2007/31	2009/109	İİD	1445
16.07.2009	2009/49	2009/40	SPMD.....	1685
16.07.2009	2008/20	2009/41	SPMD.....	1689
16.07.2009	2008/23	2009/42	SPMD.....	1693
23.07.2009	2006/65	2009/114	İİD	1459
08.10.2009	2007/94	2009/140	İİD	1471
15.10.2009	2009/3	2009/2	Dİ	1499
10.11.2009	2008/46	2009/43	SPMD.....	1699
10.11.2009	2009/60	2009/44	SPMD.....	1703
10.11.2009	2005/29	2009/45	SPMD.....	1707
10.11.2009	2006/24	2009/46	SPMD.....	1713
10.11.2009	2007/34	2009/47	SPMD.....	1717
10.11.2009	2001/20	2009/48	SPMD.....	1721

IV- ANAYASA MADDELERİ DİZİNİ*

Başlangıç:	1182, 1183, 1194, 1196, 1226, 1403, 1405, 1465, 1468
m. 2:	1182, 1183, 1194, 1196, 1198, 1205, 1206, 1207, 1210, 1212, 1213, 1214, 1218, 1225, 1228, 1229, 1231, 1255, 1256, 1257, 1261, 1262, 1267, 1268, 1294, 1296, 1298, 1309, 1311, 1317, 1318, 1319, 1320, 1321, 1322, 1323, 1336, 1337, 1338, 1339, 1347, 1349, 1350, 1357, 1358, 1368, 1370, 1371, 1372, 1373, 1403, 1404, 1405, 1406, 1407, 1409, 1412, 1413, 1414, 1440, 1450, 1451, 1452, 1454, 1455, 1456, 1465, 1466, 1467, 1468, 1585, 1729
m. 5:	1194, 1196, 1210, 1212, 1320, 1321, 1336, 1337, 1338, 1339, 1347, 1349, 1350, 1439, 1440, 1465, 1468
m. 6:	1226, 1368, 1370, 1371, 1372, 1373, 1403, 1404, 1405, 1409, 1412
m. 7:	1368, 1370, 1371, 1372, 1373, 1403, 1404, 1405, 1409, 1412, 1413, 1419, 1421, 1422, 1424
m. 8:	1182, 1183, 1226, 1368, 1370, 1371, 1372, 1373, 1403, 1404, 1405, 1407, 1409, 1412, 1421, 1422
m. 9:	1169, 1170, 1171, 1176, 1182, 1183, 1236
m. 10:	1169, 1171, 1194, 1196, 1198, 1241, 1242, 1243, 1245, 1246, 1255, 1256, 1257, 1261, 1262, 1294, 1309, 1311, 1336, 1337, 1339, 1368, 1370, 1413, 1414, 1430, 1431, 1432, 1433, 1434, 1438, 1450, 1451, 1452, 1465, 1468
m. 11:	1309, 1311, 1349, 1350, 1368, 1370, 1371, 1372, 1373, 1403, 1405, 1406, 1407, 1409, 1413, 1414, 1430, 1432, 1465, 1468
m. 12:	1465, 1468
m. 13:	1280, 1282, 1283, 1284, 1286, 1287, 1295, 1296, 1336, 1337, 1339, 1465, 1468
m. 15:	1228
m. 17:	1338, 1339
m. 26:	1280, 1282, 1283, 1284, 1285, 1286, 1287

* Anayasa maddeleri, kararların esas inceleme aşamasından itibaren indekslenmiş olup, iptal ve itiraz başvurularının gerekçe bölümlerinde dayandırılan maddeleri içermemektedir.

m. 27:	1283, 1285
m. 28:	1280, 1282, 1283, 1284, 1285, 1286, 1287, 1290, 1296, 1297, 1299, 1300, 1301
m. 33:	1291
m. 35:	1228, 1229
m. 36:	1194, 1196, 1294, 1336, 1337, 1339, 1347, 1348, 1349, 1350, 1430, 1432, 1465, 1466, 1467, 1468
m. 37:	1169, 1171
m. 38:	1206, 1207, 1213, 1214, 1226, 1228, 1229, 1267, 1268, 1280, 1281, 1282, 1284, 1286, 1287, 1289, 1292, 1295, 1297
m. 40:	1336, 1337, 1339
m. 41:	1321, 1336, 1337, 1339, 1340, 1432, 1438, 1439, 1441, 1442
m. 42:	1368, 1369, 1370
m. 46:	1228, 1229
m. 51:	1309, 1310, 1311
m. 68:	1242, 1247
m. 69:	1242, 1247, 1249
m. 70:	1421, 1422
m. 73:	1372, 1373
m. 87:	1475, 1477
m. 88:	1475, 1476, 1477
m. 89:	1475, 1476, 1477
m. 90:	1308, 1309, 1311, 1349, 1350, 1430, 1432
m. 104:	1407, 1409
m. 105:	1407, 1409
m. 115:	1410
m. 119:	1228
m. 121:	1228
m. 123:	1226, 1370, 1371, 1372, 1373, 1403, 1404, 1405, 1406, 1412
m. 124:	1410, 1421, 1424
m. 125:	1208, 1210, 1212, 1214, 1215, 1218, 1219, 1227, 1229, 1230, 1231, 1232, 1235, 1236, 1237, 1347, 1348, 1349, 1350
m. 126:	1226, 1405, 1406, 1407

m. 127:	1226
m. 128:	1226, 1409, 1410, 1412, 1413, 1419, 1421, 1422
m. 129:	1226
m. 130:	1368, 1369, 1370, 1371, 1372, 1373
m. 135:	1356, 1357, 1358
m. 138:	1169, 1170, 1171, 1175, 1176, 1177, 1178, 1210, 1212
m. 140:	1169, 1170, 1171, 1176, 1208, 1219, 1227, 1231, 1236
m. 141:	1194, 1196, 1465, 1466, 1467, 1468
m. 142:	1208, 1214, 1215, 1466, 1467
m. 145:	1170, 1171, 1175, 1176, 1177, 1178
m. 149:	1173
m. 151:	1173
m. 152:	1171, 1172, 1173, 1223, 1474
m. 153:	1171, 1172, 1210, 1211, 1212, 1230, 1232, 1233, 1234, 1235, 1358, 1416, 1418, 1434, 1435, 1468, 1469
m. 155:	1208, 1210, 1212, 1214, 1215, 1218, 1219, 1227, 1230, 1231, 1232, 1235, 1236, 1237
m. 156:	1175
m. 157:	1175, 1210, 1212, 1231
m. 158:	1230, 1231
m. 161:	1475, 1476, 1477
m. 162:	1475, 1476, 1477
m. 163:	1476

